

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
9
1 G
9

THVCYDIDIS OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO LIBRI OCTO.

Iidem Latinè, ex interpretatione LAVRENTII VALLAE, *ab* HENRICO STEPHANO *recognita.*

Quam ÆMILIVS PORTVS, FRANCISCI P. CR. F. paternos commentarios accuratè sequutus ab infinita grauissimorum errorum multitudine nouissimè repurgauit, magnaq; diligentia passim expolitam innouauit.

Quibus præcedit eiusdem Thucydidis vita & generis dicendi descriptio a Marcellino exhibita:

Et succedit INDEX omnibus historiarum studiosis longè vtilissimus.

FRANCOFVRTI,
Apud Andreæ Wecheli heredes, Claud. Marnium, & Ioann. Aubrium.
M. D. XCIV.
Cum Priuilegio S. Cæsarea Maiestatis ad sexennium.

Svmma Privilegii.

S. Caesareae *Maiestatis priuilegio cautum est Andreæ VVecheli heredibus, Claudio Marnio & Ioanni Aubrio, ne quis Thucydidis Olori F. de bello Peloponnesiaco libros octo, ex interpretatione Laurentij Vallæ, quam Æmilius Portus Fr. P. filius accuratè repurgauit & indice auxit, per sex annorum spatium, à prima editionis die computandum, intra fines sacri Romani imperij, regnorumque & dominiorum Cæsareæ Maiestati hereditariorum, eodem aut diuerso charactere formaue, recudere, aut alió recudendum dare, vel alibi expressum importare, vendere, distrahere, aperte vel occulte, absque supradictorum VVecheli heredum voluntate ac consensu præsumat. Qui secus fecerit, is non solum libris impressis, sed etiam decem auri puri marchis sine vlla venia mulctabitur; vt latius declaratum est in diplomate Cæsareo, dato Viennæ die Vigesima quinta mensis Maij, anno M. D. LXXXII.*

Rudolphus.

Io. Baptista VVeber.

Ad mandatum S. Cæs.
Maiestatis proprium.

P. Obernburger.

NOBILISSIMIS, ET ORNATISSIMIS ADOLESCENTIBVS,

D. IOANNI OLIVARIO, D. DE LEVVILLE, BARONI DE LARIVIERE, &c.

Item,

D. RVBERTO RVFO, D. DE TILLY, &c. D.D. SVIS plurimùm colendis,

Æmilius Portus, Francisci Porti Cretensis F. S. P. D.

I præstantissimum illum Hippocratis Aphorismū (nobilis. & ornatis. DD.) semper ob oculos haberemus, quo vitæ breuitatem, artis longitudinem, præcipitem occasionis celeritatem, experientiæ periculosam noti-

tiam, iudicij difficultatem, & tam ægrotorum, quàm medicorum officium nobis proponit, vt, quid cuique faciendum, maturè discamus, profectò non inuiti: sed vltrò præstaremus, quæ nobis conducere cognosceremus. Nam, si corpus humanum, quod propter corruptæ naturæ vitium variis morborum molestiis nō raro tentatur, tanta cura, tanto cultu, tantoq́; studio dignum censemus, meliorem hominis partem, ratione præditam, quæ viuam ac immortalem æternæ diuinitatis imaginem gestat, qua cura, quo cultu, quo studio curandam, & colendam dicemus, vt seruiamus, chariq́; simus illi, qui nos cœlestium bonorum participes fecit? Omnipotens enim huius vniuersi creator, Ouid. 1. Metam.

Cùm prona aſpiciant animalia cætera terras,
Os homini ſublime dedit, cœlumq; videre
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Hæc igitur humani corporis figura, quoditer ſit affectandum, & ineũdum, apertè nobis oſtendit, officiiq; noſtri nos aßiduè monet. Sed

Κοίρανος ὑψιμέδων ἀρεταῖς ἱδρῶσιν ἀρέσθαι
Θῆκεν. ἄνευ καμάτου τὸ κλέος οὐ πορέει. *Æ. P.*

Quamuis autẽ omnis hominum ſexus, omnis ætas, & omnis ordo crebris monitorum adhortationibus indigeat, ne per ignorantiam, vel etiam ſuæ libidini morem gerens, à recta virtutis via deflectat: præcipuè tamen iuuentus, cùm ob nimiùm celeres animorum motus, & feruoris leuitatem, tum etiam ob ætatis imbecillitatem, quæ iuſtam prudentiæ perfectionem nondum eſt adepta, monitores huiuſmodi requirit, quorum ſa-

pientia regatur, vt ad optatum tranquillitatis, & perennis gloriæ portum, quò (si sapit) suarum cogitationum, & consiliorum cursum dirigit, feliciter appellat. Duæ porrò sunt artes, quæ cæteras excellentia longè superant, quarum auxilio legitimas opes, dignitatem, honorem, amplitudinem, denique quicquid vitam facit beatiorem, nobis gloriosè paramus: quæ meritò liberales appellantur, quod homines liberos, ingenuósque deceant. Harum altera, Philosophiæ nomen habet. Altera, Militiæ nomine gloriatur. Et illa quidem, quòd inter Sapientiæ filias natu sit maxima, principatum obtinet, aliisque præscribit, ac imperat, quod rationi consentaneum, quod honestum, ac vtile iudicat, acerbissimumq; supplicium illis minatur, qui

suas

suas leges contumaciter violant. Hæc verò, quod inuidiæ stimulis agatur, & ad summum dignitatis fastigium aspiret, cum propria sorore de principatu perpetuò contendit. In hoc tamen ambæ consentiunt, quòd eos omnes, qui negligentiam, ignauiam, & solam inanium verborum fortitudinem amant, pariter oderint, contemnant, eosque nullis ordinibus, nullis stipendiis, nulla prætura, nulloque præmio dignentur: illos verò, quos non tam dictis, quàm factis strenuos, diligentes, & ad suam militiā idoneos esse norint, secum ducere velint, eos conquirant, atque conscribant, rebusque prosperè gestis, singulos pro meritis honorent, opibusque non aspernādis cohonestatos, dimittant. Licet autē (nobilis. & ornatiss. D.D.) domestica ve-

ſtrorum parentum, auorũ, ac maiorum exempla (quæ generosè ſectari ſtudetis) non vulgaria nobis abundè ſuppetant, quos pietate, quos eruditione, quos bellica virtute, generisq́ſplendore clariſsimos fuiſſe ſcio: licet etiam eorum vnumquenque [illegible] blandè compellantem audire [illegible]

Di[illegible] [illegible] [illegible]umque laborem.
Fortunam [illegible] aliis, [illegible] ad astra[illegible]

Me tamen à beneuolentia, qua veſtræ dignitati, commodiſque conſultum cupio, nihil alieni facturum puto, ſi vos veſtra ſponte iam in hoc artium liberalium ſtadio fortiter currentes, ad fortius currendum adhorter. Vtinam verò meæ voluntatis ardori vires haberem æquales. Vtinam quod animus deſiderat, id etiam præſtare poſſet. Quicquid tamen

tamen aut hîc, aut alibi, vel nunc, vel posthac, & præsens, & absens efficere potero, vt præclara studia, quibus operam datis, promoueantur, hoc in vestram gratiam à me, pro viribus, Deo fauente, præstitum iri confidatis. Idem autem Deus Opt. Max. vos omnibus & corporis, & animi virtutibus illustres, & incolumes in patriam propitius reducat, vt opinioni de vobis conceptæ respondeatis, vberrimosq́ vestrorum laborum fructus sedato bello percipiatis. Interea [Nobiliss. & ornatiss. DD.] tertiam hanc editionis Thucydideæ formam vestro nomini dedicatam, vt meæ mentis obsidem, vestræq́ peregrinationis comitem, quem vobis trado, vt virtutis studiū in pectoribus vestris accensum alat, & quotidianis amicarum adhortatio-

num flatibus augeat, auctumq́ custodiat, alacriter accipite, meque vestræ dignitatis studiosissimum amate. Valete. Datum Moguntiæ Calend. Martij,
CIↃ IↃ XCIIII.

MAR-

MARCELLINI, DE THVCYDIDIS VITA, ET GENERE DICENDI, EXCERPTA ex integra ipsius Historia dissertatio,

Quam Isaacus Casaubonus primum Latinitate donauit, iam verò Æ. P. Fr. P. C. F. accuratè recognouit, & multis in locis noua interpretatione illustrauit.

EMPVS iam est vt qui Demosthenis, & diuinarum ipsius orationum, & concertationum Mystæ fuerunt, quique sententiis ad deliberatiuum, & iudiciale dicendi genus aptis pleni, & abundè referti sunt, in Thucydidis etiam mysteria introducātur, [*ipsiusq; sacris initientur.*] Hic enim vir & arte, & orationum pulchritudine, & accurata rerum notitia, & exercitus ducandi scientia pollet, & in deliberatiuo, & demonstratiuo dicendi genere excellit. Sed vitam, & genus hominis primùm declarare est necesse. Illis enim, qui [*de rebus*]

bene ſentiunt, antequàm ad ſcripta accedant, hæc ſunt inquirenda. Thucydides igitur, ille hiſtoriarum ſcriptor, ex patre quidem Oloro (qui ab Oloro Thracum Rege nomen impoſitũ habebat) ex matre verò Hegeſipyla eſt procreatus. Traxit autem genus à nobiliſſimis ducibus, Miltiadem, & Cimonem dico. Antiquitus enim cum Miltiade [*Athenienſium*] duce, & propter Miltiadis genus, cum ipſo Æaco Iouis filio cognatione coniunctus erat. Adeò illuſtribus maioribus hiſtoricus iſte ſe natum gloriatur. Atque Didymus hæc ſuo teſtimonio confirmat, qui tradit Pherecydem primo hiſtoriarum libro ita ſcribere: *Athenis habitauit Philæas Aiacis filius: huic filius fuit Daiclus, huic Epidycus, huic Aceſtor, huic Agenor, huic Olius, huic Lyces, huic Typhon, huic Laius, huic Agameſtor, huic Tiſander, qui quum eſſet Athenis archon,* * *Illi filius fuit Miltiades, cui filius Hippoclides. qui quum Athenis eſſet archon inſtituta ſunt Panathenæa.* * *Illo natus eſt Miltiades, qui Thraciæ Cherroneſum habitauit.* Idem teſtatur & Hellanicus in eo libro, qui inſcribitur Aſopis. Nec verò dicat aliquis, Quid ipſi [*Miltiadi*] cum Thucydide? Hic enim eſt, huius cognatus. Thraces, & Dolopes bellum cum Apſinthiis vicino populo gerebant. Sed eo bello grauiter afflicti, & grauiſſima quæq; paſſi, quòd hoſtibus ſemper eſſent inferiores, ad oracula

diuina

diuina confugiunt, quia ſciebant ſolum Deum rationem inuenire poſſe, quæ vel difficillimas res expediat. Nam (vt & Æſchylus canit) Deorum vis eſt ſumma. Sæpe enim [*vrbem*] in rebus aduerſis conſilij inopem à graui moleſtia [*liberauit.*] & oculis imminentem nubem in bonum vertit. Nec eos ſua ſpes fefellit. Oraculum enim acceperunt, fore vt optimum ducem haberent, eum, qui ipſos errantes ad hoſpitium inuitaſſet. Tunc verò temporis Crœſus Lydię Rex erat: Piſiſtratidæ verò tyrannidem Athenis obtinebāt. Illi igitur dum ab oraculo reuerterētur, in Miltiadem ante fines Atticæ ſedentem inciderunt, qui [*Piſiſtratidarum*] tyrannidem iniquo animo ferebat, & iuſtam ex Attica excedendi occaſionem quærebat. Hæc enim Deus, qui reſponſum dederat, ipſis præparauerat. Cùm igitur [*Miltiades*] eos hominum errantium veſte amictos vidiſſet, quia ſciebat quid valeret erratio, ipſos ad hoſpitium inuitauit, cùm interea ſe oraculo inſeruire neſciret. Illi verò lætati ſunt quòd ducem nacti fuiſſent, à quo ad hoſpitium fuiſſent vocati. Cùm autem omnia ipſi narraſſent, ipſum ducem ſibi crearunt. Sunt autem qui dicunt [*Miltiadem*] Deo prius conſulto [*Athenis*] exceſſiſſe. Alij verò tradunt eum non ſine tyranni voluntate [*inde*] exiiſſe: ſed poſtquàm tyranno ſignificaſſet ſe à Thracibus vocari, ſic

demum abiisse. Quibus [*tyrannus*] copias præterea dedit, ac [*eos*] dimisit, quia gaudebat virum magna potentia præditum Athenis exire. Hic igitur factus dux res oraculo prædictas impleuit, [*& ad suum finem perduxit.*] Et post partam victoriam coloniæ etiam in Cherronesum deductæ dux fuit. Cùm autem is sine liberis obiisset, Stesagoras vterinus eius frater Cherronesi regnum hæreditario iure ad se deuolutum ei succedens accepit. Hoc autem etiam [*sine liberis*] defuncto, successit in regnum Miltiades, qui & idem nomen ferebat, quod prior ille coloniæ in Cherronesum deductæ dux, & vterinus, ac germanus Stesagoræ frater erat. Hic igitur [*Miltiades,*] quamuis ex Attica muliere liberos suscepisset, tamen regnandi cupiditate flagrans, Hegesipylam, Olori Thracum Regis filiam, vxorem duxit, ex qua filius est ipsi natus. Sed quo tempore Persę in Græciam venerunt, [*Miltiades*] res suas conuasatas, magnamque generis partem Athenas misit. Sed accidit vt nauis caperetur, in qua etiam liberi ipsius inerant: non tamen ij, quos ex Thracia muliere susceperat. nam (si modò verum est Herodoti testimonium) à Rege dimissi fuerunt. Miltiades verò ex Thracia fugiens in agrum Atticum saluus peruenit. Sed ne [*ibi quidem inimicorum suorum*] calumnias effugere potuit. Crimina e-

nim

nim ipsi [*intulerunt, eumq́ accusarunt,*] narrantes quonam modo tyrannidem [*in Cherroneso*] exercuisset. Sed [*tamen tandem ex hoc etiam periculo*] euasit, [*et*] in bello contra barbaros Imperator est creatus. Ab hoc igitur Thucydidem genus ducere tradunt. Et validissimum [*huius rei*] argumentum esse putant, ingentem ipsius opulentiam, & possessiones, quas in Thracia habuit, & aurifodinas. Quibusdam igitur videtur [*fratris, sororisve*] Miltiadis [*filius*] fuisse, vel ex filia nepos. Porro [*Thucydides*] ipse hanc ipsius generis quærendi occasionem nobis frustrà præbuit, quia nullam eius mentionem fecit. Hoc verò ne ignoremus, Thucydidis patri Orolo nomen fuisse, cuius nominis prima syllaba habet R. secunda, L. Hæc enim [*recta nominis*] scribendi ratio (vt & Didymo placet) [*à nonnullis postea*] corrupta fuit. Quòd enim Orolus sit [*scribendum,*] columna eius monumento imposita apertè testatur, vbi hæc sunt insculpta,

THVCYDIDES OLORI F. HALIMVSIVS HIC IACET. Etenim ad portas, quæ Melirides vocantur, in Cœla sunt quæ appellantur Cimonia monumenta, vbi visuntur Herodoti, & Thucydidis sepulcra. Hinc manifestè patet, illud videlicet, Thucydidem ex Miltiadis genere oriundum esse. nullus enim peregrinus, [*& ab illa familia alienus*] ibi sepeliebatur

tur. Idem testatur etiam Polemon in libro de arce [*Atheniensi*]. Vbi etiam hoc præterea scribit, Thucydidi filium fuisse [*Timotheum.*] Hermippus verò &ab ipsis tyrannis Pisistratidis genus eum trahere dicit. Quæ etiam (inquit) causa est cur ille in suis scriptis, de Harmodio, & Aristogitone inuidiosè loquatur, & tyrannum ab iis cæsum fuisse neget. nec enim [*vt inquit ille*] tyrannum: sed Hipparchum tyranni fratrem interfecerunt. [*Thucydides*] autem duxit vxorem è Scaptesyla Thraciæ [*vrbe*] ditissimam, & metallorum fodinas in Thracia possidentem. Has autem opes adeptus, non in delicias consumpsit: sed cùm multo antè bellum Peloponnesiacum motum iri præsensisset, quia cupiebat hoc bellum conscribere, multa Atheniensium, & Lacedæmoniorum militibus, & multis aliis largitus est, vt res [*omnes*] in hoc bello opportunè gestas, dictasque sibi eas memoriæ, literisque mandare cupienti referrent. [*Hîc*] autem quærendum cur & Lacedæmoniis, & aliis pecunias dederit, cùm solis Atheniensibus eas dare, & ex ipsis [*res omnes*] intelligere posset. Respondemus non sine causa, [*certoque consilio, pecunias*] aliis etiam ab eo datas. Rerum enim [*omnium*] veritatem sibi conscribendam proposuerat. Erat autem verisimile fore, vt Athenienses vtilitati suæ seruiëtes in rerum à se gestarum relatione men-

tirentur, & sæpè dicerent [*hostes*] à se victos, [*quos tamen*] non vicissent. Quamobrem [*pecuniam*] omnibus præbuit, vt ex multorum consensu veritatis notitiā indagaret, [*ac adipisceretur.*] Quod enim obscurum est, [*id*] multorum concentu, consensuq; declaratur, [*& apertè demonstratur.*] Doctores autem audiuit, in philosophia quidem, Anaxagoram (vnde etiam, Antyllo teste, atheus paulatim haberi cœpit, quòd illius philosophiæ disciplinam auidiùs hausisset:) [*in rhetoricis*] verò [*præceptis,*] Antiphontem Rhetorem, virum in arte rhetorica eximium, cuius in octauo [*suæ historiæ*] libro mentionem facit, eumque autorem fuisse dicit, vt popularis dominatus abrogaretur, & cccc virorum dominatio constitueretur. Quòd autem Antiphontis defuncti cadauer Athenienses extra vrbem, vindictæ studio proiecerint, [*hoc verò Thucydides*] in præceptoris gratiam silentio prætermisit. Sunt enim qui dicunt eius cadauer ab Atheniensibus proiectū, quòd eo autore popularis dominatus [*Athenis*] mutatus fuisset. [*Thucydides*] autem, qui hanc historiam scripsit, cùm ad virilem ætatem peruenisset, nullis Reipub. administrandæ negotiis se immiscuit, nec ad tribunal, [*& concionem*] accessit: Imperator tamen fuit, & imperium [*sibi à populo delatum,*] primam suorum malorum causam, accepit. nam pro-

pter hoc ipsum in exilium est pulsus. Nam cùm Amphipolin misus fuisset, & Brasidas [*eum*] anteuertisset, ac [*vrbem*] illam occupasset, [*hoc nomine ab Atheniensibus est accusatus, huiusq; rei apud eos*] culpam sustinuit. eius tamen opera Atheniensibus non prorsus fuit inutilis. Nam ab hac quidem [*vrbe capienda*] aberrauit: sed Eionem cepit, quæ ad [*fluuium*] Strymonem est sita. nihilominus tamen [*Athenienses*] prius infortunium eius culpæ tribuentes, ipsum exilio mulctarunt. Ille verò pulsus in exilium, cùm Æginæ esset, quia magnas habebat opes, maximam [*suarum*] pecuniarum partem fœnori collocauit. Postea tamen inde quoq; discessit, & in Scaptesyla Thraciæ [*vrbe*] degens, sub platano [*suam historiam*] scripsit. Absit enim vt fidem adhibeamus Timæo, qui Thucydidem exilio mulctatum, in Italia vitam transegisse dicit. Veruntamen ne sic quidem iniuriæ acceptæ memor animo erga Athenienses malè affecto [*historiam*] scripsit: sed veritatis amans, & moderatis moribus fuit: siquidem neque Cleon, neque Brasidas (qui calamitatis autor ipsi fuerat) vllo in ipsius scriptis maledicto vt ab irato scriptore est affectus. quanquam plerique suis affectibus inseruientes, veritate prorsus neglecta, historias conscripserunt. Herodotus enim à Corinthiis spretus, ipsos subterfugisse

dicit

dicit pugnam, quæ ad Salaminem est commissa. Timæus verò Tauromenita Timoleontem supra modum laudauit, quòd Andromachus ipsius pater potestate regia ab eo spoliatus non fuisset. Philistus verò cum iuniore Dionysio verbis prçliatur. Xenophon verò Menonem, Platonis amicum, quòd ipse Platonis esset æmulus, conuiciis incessit. Hic verò [*scriptor*] est moderatus, & æquus, & veritati cedit. Illud autem sciamus, plures fuisse Thucydides. nam & hic fuit, Olori filius, & secundus demagogus, [*qui suis concionibus auram popularem captabat*] Milesij [*filius*] qui & Pericli in Reipub. administratione est aduersatus. tertius verò, genere Pharsalius, cuius mentionem facit Polemon in libro de arce, patrem ei fuisse dicēs Menonem. Fuit etiam quartus alius Thucydides poeta, ex pago Acherdusio, cuius mentionem faciens Androtion in rerum Atticarũ historia, Aristonem ei patrem fuisse dicit. Vixit autem teste Praxiphane in libro de historia, iisdē temporibus, quibus Plato comicus, Agatho tragicus, Niceratus epicus poeta, & Chçrilus, ac Melanippides. Cæterùm [*Thucydides*] quamdiu quidem vixit Archelaus, vt plurimum nominis obscuri fuit, vt ipse Praxiphanes ait. Postea verò in summa [*apud omnes*] admiratione fuit. Illius autem regionis homines ipsum obiisse di-

cunt, vbi etiam vitam exul degebat, suamque sententiam hoc argumento confirmant, quòd ipsius corpus non fuerit Athenis sepultũ. [*Aiunt*] enim tabulatum eius tumulo impositum fuisse. hoc autem ex instituto, & solemni Atheniensium more manifestũ esse cenotaphij indicium, quoties quis huiusmodi fortuna vsus obierat, nec Athenis sepultus fuerat. Didymus verò [*Thucydidem*] ab exilio reuersum, morte violenta Athenis obiisse tradit. hoc autem à Zopyro memoriæ proditum dicit. Athenienses enim, post cladem in Sicilia acceptam, omnibus exulibus (exceptis Pisistratidis) in patriam redeundi potestatem permisisse. Hunc autem reuersum, violenta morte sublatum, & in Cimoniis monumentis sepultum. quin etiam [*ait*] illorum simplicitatem [*à Zopyro*] derideri, qui Thucydidem peregri quidem obiisse: Athenis verò sepultum fuisse putent. Si enim in paterno monumento clàm positus fuisset, nec columnã adeptus fuisset, nec inscriptionem, quæ ipsius sepulcro imposita nomẽ autoris indicat. Verùm illud constat exulibus in patriam redeundi potestatem fuisse datam, vt & Philochorus testatur, & Demetrius Phalereus, in libro de Archontibus [*Atheniensibus.*] Ego verò Zopyrum nugari puto, qui Thucydidem in Thracia obiisse dicat: licet Cratippus etiam eum verè

loquu-

loquutum censeat. Quòd autem Ti[illegible]us, & alij eum in Italia sepultum fuisse tradant, [*vereor*] ne [*hoc*] perridiculũ habeatur. Fertur autem Thucydides hanc habuisse formam. vultũ quidem cogitabundũ, caput verò acutũ, & pilos erectos, & reliquã corporis habitudinẽ suis scriptis conuenientẽ. Eum autem obiisse traduntvita vltrà quinquagesimũ ætatis annũ producta, opere instituto ad suum finem nondum perducto Porrò Thucydides æmulatus est, Homeri quidem dispositionem, Pindari verò grande, & sublime dicendi genus. Obscurè autẽ de industria loquitur, ne omnibus ad ipsius lectionem aditus pateret, néue [*in contemptionem veniret, ac*] in minori pretio habendus videretur, si à quouis facilè posset intelligi: sed [*potius*] sapientissimis quibusque probatus, apud hos in admiratione esset. Qui enim à præstantissimis viris laudatur, & laudem illorum iudicio est consequutus, in posterum omne tempus honorem literarum monumentis mandatum, nullisque periculis obnoxium est adeptus, quem nulla posterorum iudicum ætas delere poterit. Nonnihil etiam, vt ait Antyllus, Gorgiæ Leontini studiũ est imitatus, vt verba verbis quasi demensa respondeant, & in collatione contrariorũ, quæ tunc temporis apud Græcos maximè probabantur. Prodicum quoq; (eum in ac-

curato verborum delectu [*est imitatus.*] Homerum verò in primis (vt iam diximus) & in verborum electione, & in exquisita eorundem cõpositione, & in elocutionis vi, orationisq́; pulchritudine, ac velocitate. Cùm autem scriptores, ac historici, qui eum ætate præcesserunt, historias anima (vt ita loquar) carentes cõscripserint, & nuda, simpliciq́ue rerum narratione vbique sint vsi, nec vllis personis vllam orationem attribuant, nec vllas conciones [*suis scriptis insertas*] fecerint, cumq́ue Herodotus rem tentarit, nec voti compos fieri potuerit (Herodotus enim conciones paucis verbis expressas fecit, personarum fictionibus similiores, quàm concionibus) vnus hic historiæ conditor conciones & inuenit, & perfectè composuit, ita vt earum vnaquæq; sua capita, & partitiones habeat, & ad certum [*causæ*] statum reuocari possit. Quæ est perfectarum concionum forma. Cùm autem sint tres dicendi formæ, sublimis, tenuis, & media, reliquis neglectis, sublimem elegit, vtpote suo ingenio congruentem, & tanti belli magnitudini conuenientem. Res enim magnas ab hominibus gestas magna etiam oratione declarare decet. Sed vt reliquas quoque dicendi formas cognoscas, scias Herodotum quidem media esse vsum (quæ neq; sublimis, neque tenuis est.) Xenophontem verò

tenui.

tenui. Thucydides igitur, vt sublimem faceret orationem, sæpe & poeticis dictionibus, & quibusdam translationibus est vsus. Cæterùm nonnulli de toto hoc scriptionis genere dicere sunt ausi, hanc scribendi formam ad rhetoricam non pertinere: sed ad poeticam: hoc verò vel ex eo falsum esse arguitur, quòd [*historici oratio*,] nulla metri lege sit astricta. Sed si quis nobis obiiciat, non omnem metro solutam orationem esse Rhetorum, vt Platonis, & medicorum scripta, respondebimus historiam certè esse Rhetorũ, quæ & in sua capita diuiditur, & ad illa Rhetorũ genera refertur. In genere quidem omnis historia ad deliberatiuũ [*refertur*] (alij verò & ad demõstratiuũ [*eam*] referunt, quia viros, qui in prœliis rem fortissimè gesserunt, historia laudari dicunt.) speciatim verò historia Thucydidea in vnũ quodq; de illis tribus generib⁹ cadit. Nam in deliberatiuũ quidem cadũt omnes conciones, præter illam, quæ est Platæensiũ, & Thebanorum lib. III. In demonstratiuũ verò, oratio funebris. In iudiciale, conciones Platæensium, & Thebanorum quas paulò antè à reliquis separauimus. Ad iuqiciale enim genus pertinere hanc concionem, manifestò ex eo euincitur, quòd causa agitur apud iudices eos, qui Lacedæmone aduenerant: quodque Platæenses in iudicio interrogantur, & interrogati-

ni longa oratione reſpondent, eique orationi contradicunt Thebani, vt Lacedæmoniorum iram contra Platæenſes incendant. ipſa deniq; id arguit orationũ compoſitio, ratio ac forma. Quidam autem aiunt librum VIII ſuppoſitium eſſe, neque Thucydidis eſſe: ac ſunt qui eum tribuant ipſius filiæ: ſunt etiam qui Xenophonti. Nos autem dicimus, filiæ quidem non eſſe: id verò per ſe eſſe manifeſtum. Non enim muliebris eſt ingenij, talem virtutem, artisq; præſtantiam imitari: deinde, ſi talis aliqua extitiſſet, non illa profectò latere voluiſſet: neq; octauũ tantùm librum ſcripſiſſet, ſed alia quoque multa ingenij ſui monumenta reliquiſſet. Xenophontis quoque non eſſe, ipſa dicendi forma hoc propemodum clara voce teſtatur. Longè enim differt tenue dicendi genus à ſublimi. Sed nec Theopompi eſt, vt nonnullis placet. Quibuſdam, iiſque peritioribus, Thucydidis quidem eſſe videtur, nondum tamen perpolitus, ſed inchoatus tantùm & rudis, multa ſummatim complectens, quæ & poliri & dilatari poterant. vnde etiam adducimur vt dicamus videri hunc librum à Thucydide iam ægrotante conſcriptum: eamq; eſſe cauſam cur & languidius ſcriptus ſit & breuius. Nam quando corpus eſt infirmum, animus quoque vires nonnihil remittere ſolet. Eſt enim inter animum &

corpus quasi consensus quidam atque naturæ coniunctio. Obiit in Thracia, post Pelopõnesiacum bellum, dum res eius belli anno XXI. gestas conscriberet. Hoc enim bellum XXVII annos durauit. Res verò gestas reliquis sex annis supplent Theopompus, & Xenophon, quibus rerum in Græcia gestarum historiam annectit. Sciendum verò, Thucydidem, qui Amphipolin dux exercitus missus fuisset, visusque esset serius eò peruenisse, occupata iam vrbe à Brasida in exilium ab Atheniensibus fuisse missum, ob Cleonis (quem ille ideo exosus, tanquam insanum vbique introducit) calumnias: illum verò, Athenis relictis, in Thraciam, vt aiunt, se cessisse: vbi pulcherrimam illam historiam cõtexuit. Notauerat enim ille quidem, iam inde à belli initio, quæcunq; memoria digna dicerentur fierentve: non tamen etiam principio de vllis suæ historiæ ornamentis fuit solicitus: sed satis ei fuit si rerum memoriam sua notatione conseruaret. Postea verò exul, vitam in Scaptesyla, Thraciæ loco, agens, dolauit perpoliuitque quæ initio memoriæ tantùm causa notauerat. Fabulis autem aduersatur, studio veritatis: non enim fecit quod alij historiarum scriptores, qui delectationis studiosiores, quàm veritatis, fabulas in suas historias inseruerunt. Atq; illi quidem ita se gesserunt. At nostri auto-

ris institutum longè aliud fuit: qui sibi proposuit non auditores oblectare, sed studiosos homines erudire. Ideo ait opus hoc suum esse κτῆμα ἐς ἀεὶ (quasi quis dicat, rem in omne tempus vtilem:) non ἀγώνισμα, siue, ad ostentationem elaboratum opus. multa siquidem omisit, quæ ad delectationem faciunt: digressionesq; vitauit, quibus alij delectantur. cuiusmodi sunt apud Herodotum quæ de delphine narrantur, qui audienda lyra delectatur: & de Arione qui musica nauē dirigit: imo totus liber secundus titulum operis mentitur. Contrà hic autor si quid mirabile vel præter institutū opus sit commemorandum, id ille quidem commemorat quia necesse est: verùm ita vt in eius enarratione non diutius immoretur quàm quantum opus est vt rem lector intelligat. Nam Terei meminit, propter Prognes & Philomelæ casus tātùm: Cyclopum etiam mentionem fecit, propter locorum cognitionem: Alcmæonis quoq; obiter meminit de Acarnania & ei oppositis insulis loquens: reliqua non accuratè persequitur. Ac fabulas quidem ita tractat Thucydides. Cæterùm in moribus exprimendis mirabilis planè est: in singulis quidem orationis partibus est perspicuus: at in verborum comstructione, quòd longioribus periodis ac sententiis vtitur, interdum obscurus videtur esse.

Gene-

Genere dicendi vtitur grandi & inprimis sublimi. Compositio aspera est, grauis, & hyperbatis scatēs, interdum etiam obscura. breuitas mirabilis, & dictionū plures sensus. In sententiis, quæ ad mores pertinent, excellit. Præstat etiam in narrationibus, dum prœlia naualia, obsidiones vrbium, morbos, ac seditiones nobis narrat. Orationi suæ multiplicia adhibet figurarum lumina, in plerisque Gorgiam Leontinum imitatus, velox in elocutione, austerus supra modum, morum exprimendorum optimus artifex. Itaq; videbis apud eum & Periclis spiritus, & Cleonis quam nescio quo nomine appellem: Alcibiadis iuuentutem, in Themistocle omnia, in Nicia probitatē, superstitionem, & felicitatem, antequam venisset in Siciliam: itemque alia sexcenta, quæ suis locis sigillatim conabimur obseruare. Plurimus est apud Thucydidem veteris linguæ Atticæ vsus, quæ ξ pro σ vsurpat, vt quum dicit ξυνέγραψε & ξυμμαχίαν. Per diphthongum scribit quæ reliqui per α: dicitque αἰεί. Et omnino nomina multa noua inuenit. siquidem in Thucydidis dictione, quædam vocabula reperiuntur ipsius ętate antiquiora, vt αὐτοβοεὶ, & πολεμησείοντες, & παγχάλεπον, & ἁμαρτάδα ὕλης φακέλους. Quædam apud poetas extant, vt ἐπηλύγξαι, ἐπηλύται, ἀνακῶς, & similia. Quædam ipsi propria, ἀποσίμωσις, & κωλήμη, &

ἀποτείχισις: itemq; alia, quæ apud reliquos scriptores non leguntur, sed apud hunc tantùm. Porrò huic etiam curæ est verborum maiestas, vis argumentorum, ac sententiarum grauitas: & (vt iam diximus) in compositione breuitas. Nam [*sæpe*] multæ res vel vnica voce declarantur. Sæpe etiam res & affectiones pro personis vsurpat, vt in illo αὐτόπωλον δέος. Habet etiam generis demonstratiui nonnihil: vt in oratione funebri: & quòd variis ironiis, atque interrogationibus vtitur: conciones quoque quasdam habet philosophico more conscriptas: sunt enim instar dialogorum, qui philosophis conueniunt, cõpositæ. Ipsius tamen elocutionem, ac verborum compositionẽ plerique reprehendunt, inter quos est Dionysius Halicarnasseus. eum enim reprehendit quasi soluta, ac ciuili oratione vti nequeat[*quod ideo* Dionysius *facit*] quia ignorat hęc omnia esse cuiusdã eximiæ facultatis & habitus perfectissimi. Herodoti autẽ temporibus videtur vixisse, siquidẽ Herodotus meminit irruptionis in vrbem Platæã factæ, quam historiam narrat Thucydides libro secundo. Aiunt etiam, quum Herodotus suas historias in hominum cœtu recitaret, Thucydidem recitationi illi interfuisse, & quum eas audiuisset, lacrymasse. quod vbi animaduertisset Herodotus, dixisse eum ferunt Oloro patri Thucydidis,

dis, *Filij tui ô Olore ingenium magno impetu ad literarum studia fertur.* Mortuus est in Thracia, & (vt quidem volunt nonnulli) ibi est sepultus: sed alij dicunt, ossa eius clàm à cognatis Athenas fuisse importata, itaque sepulta. neq; enim palam licuit Athenis sepelire eum qui propter crimen proditionis exilio fuisset mulctatus. Erat autem eius sepulcrum prope portam in eo loco agri Attici, qui appellatur Cœla, quemadmodum testatur Antyllus, vir fide dignissimus, historiæ q; peritissimus, & ad docendum appositissimus. Fuit etiam, (ait ille) in Cœla habens hanc inscriptionem columna,

THVCYDIDES OLORI HALIMVSIVS. Addiderunt verò quidam hæc, HIC IACET. quod nos facilè intelligi posse ac subaudiri putamus: in inscriptione enim nõ erat. Forma autem, & dicendi genus [*quo Thucyd. vtitur,*] est magnificum adeò vt ne in commiserationibus quidem ab hac magnifica loquendi forma abstineat. Elocutio est grauis, sententię obscuræ, quia hyperbatis delectatur, & multas res paucis verbis declarat. Et verborũ quidem plurimas habet figuras, contrà verò paucissimas sententiarum figuras habet. Nam nec ironiis, nec obiurgationibus, nec obliquis dictis, nec vllis aliis callidis artibus, quibus auditorem capiat, vtitur, cùm tamen Demosthenes

in his potissimùm suæ eloquentiæ vim ostentet. Puto autem huiusmodi sententiarum figuras à Thucydide non propter earum ignorationem prætermissas: verùm quia orationem personis, de quibus verba facit, congruentem, atque conuenientem tribuere volebat. Nec enim decebat Pericli, & Archidamo, & Niciæ, & Brasidæ, viris excelso animo præditis, & generosis, & heroica gloria ornatis ironias, & alias artis oratoriæ fraudes attribuere, quasi non liceret ipsis [*alios*] apertè arguere, & palàm accusare, & dicere quicquid vellent. Propterea [*igitur*] simplicem, & minimè figuratam orationem accuratè est sequutus, in his etiam rebus decorum, & artis præcepta seruans. Est enim artificis periti dignitatem [*singulis*] personis conuenientem seruare, & rebus [*quibusque*] congruens ornamentum [*tribuere.*] Sciendum autem est, totam Thucydidis historiam à quibusdã in XIII. libros fuisse diuisam: ab aliis aliter. Frequens tamen, & communis vsus obtinuit, vt totum hoc opus in octo tantùm libros diuideretur, quod & Asclepius suo iudicio comprobauit.

THVCY-

THVCYDIDIS, OLORI F. LIBRORVM OCTO DE BELLO PELOPONNESIACO, Primus.

Ex Laurentij Vallæ interpretatione, ab Henrico Stephano recognita:

Quam Æmilius Portus, Fr. P. Cr. F. *paternos commentarios accuratè sequutus, ab infinita grauissimorum errorum multitudine nouissimè repurgauit, magnaq́; diligentia passim expolitam innouauit.*

HVCYDIDES Atheniensis bellum Peloponnesiorum, Atheniensiumq́;, quod inter se gesserũt, conscripsit, exorsus statim ab eo moto, sperans etiam fore tum magnũ, tum superioribus longè memorabilius: his coniecturis adductus, quòd & vtriq; omni bellico apparatu florerent, & cæteros Græcos cum alterutris se coniungere videret, partim quidem statim, partim verò etiam in animo habere, [*mox idem facere.*] Hic enim motus profectò maximus inter Græcos fuit, quinetiam in quadam barbarorum, ac propemodum (vt ita loquar) in maxima [*cæterorum*] mortalium parte [*maximus extitit.*] Nam superiores, & his longè antiquiores motus, ob temporum vetustatem planè comperti esse non potuerunt. Sed coniecturis nixus (quas mihi remotissi-

mam à nobis antiquitatem ſpectanti cōtingit credere, [*veras eſſe, eos*]) nec in bellicis, nec in cæteris [*rebus ad pacem pertinentibus*] magnos fuiſſe puto. Conſtat enim eam, quæ Græcia nunc appellatur, olim non conſtanter [*ab incolis*] habitatam fuiſſe: ſed primùm frequentes migrationes [*inde*] fuiſſe factas, & facilè ſuos quenque fines deſeruiſſe, ſemper ab aliquo maiore [*hominum*] numero coactum, [*ac ex ſuis ſedibus expulſum.*] Nam cùm nulla eſſet negotiatio, [*nec vlla opera mercaturæ daretur,*] nec vllus inter ipſos tuto cōmercio citra formidinem vel terra, vel mari locus eſſet, cumque ſinguli res ſuas, [*& agros*] eatenus colerent, quatenus vitam parcè, ac duriter agerent, nec magnā pecuniæ vim haberent, nec humum [*arboribus, plantisq;*] conſererent (quia incertum erat, quando quis alius incurſione repentina [*labores alienos*] eſſet ablaturus, ſimul etiā, quia nullis muris erant muniti) & quotidianum, ac neceſſarium victum ſe vbique adepturos exiſtimarent, non grauatè [*ex ſuis priſtinis ſedibus*] migrabant. Idcirco etiam nec vrbium magnitudine, nec alio bellico apparatu valebant. Atque potiſſimùm optimus quiſque ager his incolarum mutationibus, [*ac migrationibus*] ſemper erat obnoxius, [*vt*] & ea, quæ nunc Theſſalia vocatur, & Bœotia, & Peloponneſi magna [*pars,*] præter Arcadiam, & reliquæ [*Græciæ partes,*] quæcunque erāt vberrimæ. Nam inter nonnullos [*illarum partium incolas,*] propter ſoli bonitatem opes admodum auctæ, ſeditiones excitabant, per quas [*ipſi*] profligabātur, ſimul etiam alienigenarum inſidiis magis appetebantur. Quamobrem Atticam à vetuſtiſſimis vſque temporibus propter agri tenuitatem, ſeditionum immunem, [*ac pacatam*] iidem homines ſemper incoluerunt. Atque rerum [*à me*] dicta-

dictarum hoc non minimum est indicium, ob [*assiduas*] migrationes [*Græciam*] in cæteris [*partibus*] non peræquè adauctam fuisse. Nam qui aut bello, aut seditione ex reliqua Græcia pellebantur, [*eorũ*] potentissimi quiq; ad Athenienses, quòd illorum sedes stabiles, [*tutaq́ essent,*] se recipiebant. Et ciuitatis iure donati, statim ab antiquissimis vsque temporibus ciuitatem hominum frequentia longè maiorem fecerunt. Quamobrem etiam, quòd Attica [*omnes alienigenas eò confluentes*] capere, [*ac alere*] non posset, colonias in Ioniam postea emiserũt. Hoc autem etiam priscorum [*hominum*] imbecillitatem non minimè mihi demonstrat, [*atq; confirmat.*] Nam ante bellum Troianum ab Helladis, [*id est, Græciæ,*] ciuitatibus nihil communiter, [*copiisq; coniunctis*] gestum fuisse constat. Ac ne hoc quidem nomen (vt mea fert sententia) vniuersa [*Græcia commune*] adhuc habebat: sed ante ætatem Hellenis Deucalionis [*filij*] cognomen istud nullo prorsus modo [*videtur*] fuisse: sed singulæ gentes, cùm aliæ, tum etiam Pelasgica, quæ latissimè diffusa erat [*locis, in quibus degebant,*] nomen à se ipsis [*videntur*] indidisse. Sed cùm Hellen, eiusq; liberi, rerum in Phthiotide potiti fuissent, & [*cæteri Thessaliæ populi*] eos in alias ciuitates, [*ad se,*] auxilij causa accerserent, ita demum propter diuturnum cõgressum, [*& consuetudinem factum videtur, vt*] singuli [*paulatim eodem cognomẽto*] Ἕλληνες, [*id est, Græci,*] vocarentur. Et tamẽ ne sic quidem longo pòst tempore [*istud cognomen*] ad omnes etiam [*Græciæ populos*] peruenire potuit, ita vt [*omnes hanc appellationem constanter*] obtinerent. Homerus verò præcipuè hoc indicat. Quamuis enim multo post bellum Troianum sit natus, nusquam [*tamen*] vniuersos [*Græciæ populos, Ἕλληνας, id est, Græcos,*] appella-

uit, nec alios, quàm eos, qui cũ Achille ex Phthiotide [*venerant*,] qui etiam primi Ἕλληνες, [*id est*, *Graeci*,] fuerũt. Danaos verò, & Argiuos, & Achæos in [*suis*] carminibus nominat. Nec tamen barbaros dixit, [*nec istam barbari vocem vsurpauit*,] quòd ne Ἕλληνες quidem, [*id est*, *Graeci*, *à barbaris*] distincti, in vnum [*totius gentis commune*] nomen [*barbaro*] (vt mihi videtur) oppositũ, adhuc coaluissent. Quotquot igitur & singuli [*passim*] Ἕλληνες, [*id est*, *Graeci*, *erant*,] & quotquot per vrbes sparsi se mutuò intelligebant, & qui vniuersi postea [*communi τῶν Ἑλλήνων appellatione*] nominati fuerunt, propter [*virium*] imbecillitatem, & vitæ genus mutuo commercio carens, nihil ante Troiana tempora cõferti, [*& opibus*, *armisq́*, *coniunctis*,] gesserunt. Sed & ad hanc ipsam expeditionem conuenerunt, quòd in plerisque [*Graeciæ partibus*] iam rebus maritimis operam darent. Minos enim, eorum, quos auditu cognouimus, antiquissimus, classem [*sibi*] comparauit, maximamq́; partem maris, quod Græcum nunc vocatur, in suam potestatem redegit. & Cycladum insularũ imperium obtinuit, & in [*earum*] plerasque primus colonias deduxit, Caribus [*inde*] pulsis, suosq́; filios [*ibi*] principes constituit. Præterea latrones (vt est verisimile) quoad potuit, è mari sustulit, vt reditus ad se faciliùs, [*tutiusq́*,] venirent. Olim enim Græci, & barbari, quotquot in continente degebant, mariq́; vicini erant, quique insulas incolebant, postquàm nauibus alij ad alios mare traiicere frequentiùs cœperũt, sese ad latrocinia conuerterunt, virorum potẽtissimorum ductu, [*quod faciebant*] tum quæstus sui causâ, tum etiam vt victum pauperibus quærerent. atque adorti ciuitates nullis muris munitas, & quæ pagatim incolebantur, [*eas*] diripiebant, & maximam

victus

victus partem hinc [*sibi*] comparabant. Quòd hoc facinus nondum ignominiam haberet, imò verò nonnihil etiam gloriæ potius afferret. Hoc autem nunc etiam cùm alij nonnulli, qui in continente habitant, manifestè declarant, quibus decori est hoc egregiè exercere, tum etiam antiqui poetæ, apud quos illi vltro, citroq; nauigantes, vbiq; eodem modo interrogantur nunquid sint latrones. quòd neque illi, quos interrogant, factum vt se indignum infitientur, nec illi, quibus curæ est [*rem ex illis*] scire [*hoc ipsis vt probrum, & crimen*] exprobrent. In mediterraneis etiam alij alios prædabantur. Et ad hoc vsque tempus multi Græciæ [*populi*] prisco more viuunt, vt Locri, qui Ozolæ [*vocantur,*] & Ætoli, & Acarnanes, & qui finitimam horum agro continentem incolunt. Quinetiam ipse armorum gestandorum mos apud hos continentis incolas ex veteri latrociniorum consuetudine permansit. Omnis enim Græcia gestabat arma, tum quia [*Græci*] domicilia nullis munitionibus septa habebant; tum etiam quia tutò commeare vltro, citroq; non poterant. & vitæ genus armis gestandis assuetum, vt barbari, coluerunt. Græciæ autem populi, qui nunc etiam ita viuunt, [*similem cultum, &*] similia vitæ instituta olim & apud omnes fuisse testantur. Inter hos autem primi Athenienses ferrum deposuerunt, & remissiorem cultum sequuti, ad genus vitæ lautius, & delicatius transierunt. nec multum est tempus, ex quo apud eos illi, qui de senioribus, propter delicatum vitæ genus, erant beatiores, ferre desierunt lineas tunicas, & aureas cicadas, quas capitis comam religantes cincinnis inserebant. Vnde etiam apud antiquiores Iones cultus iste propter cognationem in vsu diu fuit. Modica verò veste, & ad huius ætatis cō-

ſuetudinem accõmodata primi Lacedæmonij ſunt vſi, & cùm cæteris in rebus, tum verò præcipuè in victu, corporiſq; cultu, qui locupletiores erãt, æqualitatem cum plebe ſeruarũt. Iidem etiam primi corpora nudarunt, & veſtes palàm exuentes, certaturi ſeſe oleo vnxerunt. Olim verò in Olympiaco certamine athletæ ſubligacula circum pudenda geſtantes certabant. nec multi ſunt anni, ex quo [*hæc geſtari*] deſierunt. Quinetiam adhuc apud nonnullos barbaros, præcipuè verò Aſiaticos, pugilatus, & luctæ præmia proponuntur, & [*athletæ*] ſubligaculis in certamine vtuntur. Multis etiam aliis in rebus demõſtrarit quis priſcos Græcos eodem vitæ genere vſos, quo huius ætatis barbari vtuntur. Vrbes verò, quotquot nouiſſimè ſunt conditæ, præſertim ex quo nauigandi ratio tutior eſſe cœpit, cùm maiorem pecuniarũ copiam haberent, ad ipſa littora mœnibus cinctæ condebantur, & iſthmos, [*id eſt, terrarum anguſtias inter duo maria ſitas*] occupabant, cùm mercaturæ cauſa, tum potentiæ, [*qua ſe tuerentur*] aduerſus ſuos quæque finitimos. At vetuſtæ vrbes, propter aſſiduam, [*ac diuturnam*] latronum infeſtationem, procul à mari potius ædificatæ fuerunt, tam illæ, quæ in inſulis, quàm quæ in continente ſunt ſitæ. Etenim & alij, qui mare accolebant, licet rebus maritimis operam non darent, tamen ſeſe mutuò populabantur. Et ad hoc vſque tempus mediterranea incolunt. Præcipuè verò inſularum incolæ, vt Cares, & Phœnices, latrocinia exercebant. Hi enim plurimas inſulas incolebant. Hoc verò probatur iſto [*ſigno quaſi*] teſtimonio. Cùm enim Athenienſes huius belli tempore Delum luſtraſſent, & ſepulcra ſuſtuliſſent, quotquot erant hominum, qui in hac inſula deceſſerant, ſupra dimidium Cares inuenti

ſunt,

ſunt, tum genere armorum agniti, quæ cum ipſis fuerant ſepulta, tum ipſo modo, quo nunc quoq; ſepeliuntur. Sed cùm Minos claſſem paraſſet, maria liberiùs vltro, citroque nauigari cœperunt. Etenim prædones ex inſulis ab eo ſunt ſublati, quo etiam tempore colonias in illarum pleraſq; deduxit. Et homines, qui prope mare degebant, iam parandæ pecuniç ſtudio magis dediti, conſtantiùs, [*ac tutius in ſuis ſedibus*] habitabant. Quinetiam quidam, ditiores, quàm antè, facti, [*vrbes*] muris circundederunt. Etenim cupiditate quæſtus, & qui imbecilliores erant, potentiorum ſeruitutem ſuſtinebãt, [*nec illis ſeruire dubitabant,*] & qui potentiores, quia magnas habebant facultates, minores ciuitates ſuæ ditioni adiungebant, eaſq; imperata facere cogebant. Cùm autem hac ratione iam opes, [*ac potentiam non mediocriter*] auxiſſent, ad Troiam cum exercitu poſtea ſunt profecti. Et Agamemnon mihi videtur claſſem coëgiſſe, quòd cæteros illius ſeculi [*Græcos opibus, ac*] potentia ſuperaret, non autem tantopere, quòd Helenæ procos Tyndarei iureiurando obſtrictos [*ſecum*] duceret. Etenim qui res à Peloponneſiis geſtas, memoriæque proditas, & [*ſibi*] à maioribus [*traditas*] acceperunt, & exploratiſſimè cognouerunt, tradunt, Pelopem primũ cum magna in pecuniarum, quas ſecum ex Aſia ad homines inopes attulerat, parata potentia, quamuis peregrinus eſſet, tamen illius regionis cognomen obtinuiſſe, & poſtea [*potentiam*] lõgè maiorem [*ipſius*] poſteris obtigiſſe, poſtquàm Euryſtheus quidem in Attica ab Heraclidis interfectus fuit; Atreus verò, qui ipſius erat auunculus, & cui Euryſtheus, quum ad expeditionem proficiſceretur, propter neceſſitudinem Mycenas, & [*earum*] imperium commiſerat (patrem verò

propter Chrysippi nece fugiebat, vt aiunt) [*regnum est adeptus.*] Cùm enim Eurystheus non amplius rediisset, Mycenæis etiam volentibus, Heraclidarum metu, simul etiam quòd vir strenuus esse videretur, & multitudinis beneuolentiam sibi conciliasset, [*ita demum ferunt*] Atreum regno Mycenæorum, & cæterorum omnium, quibus Eurysthæus [*antè*] imperabat, potitum, & Pelopidas Persidis potentiores [*hac ratione*] factos. Quas opes Agamemnon cùm accepisset, & classe, [*rerúmque nauticarum potentia*] cæteris longè præstaret, nō gratiâ potius, quàm metu copias illas mihi videtur coëgisse. Constat enim eum [*ad Troianam expeditionem*] & plurimis cum nauibus profectum, & Arcadibus præterea [*naues*] præbuisse, vt Homerus hoc declarauit, si cui locuples, [*& idoneus*] testis videtur. Quinetiam in ipsa sceptri traditione, dixit ipsum: Multis insulis, & omni Argo imperare. Nequaquam igitur insulas, præter [*vicinas, &*] adiacentes (hæ autem non multæ esse possint) [*Agamemnon,*] qui in continente degebat, in sua ditione habere potuisset, nisi aliquam etiam classem habuisset. Ex hoc autem bellico apparatu cōiecturam facere licet, quales fuerint superiorum seculorum expeditiones. Iam verò quòd Mycenæ paruum oppidum erant, aut si quod aliud illorum temporum nunc parui momenti videtur esse, nequaquam [*tamen ideo*] aliquis hoc infirmo signo vsus minus credat classem, [*ac apparatū illum*] non tantum fuisse, quantum & poëtæ dixerunt, & ipsa fama obtinuit. Nam si Lacedæmoniorum vrbs vastata desoletur, & [*sola*] templa, & ædificiorum areæ relinquātur, existimo multos de posteris longo temporis progressu de illorum potentia valde dubitaturos, neque credituros tantā fuisse, [*quanta*

ta nunc est,] si [*rerum futurarum status*] cum [*pristina*] illorum gloria, [*famaq;*] conferatur. Quamuis enim de quinque Peloponnesi partibus duas possideant, totiusq; principatum obtineant, multisque sociis extra [*Peloponnesum*] imperent: tamen constat [*eorum vrbem fama, & opinione hominum*] inferiorem visum iri, quia neque coædificata est, neque templis, neque ædificiis magnificentioribus est [*instructa, ac*] ornata: sed antiquo Græciæ more pagatim condita habitatur. Sed si Atheniensibus hoc ipsum contingeret, ex manifesta vrbis dirutæ specie potentiam duplo maiorem, quàm sit, visum iri [*puto.*] Haud igitur nos incredulos esse, [*adeò vt rebus dubiis fidem omnē prorsus derogemus,*] nec vrbium speciem potiùs, quàm vires spectáre decet, & exercitum illum superioribus quidē longè maiorem fuisse: sed ætatis nostræ bellicis apparatibus inferiorem existimare [*debemus,*] si quid hìc quoq; Homeri poësi credere conuenit, quem ab eo, qui erat poëta, verisimile est maiorē in modum laudibus exornatum fuisse. verumtamen & sic inferiorem fuisse constat. Nam ex mille, & ducentis nauibus [*eum constare*] scripsit. Bœotorum quidem [*singulas,*] cētum, & viginti virorum. Philoctetæ verò, quinquaginta: demonstrans (vt mihi videtur) & maximas, & minimas [*naues.*] At de cæterarum magnitudine in nauium catalogo nullam fecit mentionem. Quòd enim omnes in Philoctetę nauibus essent iidem & remiges, & milites, apertè declarauit. Omnes enim remiges, sagittarios esse scripsit. Vectores verò, præter Reges, & eos, qui maximis præfecturis fungebantur, non multos cum illis nauigasse est verisimile. præsertim quia mare cū bellico apparatu erant traiecturi, neq; cataphractas, [*tectasq;*] naues habebant: sed

prisco potius,& prædonũ more constructas. Si igitur mediam quandã rationẽ teneas inter maximas, & minimas quasq; naues, non multos, vt ab vniuersa Græcia cõmuniter missos, [*ad istam expeditionem*] conuenisse constat. Huius verò rei causa fuit non tam ipsa hominum, quàm pecuniarũ penuria. Nam propter cõmeatus inopiam copias minores duxerũt, & [*eas tantùm,*] quas ex eo loco, [*in quẽ essent profectæ,*] belligerando victũ sibi paraturas sperabant. Postquàm autẽ [*ad agrum Troianum*] appulerunt, [*hostem*] prælio vicerunt, hoc autẽ est manifestũ, nec enim vallo, [*fossaq́;*] castra muniuissent. Quinetiam ne hìc quidem eos omnib. copiis vsos esse: sed ad Cherronesi culturã, & ad latrocinium, propter commeatus inopiam, sese conuertisse constat. Quamobrem etiam ipsis dispersis Troiani per decem annos faciliùs restiterunt, quòd illis, qui semper [*in suo agro*] relinquebantur, pares essent viribus. Sed si cum magna commeatus abundantia, & copiis frequentibus [*eo*] iuissent, sine latrocinio, & agricultura bellum continenter gessissent, [*&* *Troiam*] prœlio superiores facile cepissent, siquidem vel haud frequentibus copiis: at quadam exercitus parte, quæ fortè semper præstò erat, [*Troiani*] resistebant. Quòd si Troiam assidua obsidione pressissent, & citiùs, & minori cum labore [*eam*] expugnassent. Sed propter pecuniarum inopiam, & quæ ante hoc bellum [*Troianum*] gesta sunt, inualida fuerunt, & hæc ipsa, quæ omnium superiorum sunt celeberrima, re ipsa comperiuntur inferiora famâ, & rumore de ipsis sparso, qui propter poëtas inualuit. Nam vel post res ad Troiam gestas Græci adhuc aliò migrabant, sedesq́ue suas transferebant, ita vt eorum opes per otium non creuerint. Nam & serus Græcorum reditus ab Ilio res mul-

multas innouauit, & [*ideo*] in plerisque ciuitatibus exortæ sunt seditiones, ob quas illi, qui suis sedibus pellebantur, vrbes condebant. Nam & Bœotij, qui nunc sic appellantur, sexagesimo post Ilij expugnationem anno, Arne à Thessalis pulsi, eum agrum, qui nunc quidem Bœotius vocatur, antè verò Cadmeus, incoluerunt. (In hoc autem agro olim erat & quædam gentis Bœotiæ portio, vnde etiam ad Ilium cum exercitu sunt profecti.) & Dorienses octogesimo [*post Troiam captam*] anno, cum Heraclidis Peloponnesum tenuêre. Vixque longo pòst tempore Græcia planè pacata, nec vllis suorum incolarum expulsionibus, amplius infestata, colonias emisit. Et Athenienses quidé in Ioniam, & bonam insularum partem colonias miserunt. Peloponnesij verò, in Italiam, & maximam Siciliæ partem, & in quædam reliquæ Græciæ loca. Sed omnes istæ coloniæ post bellum Troianum in has regiones missæ fuerunt. Sed cùm Græcia potentiam ampliore [*iam*] adepta fuisset, & pecuniarum vim longè maiorem, quam antè, sibi comparasset, prouentibus, [*ac opibus*] auctis, [*ita demum*] tyrannides in plerisque ciuitatibus sunt constitutę. (Antè enim regna erant hæreditaria, & certis honoribus definita) & Gręci classem parare, rebusque maritimis operam studiosiùs dare cœperunt. Corinthij autem primi feruntur immutasse nauium formam, quæ ad eam, quæ nũc est in vsu, proximè accederet; & Corinthi primùm ex omni Græcia triremes ædificatæ [*traduntur.*] Constat etiam Aminoclem Corinthium, nauium fabricatorem, quatuor naues Samiis fecisse. Ex quo autem Aminocles ad Samios iuit, sunt fere anni trecenti ad huius belli confecti finem. prœliumque nauale omnium, quæ nouimus, vetustissimum, inter Co-

rinthios, & Corcyræos est commissum. Sunt autem etiam ab eo prœlio vsque ad eundem huius belli finem anni ad summum ducenti, & sexaginta. Etenim cùm vrbem incolant Corinthij sitam ad Isthmum, emporium fere semper habuerunt, quia Græci, tam illi, qui intra Peloponnesum, quàm qui extra habitant, terrâ potius, quàm mari, per illorum [*agrum*] commercia inter se quondam habebant. Pecunia quoque præpotentes fuerunt, vt & ab antiquis poëtis est declaratum. Vrbem enim illam opulentam cognominarunt. Postquàm verò Græci nauibus paratis frequentiùs nauigare cœperunt, latrocinia [*de mari*] sustulerunt. Et vtrinque emporium præbentes, [*& mari, terráque mercatum omnibus liberum, ac tutum exhibentes,*] vrbem pecuniarum prouentu potentem habuerunt. Postea verò Iones magnam nauium copiam sibi pararunt, Cyri temporibus, qui fuit primus Persarum Rex, & Cambysis, eius filij, [*ætate.*] Atque [*hi*] bellum Cyro facientes, maris agro suo vicini imperium ad aliquod tempus obtinuerunt. Polycrates quoque, qui Cambysis tempore, Sami tyrannus erat, classe pollens, cùm alias insulas in suam potestatem redegit, tum etiam Rheneam, quam subactam Apollini Delio consecrauit. Phocaenses verò, dum Massiliam conderent, Carthaginienses nauali pugna vicerunt. Hæ enim classes [*cæterarum*] omnium potentissimæ fuerunt. Veruntamen hæ quoque [*classes,*] quæ multis post Troiana tempora seculis extiterunt, paucis quidem triremibus vsæ, nauibus verò quinquaginta remigum, & nauigiis longis adhuc instructæ videntur fuisse, quemadmodum [*erant &*] illæ [*priscæ.*] Pauloque ante Medicum bellum, & Darij mortem, qui post Cambysem, regnum Persarum obtinuit, magna triremium

mium copia fuit & tyrannis in Sicilia, & Corcyræis [*in insula Corcyra.*] Hæ nanque postremæ ante Xerxis expeditionem classes memoratu dignæ in Græcia extiterunt. Æginetæ enim, & Athenienses, & si qui alij [*fuerunt,*] exiguas habuerunt [*classes,*] atque harum magna pars erat nauium quinquaginta remigum. Atq; adeò serò [*eas habuerunt,*] ex quo [*videlicet*] Themistocles Atheniensibus, cum Æginetis bellum gerentibus, simul etiam imminentem barbari aduentum expectantibus, persuasit vt naues facerent, quibus etiam in nauali prœlio sunt vsi, quæ ne ipsæ quidem adhuc omnino constratæ, [*ac tectæ*] erant. Classes igitur Græcorum, & peruetustæ, & recentiores, tales fuerunt. Qui tamen illis operam dederunt, ingentem potentiam sibi compararunt, tam ipso pecuniarum reditu, [*&* *vectigalibus,*] quàm imperio, quod in alios exercebant. nam [*modò huc, modò illuc*] infesta classe nauigantes, insulas subigebant, & illi præcipuè, qui agrum non satis amplum, nec omnibus alendis sufficientem habebant. Terrâ verò bellum (vnde aliquid potentiæ [*ad aliquem*] accesserit) nullum conflatum, [*gestumq́;*] est. Sed & quæcumque fuerunt, hæc omnia contra suos quique finitimos gesserũt. Nam Græci in regiones a suis [*finibus*] valde remotas, aliorum subigẽdorum causa nullas expeditiones [*tunc*] faciebant. Græci enim non adiungebant se maximis quibusque ciuitatibus, quasi illarum imperio parêrent, neque etiam iidem ex æquo communes expeditiones faciebant: sed singuli [*populi*] vicini, potius per se, [*solique*] bellum gerebant. Præcipuè verò in illo peruetusto bello, quod inter Chalcidenses, & Eretrienses gestum fuit, reliqui quoque Græci sese diuiserunt, vt vtrisque, [*alij his, alij illis*] auxilium ferrent. Mox verò & aliis

aliunde contigerunt impedimenta, ne crescerent, & Ionibus (cùm res Persarum magna incrementa cepissent) Cyrus, regnumq; Persicum, Crœso profligato, rebusq; omnibus, quæ erant cis Halym fluuium ad mare vsque, subactis, bellum intulit, & vrbes, quæ in continente erant, in seruitutem redegit. Postea verò Darius, Phœnicum classe victor, insulas etiam [*in suam potestatem redegit.*] Tyranni verò, quotquot in Græcis vrbibus erant, suis tantùm rebus prospicientes, vt & corpus tuerentur, & suam familiam [*ac patrimonium*] amplificarent, quàm tutissimè poterant, vrbes incolebant, [*domiq; se continebant.*] nullumque facinus memoria dignum ab illis est factum, nisi si quod contra vicinos quique suos [*fecerunt.*] Nam [*tyranni,*] qui erant in Sicilia, ad maximam potentiam sunt euecti. Adeò Græcia vndique longo temporis spatio fuit impedita, tum ne communiter vllum illustre facinus ederet, tum etiã ne in singulis ciuitatibus audax esset. Postea verò quàm & Atheniensium, & reliquæ Græciæ, quæ vel antè tyrannide pressa fuerat, plerosque, & postremos tyrannos, exceptis Siciliæ tyrannis, Lacedæmonij sustulerunt (nam Lacedæmon post vrbem conditam à Doriensibus, qui eam nunc incolunt, seditionibus conflictata diutissimè [*omnium ciuitatum,*] quas nouimus, tamen ab antiquissimis vsque temporibus & bonis legibus est vsa, & tyrannidis immunis semper fuit. sunt enim anni fermè quadringenti, & paulò plures vsque ad huius belli finem, ex quo Lacedæmonij eadem Reipubl. administrandæ forma vtuntur) & hac ipsa de causa potentiam sibi compararũt, in aliis quoq; ciuitatibus res composuerunt. Tyrannis verò ex Græcia sublatis, non multis pòst annis

Me-

Medorum quoque prœlium cum Atheniensibus in campis Marathoniis est commissum. Et decimo post hanc pugnam anno barbarus cum magna classe rursus in Græciam venit, vt eam in seruitutem redigeret. Et cùm magnum periculum [*vniuersis Græcis*] impenderet, Lacedæmonij, quòd cæteris potentia præstarent, duces fuerunt Græcorum, qui bellum illud communibus auspiciis, [*opibus, armisq́; coniunctis*] gesserunt, & Athenienses, Medis aduentantibus, cùm vrbem relinquere in animum induxissent, omnesque fortunas conuasatas [*inde*] absportassent, naues conscenderunt, & se, suasque res nauibus commiserunt, [*& ab eo tempore nauticis rebus operam studiosius dederunt.*] Cũ autem communiter, [*opibus, armisq́; coniunctis,*] Græci barbarum repulissent, non multo pòst tam illi, qui à [*Persarum*] Rege desciuerant, quàm qui coniunctis armis bellum ei fecerant, partim ad Athenienses, partim ad Lacedæmonios diuisi transierunt. Nam has duas ciuitates maxima potẽtia præditas fuisse constat. Hi enim terrâ, illi verò classe multum poterant. Hæc autem armorum societas exiguum temporis spatium durauit. Postea verò Lacedæmonij, & Athenienses dissociati bellũ inter se gesserunt, cum suis vtrique sociis, & ex cæteris Græcis, si qui vsquam inter se dissidebant, iam ad alterutros proficiscebãtur. Quamobrem à Medico bello ad hoc vsque continenter, modò quidem, fœdus facientes; modò verò, bellum gerentes, aut inter se, aut contra socios à se deficientes, res bellicas præclarè instruxerunt, & peritiores euaserunt, cum periculis [*in harum studio*] sese exercentes. Et Lacedæmonij quidem ita imperabant, vt socios non haberent tributarios: sed hoc solùm studerent, vt illi suis officiis deliniti, pauco-

rum principatu in Reipubl. administratione vterentur, accommodatè ad suum [*morem, ac*] institutum. Athenienses verò nauibus hostium tandem potiti, imperabant, exceptis Chiorum, & Lesbiorum, [*nauibus,*] tributo etiam omnibus, quod penderet, imperato. Et ipsorum apparatus in hoc bello maior extitit, quàm fuerit vel maximus, quem olim habuerint, quo tempore cum integra societate floruerunt. Res igitur vetustas tales esse comperi, quibus fides difficulter adhibetur, quamuis deinceps, [*& per singula tempora*] quodlibet argumentum probandi causa protulerim. Homines enim famam rerum ante suam ætatem gestarum, licet sint domesticæ, sine accurata inquisitione alij ab aliis pariter accipiunt. Nam Atheniensium vulgus Hipparchum tyrannum ab Harmodio, & Aristogitone cæsum putat: & [*tamen*] ignorant Hippiam, qui filiorum Pisistrati natu erat maximus, [*tunc*] imperasse; & Hipparchum, ac Thessalum eius fuisse fratres. Harmodium verò, & Aristogitonem suspicatos illo die, & ex tempore aliquid à sociis suæ coniurationis consciis Hippię indicatum, ab hoc quidem vt præmonito, [*rerumq́ gnaro*] abstinuisse, sed, cùm vellent, antequàm comprehenderentur, aliquod [*memorabile*] facinus vel suo cum periculo facere, Hipparchum, in quem inciderant ad fanum, quod Leocorium appellatur, in Panathenaica pompa exornanda occupatum interfecisse. Alia quoque multa, quæ nunc etiam extant, nec dum propter vetustatem memoria exciderunt, cęteri quoque Græci non rectè opinantur: Veluti, Lacedæmoniorum Reges in suffragiis ferendis, non singulis quenque: sed binis vti calculis. & Pitanatem cohortem apud eos esse, quæ nunquam fuit. Adeò apud plerosque ipsa veritatis inuestiga-

tio

tio est laboris impatiés, & ad ea, quę sunt in promptu, [*ac facilia*,] potius se conuertunt. Ex his autem necessariis signis, quæ dixi, si quis tamen res à me narratas, tales potissimum esse ducat, [*quales eas esse dixi*,] non errauerit: non autem potius credat [*eas esse tales*,] quales ipsi poëtæ celebrarunt, [*eas*] cum ornatu in maius extollentes, neq; quales memoriæ prodiderunt orationis solutæ scriptores, qui, vt auditorum aures, [*animosq́*;] capiant, verborum illecebras potiùs, quàm veritatem consectantur, [*quæ res*] cùm nullis nitantur argumentis, pleræque etiam ob ipsarum vetustatem in fabulas abierunt, ita vt (quod vsus obtinuit) nulla fides ipsis habeatur. Sed si [*quis*] existimet [*res istas*] ex manifestissimis indiciis [*à me*] satis [*accuratè*] peruestigatas, quoad res vetustæ peruestigari possunt, [*hic profectò non errauerit*.] Et licet homines pręsens bellum, in quo gerendo versantur, semper maximum iudicent, eoque finito, vetera vehementius admirentur, tamen iis, qui ex ipsis rebus gestis [*bella*] perpendunt, [*hoc bellum superioribus*] illis [*se*] maius fuisse demonstrabit. Et omnia quidem, quæ singuli verbis expresserunt, aut cùm bellum essent gesturi, aut cùm iam id gererent, ipsamque rerum dictarum exquisitam rationem memoria retinere, [*& recensere*] difficile fuit, cùm mihi, qui res à me ipso auditas narro, tum etiam aliis, qui [*eas*] aliunde [*acceptas*] mihi renuntiarunt. verùm vt singuli semper de rebus pręsentibus ea, quæ maximè consentanea erant, mihi ad vniuersam rerum verè dictarum sententiam, [*summamq́*;] quàm proximè [*coniecturis*] accedenti dicere videbantur, sic [*à me*] commemorata sunt. At verò res in ipso bello gestas, non quas à quolibet audiui, dignas duxi, quas scriberem, neque vt mihi videbantur: sed & eas,

quibus ipse interfui, & quas singulatim ex aliis quàm potui accuratissimè inuestigaui. Sed [*hæ*] difficillimè cognosci poterant, quòd illi, qui singulis rebus interfuerant, dum gererentur, non eadem de rebus iisdem dicerent: sed prout quisque [*aut*] in alterutros amore propensior erat, aut reminiscebatur [*eas ita referret.*] Verùm [*mea scripta*] quia nullæ in ipsis extant fabulæ, [*Lectoribus*] fortasse minus iucunda videbuntur. Sed qui rerum gestarum veritatem spectare volent, & eorum, quæ rursus aliquando futura sunt eiusmodi, & similia, (vt res humanæ sunt) hoc satis fuerit ad iudicandum ea esse vtilia. nam [*mea historia*] potius vt perpetuum monumentum, quàm ludicrum certamen, [*& opus ostentationis causa scriptum,*] quod in præsentia audiatur, est [*à me*] composita. Bellorum autem superiorum, id, quod cum Medis est gestum, maximum fuit; hoc ipsum tamen duobus naualibus, & totidem pedestribus prœliis celeriter est finitum. At huius belli tum longitudo longè processit, tum clades in ipso Græciæ contigerunt, quales eodem temporis spatio nunquam aliàs [*acciderant.*] nam [*in aliis bellis*] neque tot vrbes captæ, vastatæque sunt, aliæ quidem à barbaris, aliæ verò à [*Græcis*] ipsis bellum inter se gerentibus (nonnullæ etiam captæ incolas mutarunt) neq; tot exilia hominum [*contigerunt,*] neque tot cædes, aliæ quidem propter ipsum bellum, aliæ verò propter seditiones [*factæ sunt.*] Et quæ antea famâ quidem ferebãtur, sed re ipsa, [*& euentu*] rariùs confirmabantur, non incredibilia euaserunt, [*vt sunt ea, quæ traduntur*] & de terræmotibus, qui [*in hoc bello*] simul & maximam orbis terrarum partem occuparunt, & vehementissimi fuerunt: & [*quæ dicuntur de rebus aliis, vt sunt*] solis defectiones, quæ frequentiores acciderunt,

derunt, quàm vnquam antè memoratæ fuerint: & apud nõnullos magnæ siccitates, & fames ex ipsis natæ, & pestilens morbus, qui [*Græciam*] non minimo detrimento affecit, quin etiam quandã [*eius partem*] absumpsit. Hæc enim omnia cum hoc bello [*Græciam*] simul inuaserunt. Eius autem initium fecerunt Athenienses, & Peloponnesij, ruptis tricennalibus fœderibus, quæ post Eubœam captam inter se fecerant. Cur autem [*hæc illi*] ruperint, causas, & dissidia iam antè scripsi, ne quis aliquando requirat, vnde tãtum bellum inter Græcos sit conflatum. Nam verissimam quidem: sed sermone minimè celebratam causam [*fuisse*] puto, Athenienses, qui, quòd in dies crescerent, & terrorem Lacedæmoniis incuterent, belli mouendi necessitatem [*ipsis*] imposuerint. Sed causæ, quæ propalam vtrinque ferebantur, propter quas ruptis fœderibus bellum susceperunt, istæ fuerunt. Epidamnus est vrbs ad dextram sita nauigantibus Ionium sinum versus. Huic autem finitimi sunt Taulantij barbari, gens Illyrica. Hanc vrbem Corcyræi quidẽ missa colonia condiderunt. Sed coloniæ dux fuit Phalius, Eratoclidæ [*filius*] genere Corinthius, ab Hercule oriundus, ex metropoli [*more, ac*] instituto prisco accersitus. Nonnulli etiam Corinthij, & alij præterea Doricæ gentis homines eius coloniæ socij fuerunt. Progressu verò temporis, Epidamniorum vrbs magna, populoque frequens euasit. Sed cùm [*eius ciues*] iam multos annos (vt fertur) seditionibus intestinis laborassent, quodam finitimorum barbarorum bello attriti, magnaque potentiæ parte priuati sunt. Nouissimè verò, ante hoc bellum, illorum plebs potentissimos quosque [*ciues*] eiecit. At illi, cùm [*inde*] discessissent, cũ barbaris, [*ad quos se receperant,*] eos, qui in vrbe erant,

terra, marique prædabantur. Epidamnij verò, qui in vrbe erant, cùm [*ab illis*] premerentur, Corcyram, vt ad suæ coloniæ matrem, legatos mittunt, orantes ne se perdi sinerent: sed & profugos sibi reconciliarent, bellumque barbarorum finirent. Hæc autem supplices in Iunonis templo sedentes rogabant. Sed Corcyræi preces [*eorum*] non admiserunt: at re infecta [*eos*] remiserunt. Cùm autem Epidamnij nullam à Corcyręis opem sibi latam viderent, ambigebant quonam modo in præsenti rerum statu se gerere deberent, [*vt molestiis illis liberarentur.*] Quare [*legatis*] Delphos missis, Deum consuluerunt an Corinthiis, vt coloniæ deductoribus, vrbem dederent, operamq; darent, vt aliquid auxilij ab illis impetrarent. Ille verò ipsis respondit, vt vrbem [*Corinthiis*] dederent, & eorum auspicia, [*ductúmque*] sequerentur. Epidamnij verò Corinthum profecti, coloniam oraculi iussu [*Corinthiis*] dediderunt, demonstrantes & ipsum suæ coloniæ ducem Corinthium fuisse, & Dei oraculum declarantes. Eosq; rogabant ne se perdi sinerent: sed [*sibi*] opē ferrent. Corinthij verò & propter ipsam causæ æquitatem [*eos in fidem, & clientelam receperūt, &*] auxilium [*se ipsis missuros*] promiserunt, (quia coloniam istam nō minus suam, quàm Corcyræorum esse ducebant.) Simul etiam propter odium, quo Corcyræos prosequebantur, quia [*Corcyræi,*] licet essent [*Corinthiorum*] coloni, ipsos [*tamen*] contemnebant. Nam neque in publicis solennitatibus consuetos honores [*ipsis*] tribuebant, neque in sacrificiis, quum viscera distribuebant, à viro Corinthio auspicabantur, quemadmodum cæteræ coloniæ [*facere consueuerunt.*] Sed illos contemnebant, quòd pecuniarum copiâ, vel ditissimis quibusque illius seculi Græcis pares essent, & bellico appara-

tu pollerent. quinetiam classe interdum [*se cæteris*] longè pręstare gloriabãtur, præsertim quòd Phæaces Corcyram olim tenuissent, qui rerum nauticarum gloria floruerant. quamobrẽ etiam [*ipsi*] classi parandæ operam studiosiùs dabant, nec parum potentes erant. Nam centum & viginti naues ipsis fuerunt, quum bellum gerere cœperunt. Corinthij igitur, cùm omnium istarum rerum [*iustas*] haberent querelas, [*& crimina, quæ Corcyræis obiicerent,*] auxilium, & Ambraciotarum, ac Leucadiorum, atque suorũ [*ciuium*] præsidia lubenter Epidamnum miserũt, omnibus, qui illuc habitãdi causa se conferre voluissent, facta eundi potestate. Hæc autem præsidia itinere pedestri Apolloniam iuerunt, quæ erat Corinthiorum colonia, Corcyræorum metu, ne ab illis mare traiicere prohiberentur. Corcyræi verò, vbi [*nouos*] colonos, & præsidia Epidamnum peruenisse, Coloniamque Corinthiis deditam intellexerunt, rem iniquo animo tulerunt. statimque [*eo*] cum xxv nauibus profecti, deinde cum altera classe, cum insultu ipsis [*Epidamniis*] imperarunt, vt exules reciperent (nam Epidamnij exules Corcyram venerant, demõstrantes monumenta, & cognationem, quam prætendentes, orabant [*eos,*] vt se [*in patriam*] reducerent) & præsidia, quę Corinthij miserant, & [*nouos*] colonos remitterẽt. Sed Epidamnij nulla ipsorum imperata fecerunt. Quamobrem Corcyrei cum infesto quadraginta nauium exercitu, & exulibus (vt [*in patriam*] eos reducturi) ac Illyriis [*ad belli societatem*] assumptis, bellum illis intulerunt. Vrbem autem obsidentes, denuntiarunt, vt & de Epidamniis, qui vellet, & peregrini impunè abirent, alioqui [*illos à se*] vt hostes tractatum iri [*dixerunt.*] Sed cùm [*Epidamnij illi*] non parêrent, Corcyræi quidem (ille autem lo-

cus est Isthmus) vrbem obsidere, [*ac oppugnare*] cœperunt. Corinthij verò, postquàm nuntij Epidamno [*ad ipsos*] venerunt, qui vrbem obsideri nuntiarunt, exercitum parare cœperunt. Simul etiam coloniam Epidamnum deducendam edixerunt, ea lege, vt qui vellet, [*illuc*] iret, pari [*iure,*] parique [*honore cum cæteris ciuib. futurus.*] Quòd si quis protinus cum [*cæteris*] nauigare nollet, & tamen coloniæ particeps esse vellet, numeratis quinquaginta drachmis Corinthiis, [*ei in vrbe*] remanere [*licere dixerunt.*] Fuerunt autem permulti, & qui nauigarunt, & qui pecuniam numerarunt. Rogarunt etiam Megarenses, vt suis nauibus se comitari vellét, si fortè suæ nauigationis cursus à Corcyræis impediretur. Illi verò cum illis nauigare octo nauibus parabant, & Palenses Cephallenïorum, quatuor. Epidaurios quoq; rogarunt, [*vt idem facerent,*] qui quinque [*naues*] præbuerunt. Hermionnenses verò, vnicam. Et Trœcenij, duas. Leucadij, decem. Et Ambraciotæ, octo. A Thebanis verò, & Phliasiis pecunias petierunt, ab Eleis naues vacuas, & pecunias. Ipsorum verò Corinthiorum naues triginta, & tria militum grauis armaturæ millia parabantur. Postquàm verò Corcyræi hunc apparatum audierunt, Corinthum profecti cum Lacedæmoniis, Sicyoniisque legatis, quos sibi adiunxerant, iusserunt Corinthios præsidia, & [*nouos*] colonos Epidamno deducere, vt ex vrbe, quæ ad eos nihil pertineret. Quòd si eam sibi vendicare pergerent, in Peloponneso, apud illas ciuitates, de quibus inter vtrosque conuenisset, volebant iure disceptare. vtris autem colonia fuisset adiudicata, hos ea potiri [*æquum esse censebant.*] Quinetiam oraculo Delphico [*rem controuersam*] committere volebant. Sed bellum fieri non sinebant, [*idq; dissuadebant.*] alioqui,

qui, si illi vim [*sibi*] facerent, dicebant se coactum iri auxilij, [*præsidijq.*] causa, illos sibi facere amicos, quos nollent, alterutros eorum, qui potentia tunc præstarent. Corinthij verò ipsis responderunt, si naues, & barbaros ab Epidamno abducerent, se consultaturos. Nam antè, rem non bene se habere [*dicebant,*] si illi quidem obsiderentur, ipsi verò iudicio contenderent. Contrà verò Corcyræi dicebant se ista facturos, si & illi abducerent eos, qui Epidamni erāt. se etiam paratos esse [*dicebant,*] vt vtrique [*suo*] loco manerent, fœdusq; facerent, tantisper dum iudicium [*de re controuersa*] fieret. At Corinthij nihil horum facere, nec [*ipsis*] parere voluerunt: sed postquàm ipsorum naues [*rebus ad bellum necessariis*] plenæ fuerunt, socij adfuerunt, caduceatore præmisso, qui Corcyræis bellum prius indiceret, portu soluentes cū septuaginta & quinque nauibus, & duobus millibus grauis armaturæ militum, Epidamnum versus nauigarunt, bellum Corcyræis illaturi. Nauibus autē præerat, Aristæus Pellicæ, & Callicrates Calliæ, & Timanor Timanthis [*filius.*] Peditatui verò, Archetimus Eurytimi, & Isarchidas Isarchi [*filius.*] Postquàm autē ad agri Anactorij Actium peruenerūt, vbi templum est Apollinis, in faucib. sinus Ambracij, Corcyræi caduceatorem ipsis ad Actium præmiserūt, qui vetaret [*illos*] contra se nauigare, simul etiam naues [*militibus, rebusq; ad pugnam necessariis*] impleuerunt, & vetustas quidē iunxerunt, [*& iugis aptarunt,*] vt nauigationi aptæ essent, alias verò refecerūt. Sed postquàm caduceator nihil pacatū à Corinthiis renunciauit, & ipsorum naues numero octoginta [*rebus omnibus ad prœlium necessariis*] iam expletæ fuerunt, (nam quadraginta [*naues*] Epidamnum obsidebāt) obuiā [*hosti*] processerūt, & acie instructa naualem

pugnam commiserunt. Et Corcyræi longè superiores fuerunt, & XV Corinthiorum naues profligarunt. Eodem autem die ipsis accidit, vt & illi, qui Epidamnum obsidebant, [*Epidamnios*] ad deditionem redigerent, ea conditione, vt peregrinos quidem venderent, Corinthios verò in vinculis seruarent, donec aliquid aliud [*victoribus*] videretur, [*& victores de victis aliter arbitratu suo statuerent.*] Post hoc nauale prœlium Corcyræi, cũ trophæum in Leucimna Corcyræ promõtorio statuissent, cæteros quidem captiuos, quos ceperant, interfecerunt; Corinthios verò vinctos asseruarũt. Postea verò, cùm Corinthij, sociique nauali prœlio victi domũ rediissent, Corcyræi imperium totius maris, quõd est in illis regionib⁹, adepti sunt, & nauibus ad Leucadem Corinthiorum coloniã profecti, agrum vastarũt, & Cyllenen, Eleorum naualia, incenderunt, quòd naues, pecuniasque Corinthiis præbuissent. Et post illud nauale prœlium maxima eius anni parte, maris illius imperium obtinuerũt, & Corinthiorum socios infesta classe nauigantes vexarunt. Donec Corinthij æstate iam aduentante, nauibus, exercituque misso, cùm ipsorum socij laborarent, ad Actium, & circa Chimerium Thesprotidis, castra posuerunt, vt & Leucadem, & cæteras ciuitates, quotquot sibi erant amicæ, suo præsidio tutarentur. Corcyræi verò & nauibus, & peditatu in Leucimna è regione [*hostium*] castrametati sunt. Et neutri contra alteros nauigabant; sed statiua opposita habentes, hyeme iam aduentante, domum vtrique se receperunt. Toto autem post hoc prœlium, & insequenti anno, Corinthij grauiter ferentes bellum contra Corcyreos susceptum, naues compegerunt, & naualem expeditionem optimè pararunt, remiges cùm ex ipsa Pelopon-

pon-

ponnelo, tum ex reliqua Græcia cogentes [eosq;] mercede solicitãtes. Corcyræi verò audito illorum apparatu timere cœperunt, & (nam cũ nulla Græcorum ciuitate fœdere erant coniuncti, neque aut in Atheniensium, aut Lacedæmoniorum fœderibus se adscripserant) visum est ipsis ad Athenienses proficisci, & societatem cum illis contrahere, & operam dare, vt aliquod auxilium ab illis impetrarent. Corinthij verò his [rebus] auditis, legatos & ipsi Athenas miserunt, [vt Athenienses orarent,] ne præter Corcyræorum classem, ipsorum quoque [classis hostibus] adiuncta; sibi impedimento esset, ne bellum arbitratu suo gererent. Itaque coacta concione in disceptationem venerunt. Atque Corcyræi quidem hæc verba fecerunt.

CORCYRAEORVM CONCIO.

Æquum est, viri Athenienses, vt, qui ad alios auxilij implorãdi causa (quemádmodum nos quoque nunc facimus) veniunt, præsertim si nulla magna beneficia extent in eos antè collata, nec ipsis vlla cum illis intercedat societas antè inita, primùm demonstrent sua postulata maximè quidem vtilia [fore illis, à quibus societatem, auxiliumq; petunt,] sin minus, saltem non detrimentosa. deinde verò se firmam ipsis gratiam habituros. Sed si nihil horum perspicuum fecerint, non indignè ferant, si non impetrarint [quæ postularint.] Corcyræi igitur persuasum habentes se hæc quoque vobis manifestè probaturos, nos [vestram] societatem petituros [huc] miserunt. Accidit autem vt idem institutum nobis sit & incõsultum apud vos, in hoc negotio, in quo vestra opera egemus, & in nostris rebus, in præsentia [nobis] infructuosum. Nam cùm nunquam ante hac cuiusquam socij voluntarij fuerimus, nunc hoc [ipsum] ab aliis petituri venimus,

ſimul etiam in præſenti bello, quod cum Corinthiis gerimus, propter hoc [*noſtrum priſcum inſtitutum*] ſumus deſerti, [*nec vllos habemus ſocios, à quibus iuuemur, ac protegamur.*] Et noſtram illam, quæ prius prudentia videbatur, quòd ſocietate cum aliis inita, & ſententia cum aliis communicata ſimul periclitari nollemus, nunc in manifeſtam imprudentiam, & imbecillitatem conſtat eſſe mutatam. Nos igitur ſoli Corinthios in ſuperiore nauali prœlio repulimus. Verùm quia maiore apparatu tam ex Peloponneſo, quàm ex reliqua Græcia [*hoſtes*] contra nos veniunt, quia etiam videmus nos domeſticis tantum viribus fretos non poſſe [*malum impendens vitare, &*] incolumes euadere, ſimul etiam [*quia*] magnum eſt periculum, [*quod cæteris Græcis imminet,*] ſi in illorum poteſtatem redigamur, [*idcirco*] & veſtra, & cuiuſlibet alius auxilia implorare [*nobis*] eſt neceſſe. Et venia [*nobis*] eſt danda, ſi non malitia: ſed potius opinionis errore, ſuperiori noſtræ quieti res contrarias [*nunc*] audemus. Quòd ſi [*nos*] audieritis, hæc noſtræ neceſſitatis ſocietas vobis erit honeſta multis de cauſis. Primùm quidem, quia [*nobis,*] qui iniuriam accipimus, nec aliis iniuriam facimus, opem ferretis. Deinde verò, quia, ſi [*nos*] in maximarum rerum diſcrimen adductos, [*in veſtram ſocietatem*] recipiatis, beneficium cum æterno teſtimonio quàm optimè [*apud nos*] collocabitis. Claſſem autem, veſtra excepta, maximam habemus. Quare conſiderate quænam rarior veſtræ proſperitatis occaſio, quæve hoſtibus triſtior eſſe poſſit, quàm ſi [*ea*] potentia, quam vel multis pecuniis, magniſque beneficiis antepoſuiſſetis, vt eam vobis adiungeretis, [*ſi inquam*] ea [*nunc*] adſit, ſponte ſua, ſine periculo, & [*ſine*] ſumptu ſeipſam [*vobis offerens, ac*] tradens:

dens: præterea apud multos quidem afferens gloriam, illis verò, quibus opem feretis, gratiam, & vobis ipsis, potentiam. quæ omnia ex omni temporum memoria perpaucis simul contigerunt. paucíque sunt, qui [*illis*,] à quibus belli societatem petunt, præsidium, ac ornamentum maius daturi, quàm [*ab ipsis*] accepturi veniant. Quòd si quis vestrum non putat bellum, in quo [*vobis*] vtiles esse poterimus, [*is*] profectò fallitur opinione, nec videt Lacedæmonios vestræ potentiæ metu, belli gerendi cupidos esse, & Corinthios apud ipsos [*Lacedæmonios*] authoritate valere, vobísque inimicos esse, &, dum nos primos nunc aggrediuntur, viam sibi ad vos inuadendos sternere, ne communi odio in eos conspiremus: néve priores alterutra spe ipsos frustremur, aut nos affligendi, [*ac debilitandi*,] aut se ipsos confirmandi. Cùm igitur nos quidem [*nostram*] societatem [*vobis*] offeramus, vos verò [*eam*] accipiatis, illos anteuertere, & insidias anticipare potiùs quàm insidiantibus contrà insidiari, vestræ sunt partes. Quòd si dixerint iniquum esse suos colonos à vobis recipi, discant, omnem coloniam honore prosequi [*suam*] Metropolim, si beneficiis ab ea afficiatur; sed si [*ab ea*] iniuriam accipiat, alienari, [*ac desciscere.*] Nec enim [*coloni in colonias*] emittuntur, ea conditione, vt sint serui: sed vt iis, qui [*in antiqua patria*] relinquuntur, sint pares, [*& eodem iure, ac honore, quo illi fruantur.*] Quòd autem [*isti nobis*] iniuriam fecerint, [*hoc verò*] perspicuum est. Nam ad iudicium de Epidamni controuersia prouocati, crimina, [*quæ nobis obiiciunt,*] armis, quàm iure persequi maluerunt. Atque [*ea,*] quæ in nos [*suos*] cognatos faciunt, vobis sint documento, ne ab ipsis in fraudem inducamini, néve [*ipsis auxilium*] petentibus, ex tempore

morem geratis. Quem enim minimè pœnitet beneficiorum in inimicos collatorum, [*is*] vitam tutissimè degit. Neque verò fœdera frangetis, quæ cum Lacedæmoniis fecistis, si nos [*in vestram societatem*] recipiatis, quia neutrorum socij sumus. In
» illis enim dictum est; Quæcunque de Græcis ciui-
» tatibus cum nullis societatem habet, ei licere ad v-
» tras partes libuerit accedere. Et sane iniquum fuerit, si istis quidem liceat classem instruere cùm ex fœderatis ciuitatibus, tum etiam præterea ex reliqua Græcia, præcipuè verò ex iis [*ciuitatibus,*] quæ vestro imperio parent: nos verò ab hac societate proposita, & ab alio vndecunque auxilio arceant. Deinde verò in criminis loco ponãt, si persuasum vobis fuerit quod petimus, [*& si precibus nostris adducti, nobis cõcesseritis, quæ postulamus.*] Imò verò nos longè maiorem vos insimulandi materiam habebimus, nisi rem vobis persuadeamus, [*& impetremus, quæ postulamus.*] Nos enim periclitantes, nec vobis inimicos repelletis. Istos verò, qui sunt vestri hostes, & qui contra [*vos*] veniunt, non solùm non impedietis: sed etiam insuper copias ex vestra ditione [*sibi*] cõparare sinetis, quas nõ est æquum: at [*oportet*] aut illorũ quoque milites mercede conductos impedire, quos ex [*agro*] vestro [*cogũt,*] aut nobis etiam auxilium mittere, quocunque modo vobis visum fuerit. Potissimùm verò [*vos nobis*] in societatem apertè receptis opẽ ferre [*decet.*] Multas autem commoditates (quemadmodum nostræ dictionis initio monuimus) [*vobis*] demõstramus, & illud, quod est maximum, eosdem esse vestros hostes (id, quod certissimum est argumẽtum) eosque non infirmos: sed ea potentia præditos, qua rebelles incommodo afficere possint. Cùm autem naualis, ac non terrestris societas [*vobis*] offeratur,

alie-

alienatio, [*ac vtriusq; iactura*] non est par. Quamobrem [*oportet vos*] potissimùm quidem operam dare, vt nullos alios classem possidere sinatis: sin minus, vt eorum amicitiam [*vobis*] concilietis, qui [*classe*] sint munitissimi. Cui autem hæc, quæ [*à nobis*] dicuntur, vtilia quidem videntur: sed metuit ne propterea [*nobis*] assensus fœdera frangat, sciat suum quidem metum viribus præditum aduersariis maiorem terrorem incussurum. Fiduciam verò [*suam*] si [*nos in societatem*] non receperit, infirmã, potentibus hostibus minùs formidolosam futuram. Simul etiam [*sciat ille*] se nunc non magis de Corcyra, quàm de Athenis etiam consultare, seq; non optimè illis prospicere, quum præsentem rerum statum, [*pacemq;*] spectans, ad futurum, & tantum non pręsens bellum [*feliciter gerendum*] vrbem [*sibi*] adiungere dubitat, quæ maximis cum momentis, [*ac vtilitatibus*] amica redditur, & [*maximis cum damnis, ac detrimentis*] inimica fit. Sita enim est in loco opportuno ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam, ita vt nec inde classem contra Peloponnesios venire sinat, & eam, quæ hinc venit, in illa loca deducat, quinetiam aliis in rebus commoditates egregias habet. Vt autem vniuersa, & singula in breuissimam contraham summam, hinc cognoscere poteritis nos non esse deserendos. Cùm enim Græcis tres sint classes memoratu dignæ, vestra, & nostra, & Corinthiorum. si harum duas per vestram negligentiam in vnum coire permiseritis, & Corinthij nos præoccuparint, [*ac in suam potestatem redegerint, antequàm auxilium nobis aduersus illos latum fuerit,*] cum Corcyræis & Peloponnesiis simul nauale bellum geretis. Sed si nos [*in vestram societatem*] receperitis, maiore vestrarum nauium numero, [*nostris ad vestras additis,*] cum ipsis [*Pelo-*

ponnesiis] dimicare poteritis. Atque Corcyræi quidem hæc dixerunt. Corinthij verò post eos hæc [*verba fecerunt:*]

CORINTHIORVM CONCIO.

Quoniam isti Corcyræi non solùm de se in societatem recipiendis verba fecerũt: sed etiam se à nobis iniuriam accepisse [*conquesti sunt,*] seque iniquo bello [*à nobis*] premi [*dixerunt,*] necesse est nos quoque primùm ad vtramque illorum criminationem respondere, atque sic ad reliquam orationem accedere, vt & nostra postulata [*rebus vestris*] tutiora maturè cognoscatis, & istorum vsum, [*ac societatem*] non temerè repudietis. Aiunt autem [*isti*]se modestiæ studio nullius societatem vnquam recepisse. Illi verò hoc institutum sequuti sunt maleficij, non autem virtutis studio, quia nullum [*suorum*] scelerum socium, nullumque testem habere, neque [*aliorum opem*] implorantes erubescere voluerunt. Simul etiam ipsorum vrbs, quæ situ est [*ad maleficia committendum*] apposito, ipsos iniuriarum, quas nonnullis faciunt, iudices potiùs constituit, quàm vt ex pacto [*iudices ab aliis*] fiant, quòd ad alios [*ipsi*] rarissimè nauigent, alios verò necessitate [*illuc*] appellentes sępissimè excipiant. Atque hac in re situm est illud decorum, quod prętendunt, se ab aliorum societate abhorruisse; non vt aliorum in sceleribus perpetrandis societatem fugerent, sed vt soli scelera perpetrarent, vtque, vbi quidem potentiores essent, [*aliis*] vim facerent, vbi verò laterent, [*& iniurias aliis clàm inferrent,*] plus [*emolumenti*] haberent. Et si quid prætereà caperẽt, [*id*] impudenter negarent. Sed si (quemadmodum prędicant) viri essent boni, quo minùs aliorum criminationibus, [*ac reprehensionibus*] obnoxij erant, ipsis eo magis [*suam*] virtutem ostendere licebat, iure [*cum aliis*] disceptando.

do. Sed neque erga alios, neque erga nos tales existunt. Nam cùm nostri sint coloni, [*tamen*] cùm semper antè [*à nobis*] defecerunt, tum etiam nunc [*nobis*] bellum faciunt, dicentes se, nō vt maleficiis afficerentur, [*in coloniam ex antiqua patria à nobis*] emissos. Nos verò [*vicissim*] respōdemus, nec nos equidē idcirco ipsorū coloniā [*in insula Corcyra*] collocasse, vt ab ipsis contumelia afficeremur: sed vt ipsorū duces essemus, vtq; conueniens, [*ac debitus*] honor nobis [*ab ipsis*] redderetur. cæteræ enim coloniæ nos honorant, & à [*cæteris*] colonis maximè diligimur. Atque [*hinc*] patet, si maiori [*colonorum*] numero grati sumus, nos istis solis immeritò esse ingratos, [*ac inuisos,*] neque bellum [*ipsis*] honestè illaturos fuisse, nisi etiam insignem aliquam iniuriam [*ab ipsis*] accepissemus. Sed, quamuis peccassemus, [*tamen*] illis quidem gloriosum fuisset, si iræ, [*libidiniq;*] nostræ cessissent; nobis verò fœdum, [*ac infame,*] si eorum modestiam violassemus. Sed petulantiâ, opumque licentiâ, cùm alia multa in nos peccauerint, tum etiam Epidamnum, nostræ ditionis coloniam, dum [*bello*] vexaretur, [*sibi*] non vendicarunt; nobis verò auxilij causa [*eò*] profectis, per vim captam retinent. Et tamen dictitant se [*de re controuersa nobiscum*] iudicio priùs disceptare voluisse, quod non illum, qui superior, [*& meliore conditione*] est, & qui ex tuto [*alterum*] ad aliquam disceptationem prouocat, oportet videri seruare: sed illum, qui ante disceptationem facta verbis æquat. Isti verò non priusquàm hanc vrbem obsiderent: sed postquàm nos [*hanc iniuriam*] non neglecturos existimarunt, tunc verò & istam speciosam iuris æquitatem protulerunt. Et [*tamen*] huc veniunt, quamuis non solùm in illis [*rebus*] peccarint: sed etiam vt nunc non in belli: sed in

ſcelerum ſocietatem ſuis precibus vos vocent, ac orent vt ſe, noſtros hoſtes, [*in veſtram ſocietatem*] recipiatis. Quos oportebat, quum à periculis erant remotiſſimi, tunc [*ad vos*] accedere, non autem quando nos quidem iniuriam [*ab illis*] accepimus, ipſi verò periclitantur, neque eo tempore, quo vos nullo fructu ex ipſorum potentia percepto, veſtra auxilia [*ipſis*] iam eſtis imperrituri, & [*quo tempore*] vos, qui procul ab illorum facinoribus abfuiſtis, parem culpam apud nos ſuſtinebitis. Iam pridem autem [*oportuerat illos*] viribus vobiſcum communicatis, [*& inita ſocietate,*] cõmunes etiam [*belli, rerumq́; caſus, &*] euẽtus experiri. [*Vt*] autem ſolorum criminum ſocij non fuiſtis, ſic etiam horum [*euentorum,*] quę res geſtas ſequuntur, [*vos*] minimè participes eſſe [*oportet.*] Quòd igitur conuenientibus, [*firmisq́;*] iuris argumentis inſtructi [*huc*] ad vos venerimus, iſti verò violẽti, ac alieni raptores ſint, [*iam*] planum eſt factum. Quòd autem ipſos ſaluo iure [*in veſtram ſocietatem*] recipere nõ poſſitis, diſcere [*nunc*] oportet. Nam quamuis in fœdere ſit ſcriptum, cuilibet ciuitatum fœderi non adſcriptarum licere ad vtras velit partes ſe conferre, [*tamen*] hoc fœdus ad illos non pertinet, qui in alterius partis fraudem, [*perniciemq́; ad ſocietatem petendam*] veniunt. Sed [*ad illos*] qui ab altera parte non deficientes, ſalutis præſidio indigent, & qui [*recepti,*] recipientibus (ſi ſapiunt) bellum pro pace non ſunt allaturi. Id, quod vobis, niſi nos audiatis, nunc eueniet. Non ſolùm enim iſtis auxiliares: verùm etiam pro fœderatis hoſtes nobis eritis. neceſſe enim eſt, ſi ſocietatem cum ipſis contrahatis, ipſos quoque vobiſcum ſeſe tueri, [*& vim illatam propulſare, noſq́; vobiſcum oppugnare.*] Sed profectò æquum eſt, vos, præcipuè quidem neutros

veſtris

vestris opibus iuuare, sin minus, contrà, nobiscum aduersus hos quidem proficisci, (nam cum Corinthiis fœdere coniuncti estis: sed cum Corcyræis ne per inducias quidem fœdus vnquam fecistis) neque legem constituere, vt qui ab alteris defecerint, [*ab alteris*] recipiantur. Nam ne nos quidem [*olim*] cùm Samij [*à vobis*] defecissent, [*&*] cæteri Peloponnesij varias sententias tulissent, [*dubitantes*] an ipsis auxilium esset ferendum, sententiam vobis contrariam tulimus: sed apertè contra [*illos*] diximus, suos quenque socios persequi debere. Nam si eos, qui aliquod facinus patrarint, [*in vestram societatem*] recipiatis, & opem [*illis*] feratis, erunt etiam ex vestris [*sociis*] non pauciores, qui ad nos palàm transibunt, legemque contra vos ipsos potiùs, quàm contra nos condetis. Atq; hæc quidem sunt, quæ apud vos de iure nostro dicere habuimus, quæ ex Græcorum institutis satis sunt firma: vos verò monemus, & oramus, vt eam nobis gratiam referatis, quam nobis in præsentia referendam cẽsemus, quia non inimici sumus, vt [*vos*] lędamus, neque contrà, amici [*tales,*] vt [*vestra liberalitate*] abutamur. Cùm enim olim ante res Medicas in bello contra Æginetas gerendo longarum nauium penuria laboraretis, viginti naues [*commodatò*] à Corinthiis accepistis. Quamobrem & istud beneficium, & illud [*alterum,*] quod vobis contra Samios dedimus, quum propter nos Peloponnesij auxilium ipsis non tulerunt, fecit, vt Æginetas quidem superaretis, in Samios verò animaduerteretis. Atque iis temporibus hoc factum est, quibus potissimùm homines, qui aduersus hostes suos eunt, propter vincendi studium cætera negligunt. Nam pro amico habent eum, qui [*sibi*] nauat operam, licet antè fuerit inimicus: & [*con-*

trà,] hostis loco ponunt eum, qui [*sibi*]aduersatur, quamuis [*ante*]fuerit amicus, siquidem vel res domesticas propter præsentis contentionis, [*ac pernicaciæ*] studium malè curant. Quæ vobiscum reputantes,& si qui sunt inter vos natu minores,hęc ex maioribus natu cognoscentes, parem gratiam nobis velitis referre. neque existimetis hæc quidem,quæ dicuntur [*à nobis,*] esse iusta:alia verò, si bellum oriatur, esse vtilia. Nam in quo quis minimè peccat, vtilitas potissimùm [*inde*] sequitur. Et imminentis belli periculum (quo Corcyræi vos terrent, & ad iniuriam [*nobis*] faciendam hortantur) adhuc est incertum. Nec [*vos*] decet eo commotos,manifestas, [*minimeq́ dubias,*] ac pręsentes inimicitias cōtra Corinthios iam suscipere. Quinìmo sapientiæ fuerit pristinas suspiciones, [*odiaq́*] propter Megarenses susceptа potiùs minuere, [*quam fouere, nouasq́ inimicitias suscipere.*] Postremum enim beneficium opportunè collatum, licet sit paruum,[*tamen*]maius,[*grauiusq́*]crimen diluere potest. Neque verò eo alliciamini,quòd ad belli societatem vobis ingentem classem offerunt.Nam [*hominibus conditione*] paribus nullam iniuriam facere, firmior est potentia, quàm si repentina præsentium commodorum specie elati, maiora [*quædam*] non sine periculis acquiramus. Cùm igitur in ea inciderimus, quę nos ipsi olim Lacedæmone diximus, [*quum Lacedæmonios monuimus,vt finerent*] in suos quemque socios animaduertere, nunc vt idē obtineamus à vobis postulamus, vtque, quando nostris suffragiis adiuti, [*& subleuati*] fuistis, ne vestra sententia nos oppugnetis: sed parem gratiam referatis, memores hoc illud esse tempus, quo potissimùm ille, qui suam operam alteri nauat, est amicus, & qui aduersatur, inimicus: neque

Cor-

Corcyræos istos nobis inuitis in societatem recipiatis, neque ipsis opem feratis, qui [*nobis*] iniuriam faciunt. Hæc si feceritis, & ex officio, & dignitate vestra egeritis, vestrisque rebus optimè consulueritis. Hæc autem & Corinthij dixerunt. Athenienses verò vtrisque auditis, & concione bis coacta, in priore quidem rationes Corinthiorum non minùs, [*quàm Corcyraeorum rationes,*] probarunt. In posteriore verò, mutato consilio statuerunt nullam quidē belli societatem cūCorcyræis facere, vt eosdem & inimicos, & amicos ducerent. (si enim aduersus Corinthios Corcyrei ipsos secum nauigare iussissent, fœdera, quæ ipsis cum Peloponnesiis erant, rupta fuissent. sed [*tantum*] subsidiariam societatem fecerunt, vt alteri alterorum agro mutuam ferrent opem, si quis aduersus Corcyram, vel Athenas, vel eorum socios, iret. Nam bellum contra Peloponnesios vel sic fore ipsis videbatur, neque pati volebant, vt Corcyra, quæ tantam classem habebat, in Corinthiorum potestatem veniret: sed eos quàm maximè inter se collidere [*volebant,*] vt cum inualidioribus (si quid opus esset) & Corinthiis, & aliis, qui classem habebant, bellum capessferent, simul etiam hæc insula ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam in opportuno loco sita ipsis videbatur. Hoc igitur consilio Athenienses [*in societatem*] Corcyræos receperunt, nec multò post Corinthiorum discessum, decem naues illis auxilio miserunt. Illarum autem duces erant, Lacedæmonius Cimmonis, Diotimus Strombichi, & Proteas Epiclis [*filius.*] Ipsis verò prçceperūt ne cum Corinthiis pugnarent, nisi contra Corcyram nauigarent, & [*in eius agrum ex nauibus*] descendere vellent, aut contra aliquod ipsorum oppidum [*venirent*] Nam ita demum [*se ipsis permittere dixerunt,*

vt illos] pro viribus impedirent. Hæc autem [*ideo*] præceperunt, ne fœdera frangerent. Illæ igitur naues in Corcyrā peruenerunt. Corinthij verò, postquàm [*res omnes ad prœlium necessariæ*] paratæ fuerunt, cum C L nauibus aduersus Corcyram cursum direxerunt, quarum erant, Eleorum, decem; Megarensium, duodecim; Leucadiorum, decem; Ambraciotarum, X X V I I; Anactoriorum, vna; ipsorum verò Corinthiorum, X C. Harum verò sui præfecti cùm singularum ciuitatum erant, tum verò etiam Corinthiorum Xenoclides Euthyclis [*filius*,] cum quatuor collegis. Postquàm autē ad continentem Corcyræ oppositam in vnum conuenerunt, à Leucade vela facientes ad Chimerium agri Thesprotici appulerunt. Est autem portus, & supra eum extat vrbs [*nomine*] Ephyre, procul à mari sita, in ea agri Thesprotici parte, quæ Elæatis vocatur. Iuxta hanc palus Acherusia in mare sese exonerat. Acheron verò fluuius (à quo etiam cognomen est nacta) per agrum Thesproticum fluens in ipsam defertur. Fluit & Thyamis amnis, Thesprotidem, Cestrinenque disterminans, intra quos Chimerium promontorium eminet. Corinthij igitur ad istam continentis partem appulerunt, atque [*hic sua*] castra posuerunt. Corcyræi verò, postquàm intellexerunt illos contra se nauigare, centum & decem naues [*rebus omnibus ad pugnam necessariis*] expleuerunt, quibus præerant Miciades, Æsimides, & Eurybatus, & castrametati sunt in vna insularum, quę Sybota vocantur, aderant autem [*ipsis*] & decem Atticæ naues. Ipsorum verò peditatus erat in Leucimna promontorio, & [*cum eo*] mille grauis armaturæ milites, quos Zacynthij auxilio ipsis miserant. In [*proxima*] verò continente Corinthiis quoque præstò erant multi de barbaris, qui opem

[*ipsis*]

[*ipsis*]tulerant. Nam qui continentis illam partem incolunt, illis semper sunt amici. Corinthij verò, postquàm [*res omnes ad pugnam necessariæ*] paratæ fuerunt, sumptis trium dierum cibariis, à Chimerio noctu soluerunt eo animo, vt prœlium nauale committerent, primoque diluculo nauigantes, Corcyræorum naues altum tenentes, & contra se venientes conspexerũt. Vbi verò in mutuum conspectum venerunt, aduersam aciem instruxerunt, atque in dextro Corcyræorum cornu Atticæ naues collocatæ fuerunt, alterum verò ipsi tenuerunt, factis tribus nauium agminibus, quorum singulis singuli prætores, qui tres erant, imperabant. Hunc igitur in modum Corcyræi aciem instruxerunt. At apud Corinthios dextrum cornu tenebant naues Megarenses, & Ambracienses. In medio verò [*agmine*] reliqui socij, vt cuique fortè obtigerat, positi fuerunt. Sinistrum verò ipsi Corinthij tenebant cum velocissimis quibusque nauibus, oppositi Atheniensibus, & dextro Corcyræorum [*cornu.*] Postquàm verò signa vtrinque sunt sublata, concurrentes prœlium nauale commiserunt, multos vtrique grauis armaturæ milites, multos sagittarios, & iaculatores in foris, [*ac tabulatis nauium*] habentes, vetusto adhuc more imperitiùs instructi. Hoc autem nauale prœlium erat illud quidem acre; sed non etiam pariter artificiosum: at pedestri pugnæ similius. Nam vbi [*nauibus concitatis*] inter se confligere cœpissent, non facilè [*alteri ab alteris*] diuelli poterant, pręmultitudine, turbaque nauium. simul etiam [*illi,*] qui nauibus quietis pugnam statariam committebãt, quia militibus, qui in [*earum*] tabulatis erant, ad victoriam obtinendam maximè confidebant, [*manibus semel consertis, non facilè dirimi poterant.*] Nullæ autem nauium perruptiones e-

rant, [*nec per medias hostium acies perrumpere, erumpere, ac eos eludere dabatur:*] sed animis, & robore, magis quàm scientia, pugnabant. Vbique igitur magnus tumultus, & prœlium valde turbulentum erat, in quo naues Atticæ, quæ Corcyræis, sicubi [*ab hoste*] premerentur, præstò erant, metum quidem hostibus incutiebant: sed prœlij initium non faciebant, quòd [*earum*] præfecti metuerent Atheniensium interdictum. Dextrum autem Corinthiorum cornu maximè laborabat. Corcyræi enim, cùm eos x x nauibus in fugam vertissent, & dispersos ad continentem vsque persequuti fuissent, & vsque ad eorum castra nauigassent, & in terram descendissent, tentoria deserta incenderunt, & pecunias diripuerunt. Hac igitur in parte Corinthij, eorumque socij vincebantur, & Corcyræi vincebant. At in sinistro, vbi ipsi Corinthij erant, longè superiores erant, quia ex minore numero x x naues Corcyręorum in hoste persequendo occupatæ aberant. Athenienses verò cũ Corcyręos premi viderent, iã minus dissimulãter, [*ac sine tergiuersatione ipsis*] opem tulerũt: primùm quidẽ ab omni impressione in aduersarios faciẽda sibi tẽperantes. sed postquàm [*Corcyræi*] in fugam apertam, [*minimeq; dubiam*] se dederunt, & Corinthij [*illis*] instare cœperunt, tunc verò vnus quisque manum ad opus admouit. nec vllum amplius erat discrimen: sed eò necessitatis sunt compulsi, vt Corinthij, & Athenienses inter se manus consererent. Sed versis in fugam hostibus, Corinthij alueos nauium, quas demerserant, religatos nõ traxerunt: at transcurrentes, ad homines potiùs trucidandos, quàm viuos capiendos, se conuerterunt. Et suos amicos per ignorantiam interficiebant, quia illos, qui in dextro cornu erant, superatos fuisse nesciebant.

Nam cùm multæ essent vtrorumque naues, & latè mare occuparent, postquàm manus inter se conseruerunt, non facilè dignoscere poterāt, quinam victores, aut qui victi essēt. Hoc enim nauale prœlium Græcorum cum Græcis commissum, nauium numero omnia superiora longè superauit. Corinthij verò, postquàm Corcyræos ad terram vsque sunt persequuti, ad nauium fragmenta, tabulasque colligendas, & ad cadauera suscipienda se conuerterunt. Et maximam eorum partem in suam potestatem redegerunt, ita vt ea ad Sybota comportarint, quò terrestres barbarorum copiæ ad opē[*ipsis*] ferendam venerant. Sybota autē est desertus Thesprotidis portus. Hac re gesta, rursus collecti Corcyræos infesta classe petierunt. Illi verò cum [*suis*] nauibus, quę ad nauigationem adhuc erant aptæ, & quotquot erant reliquę, vnâ cum Atticis, & ipsi infesta classe obuiam [*hosti*] prodierunt, veriti ne [*illi*] in suum agrum descendere conarentur. Iam autem erat diei serum, clamorq; militaris ad concursum, [*& conflictum*] sublatus fuerat, quum Corinthij repentè in puppim remigare cœperunt, xx naues Atheniensium contra se nauigantes conspicati, quas post illas decem priores miserant Athenienses, veriti (id, quod accidit) ne Corcyræi vincerentur, néve suæ decē illæ naues ob numeri paucitatem ab illis vim propulsare non possent. Corinthij igitur has maturè conspicati, & non quot cernebāt: sed plures Athenis venire suspicati, sensim retro abire cœperunt. At Corcyręi eas non videbant, (veniebant enim vnde manifestè [*ab ipsis*] conspici non poterant) & Corinthios in puppim remigare mirabantur, donec quidam, qui naues viderant, illas contra se nauigare dixerunt. Tunc verò & ipsi recesserunt. Iam enim noctis tenebræ e-

pugnam commiserunt. Et Corcyræi longè superiores fuerunt, & xv Corinthiorum naues profligarunt. Eodem autem die ipsis accidit, vt & illi, qui Epidamnum obsidebant, [*Epidamnios*] ad deditionem redigerent, ea conditione, vt peregrinos quidem venderent, Corinthios verò in vinculis seruarent, donec aliquid aliud [*victoribus*] videretur, [*& victores de victis aliter arbitratu suo statuerent.*] Post hoc nauale prœlium Corcyræi, cũ trophæum in Leucimna Corcyræ promõtorio statuissent, cæteros quidem captiuos, quos ceperant, interfecerunt; Corinthios verò vinctos asseruarũt. Postea verò, cùm Corinthij, sociique nauali prœlio victi domũ rediissent, Corcyræi imperium totius maris, quòd est in illis regionib⁹, adepti sunt, & nauibus ad Leucadem Corinthiorum coloniã profecti, agrum vastarũt, & Cyllenen, Eleorum naualia, incenderunt, quòd naues, pecuniasque Corinthiis præbuissent. Et post illud nauale prœlium maxima eius anni parte, maris illius imperium obtinuerũt, & Corinthiorum socios infesta classe nauigantes vexarunt. Donec Corinthij æstate iam aduentante, nauibus, exercituque misso, cùm ipsorum socij laborarent, ad Actium, & circa Chimerium Thesprotidis, castra posuerunt, vt & Leucadem, & cæteras ciuitates, quotquot sibi erant amicæ, suo præsidio tutarentur. Corcyræi verò & nauibus, & peditatu in Leucimna è regione [*hostium*] castrametati sunt. Et neutri contra alteros nauigabant: sed statiua opposita habentes, hyeme iam aduentante, domum vterique se receperunt. Toto autem post hoc prœlium, & insequenti anno, Corinthij grauiter ferentes bellum contra Corcyreos susceptum, naues compegerunt, & naualem expeditionem optimè pararunt, remiges cùm ex ipsa Pelopon-

ponnelo, tum ex reliqua Græcia cogentes [*eosq;*] mercede solicitātes. Corcyræi verò audito illorum apparatu timere cœperunt, & (nam cū nulla Græcorum ciuitate fœdere erant coniuncti, neque aut in Atheniensium, aut Lacedæmoniorum fœderibus se adscripserant) visum est ipsis ad Athenienses proficisci, & societatem cum illis contrahere, & operam dare, vt aliquod auxilium ab illis impetrarent. Corinthij verò his [*rebus*] auditis, legatos & ipsi Athenas miserunt, [*vt Athenienses orarent,*] ne præter Corcyræorum classem, ipsorum quoque [*classis hostibus*] adiuncta; sibi impedimento esset, ne bellum arbitratu suo gererent. Itaque coacta concione in disceptationem venerunt. Atque Corcyræi quidem hæc verba fecerunt.

CORCYRAEORVM CONCIO.

Æquum est, viri Athenienses, vt, qui ad alios auxilij implorādi causa (quemádmodum nos quoque nunc facimus) veniunt, præsertim si nulla magna beneficia extent in eos antè collata, nec ipsis vlla cum illis intercedat societas antè inita, primùm demonstrent sua postulata maximè quidem vtilia [*fore illis, à quibus societatem, auxiliumq; petunt,*] sin minus, saltem non detrimentosa. deinde verò se firmam ipsis gratiam habituros. Sed si nihil horum perspicuum fecerint, non indignè ferant, si non impetrarint [*quæ postularint.*] Corcyræi igitur persuasum habentes se hæc quoque vobis manifestè probaturos, nos [*vestram*] societatem petituros [*huc*] miserunt. Accidit autem vt idem institutum nobis sit & incōsultum apud vos, in hoc negotio, in quo vestra opera egemus, & in nostris rebus, in præsentia [*nobis*] infructuosum. Nam cùm nunquam ante hac cuiusquam socij voluntarij fuerimus, nunc hoc [*ipsum*] ab aliis petituri venimus,

simul etiam in præsenti bello, quod cum Corinthiis gerimus, propter hoc [*nostrum priscum institutum*] sumus deserti, [*nec vllos habemus socios, à quibus iuuemur, ac protegamur.*] Et nostram illam, quæ prius prudentia videbatur, quòd societate cum aliis inita, & sententia cum aliis communicata simul periclitari nollemus, nunc in manifestam imprudentiam, & imbecillitatem constat esse mutatam. Nos igitur soli Corinthios in superiore nauali prœlio repulimus. Verùm quia maiore apparatu tam ex Peloponneso, quàm ex reliqua Græcia[*hostes*] contra nos veniunt, quia etiam videmus nos domesticis tantum viribus fretos non posse [*malum impendens vitare, &*] incolumes euadere, simul etiam [*quia*] magnum est periculum, [*quod cæteris Græcis imminet,*] si in illorum potestatem redigamur, [*idcirco*] & vestra, & cuiuslibet alius auxilia implorare [*nobis*] est necesse. Et venia [*nobis*] est danda, si non malitia: sed potius opinionis errore, superiori nostræ quieti res contrarias [*nunc*] audemus. Quòd si [*nos*] audieritis, hæc nostræ necessitatis societas vobis erit honesta multis de caussis. Primùm quidem, quia [*nobis,*] qui iniuriam accipimus, nec aliis iniuriam facimus, opem feretis. Deinde verò, quia, si [*nos*] in maximarum rerum discrimen adductos, [*in vestram societatem*] recipiatis, beneficium cum æterno testimonio quàm optimè [*apud nos*] collocabitis. Classem autem, vestra excepta, maximam habemus. Quare considerate quænam rarior vestræ prosperitatis occasio, quæve hostibus tristior esse possit, quàm si [*ea*] potentia, quam vel multis pecuniis, magnisque beneficiis antepósuissetis, vt eam vobis adiungeretis, [*si inquam*] ea [*nunc*] adsit, sponte sua, sine periculo, & [*sine*] sumptu seipsam [*vobis offerens, ac*] tradens:

dens: præterea apud multos quidem afferens gloriam, illis verò, quibus opem feretis, gratiam, & vobis ipsis, potentiam. quæ omnia ex omni temporum memoria perpaucis simul contigerunt. paucique sunt, qui [*illis*,] à quibus belli societatem petunt, præsidium, ac ornamentum maius daturi, quàm [*ab ipsis*] accepturi veniant. Quòd si quis vestrum non putat bellum, in quo [*vobis*] vtiles esse poterimus, [*is*] profectò fallitur opinione, nec videt Lacedæmonios vestræ potentiæ metu, belli gerendi cupidos esse, & Corinthios apud ipsos [*Lacedæmonios*] authoritate valere, vobisque inimicos esse, &, dum nos primos nunc aggrediuntur, viam sibi ad vos inuadendos sternere, ne communi odio in eos conspiremus: néve priores alterutra spe ipsos frustremur, aut nos affligendi, [*ac debilitandi,*] aut se ipsos confirmandi. Cùm igitur nos quidem [*nostram*] societatem [*vobis*] offeramus, vos verò [*eam*] accipiatis, illos anteuertere, & insidias anticipare potiùs quàm insidiantibus contrà insidiari, vestræ sunt partes. Quòd si dixerint iniquum esse suos colonos à vobis recipi, discant, omnem coloniam honore prosequi [*suam*] Metropolim, si beneficiis ab ea afficiatur; sed si [*ab ea*] iniuriam accipiat, alienari, [*ac desciscere.*] Nec enim [*coloni in colonias*] emittuntur, ea conditione, vt sint serui: sed vt iis, qui [*in antiqua patria*] relinquuntur, sint pares, [*& eodem iure, ac honore, quo illi fruantur.*] Quòd autem [*isti nobis*] iniuriam fecerint, [*hoc verò*] perspicuum est. Nam ad iudicium de Epidamni controuersia prouocati, crimina, [*quæ nobis obiiciunt,*] armis, quàm iure persequi maluerunt. Atque [*ea,*] quæ in nos [*suos*] cognatos faciunt, vobis sint documento, ne ab ipsis in fraudem inducamini, néve [*ipsis auxilium*] petentibus, ex tempore

morem geratis. Quem enim minimè pœnitet beneficiorum in inimicos collatorum, [*is*] vitam tutissimè degit. Neque verò fœdera frangetis, quæ cum Lacedæmoniis fecistis, si nos [*in vestram societatem*] recipiatis, quia neutrorum socij sumus. In ›› illis enim dictum est; Quæcunque de Græcis ciui- ›› tatibus cum nullis societatem habet, ei licere ad v- ›› tras partes libuerit accedere. Et sanè iniquum fuerit, si istis quidem liceat classem instruere cùm ex fœderatis ciuitatibus, tum etiam præterea ex reliqua Græcia, præcipuè verò ex iis [*ciuitatibus,*] quæ vestro imperio parent: nos verò ab hac societate proposita, & ab alio vndecunque auxilio arceant. Deinde verò in criminis loco ponāt, si persuasum vobis fuerit quod petimus, [*& si precibus nostris adducti, nobis cōcesseritis, quæ postulamus.*] Imò verò nos longè maiorem vos insimulandi materiam habebimus, nisi rem vobis persuadeamus, [*& impetremus, quæ postulamus.*] Nos enim periclitantes, nec vobis inimicos repelletis. Istos verò, qui sunt vestri hostes, & qui contra [*vos*] veniunt, non solùm non impedietis: sed etiam insuper copias ex vestra ditione [*sibi*] cōparare sinetis, quas nō est æquum: at [*oportet*] aut illorū quoque milites mercede conductos impedire, quos ex [*agro*] vestro [*cogūt,*] aut nobis etiam auxilium mittere, quocunque modo vobis visum fuerit. Potissimùm verò [*vos nobis*] in societatem apertè receptis opē ferre [*decet.*] Multas autem commoditates (quemadmodum nostræ dictionis initio monuimus) [*vobis*] demōstramus, & illud, quòd est maximum, eosdem esse vestros hostes (id, quod certissimum est argumētum) eosque non infirmos: sed ea potentia præditos, qua rebelles incommodo afficere possint. Cùm autem naualis, ac non terrestris societas [*vobis*] offeratur,

alie-

alienatio, [*ac vtriusq; iactura*] non est par. Quamobrem [*oportet vos*] potissimùm quidem operam dare, vt nullos alios classem possidere sinatis: sin minus, vt eorum amicitiam [*vobis*] concilietis, qui [*classe*] sint munitissimi. Cui autem hæc, quæ [*à nobis*] dicuntur, vtilia quidem videntur: sed metuit ne propterea [*nobis*] assensus fœdera frangat, sciat suum quidem metum viribus præditum aduersariis maiorem terrorem incussurum. Fiduciam verò [*suam*] si [*nos in societatem*] non receperit, infirmã, potentibus hostibus minùs formidolosam futuram. Simul etiam [*sciat ille*] se nunc non magis de Corcyra, quàm de Athenis etiam consultare, seq; non optimè illis prospicere, quum præsentem rerum statum, [*pacemq;*] spectans, ad futurum, & tantum non pręsens bellum [*feliciter gerendum*] vrbem [*sibi*] adiungere dubitat, quæ maximis cum momentis, [*ac vtilitatibus*] amica redditur, & [*maximis cum damnis, ac detrimentis*] inimica fit. Sita enim est in loco opportuno ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam, ita vt nec inde classem contra Peloponnesios venire sinat, & eam, quæ hinc venit, in illa loca deducat, quinetiam aliis in rebus commoditates egregias habet. Vt autem vniuersa, & singula in breuissimam contraham summam, hinc cognoscere poteritis nos non esse deserendos. Cùm enim Græcis tres sint classes memoratu dignæ, vestra, & nostra, & Corinthiorum. si harum duas per vestram negligentiam in vnum coire permiseritis, & Corinthij nos præoccuparint, [*ac in suam potestatem redegerint, antequàm auxilium nobis aduersus illos latum fuerit,*] cum Corcyræis & Peloponnesiis simul nauale bellum geretis. Sed si nos [*in vestram societatem*] receperitis, maiore vestrarum nauium numero, [*nostris ad vestras additis,*] cum ipsis [*Pelo-*

ponnesijs] dimicare poteritis. Atque Corcyræi quidem hæc dixerunt. Corinthij verò post eos hæc [*verba fecerunt:*]

CORINTHIORVM CONCIO.

Quoniam isti Corcyræi non solùm de se in societatem recipiendis verba fecerũt: sed etiam se à nobis iniuriam accepisse [*conquesti sunt,*] seque iniquo bello [*à nobis*] premi [*dixerunt,*] necesse est nos quoque primùm ad vtramque illorum criminationem respondere, atque sic ad reliquam orationem accedere, vt & nostra postulata [*rebus vestris*] tutiora maturè cognoscatis, & istorum vsum, [*ac societatem*] non temerè repudietis. Aiunt autem [*isti*] se modestiæ studio nullius societatem vnquam recepisse. Illi verò hoc institutum sequuti sunt maleficij, non autem virtutis studio, quia nullum [*suorum*] scelerum socium, nullumque testem habere, neque [*aliorum opem*] implorantes erubescere voluerunt. Simul etiam ipsorum vrbs, quæ situ est [*ad maleficia committendum*] apposito, ipsos iniuriarum, quas nonnullis faciunt, iudices potiùs constituit, quàm vt ex pacto [*iudices ab aliis*] fiant, quòd ad alios [*ipsi*] rarissimè nauigent, alios verò necessitate [*illuc*] appellentes sępissimè excipiant. Atque hac in re situm est illud decorum, quod prętendunt, se ab aliorum societate abhorruisse; non vt aliorum in sceleribus perpetrandis societatem fugerent, sed vt soli scelera perpetrarent, vtque, vbi quidem potentiores essent, [*aliis*] vim facerent, vbi verò laterent, [*& iniurias aliis clàm inferrent,*] plus [*emolumenti*] haberent. Et si quid præterea caperẽt, [*id*] impudenter negarent. Sed si (quemadmodum prędicant) viri essent boni, quo minùs aliorum criminationibus, [*ac reprehensionibus*] obnoxij erant, ipsis eo magis [*suam*] virtutem ostendere licebat, iure [*cum aliis*] disceptando.

do. Sed neque erga alios, neque erga nos tales existunt. Nam cùm nostri sint coloni, [*tamen*] cùm semper antè [*à nobis*] defecerunt, tum etiam nunc [*nobis*] bellum faciunt, dicentes se, nō vt maleficiis afficerentur, [*in coloniam ex antiqua patria à nobis*] emissos. Nos verò [*vicissim*] respōdemus, nec nos equidē idcirco ipsorū coloniā [*in insula Corcyra*] collocasse, vt ab ipsis contumelia afficeremur: sed vt ipsorū duces essemus, vtq; conueniens, [*ac debitus*] honor nobis [*ab ipsis*] redderetur. cæteræ enim coloniæ nos honorant, & à [*cæteris*] colonis maximè diligimur. Atque [*hinc*] patet, si maiori [*colonorum*] numero grati sumus, nos istis solis immeritò esse ingratos, [*ac inuisos,*] neque bellum [*ipsis*] honestè illaturos fuisse, nisi etiam insignem aliquam iniuriam [*ab ipsis*] accepissemus. Sed, quamuis peccassemus, [*tamen*] illis quidem gloriosum fuisset, si iræ, [*libidiniq;*] nostræ cessissent; nobis verò fœdum, [*ac infame,*] si eorum modestiam violassemus. Sed petulantiâ, opumque licentiâ, cùm alia multa in nos peccauerūnt, tum etiam Epidamnum, nostræ ditionis coloniam, dum [*bello*] vexaretur, [*sibi*] non vendicarunt; nobis verò auxilij caūsa [*eo*] profectis, per vim captam retinent. Et tamen dictitant se [*de re controuersa nobiscum*] iudiciō priùs disceptare voluisse, quod non illum, qui superior, [*& meliore conditione*] est, & qui ex tuto [*alterum*] ad aliquam disceptationem prouocat, oportet videri seruare: sed illum, qui ante disceptationem facta verbis æquat. Illi verò non priusquàm hanc vrbem obsiderent: sed postquàm nos [*hanc iniuriam*] non neglecturos existimarunt, tunc verò & illam speciosam iuris æquitatem protulerunt. Et [*tamen*] huc veniunt, quamuis non solùm in illis [*rebus*] peccarint; sed etiam vt nunc non in belli; sed in

vestris opibus iuuare, sin minus, contrà, nobiscum aduersus hos quidem proficisci, (nam cum Corinthiis fœdere coniuncti estis: sed cum Corcyræis ne per inducias quidem fœdus vnquam fecistis) neque legem constituere, vt qui ab alteris defecerint, [*ab alteris*] recipiantur. Nam ne nos quidem [*olim*] cùm Samij [*à vobis*] defecissent, [*&*] cæteri Peloponnesij varias sententias tulissent, [*dubitantes*] an ipsis auxilium esset ferendum, sententiam vobis contrariam tulimus: sed apertè contra [*illos*] diximus, suos quenque socios persequi debere. Nam si eos, qui aliquod facinus patrarint, [*in vestram societatem*] recipiatis, & opem [*illis*] feratis, erunt etiam ex vestris [*socijs*] non pauciores, qui ad nos palàm transibunt, legemque contra vos ipsos potiùs, quàm contra nos condetis. Atq; hæc quidem sunt, quæ apud vos de iure nostro dicere habuimus, quæ ex Græcorum institutis satis sunt firma: vos verò monemus, & oramus, vt eam nobis gratiam referatis, quam nobis in præsentia referendam cẽsemus, quia non inimici sumus, vt [*vos*] lędamus, neque contrà, amici [*tales,*] vt [*vestra liberalitate*] abutamur. Cùm enim olim ante res Medicas in bello contra Æginetas gerendo longarum nauium penuria laboraretis, viginti naues [*commodatò*] à Corinthiis accepistis. Quamobrem & istud beneficium, & illud [*alterum,*] quod vobis contra Samios dedimus, quum propter nos Peloponnesij auxilium ipsis non tulerunt, fecit, vt Æginetas quidem superaretis, in Samios verò animaduerteretis. Atque iis temporibus hoc factum est, quibus potissimùm homines, qui aduersus hostes suos eunt, propter vincendi studium cætera negligunt. Nam pro amico habent eum, qui [*sibi*] nauat operam, licet antè fuerit inimicus: & [*con-*

trà,] hostis loco ponunt eum, qui [*sibi*]aduersatur, quamuis [*antè*]fuerit amicus, siquidem vel res domesticas propter præsentis contentionis, [*ac pernicaciæ*] studium malè curant. Quæ vobiscum reputantes, & si qui sunt inter vos natu minores, hęc ex maioribus natu cognoscentes, parem gratiam nobis velitis referre. neque existimetis hæc quidem, quæ dicuntur [*à nobis,*] esse iusta: alia verò, si bellum oriatur, esse vtilia. Nam in quo quis minimè peccat, vtilitas potissimùm [*inde*] sequitur. Et imminentis belli periculum (quo Corcyræi vos terrent, & ad iniuriam [*nobis*] faciendam hortantur) adhuc est incertum. Nec [*vos*] decet eo commotos, manifestas, [*minimeq́; dubias,*] ac pręsentes inimicitias cōtra Corinthios iam suscipere. Quinimo sapientiæ fuerit pristinas suspiciones, [*odiaq́;*] propter Megarenses suscepta potiùs minuere, [*quam fouere, nouasq́; inimicitias suscipere.*] Postremum enim beneficium opportunè collatum, licet sit paruum, [*tamen*] maius, [*grauiusq́;*] crimen diluere potest. Neque verò eo alliciamini, quòd ad belli societatem vobis ingentem classem offerunt. Nam [*hominibus conditione*] paribus nullam iniuriam facere, firmior est potentia, quàm si repentina præsentium commodorum specie elati, maiora [*quædam*] non sine periculis acquiramus. Cùm igitur in ea inciderimus, quę nos ipsi olim Lacedæmone diximus, [*quum Lacedæmonios monuimus, vt sinerent*] in suos quemque socios animaduertere, nunc vt idē obtineamus à vobis, postulamus, vtque, quando nostris suffragiis adiuti, [*& subleuati*] fuistis, ne vęstra sententia nos oppugnetis: sed parem gratiam referatis, memores hoc illud esse tempus, quo potissimùm ille, qui suam operam alteri nauat, est amicus, & qui aduersatur, inimicus: neque

Cor-

Corcyræos istos nobis inuitis in societatem recipiatis, neque ipsis opem feratis, qui [*nobis*] iniuriam faciunt. Hæc si feceritis, & ex officio, & dignitate vestra egeritis, vestrisque rebus optimè consulueritis. Hæc autem & Corinthij dixerunt. Athenienses verò vtrisque auditis, & concione bis coacta, in priore quidem rationes Corinthiorum non minùs, [*quàm Corcyraeorum rationes,*] probarunt. In posteriore verò, mutato consilio statuerunt nullam quidē belli societatem cūCorcyræis facere, vt eosdem & inimicos, & amicos ducerent. (si enim aduersus Corinthios Corcyrei ipsos secum nauigare iussissent, fœdera, quæ ipsis cum Peloponnesiis erant, rupta fuissent. sed [*tantum*] subsidiariam societatem fecerunt, vt alteri alterorum agro mutuam ferrent opem, si quis aduersus Corcyram, vel Athenas, vel eorum socios, iret. Nam bellum contra Peloponnesios vel sic fore ipsis videbatur, neque pati volebant, vt Corcyra, quæ tantam classem habebat, in Corinthiorum potestatem veniret: sed eos quàm maximè inter se collidere [*volebant,*] vt cum inualidioribus (si quid opus esset) & Corinthiis, & aliis, qui classem habebant, bellum capesserent, simul etiam hæc insula ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam in opportuno loco sita ipsis videbatur. Hoc igitur consilio Athenienses [*in societatem*] Corcyræos receperunt, nec multò post Corinthiorum discessum, decem naues illis auxilio miserunt. Illarum autem duces erant, Lacedæmonius Cimmonis, Diotimus Strombichi, & Proteas Epiclis [*filius.*] Ipsis verò preceperunt ne cum Corinthiis pugnarent, nisi contra Corcyram nauigarent, & [*in eius agrum ex nauibus*] descendere vellent, aut contra aliquod ipsorum oppidum [*venirent*] Nam ita demum [*se ipsis permittere dixerunt,*

vt illos] pro viribus impedirent. Hæc autem [*ideo*] præceperunt, ne fœdera frangerent. Illæ igitur naues in Corcyrā peruenerunt. Corinthij verò, postquàm [*res omnes ad prœlium necessariæ*] paratæ fuerunt, cum CL nauibus aduersus Corcyram cursum direxerunt, quarum erant, Eleorum, decem; Megarensium, duodecim; Leucadiorum, decem; Ambraciotarum, XXVII; Anactoriorum, vna; ipsorum verò Corinthiorum, XC. Harum verò sui præfecti cùm singularum ciuitatum erant, tum verò etiam Corinthiorum Xenoclides Euthyclis [*filius,*] cum quatuor collegis. Postquàm autē ad continentem Corcyræ oppositam in vnum conuenerunt, à Leucade vela facientes ad Chimerium agri Thesprotici appulerunt. Est autem portus, & supra eum extat vrbs [*nomine*] Ephyre, procul à mari sita, in ea agri Thesprotici parte, quæ Elæatis vocatur. Iuxta hanc palus Acherusia in mare sese exonerat. Acheron verò fluuius (à quo etiam cognomen est nacta) per agrum Thesproticum fluens in ipsam defertur. Fluit & Thyamis amnis, Thesprotidem, Cestrinenque disterminans, intra quos Chimerium promontorium eminet. Corinthij igitur ad istam continentis partem appulerunt, atque [*hic sua*] castra posuerunt. Corcyræi verò, postquàm intellexerunt illos contra se nauigare, centum & decem naues [*rebus omnibus ad pugnam necessariis*] expleuerunt, quibus præerant Miciades, Æsimides, & Eurybatus, & castrametati sunt in vna insularum, quę Sybota vocantur. aderant autem [*ipsis*] & decem Atticæ naues. Ipsorum verò peditatus erat in Leucimna promontorio, & [*cum eo*] mille grauis armaturæ milites, quos Zacynthij auxilio ipsis miserant. In [*proxima*] verò continente Corinthiis quoque præstò erant multi de barbaris, qui opem

[*ipsis*]

[*ipsis*]tulerant. Nam qui continentis illam partem incolunt, illis semper sunt amici. Corinthij verò, postquàm [*res omnes ad pugnam necessariæ*] paratæ fuerunt, sumptis trium dierum cibariis, à Chimerio noctu soluerunt eo animo, vt prœlium nauale committerent, primoque diluculo nauigantes, Corcyræorum naues altum tenentes, & contra se venientes conspexerūt. Vbi verò in mutuum conspectum venerunt, aduersam aciem instruxerunt, atque in dextro Corcyræorum cornu Atticæ naues collocatæ fuerunt, alterum verò ipsi tenuerunt, factis tribus nauium agminibus, quorum singulis singuli prætores, qui tres erant, imperabant. Hunc igitur in modum Corcyræi aciem instruxerunt. At apud Corinthios dextrum cornu tenebant naues Megarenses, & Ambracienses. In medio verò [*agmine*]reliqui socij, vt cuique fortè obtigerat, positi fuerunt. Sinistrum verò ipsi Corinthij tenebant cum velocissimis quibusque nauibus, oppositi Atheniensibus, & dextro Corcyræorum [*cornu.*] Postquàm verò signa vtrinque sunt sublata, concurrentes prœlium nauale commiserunt, multos vtrique grauis armaturæ milites, multos sagittarios, & iaculatores in foris, [*ac tabulatis nauium*]habentes, vetusto adhuc more imperitiùs instructi. Hoc autem nauale prœlium erat illud quidem acre; sed non etiam pariter artificiosum: at pedestri pugnæ similius. Nam vbi [*nauibus concitatis*]inter se confligere cœpissent, non facilè [*alteri ab alteris*]diuelli poterant, prę multitudine, turbaque nauium. simul etiam [*illi,*] qui nauibus quietis pugnam statariam committebāt, quia militibus, qui in[*earum*] tabulatis erant, ad victoriam obtinendam maximè confidebant, [*manibus semel consertis, non facilè dirimi poterant.*] Nullæ autem nauium perruptiones e-

rant, [*nec per medias hostium acies perrumpere, erumpere, ac eos eludere dabatur:*] sed animis, & robore, magis quàm scientia, pugnabant. Vbique igitur magnus tumultus, & prœlium valde turbulentum erat, in quo naues Atticæ, quæ Corcyræis, sicubi [*ab hoste*] premerentur, præstò erant, metum quidem hostibus incutiebant: sed prœlij initium non faciebant, quòd [*earum*] præfecti metuerent Atheniensium interdictum. Dextrum autem Corinthiorum cornu maximè laborabat. Corcyræi enim, cùm eos x x nauibus in fugam vertissent, & dispersos ad continentem vsque persequuti fuissent, & vsque ad eorum castra nauigassent, & in terram descendissent, tentoria deserta incenderunt, & pecunias diripuerunt. Hac igitur in parte Corinthij, eorumque socij vincebantur, & Corcyræi vincebant. At in sinistro, vbi ipsi Corinthij erant, longè superiores erant, quia ex minore numero x x naues Corcyręorum in hoste persequendo occupatæ aberant. Athenienses verò cũ Corcyręos premi viderent, iã minus dissimulãter, [*ac sine tergiuersatione ipsis*] opem tulerũt: primùm quidẽ ab omni impressione in aduersarios faciẽda sibi tẽperantes: sed postquàm [*Corcyræi*] in fugam apertam, [*minimeq; dubiam*] se dederunt, & Corinthij [*illis*] instare cœperunt, tunc verò vnus quisque manum ad opus admouit. nec vllum amplius erat discrimen: sed eò necessitatis sunt compulsi, vt Corinthij, & Athenienses inter se manus consererent. Sed versis in fugam hostibus, Corinthij alueos nauium, quas demerserant, religatos nõ traxerunt: at transcurrentes, ad homines potiùs trucidandos, quàm viuos capiendos, se conuerterunt. Et suos amicos per ignorantiam interficiebant, quia illos, qui in dextro cornu erant, superatos fuisse nesciebant.

Nam

Nam cùm multæ essent vtrorumque naues, & latè mare occuparent, postquàm manus inter se conseruerunt, non facilè dignoscere poterāt, quinam victores, aut qui victi essēt. Hoc enim nauale prœlium Græcorum cum Græcis commissum, nauium numero omnia superiora longè superauit. Corinthij verò, postquàm Corcyræos ad terram vsque sunt persequuti, ad nauium fragmenta, tabulasque colligendas, & ad cadauera suscipienda se conuerterunt. Et maximam eorum partem in suam potestatem redegerunt, ita vt ea ad Sybota comportarint, quò terrestres barbarorum copiæ ad opē[*ipsis*] ferendam venerant. Sybota autē est desertus Thesprotidis portus. Hac re gesta, rursus collecti Corcyræos infesta classe petierunt. Illi verò cum [*suis*] nauibus, quę ad nauigationem adhuc erant aptæ, & quotquot erant reliquę, vnâ cum Atticis, & ipsi infesta classe obuiam [*hosti*] prodierunt, veriti ne [*illi*] in suum agrum descendere conarentur. Iam autem erat diei serum, clamorq; militaris ad concursum, [*& conflictum*] sublatus fuerat, quum Corinthij repentè in puppim remigare cœperunt, xx naues Atheniensium contra se nauigantes conspicati, quas post illas decem priores miserant Athenienses, veriti (id, quod accidit) ne Corcyræi vincerentur, néve suæ decē illæ naues ob numeri paucitatem ab illis vim propulsare non possent. Corinthij igitur has maturè conspicati, & non quot cernebāt: sed plures Athenis venire suspicati, sensim retro abire cœperunt. At Corcyrę i eas non videbant, (veniebant enim vnde manifestè [*ab ipsis*] conspici non poterant) & Corinthios in puppim remigare mirabantur, donec quidam, qui naues viderant, illas contra se nauigare dixerunt. Tunc verò & ipsi recesserunt. Iam enim noctis tenebræ e-

rant. Corinthij verò nauibus auersis abierunt diuersi. Ita autem alteri ab alteris dirempti sunt, & hæc naualis pugna ad noctem vsque producta hũc habuit exitum. Cùm autem Corcyræi castra apud Leucimnam haberent, illæ viginti naues Atticæ, quibus Glaucon Leagri, & Andorides Leogori [*filius,*] prçerant, per mędia cadauera, & naufragia delatę, in castra venerunt, nõ multò pòst quàm conspectæ fuerunt. Corcyrçi verò (erat enim nox) timuerunt ne hostiles essent: sed postea [*illas*] agnouerunt, & in suas stationes receperunt. Postridie verò & triginta naues Atticæ, & Corcyræorum, quotquot ad nauigationem erant aptæ, nauigarũt in portum, qui est in Sybotis, vbi Corinthij stationem habebant, eo animo, vt cognoscerent an prœlio nauali certare vellent. Illi verò nauibus a terra prouectis, & acie in alto instructa, quiescebant, quia spõte sua prœlij initium facere in animo non habebant, quòd integras, [*ac recentes*] Atheniensium naues [*ad superiorem hostium classem*] accessisse, sibique multas difficultates accidisse viderẽt, cùm propter captiuos, quos in nauibus habebant, de quorum custodia erant soliciti, tum etiam quòd in loco deserto naues reficere nõ possent. Sed de reditu magis erant soliciti, considerantes qua ratione domum se recipere possent, veriti ne Athenienses fœdera rupta esse existimantes, quia ad manus venerant, se illinc nauigare non sinerent. Placuit igitur ipsos viros in scapham impositos, sine caduceo ad Athenienses præmittere, & eorum mentem explorare. Per illos autem, quos miserunt, hęc verba fecerunt. Iniustè facitis, Athenienses, quia bello nos lacessitis, & fœdera frangitis. Nobis enim hostes nostros vlciscentibus impedimento estis, quia arma contra [*nos*] sumpta fertis. Quòd si vobis

bis est animus nos impedire, ne contra Corcyram, aut aliò, si quò libeat, nauigemus, & fœdera rumpitis, nos, qui hîc adsumus, primos comprehendite, & vt hostes tractate. Illi igitur hæc dixerunt. Corcyræi verò, quicunque ex classe [*Corinthios*] audierant, sublato clamore statim dixerunt illos & comprehendendos, & interficiendos esse. Sed Athenienses hoc respõsum [*illis*] dederunt. Nec bello vos lacessimus, viri Peloponnesij, nec fœdera frangimus. Sed istis Corcyræis sociis [*nostris*] auxilio venimus. Si quam igitur aliam in partem velitis nauigare, non impedimus. Sed si contra Corcyram, aliquémve Corcyræorum locum nauigetis, pro viribus [*hoc*] non negligemus. Cùm autem Athenienses hoc responsum [*illis*] dedissent, Corinthij quidem se ad nauigationem pararũt, vt domum redirent, & in Sybotis, quæ sunt in cõtinente, trophœum statuerunt. At Corcyręi nauium fragmenta, tabulasq; & cadauera ad se delata susceperunt, eiecta & fluctibus, & vento, qui noctu ortus ea in varias partes disiecerat. Et in Sybotis, quæ sunt in insula, vicissim & ipsi trophœum tanquam victores statuerunt. Hoc autem consilio victoriam vtrique sibi vendicarunt. Corinthij quidem, quòd nauali prœlio ad noctem vsq; vicissent, ita vt plurima nauium fragmenta, & militum cadauera recepissent, & captiuos non pauciores mille haberent, & septuaginta circiter naues demersissent, trophæum statuerunt. Corcyræi verò, quòd [*illorum*] x x x fermè naues profligassent, &, post Atheniensium aduentum, nauium fragmenta ad se [*fluctibus, ventoq;*] delata, militumq; cadauera sustulissent, quodque pridie Corinthij in puppim remigantes ipsis se paulatim recipientes cessissent, naues Atticas conspicati, &, cùm [*aduersus eos*] iuis-

sent, ex Sybotis [*sibi*] non occurrissent, hisce de causis trophæum statuerunt. Hoc igitur modo vtrique se victores existimabant. Corinthij verò illinc domum nauigantes, Anactorium, quod in ore sinus Ambracij situm est, per fraudem cœperunt. (erat enim ipsis commune cum Corcyræis) & Corinthiis colonis in eo collocatis, domum redierunt. Et Corcyræorum octingentos, qui serui erant, vendiderunt, ducentos & quinquaginta vinctos asseruarunt, eosq; diligenter, ac officiosè curarunt, vt [*in patriam*] reuersi Corcyram ipsorum ditioni adiungerent. Eorum autem plerique potentia principes erant ciuitatis. Sic igitur Corcyra in bello contra Corinthios gesto superstes remansit, [*& ex imminentibus periculis euasit,*] Atticæq; naues domum inde reuerterunt. Hæc autem fuit prima causa belli, à Corinthiis cōtra Athenienses suscepti, quòd illi cum Corcyræis contra se fœderatos nauali prœlio certassent. Post hæc autem statim accidit, vt hæ quoque simultates inter Athenienses, & Peloponnesios orirentur, [*quæ*] ad bellum gerendum [*illos compulerunt.*] Cùm enim Corinthij hoc studerent, vt ipsos [*Athenienses*] vlciscerentur; Athenienses, quòd eorum inimicitias haberent suspectas, Potidæatas, qui in Pallenes Isthmo habitant, Corinthiorum colonos, suosq; socios, & vectigales, muros Pallenen versus [*ædificatos*] demoliri, & obsides dare iusserunt: & Epidemiourgos, [*magistratus sic appellatos,*] expellere, nec in posterum recipere, quos Corinthij quotannis mittebant: veriti ne à Perdicca, & Corinthiis solicitati, [*à se*] deficerent, cæterosque socios, qui in Thracia erant, ad defectionem secum traherent. Hæc autem Athenienses contra Potidæatas statim post nauale prœlium ad Corcyram cōmissum moliri

liti cœperunt. Nam & Corinthij apertè [*Atheniensibus*] erant infensi, & Perdiccas Alexandri [*filius,*] Macedonum Rex, [*eorum*] hostis erat, cùm antè socius, & amicus esset. [*Ideo*] autem factus est [*eorum*] hostis, quòd cum Philippo fratre suo, & Derda, communiter, [*opibus, armisq́; coniunctis*] bellum contra se gerentibus, Athenienses societatem fecissent. cumque sibi [*ideo*] metueret, missis Lacedæmonem [*viris,*] operam dedit, vt bellum inter ipsos [*Athenienses*] & Peloponnesios oriretur, & Corinthios sibi conciliauit, vt Potidæa defectionem [*ab Atheniensibus*] faceret. Quinetiam cũ Chalcidensibus, & Bottiæis, qui sunt in Thracia, egit, vt vnà [*cum Potidæatis*] defectionem facerent: existimans, si ciuitates istas agro suo finitimas haberet socias, se bellum cum illis faciliùs [*aduersus Athenienses*] gesturum. Quæ cùm cognouissent Athenienses, & harum ciuitatum defectionem præoccupare vellent, (triginta enim naues, & mille grauis armaturæ milites in eius agrum [*iam*] miserant, ductu Archestrati Lycomedis [*filij,*] cum decem aliis collegis [*eò*] profecti,) mandarũt nauium præfectis, vt & obsides à Potidæatis acciperent, & [*vrbis*] muros demolirentur, & accuratè cauerent, ne proximæ ciuitates defectionem facerent. At Potidęatæ missis ad Athenienses legatis, si fortè ipsis persuadere possent, ne quid noui de se statuerent, Lacedæmonem etiam cum Corinthiis profecti egerunt, vt, si foret opus, auxilium [*Lacedæmonij*] pararent. Vbi verò operâ diu consumptâ nihil pacati ab Atheniensibus impetrare potuerunt, sed naues [*eorum*] in Macedoniam, & in se pariter veniebant; & summi Lacedæmoniorum Magistratus ipsis promiserunt, se, si Athenienses contra Potidæam irent, in Atticam irrupturos: tunc demum

cum Chalcidensibus, & Bottiæis cõmuniter coniurati [*ab Atheniensibus*] defecerunt. Perdiccas quoque Chalcidensibus persuasit, vt relictis, & excisis vrbibus maritimis commigrarent Olynthum, & hanc vnam vrbem [*à mari remotiorem*] communicent. Illis autem, qui [*pristinas suæ patriæ sedes*] relinquebant, cùm sui, tum etiam Mygdonij agri partem, quę est circa paludem Bolben, dedit incolendam, quandiu bellum contra Athenienses [*susceptum*] duraret. Atque illi quidem vrbes demoliti in loca mediterranea commigrarunt, & ad bellum se parare cœperunt. At triginta Atheniensium naues in Thraciam peruenerunt, & Potidæam, aliasque ciuitates [*iam*] defecisse repererũt. Duces verò existimantes se cum præsentibus copiis non posse [*simul*] gerere bellum & aduersus Perdiccam, & ciuitates, quæ defecerant, in Macedoniam, quò etiam antè missi fuerant, se conuerterunt. Quò postquam peruenerunt, cum Philippo, & Derdę fratribus, qui ex locis mediterraneis [*in Macedoniam*] cum exercitu irruperant, arma iunxerunt, vt bellum [*Perdiccæ*] facerent. Interea verò Corinthij, cùm Potidæa desciuisset, & Atticę naues circa Macedoniam essent, illi oppido timentes, & domesticum existimantes periculum, miserunt cùm de suis voluntarios, tum etiam de cæteris Peloponnesiis mercede conductos, mille & sexcentos, omnes grauis armaturę milites, & quadringentos leuiter armatos. Illis autem præerat Aristeus Adimanti [*filius*,] & propter eius amicitiam potissimùm, plurimi voluntarij milites Corintho eum sequuti sunt. Semper enim Potidæatarum studiosus fuerat. Et quadragesimo die post Potidæę defectionem in Thraciam peruenerunt. Nuntius autem de istarum ciuitatum defectione Atheniensibus

bus statim est allatus. Qui, cùm intellexissent illos etiam, qui cum Aristeo erant, [eò] præterea aduenisse, ex suis bis mille grauis armaturæ milites, & quadraginta naues, Calliamque Calliadis [*filium*] cum quatuor collegis præfectum, in loca, quæ defecerant, miserunt. Qui simul ac in Macedoniam peruenerunt, illos mille priores iam Therma potitos, & Pydnam obsidentes offenderunt. Pydnam autem & ipsi castris, copiisque iunctis oppugnarũt: sed postea facta pace, & societate necessaria inita cum Perdicca, quòd Potidæa, & Aristei aduentus eos vrgeret, ex Macedonia recesserunt. Et Berrhœam profecti, & inde reuersi, eoq; oppido priùs tentato, nec expugnato, itinere pedestri Potidæam versus iuerunt, cum tribus millibus militum grauis armaturæ ex suis, præterea verò cum multis sociis, & sexcentis Macedonum equitibus, qui cum Philippo, Pausaniaque erant. simul etiam septuaginta naues oram maritimam legebant. Et sensim, [*ac modicis itineribus*] progressi, tertio die Gigonum peruenerunt, ibique castra posuerunt. At Potidæatæ, & Peloponnesij, qui cum Aristeo erant, Atheniensium aduentum expectantes, in Isthmo, propè Olynthum castra posuerant, & mercatum extra vrbem agebant. Socij autem totius quidem peditatus ducem elegerunt Aristeum; equitatus verò, Perdiccam. Protinus enim ab Atheniensibus iterum defecerat, & Iolao duce in suum locum substituto Potidæatas in bello iuuabat. Hoc autem erat Aristei consilium, cum exercitu quidem, quem in Isthmo secum habebat, Athenienses diligenter obseruare, si contra [*se*] venirent, Chalcidenses verò, & socios, qui extra Isthmum erant, & ducentos equites, quibus præerat Perdiccas, Olynthi manere, & cùm Athenienses contra se venirent, à tergo

impreſſionem in hoſtes facere, eoſque circumuenire. Contrà verò Callias Athenienſium dux, eiuſq; collegæ, Macedonum equites, paucoſque ſocios Olynthum verſus miſerunt, vt illos, [*qui Olynthi erant,*] illinc auxilium [*ſuis*] contra [*ſe*] ferre prohiberent. Ipſi verò motis [*inde*] caſtris Potidæam verſus cōtenderunt, & cùm ad Iſthmum veniſſent, & aduerſarios ſe ad prœlium parantes vidiſſent, ipſi quoque aciem [*illis*] oppoſitam inſtruxerunt, nec multò pòſt conflixerunt. Ac ipſum quidem Ariſtei cornu, & quotquot de Corinthiis, aliiſque militib. delecti circū ipſum [*Ariſteum*] erāt, [*hoſtium cornu*] ſibi oppoſitū in fugam verterunt, eoſq; perſequentes longè proceſſerunt. Reliquus verò Potidæatarum, & Peloponneſiorum exercitus ab Athenienſibus ſuperatus eſt, & in vrbem confugit. Cùm autem Ariſteus ab hoſte perſequendo rediret, poſtquàm reliquum exercitum vidit victum, dubitauit vtram partem petens, Olynthúmne, an Potidæam, belli fortunam periclitaretur. Tandem tamen ei placuit, cum ſuis militibus in minimum loci ſpacium contractis, [*& eorum acie confertiſſima*] Potidæam curſu petere, & in eam perrumpere. Et [*in vrbem*] ingreſſus eſt ab ea parte, quæ mari alluitur, prope crepidinem, [*vbi ſaxorum ingentium moles ad fluctus arcendos iacta erat,*] telis petitus, & ægrè [*eò penetrans,*] paucis quidem amiſſis, pleriſque verò ſaluis. Qui verò Olyntho, auxilium Potidæatis laturi prodierant (abeſt autem [*Olynthus à Potidæa,*] ſexaginta fermè ſtadiis, & [*locus, in quo ſita eſt, editus, atque*] conſpicuus eſt,) poſtquàm pugna commiſſa eſt, & ſigna ſublata paululum illi quidem progreſſi ſunt, vt auxilium [*Potidæatis*] ferrent: ſed Macedonum equites aciem inſtructam [*ipſis*] oppoſuerunt, vt [*eos*] impedirēt. Poſtquàm autem victoria penes Athe-

Athenienses repentè fuit,& vexilla reuulsa sunt,in vrbem iterum se receperunt, & Macedones ad Athenienses. Neutris autem equites adfuerunt. Post pugnam autem Athenienses trophæum statuerunt, & cæsorum militum cadauera pace sequestra Potidæatis reddiderunt. Ceciderunt autem ex Potidæatis quidem, & sociis, paulò pauciores trecentis, ex ipsis verò Atheniensibus, centum & quinquaginta, & Callias [*eorum*] dux. Mox autem Athenienses murum, qui Isthmum spectabat, circumuallarunt,&[*præsidio ibi collocato*] custodire cœperunt. At [*murus*,] qui Pallenen versus spectabat, nullo vallo cinctus erat. Nec enim existimabant se [*vno, eodemq; tempore*] & in Isthmo excubias agere, *eumq; tutari*,] & in [*vrbem*] Pallenen transire, eamque munire posse: veriti ne Potidæatæ, eorumque socij se in duas partes diductos inuaderent. Cùm autem Athenienses, qui Athenis erant, Pallenen nullis muris cinctam esse intellexissent, aliquanto pòst mille, & sexcentos grauis armaturæ milites de suis,& Phormionem Asopij [*filium*,]ducem[*eò*] miserunt: qui cùm Pallenen petiisset, ac Aphytide castra mouisset, copias Potidæę admouit, paulatim procedens, & simul agrum vastans. Sed cùm nullus ad prœlium contra[*ipsum*]prodiret,murum, qui Pallenen versus spectabat,vallo cinxit. Atque ita Potidæa iam vtrinque vehementer oppugnabatur, simul etiam à mari [*grauiter premebatur*,] nauibus stationem aduersus [*ipsam*] habentibus. Aristęus verò,cùm vrbs iam esset circumuallata,nec vllam salutis spem haberet,nisi si quid ex Peloponneso, aut [*aliquid*] aliud insperatum accideret,auctor erat, vt, quingentis exceptis,cęteri obseruato vento [*secundo*] nauibus abirent, vt res frumentaria diutius suppeteret, [*& qui in vrbe remansissent, obsidionem faciliùs perferrent, famemq; tolerarent.*] atq;

ipse vnus esse volebat de numero eorum, qui remanerent. Sed cùm [*rem illis*] persuadere non posset, ac ea, quæ his proxima erant, parare vellet, & [*operam daret*] vt quę foris erant, optimè sese haberent, clàm Atheniensium præsidio [*inde*] enauigauit. Et apud Chalcidenses permanens, cùm alias res bellicas administrauit, tum etiam insidiis ad Sermyliorũ vrbem locatis, multos occidit. Quinetiam [*per legatos*] in Peloponnesum [*missos*] egit, vt aliquod auxilium [*Potidæatis*] mitteretur. Post Potidæam circumuallatam, Phormio cum illis mille, & sexcentis militibus, quos habebat, Chalcidensem, & Botticum agrum vastauit, nonnulla etiam oppidula cepit. Atque hę fuerunt Atheniensibus, & Peloponnesiis criminationes, quibus alteri in alteros antè, [*quàm bellum apertè susciperent,*] sunt vsi. Corinthiis quidem, quòd Potidæam, suam coloniam, & viros Corinthios, ac Peloponnesios, qui in ea erant, [*Athenienses*] obsiderent. Atheniensibus verò contra Peloponnesios [*hæ criminationes fuerunt,*] quòd [*illi*] ciuitatem sociam, & vectigalem, ad defectionem faciendam impulissent, & [*eò*] profecti, pro Potidæatis apertè secum pugnassent, nondum tamen bellum publicè conflatum erat: sed ab armis adhuc abstinebatur. Corinthij enim hæc priuatim egerant. Sed cùm Potidæa obsideretur, non [*amplius*] quieuerunt, cùm de suis viris, qui [*in ea*] erant, tum etiam de oppido, cui timebant, soliciti: & protinus socios orare cœperunt, vt Lacedæmona venirent: & [*ipsi eò*] profecti magnis clamoribus in Athenienses inuehebantur, quòd & fœdera fregissent, & Peloponnesum iniuria afficerent. At Æginetæ, nō palàm illi quidem legatione missa, quia Athenienses metuebant: sed clam, cum ipsis, bellum maximè

sua-

ſuadebant, dicentes ſe ex fœdere non eſſe ſui iuris. Lacedæmonij verò, ſociis prætereà aduocatis, & ſi quis alia quapiam in re ſe ab Athenienſibus iniuriam accepiſſe diceret, legitimo ſuæ gentis concilio conuocato, [*eum, qui vellet*,] dicere iuſſerunt. Tunc verò cùm alij in mediam concionem progreſſi, prout ſinguli [*ſe læſos iudicabant, de Athenienſibus*] conquerebantur, tum etiam Megarenſes, demonſtrantes cùm alia non pauca, quæ ſuę Reipub. vehementer intereſſe dicebant, tum verò pręcipuè, quòd ab agri Attici portubus, Atticoque foro, præter fœdus arcerentur. Corinthij verò, cùm Lacedęmonios ab aliis priùs [*ad bellum*] inſtigari permiſiſſent, in medium nouiſſimi prodierunt, & [*aliorum verbis*] hæc addiderunt.

CORINTHIORVM CONCIO.

Fides, quam vos, Lacedæmonij, publicè, priuatimque inter vos ipſos ſeruatis, facit, vt ſi quid in alios dicamus, minus credatis. Atque ex hac [*fide*,] ęquitatis quidem laudem reportatis: ſed maiore rerum externarum inſcitia laboratis. Nobis enim ſæpe prædicentibus detrimenta, quibus Athenienſes nos erant affecturi, vos tamen nunquam audire voluiſtis quæ toties demonſtrauimus: ſed potius ſuſpicati eſtis hæc à nobis dici propter priuatas ſimultates, quę nobis cum illis intercedebant. Ideoque non antequàm iniuriam acciperemus: ſed poſtquàm eam accepimus, ſocios iſtos aduocaſtis, apud quos æquum eſt nos eo prolixiore oratione vſi, quo etiam grauiora crimina habemus, quæ obiiciamus, ab Athenienſibus quidem cum contumelia læſi, à vobis verò neglecti. Quòd ſi Athenienſes in aliquo obſcuro loco deliteſcentes iniuriam Grępię facerent, nobis demonſtratione opus eſſet, qua vos rerum ignaros doceremus. Iam

verò quid longa oratione opus est [*nobis,*] quorum alios quidem in seruitutem [*ab ipsis iam.*] redactos; aliis verò, & præcipuè nostris sociis insidias ab ipsis strui, ipsosque [*ad bellum,*] si fortè vnquã bello appetantur, iam pridem præparatos videtis? nec enim Corcyram clàm, [*& per dolum*] captam nobis inuitis retinerent, & Potidæam obsiderent. quarum vrbium altera quidem est opportunissima ad res Thraciç obtinendas, ita vt illis liberiùs vti possimus, altera verò maximam classem Peloponnesiis [*in bello*] suppeditasset. Atque vos ipsi rerum istarum estis autores, qui & tunc primùm eos post bellum Medicum vrbem [*suam*] munire, & postea longos muros ædificare passi estis, quique [*ab eo tempore*]. ad hoc vsque perpetuò libertate priuastis non solùm eos, quos illi in seruitutem redegerunt: sed etiam nunc vestros socios. Nam non is, qui [*alios*] in seruitutem redigit: sed is potius, qui potest quidem [*hoc*] impedire; sed [*tamen*] negligit, verè hoc facere est censendus. Præsertim si Græcorum liberatoré se esse profiteatur, & præclarum istius laudis titulum præ se ferat. Vix tandem verò nunc congregati sumus, & ne nunc quidem ob certa, [*ac manifesta crimina.*] Nec enim amplius esset consultandum, an iniuria fuerimus affecti: sed qua ratione [*iniuriam acceptam*] vlcisci queamus. Qui enim [*hæc*] faciunt, re iam deliberata, minimeque cunctantes inuadunt homines, qui nihil certi adhuc statuerunt: [*sed hærent inopes consilij:*] Scimus autem qua via, & quomodo paulatim Athenienses in alios grassentur. Et quandiu quidem sua facinora, propter vestrum stuporem, occulta fore putabunt, minus audaces erunt: sed vbi cognouerint vos hæc quidem scire; sed negligere, tunc rem vehementer vrgebunt.

Vos

Vos enim soli Græcorum, Lacedæmonij, desides, [*ac otiosi*] estis, alios non [*armorum*] vi: sed cunctatione vlciscentes. Et soli, hostium vires non crescentes, [*ac infirmas:*] sed [*iam*] duplicatas, [*& firmas*] euersum itis. Atqui cauti, [*& circunspecti*] esse ferebamini: de quibus profectò rumor diuulgatus rem ipsam superabat. Nam & nos ipsi scimus Medum ab extremis orbis terrarum partibus [*olim*] in Peloponnesum prius venisse, quàm vos pro [*vestræ Reipubl.*] dignitate cum vestris copiis obuiam [*illi*] prodiretis. Nunc etiam Athenienses [*à vobis*] non remotos, (vt ille [*tunc*] erat:) sed vicinos negligitis, & pro bello, quod vos illis inferre debebatis, illos arma vobis inferētes propulsare, & certantes cum hominibus, qui [*nunc longè*] sunt potentiores, [*quàm antè fuerint,*] incertos fortunæ casus subire mauultis: quamuis sciatis vel ipsum barbarum sua ipsius culpa, [*& propter suam temeritatem,*] plerunq; offendisse, [*& clades accepisse:*] quinetiam nos ipsos in bello cum ipsis Atheniensibus gesto, ipsorum erratis potius, quam vestris auxiliis [*adiutos,*] iam sæpe victoriam ab illis reportasse. Siquidem vestræ spes, [*& auxilia, quæ à vobis expectabantur,*] iam nonnullos adhuc imparatos euerterunt, quòd essent freti [*vestris auxiliis, quæ ventura credebant.*] Neq; verò aliquis vestrum hæc [*à nobis*] magis ob odium, quàm expostulationem dici putet. Nam expostulatio quidem, est [*amicorum conquerentium*] de amicis, qui peccarunt, [*officioq; suo defuerunt.*] Sed accusatio, est contra inimicos, qui iniuriam fecerunt. Præterea si quos alios, ipsi nos dignos esse cēsemus, qui proximis vitium exprobrēmus [*eosq; propter id obiurgemus:*] præsertim cùm de magni momenti rebus agatur, quarū nullum vos sensum nobis habere videmini, nec vn-

quam considerasse quales sint Athenienses, cum quibus certamen vobis est futurum, & quomodo vel omnibus in rebus sint vobis longè prçstantiores. Nam illi quidem sunt rerum nouarũ studiosi, & celeres ad excogitandum, & ad re ipsa exequendum id, quod excogitarint. Vos verò ad res iam partas conseruandum, & ad nihil noui excogitandum, & ne ad res quidem necessarias peragendum [*apti estis.*] Præterea, illi quidẽ vel supra vires sunt audaces, & grauissima quæque pericula subeunt prçter hominum opinionem, & in asperrimis quibusque rebus bonam spem habent. Vestra verò ratio, [*ac vitæ genus, hoc est,*] res vestris viribus inferiores gerere, & ne certis quidem, ac exploratis animi consiliis, [*metu, periculoq; carentibus,*] confidere, & existimare vos periculis nunquam liberatum iri. Quinetiam illi, si vobiscum conferantur, sunt impigri, vos verò cũctatores. Itẽ illi sunt peregrinationis cupidi, vos verò vestris finib⁹ hçretis, & otiosi, ac desides plerunque domi manetis. Existimant enim illi quidem hac absentia, [*quum peregrè proficiscuntur,*] se aliquid sibi quæsituros, vos verò, si bellum [*aliis inferatis,*] vel rerum præsentium, quas possidetis, iacturam vos facturos [*putatis.*] Illi etiam, hostibus superatis, longissime progrediuntur, & victi, quamminimum animo consternantur. Præterea verò, [*suis*] corporibus [*vt*] alienissimis pro Repub. [*defendenda*] vtuntur, consiliis verò maximè propriis, vt aliquid pro ea faciant, & nisi cogitata confecerint, se rebus suis priuari putant: quæ verò armis quæsierint, perexigua iudicant, si cum illis conferas, quç sperant se postea suis actionibus quæsituros. Quòd si fortè rei alicuius tentatæ conatus eos fallat, nouam aliarum rerum spem sibi proponentes, id, quod opus est,

explét. Soli enim [*omnium Græcorum*] pariter & habent, & ſperant ea, quæ animo conceperint, propter celeritatem, qua vtuntur in aggrediendis, [*ac peragendis*] rebus, quas [*cogitarint, & peragere*] ſtatuerint. Atque hæc omnia cum laboribus, & periculis perpetuò moliuntur, rebusque partis minimùm fruuntur, quia [*res alias ſibi*] quærere ſemper ſtudent, & diem feſtũ nihil aliud eſſe putant, quàm conficere quæ conducunt, & otium iners plùs mali afferre [*exiſtimãt,*] quàm laborioſum negotium. Quare ſi quis paucis rem totam complexus, eos dixerit ita natos eſſe, vt neque ipſi velint, neq; alios mortales quieſcere ſinant, is verum dixerit. Et tamen, Lacedæmonij, cùm talis Reſpub. ſit vobis aduerſaria, vos cunctamini: & exiſtimatis illis hominibus diuturnam ſuppetere quietem, qui ſuo quidem apparatu, [*ac opibus*] iniuriam nulli faciũt: ſed [*tamen*] præ ſe ferunt, ſe eo eſſe animo, vt, ſi laceſſantur iniuria, eam non ſint neglecturi: verùm in eo ius, & æquitatem ponitis, ſi neque alios moleſtiis, [*& iniuriis*] afficiatis, neq; vos ipſi dum vim, [*& iniurias illatas*] propulſatis, vllum detrimentum capiatis. At hoc vix conſequi poſſetis, quamuis ciuitatem veſtræ proximam, & iiſdem moribus, ac inſtitutis vtentem haberetis. Iam verò (quod & paulò antè declarauimus) veſtri mores, ac inſtituta nimis ſunt antiqua aduerſus ipſos [*Athenienſes.*] Sed neceſſe eſt, quemadmodum artibus accidere ſolet, nouiſſima quæque [*inuenta*] ſemper euincere, [*& potiora eſſe.*] Et ciuitati quidem pacatę, maximè conducunt inſtituta, quæ manent immota: ſed illis, qui ad multa [*pericula*] coguntur ire, nouis etiam, & commentitiis artibus eſt opus. Ideo etiam res Athenienſium propter multam experientiam, [*& longum vſum*] magis nouatæ ſunt,

quàm vestræ, [*& multò meliores facta.*] Hactenus igitur hæc vestra tarditas progressa terminetur, [*& ulterius progredi desinat.*] Iam verò cùm aliis, tum etiam Potideatis (quemadmodum promisistis) opem feratis, in Atticam celeritate, quanta maxima potestis, irrumpentes: ne viros vobis amicos, atque cognatos infensissimis [*hostibus*] prodatis, néve nos cæteros præ desperatione, ad aliquam aliam societatem [*quærendam*] compellatis. Nullum autem flagitium admittemus, non per Deos iurisiurandi præsides, non per homines, qui aliquo sensu sunt prædíti. Non enim qui [*à sociis*] destituti ad alios se conuertunt, hi fœdera frangunt: sed illi, qui opem non ferunt [*sociis,*] quibuscum iurarunt. Sed si vos [*ad opem nobis ferendam*] animis promptis esse volueritis, [*in vestra societate, ac fœdere*] permanebimus. Nec enim piè faceremus, si permutata societate vos desereremus, nec alios maiore, quàm vos estis, amicitia, & familiaritate nobiscum coniunctos inueniremus. Quare de his diligentiùs consultate, dateque operam, vt Peloponneso ita præsitis, vt potius augeatis, quàm imminuatis ipsius imperium, quod vestri maiores vobis tradiderunt. Atque Corinthij quidem hæc dixerunt. Atheniensium verò [*legati tunc ibi aderant,*] (casu enim quodam legatio [*Atheniensium*] aliis de causis Lacedæmone iam antè aderat) & cùm hæc verba audissent, ad Lacedæmoniorum magistratus sibi eundum esse censuerunt, non vt ad crimina responderent, quæ ciuitates [*Atheniensibus*] obiecerant: sed vt in vniuersum ostenderent non celeriter [*quicquam ipsis*] decernendum: sed plus téporis [*in rerum tantarum*] consultatione ponendum. Simul etiam volebant significare quanta esset suæ ciuitatis potentia, & ætate prouectioribus

in

in memoriam reuocare ea,quę nouerant,& iunioribus narrarę ea, quorum nullam habebant notitiam. Eos enim sua oratione audita, ad pacem, quàm ad bellum,propensiores fore putabant.Cùm igitur ad Lacedæmoniorum magistratus accessissent,ad eorum concionem se quoque verba facere velle dixerunt, nisi quid prohiberet. Illi verò eos in medium prodire iusserunt. Tunc Athenienses in medium progressi hæc dixerunt.

ATHENIENSIVM CONCIO.

Non propterea ad vos legati fuimus, [*Lacedæmonij,*] vt ad crimina nobis à nostris sociis obiecta responderemus, & cum ipsis apud vos disceptaremus: sed [*aliis de rebus venimus,*] quarum causâ ciuitas [*nos huc*] misit. Iam verò cùm intellexerimus [*vestros socios*] in nos grauissimè inuectos esse, in medium prodiimus,non vt ad ciuitatum crimina [*nobis*] obiecta respondeamus (neq; enim à nobis apud vos, vt aut nostri,aut istorũ iudices, verba fient) sed [*vt vos moneamus*] ne celeriter magnis de rebus, vestrorum sociorum verbis adducti, malè consultetis. simul etiam quia de tota accusatione contra nos instituta vos certiores facere volumus, [*vt demonstremus*] nos neque præter [*decorum, &*] ius obtinere, quæ possidemus, nostramque ciuitatem non esse contemnendam. Ac peruetusta quidem quid opus est recensere, quorum ipsi rumores de illis sparsi potius sunt testes,quàm oculi eorum,qui hęc sunt audituri? Sed res bello Medico [*à nobis*] gestas,& quæcunque nouistis æquè,atque nos ipsi, quamuis valde molesta [*ac odiosa*] sint [*vobis*] futura, quòd hæc semper proferamus, [*ac prædicemus,tamen*] commemorare est necesse. Nam quum [*res illas*] gerebamus, propter [*communem omnium Græcorum*] vtilitatem pericula subibamus,

cuius [*vtilitatis,nostriq́; praeclari*] facinoris [*vos*] quidem participes fuistis, [*nos*] verò non omni [*rerum istarum*] commemoratione,si quid [*nobis*] prosit, priuamur. Hæc autem [*à nobis*] dicentur non tam vt nos excusemus [*& veniam à vobis petamus,*] quàm vt testemur,& declaremus aduersus qualem ciuitatem vobis cõsilium minimè bonum ineuntibus certamen sit futurum. Prędicamus enim [*nos sine vestris auxiliis,*] solos olim in campis Marathoniis magno cum periculo aduersus barbarum pugnasse: &, quum iterum venit, quia terrâ ipsum propulsare non poteramus, [*nos*] vniuersos naues conscendisse, & ad Salaminem prœlium nauale cum eo commisisse. quę res illum impediuit, ne infesta classe singulas vrbes petens [*totam*] Peloponnesum vastaret, quòd [*vestrae ciuitates*] aduersus ingẽtem classem mutuis auxiliis se iuuare non possent. Ipse verò maximum [*huius rei*] documentum dedit. Nam classe victus,quia potentiam [*superiori*] parem non amplius habebat, cum maiore copiarum parte,celeritate, quanta maxima potuit, [*inde*] se recepit. Cùm autem res, quæ [*tunc*] acciderunt, tales fuerint, cumque manifestè pateat Grecorum fortunas,[*omnesq́, salutis spes*] in nauium præsidio sitas fuisse, [*nos*] ad has res [*peragendas*] tria vtilissima contulimus, & maximum nauium numerum,& prudentissimum ducem, & impigerrimam animi promptitudinem. naues quidem ad quadringẽtas,paulo pauciores duabus [*totius*] classis partibus. Themistoclem verò ducem, qui præcipuus autor fuit, vt nauale prœlium in maris angustiis committeretur. quod profectò res [*Graecorum*] seruauit. eique propterea,licet vir esset peregrinus, vos honorem habuistis longè maiorem, quàm vllis aliis, qui ad vos [*antè*] venerint. Animi

verò

verò pręsentiam, & studium vel longè ardentissimum demõstrauimus, qui, cùm terrâ nullus opem nobis ferret, & cæteri ad nos vsque [*barbaris*] iam seruirent, decreuimus vrbe relicta, & re familiari euersa, ne sic quidem reliquorum sociorum communionem, [*atq; Rempub.*] deserere, neq; dispersi, inutiles ipsis esse: sed naues conscendere, & periculum adire, nec [*vobis*] succensere, quòd nobis auxilium antè nõ tulissetis. Quamobrem nos non minorem vtilitatem vobis attulisse, quàm nobis à vobis allatam fuisse prædicamus. Vos enim ex vrbibus, quæ habitabantur, [*& integræ erant, profecti,*] vtque [*eas*] in posterum habitaretis, postquàm vobis magis quàm nobis timere cœpistis, auxilium tulistis. quo enim tempore adhuc eramus salui, [*vos nobis*] præstò non fuistis. Nos verò ex vrbe, quę iam nulla erat, profecti, & pro ea, de cuius salute perexiguam spem habebamus, periculis nos obiicientes, & vos pro virili, & nos ipsos vnâ seruauimus. Sed si Medis antè nos adiunxissemus, agro nostro, vt & cæteri, timentes, aut si postea, quasi [*profligati, ac*] deplorati, naues [*vrbe relicta*] conscendere ausi non fuissemus, [*profectò*] vos, qui classem satis firmam non habebatis, [*quam hostibus opponeretis,*] nauali prœlio certare non amplius oportuisset: sed sine certamine res ipsi [*barbaro*] ex animi sententia successissent. An igitur, Lacedæmonij, propter talem animi alacritatem, & prudẽtiam, quam [*pro communi totius Græciæ salute conseruanda*] tunc demonstrauimus, & [*propter*] imperium, quod obtinemus, digni videmur, quibus Græci adeò inuideant? Nam hoc ipsum [*imperium*] accepimus non per vim, sed [*vestro concessu,*] tum quia vos ad persequendas reliquias belli cõtra barbarum gerendi remanere noluistis, tum etiam quia

ſocij ad nos acceſſerunt, & nos orarunt, vt ſuarum copiarum duces eſſe vellemus. Itaque vi, & natura ipſius rei, ipſum [*imperium*] in hunc ſtatum [*in quo, nunc eſt,*] primùm perducere coacti ſumus, præcipuè quidem pre metu; deinde verò, honoris etiam cauſa; poſtremò etiam, vtilitatis gratia: nec amplius tutum nobis eſſe videbatur, cùm multis inuiſi eſſemus, quinetiam cùm nonnullos, qui [*à nobis*] defecerant, iam ſubegiſſemus, vosque nobis non amplius æquè, [*ac antè*] eſſetis amici: ſed ſuſpectos [*nos*] haberetis, nobisque eſſetis inimici, imperio depoſito periclitari. nam qui à nobis defeciſſent, illi ſe vobis adiunxiſſent. Nec vlli mortalium eſt inuidendum, [*aut vitio vertendum,*] ſi in maximis periculis conſtitutus ſuis rationibus proſpiciat, quàm optimè poteſt. Nam vos quoque, Lacedæmonij, ciuitatibus, quæ ſunt in Peloponneſo, imperatis, ea Reipub. adminiſtrandæ forma in ſingulis conſtituta, quam vobis conducere putatis. Quòd ſi tunc in imperio ſemper permanentes, hominum odia vobis contraxiſſetis, quemadmodum nos, ſcimus profectò vos non minùs, [*quàm nos hodie ſumus,*] graues, [*& acerbos*] ſociis futuros fuiſſe, & in neceſſitatem venturos fuiſſe vel imperioſè, [*ac per vim*] dominandi, vel de veſtro capite, & ſalute nō ſine periculo dimicandi. Ita ne nos quidem vllum admirabile, [*ac inuſitatum,*] aut ab hominum inſtitutis alienum facinus fecimus, ſi imperium [*nobis*] traditum accepcrimus, idque [*ſuſceptum*] deponere nolimus, [*tribus*] maximis [*rebus*] coacti, honore, metu, & vtilitate. Neque verò nos primi huius exempli autores fuimus: ſed perpetuo naturæ iure eſt conſtitutum, vt imbecillior à potentiore coërceatur, [*& regatur.*] præterea [*hoc ipſum fecimus,*] tum quia nos [*hoc imperio*] dignos

esse iudicabamus, tum etiam quia vel vobis [*eo digni*] visi sumus ad hoc vsque tempus, quo rem vtilitate metientes, quadam æquitatis specie vtimini; quam [*æquitatem*] nullus dum (quotiescunque rei per vim parandæ occasio sese ipsi obtulit) proponens, [*& vtilitati anteponens,*] à rebus suis amplificandis est deterritus. Dignique sunt laude, qui humanum ingenium sequuti, vt aliis imperarent, [*in suo dominatu*] fuerũt ęquiores, quàm imperij, quod obtinebant, magnitudo ferret. Profectò si qui alij hoc nostro imperio potirentur manifestissimè (vt arbitramur) declararent quàm modestè nos [*in eo*] geramus. Quamquam ex hac nostra modestia plus vituperationis, quã laudis immeritò reportamus. Quamuis enim in iudiciis de contractu, [*de pactis, & conuentis,*] cum sociis disceptantes, de iure nostro decedamus, quamuis etiam iisdem iudiciis, iisdemque legibus, quibus & nos ipsi apud nos vtimur, [*pariq. conditione cum illis*] disceptemus, [*tamen*] litigiosi esse videmur: & eorum nemo considerat, cur hoc ipsum crimen cum exprobratione non obiiciatur iis etiam, qui vsquam alibi imperium habent, & qui in subditos minùs modestè se gerunt, quàm nos. Illis enim, qui rei per vim gerendæ potestatem habent, nullis iudiciis est opus. At illi [*nostri socij*] assueti iam æquo iure nobiscum disceptare, si quid illis vel nostro iudicio, vel propter imperij potentiam, vel etiam quomodocumque fuerit detractum, quod ipsi sibi non detrahendum putarint, non habent [*nobis*] gratiam de pluribus non ereptis: sed modicum illud, quod detractum est, grauius ferunt, quàm si statim ab initio, deposito [*nostro*] iuris instituto, apertè vim, [*ac iniuriam ipsis*] fecissemus. Illo enim modo ne ipsi quidem contra nos dicere potuissent, non oportere

inferiorem superiori cedere. Homines enim (vt est verisimile) quum iniuria afficiuntur, magis indignantur, quàm quum vim patiuntur. Nam quod ab eo proficiscitur, qui est pari conditione, id propter pluris habendi cupiditatem contra iuris æquabilitatem fieri videtur. Quod verò fit à potentiore, hoc ab ineuitabili necessitate proficisci [*videtur*] Idcirco etiam [*nostri socij*] quamuis [*iniurias*] his grauiores à Medo] *factas, olim*] paterentur, [*eas tamen*] tolerabant. At nostrum imperium [*nunc ipsis*] durum esse videtur nec immeritò, nam præsens rerum status subditis est semper grauis. Sed vos, si [*nobis deuictis, &*] euerso dominatu nostro, dominaremini, fortasse beneuolentiam, quā propter nostri metū suscepistis, [*in maleuolentiā*] mutaretis, si modò nunc quoq; talia facinora vobis facienda cēseretis, qualia vel tunc illo exiguo tempore edidistis, quo in bello contra Medū gerendo, [*Gracis*] præfuistis. Vestra enim instituta cū nullis aliis cōmunia habetis: præterea quū vnus quisq; [*de vobis*] peregrè proficiscitur, neq; his [*vestris institutis*] vtitur, neq; illis, quib. reliqua Græcia solet vti. Quare maturiùs consultetis, vt pote de rebus non paruis: neque consiliis, & criminationibus alienis inducti; laborem proprium præter superiores [*vobis nunc*] imponatis. Incertos autem belli euentus, eorumque magnitudinem, antequàm in ipso versemini, animo præcipite, [*& considerate.*] Bellum enim, quod producitur, plerunque calamitosos, [*ac funestos*] exitus habere solet. A quibus [*vtrique*] & pariter absumus, & vtro modo res sit cessura, incerta alea tentatur. Et homines [*plerique*] quum ad bellum proficiscuntur,] *bellumq́, temerè, ac inconsultè suscipiunt*] res prius aggrediuntur, quas postea gerere oportebat. Quum autem malis iam premun-

tur,[*tunc*]verbis,[*& consultationibus*] vtuntur. Cùm igitur neque nos ipsi adhuc in vlla huiusmodi culpa simus,neque vos [*in ea*]esse videamus, vos monemus, dum integrum est vtrisque rectè consultare,ne fœdera frangatis,néve iusiurandũm violetis: sed controuersias iudicio dirimatis ex fœderis pacto. alioqui Deos fœderum, ac iurisiurandi præsides contestati, vos, si bello nos lacessatis,propulsare conabimur,ea [*via,*] qua præiueritis, [*& quales erga nos in bello nobis inferendo fueritis, tales nos etiam erga vos in eo propulsando erimus.*] Hæc Athenienses dixerunt. Postquàm autem Lacedæmonij audierunt sociorum querelas aduersus Athenienses,& quæ Athenienses dixerant summotis omnibus, inter se ipsos de rebus præsentibus consultare cœperunt. Atque maior illorum pars consentiens eandem tulit sententiam, Athenienses iam iniustè agere,& quamprimùm bellum esse faciendum. Archidamus verò ipsorum Rex, qui & prudens, & modestus vir esse videbatur, in medium progressus,hanc habuit orationem.

ARCHIDAMI CONCIO.

Ipse quoque,Lacedæmonij,multorum iam bellorum sum peritus, & illos de vobis, qui sunt eadem ætate, qua ego, [*pari rerum bellicarum peritia præditos esse*] video: ita vt propter imperitiam nullus [*ipsorum*]belli cupidus sit futurus,(quod multis accidit)neque[*id*]bonum,ac tutum sit iudicaturus. Hoc autem bellum, de quo nunc consultatis, si quis ipsum sapienter perpenderit, non minimum fore comperietis. Nã aduersus quidem Peloponnesios, & finitimos, nostræ vires sunt pares, & citò ad singula [*eorum oppida*] venire possumus. Sed aduersus viros, qui & agrum procul [*à nobis*] incolunt, & præterea rerum maritimarum sunt pe-

titiſſimi, & cæteris omnibus rebus [*ad bellum neceſſariis*] optimè ſunt inſtructi, & priuatis, & publicis opibus, & nauibus, & equis, & armis, & hominum copia, quanta in nulla alia Græciæ parte eſt, in vno duntaxat loco, (Præterea verò multos ſocios vectigales habét.) quo tandem modo bellum aduerſus iſtos facilè ſuſcipere oportet? & qua [*re*] fretos, cùm ſimus imparati, [*nos adeò*] feſtinare [*oportet*?] An claſſe? At [*hac*] inferiores ſumus. Sed ſi ei parandæ operam demus, & nos aduerſus [*illos*] inſtruamus, [*& claſſem illorum claſſi parē opponere velimus, in hac paranda*] tempus teretur. An pecunia? at iſta multò etiam ſumus inferiores, nec in ærario [*publicam*] habemus, nec [*vllam*] ex priuatis [*facultatibus*] promptè conferre poſſumus. Confidat forſitan aliquis, quòd armis, & hominum multitudine illos ſuperemus, vt illorum agrum incurſionibus vaſtare poſſimus. At illis eſt etiam alius ager longè, lateq; patens, quem in ſua ditione habent, & res, quibus indigebant, [*in vrbem ſuam*] mari vectas importabunt. Quòd ſi [*eorum*] ſocios ad defectionem ſolicitare conemur, quoniam horum maior pars inſulas incolit, his etiam auxilium claſſe ferre oportebit. quodnam igitur erit hoc noſtrum bellum? Nam niſi aut claſſe ſimus ſuperiores, aut illorum vectigalia, vnde claſſem alunt, ſubtrahamus, plus damni capiemus, [*quàm dabimus.*] Atque in hoc rerum ſtatu ne honeſtum quidem amplius fuerit bellum deponere, [*pacemq́; facere:*] præſertim ſi nos diſſidij, [*belliq; moti*] autores præcipui fuiſſe videamur. Neque verò illa ſpe efferamur, hoc bellum citò ſedatum iri, ſi agrum ipſorum vaſtemus. Imò verò vereor ne liberis etiam [*noſtris*] ipſum relinquamus. Veriſimile [*enim*] eſt Athenienſes adeò excelſo eſſe animo,

mo, vt neque agro seruiant, neque tanquam imperiti bello consternentur. Verumtamen non sum etiam vobis autor, vt & nostros socios [*ab illis*] lædi stupidè sinatis, & [*illos nobis*] insidiantes, in facinore manifesto deprehensos non arguatis. Sed [*censeo*] arma nondum mouenda: at legatos mittendos [*Athenas,*] & [*de iniuriis, quas sociis fecerunt,*] expostulandum, ita [*tamen,*] vt neque nimis apertè bellum declarent, neque [*significent nos*] permissuros, [*vt hæc diutius faciant.*] Interea verò [*censeo*] nostras ipsorum res parandas, & socios, tam Græcos, quàm barbaros [*nobis*] cōciliandos, si fortè vel classis, vel pecuniæ vires aliquas alicunde [*nobis*] præterea adiungere possimus. Non est autem inuidendum, [*nec vitio vertendum illis,*] qui [*insidiis appetiti*] (quemadmodum & nos ab Atheniensibus [*nunc*] insidiis appetimur) saluti suæ consulunt, non solùm Græcos: sed etiam barbaros sibi [*conciliantes, ac*] adiungentes. Simul etiam nostras fortunas expromamus. Quòd si nostros legatos audierint, hoc erit optimum. Sin minus, duorum, triúmve annorum elapsorum spatio, iam meliùs instructi, bellum illis, si visum fuerit, inferemus. Et fortasse, quum nostros apparatus iam cernent, & verba ipsis idem significantia, faciliùs cedent, & agrum adhuc integrum habentes, & de præsentibus bonis, & nondum [*ab hoste*] corruptis deliberantes. Nihil enim aliud ipsorum agrum esse putetis, quàm obsidem, quem habetis: atque eo magis, quo meliùs est excultus: cui quàm diutissimè parcere, neque illos ad desperationem [*a vobis*] compulsos, expugnatu difficiliores reddere oportet. Si enim imparati, sociorum criminationibus solicitati, [*ac impulsi*] ipsum vastemus, videte ne plus dedecoris, ac damni, [*quàm decoris, ac emolumenti*] Peloponne-

ſo afferamus. Nam publicæ quidem, ac priuatæ criminationes dilui, [tolliq́;] poſſunt. Bellum verò, quod priuatorum cauſa ab vniuerſis eſt ſuſceptum, cuius incertus euentus ſciri non poteſt, honeſtè deponere non [eſt] facilè. Neque cuiquam ignauia videatur eſſe, quòd multi vnicam ciuitatem celeriter non inuadant. Sunt enim & illis non pauciores, [quàm nobis,] ſocij, qui tributum pendunt. Et bellum geritur non tam armis, quàm pecuniis, quę in eo gerendo conſumuntur, & propter quas ipſa arma ſunt vtilia, præcipuè verò hominibus mediterraneis aduerſus maritimos. Primùm igitur has paremus, [& promamus,] neque ſociorum verbis impulſi, [ad bellum mouendum] prius feramur. Qui enim eorum, quæ ſunt euentura, cauſam in vtranque partem magis ſuſtinebimus, [quàm vlli alij,] iidem etiam per otium aliquid eorum prouideamus. Nec tarditatis, atque cunctationis, quàm [ſocij] in nobis maximè reprehendunt, vos pudeat. Nam ſi [ad bellum] properetis, ſeriùs [id] finietis, quòd imparati [id] ſuſceperitis. Simul etiam liberam, & clariſſimam ciuitatem ſemper incolimus. Atque hoc [quod nobis vitio vertitur,] modeſtia prudens maximè eſſe poteſt. Soli enim propter hoc ipſum & ſecundis rebus non ſumus inſolentes, & aduerſis minùs quàm alij cedimus, [minusq́; conſternamur.] Neque mouemur illecebris eorum, qui, præter noſtram ſententiam, cum laudatione ad pericula ſubeunda nos inſtigant. Et ſi quis cum vituperatione [nos ad idem] incitet, [ei tamen] non magis, dolore commoti, aſſentimur. Et propter hanc modeſtiam & bellicoſi, & circumſpecti ſumus. atque hac quidem bellicâ virtute pręditi ſumus, quia verecundia plurimum habet modeſtiæ, & fortitudo [plurimum habet] verecundiæ. Circunſpecti verò

rò [*sumus*] quia sic instituimur, vt leges contemnere nesciamus, iisque vel seueritate adhibita modestè potius pareamus, quàm per licentiam eas negligamus. simul etiam quia in rebus inanibus non sumus admodum solertes, ita vt hostium apparatum oratione magnifica vituperantes, re ipsa dissimiliter [*eum*] persequamur. Sed [*ita instituimur,*] vt & aliorum cogitationes [*nostris*] similes esse, & fortunæ casus, [*ac incertos rerum euentus*] oratione explicari non posse existimemus. Semper autem, vt aduersus bene consultos, [*ac prudentes*] aduersarios, re, [*factisq́;*] nos præparamus; neq; spes [*nostras*] in peccatis, quæ forsitan illi committent: sed in nostra ipsorum cautione, [*prudentia,*] tutisque cõsiliis collocare oportet. nec existimandum est multum interesse inter hominem, & hominem: at [*existimandum est*] illum, qui in maxima necessitate, [*maximisq́; periculis*] eruditur, præstantissimum esse. Hæc igitur instituta, quæ [*nostri*] maiores nobis tradiderunt, quæque nos ipsi perpetuò retinentes iuuamur, [*& ex quibus accuratè seruatis maximũ fructum capimus,*] ne abiiciamus, néve in exigua diei particula, de multis capitibus, de [*multis*] pecuniis, de [*multis*] vrbibus, & de gloria, properantes decernamus: at per otium [*hisce de rebus maturè consultemus.*] Hoc autem nobis magis, quàm aliis, propter potentiam [*facere*] licet. Et [*legatos*] ad Athenienses mittite, [*qui cum illis expostulent*] de Potidæa; mittite etiam [*qui conquerantur*] de iniuriis, quibus socij se [*ab illis*] affectos dicunt, præsertim cùm ipsi parati sint [*de rebus controuersis*] iure disceptare. Et verò, qui se iudicio offert, bellum vt iniuriam facienti prius inferre non licet. Simul etiam bellum, [*& res ad hoc necessarias*] parate. Hæc enim si faciatis, cõsilium & [*vobis ipsis*]

optimum, & aduersariis maximè formidandum inibitis. Et Archidamus quidem hæc dixit Sthenelaidas verò, qui tunc vnus erat ex Ephoris, postremus in medium progressus, ita Lacedæmonios est alloquutus.

STHENELAIDAE CONCIO.

Equidem longam Atheniensium orationem non intelligo. quamuis enim in suis laudibus prędicandis multi fuerint, nusquam tamen [*ad obiecta crimina*] responderunt, nostros socios, & Peloponnesum iniuria à se affectam negantes. Atqui si contra Medos [*quidem*] olim boni fuerunt, iam verò contra nos improbi sunt, duplici pœna sunt digni, quòd mali ex bonis sint effecti. Nos verò [*semper nostri*] similes & tunc [*fuimus*,] & nunc sumus, neque (si sapimus) socios [*nostros*] iniuria affici per negligentiam sinemus, neque auxilium [*ipsis*] mittere cũctabimur. Ipsi enim sine vlla cunctatione mala patiuntur. Aliis enim multæ sunt pecuniæ, naues, & equi; nobis verò, boni socij, qui Atheniensibus non sunt tradendi: neque iudiciis, verbisque [*de controuersiis*] est disceptandum, cùm & ipsi [*nostri socij*,] non verbis: [*at factis*] lædantur. Sed celeriter, totisque viribus auxilium [*ipsis*] est ferendum. Nec doceat nos quisquam decere nos consultare, quum iniuria nobis infertur. Imò verò eos, qui iniuriam [*aliis*] facere parant, diu consultare decet. Quamobrem, Lacedæmonij, è dignitate Spartę bellum decernatis, nec Athenienses maiores fieri sinatis, nec socios prodamus: sed Deorum auxilio freti bellum illis, qui faciunt iniuriam, inferamus. Hæc loquutus, quoniam ipse Ephorus erat, in Lacedæmoniorum concione sententias rogauit, [*& ad suffragia ferenda eos vocauit.*] Tunc autem ([*Lacedæmonij*] enim voce, non calcu-

lis

lis suffragia ferunt) dixit se non posse dignoscere vtra vox esset maior. Sed quia volebat ipsos sententiam apertè dicentes, ad bellum mouendum promptiores esse, dixit Cui vestrum, Lacedæmonij, fœdera rupta esse, & Athenienses iniuriam facere videntur, surgat, & in locum illum (quédam locum ipsis ostendens) discedat: cui non videntur, in alterum [*discedat.*] Illi autem, cùm surrexissent, discessionem fecerunt, & longè plures fuere, quibus fœdera rupta videbantur. Accitisque so iis, dixerunt sibi quidem videri Athenienses iniustè agere, velle tamen & [*cæteros*] omnes socios ad suffragia ferenda accire, vt de communi consilio, si videretur, bellum facerent. Atque illi quidem his confectis domum abierunt. Postea verò & Atheniensium legati rebus transactis, quarum causa [*eò*] venerant, [*inde recesserunt.*] Hoc autem illius concionis decretum de fœderibus, quæ rupta videbantur, factum est anno ab initis tricennalibus fœderibus decimo quarto, quę post res in Eubœa gestas inita fuerunt. Lacedæmonij autem fœdera rupta esse, & bellum gerendum esse decreuerūt, non tam sociorum verbis inducti, quàm metu ne Athenienses fierent potentiores, quia magnã Græciæ partem illorum imperio iam subiectam videbant. Nam Athenienses hoc modo ad res gerendas venerunt, per quas creuerunt. Postquàm Medi ex Europa discessessent, nauali pariter, ac pedestri pugna à Græcis victi, & qui ex illis ad Mycalen nauibus confugerant, profligati fuerunt, Leotychides quidem Lacedęmoniorum Rex, Gręcorum, qui apud Mycalen erant, dux, domum abiit, cum sociis, qui ex Peloponneso venerant. Athenienses verò, & socij, qui ex Ionia, & Hellesponto venerant, cùm à Rege iam defecissent, [*in illa expeditio-*

ne]perseuerantes, obsidebant Sestum, quam Medi tenebant, & [*ibi*] hyemantes, eam à barbaris derelictam ceperunt. Postea verò ex Hellesponto in suas quique vrbes nauigarunt. Atheniensium verò commune, postquam barbari ipsis infesti ex regione discesserunt, statim absportarunt [*illinc*,] vbi deposuerant, liberos, vxores, & quicquid supellectilis supererat: seque ad vrbis ædificia, & muros instaurandos parabant. nam & exiguæ ambitus [*murorum partes in variis locis adhuc*] stabant, & ædes pleræque conciderant, paucæque supererant, in quibus ipsi Persarum principes manserant. Lacedæmonij verò, cùm intellexissent quod futurum erat, legati venerunt, partim quidem, quòd & ipsi libētius visuri fuissent nec illos, nec alium quemquam muros vnquam habentem: partim verò, idque præcipuè, quòd socij illos instigarent, & metuerent cùm classis eorum magnitudinē, quæ paulò antè ipsis non suppetebat, tum etiam audaciam, quam in bello Medico demonstrarant. Postularūt autem ab ipsis ne muros reficerent: sed potius omnium etiam vrbium, quæ extra Peloponnesum erant, quarumcumque ambitus adhuc starent, eos secum demolirentur: voluntatem quidem [*suam*,] animique suspicionem, quam de Atheniensibus habebant, non declarantes: sed [*speciosam causam prætendentes*,] ne barbarus, si rursus [*Græciæ*] bellum inferret, vllum locum munitum haberet, vnde [*contra Græcos*] proficisceretur, quemadmodum tunc ex Thebanorum vrbe [*fecerat*.] Et Peloponnesum omnibus receptaculum, & perfugium satis tutum fore dixerunt. Athenienses verò de Themistoclis sententia Lacedæmonios, qui hæc dixerant, confestim dimiserunt illis dato responso, legatos hisce de reb⁹, quas dixissent, à se ad eos missum

sum iri. Themistocles autem [*Atheniensibus*] erat autor, vt se Lacedæmona primo quoque tempore mitterent, aliosque legatos, præter se, electos, non subitò emitterent: sed tandiu retinerent, donec murum ad iustam altitudinem erexissent, ita vt ex altitudine maximè necessaria vim hostis propulsare possent. Idem etiam autor erat, vt omnes, qui erant in vrbe, ex omni ordine, ætate, sexuque, & ipsi, & vxores, & liberi, muros ædificarent, nulli aut priuato, aut publico ædificio parcentes, vnde aliquid vtilitatis ad illud opus faciendum percipi posset: sed omnia diruentes. Cùm autem ille hæc docuisset, & addidisset, se curaturum cætera, quę essent illic agenda, discessit. Cumq́ue Lacedęmona venisset, non adiit Magistratus: sed rem trahebat, & speciosas causas fingebat, [*ac prætendebat:*] & quoties aliquis de summis Magistratibus eum interrogasset, cur ad Reipub. Magistratus non accederet, suos collegas à se expectari: sed eos aliqua occupatione impeditos [*in vrbe*] remansisse, dicebat. se tamen sperare eos propediem venturos, & & se mirari eos nondum adesse. Illi verò, cùm [*hæc*] audirent, Themistocli, quidem fidem habebant, propter amicitiam, quæ ipsis cum illo intercedebat: sed cùm alij venirent, & apertè arguerent muros ædificari, atque adeò iam sublimes esse, facere non poterant quin crederent. quod cùm ille intellexisset, suasit ipsis ne verbis se falli paterentur: sed potius de suorum ciuium numero, probitatis, fideique spectatæ viros [*Athenas*] mitterent, qui rem diligenter inspectam, [*ac exploratam,*] fideliter renuntiarent. Illi igitur [*hos*] miserunt. Themistocles verò Atheniensibus horum aduentum per nuntios clàm significauit, suadens vt quàm occultissimè possent eos retinerent, neque dimitterent ante-

quàm ip i [*domum*] rediſſent. (Iam enim eius etiam collegæ ad ipſum venerant, Ambronychus, Lyſiclis, & Ariſtides, Lyſimachi [*filius*,] murũ iam ſatis altũ eſſe nũtiantes.) metuebat enim ne Lacedæmonij, vbi ré planè reſciuiſſent, ſe nõ amplius dimitterét. Athenienſes igitur legatos retinuerũt, vt [*ipſis*] per nuntios fuerat ſignificatum. Themiſtocles autem cùm ad Lacedæmoniorum magiſtratus iuiſſet, tunc demum apertè dixit vrbem ſuam muris iam eſſe cinctam, ita vt eos, qui in ipſa habitarent, tutari poſſet. Sed ſi Lacedæmonij, ſociíve legationem aliqua de re ad ſe mittere velint, [*dixit oportere illos*] poſthac [*ad ſe*] venire, vt ad homines, qui bene dignoſcerent quid ſuorum, quid etiam communium commodorum ratio poſtularet. Quum enim viſum fuiſſet ſatius eſſe vrbem relinquere, & naues conſcendere, ſine illorum conſilio, re cognita, [*hæc facere*] ſe auſos fuiſſe dixerunt. Et quibuſcunque de rebus cum illis conſultare [*placuiſſet*,] ſe conſilio, nullo inferiores viſos eſſe. Sibi igitur nunc etiam videri melius eſſe ſuam vrbé mœnibus eſſe cinctam, idque cùm priuatim ſingulis ciuibus, tum etiam publicè vniuerſis ſociis vtilius fore. fieri enim non poſſe, vt qui non idem præſidium habent, idem conſilij capiant, & idem, ac cæteri, ſtatuant, quum de rebus publicis eſt conſultandum. Dicebat igitur aut omnes ciuitates fœderatas oportere ſine muris eſſe, aut [*eos*] exiſtimare hæc quoque ſe rectè habere. Lacedæmonij verò [*his*] auditis, nullam quidem apertam indignationem contra Athenienſes demonſtrarunt: (non enim vt eos prohiberent: ſed vt conſilium ipſis darent, ſcilicet, vtque ipſos monerent, ad [*eorum*] Rempub. legatos miſerant. Simul etiam quia [*Lacedæmonij*] ipſos [*Athenienſes*] tunc temporis amo-

re-

te maximo [*adhuc*] prosequebantur, propter singulare illorum aduersus Medos studium) suo tamen voto frustrati, rem iniquo animo clàm tulerunt. Ita autem vtrorumque legati citra [*querelam, &*] criminationem domum redierunt. Hoc[*igitur*] modo Athenienses exiguo temporis spatio vrbem muris cinxerunt. & ex ipsa murorum structura, quæ nunc etiam extat, eos festinanter ædificatos fuisse patet. Nam fundamenta substrata sunt ex omni lapidum genere constructa, qui nonnullis etiam in partibus non sunt politi, [*neq. coagmentati:*] sed vt quisque fortè [*eos ad opus faciendum*] afferebat. multæ etiam columnæ ex monumentis detractæ, & saxa polita [*in his muris ædificandis*] sunt congesta. Ambitus enim [*murorum*] ab omni vrbis parte maior, [*quàm esset antè,*] eductus est. Et propterea omnia pariter mouentes festinabāt. Themistocles etiam [*Atheniensibus*] persuasit, vt reliquas Piræi [*partes*] ædificarent: (Eius enim pars ædificari prius est cœpta, quo tempore ipse annuum Magistratum gerens Athenis præfuit.) tum quia existimabat locum illum esse opportunum, quòd tres portus natura munitos haberet, tum etiam quia ipsos [*Athenienses,*] qui rebus nauticis operam dare cœperant, magnum adiumentum ad opes parandas habituros [*sperabat.*] Primus enim [*Atheniensibus*] ausus est dicere eos debere maris imperium sibi vendicare, & cōfestim eos in hoc imperio parando iuuare cœpit. Illius etiam sententiam sequuti murum ea latitudine extruxerunt, quæ nunc quoque circa Piræum extans apparet. nam duo plaustra [*per murum*] occursu aduerso saxa portabant. Intus verò neque cœmentum, neque lutum erat: sed magna, & ad normam incisa, & quadrata saxa, coagmentata, [*&*] extrinsecus ferro, plumboque

inter se ferruminata. Altitudo verò ad dimidiam partem eius, quam [*Themistocles*] animo statuerat, est perducta. nam & altitudine, & latitudine [*murorum,*] donatus, [*& incursiones*] hostium volebat propulsare: & paucorum, eorumque infirmissimorum hominum præsidio locum facilè custodiri posse, cæteros verò naues cõscensuros existimabat. Nam in rem nauticam potissimùm incumbebat, quia (vt mea fert opinio) Regis [*Persarum*] copias mari faciliùs, quàm terrâ [*Græciam*] inuadere posse animaduertebat. & Piræum plus vtilitatis, quàm superiorem vrbem, Atheniensibus allaturum putabat. atque adeò sæpe hortatus est eos, si fortè vnquam terrâ premerētur, vt in eum descenderent, & classe omnibus resisterent. Athenienses igitur statim post Medorum discessum hoc modo vrbē muris cinxerunt, & cætera extruxerunt. Pausanias verò Cleombroti [*filius,*] Lacedæmonius, Græcorum dux, cum viginti nauibus ex Peloponneso est emissus: eumque Athenienses cum triginta nauibus sunt comitati, magnusque aliorum sociorum numerus [*cum eodem nauigauit.*] & cum infesto exercitu in [*insulam*] Cyprum iuerunt, eiusque multas [*vrbes*] subegerunt. deinde Byzantium à Medis occupatum petierunt, & huius auspiciis, ductuque expugnarunt. Cùm autem hic insolentiùs, ac tyrannicè iam imperaret, cùm alij Græci rem iniquo animo ferebant, tum verò præcipuè Iones, & quotquot regio dominatu recens fuerant liberati. Quamobrem ad Athenienses profecti, pro necessitudine, quæ illis cum ipsis intercedebat, eos rogarunt, vt sibi præessent, nec [*iniuriæ faciendæ,*] si quam vim inferre vellet, [*licentiam*] Pausaniæ permitterent. Athenienses verò hæc verba [*libenter*] acceperunt, atque animis in istam curam incubue-

eubuerunt, vt eos non neglecturi, & cætera constituturi, quemadmodũ è re ipsorum maximè futurum intelligerent. Interea verò Lacedæmonij Pausaniam accersunt, quæstionem habituri de rebus, quas audierant. Etenim multa eius iniusta facinora deferebantur à Græcis, qui [*Lacedæmona*] veniebant: & belli administrandi ratio, qua ille vtebatur, tyrannidi potius, quàm præturæ similis erat. Fortè autem accidit vt, dum ille [*a Lacedæmoniorum Magistratibus*] vocaretur, eodem temporis articulo socij quoque ad Athenienses transirent, præter milites ex Peloponneso profectos. Lacedæmona autem profectus, priuatarum quidem iniuriarum priuatis illatarũ damnatus est: maximarum verò, [*& publicarum*] est absolutus, & innocens habitus. Præcipuè verò accusatus est, quòd cum Medis sensisset, [*eorumq; partibus fauisset,*] & [*crimẽ ei obiectum*] videbatur esse manifestissimum. Et [*propterea*] illum quidem non amplius prætorem emiserunt: sed Dorcin, & cum eo nonnullos alios, non magnum exercitum habentes; quibus socij imperium non amplius detulerunt. Illi verò hac [*re*] cognita discesserunt. nec vllos alios Lacedæmonij postea amplius emiserunt, veriti ne illi, qui ad bellicas expeditiones proficiscerentur, cum suæ Reipub. damno deteriores fierent. id, quod in Pausania animaduerterant. Simul etiam quia bello Medico liberari cupiebant, & Athenienses satis idoneos duces esse, & tunc temporis adhuc sibi amicos ducebant. Athenienses igitur, cùm imperium hoc modo [*sibi delatum*] accepissent, sociis volentibus, propter odium, quo Pausaniam prosequebantur, statuerunt, à quibus vrbibus pecunias, & à quibus naues aduersus barbarum præberi oporteret. Hæc enim erat speciosa causa, quam

prætexebant, vt [*videlicet*] iniurias [*à barbaris*] acceptas vlciſcerentur, Regis agrum vaſtantes. Et tunc primùm apud Athenienſes conſtitutus eſt Magiſtratus [*eorum, qui vocabantur*] Ἑλληνοταμίαι, [*id eſt, Græcorum Quæſtores,*] qui τὸν φόρον, [*id eſt, tributum*] recipiebãt. Sic enim appellata eſt ἡ τῶν χρημάτων φορὰ, [*id eſt, pecuniárum collatio.*] Primum autem tributum, quod cõſtitutum fuit, erat quadringentorum & ſexaginta talentorum. Eorum verò ærarium fuit Delos, & in eius templo conuentus fiebant. Cùm autem initiò ſociis imperarent liberis, eosque ſuis legibus viuere ſinerent, & de communi conſilio in publicis conciliis conſultarent, ad tantum imperium peruenerunt bello, rerumq́, inter hoc, & Medicum bellum adminiſtratarum opera, quas ipſi geſſerunt & contra barbarum, & contra ſuos ſocios, qui res nouas moliebantur, & cõtra Peloponneſios, qui caſu ſingulis [*bellis*] ſemper intererant. Res autem iſtas ſcripſi, & digreſſionem ab inſtituta narratione feci hac de cauſa, quia [*hic locus*] ab omnibus, qui ante me ſcripſerunt, eſt prætermiſſus. Nam illi vel res ante bellum Medicum à Græcis geſtas, vel ipſum bellum Medicum conſcripſerunt. In hoc autem numero eſt & Hellanicus, qui in Attica hiſtoria has res attigit, & breuiter, temporibusq́; non accuratè diſtinctis mentionem earum fecit. Simul etiam [*hæc ſcripſi, quia hæc hiſtoriæ pars*] apertè demonſtrat quo modo Athenienſium imperium fuerit conſtitutum. Primùm igitur Eionem, quæ ad Strymonem eſt ſita, quam Medi tenebant, obſidione expugnarunt, & incolas vrbe direpta in ſeruitutem abduxerũt, duce Cimone Miltiadis [*filio.*] Deinde verò Scyrum inſulam in Ægæo ſitam, quam Dolopes incolebãt, incolis in ſeruitutem abſtractis diripuerunt, & colonia

Ionia eò missa ipsi incoluerunt. Cum Carystiis etiam, sine aliis Euboensibus, bellum gesserunt. tandemque certis conditionibus compositionem fecerunt. Postea verò Naxiis, qui defecerant, bellum intulerunt, & obsidione in deditionem receperũt. Atque hæc prima sociarum ciuitatum præter iuris consuetudinem in seruitutem est redacta. mox & aliæ, prout cuique contigit. Defectionis verò causæ cùm aliæ fuerunt, tum verò præcipuæ, tributorum, & nauium eiurationes, & militiæ recusatio, si cui contigisset. Nam Athenienses [*pecuniam*] seuerè exigebant, & molesti erant. quòd [*hominibus*] nec assuetis, nec volentibus ærumnas perpeti, necessitatem imponerẽt. Aliis etiam de causis Athenienses [*sociis erant molesti,*] quia eadem comitate, qua consueuerant, non amplius imperabant, neq; ex æquo cum [*sociis*] militabant, quòd eos, qui deficerent, in suam potestatem, ac ditionem facilè redigere possent. Quarum acerbitatum ipsi socij fuerunt autores. Nam ob hanc militiæ detrectatæ pigritiam, eorum plerique, ne domo abessent, pecunias nauium loco, ad sumptus faciendos, pro rata [*quisq;*] portione conferre statuerunt. Atque Atheniensium quidem res naualis augebatur hac pecunia, quam illi sumptuum [*militarium*] causa conferebant. ipsi verò, quum defectionem faciebant, imparati, & opibus minimè instructi bellum suscipiebant. Posthæc autem Athenienses, eorumque socij cum pedestre, tum nauale prœlium in Pamphylia ad flumen Eurymedontem cum Medis commiserunt. Et eodem die Athenienses ex vtroque victoriam duce Cimone, Miltiadis [*filio,*] reportarunt, & Phœnicum triremes partim ceperũt, partim etiam corruperunt, in vniuersum ad ducentas. Postea verò accidit, vt Thasij ab illis defi-

cerent, orta inter illos controuersia de emporiis, quæ erant in aduersa Thracia, & de metallis, quæ possidebant. Athenienses autem cum nauibus in Thasum profecti, [*Thasios*] nauali pugna vicerunt, & in terram descenderunt: cumque sub idem tempus ad Strymonem decem millia colonorum, tum suorum, tum socialium misissent, vt sibi vendicarent, [*ac in suam potestatem redigerent*] oppidū, quod tunc quidem Ἐννέα ὁδοὶ, [*id est, Nouem-viæ,*] vocabatur, nunc verò Amphipolis, illo quidem oppido, quod Edoni tenebant, ipsi potiti sunt: sed in mediterranea Thraciæ loca progressi, ad Drabescum Edonicam profligati fuerunt ab vniuersis Thracibus, quibus infestus erat locus ille, qui condebatur, Nouem-viæ appellatus. Thasij verò [*variis*] prœliis victi, & obsessi, Lacedæmoniorum auxilium implorabant, eosque hortabantur, vt irruptione in Atticam facta opem sibi ferrent. Illi verò se hoc facturos clàm Atheniensibus promiserunt, ac fecissent: sed terræmotu impediti fuerunt: in quo [*terræmotu, id est, cuius terræmotus tempore*] & Helotes, & ex finitimis Thuriatæ, & Ætheenses Ithomen secesserunt. Fuerunt autem ex Helotibus plurimi ab antiquis illis Messeniis tunc in seruitutem redactis oriundi, quamobrem etiam omnes vocabantur Messenij. Lacedæmonij igitur bellum susceperunt aduersus illos, qui erant Ithomę. Thasij verò tertio obsidionis anno Atheniensibus sese dediderunt his conditionibus, vt [*vrbis suæ*] muros demolirentur, naues traderent, & imperatam pecuniam persoluerent, tàm eam, quam in pręsentia, eos numerare, quàm eam, quam in posterum pendere oportebat, vtque ipsis & continente, & metallis cederent. Lacedæmonij verò, cùm bellum aduersus eos [*susceptum,*] qui Ithomæ erant, produ-

du-

duceretur, cùm aliorũ sociorum, tum etiam Atheniensium opem, [*auxiliumq́*] implorarunt. Illi verò Cimone duce cum non exiguis copiis [*ad eos*] iuerunt. Illos autem potissimùm euocarunt, quòd ad murorum, [*& vrbium*] oppugnationem strenui esse viderentur. Cùm igitur ipsis longa esset obsidio, hac re opus esse videbatur. Illud enim oppidum per vim cepissent. Et ob hanc expeditionem dissensio tunc primùm inter Lacedæmonios, & Athenienses apparuit manifesta. Lacedæmonij enim, cùm oppidum per vim nõ caperetur, metuentes Atheniensium audaciam, & ingenium ad res nouandas promptum, simul etiam illos alienigenas esse rati, ne quid noui, si diutiùs [*secum*] mansissent, ab illis, qui Ithomæ erant, impulsi molirentur, solos [*omnium*] sociorum dimiserunt, [*suam*] quidem suspicionem non declarantes: sed se illorum auxiliis non amplius indigere dicentes. Athenienses verò se non bona de causa: sed aliqua suspicione orta dimitti cognouerunt. Quare facinus hoc atrox, & minimè ferendum iudicantes, nec ita de Lacedæmoniis se meritos esse existimantes, vt hanc iniuriam ab illis acciperent, statim, simul ac domum redierunt, relicta societate, quam cum illis contra Medum contraxerant, nouam cum Argiuis illorum hostibus inierunt. Simul etiam vtrique adhibito iureiurando, iisdem conditionibus societatem cum Thessalis fecerunt. Illi verò, qui Ithomæ erant, decimo demum anno, cùm [*hosti*] diutius resistere non possent, compositione cum Lacedæmoniis facta, se [*ipsis*] dediderunt, his conditionibus, vt fide publica freti ex Peloponneso excederent, nec vnquam amplius in eam reuerterentur. quòd si quis [*in eam reuersus*] caperetur, eius, qui eum cepisset, seruus esset. Erat etiam oraculum

quoddã Pythium Lacedæmoniis antè redditum, [*quo monebantur,*] vt Iouis Ithomitæ supplicem dimitterent. Exierunt autem ipsi, & liberi, & vxores. Athenienses verò ipsos exceperunt, & propter odium, quo iam Lacedæmonios persequebantur, Naupacti collocarũt, quam [*vrbem*] à Locris Ozolis occupatam nuper ceperant. Megarenses etiam à Lacedæmoniis defectione facta, quòd eos Corinthij de agri finibus [*contendentes,*] bello premerent, Atheniensium partibus sese adiunxerunt, & societatem [*cum ipsis*] inierunt. Et Athenienses tenuerunt Megara, & Pegas. Et longos muros Megarensibus ab vrbe ad Nisæam vsque ædificarunt, eosq; ipsi [*suo præsidio*] tuebantur. atq; hinc præcipuè natum est primum illud, & vehemẽs Corinthiorum odium in Athenienses. Inarus autem Psammetichi [*filius,*] Afer, Rex Afrorum Ægypto finitimorum, ex vrbe Marea, quæ supra Pharum est sita, profectus, maiorem Ægypti partem ad defectionem à Rege Artaxerxe faciendam impulit. Et ipse [*copiarum*] dux creatus Athenienses [*ad belli societatem*] acciuit. Illi verò (tunc enim fortè cum ducentis nauibus, tum suis, tum sociorum, bellum Cypro intulerant) Cypro relicta [*eò*] iuerunt, & ex Mari Nilum ingressi, & flumine ipso, & duabus Memphidis partibus potiti. ad tertiam partẽ, quę Murus-albus appellatur, bellum gerebant. Ibi autem inerant Persę, & Medi, qui [*eò*] confugerant, & quotquot de Ægyptiis [*à Rege*] cum aliis non defecerant. Athenienses verò nauibus ad Italias egressi, prœlium cũ Corinthiis, & Epidauriis commiserunt, & Corinthij [*eos*] vicerunt. Postea que Athenienses nauali pugna ad Cecryphaleam cum Peloponnesiorum classe conflixerunt, & [*tunc*] Athenienses victores fuerunt. Postea autem bello aduer-

aduersus Æginetas ab Atheniensibus moto, magnum nauale prœlium ad Æginam inter Æginetas, & Athenienses commissum est. & [*in eo*] socij vtrisque adfuerunt. Athenienses verò [*Æginetas*] vicerunt, captisque illorum septuaginta nauibus, in terram descenderunt, & duce Leocrate Stræbi [*filio, vrbem*] obsidere cœperunt. Deinde Peloponnesij, cum opem Æginetis ferre vellent, trecentos grauis armaturę milites, qui Corinthiis, & Epidauriis auxilium antè tulerant, in Æginam transmiserunt, & Geraneæ summa iuga occuparunt. Corinthij verò cum sociis in agrum Megarensem descenderunt, quòd Athenienses, propter absentiam magnarum copiarum, quæ partim in Ægina, partim etiam in Ægypto erant, Megarensibus opem ferre non posse existimarent: & si opem illis ferrét, se ex Ægina motis castris discessuros [*sperarent.*] Sed Athenienses copias quidem, quę ad Æginam erant, suo loco non mouerunt: at ex reliquis, qui in ciuitate erant, tam seniores, quàm iuniores, duce Myronide Megara se cõtulerunt. Et pugna æquo Marte cũ Corinthiis cõmissa, alteri ab alteris dirēpti sunt, & vtrique, non deteriore, conditione rem in prœlio à se gestam existimarunt. Ac Athenienses quidem (nam [*licet alteri victoriam sibi vendicarent,*] tamen longè superiores fuerant) post Corinthiorum discessum, trophœum statuerunt. Corinthij verò, quia probrosis vocibus carpebantur à senioribus, qui in vrbe erant, duodecim fermè diebus pòst instructi venerunt, & trophœum ẽ regione [*alterius*] ipsi quoque tanquam victores statuere volebant. Sed Athenienses clamorẽ sublato, & eruptionę Megaris facta, & illos, qui trophœũ erigebant, interfecerunt. & cũ cæteris congressi, [*eos*] superarũt. Illi verò, superati discesserunt, quędã autẽ

corũ non exigua pars, quę ab hoste insequẽte premebatur, & à recta via aberrauerat, incidit in cuiusdam hominis priuati prædium, in quo magna erat fossa, quæ [*illos*] vndique includebat, nec vllum exitum habebat. Athenienses verò [*hac re*] cognita, oppositis à fronte grauis armaturę militibus [*illos*] exitu prohibebant, & leuis armaturæ militibus circuncirca collocatis eos omnes, qui [*locum illum*] ingressi fuerant, lapidibus obruerunt. Atque clades ista, quam Corinthij [*tunc*] acceperunt, fuit insignis. Reliqua verò illorum exercitus turba domum rediit. Sub eadem tempora Athenienses longos etiam muros ad mare vsque cœperunt ædificare alterum, ad Phalerum vsq; [*portum,*] alterum, ad Piræum. Cùm autem Phocenses expeditionem suscepissent contra Dorienses, Lacedæmoniorum metropolin, Bæum, Cytinum, & Erineon, cumque vnum ex his oppidis cepissent, Lacedæmonij duce Nicomede Cleombroti [*filio,*] pro Plistoanacte Pausaniæ Regis [*filio,*] qui adhuc erat iunior, Doriensibus opem tulerunt, cum mille, & quingentis militibus de suis, & decem millibus sociorum. cumque Phocenses deditione certis conditionibus facta vrbem reddere coëgissent, [*domum*] redierunt. Eos autem, si per sinum Crissæum mari transire voluissent, Athenienses nauibus circumuecti impedituri erant. Per Geraneam verò transire non tutum ipsis esse videbatur, quod Athenienses Megara, & Pegas tenerent. Nam Geranea & transitu difficilis erat, & Atheniensium præsidio semper custodiebatur. Tunc autem præsenserunt fore vt illi hac quoque parte se [*transire*] prohiberent. Quamobrem visum est ipsis apud Bœotos subsistere, & despicere quanam ratione quàm tutissimè transire possent. Quinetiam Atheniensium

non-

nonnulli clàm ipsos solicitabant, quia democratiam, [*id est, popularem dominationem*,] & longos muros, qui ędificabantur, tolli posse sperabant: Athenienses verò copiis ex omni totius populi genere, ordine, ac ætate collectis, & Argiuorum mille, & ex cæteris sociis, prout quique [*ad illam expeditionem venire potuerant,*] (vniuersorum autem fuerunt quatuordecim hominum millia) obuiam illis prodierunt. Cùm enim existimassent [*hostes*] nescire quâ, [*aut quomodo*] trãsire possent, [*ita demum*] cum infesto exercitu illis obuiam processerunt. Erat etiam quædam suspicio Lacedæmonios adesse, vt popularem statum euerterent. Thessalorum etiam equites ex societatis iure ad Athenienses venerunt, qui in ipso prœlio ad Lacedęmonios transierunt. Prœlio autẽ ad Tanagram Bœotiæ cõmisso, Lacedæmonij, eorumque socij vicerũt, & vtrinq; magna strages est facta. Et Lacedæmonij quidem in agrum Megarensem ingressi, arboribusque cæsis, per Geraneam, & Isthmum, domum reuerterunt. Athenienses verò altero, & sexagesimo ab hac pugna die expeditionem in Bœotios duce Myronide susceperunt. Et apud Oenophyta Bœotos prœlio superarunt, agrumque Bœotium, ac Phocensem in suam potestatem redegerunt, & Tanagræorum muros demoliti sunt, & Locrorum Opuntiorum centum viros opulentissimos obsides acceperunt, suosque longos muros absoluerunt. Post hæc Æginetæ quoque se Atheniensibus dediderunt, his conditionibus, vt [*vrbis*] muros demolirentur, naues traderent, & imperatum tributum in posterum penderent. Peloponnesum etiam Athenienses nauibus circumuecti sunt, duce Tolmide Tolmæi [*filio,*] & Lacedæmoniorum naualia incenderunt, & Chalcidem Corinthiorum vrbem

ceperunt, & exſcenſu è nauibus in terram facto Sicyonios prœlio vicerunt. Athenienſes verò, & ſocij, qui in Ægypto erant, adhuc [*ibi*] manebant, & varia bellorum genera, [*variosq́, caſus*] experti ſunt. Primùm enim Athenienſes Ægypto potiebantur: ſed [*Perſarum*] Rex miſit Lacedæmona Megabazum, virum Perſam, cum pecuniis, vt Peloponneſiis ad irruptionem in agrum Atticum faciendam impulſis, ab Ægypto etiam Athenienſes auerteret. Sed cùm [*res ex animi ſententia*] ipſi non ſuccederet, & pecuniæ fruſtrà conſumerentur, Megabazus quidem cum pecuniis, quę reliquæ erant, in Aſiam rediit. Megabazum verò Zopyri [*filium,*] virum Perſam, cum ingentibus copiis [*eò*] miſit. qui terreſtri itinere profectus, & Ægyptios, & ſocios prœlio vicit, & Græcos, Memphide expulit, tandemque in Proſopitide inſula [*eos*] concluſit: ac in ea annum integrum, & ſex menſes obſedit, donec exſiccato foſſę alueo, & aqua aliò auerſa, effecit vt naues in ſicco conſiderent, & magna inſulę pars continentis inſtar eſſet: inſulamque cum peditatu [*eò*] traiiciens cepit. Sic igitur perierunt res Græcorum, qui bellum [*in Ægypto*] ſex annos geſſerant. & ex multis pauci per Africam tranſeuntes, Cyrenem ſalui peruenerunt: at plerique perierunt. Ægyptus verò in Regis ditionem rediit, præter Regem Amyrtæum, qui in Paludibus regnabat. hunc enim propter paludis magnitudinem expugnare nequiuerunt: ſimul etiam [*quia*] qui paludes [*illas*] incolunt, ſunt Ægyptiorum bellicoſiſſimi. Inarus verò Afrorum Rex, qui fuerat autor omnium harum rerum, quę in Ægypto ſunt geſtę, per proditionem captus, in crucem eſt actus. Athenienſes verò, aliique ſocij, qui quinquaginta triremibus vecti, ſuis ſucceſſuri, in Ægyptum nauigabant, rerum geſta-

rum.

rum prorſus ignari, ad Mendeſium, [*Nili*] cornu appulerunt. Cùm autem [*hoſtes*] à terra impreſſionem in ipſos feciſſent, & à mari Phœnicum claſſis [*eos inuaſiſſet,*] pleraſque naues [*illorum*] profligarunt: at pauciores fuga,ſe retro proripientes, euaſerũt.Illa igitur magna Athenienſium,& ſociorum expeditio in Ægyptum facta hunc habuit exitum.Oreſtes autem Echecratidę Theſſalorum Regis filius, ex Theſſalia profugus, Athenienſibus perſuaſit,vt ſe [*in patriam*] reducerent. Athenienſes verò aſſumptis Bœotis, & Phocenſibus ſociis, expeditionem aduerſus Pharſalum Theſſalię ſuſceperunt: & [*tantum*] agri in ſua poteſtate habebant, quantum à caſtris, [*ſignũq;*] non longè progreſſi [*ſibi parare poterant*,] Theſſalorum enim equites [*eos*] prohibebant) ſed vrbem non ceperũt, nec [*eorum*] aliud quicquam, quorum cauſa illam expeditionem ſuſceperant, ipſis ſucceſſit: ſed cum Oreſte, quem ſecum ducebant, [*domum*] reinfecta redierunt. Nec multò poſt hęc mille Athenienſes, naues conſcenderunt, quæ Pegis erant (ipſi enim Pegas tenebant) duce Pericle Xantippi [*filio*] contra Sicyonem nauigarunt.& exſcenſu è nauibus in terram facto Sicyonios, qui ſecum conflixerant, prœlio vicerunt. cumque ſtatim Achæos aſſumpſiſſent,& in vlteriores partes traieciſſent, Oeniadis Acarnaniæ ciuitati bellum intulerunt,eamque obſederunt, ſed tamen non ceperunt: at domum reuerterunt. Poſtea verò intermiſſo triennio, fœdera quinquennalia inter Peloponneſios,& Athenienſes inita ſunt. Et Athenienſes Græco quidem bello ſuperſederunt: at cum ducentis tum ſuorum, tum ſociorum nauibus Cypro bellum intulerunt,Cimonis ductu. Atque ex his ſexaginta naues in Ægyptum nauigarunt,quas Amyrtæus, qui

in Paludibus regnabat, accersiuerat. reliquę verò Citium obsidebant. Sed Cimone vita defuncto, fameque exorta, à Citio recesserunt: cursumque nauigationis tenentes supra Salaminem, quæ est in Cypro, cum Phœnicibus, & Cypriis, & Cilicibus naualem, ac pedestrem pugnam simul commiserunt. & victoria ex vtroque prœlio reportata domum redierunt. Et naues, quæ ex Ægypto redierant, cum ipsis [*discesserunt.*] Lacedæmonij verò post hæc bellum, quod Sacrum appellatur, susceperunt: potitique templo, quod est Delphis, [*id*] Delphis tradiderunt. Athenienses verò, contrà, post illorum discessum, cum exercitu [*eò*] profecti, & [*Delphis*] superatis [*templum*] Phocensibus tradiderunt. Interiecto deinde tempore, postea cum Bœòtorum exules Orchomenum, & Chæroneam, necnon alia quædam Bœotiæ oppida tenerent, Athenienses cum mille grauis armaturæ militibus ex suis, & ex sociorum [*ciuitatibus,*] prout singulis [*aut venire, aut milites pro se mittere licuerat*] in illa loca, quæ inimica erant, expeditionem Tolmidæ Tolmæi [*filij*] ductu susceperunt. Et Chæronea capta, ac direpta, [*& incolis in seruitutem abstractis,*] præsidio [*in ea*] collocato discesserunt. Bœotorum verò exules, & cum ipsis Locri, & Euboensium exules, & alij quotquot earundem partium erant, Orchomeno facta eruptione illos reuertentes, ad Coroneam inuaserunt: cumq; [*ipsos*] prælio superassent, Atheniensium alios quidem interfecerunt, alios verò, viuos ceperunt. Athenienses verò totam Bæotiam reliquerunt, induciis ea conditione factis, vt captiuos reciperent. & Bœotorum exules, cæterique omnes [*eò*] reuersi, rursus liberi, suisque legibus vixerunt. Neque multò post hæc Eubœa ab Atheniensibus defecit,

fecit. Cùm autem Pericles cum Atheniensium exercitu in eam iam traiecisset, ipsi nuntiatum est Megara defectionē [*ab Athenien.*] fecisse, & Peloponnensios irruptionem in Atticam facturos, & Atheniensium præsidiarios milites Megarensibus cæsos, illis exceptis, qui Nisæam confugissent. Megarenses enim Corinthiis, Sicyoniis & Epidauriis ascitis, defecerunt. Pericles verò confestim copias ex Eubœa reduxit. Postea verò Lacedæmonij irruptione facta in Atticæ Eleusina, & Thriasios campos, [*eos*] populati vastarunt, duce Plistoanacte, Pausaniæ Lacedæmoniorum Regis [*filio.*] Nec vlterius progressi, domum redierunt. Et Athenienses duce Pericle in Eubœam rursus traiecerunt, totamque subegerunt. Et reliquas quidem eius partes deditione certis conditionibus facta in fidem, ac ditionem receperunt, sed Hestiæēsibus sede sua pulsis, ipsi agrum [*eorum sibi seruatum*] tenuerunt. Ex Eubœa autem reuersi, non multò pòst cum Lacedæmoniis, Sociisque tricennalia fœdera percusserunt, redditis Nisæa, Achaia, Pegis, & Trœzene. Athenienses enim hęc tenebant, quę ad Peloponnesios pertinebant. Sexto autem anno bellum inter Samios, & Milesios pro Priene est excitatum. Et Milesij, cùm armis essent inferiores, ad Athenienses profecti, in Samios inuehi cœperunt. Illos autem adiuuabant & ex ipsa Samo nonnulli homines priuati, qui rerum nouarum studio, Reipub. statum immutare cupiebant. Athenienses igitur cum quadraginta nauibus Samum profecti, statum popularem [*ibi*] constituerunt, & obsides à Samiis acceperunt, quinquaginta pueros, totidemque viros, quos in Lemno deposuerunt, & præsidio [*ibi*] relicto discesserunt. Quidam autem ex Samiis (nonnulli enim erant, qui

[*dominatum popularem*] ferre non potuerant: sed in continentem fugerant)cum potentissimis quibusque ciuibus,qui Sami degebant, & cum Pissuthne Hystaspis [*filio*] qui tunc Sardibus præerat, inita societate, collectisque septingentis fermè auxiliariis militibus, sub noctem in Samum traiecerunt. Et primùm quidem factionem popularem aggressi sunt, & maximam eius partem in suam potestatem redegerunt. Deinde verò suis obsidibus ex Lemno surreptis,defecerunt, & Atheniensium præsidium, & præfectos, quos penes se habebant, Pissuthnæ tradiderunt. Expeditionem etiam in Miletum statim parare cœperunt. Cum illis autem & Byzantij defectionem fecerunt. Athenienses verò his auditis, cum sexaginta nauibus aduersus Samum profecti; harum quidem sexdecim nauibus non sunt vsi: (aliæ enim in Cariam iuerant, vt Phœnicum naues specularentur; aliæ verò in Chium,& Lesbum, vt auxilia inde euocarent) quatuor verò & quadraginta nauibus, Pericle duce, cum nouem collegis, ad insulam Tragiam cum Samiorum septuaginta nauibus, (in quarum numero erant viginti,quæ milites vehebant, omnes autem Mileto veniebant.) pugnarunt. & Athenienses victores fuerunt. Postea verò auxilium ipsis tulerunt quadraginta naues Athenis profectę, & Chiorum, ac Lesbiorum x x v. Et exscensu è nauibus in terram facto, pugnaque pedestri victores, vrbem tribus munitionibus,simul etiam à mari obsederunt. Pericles verò sumptis sexaginta nauibus ex iis, quæ erant in statione, Caunum versus, & in Cariam quàm celerrimè contendit,quia nuntium acceperat Phœnicum naues contra se nauigare. Iam enim & Stesagoras Samo abierat cum quinque nauibus, & alij, aduersus Phœnicum classem. Interea verò Samij

Samij repentina eruptione nauibus facta, castraq; nullis munitionibus septa aggressi, naues, quę pro castris manebant in statione, profligarunt, & cæteras, quæ contra [se] in aciem eductę fuerant, prœlio nauali superarunt, & mare finibus suis proximum per quatuordecim fermè dies in sua potestate tenuerunt, & quæcunque voluerunt, [*in vrbem*] importarunt, & [*inde aliò*] exportarunt. Sed reuerso Pericle, nauibus iterum conclusi fuerunt. Postea verò Athenis & aliæ quadraginta naues cũ Thucydide, Agnone, & Phormione, suis subsidio venerunt, & viginti cum Tlepolemo, & Anticle, & ex Chio, ac Lesbo, triginta. Samij autem quandam quidem naualem paruam pugnam commiserunt: sed cũm [*diutius hosti*] resistere non possent, nono mense expugnati sunt, & Atheniensib⁹ sese his conditionibus dediderunt, vt [*vrbis*] muros demolirentur, obsides darent, naues traderent, & pecunias, quę [*in bellum*] fuerant impensæ, certis, statisque temporibus persoluerent, prout ipsis imperatum fuerat. Byzantij quoque compositionem [*cum Atheniensibus*] ea conditione fecerunt, vt illorum imperio, sicut antè, parerent. Iam verò non multis post hęc annis acciderũt ea, quę suprà commemoraui, ea [*videlicet*,] quę cum Corcyræis, & Potidæatis sunt gesta, & quæcunque interea huius belli causa esse cœperunt Hæc autẽ omnia, quę Græci vel inter se, vel aduersus barbarũ gesserunt, intra quinquaginta fermè annos gesta sunt, à discessu Xerxis vsq; ad huius belli initium. Quorũ annorum spatio Athenienses imperium confirmarunt, [*quod foris in socios habebant*,] & ipsi [*domi*] in magnam potentiam prouecti sunt. Lacedæmonij verò, quamuis [*hoc*] intelligerent, [*tamen eos*] non impediebant, nisi aliquatenus, [*ac remissè*,] maio-

remq́ue temporis partem ab armis abstinuerunt (tum quòd vel antè ad bella suscipienda non admodum celeres essent, nisi cogerentur, tum etiam quòd bellis domesticis [*tunc*] impedirētur) priusquàm Atheniensium potentia apertè crescere, cœpissent, ipsiq; suos socios iam aggredi ausi fuissent. Tunc enim rem non amplius ferendam iudicarūt: sed hoc bellum omni studio sibi suscipiendum, totisq́ue viribus in hoc incumbendum, operamq́ue dandam censuerunt, vt [*illorum*,] si possent, potentiam euerterent. Lacedæmonij igitur apud se quidem statuerant fœdera esse fracta, & Athenienses iniustè facere. Sed[*tamen legatis*]Delphos missis, Deum interrogarunt an res sibi feliciter esset successura, si bellum susciperent. Ille verò (vt aiunt) ipsis respondit, illos, si totis viribus bellum gererent, fore victores. Quinetiam dixit se & vocatum, & non vocatum ipsis adfuturum, [*opemq́, laturum.*] Rursus autem socios accitos in suffragia mittere volebant, vt de bello decernerent, vtrum gerendum esset nécne. Cùm autem legati à sociis missi venissent, & concilium haberetur, cùm alij dixerunt, quę voluerunt, accusantes pleriq; Athenienses, & bellum suscipiendum censentes, tum etiam Corinthij, qui vel antè singulas ciuitates separatim orauerant, vt suis suffragiis bellum decernerent, quia Potidææ metuebant, [*& verebantur*] ne prius euerteretur, [*quàm ei auxilium ferretur.*] Cùm autem tunc etiam [*illic*] adessent, & postremo loco in medium prodiissent, habuerūnt hanc orationem.

CORINTHIORVM CONCIO.

De Lacedæmoniis, ô socij, non amplius conqueri possemus, quasi nec ipsi bellum decreuerint, neque

neque nos nunc ad hoc [*ipsum nostris suffragiis comprobandum*] conuocarint. Decet enim eos, qui præsunt [*aliis*,] quemadmodum ab his maximè coluntur, & cæteris anteponuntur, sic etiam publicis eorum commodis æquè consulere, atque suis ipsorum priuatis commodis consulunt. Quotquot verò de nobis commercium cum Atheniensibus iam habuerunt, non sunt admonendi, vt ab illis caueant. Sed illos potiùs, qui loca mediterranea incolunt, nec in locis maritimis habitant, scire oportet, [*ipsos*,] nisi hominibus loca maritima incolentibus opem ferant, maiore cum difficultate fructus, quos quatuor anni tempora ferunt, [*in suas vrbes*] comportaturos, & vicissim [*commodorum, ac*] fructuum, quos maris vsus continenti suppeditat, perceptionem difficiliorem habituros. Nec [*oportet*] eos malos esse iudices rerum, quę nunc [*à nobis*] dicuntur, quasi ad ipsos minimè pertineant, at existimare, si res hominum oram maritimam incolentium neglexerint, calamitatem istam ad se quoque tandem peruenturam, & nunc de se non minus, [*quàm de aliis*] consultare. Quamobrem etiam non oportet eos segnes esse ad bellum pro pace sumendum. Nam virorum quidem modestorum est, quiescere; nisi lacessantur iniuria. fortium verò, si iniuria afficiantur, pacem cum bello commutare: sed si fauore diuino freti rem feliciter gesserint, bello deposito, paceq́; facta in gratiam redire. Nec [*oportet quenquam*] felici bellorum successu extolli, neque pacis tranquillitate, ac voluptate captum iniurias perferre. Qui enim propter voluptatem, [*quam ex pacis otio percipit,*] à bello abhorret, is, si quiescat, [*& ab armis abstineat,*] celerrimè priuabitur hac tranquillitatis, [*otiiq́;*] iucunditate, propter quam otio, ac desidię indulgens ab-

armis abhorret. Qui etiã felici rerũ successu in bellis insolescit, is se audacia infida, efferri nõ animaduertit. Multa enim malè cõsulta, quũ hostes inconsultiores nacta sunt, felicem exitum habuerunt. & longè plura, quæ rectè consulta videbantur contrà, turpiter ceciderunt. Nemo enim eodem animi impetu res gerendas exequitur, quo in ipsa consultatione de his deliberat, fiducia fretus, [*metuq́ue vacans:*] sed cum securitate quidem [*audacter de rebus futuris*] decernimus: at in ipsa rerum administratione, cum metu deficimus. Nos verò, qui & iniuriam passi sumus, & multa crimina habemus, quæ [*Atheniensibus*] obiiciamus, nunc bellum excitamus: & postquàm Athenienses vlti fuerimus, hoc opportunè deponemus. Multis autem de causis verisimile est nos fore victores, primùm quidem, quia & [*militum*] numero, & rerum bellicarum peritia præstamus: deinde verò, quia pariter omnes ad imparata faciendum imus. classem autem, qua [*illi multum*] pollent, instruemus cùm ex priuatis facultatibus, quas singuli pro rata parte conferent, tum etiam ex Delphicis, & Olympicis pecuniis. Nam pecuniam mutuati peregrinos illorum nautas maiori mercede [*proposita*] subducere possumus. Atheniensium enim copiæ sunt magis mercenariæ, quàm domesticæ. sed nostris hoc minus contingit, siquidem plus corporibus, quàm pecuniis pollent. Quòd si [*nostrorum hostium copiæ*] vel vnico nauali prœlio superatæ fuerint, vt verisimile est, capientur, [*ac in nostram potestatem redigentur.*] sed si [*nobis*] resistant, nos etiam interposito maiori temporis spatio res nauticas meditabimur, [*& in eas incumbemus.*] quum autem parem [*illis*] scientiam fuerimus assequuti, animi certè fortitudine superiores erimus. Nam bonum,

quod

quod nos naturâ insitum habemus, hoc illi disciplinâ nunquam adipiscentur. Id verò, in quo illi propter scientiam præstant, meditatione, [*& exercitatione*] nobis est superandum. Pecunias etiam conferemus, vt [*satis pecuniarum*] habeamus ad ipsas [*res nauticas parandas, & classem instruendam.*] Alioqui facinus indignum fuerit, si illorum quidem Socij, vt seruitutem ipsis seruiant, pecunias conferre non defatigentur; nos verò, vt hostes vlciscamur, & nos ipsi simul seruemur, nullas pecunias consumere velimus, & ne his [*pecuniis*] ab illis priuati, his ipsis malè mulctemur, [*ac opprimamur.*] Adsunt nobis præterea aliæ quoque belli gerendi viæ & sociorum defectio, quæ est præcipua ratio, quæ illorum prouentus subtrahere potest, in quibus sita est ipsorum potentia, & ædificatio munitionum, quæ illorum agrum oppugnent, & multa alia, quæ nullus iam prospicere posset. Belli enim progressus nulla certa lege, [*ac ratione*] fiunt: sed ipsum per se in singulis occasionibus oblatis, [*ex tempore*] multa comminiscitur. In quo is quidem, qui in eo [*administrando,*] moderatè se gerit, [*ita, vt varios eius casus, & calamitates æquo animò ferat,*] constantior, [*ac tutior*] existit. Is verò qui in eo irascitur, [*& qui belli calamitates animo nimis iniquo fert,*] non leuiter offendit. Cogitemus autem, si singulis quidem nostrûm cum paribus aduersariis de agri finibus esset controuersia, hoc ferendum esse. Iam verò Athenienses & aduersus nos vniuersos satis virium habent, & aduersus singulas [*nostras*] ciuitates, vires longè maiores habent. Quare nisi & frequentes, & per [*singulas*] nationes, & per singulas ciuitates vno [*cunctorum*] consensu ipsos propulsemus, nos diuisos, [*& alios ab aliis separatos,*] sine labore in

ſuam poteſtatem redigent. Et victoriam, [*quam illi à nobis reportabunt,*] licet hoc alicui ſit futurum auditu moleſtum, [*is tamen*] ſciat nihil aliud, quàm ſeruitutem manifeſtè [*nobis*] allaturam. Quod vel dubia oratione commemorare turpe eſt Peloponneſo, & tot vrbes ab vna vexari. Qua in re aut meritò [*hæc*] pati, aut propter ignauiam [*hæc*] perferre, & à maioribus, qui Græciam liberauerunt, degenerare videbimur. Nos verò ne nobis quidem ipſis hoc, [*atque libertatem iſtam*] ſtabilimus: ſed ciuitatem quidem inter [*nos ipſos*] tyrannum fieri ſinimus: tyrannos verò, qui ſunt in vna ciuitate, de medio tollere volumus. Nec intelligimus hæc tribus maximis vitiis non carere, imprudentia, & ignauia, & negligentia. Nec enim ab iſtis [*vitiis*] alieni, acceſſiſtis ad contemptionem, quæ plurimos iam læſit. quæ [*καταφρόνησις, i. contemptio,*] quod multos in errorem induxerit, ἀφροσύνη [*i. ſtultitia,*] nomen [*τῆς φρονήσεως, i. prudentiæ,*] contrarium adepta, mutato nomine vocatur. Sed quid opus eſt de præteritis conqueri diutius, quàm quatenus rebus præſentibus expedit? At futurorum [*commodorum*] cauſâ, [*nos*] rebus præſentibus, [*quæ grauiter laborant,*] opem ferre, & [*pro his conſeruandis*] labores præterea ſubire oportet. Nobis enim patrium eſt virtutes, [*opumq; commoda, & gloriam*] laboribus parare: nec mores mutare [*vos decet,*] licet diuitiis, ac potentia nunc aliquantum [*illos*] ſuperetis. Nam non eſt æquum, res paupertate partas, diuitijs perdi. ſed [*oportet nos*] confidenter ad [*hoc*] bellum ire, cùm multis aliis de cauſis, tum propter Dei oraculum, & auxilium, quod ſe nobis laturum promiſit, tum etiã quia tota reliqua Græcia, partim metu, partim vtilitate nos adiuuabit. Nec [*ideo*] fœdera priores rumpetis: (quæ vel ipſe

pſe Deus, qui bellum fieri iubet, violata cenſet:) ſed potius fœderibus ruptis opem feretis. Non enim qui vim illatam propulſant: ſed qui priores aliis vim inferunt, fœdera rumpunt. Quamobrem cùm omnibus de cauſis bellum vobis honeſtè ſuſcipere liceat, & nos communiter hæc ſuadeamus, ſi modò certiſſimum [*eſt*] hæc & rebus publicis, & priuatis conducere, cùm Potidæatis, qui ſunt Dorienſes, & qui ab Ionibus obſidentur, (quod olim contrà fiebat) opem ferre, tum etiam [*priſtinam*] aliorum libertatem recuperare ne cunctemini: quia res noſtræ nullam expectationem amplius patiuntur, qua alios quidem, iam iniuriis affici, alios verò, (ſi cognitum fuerit nos concilium quidem habuiſſe, ſed tamen iniurias illatas propulſare auſos non eſſe) non multò pòſt idem pati ſinamus. Sed exiſtimantes, viri ſocij, vos ad [*hanc belli ſuſcipiendi*] neceſſitatem deueniſſe, ſimul etiam hæc, quæ à nobis dicuntur, optima eſſe, bellum iam decernite: non metuentes præſentem, [*ac breuem belli*] aſperitatem, ſed pacis, quæ diuturnior ex eo eſt ſequutura, cupiditate flagrantes: (nam bello quidē pax magis confirmatur: at propter pacis cupiditatem bellum gerere nolle, non pariter periculo caret) exiſtimantes etiam ciuitatem, quæ in Græcia ſe tyrannum conſtituit, æqualiter in omnes eſſe conſtitutam, ita vt aliis quidem iam imperet, aliis verò [*mox*] imperare cogitet, [*eam*] armis illatis in ditionem, ac poteſtatem noſtram redigamus, & cùm nos ipſi ſine periculis in poſterum viuamus, tum etiam Græcos in ſeruitutem [*ab illis*] nunc redactos, in libertatem vindicemus: Atq; Corinthij quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò auditis omnium ſententiis, omnibus ſociis, qui aderant, ordine, maiori

iori

iori pariter, & minori ciuitati, suffragij ferendi potestatem fecerunt. Et maior illorum pars bellum gerendum esse decreuit. Quamuis autem illi hoc apud se constituissent, statim tamen bellum suscipere non potuerunt, quod essent imparati: sed singuli res, quæ forent vtiles, [*& ad bellum gerendum necessaria*,] parandas, [*ac promendas*,] nec nullam moram interponendam censuerunt. Veruntamen in hoc rerum necessariarum apparatu non integer annus est consumptus: sed minus, antequàm in Atticam irrumperent, & bellum apertè susciperent. Interea verò Legatos ad Athenienses miserunt, vt de illorum iniuriis conquererentur, vt quàm maximam, & speciosissimam belli gerendi causam haberent, si illi nulla in re sibi morem gerere voluisset. Ac primùm quidem Lacedæmonij Legatis ad Athenienses missis imperarunt, vt Deæ piaculum [*vrbe*] pellerent. Piaculum verò huiusmodi fuit. Cylon [*quidam*] Atheniensis fuit, vir, qui in ludis Olympiacis vicerat, inter veteres & generis nobilitate florens, & opibus potens. Vxorem autem duxerat filiam Theagenis, viri Megarensis, qui tunc Megaris tyrannus erat. Cùm autem Cylon Delphis oraculum consuluisset, Deus [*ipsi*] respondit, vt celeberrimo Iouis die festo Athenarum arcem occuparet. Ille verò acceptis à Theagene copiis, & amicis persuasis, vbi aduenerunt Olympia, quæ in Peloponneso celebrantur, vrbis arcem occupauit, vt tyrannidem sibi pararet, tum quia putabat [*hunc*] esse maximum illum Iouis diem festum, tum etiam quia [*hunc*] ad se, qui in ludis Olympiacis victor fuisset, nonnihil pertinere [*ducebat.*] Sed vtrum in Attica, an vspiam alibi hic maximus dies festus [*à Deo*] dictus fuisset, nec ipse tunc animaduertit,
neque

neque oraculum [*ei*] declarauit. Nam apud Athenienses quoque sunt Diasia, quæ maximus Iouis Melichij dies festus vocantur, [*&*] extra vrbem [*celebrantur.*] In quo ex omni hominum genere, ætate, & conditione multi immolant non veras: sed ex farinæ subactæ massa victimas ad verarum similitudinem factas, quibus indigenæ vti solebant. Sed cùm [*oraculi vim, Deiq; voluntatem*] se rectè intelligere existimaret, opus est aggressus. Athenienses verò his cognitis, vniuersi ex agris cõcurrentes opem [*Reipub.*] contra istos tulerunt, castrisque [*ad arcem*] positis [*eos*] obsidere cœperunt. Sed cùm tempus protraheretur, Athenienses attriti diuturna obsidione, magna ex parte discesserunt, [*arcis*] custodia, rerumque summa nouem Archontibus commissa, vt [*res illas*] prout optimum fore iudicarent, arbitratu suo administrarent, multisque rationibus reddendis obnoxij constituerent. Tunc autem nouem Archontes magnam rerum ad Rempub. pertinentium partem administrabant. At qui cum Cylone obsidebantur, malè se habebant, quia cibi, & aquæ inopia premebantur. Sed Cylon quidem, eiusque frater [*inde clam*] aufugerunt. Cæteri verò, cùm [*fame sitiq;*] premerentur, quinetiam cùm nonnulli [*eorum*] fame [*iam*] necarentur, ad aram, quæ est in arce, supplices sederunt. Sed illi, quibus [*arcis*] custodia ab Atheniensibus commissa fuerat, cùm ipsos in templo morientes viderent, surgere iusserunt, polliciti fore, vt nullo maleficio ipsos afficerent, & tamen [*illinc*] abductos interfecerunt. Nonnullos etiam, qui ad [*Eumenidum,*] venerandarum Dearum aras sedebant, obiter interemerunt. Atque hac de causa scelerati, & impij, quòd fecerunt, tale piaculum in Deam admisissent, tam illi,

quā omnes ab illis oriundi, ſunt appellati. Athenienſes igitur hos, qui huic piaculo erant obnoxij, in exilium pepulerunt. Cleomenes etiam Lacedæmonius poſtea cum Athenienſibus ſeditione laborantibus [*eoſdem*] expulit. [*Hi enim*] & viuos expulerunt, & defunctorū oſſa collecta abiecerunt. Poſtea tamen [*in patriam*] redierunt, eorumque genus eſt adhuc in ciuitate. Hoc igitur piaculum Lacedæmonij [*tunc ab Athenienſibus*] exterminari iuſſerunt, Diis, ſcilicet, primùm opem ferentes, [*& ſcelus, ac piaculum in ipſos admiſſum vindicantes:*] at [*hoc potius fecerunt:*] tum quia ſciebant Periclem Xanthippi [*filium*] huic piaculo propter maternum genus affinem eſſe, tum etiam quia credebant illo expulſo, ea, quæ ab Athenienſibus fieri volebant, ſibi facilius ſucceſſura. Non tamen tam ſperabant hoc illi euenturum, quàm hoc ipſum inuidiam apud populum illi conflaturum, quaſi ob illius etiam calamitatem, [*& piaculum,*] magna ex parte hoc bellum eſſet futurum. Nam cùm potentiſſimus eſſet omnium ſuæ ætatis hominum, [*qui tunc Athenis viuebant,*] cùmque Rempub. adminiſtraret, omnibus in rebus aduerſabatur Lacedæmoniis, nec ſinebat Athenienſes [*illis*] cedere: ſed ad bellum [*eos*] incitabat. Athenienſes verò & ipſi viciſſim Lacedæmoniis imperarunt, vt illos qui piaculo ad Tænarum admiſſo tenebantur, ex vrbe pellerent. Lacedæmonij enim cùm olim Helotas ſupplices ex Neptuni templo à Tænaro excitaſſent, eos abductos interfecerunt. Quamobrem etiam [*Lacedæmonij*] magnum illum terræmotum Spartę ſibi ipſis accidiſſe putant. Illos præterea piaculum Palladis Chalciæcæ tollere iuſſerunt. Id verò [*piaculum*] huiuſmodi fuit. Poſtquàm Pauſanias Lacedæmonius à Spartanis primùm reuocatus

tus ab imperio, quod in Hellesponto habebat, causaque apud illos dicta, ab ipsis est absolutus, & innocens habitus, publicè quidem ad nullam expeditionem postea amplius est emissus; sed ipse priuatim sumpta triremi Hermionide, sine Lacedæmoniis abiit in Hellespontum, verbis quidem. [*& vt ipse iactabat*,] ad Græcum bellum: re verò ipsa, quia [*susceptum*] negotium cum Rege transigere volebat: quemadmodum & initiò [*rem*] aggressus fuerat, Græciæ principatum affectans. Atque hinc primùm beneficium apud Regem collocauit, totiusq; rei fecit initium. Cùm enim post suum è Cypro reditum, priore aduentu Byzantium occupasset, (Medi autem, & quidam Regis necessarij, & cognati, qui in eo capti fuerant, id tenebant:) tūc hos, quos ceperat, clàm cæteris sociis ad Regem remisit. Sed rumore, [*quem de illis sparserat*,] ex ipsius manibus aufugerant. In his autem peragendis vsus est opera, & auxilio Gongyli Eretriensis, cuius fidei & Byzantium, & captiuos commiserat. Misit etiam Gongylum cū epistola, quam ad ipsum [*Regem*] ferebat. hæc autem in ea continebātur, vt postea compertum est. Pausanias Spartæ Dux, hos, quos armis cepit, tibi gratificari cupiens, remittit. Habeóque in animo (si tibi quoq; placet) filiam tuam in matrimonium ducere, & Spartam, & reliquam Græciam in tuam ditionem, ac potestatem redigere. Existimo autem me posse hæc peragere, si tecum consilia communicem. si quid igitur horum tibi placet, hominem fidum ad mare mittas, per quem posthac colloquemur, [*& rem transigemus*.] Atque hæc sunt, quę in illa epistola verbis disertissimis continebantur. Xerxes verò lætatus est hac epistola, & Artabazum Pharnaci filium ad mare misit. eumq; iussit accipere prouin-

ciam Dascylitin, Megabate, qui [*ei*] antè præfuerat, dimisso. eique vicissim epistolam ad Pausaniam dedit, imperans vt eam Byzantium quàm celerrimè mitteret, illique sigillum ostenderet: &, si quid Pausanias de suis negociis mandaret, quàm rectissimè, & quàm fidelissimè conficeret. Ille verò [*eò*] profectus, cùm alia fecit, quemadmodum [*ipsi à Rege*] fuerat imperatum, tū etiam epistolam [*ad Pausaniam*] misit. Hoc autem respōsum in ea scriptum erat. Rex Xerxes Pausaniæ sic respondet: cùm ob viros, quos mihi trans mare incolumes Byzantio remisisti, beneficij gratia in domo nostra tibi perpetuò manebit reposita, scriptisque nunquam delendis mandata, tum etiam tua verba mihi placent. Ac te neque nox, neque dies remoretur, ita vt remissè agas quicquam eorum, quæ mihi polliceris. neque auri, neque argenti impensis [*hæc*] impediantur, neque [*vlla*] copiarum multitudine, si quò sit veniendum, sed cum Artàbazo viro probo, [*ac fideli,*] quem ad te misi, meas, tuasque res, prout è dignitate, ac vtilitate vtriusq; nostrum maximè esse iudicaris; transige confidenter. Pausanias his literis acceptis, *cùm magnam autoritatem iam antè apud Græcos haberet, [*& ab illis valde honoraretur,*] propter imperium ad Platæas gestum, tunc animos longè magis efferre cœpit, nec amplius consuetis, ac patriis institutis viuere potuit: sed [illegible]tu Medico ornatus prodiit Byzantio, eiusq; per Thraciam euntis latera Medi, & Ægyptij satellites, armati stipabant. Mensa quoque Persica ei apponebatur: neq; suas cogitationes amplius continere poterat: sed paucis, leuibusque rebus apertè prodebat res magnas, quas animo conceperat, & postea peragere statuerat. Præterea se [*cunctis*] aditu difficilem præbebat, & iracundia adeò graui in

omnes

omnes pariter vtebatur, vt [*ad eum*] nullus posset accedere. Quamobrem etiam potissimùm socij ad Athenienſium partes tranſierunt, [*seq; illis adiunxerunt.*] Lacedæmonij vero his auditis, propter hæc ipſa & primùm eum reuocarunt, & poſtquã iterum, Hermionide naui vectus, ipſorum iniuſſu, huiuſmodi facinora facere videbatur & Byzantio ab Athenienſibus obſeſſo per vim pulſus, Spartam quidem nõ reuertebatur: at ipſis nuntiabatur eum ſedes ad agri Troiani Colonas poſuiſſe, & conſilia cum barbaris agitare, neque [*publici*] boni cauſa diutiùs [*illic*] manere: ita demum non amplius ſuperſederunt: ſed Ephori miſſo caduceatore, & Scytale, imperarunt, ne à caduceatore diſcederet. Alioqui, Spartanos ei, [*vt hosti,*] bellum indicere, [*significarunt.*] Ille verò, cùm quamminimum ſuſpectus eſſe vellet, & crimen obiectum ſe pecuniis diluturum ſperaret, iterum Spartam rediit. Ac primùm quidem ab Ephoris in carcerem eſt coniectus (Ephoris enim Regem ita tractare licet) deinde verò re [*cum Magiſtratibus*] tranſacta, poſtea [*inde*] exiuit, ſeque reum conſtituit, & crimina ſibi obiecta, cuilibet in iudicio coarguendi poteſtatem fecit. Spartani verò nullum quidem manifeſtum ſignum habebant, neque ipſius inimici, neque vniuerſa ciuitas, quo ſine dubitatione freti ſupplicium ſumerẽt de viro, qui & regio genere natus, & honore [*magno*] tunc temporis præditus erat. Nam Pliſtarchi Leonidæ [*filij,*] cùm Rex, & puer adhuc eſſet, ipſe, qui eius erat conſobrinus, tutelam geſſerat. Multas tamen ſuſpiciones præbebat, cùm ob morum inſolentiam, tum etiam ob barbarorum æmulationem, ſe nolle in præſenti rerum ſtatu acquieſcere, [*& pari iure, & conditione cum ſuis ciuibus viuere:*] & cùm alias eius actiones accuratè conſiderabant, ſi

qua in re à moribus receptis, & patriis institutis recessisset, & studia ab his aliena sequutus fuisset, tum etiam quod olim in tripode, qui Delphis erat, quem Græci ex primitiis manubiarum à Medis victis ablatarum [*Deo*] dicauerant, hoc epigramma carmine elegiaco scriptum ipse priuatim inscribendum censuisset,

Postquam Græcorum dux agmina Medica fudit,
Phœbo Pausanias hæc monumenta dedit.

Sed Lacedæmonij hoc egigramma protinus ex tripode tunc deleuerunt. & [*in eo*] singulas ciuitates nominatim inscripserunt, quotquot armis, opibusque coniunctis barbarum profligauerāt, & donum istud [*Deo*] dicauerant. Hoc igitur etiam inter cætera iniusta Pausaniæ facinora numerabatur, & postquā in hoc statu, [*qui suprà declaratus,*] res eius esse cœperūt, [*tunc*] multo magis [*hoc eius factum*] p̄senti [*perduellionis*] cōsilio consentaneū esse videbatur. Quin etiā audiebant eum aliquid cū seruis agitare quod verum erat. Libertatem enim & ciuitatem ipsis pollicebatur, si secum [*in cæteros Lacedæmonios*] insurrexissent, summamq; rei secum transegissent. Sed tamen ne sic quidem vllis seruorum indiciis habita fide quicquam noui in ipsum statuere voluerunt, vtentes more, quo erga se ipsos [*vti*] consueuerunt, vt non sint celeres ad aliquid grauius de viro Spartano sine manifestissimis, ac minimè dubiis indiciis decernendum: donec tandem quidam, (vt fertur,) qui postremas epistolas ad Regem scriptas erat ad Artabazum perlaturus, vir Argilius, qui quondam eius amasius fuerat, idemq; illi fidelissimus, ad eos indicium detulit: territus quadam suspicione, quæ ipsi in mentem venerat, quòd nullus de nuntiis ante se missis adhuc redisset. Quare cum sigillum [*Pausaniæ sigillo*]

gillo] simile fecisset, (vt; si opinione sua deceptus fuisset, aut etiam si quid ille [*in ea*] mutare voluisset, non agnosceret,) epistolas soluit. In quibus suspicatus aliquid huiusmodi præterea mandatum esse, se quoque scriptum, cædiq; destinatum inuenit. Cùm igitur ille has literas Ephoris tunc ostendisset, vehementius illi quidem, [*quam ante*] crediderunt [*vera esse, quæ Pausaniæ fuerant obiecta:*] sed tamen cùm præterea suis ipsorum auribus aliquid ipsius Pausaniæ loquentis ore prolatum audire vellent, cúmque ex composito vir ille supplex ad Tænarum confugisset ibiq; tugurium construxisset, quod septo interposito disclusum erat, in quo quosdam de Ephoris absconderat, cumque Pausanias ad ipsum venisset, & supplicationis causam ex illo quæreret, omnia planè audiuerunt, dum ille conquereretur de rebus in suam perniciem ab ipso scriptis, dum etiam alia singulatim declararet, quomodo nunquam in obeundis apud Regem ministeriis ipsum vllis periculis obiecisset, & tamen dignus habitus fuisset, qui æquè, atque multi alij ipsius ministri, cæderetur. Cùm autem ille & hæc ipsa confiteretur, nec eum propter id, quod tunc acciderat, irasci sineret: sed fidem ei daret, & ex templo impunè surgere iuberet, ac oraret vt quàm celerrimè pergeret, nec sua negotia impediret: tunc verò Ephori [*his omnibus*] diligenter auditis abierunt. cùm autem rem planè compertam iam haberent, eum in vrbe comprehendere conabantur. Fama autem est ipsum [*Pausaniam,*] cùm in via iam comprehendendus esset, cumque vnius Ephororum [*ad se*] accedentis vultum conspexisset, cognouisse qua de causa veniret. cumque alius [*ex Ephoris*] pro beneuolentia, qua ipsum prosequebatur, nutu clandestino [*rem ipsi*] significasset, ad tem-

plum [*Palladis*] Chalciæcæ cursu se proripuisse, & fuga [*cæteros*] anteuertisse. Fanum autem erat vicinum, & in exiguam templi ædiculam ingressus, ne s b dio agēs [*variis incommodis*] affligeretur, [*in ea*] se continebat. Illi verò qui eum insequebantur, tūc quidem assequi non potuerunt: sed postea & ipsius ædiculæ tectum sustulerunt, & fores, cum eum intus esse obseruassent, & ingressum circūdedissent, muro obstruxerunt, eumque obsidentes, f me expugnarunt: & cùm animam in ædicula iam esset efflaturus, [*illi hac*] re cognita, eum ex templo, vt se habebat adhuc spirantem exportarunt: ille verò exportatus, confestim mortuus est. eum autem in Cæadem deiecturi erant, quò facinorosos homines deiicere solēt: sed postea visum est [*ipsis*] eum in aliquo loco propinquo defodere. Sed Deus, qui Delphis est, oraculum postea red idit Lacedæmoniis, quo iussit eos sepultū [*Pausaniæ*] cadauer [*eò*] transferre, vbi animam efflauerat: (& nunc in fani vestibulo situm est, quod lapides literis incisis declarant.) & quia hoc ipsorum facinus piaculo non carebat, duo corpora pro vno [*Palladi*] Chalciæcæ persoluēre. Illi verò duas statuas æneas fecerunt, quas pro Pausania [*Deæ*] consecrarunt. Athenienses igitur, quòd vel ipse Deus piaculum [*ab illis admissum*] iudicasset, vicissim & ipsi Lacedæmoniis imperarunt, vt hoc exterminarent. At Lacedæmonij legatis ad Athenienses missis Themistoclem etiā criminabantur, quòd & ipse cum Medis sensisset, quemadmodum fecerat Pausanias, vt ex manifestis indiciis quæstionis de Pausaniæ criminibus habitæ compertum habebant, & petebant vt ille iisdem suppliciis afficeretur. Illi verò, fidem verbis illorum habentes (iam enim Themistocles patria per ostracismum pulsus erat, & Argis quidem habi-

habitabat: sed tamen & per cæteras Peloponnesi partes crebrò commeabat) mittunt vnà cum Lacedæmoniis, ad illum simul persequendum paratis, quosdam cum mandatis, vt eum adducerent vbicunq; terrarum nanciscerentur. Themistocles verò cùm [*rem*] præsensisset, ex Peloponneso in Corcyram profugit, quòd de Corcyræis bene meritus esset. Sed cùm illi dicerent se vereri ne, si ipsum apud se retinerent, in Lacedæmoniorum, & Atheniensium odium, [*ac inimicitias*] incurrerent, in oppositam continentem ab ipsis deducitur. & insequentibus iis, quibus [*hoc*] imperatum fuerat, qui perpetuò sciscitabantur quo nam [*ille*] iret, propter magnam cõsilij inopiam coactus est diuertere ad Admetũ Molossorum Regem, qui nõ erat ipsi amicus. Atque ille quidem tunc fortè domi non erat. Hic verò ab illius vxore, ad quam supplex accesserat, edoctus monetur vt sumpto suo ipsorum filio ad lares sederet. cumq; non multo pòst Admetus rediisset; ei indicauit quis esset. & facinus illo indignum fore dixit, (siquid fortè ipse contra illum dixisset, eiq; Athenienses oranti aduersatus fuisset,) profugum vlcisci. Se enim in præsentia lõgè imbecilliorem, ab illo, [*qui tunc esset longè potentior,*] læsum iri, sed generosi, [*& excelsi*] esse animi pares, pari conditione vlcisci: simul etiam se quidem illi de commodo quodam, non autem de salute laboranti aduersatum fuisse. Illum verò si se [*suis inimicis*] traderet (cùm dixisset quinam essent, qui se persequerentur, & qua de causa) [*se*] salute, vitaque priuaturum. Ille verò his auditis, eum cum suo filio, (vt etiam illum tenens sedebat) surgere iussit, hoc autem maximum erat supplicandi genus. Nec Lacedæmoniis, & Atheniensibus [*eò*] non multo pòst profectis, & longa oratione vsis [*eum*] tradere

voluit: sed dimisit, cupientem ad Regem pergere, itinere pedestri, ad alterum mare, ad [*vrbem*] Pydnam, quæ erat Alexandri. Vbi nauem onerariã nactus, quæ in Ioniam proficiscebatur, eam conscendit, & tempestate delatus est in castra Atheniensium, qui Naxum obsidebant. Et (ignotus enim erat iis, qui in naui vehebantur) territus nauclero declarauit quis esset, & qua de causa fugeret: & nisi se seruaret, dixit se dicturum se ab eo pecuniis adducto duci: periculum autẽ vitari posse, si nullus ex naui exiret, donec idonea nauigandi tempestas sese ipsis offerret. Quod si sibi morem gessisset, dixit se memori animo pro meriti magnitudine gratiam ei relaturum. Nauclerus autem hæc fecit, [*qua ille petierat,*] & cùm diem, ac noctem in anchoris, & salo stetisset supra [*Atheniens.*] castra, postea Ephesum peruenit. Themistocles verò eũ liberaliter est prosequutus pecunias ei largitus, (postea enim pecuniæ ad eum venerunt & Athenis, ab amicis missæ, & Argis, eæ, quæ clàm [*ibi*] depositæ fuerant) & cum quodam illorum Persarum, qui oræ maritimæ præerant, in loca mediterranea profectus, literas misit ad Regem Artaxerxem Xerxis [*filium,*] qui nuper regnare cœperat. Hoc autem in illis literis erat scriptum: Themistocles ad te venio, qui ex omnibus Græcis vnus vestram familiã plurimis affeci malis, quamdiu necessitate [*compulsus*] patrem tuum, qui mihi bellum inferebat, propulsaui. sed longè pluribus beneficiis [*eum affeci,*] postquam mihi quidem tuta, illi verò periculosa reuersio fuit. Et beneficium mihi debetur, ([*Nam Themistocles in his suis literis*] scripserat quomodo & [*patrem ipsius Regis*] antè monuisset de [*Græcorum*] receptu ex Salamine, & de pontibus non solutis, quos [*à Græcis victoribus*] ruptum iri, propter ipsum tunc

falsò

falsò simulauerat) & nunc ego, qui magnis beneficiis te afficere possum, adsum, quem Græci persequuntur propter beneuolentiam, qua te prosequor. Anno autem supersedens ipse coràm aduentus mei causam tibi declarare volo. Rex verò (vt aiunt) eius consilium, [*& animum*] est admiratus, eumq; ita facere iussit. Hic verò vnius anni spatio, quo supersedit, percepit, [*ac didicit*] quicquid & linguæ Persicæ, & morum illius regionis [*percipere, ac discere*] potuit. Exactoque anno [*ad Regem*] profectus, apud eum magnam autoritatem est adeptus, & quantam nullus vnquam Græcorum [*assequutus fuerat*] cùm propter pristinam [*hominis*] dignitatem, tum etiam propter spem, quam ei præbebat promittens fore, vt Græciam in eius ditionem, ac potestatem redigeret: præcipuè verò quòd prudens esse videretur, suæq; prudentiæ specimen dedisset. Themistocles enim manifestam sui ingenij vim certissimè demonstrauerat, & hac in re, multo maiore admiratione, quàm vllus alius, dignus erat. Nam naturali prudentia præditus erat, nec quicquam aut antè, aut postea didicerat, quod eam augeret, & rerum improuisarum, cũ breuissima deliberatione iudex erat præstantissimus, & futurarum, ac euentus ipsarum plerunque optimus coniector. quę autem in manib⁹ habebat, ea etiam explicare, [*administrare, atq; ad finem perducere*] poterat, quorum verò esset imperitus, ab his commodè iudicandis non erat alienus. quid etiam melius, quídve deterius esset in rebus adhuc obscuris, [*& incertis, ante ipsarum euentum*] optimè prospiciebat. vtq́ue rem totam paucis expediam, & naturæ bonitate, & consilij celeritate, vir iste maximè idoneus fuit ad explicandum ex tempore quæ ad rem facerent, [*& è re essent.*] Morbo autem correptus,

vita est defunctus. Quidam autem aiunt eum sponte etiam hausto veneno decessisse, quod existimasset se non posse præstare quæ Regi promisisset. Itaque monumentum eius extat in foro vrbis Magnesiæ, quæ est in Asia. nam huic regioni præfuit, quam rex ipsi dederat. Magnesiam enim [*ei dederat*] pro pane, quæ quotannis quinquaginta taléta pendebat. Lampsacum verò, pro vino (hoc enim oppidum cæteras illius seculi vrbes vini copia superare videbatur.) Myuntem verò, pro opsonio. Eius autem ossa à propinquis domum, ipsius iussu reportata, & clàm Atheniensibus in agro Attico humata ferũt. Nec enim eum, qui proditionis reus erat, [*ibi apertè*] sepelire fas erat. Pausanias igitur Lacedæmonius, & Themistocles Atheniensis, viri omniũ suæ ætatis Græcorum nobilissimi, hunc exitum habuerunt. Lacedæmonij igitur in prima quidem legatione hæc [*Atheniensibus*] de piaculis tollendis imperarunt, & vicissim [*ab illis*] idem facere sunt iussi. Deinde vero ad Athenienses profecti, imperarunt vt à Potidææ obsidione recederent, & Æginam suis legibus viuere finerent. In primis verò, & ante omnia apertissimè prædicebant nullum fore bellum, si [*Athenienses*] decretum de Megarensib⁹ factum rescinderent: quo Megarensibus interdictum erat portubus in Atheniensium ditione sitis, & Attico foro. Sed Athenienses neque cæteris in rebus morem illis gerere, neque decretum illud rescindere voluerunt, Megarensibus crimini dantes, quòd sacrum, nullisque limitibus finitum solum colerent quodque seruos fugitiuos reciperent. Tandem verò, cùm postremi legati, Rhamphius, Melesippus, & Agesander Lacedæmone venissent, & nihil aliud dixissent eorum, quæ prius [*dicere*] consueuerant: sed hæc ipsa, [*quæ sequuntur:*] Lacedæmo-

dæmonij pacem esse volunt: erit autem, si Græcos liberos esse, suisque legibus viuere sinatis: Athenienses cõnuocata concione, omnibus suis ciuibus sentétiæ dicendæ potestatem fecerunt: & placuit, semel, habita cõsultatione de summa rerum, respondere tunc autem cùm alij multi in medium progressi verba fecerunt, & in vtranque partem sententiam dixerunt, & bellum suscipiendum, [*& non suscipiendum*,] nec illo decreto pacem impediandam: sed rescindendum: tum etiam Pericles Xantippi [*filius*,] vir illis temporibus primus Atheniensium, & in dicendo, & agendo præstantissimus, in medium progressus, hæc [*Atheniensibus*] suasit.

PERICLIS CONCIO.

In eadem sententia, Athenienses, semper permaneo, Peloponnesiis non esse cedendum, quamuis sciam homines non eodem animi ardore bella administrare, quo ad ea suscipienda inducuntur: sed pro variis rerum euentis sententiam etiam mutare. Video autem nunc etiam res [*superioribus*] similes, & pares mihi dicendas in consilio, quod vobis sum daturus: sed à vobis, qui meam sentétiam, [*& autoritatem*] estis sequuturi, peto, vt iis, quę publicè, [*& de communi consilio*] decreta fuerint, si qua forte in re offendamus, opem feratis. aut etiam, si ré feliciter geratis, prudentię laudem ne [*vobis solis*] vendicetis. Vsu enim venire solet vt rerum, [*ac bellorum*] euentus æquè sint fallaces, ac hominum cogitationes. Quamobrem etiam siquid temerè, [*& præter expectationem*] accidit, hoc fortunæ tribuere, eamque culpare consueuimus. Lacedæmonios enim cùm antè nobis insidiatos esse, tum vel maximè nunc [*nobis insidiari*] constat. Cùm enim [*in fœ-*

deris conditionibus disertè] sit expressum, de reb' controuersis iudicio vicissim inter nos esse disceptandum, interea verò vtrisque nostrum ea retinenda, quæ iam tenemus, tamen nec ipsi adhuc postularunt, vt [*de nostris controuersiis*] iudicium fieret, neque iudicium à nobis oblatum, [*cui nos subiicimus*,] accipere volunt: sed armis, quàm verbis, crimina diluere malunt, & adsunt vt nobis iam imperent, nec amplius [*veniunt*,] vt [*nobiscum*] expostulent. Imperant enim, vt à Potidææ obsidione recedamus, & Æginam liberam esse, suisque legibus viuere sinamus, & decretum de Megarēsibus factum rescindamus. Quinetiam qui postremi huc venerunt, percipiunt vt Græcos suis legibus viuere permittamus. Nemo tamē vestrum existimet bellum de re leui susceptum iri, si decretum de Megarensibus factum rescindere nolimus. quod illi maximè prætendentes, dicunt nullum fore bellum, si decretum istud rescindatur. Néue apud vos ipsos querelam relinquatis, quasi leui de causa bellum susceperitis. nam hæc leuis, [*& exigua*] res omne [*specimen &*] documentum vestræ constantiæ continet. Quibus si concesseritis [*quod petunt*,] protinus etiam aliquid aliud maius [*vobis*] imperabitur, quasi metu perculsi hac quoque in re morem [*ipsis*] gesturi sitis. Sed si semel ipsis acriter abnueritis [*quæ petunt*,] planum ipsis facietis [*oportere ipsos*] maiore cum æquabilitate vobiscum agere. Hinc igitur statuite vel imperata facere, antequàm vllam cladem accipiatis, vel, si bellum geramus (quod mihi satius esse videtur) nulla, pariter, aut magna, aut parua de causa [*illis*] cedere, neque cum metu retinere [*ea*,] quæ possidemus. Nam siue maxima, siue minima sint ea, quæ aliis ante iudicium à paribus imperantur, eandem vim

habent,

habent, & valent ad seruitutis iugum imponendum [*illis qui faciunt imperata.*] Belli verò apparatus, & facultates, [*ac opes,*] quæ vtrisque nostrum adsunt, singulatim audite, vt cognoscatis nos [*his in rebus*] inferiore conditione non futuros. Nam Peloponnesij sunt inopes, [*adeo vt propriis manibus suos agros ipsi colere cogantur,*] nec priuatim, nec publicè pecunias habent. Deinde diuturnorum, ac maritimorum bellorum sunt imperiti, quia propter paupertatem ipsi bellum inter se ad exiguũ tem poris spatium gerunt. Huiusmodi, autem homines neque naues [*rebus ad bellum necessariis*] explere, [*ac instruere,*] neque pedestres exercitus sæpe emittere possunt, tum quòd [*in bellis gerendis,*] simul & à re familiari absint, & sumptus de suis priuatis facultatibus faciant, cum etiã præterea, quòd maris vsu [*à nobis*] prohibeantur. Atqui opes magis, quàm violentæ pecuniarum coll tiones bella sustinent. Homines autem inopes, ad bellum gerendum, corporibus, quàm pecuniis, sunt promptiores. nam illa quidem, ex periculis euasura sperant: has verò, vel ante belli finem absumptum iri persuasum habent præsertim si (quod est verisimile) bellum præter ipsorum opinionem producatur. Nam Peloponnesij, eorumque socij in vno quidem prœlio Græcis omnibus resistere possunt: sed cum dissimili aduersariorum apparatu bellum gerere non possunt, tum quia, cùm non vno eodémque concilio vtantur, omnesque par suffragij ferendi ius habeant, nihil ex tempore, celeriterq; peragunt, tum etiam quia, cùm non sint omnes vnius, eiusdemq; gentis, vnusquisque rem suam vrget, [*suoq; commodo studet.*] vnde nihil perfici, & ad finem perduci solent. Nam hi quidem, nonnullos quàm maximè cupiunt vlcisci: alij verò, res do-

mesticas quàm minimè corrumpi [*volunt.*] cumque post longam cunctationem vix tandem in vnum conueniant, exiguo tamē temporis momento de Repub. consultant: maiorem verò temporis partem in rebus priuatis curandis ponunt. & vnusquisque [*Rempub.*] nihil detrimenti ex hac sua negligentia capere posse putat: sed & aliquem alium esse [*existimat,*] qui [*Rempub.*] curet, eique pro se ipso prospiciat. Itaque eadem omnium priuatorum opinione vniuersam Rempub. perdi non animaduertit. Quod autem maximum est, pecuniarum inopia prohibebuntur, cùm eas ægrè parantes cunctabuntur. sed belli occasiones nullam moram patiuntur, neque verò illorum aut munitionum exstructio, aut classis digna est, quæ metuatur. Difficile enim est vrbi, quæ potentiam nostræ parem habeat, vel in pace huiusmodi munitiones extruere: iam verò [*multo difficilius erit hoc ipsum facere*] in hostico, & [*præcipuè*] cùm nos aduersus illos non minus muniti simus, [*quam illi contra nos.*] Quod si quem locum præsidio firmarint, aliquam quidem agri [*nostr*] partem suis excursionibus, & [*nostrorum*] ad illos transfugiis vastabunt: sed tamen [*hæc munitio, præsidiumq́;*] non poterit nos circumuallare & impedire ne in ipsorum [*agrum*] nauigemus, & (qua re pollemus) nauibus [*illos*] vlciscamur. Nam ex vsu rerum nauticarū plus peritiæ ad prœlia terrestria habemus, quàm illi ex vsu militiæ terrestris ad pugnas nauales. Rerum verò maritimarum scientiam non facilè poterunt adipisci. Nam ne vos quidem, quamuis his [*rebus nauticis*] operam statim à bello Medico [*ad hoc vsque tempus*] studiosè dederitis, [*hanc rerum nauticarum scientiam*] perfectè adhuc estis adepti. Quónam igitur modo homines, qui agriculturæ, non

non autem rebus maritimis dant operam, præterea quos ne in hoc quidem studio se exercere sinemus, propter assiduas nostræ classis incursiones, [*quæ in illorum agrum fient*,] facinus aliquod [*præclarum, & memoratu*] dignum edent? Nam aduersus quidem paucas naues, quæ incursiones, [*in eos*] facient periculum fortasse subeant, [*nauium hominumq;*] multitudine suam imperitiam audacius confirmantes, sed si multis [*nauibus*] prohibeantur quiescent, [*& ab istarum rerum studio, & exercitatione abstinebunt.*] Et quia se in his non exercebunt, erunt imperitiores, & hac ipsa de causa, cunctantiores etiam, [*& minus audaces*] erunt. At rerum nauticarum peritia, est artis, [*& arte comparatur*,] vt est [*multarum*] aliarum rerum scientia: nec successiuis operis, & remissa exercitatione, obiter disci potest: imò verò nullius alius rei studium ad eam accedere oportet [*quod ab assidua eius meditatione auertat.*] Quòd si pecunias, quæ sunt Olympiæ aut Delphis, suo loco moueant, & [*his vsi,*] maiore mercede [*proposita*] nautas peregrinos à nobis conductos subtrahere conentur, hoc [*profecto*] graue, [*ac periculosum*] esset, si nos quidem essemus aduersarij, qui cùm ipsi, tum inquilini [*nostri*] naues cōscendere, ipsiq; resistere nō possemus. Iam verò cū hoc nobis adest, cùm etiā, (quod est præcipuum) nauiū gubernatores ex [*nostris*] ciuib9 habemus, & alios ministros, & plures, & peritiores, quàm reliqua omnis Græcia. Nec verò ob impendens periculum quisquam externorum militum in animum induxerit, & à patria [*sua*] exulare, & cum minore simul [*salutis, ac victoriæ*] spe propter maius paucorum dierum stipendium, quod ipsis dabitur, illos in bello gerendo iuuare. Ac res quidem Peloponnesiorum tales, & [*si non tales, saltem his*] similes esse

videntur: at nostræ, cùm vitiis illis, quæ in ipsis reprehendi, carere, tum etiam alia [*commoda*] longè maiora habere [*videntur*] Quòd si terrâ nostrum agrum inuaserint, nos [*vicissim*] in illorum [*agrum*] incursiones classe faciemus Hîc verò iactura non erit æqualis, si Peloponnesi aliqua pars [*à nobis,*] & tota Attica [*ab illis*] vastetur. Illi enim nullum alium agrum habebunt, quem alterius, [*qui vastatus fuerit.*] loco sine prœlio occupent, [*& quò suo amisso se recipiant.*] nobis verò & in insulis, & in continente amplus est ager. Magna enim res est maris imperium. Considerate autem, [*id, quod dico.*] si enim insulas incoleremus, quinam minus essent expugnabiles? Nunc autem oportet nos quàm proximè ad istam cogitationem accedentes, agrum quidem, ac ædificia missa facere, [*& pro derelictis habere,*] at mare, vrbemque præsidiis, [*& custodiis*] tueri, neque ipsorum causa [*si vastentur,*] iratos, cum Peloponnesiis, qui sunt longè plures, [*quàm nos*] prœlio dimicare. (Nam si [*eos*] vincamus, rursus cum non inferiore [*hostium*] numero confligemus: & si quam cladem [*in prœlio*] accipiamus, sociorũ quoque auxilia, vnde nostrum robur pendet, præterea [*nobis*] perierint. nec enim quiescent, [*nec in officio, fideq́ permanebunt,*] si nos bellũ ipsis inferre nequeamus.) nec villas, & agros, [*qui vastabuntur:*] sed hominũ, [*qui amittentur,*] corpora deplorare [*oportet.*] Nec enim res istæ viros: at viri res istas parant, [*& possidēt.*] Et si existimarē me [*vobis hoc*] persuasurum, suaderē vt vos ipsi ex vrbe exeuntes has res vastaretis, & Peloponnesiis demonstraretis vos harum rerum causa imperata non facturos. Quanquam & alia multa præterea habeo, quæ mihi magnam victoriæ spem afferunt, si modò vno, eodemq; tempore vestrum imperium propagare, dum bellum

gere-

geretis, & pericula voluntaria [*periculis necessariis*] addere nolitis. Nam domestica nostrorum ciuium peccata magis metuo, quàm aduersariorum cogitationes, [*ac insidias.*] Verùm quænā illa sint, planum fiet etiam alias, dum bellum ipsum geretur. Iam verò [*Legatos*] istos cum hoc responso dimittamus: Nos Megarensibus quidem esse permissuros vsum mercatuum, & portuum, si & ipsi Lacedæmonij nobis, sociisque nostris, qui sumus peregrini, suæ ciuitatis vsum permittant. nam neq; illud, neq; hoc in fœderibus prohibetur. Præterea nos etiam permissuros, vt [*Græcæ*] ciuitates liberæ, suisque legibus viuant, si modò liberas, suisq; legibus viuentes [*tunc*] habebamus, quum fœdus est initum: & si ipsi quoque ciuitatibus, quas in sua ditione habent, [*pristinam libertatem*] reddant, ita vt in suis rebuspub. administrandis, ad ipsorum Lacedæmoniorum mores, ac instituta sese accommodare, eaq; sectari non cogantur: sed suo quæque arbitratu viuant. Dicamus etiam nos ex fœderum pactis ad iudicium subeundum paratos esse. nec belli initium nos facturos: at ab ipsis illatum propulsaturos. Hęc enim respōsa sunt simul & iusta & ex dignitate huius Reip. sciendum autē est bellum necessariò gerendū esse. quòd si nostra sponte, [*ac voluntate*] potius, [*quàm necessitate compulsi,*] bellū suscipiamus, aduersarios minus [*graues ac*] infestos habebimus. sciendum etiam ex maximis periculis cùm ad Rempub. tum etiam ad homines priuatos, maximos honores redundare. Itaque maiores nostri, qui Medos sustinuerunt, quamuis tātum imperium, [*quantum nos iam habemus, olim*] non habuerint: sed etiam res, quas possidebant, reliquerint, [*tamen*] consilio potius, quàm fortunæ opibus, & confidentia maiore, quàm po-

tentia, cùm ipsum barbarũ repulerunt, tum etiam imperium ad tantam amplitudinem prouexerunt. A quibus [*nostris maioribus*] degenerare non debemus: sed hostes omni ratione, [*totisq; viribus, & propulsare,*] & vlcisci, operamque dare, vt hoc [*imperium*] non diminutum, [*sed amplificatum*] posteris tradamus. Atque Pericles quidem hæc dixit. Athenienses verò, quòd sibi consilium optimum ab illo dari censuissent, in ipsius sententiam decretum fecerunt, & de illius consilio Lacedæmoniis responderunt, cùm singulatim, vt ille monuerat, tum etiam generatim, se nihil ipsorum iussu facturos: sed se ex fœderũ pactis ad iudicium subeundum, & in eo de controuersiis pari iure, parique conditione disceptãdum paratos esse. atq; illi quidem domum redierunt, nec vllam legationẽ amplius postea [*ad eos*] miserunt. Hæ igitur querelæ, & discordiæ inter vtrosque ante hoc bellum extiterunt, statim ex rebus ad Epidamnum, & Corcyram gestis ortæ. Veruntamen dum hæ [*discordiæ*] inter illos adhuc essent, commercia inter se habebant, & alteri ad alteros ibant sine caduceatore quidem: sed non etiam sine suscipione. Nam ea, quæ fiebant, erant fœderum perturbatio, & belli materia.

FINIS LIB. I.

THV-

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber ſecundus.

INC igitur initium belli inter Athenienſes, & Peloponneſios, ac vtrorumque ſocios geſti iam ducitur, in quo nullis inter ſe commerciis amplius ſine caduceatore miſcebãtur: & ex quo id ſemel ſuſceperãt, id etiam continenter geſſerunt. ſcriptum autem eſt ordine, prout ſingula quæq; æſtate, atque hyeme ſunt acta. Nam tricennalia fœdera, quæ poſt captam Eubœam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos durauerunt: ſed quintodecimo anno, cùm Chryſis ſacerdos duodequinquageſimum ſacerdotij annum Argis ageret, & Æneſias Spartæ Ephorus eſſet, & Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo præterea menſes ad integrum Magiſtratus annui tempus abſoluendum adhuc ſupereſſent, ſexto menſe à pugna ad Potidæam commiſſa, ſtatim ineunte vere, Thebanorum quidam paulo plures trecentis (ipſis verò præerãt Pythangelus Phylidæ, & Diemporus Onetotidæ [*filius*,] qui [*tunc*] apud Bœotos ſummum Magiſtratum gerebant) circa primum ſomnum cum armis Platæam Bœotiæ [*vrbem*,] Athenienſium ſociam, ingreſſi ſunt. Illos autem [*in vrbem*] induxerunt, & portas [*illis*] aperuerunt quidam Platæenſes, Nauclides, & qui eiuſdem factionis erant, qui, vt pri-

in viis ſtatuebāt, vt muri loco eſſent. & cætera parabant, prout quidque rebus præſentibus vtile fore videbatur. Poſtquàm autem res [*omnes ad hoſtes inuadendum neceſſariæ,*] pro facultate [*iam*] paratæ fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, & ipſo diluculi aduentu obſeruato, ex ædibus egreſſi in ipſos inuaſerunt: nec in luce cum illis confidentioribus congrederentur, atque ita [*hoſtes*] pari, [*& æqua*] conditione ſecum certarent: ſed nocturnis tenebris magis perterrefacti, ſuo vſu, & peritia, quam vrbis locorum habebant, inferiores eſſent. Itaque ſtatim [*eos*] inuaſerunt, & ad manus celeriter venerunt. Illi verò, vbi cognouerunt ſe opinione deceptos, inter ſe ipſos conglobabantur, & hoſtium impreſſionem, quâ irruebant, propulſabant, eosq; bis, térve repulerunt: ſed poſtea, cùm & ipſi [*Platæenſes in illos*] magno ſtrepitu irruerent, & mulieres, atq; domeſtici [*omnes*] ſimul ex ædibus clamores, & vlulatus ederent, eosque lapidibus, & tegulis peterét, ſimul etiam cùm illa nocte magna pluuia ingruiſſet, territi fuerunt, & dantes terga, per vrbem fugere cœperunt, licet [*eorum*] plerique, in tenebris, & cœno, ignari eſſent viarum, quâ tranſire, ſeruarique poſſent, (nam ſub ipſum menſis finem hęc acciderunt, quæ tunc geſta ſunt) & hoſtes inſequentes haberent [*viarum*] peritos, ita vt effugere non poſſent. Quamobrem [*eorum*] plerique perierunt. Quidam autem Platæenſium, [*vrbis*] portas, quâ [*hoſtes*] intrarant, & quæ ſolæ apertæ erant, iaculi ſpiculo, peſſuli loco vſus, & in vectis ſeram iniecto clauſit, ita vt ne hâc quidem exitus pateret. Cùm autem illos hoſtis perſequeretur per vrbem, quidam ex ipſis muros conſcenderunt, & ſe ipſos foras deiecerunt, ac pleríque interierunt. Alij verò per portas deſertas, [*quæ nullis cuſtodiis ſeruaban-*]

tur,] cùm mulier quædam securim [*ipsis*] dedisset, clàm, & effracto vecte, non multi exiuerunt. Nam citò rescitum est. Alij verò per vrbem passim trucidabantur. Maxima tamen [*illorum*] pars, & præcipuè qui conglobati erant, irruperunt in magnum ædificium, quod erat muro contiguum, cuius fores erant apertæ, existimantes has huius ædificij fores esse [*vrbis*] portas, & planè illam viam extra ferre. Platęenses verò, postquàm eos conclusos viderunt, deliberare cœperunt vtrum eos, ita vt erãt, incenso illo ædificio concremarent, an aliud aliquod pœnæ genus in illos statuerent. Tandem verò & hi, & cæteri Thebani, qui supererant, per vrbem vagantes, sese Platæensibus ea conditione dediderunt, vt & arma [*ipsis*] traderent, & de se arbitratu suo statuerent. Qui igitur Platææ erant, hunc rerum exitum habuerunt. Cæteri verò Thebani, quos antequam nox abiret, & dies clara illucesceret, cum omnibus copiis adesse oportuerat, siquid fortè minus succederet illis, qui vrbem intrarant, cùm ipsis in ipso itinere nuntius de rebus gestis allatus fuisset, [*sui*] suppetias veniebant. Platæa autem à Thebis septuaginta stadia abest, & aqua, quæ illa nocte cœlitus deciderat, effecerat vt iter tardiùs conficerent. Asopus enim fluuius multus fluxerat, nec facilè trãsiri poterat. Quare per pluuiam iter facientes, fluuio que vix traiecto, serò venerũt, cum illorum milites partim quidem iam essent interfecti, partim verò viui detinerentur. Postquàm verò Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Platæensibus, qui erant extra vrbem, insidias struxerunt, [*vt eos in suam potestatem redigerent.*] Nam & homines in agris erant, & supellex, quippe quòd hoc malum inopinatum pacis tempore contigisset. Volebant enim, si quem cepissent, eum sibi eorum

rum loco esse, qui in vrbe detinebantur, si qui modò viui superessent, quos illi captos retinerent. Atque hi quidem hæc in animo habebant. Platæenses verò, cum illi adhuc [*hac de re inter se*] consultarent, suspicati aliquid huiusmodi euenturum, solicitique de ciuibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos emiserunt, dicentes, eos neque piè fecisse ea, quæ fecerant, qui stante fœdere suam vrbem occupare conati essent, ipsisque præceperunt vt ab iniuria, & maleficio rerum, [*ac personarum*,] quæ foris erant, abstinerent. alioqui dicebant fore, vt ipsi quoque illorum milites interficerent, quos viuos haberent: sed si illi ex suo agro recederent, hos illis redderent. Thebani autem hæc dicunt, & illos hæc iureiurando confirmasse tradunt. Platæenses verò negant se pollicitos fuisse fore, vt statim captiuos [*ipsis*] redderent: sed colloquia prius habito, si quam compositionem inter se facere potuissent. negant autem se vllo iureiurando vsos fuisse. Thebani igitur ex illorum finibus nulla iniuria facta recesserunt. Platæenses verò, simul ac ex agris omnia [*in vrbem*] comportarunt, confestim captiuos interfecerunt. captiui autem erant numero centum & octoginta, & ex illis vnus erat Eurymachus, cum quo proditores [*de vrbe prodenda*] egerant. His autem peractis, Athenas nuntium miserunt, & militum à se cæsorum cadauera Thebanis data fide publica restituerunt: & res vrbanas, pro præsenti rerum statu, arbitratu suo constituerunt. Rerum autem à Platæensibus gestarum nuntij statim ad Athenienses venerunt. Quare Bœotos quotquot erant in Attica, protinus comprehenderunt, & præconem Platæam cum mandatis miserunt, vt ipsis denuntiaret nequid noui statuerēt in Thebanos, quos habebant, antequàm & ipsi ali-

bant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam,& Zacynthum,quia videbant, si hæc loca sibi essent amica, se tutiùs circa Peloponnesi fines bellum esse gesturos, [*eosq́; faciliùs in suam potestatem esse redacturos.*] Vtrique autem nihil parui animis versabant: sed totis viribus in hoc bellum incumbebant.Idque non iniuriâ.Omnes enim mortales rerum initia ardentiùs capessere solent.Tunc verò magna iuuentutis copia, quæ in Peloponneso,magna etiam,quæ Athenis erat.propter[*rerum*] imperitiam,non inuita bellum suscipiebat. Et tota reliqua Græcia animis erat erecta, quòd primæ ciuitates concurrerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates canebant, tam in iis ciuitatibus,quæ bellum erant gesturæ, quàm in aliis. Præterea Delus etiã paulo ante hæc tremuit, quæ nunquam antè, post Græcorum memoriam, mota fuerat. Hæc autem & dicebantur, & videbantur esse rerum futurarum prodigia.Et si qua alia huiusmodi signa antè contigissent, omnia vestigabantur. Hominum autem beneuolentia longè maior ad Lacedæmonios inclinabat,præcipuè quòd illi Græciam à se in libertatem vindicatum iri prædicarẽt. Et singuli,& priuati,& ciuitates integræ omni ope nitebantur, si quo modo illos aut verbis,aut factis adiuuare possent. Et in eo singuli moram rebus gerendis allatam arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur, alij quidem,quòd imperio,[*quo ab illis premebantur,*] se liberari cuperent,alij verò, quòd metuerent ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatu,atque his animis ad [*bellum vtrique*] concitati ferebantur. Vtrisque autem hæ ciuitates sociæ fuerunt,quũ bellum gerere cœperũt.Atq; Lacedæ-

moniorum quidé, hi fuêre socij, omnes Peloponnesij, qui sunt intra Isthmum, præter Argiuos, & Achæos. His enim amicitia cum vtrisque intercedebat. Soli autem ex Achæis Pellenenses primùm [*Lacedæmonios*] in bello gerendo adiuuerunt, postea verò & cæteri omnes [*idem fecerunt.*] At extra Peloponnesum, Megarenses, Locri, Bœoti, Phocenses, Ambraciotæ, Leucadij, Anactorij. Ex his Corinthij, Megarenses, Sicyonij, Pellennenses, Elei, Ambraciotæ, Leucadij classem [*illis*] præbuerunt. equitatum Bœoti, Phocenses, & Locri. cæteræ verò ciuitates peditatum suppeditarũt. Atque hi quidem fuêre Lacedæmoniorum socij Atheniensium verò, Chij, Lesbij, Platæenses, Messenij, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyræi, Zacynthij, & aliæ ciuitates, quæ inter tot nationes [*Atheniensibus*] erant vectigales. Caria, quæ ad mare est sita, Dorienses Caribus finitimi, Ionia, Hellespontus, Thraciæ vrbes, & insulæ, quotquot intra Peloponnesum, & Cretam ad solem orientem vergunt, & cæteræ omnes Cyclades, exceptis Melo, & Thera. Ex his naues præbuerunt Chij, Lesbij, Corcyræi, cæteri verò peditatum, & pecunias [*suppeditarunt.*] Atque hi fuerunt vtrorumque socij, & apparatus ad bellum. Lacedæmonij verò post res, quę ad Platæas gestæ sunt, statim nuntiis dimissis totam Peloponnesum, & agrum socialem, qui extra [*Peloponnesum*] erat, imperarunt ciuitatibus, vt pararent exercitũ, & res [*ad bellum*] necessarias, quemadmodum parare decebat ad expeditioné faciendam extra [*Peloponnesi*] fines, vt irruptionem in Atticam facturi. Postquàm autem [*hæc omnia*] singulis ad præstitutam diem parata fuerunt, ex singulis ciuitatibus duæ partes ad Isthmum conuenerunt. Omnibusque copiis jam in vnum locum coactis,

Archi-

Archidamus Lacedæmoniorum Rex, huius expeditionis dux conuocatis omnium ciuitatum prætoribus, & qui maxima dignitate præditi forent, maximeque digni, qui adessent, in hunc modum est loquutus:

ARCHIDAMI CONCIO.

Nostri quoq; maiores, Viri Peloponesij, & socij, multas expeditiones tum in ipsa Peloponneso, tum extra [*Peloponnesum*] fecerunt, & qui de nobis ipsis ætate sunt prouectiore, rerum bellicarum non sunt imperiti. Veruntamen nunquã cum apparatu, qui esset hoc maior, [*ex nostris finibus*] sumus egressi. quinetiam aduersus potentissimam ciuitatem nunc proficiscimur, & nos ipsi cum maximo, & robustissimo exercitu bellum illi inferimus. Æquum igitur est nos neque maioribus deteriores esse, neque inferiores gloria, [*famaq;,*] quæ de nobis passim circumfertur. Nam vniuersa Græcia hoc motu mentes expectatione erectas habet, ac animum aduertit, speratque, propter odium, quo Athenienses persequitur, nos ex animi sententia rem gesturos. Quamuis igitur alicui videamur vel maximo cum exercitu contra [*hostes*] proficisci, quamuis etiam illud propemodum pro comperto videatur habendum, eos nobiscum manus conferere nõ ausuros, non tamen ideo oportet nos negligentius instructos cũ illis manus conferere: sed & vnius cuiusque ciuitatis tam ducem, quàm militem, in suo agmine semper expectare aliquem in discrimen esse venturum. Nam conditio bellorum est anceps. & plerumque parua manus magno animi ardore, [*ac impetu, acrius*] confligit, [*quàm magnus exercitus.*] sæpe etiam minor manus, quæ timet, maiorem fortius propulsauit,

quòd propter [*hostis*] contemptionem esset imparata. Oportet autem in hostili [*agro*] milites animis quidem semper esse confidentibus: at ad rem gerendam, cum metu paratos esse. sic enim & ad inuadendos hostes animis erunt paratissimi, & aduersus hostium conatus, ac impetum munitissimi. Nos verò aduersus ciuitatem proficiscimur, quæ non est adeò infirma, vt bellum illatum propulsare nequeat: sed quæ rebus omnibus est optimè instructa. Quare omnino credendum est illos pugnam nobiscum esse commissuros. licet iam sese non moueant, quum nondum [*in ipsorum agro*] sumus: at quum res suas in agro [*suo*] à nobis cædi, ac vastari videbunt. Ira enim inuadit omnes, qui suarum rerum aliquam repentinam, ac insolitam cladem in suo conspectu cernunt: & qui ratione minimum vtuntur, summo animi impetu rem aggrediuntur, [*& ad certamen feruntur.*] Verisimile autem est Atheniẽses omnium maximè hoc facturos, qui censent se dignos esse, qui aliis imperent, & armis infestis aliorum agros vastent potius quã suum [*ab aliis vastari*] cernant. Cùm igitur tantæ ciuitati bellum inferamus, & maximam gloriam tam nostris maioribus, quàm nobis ipsis allaturi simus, in vtranque euentus partem, sequimini quocunque vos aliquis duxerit, ordinis conseruationem, & custodiam, [*qua vobis ab hoste caueatis,*] plurimi facientes, & imperata celeriter excipientes, [*ac exequentes.*] Hoc enim est & pulcherrimũ, & tutissimum, si quum magnus est militum numerus, omnes tamen eandem militarem disciplinam seruantes cernantur. Archidamus hæc tantùm loquutus, & dimisso concilio, primùm, & ante omnia Melesippum Diacriti [*filium,*] virum Spartanum, Athenas misit, [*vt exploraret*] si fortè Athe-

niensi-

nienses [*de sua pertinacia*] aliquid magis, [*quàm antè,*] remitterent, quum se in itinere iam viderent. Illi verò nec in vrbem, nec in publicum [*ciuitatis consilium*] eum admiserunt. Periclis enim sententia iam antè obtinuerat, vt [*Athenienses*] neque caduceatorem, neque legatum Lacedæmoniorum admitterent, si [*Lacedæmonij*] exercitum [*ex suis finibus*] eduxissent. Illum igitur remiserunt antequam [*eum*] audirent, & illo ipso die finibus excedere, & [*hæc suis renuntiare,*] iusserunt, si quid posterum vellent, in sua prius regressi, legatos mitterent. Huic etiã addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille verò cùm ad [*Attica*] fines peruenisset, & iam iam discessurus esset [*ab iis, à quibus deducebatur,*] hoc tantùm loquutus abiit: Hic dies ingentium malorum Græcis erit initium. Cùm autem [*Melesippus*] ad castra rediisset, & Archidamus cognouisset Athenienses [*de sua pertinacia*] nihil amplius remissuros, ita demum motis castris, cũ exercitu in ipsorum agrum est profectus. Bœoti verò suam quidem [*militum*] partem, & equites Peloponnesiis dederunt, vt illos ad bellum sequerentur. cum reliquis verò [*copiis*] ad Platæam profecti, agrum [*eius*] vastare cœperunt. Dum autem Peloponnesiorum copiæ in Isthmum adhuc cogerentur, & in ipso itinere essent, antequàm in Atticum irrumperent, Pericles Xanthippi [*filius.*] Atheniensium dux, decimus ipse, [*id est, cum nouem aliis collegis,*] vt cognouit irruptionem [*ab hostibus in Atticam*] factum iri, suspicatus fore, vt Archidamus, qui ipsius erat hospes, aut ipse priuatim, [*& sua sponte,*] quòd [*amico*] gratificari vellet, suos agros sæpius præteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedæmoniorum iussu, ad inuidiam sibi conflandam, hoc faceret,

(quemadmodum eiusdem quoq; causa piacula tolli antè iusserat) Atheniensibus in concione prædixit Archidamum quidem sibi hospitem fuisse, nō tamen Reipub. malo fuisse. Nisi autem fundi, villæque suæ, vt & cæterorum [*ciuium,*] ab hostibus vastarentur, se hæc Reipub. relinquere, [*& dono dare,*] nec propterea se in vllam suspicionem vocandum esse [*dixit.*] Quod autem ad res præsentes attinebat, eadem, quæ & antè, suasit, vt & se ad bellum pararent, & omnem supellectilem ex agris [*in vrbem*] comportarent, neque ad prœlium [*cum hoste committendum ex vrbe*] egrederentur: sed in vrbem ingressi [*eam custodiis*] tuerentur, & classem, qua pollebant, instruerent, & sociorum res manu tenerent, [*ipsosq; in officio, ac fide continerent:*] docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, [*& stipendiis,*] quæ à sociis pendebantur, & plerasq; belli partes, [*ipsamq; victoriam*] consilio, & pecuniarū copia obtineri: eosq; cōfidere iubebat, tum q̄ propemodū sexcenta talēta quotannis à sociis pro tributo Reip. penderentur, præter alios prouentus, tum etiam quòd vel tunc sex millia talentorum argenti signati in arce adhuc essent. Nā maxima [*pecuniæ summa, quæ fuerat in ærario,*] fuerant decē millia talentorum, trecentis minus, vnde pars detracta est, quæ in arcis propylæa, & alia ædificia, & in Potidæam, [*ac in stipendium eorum, qui eam obsidebant,*] fuit insumpta. Præterea verò auri, & argenti non signati, cùm in priuatis, tum in publicis donariis, & sacra vasa, quotquot vel pompis, vel certaminibus seruiebant, & Medica spolia, & siquid aliud huiusmodi erat, [*hæc omnia*] non minoris erant [*pretij,*] quàm quingentorum talentorum. Præterea addebat etiam ex aliis templis non exiguas pecunias, quibus eos vsuros [*dicebat.*] &, si harum

omnium

omnium [*pecuniarum*] vſu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipſius Deæ ſimulachrum circundatum erat, [*ipſos uti poſſe demonſtrabat.*] demonſtrabat autẽ illud ſimulachrum habere auri puriſſimi pondus quadraginta talentorum, totumq; inde tollendum. & poſtquàm [*eo publicæ*] ſalutis cauſa vſi fuiſſent, dicebat oportere [*eos*] non minus auri pondus [*Deæ*] reſtituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere iubebat. Præterea [*dicebat*] eſſe tredecim millia grauis armaturæ militum, præter illos, qui in præſidiis, & in propugnaculis erant, qui numero erant ſexdecim millia, (Tot enim initiò excubabant, quũ hoſtes irruptionem [*in agrum Atticum*] fecerunt, cùm ex ſenioribus, tum ex iunioribus, & inquilinis, quotquot erant armati. nam Phalerici muri longitudo erat triginta, & quinq; ſtadiorum vſque ad vrbis ambitum, & ipſius ambitus ea pars, quæ cuſtodiebatur, erat triũ, & quadraginta ſtadiorum. Nam & quędam eius pars nullis cuſtodiis ſeruabatur, [*illa videlicet,*] quæ inter longum [*murum,*] & Phalericum erat media Longi verò muri ad Piræum vſque, quadraginta ſtadiorum longitudinẽ habebant, quorum [*murorum*] externæ partes cuſtodiebantur. Et ipſius quidem Piræi vnà cum Munychia vniuerſus ambitus erat ſexaginta ſtadiorum: pars verò, quæ cuſtodiebatur, huius erat dimidium) demonſtrabat etiam eſſe mille, & ducentos equites cum hippotoxotis, [*qui ſunt equeſtres ſagittarij, qui ex equo ſagittas mittunt*]: præterea mille, & ſexcentos ſagittarios, & trecentas triremes, quæ ad nauigationem aptæ eſſent. Athenienſes enim hæc habebant, & horum ſingula non pauciora, [*quàm à me ſunt dicta,*] quo tempore Peloponneſij primùm irruptionem [*in*

Atticam] erant facturi, & [*quum*] bellum susceperunt. Alia quoq; Pericles recensebat, quemadmodum consueuerat, vt [*Athenienses*] bello superiores fore demonstraret. Athenienses verò his auditis, eius sententiam sequuti sunt, & in vrbem ex agris comportarunt liberos, coniuges, & reliquam supellectilem, quibus domi vtebantur, quinetiã ipsam ædificiorum destructorum materiam absportarunt. Pecora quoque, & iumenta in Eubœã, & circumiacentes insulas transmiserunt. hæc autem migratio ipsis permolesta accidit, propterea quòd [*eorum* plerique in agris semper degere consueuerãnt. Hæc autem [*in agris viuendi*] consuetudo vel à peruetustis vsq; temporibus, Atheniensibus magis, quàm [*vllis*] aliis [*Græciæ populis*] erat familiaris, [*& vsu longo confirmata.*] Nam sub Cecrope, illisque priscis ad Theseum vsque Regibus, Attica semper oppidatim incolebatur, curias, & Magistratus habens. Et quum nihil timebant, ad Regem non conueniebant [*de Repub.*] consultaturi: sed per se quique suam Rempub. administrabant, & consultabant. Quinetiã eorum nonnulli, vt Eleusinij, cum Eumolpo bellum aduersus Erechtheum olim gesserunt. Theseus verò, postquàm regnare cœpit, cùm esset vir non solùm prudens: sed etiam potens, cùm aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam cæterorum oppidorum curias, & Magistratus sustulit, & vna curia, vnoque concilio, [*ac Magistratu omnibus assignato, &*] constituto, in eam ciuitatem, quæ nunc est, omnes coëgit. Et singulos, res suas, vt antè, possidentes, vti coëgit hac vna ciuitate, quam (cùm omnes in eam iam conuenirent, & pecuniam ad vsus publicos conferrent) Theseus magnis opibus auctam [*suis*] posteris tradidit. Et ab illo [*tempore*] Athenienses nunc

etiam

etiam diem festum, [*nomine*] Ξυνοίκια, in Deæ honorem [*solenniter, ac*] publicè agunt, [*vt Minerua gratias agant quòd se in vnam ciuitatem, vnumq́; concilium coëgerit.*] Antè enim illa, quæ nunc est arx, erat vrbs, & potissimùm ea pars, quæ sub ipsa ad Austrũ spectat. [*Huius*] autem [*rei*] manifestum argumentum [*hoc est.*] Nam in ipsa arce sunt & aliorum Deorum delubra, & quæ sunt extra, ab hac vrbis parte potissimùm sita visuntur, Iouis Olympij, & Apollinis Pythij, Telluris, & Bacchi in Limnis, in cuius honoré vetustiora Bacchanalia celebrabantur duodecimo die mensis Anthesterionis, quemadmodum nunc quoq; Iones ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiã alia vetusta templa hìc ædificata. Fonte etiam, qui nunc quidem ἐννεάκρουνος, [*id est, nouem fistulas habens.*] appellatur, tyrannorum iussu sic extructus, olim verò Calliroe vocabatur, quum ipsius venæ & scaturigines extarent, quòd arci vicinus esset, in maximis quibusque rebus vtebantur. Et nunc etiã ab antiquis [*vsque temporibus, apud Athenienses*] moribus est receptum, vt ante nuptias, & in aliis rebus sacris hac aqua vtantur. Et nunc etiam propter antiquam hanc habitationem ipsa quoque vrbis arx ab Atheniensibus vrbs appellatur. Athenienses igitur & antè diu in agris suo iure, ac liberi vixerant, & postea, quamuis [*à Theseo coacti*] in vnã vrbem conuenissent, tamen ob illum in agris agendi morem, plerique tam priorum, quàm posteriorum, qui ad hoc vsque bellum cum tota familia in agris fuerant, & habitarant, non facilè [*inde*] migrabant, præcipuè verò quòd post bellum Medicum suam supellectilem nuper refecissent. Grauiter etiam, & iniquo animo ferebant, tum quòd penates, & sacra deserturi essent, quæ perpetuò ipsis

patria fuerant à priscis vsque temporibus, & à statu suæ quorumque ciuitatis, tum etiam quòd vitæ genus essent mutaturi, & nihil [*aliud facturi*,] quàm suam quique vrbem relicturi. Postquàm autem in vrbem migrarunt, exiguo quidem quorũdam numero domus fuerunt, & locus apud aliquos amicos, vel necessarios, quò se reciperent: at [*illorum*] plerique deserta vrbis [*loca*] habitarunt, & templa, & omnia heroum sacella, præter arcem, & Eleusinium, & siquis alius [*locus*] bene clausus erat: & [*templum*,] quod Pelasgicum appellatur, quod sub arcem [*est extructum*,] & in quo propter diras hominum execrationes habitare non licebat, quinetiam quoddam oraculi Pythici carmen in extrema sui parte [*hoc ipsum*] his verbis vetabat,--,, satiusq; Pelasgicon haud habitari. Veruntamen ob repentinam necessitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi videtur cecidisse contrà quàm [*Athenienses*] expectabant. nec enim propter impiam habitationem calamitates Reipub. [*videntur*] accidisse: sed propter bellum ipsa inhabitandi necessitas [*videtur accidisse.*] Oraculum autem, quamuis hoc [*bellum*] nominatim non indicasset, [*tamen*] præuiderat ipsum [*templum*] haud faustè aliquando habitatum iri. Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt, denique [*in quouis alio loco*,] prout quisque poterat. nec enim vrbs omnes, qui eò conuenerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos inter se partiti, magnamque Piræi [*partem.*] Simul etiam res ad bellum necessarias parare cœperũt, tum sociorum auxilia cogentes, & instruentes centum nauium classem, quam in Peloponnesum mitterent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati. Lacedæmoniorum verò exercitus progressus ad

Oenoen

Oenoen Atticæ,[*castellum*] primùm peruenit, quâ in [*Atticam*] erant irrupturi. Cùm autem [*ibi*] castra posuissent, ad [*illius*] muros machinis, & quouis alio modo oppugnandos sese parabant. Nam Oenoe, quæ est in Atticæ, & Bœotiæ finibus, [*alteram ab altera determinans*,] muris erat cincta, & Athenienses hoc propugnaculo, [*præsidioq́;*] vtebantur, quoties bellum ingrueret. Huius igitur oppugnationem parabant: sed ibi circum ipsam [*Oenoen*] tempus frustrà triuerunt. Et Archidamus propterea in maximam suspicionem incidit, [*& pessimè audiuit,*] quòd vel in ipsis auxiliis ad bellum gerendum euocandis lentus, & Atheniensium studiosus esse videretur, qui [*suos ciues, sociosq́;*] ad bellum alacriter gerendum non adhortaretur. Et postquàm copiæ in vnum coactæ fuerunt, cùm ipsa commoratio, qua ad Isthmum fuerat vsus, tum [*eiusdem*] in reliquo itinere faciendo tarditas, tum etiam præcipuè ad Oenoen cunctatio, magnam ei suspicionem, [*& criminationis materiam*] conflauit. Athenienses enim hoc temporis spacio [*res suas ex agris in vrbem*] importarunt. & Peloponnesij si celeriter [*eò*] iuissent, res omnes, quæ extra [*vrbem*] adhuc erant occupare potuisse videbantur, nisi propter illius cunctationem [*hoc facere prohibiti fuissent.*] Exercitus igitur Archidamo propter huiusmodi moram, [*& longam Oenoes obsidionem,*] grauiter erat iratus. Ille verò (vt fertur) ideo se sustinebat, [*istaq́; cunctatione vtebatur,*] quòd speraret Athenienses, agro adhuc intacto, aliquid [*de sua pertinacia*] remissuros, eiusque vastationem iniquo animo visu[illegible], nec eam facilè passuros. Postquam tamen [illegible] adorti, omniq́ue [*oppugnationis*] genere [illegible] pugnare non potuerunt, & A[illegible] caduceatorem [*ad eos*] mi[illegible]

inde motis, circiter octogesimum diem à rebus, quæ ad Platæam à Thebanis eam ingressis sunt gestæ, vigente iam æstate, maturisque frumentis, in Atticam irruperunt. Archidamus verò Zeuxidami [*filius*,] Lacedæmoniorum Rex, [*illos*] ducebat. castrisque [*in ea*] positis, primùm quidem agrum Eleusinum, & Thriasium campum vastare, [*ac populari*] cœperunt, & nonnullos Atheniensium equites, ad illos [*aquarum alueos*,] qui Reiti vocantur, in fugam verterunt. Deinde verò ad dextram habentes Ægaleon montem, per Cecropiam processerũt, donec ad Acharnas peruenerunt, maximum [*totius*] Atticæ oppidum, ex iis, quæ Δῆμοι, [*id est, Vici*,] vocantur. Castrisque ad hoc [*oppidum*] positis, copias vallo muniuerunt, & diu illic commorati agrum vastarunt. Hoc autem consilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam instructo mansisse, nec illo anno, quo irruptionem [*in Atticam*] fecit, in planitiem descendisse fertur, quòd speraret Athenienses, qui multa iuuentute florebant, & ad bellum vt nunquam antè instructi erãt, fortasse obuiam sibi [*ex vrbe*] proditùros, nec in suo conspectu agrum vastari passuros. At cũ nec ad Eleusinẽ, nec ad Thriasium campũ ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis tentare statuit, an contra [*se*] prodire auderẽt. Simul enim hic locus statiuis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna ciuitatis pars erant (erant enim tria militum armatorum millia) non videbantur rerum suarum vastationem neglecturi: sed & cæteros omnes ad prœlium committendum impulsuri. Quòd si Athenienses contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes non prodiissent, iam minore cum metu, [*ac tutius*] in posterum se & planitiem:

initiem v. statuum, & ad ipsam vrbem accessurum [*sperabat.*] Acharnenses enim suis [*rebus*] priuatos, non ita promptos fore ad pericula pro aliis subeundum, ideoque discordias in [*ciuium*] animis futuras, [*& seditionem in vrbe excitatum iri.*] Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat. Athenienses verò, quandiu quidem [*Peloponnesiorum*] exercitus circum Eleusinem, & Thriasium campum subsedit, quandiu etiam aliquam spem habuerunt eos non propius progressuros, memoria tenentes & ipsum Plistoanactem Pausaniæ [*filium,*] Lacedæmoniorum Regem, cùm quatuordecim ante hoc bellum annis, cùm Peloponnesiorum copiis in Atticam irrupisset, ad Eleusinem, & Thriasium campum, nec vlterius progressum, rediisse. Quamobrem etiā Sparta relegatus est, quòd pecuniis inductus reuertisse visus esset. Sed cùm exercitum circum Acharnas vidissent, sexaginta stadiis ab vrbe distantem, rem non amplius ferendam censuerunt. Sed cùm in ipsorum conspectu (vt est verisimile) ager vastaretur (quod saltem iuniores, imò ne seniores quidem adhuc viderant, nisi in bello Medico) res ipsis grauis, (*ac intolerabilis*) videbatur. Et cùm aliis, tum verò præcipuè iuuentuti copiæ in hostem educendæ, nec agri vastatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cum in conciliabulis essent, inter se grauiter altercabantur, alij quidem copias in hostem educendas censentes; alij verò, quorum numerus erat perexiguus, hoc fieri non sinentes. Vates quoque multifariā vaticinia canebant, quæ quisque audiebat, [*ac interpretabatur,*] vt animo erat affectus. Et Acharnenses, quòd existimarent non minimam Athenienium portionem apud se esse, postquam ipsorum ager vastari cœpit, ad eruptionem in hostes

f[illegible]ndam maximè vrgebant. omniq́ue modo ciuitas erat concitata, & Pericli [*ciues*] erãt irati, nec memores erant vlarũ rerum, quas ille prius suaserat: sed eum vocibus carpebant, quòd cùm imperator esset, tamen copias in hostem non educeret, omniumq́ue malorum, quæ patiebantur, eum autorem sibi esse existimabãt. Pericles verò, cùm eos ob præsentem rerum statum grauiter indignari, nec optimè de rebus sentire videret, cumq́ue persuasum haberet se de eruptione in hostem non facienda rectè sentire, eos ad nullam concionem, nullumq́ue cœtum conuocabat, nequid animi impetu potius, quàm recto consilio congregati peccarent, & vrbem [*præsidiis*] tuebatur, & quàm maximè poterat tranquillam regebat. Semper tamen equites emittebat, ne [*hostium*] antecursores ab exercitu irruentes in agros vrbi vicinos, [*eos*] maleficiis afficerent. & leue quoddam equestre prœlium inter vnam Atheniensium equitum turmam, quibus & Thessali erant adiuncti, & Bœotorum equites, in Phrygiis est commissum, in quo Athenienses, & Thessali non fuerunt inferiores, donec armaturæ grauioris agmen Bœotis subsidio venit, tunc verò illi in fugã sunt versi, & Atheniensium, ac Thessalorum plerique sunt desiderati. Verum tamen illo ipso die sine sequestra pace illos susceperũt, [*ac in vrbem tulerunt.*] Et Peloponesij postero die trophœum statuerunt. Hoc autem auxilium Thessali Atheniensibus ex vetusto societatis fœdere miserunt. ad illos etiam venerunt Larissæi, Pharsalij, Parasij, Cranonij, Pirasij, Gyrtonij, Pheræi. Ipsis verò præerant, ex Larissa quidem, Polymedes, & Aristonous, diuersæ vterque factionis. ex Pharsalo verò, Menon. erant & cæteris [*deinceps*] ex singulis ciuitatibus

sui

ſui quique præfecti. Peloponneſij verò cùm Athenienſes ad prœlium cum ipſis committẽdum prodire noluiſſent, motis caſtris ab Acharnis, nonnullos alios vicos, [*ſiue pagos,*] vaſtarunt, q̃ui ſunt inter Parnethum, & Brileſſum montes. Dum autem iſti in Attica eſſẽnt, Athenienſes centum naues, quas inſtruxerant, & in his mille grauis armaturæ milites, & quadringentos ſagittarios circa Peloponneſum miſerunt. His autem præerant, Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, & Socrates Antigenis[*filius.*]atq; hi quidem cum hoc apparatu ſoluentes è portu vela fecerunt. Peloponneſij verò tandiu in Attica morati, quandiu commeatus ipſis ſuppeditauit, per Bœotiam, non quâ [*in agrum Atticum*] irruptionem fecerant, [*domum*] reuerterunt. & dum Oropum præterirent, regionẽ nomine Piraicen, quam Oropij Athenienſiũ imperio ſubiecti colunt, vaſtarunt. In Peloponneſum verò regreſſi, in ſuas quique vrbes diſceſſerunt. Athenienſes autem poſt horum diſceſſum [*cuſtodias, &*] præſidia terra, mariq́, [*variis in locis*] diſpoſuerunt, quæ toto belli tempore [*agrum Atticum*] erãt tutatura. quinetiam ipſis placuit ex pecuniis, quæ in arce erant, mille talenta eximere, & ſeponere, nec impendere: ſed ex aliis ad bellum gerendum ſumere. Quòd ſi quis dixiſſet, aut decretum feciſſet, quo pecunias iſtas ſuo loco mouendas, & in alios vſus impendendas cenſuiſſet, niſi ſi hoſtes claſſe vrbem inuaſiſſent, & propulſandi eſſent, pœnam capitalem ei propoſuerunt. Centũ etiam triremes vnâ cũ illis[*mille talentis*] ſepoſuerunt quotannis omnium præſtantiſſimas, & præfectos ipſis [*aſſignarunt*: quarum nulla ad aliud quicquam, niſi cum his ipſis pecuniis, ob idem periculum, ſi foret opus, vtendum eſſe [*decreuerunt.*] Athenienſes

autem, qui cum centum nauibus circa Peloponnesum erant,& cum ipsis Corcyræi,qui cum quinquaginta nauibus auxilio ipsis venerant, & nonnulli alij socij, qui in illis regionibus habitabant, cùm aliis maleficiis [*agrum hostilem*] præternauigantes affecerunt,tum etiam ad agri Laconici Methonem exscensu ex nauibus in terram facto, adorti sunt muros eius, qui erant infirmi, & intra quos non [*multi*] homines erant. sed fortè Brasidas Tellidis [*filius*,] vir Spartanus, circum illa loca cum præsidio erat. cumque [*rem*] sensisset,illis, qui in ea vrbe erant, cum centum grauis armaturæ militibus auxilio venit cumq; per medias Atheniensium copias per agrum sparsas, & ad [*vrbis*] muros conuersas, cursu transisset, Methonem irrupit,& paucis quibusdam de suis militibus in ipsa irruptione amissis,& ipsam vrbem seruauit,& primus omnium, qui illi bello administrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartæ collaudatus est. Athenienses verò [*inde*] soluentes abierunt. & cùm ad Phiam Elidis [*vrbem*] appulissent, [*eius*] agrum per biduum vastarunt. & trecentos [*viros*] delectos, qui ex inferiori Elide [*suis*] auxilio venerant, aliosq; Eleos, qui circuncirca illi regioni erant finitimi, pugna [*commissa*] vicerunt. Cæterùm exorto ingenti vento, cum in loco importuoso tempestate iactarentur, plerique quidem [*eorum*] naues conscenderunt,& promontorium, quod Piscis appellatur, circumuecti, in portum, qui est Phiæ, peruenerunt. Interea verò Messenij & alij nonnulli, qui naues conscédere nequierant, terrestri itinere profecti, Phiam ceperunt. Postea verò naues, quæ circumuehebantur, eos receperunt, atque illinc relictâ Phiâ in altum vela fecerunt. nam magna militum Eleorum manus iam

[*suis*]

[*suis*] subsidio venerat. Athenienses autem in alia loca nauibus delati, obiter [*ea*] vastarunt. Atque sub hoc ipsum tempus Athenienses triginta naues emiserunt, vt Locridem obirent, [*ac eius oram maritimam popularentur*, simul etiam vt Eubœam tuerentur. his autem præerat Cleopompus Cliniæ [*filius*;] & exscensu ex nauibus in terram facto, cùm nonnulla maritima loca vastauit, tum etiam Thronium cepit, & obsides ab illis accepit, & apud Alopen Locros, qui [*suis*] auxilium tulerant, prœlio superauit. Hac eadem æstate Athenienses Æginetas ex Ægina, cùm ipsos, tum etiam [*ipsorum*] liberos, & coniuges eiecerunt, ipsis crimini dantes, quòd huius belli contra se moti, præcipui autores essent. Simul etiam] *hoc ideo fecerunt, quia*] tutius fore videbatur, si Æginam Peloponneso adiacentem, colonia de suis [*eò*] missa, ipsi tenerent. nec multo pòst colonos in eam miserũt. Æginetis autem eiectis Lacedæmonij Thyream incolendam, & [*eius*] agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequebantur, tum etiam quòd de se bene meriti essent terræmotus tempore, & bello seruili, [*quum Helotes à Lacedæmoniis defecerunt, seruiq; facta coniuratione dominos inuaserunt.*] Thyreaticus verò ager est medius inter Argiuum, & Laconicum, & ad mare pertinet. Atque alij quidem eorum hîc habitauerunt, alij verò per reliquam Græciam dissipati sunt. Eadem etiam æstate, Calendis Lunaribus, quæ naturali Lunæ cursu contingunt, (quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur) sol defecit post meridiem, & ex lunata figura, qua tunc apparuit, cùm nonnullæ etiam stellæ conspicue apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem, ac splendorem rediit. Eadem etiam æstate Nymphodorum Pythei [*filium,*] Abderiten, cuius sororem Sitalces [*ma-*

trimonio coniunctam] habebat, virum, qui magna authoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius [*Reipub.*] hostem esse iudicassent, tamen hospitem publicè fecerunt, eumq; accersiuerunt, quòd [*eius opera*] Sitalcem Teræ [*filium*] Thracum Regé sibi adiungere, [*& amicitiam,*] ac societatem cum eo coire cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, primus regnum Odrysarum adeò amplificauit, vt cæteros Thracum Reges potentia superarit. nam magna Thracum pars est sui iuris, suisq; legibus viuit. Cum illo autem Tereo, qui Procnem Pandionis filiam ex Athenarum vrbe vxorem duxerat, Teres iste nullo propinquitatis vinculo coniunctus erat, nec [*ambo*] ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in [*vrbe*] Daulia, quæ est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant. (& in hoc agro mulieres illæ [*poëtarum fabulis celebres*] facinus illud in Ityn perpetrarunt. quinetiam à multis poëtis, qui luscimiæ mentionem fecerunt, hæc auis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est Pandionem [*cum hoc Tereo, qui ab ipso,*] tam paruo [*locorum interuallo distabat,*] filiæ affinitatem contraxisse, mutui auxilij causa, potius quàm [*cum altero Tere, qui*] multorum dierum itinere ad Odrysas vsque [*ab ipso remotus erat.*]) Sed Teres nec idem nomen habuit, & Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Huius igitur filium Sitalcem Athenienses in societatem asciuerunt, Thraciæ oppida, & Perdiccam huius opera sibi adiungere cupientes. Nymphodorus autem Athenas profectus Sitalcis societatem ipsis conciliauit, & Sadocum ipsius [*Sitalcis*] filium Atheniensem ciuem fecit, & promisit fore, vt bellũ, quod in Thracia gerebatur, sedaret. se enim Sitalcæ per-

sua-

ſuaſurum,vt exercitum equitum Thracum, & Peltaſtarum Athenienſibus mitteret. Perdiccam etiam Athenienſibus conciliauit. & [ipſis] perſuaſit, vt ei Thermen redderet. Et cõfeſtim Perdiccas cũ Athenienſibus, & Phormione arma Chalcidēſibus intulit. Sic igitur & Sitalces Terę [filius,] Thracũ Rex, & Perdiccas Alexandri [filius,] Macedonum Rex, ſocietatis fœdus cum Athenienſibus fecerunt. Athenienſes verò, qui cum centum nauibus circa Peloponneſum adhuc verſabantur, Solium Corinthiorum oppidum ceperunt, idq; cum agro ſolis Acarnanum Palirenſibus incolendum tradiderunt. Aſtacum quoque, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperunt, eoq; [illinc] eiecto, vrbem in ſocietatē aſciuerunt, & in inſulam Cephalleniam nauibus profecti, [eam] ſine pugna in ſuam poteſtatem redegerũt. Cephallenia autem ſita eſt è regione Acarnaniæ, & Leucadis, & in ea ſunt quatuor ciuitates, Pallenſes, Cranij, Samæi, Pronæi, nec multo pòſt hæ naues reuerſæ ſunt Athenas ſub huius æſtatis autumnum, Athenienſes, cùm ipſi tum etiam inquilini cum vniuerſi populi copiis, duce Pericle Xanthippi [filio, in agrum Megarenſem irruptionem fecerunt. Et Athenienſes, qui circa Peloponneſum cum centũ nauibus erant (iam enim in Ægina erant) domũ repetentes, cùm audiſſent ſuos ciues cum vniuerſi populi copiis ex vrbe profectos, & ad Megara eſſe, ad eos nauigarunt, ſeq; cum ipſis iunxerũt. Atq; hic Athenienſium exercitus in vnum collectus [omnium] maximus fuit, quòd Reſpublica adhuc floreret, nec dum morbo laboraſſet. nam ipſi Athenienſes non pauciores erant, quàm decem millia grauis armaturæ militũ. Præterea verò ipſis etiam apud Potidæam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus grauis armaturæ militum, cum ip-

fis ad illam expeditionem iuerant. Præterea erat alia non parua militum leuiter armatorum turba. magna autem illius agri parte vastata se receperũt. Quotannis verò Athenienses alias quoque multas irruptiones in agrum Megarensem fecerunt, modò cum equitatu, modò etiam cum vniuersi populi copiis, donec Nisæam ceperunt. Athenienses etiam sub finem huius æstatis Atalantem, insulam apud Locros Opuntios, quæ prius erat deserta, muris cinxerunt, vt esset [*belli*] propugnaculum, ne prædones ex [*vrbe*] Opunte, & aliis Locrorum oppidis nauigantes Eubœã maleficiis afficerent. Atq; hæc quidem hac æstate post Peloponnesiorum ex Attica discessum gesta sunt. sequente autẽ hyeme, Euarchus Acarnan, Astacum redire cupiens, Corinthiis persuasit, vt cum quadraginta nauibus, & mille & quingentis grauis armaturæ militibus [*eò*] profecti se reducerent. Ipse quoq; nonnullos alios milites mercenarios præterea cõduxerat. Præerant autem his copiis, Euphamidas Aristonymi, & Timoxenus Timocratis, & Eumachus Chrysidis [*filius*] & [*illuc*] profecti, [*hominem*] reduxerunt. Cùm autem nonnulla etiam reliquæ Acarnaniæ oppida maritima sibi adiungere vellent, cumque rem tentassent, postquàm [*voti compotes fieri*] non potuerunt, domum reuerti cœperunt. Et cùm prętернauigantes ad Cephalleniam appulissent, atq; exscẽsum ex nauibus in Craniorũ agrum fecissent, ab illis per quandam deditionis faciendæ speciem decepti, nonnullos de suis militibus amiserunt, quod Cranij eos ex inopinato inuasissẽt & duriore conditione [*inde*] recedere coacti, domum se receperunt. Eadem hyeme, Athenienses patrio instituto publicè humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt. Hic autem fuit humationis

æc ſepulturæ modus. Triduo antequàm funus efferatur, tabernaculum faciunt, & ſub eo defunctorum oſſa [*omnibus ſpectanda*] proponunt, & vnus quiſque ſuo [*cadaueri munera funebria, &*] inferias affert, ſi quas [*afferre*] velit. quum autem funeris efferendi dies venit, plauſtra adducuntur, quæ arcas ex cupreſſo factas ex ſingulis Tribubus ſingulas portant. In his autem inſunt oſſa ſingularum Tribuum, ex quibus ſinguli ſunt. Vnus autem lectus inanis, ſtratus, fertur illorum cauſa, qui non extãt, & quorum cadauera inter alia cæſorum corpora reperiri, ſuſcipique non potuerunt. Quilibet autem tam de ciuibus, quàm de peregrinis funus proſequitur, & mulieres, quæ cum illis propinquitatis vinculo ſunt coniunctæ, ad ſepulchrum adſunt eiulantes. Hæc autem in publico monumento condunt, quod eſt in pulcherrimis vrbis ſuburbiis. (atque hîc ſemper ſepeliunt eos, qui in bello ceciderunt: illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt. nam cùm illorum virtutem inſignem eſſe iudicaſſent, in illo ipſo loco, [*in quo ceciderunt,*] ſepulcrum etiam fecerunt.) Poſtquàm autem [*eos*] humarũnt vir aliquis ab ipſa ciuitate delectus, qui & prudentia, & dignitate [*cæteris*] præſtare videatur, orationẽ illorum laudibus conuenientẽ ſuper ipſis habet. Poſtea verò diſcedunt. Hoc igitur modo [*Athenienſes ſuorum in bello cæſorum corpora*] ſepeliunt. Et toto belli tempore, quoties [*hoc ipſis*] accidebat, hoc ritu vtebantur. Pericles autem Xanthippi [*filius*] ad hos, qui primi [*tunc*] obierunt, oratione [*funebri*] cohoneſtandos delectus eſt; & poſtquàm tempus [*orationis habendæ*] venit, à ſepulchro in ſuggeſtum, quod excelſum erat; vt quàm longiſſimè per circunſtantem hominum multitudinem exaudiretur, progreſſus, hæc verba fecit:

ORATIO FVNEBRIS.

Multi quidem eorum, qui ex hoc loco verba iam fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem [*funebrem*] legi addidit, [*censens*] præclarũ esse eos, qui in bellis ceciderunt, hac oratione decorari. Ego verò satis esse iudicarem, virorum, qui re ipsa, [*factisq*;] fortes extiterunt, honores etiam re ipsa, [*factisq*;] declarari, quemadmodum nunc etiam hanc sepulturam, & funus publicè curatum videtis. nec in vno viro multorum virtutes periclitari, vt perinde ac ipse dixerit, siue bene, siue malè, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est modum in dicendo tenere, [*ita vt auditori satisfacias.*] in quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam auditor, qui rei est gnarus, & qui [*defuncto*] est beneuolus, fortasse existimabit aliquid parciùs declaratum, quàm ipse velit, ac norit, & rei ignarus, nonnulla etiam largius [*defuncto*] tribui putabit, propter inuidiam, si quid supra [*vires, ac*] ingenium suum audiat. Eatenus enim laudes, quæ aliis tribuuntur, sunt tolerabiles, quatenus vnusquisque se quoque aliquid eorum, quæ audiuit, facere posse putat. Sed quum [*auditores*] exuperantiæ [*virtutis*] ipsorum [*defunctorum*] inuident, tunc verò non credunt [*quæ de illis dicuntur.*] Quoniam autem maiores nostri sic iudicarunt, & hęc præclarè se habere consuerunt, oportet me quoque hunc morem sequi, & operam dare, vt quam maximè potero vniuscuiusque vestrum voluntati, ac opinioni satisfaciam. Initium autem [*orationis*] à maioribus ducam. Æquum enim est, simul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem commemorationis ipsis tribui, [*& honorificam eorum mentionem fieri.*] Nam regionem istam iidem semper incolentes,

iacce-

ſuccedentibus poſteris ad hoc vſq; tẽpus liberã ſua virtute tradiderũt. Et illi quidem laude ſunt digni: ſed patres noſtri laudẽ multo maiorem merentur. Nã pręter res, quas [*à maioribus*] acceperũt, [*tantum*] imperiũ, quantum habemus, non ſine labore [*partũ,*] nobis, qui nunc ſumus, præterea reliquerunt. Maiorem verò huius [*imperij*] partem nos ipſi, qui hìc adſumus, præcipuè verò nos qui nunc etiam ſumus integra, & matura ætate, propagauimus, vrbemque rebus omnibus & ad bellum, & ad pacem pertinentibus inſtructiſſimam, ac ornatiſſimam reddimus, ita vt bonis, opibusq; domeſticis contẽta, externis ſubſidiis quàm minimè indigeat. Quorum [*maiorum*] præclara facinora in bellis edita, quibus [*hæc*] omnia ſunt parta, aut ſi quid nos ipſi, aut patres noſtri, bellum à barbaris, aut à Græcis illatum, alacriter propulſantes fecimus, quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione vti nolo, [*hæc*] omittam. Sed quibus ſtudiis ad hoc imperium peruenerimus, & quo Reipub. adminiſtrandæ genere, quâve diſciplina ſit auctum, vbi prius hæc declarauero, tunc & ad iſtorum laudationem accedam, tum quòd exiſtimem hanc orationem non indecoram fore inſtitutæ huic laudationi, tum etiam quòd vniuerſo tam ciuium, quàm peregrinorum cœtui conducere [*iudicem,*] harum [*rerum*] commemorationem audire. Nos enim ea Reipub. adminiſtratione vtimur, quæ aliarum ciuitatum leges non æmulatur, [*neque ſectatur,*] imò verò nos ipſi nonnullis potius exemplo ſumus, quàm alios imitamur. Et nomine quidem vocatur Δημοκρατία, [*id eſt, ſtatus, ſiue dominatus popularis,*] propterea quòd non ad paucorum: ſed ad communem vtilitatem, [*Rempub. gerimus, ac*] adminiſtramus. Omnes verò ex legum præſcripto in pri-

uatis controuersiis fruuntur iuris æquabilitate, & pro dignitate, vt quisque aliqua in re excellit, ita etiam non [*quòd sit*] ex [*aliqua ciuium*] parte, potius quàm virtutis gratiâ, in Repub. [*aliis*] anteponitur, neque etiam propter paupertatem, ac dignitatis obscuritatem, dummodo aliqua in re ciuitati prodesse possit, [*à Reipub. administratione*] arcetur. Eadem etiam libertate fruimùr cùm in Reipub. administratione, tum in mutuá quotidianæ vitæ suspicione, non succensentes aliis, si quid ad suam voluntaté agant, neq; dolores pœna quidem carentes, sed tamen acerbos, aliorū oculis proponentes. sed priuata negotia [*inter nos*] sine molestia agétes, ea, quę ad Remp. pertinét, nullo modo propter metum violamus, illisque, qui sunt in Magistratu, semper obtemperamus, & leges, eas potissimùm, quæ latę sunt, vt auxilio sint hominibus, qui iniuria afficiuntur, atque adeò illas, quæ, licet non sint scriptæ, certā tamen, [*& minimè dubiam*] ignominiam afferunt [*iis, à quibus negliguntur, diligentissimè obseruamus.*] Quin etiam ad animos [*relaxandos, &*] à laboribus recreandos plurimas rationes excogitauimus, certaminibus, & sacrificiis anniuersariis, quæ moribus, ac institutis patriis sunt recepta, nos recreantes, & decoro priuatorum apparatu, cuius quotidiana voluptas dolores expellit. Huc autem ex omnibus orbis terrarum partibus omnia propter vrbis magnitudinem importantur. acciditque nobis vt non magis hîc natis, ac domesticis, quàm externis etiam aliorum mortalium bonis perfruamur. Quin etiam rerum bellicarum studiis præstantiores sumus nostris aduersariis, [*vt ex*] his, [*quæ dicam, patebit.*] Nam & vrbem [*nostram*] omnibus communem exhibemus, nec vllis peregrinorum expulsionibus vtentes quenquam vnquam.

quam à rebus, quæ hîc geruntur, aut discendis, aut spectandis arcemus, ex quibus non occultatis, aliquis de hostium numero, si eas viderit, vtilitatem percipere possit. quia insidiosis apparatuum conatibus, & fraudibus non magis confidimus, quàm nostra ipsorum in rebus gerendis fortitudine, [*& animorum præstantia.*] Atq; in disciplinis, hi quidem [*Lacedæmonij,*] statim ab ineunte ætate virtutem exercitatione laboriosa sectantur, [*& discunt.*] Nos verò, quamuis remisso vitæ genere vtamur, nihilo tamen segnius eadem, nec minus ardua pericula subimus. Huius autem rei hoc est argumentum. Neque enim Lacedæmonij per se, [*& cum solis agri Laconici incolis:*] sed cum omnibus [*suæ ditionis populis, & externis auxiliis*] nostrum agrum inuadunt. Nos verò [*sine externis auxiliis*] aliorum [*agrum*] inuadentes, in alieno [*agro*] eos, qui domi sua tuentur, pugna, quam cum illis committimus, haud difficulter plerunque superamus. Nec vllus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul cùm propter nostrum rerum nauticarũ studium, tum etiam propter copias, quas ex nostrorum ciuium, & subiectorũ numero collectas in diuersa terrarum loca dimittimus. Quòd si vspiam cum aliqua [*nostrarum copiarum*] particula manus conseruerint, & quum aliquos de nostris superarunt, omnes [*à se*] pulsos gloriantur, & quum victi fuerunt, se ab vniuersis victos fuisse [*dicunt.*] Quanquam si otio potius, quàm laborum meditatione, nec legibus magis, quàm generosis moribus pericula subire velimus, nobis contingit, vt & ærumnis, antè quàm veniant, non defatigemur: & quum in ipsas iam venerimus, non minus audaces simus [*in his tolerandis,*] quàm qui perpetuò se macerant laboribus. hinc etiam accidit, vt cùm in

hisce rebus [*antè declaratis,*] tum etiam in aliis nostra ciuitas admiratione sit digna. Nam elegantiæ quidem studemus: [*sed*] cum frugalitate, [*& sine luxu.*]& philosophamur: [*sed*] sine mollitie, [*nec propter huius studium molles euadimus.*] Et diuitiis in rerum gerendarum opportunitate potius vtimur, quàm ad inanem verborum iactationem. neque turpe cuiquam [*est*] suam paupertatem fateri: sed turpe [*est,*] non [*conari eam*] re ipsa vitare. Et in iisdem [*hominibus*] simul & priuatarum, & publicarum [*rerum*] cura inest. quinetiam aliis, qui agriculturæ dant operam, [*hoc adest,*] vt Reipub. administrandæ non minus, [*quàm cæteri,*] sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum: at nullius vsus [*hominem*] esse ducimus. Iidem etiam res rectè iudicamus, & animo concipimus, non existimantes orationem rebus nocere; sed potius oratione non prius doceri, quàm ad rés, quæ sunt gerendæ, exequendum accedas, [*hoc detrimentosum ducentes.*] Nā hoc quoque præ cæteris eximium habemus, quòd & iidem maximè audeamus, & quæ [*audemus, ac*] aggredimur, [*ea maximè*] consideremus. quod aliis [*obesse solet. nam*] imperitia quidem, audaciam; consideratio verò [*difficultatum, ac periculorum,*] cunctationem, [*& metum*] affert. Illi autem iure fortissimi sunt habendi, qui dura, & mollia manifestissimè cognoscunt, nec tamen propterea à periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quæ ad beneficentiam pertinent, à multis discrepamus. nam non accipientes: sed dantes beneficium, amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constantior, vt debitam [*sibi gratiam, in eo*] tueatur, cui [*beneficium*] beneuolentiæ causa dedit. Sed qui pro beneficio [*accepto gratiam referre*] debet,

debet, est obtusior, [*& in amore minus vehemens,*] quia scit se beneficium non daturum, pro quo gratia sibi sit referéda: sed rèm debitam persoluturum. Nos etiam soli non magis habita quæstus ratione, quàm certa liberalitate freti, quoslibet sine metu iuuamus. Atque vt rem paucis expediam, dico & totam istam ciuitatem esse Græciæ magisterium, & singulos eius ciues, atque eosdem homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, & cum maxima gratia, maximaque venustate [*totum*] corpus idoneum, [*& artibus ad hæc exercenda necessariis instructum*] exhibere. Quòd autem hæc, quæ in præsentia [*à me*] dicuntur, non magis verborum inani iactatione, quàm rerũ veritate nitantur, hæc Reipub. potentia, quam his studiis parauimus, [*facile*] indicat. Sola enim [*omnium*] earum, quæ nunc extant, famam superans, dato documento cognoscitur, solaque ne hostibus quidem sibi bellum inferentibus indignationem affert, quasi clades accipiant à ciuitate, quæ minorem & potentiam, & dignitatem habeat, neque populis subiectis conquerendi materiam præbet, quasi viris imperio indignis pareant. Declarata verò nostra potentia non obscuris signis: sed clarissimis testimoniis, ingentem excitabimus admirationem cùm apud nostræ ętatis homines, tum etiam apud posteros, ita vt nec Homerũ præconem simus desideraturi, nec alium quempiam, qui suis quidem carminibus animos in pręsentia demulceat, rerum verò gestarum opinione veritatem lædat: sed omnia maria, omnesque terras nostrâ audaciâ nobis patêre coëgimus, & malorum, [*quibus nostros aduersarios,*] & bonorum, [*quibus amicos affecimus,*] sempiterna monumenta à nobis vbique collocata visuntur. Pro tali igitur ciuitate & isti, quòd se hac priuari iniquũ ducerét,

fortiter pugnantes occubuerũt, & quélibet eorum, qui sunt reliqui, pro ipsa labores alacri animo subire decet. Quamobrẽ etiam orationem de Rep. perduxi, vt docerẽ non de re pari nobis certamẽ esse, & [*aliis*,] qui nihil horum æquè, [*atque nos*,] habent: simul etiam, vt signis manifestis demonstrarẽ laudem eorum, quos oratione cohonestandos mihi iam proposui. quanquam maxima pars ipsius [*laudationis, qua res ab ipsis fortiter gestas ornare statueram, à me*] iam est explicata. Nam istorũ, & his similium [*virorum*] virtutes ciuitatem [*rebus illis*] ornarunt, quas ego iam laudaui. Neque multi Græcorum reperiantur, quibus rerum gestarum laudatio tribui possit, quæ sit horũ laudationi æqualis. Nam præsens istorum mors virtutem [*vniuscuiusq;*] viri declarare, & prima indicare, & postrema confirmare mihi videtur. Etenim æquum est illorum, qui cæteris in rebus fuerunt deteriores, [*quàm alij,*] bellicam pro patria fortitudinem primo loco poni, [*ita vt hac in re saltem cæteris anteponantur.*] Nam benefacto malefacti memoriam delentes, publicè plus vtilitatis vniuersæ ciuitati attulerunt, quàm priuatim suis vitiis eam læserunt. Horũ verò nullus diuitiarum fructum, quem se in posterum ex ipsis percepturum speraret, [*virtuti*] anteponens, mollis, [*ac ignauus*] fuit, neque spe paupertatis [*vitandæ,*] quasi hac vitata diues vel posthac esset futurus, pericula alacriter subire recusauit: sed hostes vlcisci flagrantius cũpientes, quàm illis bonis perfrui, simũl etiam hoc omnium pulcherrimum periculum existimantes, hoc subeuntes, illos quidem vlcisci, hæc verò assequi voluerunt. incertum quidem rei feliciter gerendæ euentum spei committentes, id verò, quod iam cernebatur, in sua ipsorum virtute, eiusq; fiducia ponendum cen-

sen-

ſentes. Et [*pulcherrimum eſſe*] exiſtimantes in hoſte propulſando vel ipſam mortē potius obire, quàm cedendo, ſalutem ſibi parere: verborum quidem dedecus, [*& infamiam*] vitarunt, rem verò ipſam, [*mortemq́*] fortiter tulerunt, & breuiſſimo temporis ſpatio, breuiſſimaq; fortunæ inclinatione, ſumma potius cum gloria, quàm [*ſummo*] cum timore de vita deceſſerunt. Et iſti quidē ex ipſius Reipub. dignitate tales fuerunt, [*& quales eos eſſe oportuerat, tales etiam in patriam extiterunt.*] Reliquos verò tutiorem quidē, [*ac fortunæ iniquitati minus obnoxium*] optare: ſed nequaquam minus audacem in hoſtes animum habere velle oportet, non oratione ſola vtilitatem ſpectantes, quam apud vos rerum non minus gnaros, [*quàm ego ſum,*] aliquis dicendo amplificare poſſet, recenſens quot bona inſint in hoſtium propulſatione: ſed potius huius Reipub. potentiam ex rebus, quas quotidie gerit, contemplantes, ita vt ipſius etiam amatores efficiamini. Et quum hæc [*vrbs*] vobis magna eſſe videbitur, illud cogitate, viros fortes, & qui norant quid facere deceret, quiq; in ipſis rebus gerendis erubeſcebant, iſtam rerum potentiam comparaſſe: & qui, quoties à rei alicuius tentatæ adeptione aberrarūt, non propterea etiam Remp. ſua virtute fraudādam cenſuerunt: ſed ipſi pulcherrimam collectam prolixo, & libenti animo dederunt. publicè enim corpora dantes, [*& pro Reipub. ſalute vitam profundentes,*] priuatim gloriā non ſeneſcentem, [*at immortalem*] acceperunt, & honorificentiſſimam ſepulturam [*ſunt adepti,*] non [*eam*] potius, in qua ipſi ſiti ſunt: quam [*eam*] in qua ipſorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum, vel agendarū occaſione, quæ ſeſe offeret, perpetuò celebranda relinquitur. Nam illuſtrium virorum omnis tellus

est sepulchrum, neque sola cipporum in [*agro*] domestico [*erectorum*] inscriptio [*virtutem eorum*] testatur: sed etiam in alieno [*solo*] memoria nullis mandata scriptis, magis apud animum cuiusque, quàm apud sepulchrum [*in illorum honorem ab hominibus*] extructum perpetuò manet. Quos ipsi nunc imitandos vobis proponentes, & felicitatem existimantes esse libertatem, & libertatem esse animi generositatem, bellica pericula subire ne recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla boni spes adest, vitam potius profundere debent, quàm illi, quibus, si diutius viuant, fortunæ ex secunda in aduersam periculosa, & incerta commutatio est extimescenda; & [*illi præcipuè,*] quorum potissimum maximè interest, si quid offenderint. Nam vexatio cum mollitie coniuncta, viro saltem magnanimo est acerbior, quàm mors sensu carens, quæ cum fortitudine, simul & cum publica spe ipsi contingit. Quamobrem etiam nunc istorum parentes, quotquot adestis, non magis deflebo, quàm consolabor. Hominum enim vitam variis fortunæ casibus obnoxiam esse sciunt. Illi autem felicitatem [*sunt adepti,*] quibus honestissimus vitæ finis, vt nunc istis, vobis verò mœror obtigit. & quibus datum est, vt [*eorum*] vita feliciter acta pariter & finita censeatur. Scio autem difficile esse persuadere vobis, [*vt à mœrore, lachrymisque temperetis, in morte istorum,*] quorum monumenta vel sæpius in aliorũ rebus secundis habebitis, quibus vos quoque quondam exultabatis. nec dolor [*contingit*] quum quis bonis, quæ nunquam est expertus, priuatur: sed quum quis [*eo bono*] spoliatur, quo frui consueuerat. Hoc tamen spe aliorũ quoque liberorum tolerandum est illis, qui per ætatem liberos adhuc suscipere possunt. Nam futura sobo-

soboles & priuatim defunctorum obliuioné nonnullis afferet, & Reipub. bifariam [*proderit,*] tum quia [*ad vrbis frequentiam,*] ne deserta relinquatur, tum etiam quia ad [*eius*] præsidium proderit. Fieri enim non potest vt, qui liberos non habent, quos [*pro patria*] periculis obiiciant, perinde[*atq; isti fecerunt,*] recta, tutaque consilia in publicis consultationibus Reipublicæ æquè præbeant. Quotquot verò ætate iam prouecta estis, vitam actam, quæ fuit longior, & in qua floruistis, loco lucri ducite, & reliquam, breuem fore existimate, & istorum gloriâ dolorem leuate. solum enim honoris, [*& veræ gloriæ*] studium non senescit. Neque in ea ætatis infirmitate, quæ hominem reddit inutilem, quæstus, vt nonnulli dicunt, magis delectat, quàm ipse honor, quo quis ornatur. Liberis autem, & fratribus istorum, quotquot hîc adestis, magnum certamen [*propositum esse*] video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestræ virtutis exuperantia [*hoc assequi poteritis, vt*] non pares illis: sed paulo inferiores iudicemini. Nam liuor est inter æmulos, [*& pares,*] quandiu viuunt. Sed id, quod nullis est impedimento, [*& is qui iam obiit, nec vllum aduersarium amplius habet,*] beneuolentia non æmula colitur. si quam autem & de virtute mulierum, quæ in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, breui adhortatione rem totam complectar. Nam gloriam magnam adipiscemini, si à pristina vestra natura, [*sexuq;*] non descieritis, & si operam dederitis, vt quàm minimum rumoris siue in bonam, siue in malam partem de vobis inter mares disseminetur. Exposui ego quoque oratione, ex legis præscripto, quæcunque ad rem præsentem facere iudicaui. & re ipsa, qui sepeliuntur, partim

quidem iam sunt ornati, partim verò, illorum liberos ciuitas publicè alet ad pubertatem vsq;, vtilem profectò & istis, & posteris coronam huiusmodi [*bellicorum*] certaminum proponens. Nam apud quos maxima virtutis præmia proponuntur, in horum etiam ciuitate viri præstantissimi versantur. Iam verò, postquàm vestros quisq; necessarios deploraueritis, abite. Huiusmodi igitur funus hac hyeme factum est. hac autem exacta primus huius belli annus est absolutus. Æstate autem statim ineunte, Peloponnesij, eorumq; socij cum duabus [*copiarum*] partibus, vt & antè, in Atticam irruperunt, (Archidamus verò Xeuxidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex, illis præerat) castrisque in ea positis agrum vastabant. cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primùm aggredi cœpit, quanquam & antè cùm in multas alias regiones inuasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, & alia loca. veruntamen neq; tanta pestilentia, neq; tot hominũ interitus vspiam accidisse memorabatur: nec enim medici propter [*morbi*] ignorantiam initiò [*ægrotis*] mederi, [*eosq; sanare*] poterant: sed ipsi potissimùm [*eò*] magis interibant, quò magis [*ad ægrotos*] accedebant, nec vlla alia hominum ars [*illis opem, ac salutem ferre poterat.*] Omnes etiam supplicationes ad [*Deorum*] templa factæ, & omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis huiusmodi rebus vsi fuerant, [*hæc*] omnia nullius erant vsus, tandemque victi magnitudine mali, hæc missa fecerunt. Primùm autem [*hic morbus,*] (vt fertur) initium duxit ex Æthiopia, quæ est supra Ægyptum, deinde verò & in Ægyptum, & Africam descendit, & in magnam partem regionis Regis [*Persarum,*] Athenas verò repentè inuasit, ac primùm

[*qui-*

[*quidem*] in Piræo homines tentauit, ita vt ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena à Peloponnesiis in puteos deiecta fuisse: nondum enim fontes illic erant. Deinde verò & in superiorem vrbem processit. & longè plures tunc moriebantur. Pronuntiet autem de eo [*morbo,*] vt quisque sentit, tam artis medicæ peritus, quàm imperitus, vnde verisimile videtur eum extitisse, & quas causas fuisse putet, quæ tantæ mutationis faciendæ vim habuerint. Ego verò, & cuiusmodi fuerit, dicam, & quæ sibi quisq; proponens, si quando rursus etiam [*hic morbus*] ingruat, iam prædoctus, aliquid habeat, ex quo præcipue [*eum*] cognoscat, hæc declarabo, tum quia ego ipse hoc morbo laboraui, tum etiam quia alios hoc laborantes ipse vidi. Nam annus ille (vt vel omnium confessione constabat) omnium [*superiorum*] saluberrimus, & aliorum morborum maximè immunis erat. quod si quis & antè aliquo alio morbo laborabat, omnes [*hi morbi*] in istum conuertebantur. Alios verò, qui corpore sano erant, nulla certa, manifestaque causa apparente: sed ex improuiso primùm quidẽ acres capitis feruores, & oculorum rubores, & inflammatio corripiebat. Et intestina, & fauces, & lingua continuò cruenta erant, & halitum tetrum, & graueolentem emittebant. Deinde verò ex his sternutatio, & raucitas sequebatur: nec multo pòst hic dolor cum vehementi tussi in pectus descendebat. Vbi verò in corde hæserat, cùm ipsum subuertebat, tum etiam omnes bilis eiectiones, quæ à medicis nominãtur, cum ingenti & ipsæ cruciatu, sequebantur. Et inanis singultus plerosque inuadebat, vehementem afferens conuulsionem, qui in nonnullis quidem statim, in nonnullis verò, vel multo pòst sedabatur. Et corpus quidem externum

tangenti, non erat admodum calidum, neque pallidum, sed subrubrum, liuidum, paruis pustulis, & vlceribus efflorescens. Internæ verò corporis partes adeò flagrabant, vt ne subtilissima quidem stragula, vel lintea iniecta, nec aliud quippiam nisi nuditatem ferre possent, & libentissimè in aquas gelidas se coniicere cuperét. Et multi eorum, quibus nullus erat custos, hoc ipsum etiam fecerunt, & in puteos se deiecerunt, siti insedabili obsessi. Et largior potus perinde erat ac parcior. Et corporis vexatio, quæ quiescendi facultatem adimebat, & perpetuæ vigiliæ [*eos*] vrgebant. Corpus etiam ipsum quandiu morbus vigebat, non languebat: sed præter [*omnem hominum*] opinionem cruciatui resistebat. Itaque plerique intra nonúm, aut etiam septimum diem, propter internum ardorem interibant: aliquid virium adhuc retinentes, aut, si [*hoc temporis spacio præterito mortem*] vitassent, [*tamen*] quia morbus in ventrem inferiorem descendebat, & exulceratio vehemens in ipso nascebatur, simul etiam quia immoderatum alui profluuium (*ægrotos*] inuadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio à summis partibus ducto, peruadebat. Et si quis ex maximis illis [*periculis*] euasisset, extremæ tamen corporis partes, quæ captæ, læsæque remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam [*morbus iste*] in ipsa quoque pudenda, & in summas manus, summosque pedes prorumpebat. multique his membris capti [*mortem*] vitarunt, nonnulli etiam oculis [*amissis euaserunt.*] Nõnullos etiã simul ac ex morbo conualuerunt, statim omnium rerum obliuio pariter, cepit, ita vt neque se ipsos, neque necessarios agnoscerét. Cùm enim hoc morbi genus mul-

to fuerit atrocius, quàm quòd oratione possit exprimi, cùm aliis in rebus grauius, quàm vt humana natura ferre possit, singulos inuasit, [*ac pressit,*] tum etiam hoc [*indicio*] maxime declarauit se aliquid aliud esse, quàm aliquod familiarium, [*& consuetorum morbornm genus.*] Nam alites, & quadrupedes, quotquot humanis cadaueribus vesci solent, cùm multa iacerent insepulta, [*tamen*] aut [*ad hæc*] non accedebant, aut, si gustassent, interibant. Huius autem rei est argumentum. nam huiusmodi auium manifestus fuit defectus, nec vspiam alibi, nec circum vlla huiusmodi [*cadauera*] visebantur. Canes verò, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, maiorem euentus significationem dabant. Hic igitur morbus (vt omittam multa alia inusitatæ atrocitatis [*genera,*] prout vnicuique aliquid accidebat diuersum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius [*morbus*] ex consuetis [*Athenienses*] infestabat. quòd si quis exoriretur, in hunc desinebat. Peribant autem, alij quidem, penuria eorum, à quibus curarentur, alij verò, vel diligentissimè curati. Nec vllum prorsus remedium, vt ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumque corpus, siue firmæ, siue infirmæ valetudinis esset, tanti mali violentiæ resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quæ omni victus ratione curabantur, corripiebat, [*ac absumebat.*] Illud verò in toto hoc malo grauissimum erat, tum quòd, simul ac quis se morbo correptum sensisset, animo consternaretur, (statim enim animo ad salutis desperationem conuersi, multo magis se ipsos proiiciebant, [*ac deserebant,*] neque [*morbo*] resistebant:) tum etiã, quòd propter mali contagionem,

quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeò vt ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. atq; hæc fuit præcipua maximæ stragis causa. siue enim noluisset metu deterriti mutuò se inuisere, deserti interibant, multæq; familiæ propter inopiam hominum, qui ægrotos curarent, exhaustæ sunt. siue [*alteri ad alteros*] adissent, interibant. præcipuè verò qui aliquam virtutis partem sibi vendicabant, [*quiq; virtutis aliquo studio tenebantur.*] nam præ pudore sibi ipsis non parcebant, dum in amicorum ædes ingrediebantur, vt eos inuiserent, si quidem vel ipsi domestici tandē lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commouebantur, mali violentia superati. Illi tamen, qui [*ex morbi violentia, mortisq; periculo*] euaserant, & eum, qui moriebatur, & eum, qui laborabat, magis miserebantur, tum quòd hoc malum prius experti, cognoscerent, tum etiam quòd ipsi in tuto iam essent. Hic enim morbus eundem bis non corripiebat, ita vt eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsique propter præsentem salutis insperatę lætitiam exultantes, quandam etiam leuem spem habebant, se ne alio quidem [*vllo*] morbo in posterum amplius vnquam absumptum iri. Ipsos autem, præter laborem, quo iam vexabantur, ipsa quoque [*rerum*] ex agris [*in vrbem*] comportatio, præcipuè verò [*rusticos,*] qui [*in eam*] confluxerant, grauius pressit. Cùm enim non essent ædes, [*quæ omnes recipere possent:*] sed in tuguriolis æstuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quinetiam alij super alios morientes, mortui iacebant, & in viis, & circa fontes omnes, aquæ desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi causa fecerant, cadaueribus hominum, qui

ibi,

ibi, in ipsis moriebãtur, erant refetta. Malo enim supra modum vrgente, homines non habentes quid agerent, aut quò se verterent, sacra, ac profana æquè negligere cœperunt, omnesque leges, [*ac ritus*,] quibus antè in sepultura, [*& funeribus*] vtebantur, pariter sunt cõturbati. nam vnus quisque [*suum cadauer*] sepeliebat, vt poterat. Multique propter crebram domesticorum iam defunctorum stragem, rerum [*ad funus, & sepulturam*] necessariarum penuria, ad impudentia sepulchra se conuerterunt, [*& suorum cadauera in alienis sepulchris impudenter sepelire non dubitarunt.*] Nam alij quidem in alienos rogos, anteuertentes illos, qui eos extruxerant, suum cadauer imponebant, igneque subiecto eos accendebant; alij verò, dum alterius cadauer arderet, suo cadauere, quod ipsi ferebant, superiecto, discedebant. Hic autem morbus [*non solùm hac in re: sed*] aliis etiam in rebus ciuitati maioris improbitatis fuit initiũ. facilius enim quilibet audebat [*palàm*] facere, quæ prius [*pudore impeditus*] occultabat, ita vt ex animi libidine nõ patraret, quòd [*maximam, ac*] repentinam rerum mutationem fieri viderent, & homines quidem fortunatos, repentè mori; illos verò, qui nihil antè possidebant, statim illorum bona possidere [*animaduerterent.*] Itaque bonis illis celeriter perfruendum, operamque voluptatibus dandam censebant, quòd pariter & corpora, & bona [*non diuturna: sed vnius tantum diei, &*] caduca esse ducerent. Nemoq, promptus erat ad labores tolerandos rei causa, quæ honesta videretur, incertum existimans an esset interiturus priusquàm ad illam perueniret, [*eamq, adipisceretur.*] Quod autem [*vnusquisque*] iucundum, & vndique si[...] quæstuosum fore nouerat, hoc etiam honest[...], & vtile censebatur,

[atque adeò vt honestum, & vtile in morem ab omnibus recipiebatur.] nec vllus Deorum metus, aut hominum lex *[eos à voluptatibus,& quæstibus nefariis]* arcebat. partim quidem, quia *[Deos]* colere, perinde esse iudicabant, ac nõ colere, quòd omnes pariter mori viderent: partim verò, quia nullus se tandiu superstitem futurum sperabat, dum instituto iudicio pœnas suorum delictorum daret. Multoque maiorem *[pœnam, fatorum iudicio]* iam decretam sibi impendere *[existimabant,]* ante cuius aduentum, aliquibus vitæ voluptatibus sibi perfruendum esse *[censebant.]* Athenienses igitur in huiusmodi morbum inciderunt, eoque grauiter premebantur, tum quòd homines intra muros morerentur, tum etiam quòd foris ager *[ab hostibus]* vastaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, vt verisimile est, hoc etiam carmen in memoriam reuocarunt, quod seniores olim decantatum dicebant. " Doriacum ve-" niet loimo comitante duellum. Inter homines autem altercatio erat, non λοιμὸν, *[id est, pestilentiam,]* in isto carmine ab antiquis nominatam: sed λιμὸν: *[id est, famem.]* Sed in præsentia illud meritò euicit, pestilentiam *[isto carmine]* significatam fuisse. Homines enim ad mala, quæ patiebantur, *[carminis]* mentionem accommodabant. Quòd si vnquam aliud Doricum bellum post hoc *[eos]* inuaserit, & λιμὸν, *[id est, famem,]* esse contigerit, *[iidem (vt opinor, &]* vt est verisimile) ita canent, *[& eundem versum canentes, non amplius λοιμὸν: sed λιμὸν pronuntiabunt.]* Oraculum etiam Lacedæmoniis redditum, ab illis, qui hoc nouerant, memorabatur, quum ipsis oraculum consulentibus, an bellum esset mouendum, Deus respondit, ipsos fore victores, si bellum totis viribus gererent, seque ipsis opem laturum dixit. Quòd igitur attinet ad oraculum, ea,

quæ

quæ [*tunc*] fiebant, cum ipso conuenire coniiciebant. Cùm autem Peloponnesij [*in Atticam*] irrupissent, hic morbus statim grassari cœpit. Nec ipsam Peloponnesum inuasit, [*nec vllo malo eam affecit,*] quod sit relatu dignum: sed Athenis quidem potissimum est grassatus, deinde verò & in aliis locis, prout quæque maximâ populi frequentiâ erant referta. Atque hæc quidem sunt [*mala,*] quæ morbus iste [*Atheniensibus*] attulit. Peloponnesij verò, postquam [*Atticæ*] planitiem vastarunt, in agrum, qui πάραλος, [*id est, mari-vicinus,*] appellatur, processerunt, vsque ad montem Laurium, vbi sunt argenti secturæ, quas Athenienses possident: ac primùm quidem eam [*agri*] partem vastarunt, quæ Peloponnesum spectat, deinde verò eam, quæ ad Eubœam, & Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat in eadem sententia, perseuerabat, quemadmodum & in superiore [*Lacedæmoniorum*] expeditione [*fecerat,*] non oportere Athenienses [*ex vrbe*] contra [*hostem*] exire. Cùm autem [*Lacedæmonij*] in [*Attica*] planitie adhuc essent, antequàm ad agrum Paralium, [*id est, ad oram maritimam,*] venirent, [*ipse*] centum nauium classem Peloponneso bellũ illaturus instruebat, & postquã [*omnia*] parata fuerũt, soluit. Ducebat autẽ in nauib. quatuor millia grauis armaturæ militũ Atheniensiũ, & trecentos equites, in [*aliis*] nauibus, quæ equis vehendis erãt aptæ, quæ ex vetustis nauigiis tunc primũ factę fuerant. ad eandem autem expeditionem & Chij & Lesbij cum quinquaginta nauibus proficiscebantur. Cùm autem hic Atheniensium exercitus soluit, Peloponnesios in Atticæ ora maritima versantes reliquerunt, cumq; ad Epidaurum Peloponnesi [*vrbem*] peruenissent, magnam agri [*partem*] vastarunt, & adorti vrbem, in spem quidem eius

expugnandę venerũt, res tamen ipsis non successit. cùm autē ab Epidauro soluissent Trœzeniũ, Haliensem & Hermionensem agrum vastarunt: hęc autem omnia loca sunt in maritima Pelopõnesi ora. Hinc verò soluẽtes, ad Prasias agri Laconici oppidũ maritimum peruenerũt, eiusque agrum vastarunt, & ipsum oppidum ceperunt, ac diripuerunt. His autem actis, domum redierunt. Peloponnesios verò non amplius in Attica versantes: sed domum reuersos nacti sunt. Quamdiu autem Peloponnesij in Attica fuerunt, & Athenienses cum classe nauigarunt, hîc morbus & militiæ, & domi Athenienses absumpsit. Quamobrem etiam aiunt Peloponnesios morbi metu, cùm ex transfugis eum in vrbe grassari intellexissent, simul etiam cùm [*ipsos Athenienses suorum cadauera*] sepelientes viderent, citius, [*quàm statuerant*] inde discessisse. Hac autem expeditione [*Peloponnesij*] in agro hostili diutissimè sunt commorati, totumque vastarunt. nam quadraginta fermè dies in Attica manserunt. Eadē æstate Agnō Niciæ, & Cleopompus Cliniæ [*filius,*] Periclis in prætura collegæ, sumptis copiis, quibus ille fuerat vsus, Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, & Potidææ adhuc obsessæ, bellum statim intulerunt. Cùm autem [*ad eam*] venissent, machinas ei admouerunt, omniq; ope [*eam*] expugnare conabantur. Sed neque vrbis expugnatio, neq; cætera pro apparatus magnitudine ipsis succedebant. Nam morbus iste superueniens, hîc Athenienses tunc grauiter afflixit, absumens exercitũ, adeò vt & priores Atheniensium milites, [*qui ad vrbem obsidendam antè missi fuerant,*] morbum contraxerint ex contagio copiarum, quæ cum Agnone venerant, quamuis antea rectè valerẽt. Phormion verò, & mille, ac sexcenti milites [*quos secum duxerat,*]

xerat,] apud Chalcidenses non amplius erant. Agnon igitur cum nauibus Athenas rediit, ex quatuor millibus militum, mille, & quinquaginta morbo amissis, intra dies circiter quadraginta. Priores verò milites in suo loco remanentes Potidæam obsidebant. Post secundam verò Peloponnesiorum irruptionem [*in agrum Atticum factam*,] Athenienses cùm ager ipsorum iterum esset vastatus, & morbus, simul & bellū ipsos premeret, sententiam mutarunt; & Periclem culpare cœperunt, tum quòd sibi suasisset, vt bellum hoc susciperent, tum etiam quòd propter ipsum in has calamitates incidissent, & ad compositionem cum Lacedæmoniis faciendam, animis inclinabant. cumque nonnullos legatos ad ipsos misissent, nihil impetrare potuerunt. Tunc autem in maxima dubitatione constituti, omnisque consilij inopes, in Periclem inuehebantur. Ille verò cùm ipsos ob præsentem rerum statum indignari videret, omniaque facere, quæ ipse sperauerat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus prætor) illos ad fiduciam adhortari, & ira sedata animos illorum mitigare, omnemque metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progressus hanc orationem habuit.

PERICLIS CONCIO.

Vestra in me indignatio mihi [*iampridem hoc*] expectanti contigit. (eius enim causas intelligo) atque propterea concionem coëgi, vt vos commonefacerem, & vobiscum expostularem, siquid vos haud rectè vel mihi succensetis, vel rebus aduersis ceditis. Ego enim existimo ciuitatem, cuius vniuersus status manet erectus, maiorem vtilitatem priuatis hominibus afferre, quàm si singulorum ciuium felicitate priuatim floreat, ipsa verò vniuersa iaceat afflicta. Qui enim priuatim rem feli-

citer gerit, si patria euertatur, ipse quoque nihilominus vnâ cum ea perit. Qui verò in Repub. florente rem infeliciter gerit, is longè facilius conseruatur. Quum igitur Respub. quidem priuatas [*singulorum*] calamitates sustinere potest, singuli verò [*publicas*] ipsius [*calamitates ferre*] nequeunt, quomodo non cõuenit vniuersos opem ipsi ferre? nec [*oportet facere*] id, quod vos nunc facitis, [*qui*] domesticis iacturis attoniti, Reipub. salutem deseritis, & me, qui vobis suasi, vt bellum hoc susciperetis, atque adeò vos ipsos, qui mihi assensi estis, accusatis. Atque mihi tali viro irascimini, qui me nulli secundum esse puto, aut in cognoscendis rebus, quæ sunt faciendæ, aut etiam in his explicandis, aut in amanda ciuitate, aut etiam in superanda pecuniarum cupiditate. Nam qui nouit [*res Reipub. necessarias, ac salutares,*] neq; apertè docet, perinde est ac si nunquam [*eas*] cogitasset. Et qui vtrunque habet, sed Reipub. est maleuolus, is pariter nullum amicum consilium ipsi dabit: sed si hoc etiam illi adfuerit, sed pecuniis vincatur, hoc vnó [*vitio*] cuncta vendentur. Quare si mihi vel mediocriter hæc præter cæteros adesse existimantes, me autorem in hoc bello suscipiendo sequuti estis, nullo meo merito nunc saltem iniuriæ culpam sustineam. Quibus enim dum cæteris in rebus fortuna secunda vtuntur, optio datur [*vtrum pacem, an bellum malint,*] magna est stulticia, si bellum gerant. Sed si necesse erat, aut cedentes, finitimis statim parere, [*& imperata facere,*] aut periculũ subeuntes hoste superato seruari, is qui periculũ subterfugit, maiorem reprehensionem meretur, quàm ille, qui hoc fortiter sustinuit. Atque ego quidem [*nunc etiam*] idem sum, [*qui & ante,*] nec à sententia discedo. Vos verò [*sententiam*] mutatis, post-

quam

quàm vobis accidit, vt rebus quidem integris bellum suscipereris autoritatem meam sequuti, calamitatibus vero afflicti, pœnitentia ducamini, meique consilij ratio propter vestri iudicij, imbecillitatem non recta vi leatur. quia id quidem, quod molestiam affert, ab vno quoque vestrum iam sentitur, communis verò vtilitas, quæ adhuc est remota, nondum patet. Animusq́ vester ingenti, eaque repentina rerum mutatione quæ vobis contigit humilis, [*ac deiectus*] in suscepto consilio constanter permanere non potuit. Repentinus enim & inexpectatus casus, & qui maximè præter opinionem accidit, animum deiicit. Id, quod cùm aliis in rebus, tum verò præcipuè in hoc morbo vobis accidit. Tamen cùm ciuitatem magnam incolatis, & in institutis ipsi paribus sitis educati, vos etiam decet animis excelsis grauissimas quasq; calamitates sustinere, nec [*pristinam Reipub.*] dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare solent eum, qui per ignauiam deserit suam gloriam, ac eum odisse, qui per confidentiam, [*gloriam*] alienam affectat.) Sed deplorata re priuata, Reipub. succurrere, eiusque salutem tueri. Quod autem attinet ad belli laborem, [*& ad vestram opinionem, qua adducti veremini*] ne sit diuturnus, nec tamen [*ideo*] magis victoriam obtineamus, vobis & illa sufficiant, in quibus iam sæpe aliâs demonstraui ipsum [*laborem, de diuturnitate vobis*] non rectè suspectum esse. Declarabo autem hoc quoq;, quod neque vos ipsi vnquam ante hac cogitasse mihi videmini, licet vobis adsit, de magnitudine (inquam) imperij, neq; ego in superioribus meis orationibus [*declaraui.*] Et ne nunc quidem [*hac oratione*] vterer, quæ quandam iactationis speciem habet, nisi vos præter rationem animis consternatos vi-

derem. Existimatis enim vos sociis tantùm imperare. Ego verò pronuntio duarum orbis terrarum partium, terræ (inquam) & maris, quarum vsus est manifestus, alterã totam in vestra potissimùm potestate esse, vosq; potissimùm cùm eius portionis, quam nunc tenetis, dominos esse, tum etiam. [*amplioris*,] si ampliorem [*habere*] cupiatis, [*dominos fore.*] Nec [*enim*] vllus est Rex, nec vlla alia gens earum, quæ nunc viuunt, quæ vos cùm præsenti classis apparatu nauigantes prohibere possit. Itaq; constat istam potentiam non esse conferendam cum vsu, [*commodisq;*] vel ædificiorum, vel agri, quibus quasi magnis quibusdam rebus vos priuatos putatis. neque vos decet iniquo potius, [*quàm sedato*] animo rerum istarum [*iacturam*] ferre: sed leue quoddam diuitiarum decus, & ornamentum. [*hæc*] existimare, & negligere, & vobis persuadere libertatem quidem, si eam fortiter retineamus, & conseruemus, hæc facilè recuperaturam: sed si aliorum imperio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas iam possidemus, imminutum iri, quod [*illis, qui suam libertatem produnt*] accidere solet. Et neutra in re nos à nostris maiorib⁹ degenerare [*decet*,] qui res istas non ab aliis acceptas: sed suis laboribus partas retinuerunt, & præterea conseruatas nobis tradiderunt. Turpius autem est rebus, quas possidemus, priuari, quàm [*vinci &*] rem infeliciter gerere, dum [*eas*] quærimus. [*Decet*] etiam nos aduersus hostes ire non solùm cum fidentia, [*& animo excelso*:] sed etiam cum [*confidentia ac eorum*] contemptione. Gloriatio enim etiam ex felici imperitia vel cuilibet ignauo innascitur. At contemptio [*ei innascitur*,] qui vel consilio [*ne dum fortuna*] se aduersariis superiorem esse confidit. Id quod nobis adest. Et prudentia, si fortunæ conditio

tio sit æqualis, propter animi celsitudinem, audaciam reddit tutiorem, & spei minus fidit, cuius vires sunt in dubio: sed consilio [*fidit,*] cuius prouidentia ex præsentibus copiis est exploratior. Decet etiam vos dignitati, quam Respub. propter imperium habet, (qua vos omnes lætamini) opem ferre, nec labores subterfugere, aut ne honores quidem consectari, neque existimare de vna tantum re, de libertate videlicet in seruitutẽ commutanda, certamen esse: sed & de imperio amittendo, & de periculo inimicitiarum, quas ob res in imperio gestas vobis contraxistis, à quo ne discedere quidem vobis amplius licet: si quis hoc etiam in præsentia [*non*] metuens, vitæ tranquillitate, [*quam se adepturum sperat, si hostibus imperio cedatur, confidẽs,*] se fortem præstat. nam vt tyrannidem hoc [*imperium*] iam tenetis, quod occupare quidem videtur iniustum; deponere verò, periculosum. Nam huiusmodi homines, [*qui pacis, & otij sunt cupidi,*] si cæteris quoque [*idem*] persuaderent, & si fortè liberi, [*& arbitratu suo viuentes,*] per se, [*& seorsum ab aliis*] ciuitatem incolerent, [*eam*] protinus perderent. Etenim [*quies, &*] tranquillitas, nisi cum agendi studio sit coniuncta, seruari non potest, nec in ciuitate, quæ principatum obtinet, [*hominibus*] conducit: sed in ea, quæ alterius imperio paret, vt bona fide seruitutem toleret. Vos verò neq; ab huiusmodi ciuibus decipiamini, neque mihi succenseatis, (cui vos etiam de bello gerendo assensi estis) licet hostes, qui nobis bellum intulerunt, fecerint ea, quæ illos facturos esse verisimile erat, quia vos [*ipsis*] parere noluistis. quandoquidem morbus iste preter omnem nostram expectationem accidit (res profectò, quæ vna omnium spem, [*ac opinionem*] superauit) eiusq; causa magna ex parte me in lon-

gè maiora vestrum odia incurrisse scio. [*sed*] immeritò, nisi etiam quum aliquid præter vestram expectationem feliciter gesseritis, [*huius felicitatis insperatæ causam*] mihi tribuatis. Mala enim, quæ diuinitus accidunt, necessariò; quæ ab hostibus proficiscuntur, fortiter sunt ferenda. hæc enim & antea in huius ciuitatis more posita erāt, nunc verò [*cauete*] ne in vobis prohibeantur, [*néue à vobis ipsis aboleantur.*] Sciatis autem eam maximum nomen apud omnes mortales adeptam, quòd rebus aduersis minimè cedat, & plurimos milites, ac labores in bello consumpsisse, maximamque potentiam ad hoc vsque tempus habuisse, cuius apud posteros in æternum, etiam si tandem aliquando succumbamus (natura enim comparatum est, vt omnia [*orta, & aucta,*] decrescant, [*ac tandem occidant.*]) memoria relinquetur: quòd videlicet nos Græci plurimorum Græcorum imperium iam obtinuerimus, & grauissima bella tum aduersus vniuersos, tum aduersus singulos [*populos*] sustinuerimus, præterea quòd vrbem rerum omnium copia instructissimam, & frequentissimam incoluerimus. Quanquam is quidem, qui segnis est, hæc vituperabit: sed qui est agendi studiosus, ipse quoque æmulabitur. siquis verò [*res huiusmodi*] non possideat, inuidebit. Cæterùm [*aliis*] inuisos, & graues esse in præsentia, [*hoc minimè curandū. nam*] hoc omnibus accidit, quotquot alteri alteris imperare voluerunt. Qui verò maximarum rerum gratia suscipit inuidiam, is rectè sibi consulit. Odium enim non diu durat. Sed & præsens splendor, & gloria in posterum perpetuò celebranda relinquitur. Vos igitur [*hæc duo*] prospicientes, & futurum decus, & præsens dedecus, præsenti animorū alacritate vtrumque quæratis. [*ipsam videlicet deco-*

rū

rũ adeptionem, & dedecoris vitationem,] neque vllum caduceatorem ad Lacedæmonios mittatis, neque ſignificationem detis vos præſentibus incommodis premi. Nam qui in calamitatibus animo minimum affliɛ̃tantur, & re ipſa plurimum [*ipſis*] reſiſtunt, iſti & publicè & priuatim omniũ ſunt præſtantiſſimi. His verbis Pericles Athenienſium iram in ſe conceptam mitigare, animoſque [*illorum*] à præſentibus malis abducere conabatur. Illi verò publicè quidem eius oratione flectebantur, [*eiq; morem gerebant,*] nec [*vllos legatos*] ad Lacedæmonios amplius mittebant, & in bellum animis impenſius incumbebant: ſed priuatim calamitates, quibus premebantur, ægrè ferebant. Pauper quidem, quòd tenuiores facultates habens, bellum ingreſſus eſſet, & tamen his ipſis priuatus eſſet. Illi verò, qui opibus pollebant quòd egregia in agris prædia, villaſq; magnificè ędificatas, & ſumptuoſa ſupellectile inſtructas amiſiſſent. Sed, quod omnium erat grauiſſimum, quòd pro pace bellum haberent. Nec prius vniuerſi iram, quam in eum conceperant, depoſuerunt, quàm eũ pecunia mulctarunt. Rurſus tamen non multo pòſt (id, quod vulgus facere ſolet) [*ipſum*] belli ducem elegerũt, eique rerum omnium adminiſtrationem commiſerunt, quòd domeſtici quidem luctus, & iacturæ, quam ſinguli priuatim fecerant, dolorem iam minus ſentirent, ipſum verò in rebus, quibus vniuerſa ciuitas indigebat, adminiſtrandis, plurimi faciendum eſſe iudicarent. Quandiu enim Reipubl. præfuit in pace, eam moderatè rexit, eamq́ue bona fide tutatus eſt, eiuſque potentiam maximè auxit. Poſtquam autem hoc bellum ſuſceptum eſt, in hoc etiam ille Reip. vires videtur præuidiſſe. Duos autem annos, & ſex menſes [*à bello moto*] præterea

vixit. Et post eius mortem, eius prouidentia in bello magis cognita est. Ille enim dicebat [*Athenienses*] victores euasuros, si quiescerent, [*& à cæteris bellis abstinerent*,] rebusque nauticis operam darent, neque nouum imperium quærerent, dum hoc bellum gererent, neque Rempub. in discrimen vocarent. Illi verò & hæc omnia contrà egerunt, & alia, quæ ad hoc bellum pertinere non videbantur, ob priuatam ambitionem, & priuatos quæstus, in suam, sociorumque perniciem administrauerunt. Nam quum ea, [*quæ gerenda suscipiebant*,] feliciter succedebant, honor, & fructus ad priuatos potius, [*quam ad Rempub.*] redibat: quum verò infeliciter succedebant, Reipub. detrimentum in hoc bello afferebant. Huius autem rei hæc fuit causa, quòd, cùm ille & dignitate, & consilio polleret, & manifestè omnium ciuium integerrimus esset, vt nullis pecuniæ muneribus se corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quàm ipse eam regeret. Nam cùm nō malis: [*sed bonis*] artibus potentiam adeptus esset, ad multitudinis voluntatem nihil dicebat; sed eam pro sua autoritate castigare, quinetiam nonnullis in rebus [*ei palàm*] aduersari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestiuè, ac petulantiæ confidentia pulsos audere animaduertebat, [*eos*] incusso metu, dicendo reprimebat. Contrà verò, eos temerè formidantes ad fiduciam reducebat, [*animosq; ipsis restituebat.*] Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium [*populi*] virum principatus erat. Qui verò eum sunt sequuti, cùm potius inter se dignitate pares essent, & eorum singuli principem in Repub. locum, affectarent, omnia ad populi voluntatem dicere, eiusque libidini Rempub. permittere cœperunt. Vnde cùm

multis

multis aliis in rebus peccatum est, (vt in ampla ciuitate, & quæ principatum obtinet, [*accidere plerunque solet,*]) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quæ suscepta est non tam peccato iudicij, [*& culpa*] eorum, aduersus quos [*ipsi Athenienses*] iuerunt, quàm illorum, qui [*classem illam*] emiserũt, qui non cognoscebant ea, quæ [*suis illuc*] profectis conducebant: sed propter priuatas simultates, de populi principatu contendentes, & res, quæ militiæ gerebantur, debilitarunt, & [*domi*] totum Reipub. statum mutuis discordiis tunc primùm conturbarunt. Quamuis autem in Sicilia rem infeliciter gessissent, & cùm alium apparatum, tum etiam maiorẽ classis partem amisissent, & in ipsa vrbe seditione iam laborarent, tamen tres annos restiterunt & prioribus hostibus, & Siculis, qui se illis adiunxerant, quinetiam plerisque sociorum, qui [*ab ipsis*] defecerant: mox etiam Cyro, Regis Persarum filio, qui se [*Lacedæmoniis*] adiunxerat, & pecunias Peloponnesiis ad classem [*parandã*] dederat. Nec prius [*hostibus imperio*] cesserunt, [*ac succubuerunt,*] quàm ipsi mutuis discordiis collisi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua cæteros ciues longè superans, ciuitatem Peloponnesiis eo bello vel facilimè superiorem fore præuiderat. Lacedæmonij verò, eorumq́ue socij, eadem æstate cum centũ nauibus profecti sunt in insulam Zacynthum, quæ iacet è regione Elidis. Zacynthij autem sunt Achæorum ex Peloponneso coloni, & Atheniensium erant socij. Illa autem classe aduersus [*illos*] vehebantur mille grauis armaturæ milites Spartani, & Cnemus Spartanus, classis præfectus; exscensuq; ex nauibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumq́ue illi deditionem facere nollent, domum redierunt. Eadem iam extrema, Aristæus Corinthius,

& Lacedæmoniorum Legati, Aneriſtus, Nicolaus, Pratodemus, & Timagoras Tegeates, & Polis Argiuus, [*non publicè miſſus: at ſua ſponte cum cæteris profectus, &*] priuatim, dum iter facerent in Aſiam ad [*Perſarum*] Regem, ſiqua ratione ei perſuadere poſſent, vt ſibi pecuniam daret, belliq; ſocietatẽ ſecum iniret, primùm in Thraciam ad Sitalcem Terę filium iuerunt, quòd vellent, ſi poſſent, ei perſuadere, vt relicta Athenienſium ſocietate ad ſuam tranſiret, & coniunctis armis ſecum Potidæam iret, vbi erat Athenienſium exercitus, qui [*vrbem*] obſidebat, vtque eos ſuis auxiliis iuuandi finem faceret, ſibiq; adeſſet, vt illo adiuuante, quò proficiſcebantur, ire poſſent trans Helleſpontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cùm fortè Athenienſium Legati, Learchus Callimachi, & Ameniades Philemonis [*filius,*] apud Sitalcem tunc adeſſent, Sadoco Sitalcæ filio, qui ciuis Athenienſis factus fuerat, perſuaſerunt, vt eos ſibi traderet, ne, ſi ad Regem tranſiuiſſent, quantum in ipſo ſitum eſſet, illi ſuæ ciuitati nocerent. Ille verò eorũ verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerẽt ad nauigium, quo Helleſpontum erant traiecturi, antequàm [*id*] conſcenderent, cõprehendit, miſſis aliis quibuſdã cum Learcho, & Ameniade. illosq; his tradi iuſſit. Hi verò [*eos*] acceptos Athenas detulerunt. Qui cùm eò perueniſſent, Athenienſes veriti ne Ariſtæus, ſi euaſiſſet, longè pluribus maleficiis [*ſe*] afficeret, quia eum & antè rerum omnium, quæ ad Potidæam, & in Thracia geſtæ fuerãt, autorẽ fuiſſe conſtabat, omnes eodem die, indemnatos, & quædam dicere volentes, interfecerunt, & in profundas foſſas deiecerunt. æquum eſſe cenſentes parem gratiã Lacedæmoniis referre, eoſq; eodẽ modo tractare

ctare, quo ipsi suos antè tractarant, qui negotiatores Atheniensium, & sociorum, quos ceperant in onerariis nauibus circa Pelopõnesum nauigantes, interfecerant, & in profundas fossas deiecerant. Lacedæmonij enim huius belli initio omnes, quos in mari cepissent, vt hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quàm eos, qui neutrorum partes sequebantur. Sub idem tempus, extrema iam æstate, & Ambraciotæ, cùm ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitarant, [*& ad belli societatem asciuerant,*] expeditionẽ fecerunt aduersus Argos Amphilochicum, cæteramq; Amphilochiam. Inimicitiæ autem, quæ ipsis cum Argiuis intercesserunt, hinc initium duxerant Argos Amphilochicum, & reliquã Amphilochiam. Amphilochus Amphiarai [*filius,*] post bellum Troianum, domum reuersus, cùm rerum status, qui Argis erat, ei nõ placeret, cõdidit in sinu Ambracico. [*vrbem*] de eodem patriæ suæ nomine Argos, [*cognomine verò Amphilochicum*] appellans. Hæc autem vrbs omnium in Amphilochia sitarum maxima erat, & potentissimos quosque [*illius regionis homines*] habebat incolas. Sed [*eius incolæ*] multis pòst seculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in ciuitatis societatem accersiuerunt. Linguamque Græcam, quæ nũc est in vsu, tunc primùm didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem vrbe cum ipsis habitarant. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotæ igitur progressu temporis Argiuos [*Amphilochicos, à quibus in ciuitatis communionem recepti fuerant,*] vrbe pellũt, ipsique retinent vrbem. Amphilochi verò vrbe pulsi sese Acarnanibus dediderunt, & vtrique Athenienses in auxilium aduocarunt, qui Phormionem ducem, & triginta naues ipsis miserunt.

Cùm autem Phormio [*eò*] perueniſſet, Argos per vim ceperunt, & Ambraciotas in ſeruitutem abſtraxerunt, vrbemque Amphilochi, & Acarnanes communiter incoluerunt. Poſtea verò ſocietas inter Athenienſes, & Acarnanes tũc primùm eſt inita. Ambraciotæ igitur tunc primùm inimicitias cum Argiuis propter ſuos in ſeruitutem ab illis abſtractos ſuſceperunt, poſteaquã in hoc bello hãc expeditionem fecerunt, exercitu ex ſuis militibus, & Chanibus, & aliis quibuſdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrum quidem in ſuam poteſtatem redegerunt: ſed cùm vrbem aggreſſi expugnare non potuiſſent, domum redierũt, & alij ab aliis dirempti ad ſuam quique gentem reuerterunt. Atque hæc quidem ęſtate iſta ſunt geſta. Ineunte autem hyeme, Athenienſes, viginti naues, & Phormionem ducem circa Peloponneſum miſerũt: qui ex belli ſede, quam Naupacti habebat, proficiſcens, diligenter obſeruabat, ne quis Corintho, & ex ſinu Criſæo enauigaret, néve [*eò*] intraret. alias etiam ſex in Cariam, & Lyciam, & Meleſandrum ducem [*miſerunt,*] vt pecunias ab iſtarum regionum incolis exigerent, neque oneraria nauigia ex [*vrbe*] Phaſelide, & Phœnice, & ex illa continente proficiſcentia, à Peloponneſiis latronibus, qui ex ipſa Peloponneſo veniebant, infeſtari ſinerent. Meleſander autem cum exercitu Athenienſium, & ſociorum, qui nauibus ſimul vehebantur, in Lyciam ingreſſus, prœlio ſuperatus occidit, & quandam copiarum partem amiſit. Eadem hyeme Potidæatæ, cùm diutius obſidionem tolerare non poſſent, & Peloponneſiorũ irruptiones in Atticam factæ nihilo magis Athenienſes [*ab vrbis obſidione*] remouerent, & res frumentaria defeciſſet, & alia multa pręterea pro neceſſario victu illic iã accidiſſent.

ſent, quinetiam nonnulli mutuò ſe guſtaſſent, ita demum in colloquium de deditione venerũt cum Athenienſium ducibus, quibus ea vrbis obſidendę cura mandata fuerat, Xenophonte Euripidis, Heſtiodoro Ariſtoclidæ, & Phanomacho Callimachi [*filio.*] Illi verò [*conditiones oblatas*] acceperunt, tum quòd exercitum in loco frigido magna incommoda ferre animaduerterent, tum etiam quòd Reſpub. duo talentorum millia in illam obſidionem iam impendiſſet. His igitur conditionibus [*Potidæatæ*] deditionem fecerunt. vt ipſi exirent, & liberi, & vxores, & milites auxiliarij, [*& mares quidem*] cum ſingulis veſtimentis, fœminæ verò, cum binis, cumque certa ſinguli ad viaticum pecunia. Atque hi quidem interpoſita fide publica egreſſi abierunt & in agrum Chalcidicum, & quò quiſque potuit. Athenienſes verò ducibus crimini dederunt, quòd populi iniuſſu [*cum hoſte*] compoſitionem [*huiuſmodi*] feciſſent. Exiſtimabant enim [*illos*] vrbem expugnare potuiſſe, [*ſi voluiſſent, vt de eius incolis arbitratu ſuo ſtatuerent, eosq; tractarent*] quemadmodum volebant. Poſtea verò colonos ex ſuo corpore Potidæam miſerunt, eamque incoluerũt. Atque hæc quidem hac hyeme ſunt geſta. & ſecundus huius belli annus finitus eſt, quod Thucydides conſcripſit. Ineunte æſtate, Peloponneſij, eorumque ſocij in Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: ſed cum copiis aduerſus Platæam iuerunt. Archidamus verò Zeuxidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex, illis præerat, & caſtris [*ad eam*] poſitis agrum vaſtaturus erat. Sed Platæenſes legatis ſtatim ad ipſum miſſis, hæc dixerunt. Archidame, & Lacedæmonij, neque iuſtè, neque ex dignitate veſtrà, patrumque veſtrorum factis, qui agrum Platæenſem hoſtiliter inuaditis.

Pausanias enim Cleombroti [*filius,*] Lacedęmonios qui Græciam Medorum dominatu liberauit, cum Græcis, qui pugnæ apud nos commisſæ, idem periculum ſubire voluerunt, cùm victimas Ioui Liberatori in Platæenſi foro immolaſſet omnesque ſocios conuocaſſet, Platæenſibus & agrum, & vrbem reddidit, [*ipſisq; permiſit,*] vt ſua poſſidentes, [*hic*] ſuis legibus viuerent, & dixit, nullum vnquã iniuſtè, ne ſeruitutis quidem imponendæ gratia, bellum ipſis illaturum; alioqui ſocios, qui aderant, pro viribus vim ab ipſis propulſaturos. Hæc igitur patres veſtri propter virtutem, & animi alacritatem, quam in illis periculis demonſtrauimus, nobis tradiderunt. Vos verò contrà facitis. Nam cum Thebanis, qui nobis ſunt inimiciſſimi, huc venitis, vt nos in ſeruitutem redigatis. Deos autẽ conteſtati, & eos, qui iuriſiurandi teſtes tunc fuerunt, & veſtros patrios, & noſtros indigenas, vos rogamus ne agrum Platæenſem lædatis, néve iuſiurandum violetis: ſed iure noſtro [*nos*] viuere ſinatis, quemadmodum Pauſanias ſtatuit. Cùm autem Platæenſes hæc dixiſſent, Archidamus illorum orationem excipiens, hæc reſpõdit. Æqua eſt veſtra oratio, Viri Platæenſes, ſi verbis facta reſpõdeant. Quemadmodũ igitur Pauſanias vobis præſtitit, cùm vos ipſi veſtro iure viuatis, tum etiam alios pro veſtra virili parte in libertatem vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiſcũ ſubierunt, & eiuſdem fœderis, ac iuriſiurandi participes fuerunt, & qui nunc Athenienſibus ſeruiunt. Nam veſtri ipſorum cauſa, & aliorum in libertatem aſſerendorum gratia tantus apparatus [*tunc*] factus fuit, tantumque bellum fuit ſuſceptum. cuius [*libertatis*] cùm vos quoq; maximè participes fueritis, iuſiurandum etiam ſeruetis: ſin minus (ad quæ

vel

vel antè [*vos*] jam inuitauimus, [*& hortati sumus*]) quiescatis, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, & vtrosque quidem amicitiæ causa, neutros verò belli gratia recipiatis. Atque hæc quidem nobis placent. Archidamus igitur hæc dixit. Platæensium verò legati his auditis in vrbem redierunt, cumq; rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt, à se sine Atheniensibus, fieri non posse, quæ ab ipso petebantur. suos enim liberos, & coniuges apud illos esse, seq; toti ciuitati timere, ne post ipsorum discessum, Athenienses venirent, & impedirent [*ne promissis starent*,] aut etiam Thebani, propterea quòd cautum esset de vtrisque recipiendis, suam vrbem rursus occupare conarentur. Ille verò illos bene sperare iubens, ad hæc respondit. Vos igitur vrbem, & ædificia nobis Lacedæmoniis tradite, & fines agri demonstrate, & numerum vestrarum arborum, & quicquid aliud in numerum cadere potest. vos verò abite quocunque vultis, quandiu bellum durarit. vbi autem hoc fuerit confectum, reddemus, [*quicquid à vobis acceperimus.*] Interea verò vt depositum seruabimus, agrum colentes, & tributum pendentes, quod vobis, [*vitaq; sustentandæ*] suppetere possit. Illi verò his auditis, in vrbem redierunt. cumque his de rebus cum multitudine consultassent, responderunt se velle conditiones sibi ab eo oblatas cum Atheniensibus prius communicare, & si illis persuadere possent, [*vt has probarent*,] se ad hæc [*quæ petebantur*, faciendum paratos esse. Interea verò petierunt, vt inducias secum faceret, & ab agro vastando sibi temperaret. Ille verò inducias fecit tot dierum, intra quot verisimile videbatur, responsum Athenis afferri posse, & ab agro vastando sibi temperauit. Platæenses verò le-

gati ad Athenienſes profecti, & agitato cum illis conſilio, redierunt, hæcq; ciuitati retulerunt. Neq; in ſuperiore tempore, viri Platæenſes, ex quo ſocietatem iniuimus, Athenienſes dicunt ſe paſſos eſſe nobis iniuriam fieri, neque nunc paſſuros: at pro viribus opem [*nobis*] laturos, vobisque mandãt, [*vosq; obteſtantur*] per iuſiurandum, quod veſtri patres iurarunt, nequid noui in ſocietate moliamini. Cùm legati hæc renunciaſſent, Platæenſes decreuerunt nõ deſerere Athenienſes: ſed pati & agrum ante ſuos oculos vaſtari, ſi neceſſe eſſet, & perferre quicquid aliud contingere poſſet, nec quenquam amplius emittere; ſed ex muris reſpondere ſe non poſſe facere ea, quæ à Lacedæmoniis petebantur. Cùm autem hoc reſponſum [*illis*] dediſſent, tunc verò Rex Archidamus primùm Deos, & heroës indigenas conteſtari cœpit, his verbis, Dij, quotquot agri Platæenſis præſides eſtis, & heroës teſtes eſtote, neque primùm, cùm iſti ſocietatis iuſiurandum prius violarint, nos in hunc agrum iniuſtè veniſſe, in quo patres noſtri poſt vota vobis nuncupata, Medos ſuperarunt, & quem Græcis benignum præbuiſtis, vt in eo dimicarent. Neque nũc, ſi quid faciamus, nos iniuſtè facturos. nam cũ multas, æquasque conditiones [*illis*] obtulerimus, [*eas omnes recuſarunt, &*] nihil ab illis impetrare potuimus. Teſtes igitur eſtote, illos quidem, qui nos iniuriis prouocarunt, pro iniuriis illatis pœnas nobis daturos: nos verò, qui bellum ipſis iure inferimus, [*meritò*] pœnas de illis ſumpturos. His verbis Deos affatus, aciem ad prœlium inſtruxit. ac primùm quidẽ ipſos, nequis amplius exiret, circumuallauit arboribus, quas ceciderant. Deinde verò aggerẽ ad vrbem aggeſſerunt, illã [*à ſe*] propediem expugnatum iri ſperantes, tanta militum manu in

opere

opere occupata. Itaque cæſam è Cithærone materiam aggeri vtrinque adhibebant, ſtorearum inſtar, murorum loco admouentes, ne humus aggeſta latiùs diffunderetur. In hunc autem aggerem ingerebant ligna, lapides, humum, & ſiquid aliud iniectum, ad opus abſoluendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere ſeptuaginta dies cum totidem noctibus coniunctos continenter conſumpſerunt, ita inter ſe opus quietis gratia partiti, vt alij quidem materiam congererent, alij verò ſomnum, cibumque caperent. Et Lacedæmonij, qui peregrinis ſingularum ciuitatum militibus præerant, operi præpoſiti, [*milites*] ad opus [*celeriter faciendum*] vrgebant. Platæenſes verò hunc aggerem extolli cernétes, murum ligneum compoſuerunt, ſuiſque muris impoſuerunt ab illa [*vrbis*] parte, qua agger [*ab hoſtibus*] excitabatur, alterumque murum lateritium intra ligneum ædificarunt, materiam ex vicinis ædibus, quas demoliebantur, detrahentes, [*eoq; comportantes.*] Lignis autem internexis materiam colligabant, ne ſuccreſcens ædificium infirmum eſſet. Habebat autem [*hic murus*] munimenta obiecta, quibus protegeretur, coria, & centones, vt & [*milites,*] qui in opere erant occupati, & ligna ipſa nullis igniferis miſſilibus peterentur, [*ac læderentur:*] vtque in tuto eſſent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur, & agger non ſegnius ex aduerſo contra ipſum ſurgebat. Platæenſes verò tale quiddam excogitant. Interciſo muro, quà ager cõtra [*vrbem*] extruebatur, illius humum [*in eam*] importabant. At Peloponneſij hac re cognita, cœnum in cratibus arundineis inuoluentes, [*earumq; rimas obſtruentes,*] in aggeris partem humo ſubtracta diuiſam coniecerunt, ne [*cœnum,*] ſicut humus, diffluens, [*in vrbem*] portaretur. Illi verò

isto conatu exclusi, ab hoc quidem abstinuerunt: sed cuniculos egerunt, eosque coniectura ab vrbe sub ipsum aggerem dirigentes, humum ad se rursus subducere cœperunt, diuque illos, qui foris erant, latuerunt, adeò vt illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen opus absoluerent, [*molemq́, augerent,*] quòd ipsorum agger deorsum subduceretur, & in partem, quæ euacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti se ne sic quidem paucos multis resistere posse, hoc quoque excogitarunt: magnum quidem ædificium, quod aggeri oppositum extruebatur, ædificare desierunt: at ab vtroque eius latere ducto initio, quà muro humiliori, cum altero vrbis muro coniungebatur, murum lunata forma vrbem versus ducere cœperunt, vt si magnus caperetur, hic hostibus resisteret, eosque nouum aggerem ad eum rursus aggerere, & vlterius procedentes, duplicem laborem sustinere, & in maiore periculo constituti cogeret. Peloponnesij verò dum aggerem iacerent, simul etiam vrbi machinas admouerunt, vnam quidem, quæ per aggerem admota, magnam ingentis illius ædificij partem conquassauit, & Platæenses perterrefecit. Alias verò ab alia muri parte [*admouerũt,*] quas ipsi Platęenses laqueis circũiectis reflectebãt, [*& auertebant,*] & trabes ingẽtes, quas ab vtroq; capite lõgis ferreis catenis suspenderant, ex binis antennis supra murum inclinatis, ac prominentibus transuersas sursum trahebant, & quoties [*hostilis*] machina aliquam muri partẽ petitura erat, [*illi*] trabem laxatis catenis, atq; è manu remissis, cũ impetu demittebant. Illa verò cum impetu [*in machinam*] delata, prominens [*machinæ*] rostrum refringebat. Postea verò Peloponnesij, cùm machinæ nihil proficerent, & aduersus aggerem munitio erige-

erigeretur, existimantes præsentibus [*huius oppugnationis*] terroribus vrbem capi non posse, se ad eam muro cingendam parabant. Ipsis tamen vrbem prius igne tentare placuit, si possent coorto vento eam incendere. quòd spatiosa nō esset. Nullum enim oppugnationis genus intentatum prætermittebant, si fortè sine [*magno*] sumptu, & [*sine longa*] obsidione [*eam*] in suam potestatem redigere possent. comportatos igitur materiæ, [*ac virgultorum*] fasciculos primùm quidem in eam partem, quæ erat inter [*vrbis*] murum, & aggerem, ex ipso aggere coniecerunt. Cùm autem propter tantam hominum manum [*illa pars*] celeriter fuisset repleta, [*tunc verò*] in alias etiam vrbis partes, quàm plurimas de loco superiore occupare potuerunt, materiam congesserunt, eamq; iniecto igne cum sulphure, & pice, incenderunt, tantaq; flamma [*inde*] excitata est, quantam nullus nunquam ad illud vsque tempus saltem manu excitatam viderat. Iam enim [*& alias*] arbores, quæ sunt in montium syluis, casu, vi ventorum, mutuo concursu collisæ, ignem, flammamque ex hoc [*mutui concursus, & collisionis impetu*] conceptam emiserunt. Hoc verò incendium & magnum extitit, & Platæenses, qui cætera [*mala*] vitarant, propemodum absumpsit. Nam intra magnum vrbis spatium [*ad muros*] accedere non dabatur, [*quòd exiguus vrbis tractus relictus esset, quò flamma non pertingeret.*] Quòd si ventus secundus (vt aduersarij sperauerant) ad ipsam [*flammam*] accessisset, [*imminens incendij, mortisq; periculum*] effugere non potuissent. Nunc verò hoc etiam accidisse fertur, magnam vim aquæ de cœlo cum tonitruis effusæ flammam restinxisse, & [*Plataenses*] ita periculo liberasse. Peloponnesij verò, cùm hoc quoque conatu frustrati fuissent,

quadam copiarum parte ibi relicta, & cæteris dimissis muro vrbem vndique cingere cœperunt, ambitus loco inter singulas ciuitates distributo. Fossa autem [*duplex*] erat, & interna, & externa, ex qua lateres fecerunt. Postquàm autem totum opus absolutum fuit sub Arcturi ortum, præsidio ad dimidij muri custodiam relicto (nam alterum dimidium Bœoti custodiebant) cum exercitu redierunt, & alij ab aliis digressi, in suas quique vrbes se receperunt. Platæenses verò liberos, & vxores, & maximos quosq; natu, & hominum nullius vsus multitudinem iam antè Athenas exportarant. Ipsi verò, qui [*in vrbe*] relicti obsidebantur, erant numero quadringenti, & Athenienses octoginta, & centum ac decem mulieres, quæ panem faciebant. Tot erant vniuersi, quum obsidionem tolerare cœperunt. nec vllus alius aut seruus, aut liber in vrbe erat. Huiusmodi igitur fuit obsidio contra Platæenses [*à Lacedæmoniis*] instituta. Eadem autē æstate, simul atq; expeditio contra Platæenses [*à Lacedæmoniis*] est suscepta, Athenienses cum duobus millibus sui corporis militum grauiter armatorum, & ducentis equitibus bellum intulerunt Chalcidensibus, qui sunt in Thracia & Bottiæis, frumento iam maturo. His verò præerat Xenophon Euripidis [*filius*,] cùm duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Hæc autem ciuitas quorundam ciuium opera, qui hoc moliebantur, deditionem factura, [*& Atheniensibus esse iunctura*] videbatur. Sed cùm [*aduersæ factionis homines*,] qui hæc [*pati*] nolebant, Olynthum [*nuncios auxilium petituros*] antè misissent, exercitus militum grauis armaturæ ad vrbis custodiam venit. Qui cùm Spartolo aduersus hostem prodiisset, Athenienses

prœlium ad ipsam vrbem [*cum eo*] commiserunt. Et Chalcidensiũ grauis armatura & cum illis nonnulli auxiliarij milites ab Atheniensibus vincuntur, & in vrbem sese recipiunt. Chalcidensium verò equitatus, ac leuis armatura vincit Atheniensiũ equitatum, & leuem armaturam. [*Chalcidenses*] autem habebant aliquot, non multos [*tamen*,] cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, [*profectos*,] cumque non multo antè prœlium commissum fuisset, alia cetratorum manus Olyntho [*missa, suis*] subsidio venit. Tunc verò leuis armaturæ milites, qui Spartoli erant, cùm [*nouum subsidium*] vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quòd antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu, & subsidiariis Athenienses iterum inuadunt. Illi verò se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant, quoties verò recedebant, [*Chalcidenses, eorumq́; socij*] eos vrgebant, & tela in eos iaculabantur. Et Chalcidensiũ equites adequitantes, quâ [*locus ad hostes inuadendum opportunus*] videbatur, impressionem [*in eos*] faciebant, & Athenienses maximè perculsos in fugam verterunt, & longè sunt persequuti. Atq; Athenienses quidem fuga Potidæam se receperunt, posteaq́; [*suorum*] cadaueribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas reuerterũt. Ex eorum autem numero quadringenti, & triginta, omnesque [*ipsorum*] duces obierunt. Chalcidenses verò, & Bottiæi trophæum statuerunt, susceptisq́; suorum cadaueribus, in suas quiq; vrbes discesserunt. Eadem æstate, non multo post hæc, Ambraciotæ, & Chaones, cupientes totam Acarnaniam subigere, & ab Atheniensibus alienare, Lacedæmoniis

persuaserunt, vt classem ex sociis ciuitatibus pararent, & mille grauis armaturæ milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim illos, si cum nauibus, simul & peditatu secum venirent, (quòd Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem [*suis laborantibus*] ferre non possent) Acarnania facilè potitos, Zacynthum etiam, & Cephalleniam in suam potestatem redacturos, & Athenienses non amplius eodem modo, [*quo antè*] Peloponnesum classe circunducta vexaturos quinetiam Naupacti capiendæ spem esse. Lacedæmonij verò illorum verbis adducti Cnemum, qui classis Prætor adhuc erat, & grauis armaturæ milites [*eò*] cum aliquot nauibus e vestigio mittunt. Nuntiis autem circummissis imperarunt sociis, vt classem expedirent, & primo quoque tempore Leucadem venirent. Corinthij autem potissimùm, Ambraciotis suis colonis, [*in hoc bello suscipiendo*], studiosè fauebant, & classis quidem Corinthiorum, Sicyoniorum, & oppidorum in illa regione sitorum instruebatur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, & Ambraciotarum [*classis*] iam antè [*eò*] profecta, ad Leucada [*reliquas sociorum naues*] præstolabatur. Cnemus verò & mille grauis armaturæ milites, quos secum ducebat, postquàm mare traiecerunt clam Phormione, qui viginti nauib⁹ Atticis præerat, quæ circa Naupactum in præsidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare cœperunt. eique præstò fuerunt ex Græcis quidem; Ambraciotæ, Leucadij, & Anactorij, & mille Peloponnesij. quos ipse secum ducebat. Ex barbaris verò, mille Chaones, qui regio dominatù non regebantur, quibus præerat annuũ Magistratum gerentes Photius, & Nicanor, ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cũ Chaonibus

nibus verò militabant & Thesproti, qui & ipsi dominatu regio non gubernabantur. Molossos verò ducebat, & Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerens. Et Parauæos, Orædus Rex. Mille etiam Orestæ, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Parauæis, & Orœdo ad eandem militiam proficiscebantur. Perdiccas etiam clàm Atheniensibus mille Macedones misit, qui postea superuenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus non expectata Corinthiorum classe discessit, & per agrum Argiuum iter facientes, Limnæam pagum nullis cinctum muris diripuerunt. Et ad Stratum peruenerunt, maximam Acarnaniæ vrbem, existimantes, si hanc primam cepissent, cæteras etiam haud ægrè in suam potestatem venturas. Acarnanes verò, cùm intellexissent & terra magnas copias [*in agrum suum*] irruptionem fecisse, & mari simul hostes cum classe [*contra se*] venturos, copias non coëgerunt, vt suis laborantibus opem ferrent; sed sua quique custodiebant. Et ad Phormionem [*nuntios*] miserunt, per quos eum rogarunt, vt auxilium [*sibi*] ferret. Ille verò respondit se non posse, quòd classis Corintho esset ventura, Naupactum præsidio nudatam relinquere. Peloponnesij verò, eorumque socij suas copias in tres acies partiti, ad vrbem Stratiorum iuerunt, vt castris prope illam positis, nisi verbis [*eos ad deditionem faciendam*] inducere possent, re ipsa muros tentarent. Atque dum [*ad vrbem*] accederent, medium quidem agmen tenebant Chaones, & cæteri barbari. ad dextram verò ipsorum erant Leucadij, Anactorij, & qui cum ipsis veniebant: ad læuam, Cnemus, Peloponnesij, & Ambraciotæ. magno autem interuallo alij ab aliis distabant, quinetiam interdum à mutuo conspectu remoti erant. Et Græci

quidem ſeruatis ordinibus, & cautè, [*ac exploratis itineribus*] procedebant, donec in opportuno [*loco*] caſtra poſuerunt. Chaones verò, quòd ſuis ipſorum viribus confiderent, & ab illius continentis incolis bellicoſiſſimi eſſe iudicarentur, caſtris ponendis locum diligere non ſuſtinuerunt, impetuque cum cæteris barbaris lati, vrbem vel ipſo clamore tantùm ſe capturos, atque hoc [*præclarum vrbis expugnatæ*] facinus ſibi tributum iri exiſtimarunt. Stratij verò cùm eos propius accedere vidiſſent, & exiſtimaſſent, ſi eos à cæteris ſeiunctos, [*illorumque auxilio nudatos*] ſuperaſſent, Græcos non amplius pariter ad ſe acceſſuros, in locis vrbi circumcirca vicinis inſidias antè collocant. Poſtquàm autem illi propius acceſſerunt, ex vrbe pariter, & ex inſidiis proſilientes impreſſionem [*in eos*] faciunt. Illisque timore perculſis, multi Chaones cæduntur, cæterique barbari, poſtquàm eos cedentes animaduerterunt, ne ipſi quidem [*hoſtium impetum*] amplius ſuſtinuerunt, ſed in fugam ſe coniecerunt. neutrum autem Græcorum agmen hanc pugnam ſenſit, quòd illi longiùs proceſſiſſent, eosq; [*Græci*] properare crederent, vt locum caſtris faciendis opportunum occuparent. Sed cùm effuſa fuga barbari ferrentur, eos ad ſe recipiebant, caſtrisque iunctis, ibi per diem quieuerunt, quòd Stratij cum ipſis ad manus venire nollent, quia cæterorum Acarnanum auxilia ad ipſos nondum conuenerant: ſed hoſtem fundis eminus laceſſerent, & ad inopiam conſilij compellerent. nec enim ſine grauis armaturæ militibus loco ſeſe mouere, [*& ad ipſos propius accedere*] audebant, Acarnanes autem hoc pugnæ genere excellere exiſtimantur. Vbi verò nox aduenit, Cnemus cum exercitu celeriter ſeſe recipiens ad fluuium Anapum, octoginta ſtadiis

Strato distantem, postero die, impetrata fide publica, [*suorum*] cadaueta recepit. cumque Oeniadæ per amicitiam se illi adiunxissent, ad eos concessit, antequàm cæterorum [*Acarnanum*] auxilia in vnum conuenirent, atque illinc omnes domum redierunt. Stratij verò trophæum statuerunt prœlij cum barbaris commissi. Classis autem, quam Corintho, & ab aliis sociis ex sinu Crisæo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, [*ac mediterraneis Acarnaniæ*] locis habitabant, copiis vndique collectis auxilium ferrent, non venit: sed [*qui in illa classe vehebantur,*] per illos ipsos dies prœlij ad Stratum facti, coacti sunt naualem pugnā committere cum Phormione, & viginti nauibus Atheniensium, quæ Naupacti in statione præsidij causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum obseruabat, eo consilio, vt [*ipsos*] in apertum, & patens mare progressos aggrederetur. Corinthij verò, eorumque socij non vt ad nauale prœlium: sed potius [*vt ad terrestrem pugnam*] more peditum instructi in Acarnaniam nauigabant. Simul etiam quia putabant Athenienses, qui viginti tantùm naues habebant, cum suis septem & quadraginta nauibus pugnam committere non ausuros. Veruntamē postquàm ipsos infesta classe contra se nauigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, postquàm etiam dum è Patris Achaię [*oppido*] ad oppositam continentem, in Acarnaniam traiicerent, animaduerterūt Athenienses ex Chalcide, & Eueno fluuio contra se tendentes (quamuis enim [*Athenienses*] prope illos portum noctu cepissent, [*Peloponnesios tamen*] non latuerunt.) Ita demum in medio freto nauale prœlium committere cogūtur. Duces autem & oppidatim omnium

erant,qui se [*ad pugnam*] parabant. Corinthiorum verò, Machon, Isocrates, & Agatharchidas. Ac Peloponnesij quidem aciem instruxerunt, facto suarum nauium orbe quàm maximo potuerunt, non permittentes, vt hostium naues per mediam suam classem transcurrerent, & proras quidem, extra, puppes verò, intrò [*verterunt.*] paruaque nauigia, quæ simul nauigabant, intra[*nauium orbem*]receperunt, & quinque naues celeritate præstantes, vt, si quâ hostes [*in suam aciem*] irruerent, per interuallum, quod exiguum erat, ipsæ præstò essent ad eruptionem in eos faciendam. Athenienses verò cùm suas naues in longiorem seriem disposuissent, ita vt singulæ singulas deinceps sequerentur, eos vndique circumuehi, & in angustum contrahere cœperunt, [*hostilium nauium*] proras semper cursu propemodum radentes, & impressionis iamiam faciendæ opinionem præbentes. Sed Phormio ipsis antè præceperat ne hostem prius aggrederentur, quàm ipse signum dedisset. Sperabat enim hũc ipsorum ordinem in eodem statu, vt in pedestri pugna, quæ in terra committitur, non permansurum: sed naues inter se concursuras, & [*parua*] nauigia perturbationem [*illis*] allatura. Præterea ventum ex sinu [*Crisæo*] spiraturum, qui sub auroram [*quotidie*] flare consueuerat, quem ille expectans nauibus circumuehebatur, [*&*] ne momento quidem temporis ipsos quieturos, [*ac in acie firmiter staturos.*] Existimabat etiam ipsum hostis inuadendi tempus in sua potestate fore, ita vt eos arbitratu suo aggrederetur, ob maiorem suarum nauium celeritatem, qua longè præstabat, & tunc [*quũ ventus spirare cœpisset,*] pulcherrimam [*hostis adoriendi*] occasionem fore. Vbi autem & ventus flare cœpit, & naues iam in arctum redactæ duabus de causis,

cùm

cùm ob ventum, tum etiam quòd [*parua*] nauigia simul ipsis incumberent, [*easq; premerent.*] turbari cœperunt, & nauis cum naui concurrebat, & viri [*naues alienas*] contis [*à suis*] repellebant, &, quia clamores edebant, & vicissim alij aliorum naues, eamque mutuum concursum vitare conabantur, & conuiciis vtebantur, nec ea, quæ præcipiebantur, nec hortatorum voces exaudire poterãt. Quoniam autem homines [*rerum nauticarum*] imperiti remos in maris agitati fluctibus attollere non poterant, naues gubernatoribus minus obtemperantes præbebant. Tunc verò [*Thormio*] hoc ipso temporis articulo [*suis*] dat signum, & Athenienses facta [*in hostes*] impressione. primùm quidem vnam ex prætoriis nauibus deprimunt. deinde verò & alias, quacunque transibant, [*& quascunque adoriebantur,*] corrumpebant. Et effecerunt, vt nullus ipsorum, propter perturbationem, ad resistendum se conuerteret: sed [*omnes,*] Patras versus, & Dymen Achaiæ fugerent. Athenienses verò illos persequuti, captisque duodecim nauibus, & occisa maxima parte hominum, qui in illis erant, ad Molycricum nauigarunt, & trophæum in [*promontorio*] Rhio statuerunt, nauiq; Neptuno consecrata, Naupactum redierunt. Peloponnesij quoq; cũ reliquis nauibus ex Dyme, & Patris ad Cyllenen Eleorum nauale, confestim prætereuecti peruenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, & naues Leucadiæ quas cum his antea coniunctas oportuerat, post pugnam ad stratum commissam, venerunt. Lacedæmonij verò Cnemo miserunt Timocratẽ, Bradidam, & Lycophronem, quorum consilio in rebus nauticis vteretur, imperantes vt alterum nauale prœlium [*superiore*] melius pararet. nec à paucis nauibus maris vsu prohiberetur. Ipsis enim vi-

debatur (præcipuè verò quia tunc primum naualis prœlij periculum fecerat) hæc res admodũ præter rationem, [*ac expectationem*] accidisse. neque adeò classem suam [*classe Atheniensium*] inferiorem esse: sed [*potius*] quandam ignauiam [*in suis militibus*] fuisse existimabant: non considerantes quantum esset discrimen inter Atheniensium peritiam longo vsu confirmatam, & suum rei nauticæ tyrocinium, cui non ita pridem operã dare cœperant. Quare cum indignatione [*hos ad Cnemum*] miserunt. Hi autem cùm ad Cnemum peruenissent, de communi consilio nuntiis circummissis certum nauium numerum singulis [*sociorum*] ciuitatibus imperarunt, & quas iam habebãt, ad nauale prœlium committendum reficiebant. Phormio & ipse [*nuntios*] Athenas misit, qui Lacedæmoniorũm apparatum indicarent, & prœlij naualis victoriam à se partam significarent. petiitque vt quàm plurimas naues primo quoq; tempore ad se mitterent, quòd quotidie prœlij naualis committendi spes esset. Illi verò viginti naues ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, præterea mandant, vt primùm in Cretam nauigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat [*Atheniensium*] hospes, ipsis persuasit vt in Cydoniam nauigarent, dicens fore vt eam, quæ ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem [*ad hoc faciendum*] induxit, Polichnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum nauibus, quas acceperat, in Cretam abiit, & cum Polychnitis Cydoniatarum agrum vastauit. Ibique cùm propter ventos, tum etiam propter nauigandi difficultatem tempus non exiguum consumpsit. Peloponnesij verò, qui ad Cyllenen erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad

nauale

naualeprœlium instructi, ad Panornum Achaicum nauigarunt, vbi erant terrestres Peloponnesiorum copiæ in vnum coactæ, vt ipsis auxilium ferrent. Ipse quoq; Phormio ad Rhium Molycricum iuit, ac extra ipsum cum viginti nauibus stationem habuit, quibus etiam in prœlio nauali est vsus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est è regione: maris autem interuallo stadiorum fere septem alterum ab altero distat. hoc verò est Crisæi sinus os. Peloponnesij igitur ad Rhium Achaicum, quod à Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiæ, & ipsi, postquàm & Athenienses conspexerunt, cum septem & septuaginta nauibus appulsi castra posuerunt. Et per sex, septemve dies aduersas stationes, [*& castra opposita*] habuerunt, prœlium nauale meditantes, ac præparantes. Eo consilio, quidem, quod extra hæc Rhia in latum, [*ac patens*] mare progredi non auderent. superiore clade territi. Illi verò, quod in [*maris*] angustias ingredi nollent, quia existimabant pro illis facere, prœlium in angustiis cōmitti. Deinde Cnemus, Brasidas, cæteriq; Peloponnesiorum duces, cùm prœlium nauale primo quoque tempore committere vellent, prius quàm noua classis Athenis missa, istis subsidio veniret, primùm milites conuocarunt, cumque multos ipsorum propter superiorem cladem territos, nec alacres animaduerterent, vt animos illis adderent, hæc verba fecerunt.

CNEMI, ET CÆTERORVM PELOPONNESIORVM DVCVM concio.

Si quis vestrum, Viri Peloponnesij, propter su-

periorem naualem pugnam, futuram etiam reformidat, is non iustam formidinis coniecturam habet. nam & apparatu fuit inferior, quemadmodũ scitis, nec ad nauale prœlium potius, quàm ad terrestrem expeditionem nauigabamus. Quinetiam non paucæ res aduersæ, fortuna ita volente, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipsa rerum nauticarum imperitia nos, qui tunc primùm prœlij naualis periculum fecimus, labefactauit. Itaque non propter nostram ignauiã accidit, vt superaremur. neq; conuenit animos, qui per vim superati non fuerunt, & qui rationes aliquas habent, quas aduersariis obiiciant, [*vt suam causam probent,*] calamitatis euentu, [*& malis, quæ acciderunt,*] debilitari: sed existimare, vsu venire, vt rebus quidem fortuitis homines fallantur: sed iidem, si animos fortes habeant, semper stent erecti. neque [*decet ipsos*] imperitiam prætendentes, cùm animi virtus adsit, aliqua in re meritò ignauos esse. Vos autem non tam propter imperitiam [*hostibus*] estis inferiores, quàm propter audaciam, [*animiq; præsentiam illis*] superiores. Horum verò scientia, quam maximę formidatis, si cum fortitudine sit coniuncta, memor etiam erit in periculis peragere ea, quæ didicit: sed sine animi generositate, nulla ars aduersus pericula valet. Metus enim memoriam excutit, ars verò sine fortitudine nihil prodest. Ergo maiori illorum experientiæ maiorem audaciam opponite. Timori verò, quo propter cladem acceptam perculsi estis, [*opponite præsentem in instruenda acie diligentiã, qua prius neglecta superati fuistis,*] quòd imparati tunc essetis. Vobis etiam insuper adest nauium multitudo, & [*loci opportunitas,*] quòd præsentibus grauis armaturæ militibus nauale prœlium prope regionem vestram sitis com-

mis-

missuri. Plerumque verò victoria penes illos est, qui sunt & numero superiores, & melius instructi. Quamobrem nihil prorsus reperimus, cur merito simus offensuri, [*& cladē aliquam accepturi.*] Quinetiam quæcunque antè peccauimus, nunc hæc ipsa adiuncta disciplinam præbebunt, [*& documento nobis erunt.*] Fidenti igitur animo & gubernatores, & nautæ suum quisque ducem sequamini, non deserentes locum, qui vnicuique vestrum assignatus fuerit. Nos verò non deterius, quàm superiores duces, [*hostis*] inuadendi commoditatem parabimus, neque cuiquam occasionem præbebimus, vt sit ignauus. Quòd si quis fortè [*rem ignauiter gerere*] voluerit, is debitis pœnis afficietur. At [*viri*] fortes præmiis virtute dignis ornabuntur. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio verò timens & ipse suorum militum formidinem, & animaduertens eos concilia seorsum habentes, classis hostilis multitudinem formidare, voluit illis conuocatis animos addere, & in præsentia[*ad fidentiam eos*]adhortari. Nam antè quidem illis semper dicebat, (vt illorum animos [*ad rem fortiter gerendam*] præpararet) nullum esse tantum nauium numerum, cuius, si contra ipsos veniret, impetus ipsis non esset sustinendus. Et ipsi milites iampridem hanc opinionem animis conceperant, nullam quantumuis ingentem Peloponnesiorum classem Atheniensibus extimescendam, ita vt ei cederent. Tunc verò cernens ipsos, propter præsentiam hostis, qui erat in ipsorum conspectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, vt fidentem animum haberent. illisq; conuocatis, hanc orationem habuit.

PHORMIONIS CONCIO.

Cùm vos animaduertam, viri milites, hostium

multitudinem pertimescere, [*vos*] conuocaui, quia non censeo vobis extimescenda esse, quæ minimè sunt horrenda. Hi enim primùm quidem, quòd à nobis antè victi fuerint, sibique sint conscij se nobis non esse pares, hunc nauium numerum, nec æqualem [*nostro: sed longè maiorem sibi*] compararunt. Deinde [*verò, quòd ad illorum fiduciam attinet,*] qua potissimùm freti contra [*nos*] tendunt, [*& propter quam se fortes esse oportere censent,*] quasi fortitudo ad ipsos [*solos*] pertineat, nullam aliam ob causam, nisi ob pugnæ pedestris peritiam sibi compararunt, qua fit, vt pleraque bella feliciter gerant, & in rebus etiam nauticis se idem suo cum commodo facturos putent. Sed hoc meritò nobis nunc magis, [*quàm illis,*] aderit, si & illis in illo [*altero pedestris pugnæ genere maior peritia adest.*] Siquidem animi præstantia nequaquam excellunt. Quòd autem vtrique maiorem alicuius rei peritiam habeamus, [*ideo*] sumus audaciores. Præterea Lacedæmonij, qui sociis præsunt, propter opinionē vestrā, [*quam de vestra rerum nauticarum peritia conceperunt, eorum*] plerosque in hoc periculum inuitos adducunt. Cùm enim Marte minimè dubio superati fuerint; [*profectò nisi cogerentur,*] nouum nauale prœlium nunquam tentarent. Illorum igitur audaciam ne formidetis. Vos enim longè maiorem, atque certiorem terrorem illis incutitis, tum quia eos iam antè vicistis, tum etiam quia putant vos contra se [*cum tam exiguo nauium numero*] non staturos, nisi facinus aliquod maximè memorabile facere decreueritis. Nam aduersarij, qui numero sunt superiores, vt isti, viribus magis, quàm consilio freti [*hostem*] inuadunt. Qui verò sunt longè inferiores, simul etiam qui [*præter voluntatem pugnare*] non coguntur, magnam quandam animi fiduciam haben-

habentes, aduersus [*hostem ire*] audent. Quæ cùm isti considerent, magis nos formidant ob non iustum, quàm ob iustum [*rerum bellicarum*] apparatum Multi autem exercitus [*maiores*] à minoribus, propter imperitiam, nonnulli etiam propter ignauiam iam profligati fuerunt. à quo vtroque [*vitio*] nos nunc alieni sumus. Prœlium verò in sinu mea sponte non committam, nec in eum nauigabo. Video enim [*maris*] angustias non conducere paucis nauibus, quæ sub peritis gubernatoribus aguntur, & quæ sunt agiliores, aduersus multas naues, in quibus homines rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec enim quisquam hostem inuaserit, ita vt rostro nauis impressionem in eum faciat, quemadmodum oportet, nisi è longinquo eum in conspectu habeat, neque, si [*ab eo*] prematur, commodè se subducere queat. neq; per mediā classem percurrendi, aut recurrendi, [*ac irruptionis repetendæ*] facultas vlla datur, quæ nauium agiliorum sunt opera. Sed pro nauali prœlio pedestre fieri necesse fuerit. Hoc autem modo maior nauium numerus meliore conditione pugnat. Sed harum rerum curam ego pro virili prouidè geram. Vos verò apud naues vestrum quique ordinem seruantes, imperata celeriter accipite, [*& celeriter facite,*] præsertim cùm hostium stationes non longè absint, & in ipso prœlio militarem disciplinam & silentium plurimi facite (hæc enim cùm multis aliis in rebus bellicis, tum verò præcipuè in naualibus conducunt) hosq; pro eo, ac res à vobis antè gestas decet, propulsate. Magnum autem certamen vobis [*est propositum. oportet enim vos*] aut omnem classis spem Peloponnesiis eripere, [*cuius opera se maris imperium adepturos sperant,*] aut propiorē maris metum Atheniensibus afferre, [*ita vt eos, de maris*

imperio, ne iam partum amittant, solicitos esse cogatis.]
Illud etiam iterum vobis in memoriam reuoco, permultos eorum à vobis superatos fuisse. Virorum verò, qui [*semel*] victi fuerunt, animi eadem pericula [*iterum*] pari audacia subire non solent. Huiusmodi verbis & ipse Phormio suos est adhortatus. Peloponnesij verò, quoniam Athenienses in sinum, & [*maris*] angustias contra ipsos non tendebant, cùm eos inuitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naues habebant, portu soluentes, in suum agrum, intra [*Crisaeum*] sinũ nauigare cœperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam in statione steterant. In hoc autem [*cornu*,] viginti naues maxima celeritate præditas constituerunt, vt, si fortè Phormio ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem [*oppido*] laturus, Athenienses suarum nauium impressionem extra suum cornu vitare non possent: sed hæ ipsæ naues [*eos*] intercluderent. Ille verò (id, quod illi expectabant) metuens oppido præsidiis nudato, postquàm vidit eos nauigantes, inuitus, & festinanter militibus in naues impositis oram maritimam legere cœpit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, vt suis opem ferret. Peloponnesij verò cùm eos vnico cornu longa nauium serie, ita vt singulæ singulas sequerentur, & iam intra sinum, & prope terram nauigantes vidissent (id, quod maximè cupiebant) vno signo repente dato, nauibus conuersis, proris aduersis in Athenienses ferri cœperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat. omnesq; [*illorum*] naues à se interceptum iri sperabant. At illorum vndecim quidem naues, quæ præcedebant, Peloponnesiorum

siorum cornu, & conuersionem vitantes in apertum mare fugerunt: sed alias [*Peloponnesij*] assequuti sunt, & fugientes, ad terram compulerunt, & corruperunt. Et Athenienses, quotquot ex illis non enatauerunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naues, quas ex suis religauerant, inanes trahebant, & vnam ipsarũ cum ipsis viris iam ceperant. Nonnullas verò Messenij, subsidio suis profecti, & cum ipsis armis in mare ingressi, conscenderũt, & ex earum tabulatis pugnantes, hostib⁹, qui eas iam trahebāt, eripuerunt. Hac igitur parte Pelopõnesij victores erāt, & Atticas naues corruperũt. Sed viginti ipsorũ naues, quæ in dextro cornu collocatæ fuerāt, vndecim Atheniensiũ naues persequebantur, quæ nauiũ [*Peloponnesiacarum*] conuersionẽ vitantes in apertum mare fugerant. Et præter vnam, [*cæteræ omnes*] hostem preuerterant, & Naupactum fuga se receperant. cumque ad Apollinis fanum appulissent, proris contra hostes versis sese ad vim propulsandam accingebant, si illi ad terram contra se venirent. Illi verò cùm paulo pòst aduenissent, inter nauigandum pæana canebant, tanquam victores, & vnam Atheniensium nauem, quę reliqua erat, vna Leucadia nauis, quæ cæteras longè antecedebat, insequebatur. Fortè autem nauis oneraria aliquantum procul à portu stabat ad anchoras, ad quā Attica nauis, cùm prior peruenisset, & circum eam se egisset, in mediam Leucadiam persequentem incurrit, eamque demergit. Cùm autem hæc res ex improuiso, & præter omnẽ expectationem accidisset, metus Peloponnesios inuasit. Simul etiam, quia non seruatis ordinibus [*hostem*] persequebantur, quòd [*iam*] victores essent, nonnullæ naues, dum illi plurium aduentum expectare volunt, demissis remis nauigationis cursum inhibuerāt, tem

[*sibi*] inutilem, [*ac perniciosam*] facientes, propter incursionem, quam hostis ex breui [*loci spatio*] in ipsas erat facturus. Nonnullæ etiam propter imperitiam in breuia impegerant. Athenienses autem, cùm hæc fieri vidissent, audacia subiit, signoque simul omnibus dato, & clamore sublato in eos impressionem fecerunt. Illi verò cùm propter superiora peccata, tum etiam propter pręsentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetum sustinuerunt, deinde verò terga dantes in Panormum redierunt, vnde soluerant. Athenienses verò eos insequuti, ceperũt sex naues, quæ maximè propinquę erant, & suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas, tunc primùm religauerãt. Hostium autem alios quidem interfecerunt, alios verò, quorum exiguus erat numerus, viuos ceperunt. Timocrates verò Lacedæmonius, qui in Leucadia naui vehebatur, quæ circum onerariam est depressa, quum nauis est fracta, gladio se transfegit, & in Naupactiorum portum est delatus. Athenienses autem reuersi trophæum [*ibi*] statuerunt, vnde profecti vicerunt. Et cadauera nauiumque fractarum tabulas, quæ ad ipsorum oram delatæ fuerant, susceperunt, suaque hostibus interposita fide publica reddiderunt. Peloponnesij autem & ipsi trophæum statuerunt, tanquam victores, ob naues fugatas, quas ad terram corruperant, & nauem, quam ceperant, in Achaico Rhio iuxta trophæum [*Neptuno*] consecrarunt. Postea verò veriti ne auxilia ab Atheniensibus missa superuenirent, noctu in Crisæum, Corinthiumque sinum omnes præter Leucadios vela fecerunt. Nec multo post [*Peloponnesiacarum*] nauiũ discessum, Athenienses ex Creta veniẽtes cum viginti nauibus, quas ante pugnã Phormioni adesse oportuerat, Naupactum appulerunt.

lerunt. Atque hæc æstas [*sic*] exacta est. Prius tamen quàm classis dimitteretur, & Corinthum Crisæumque sinum repeteret, Cnemus, Brasidas, & cæteri Peloponnesiorum duces, ineunte hyeme, à Megarensibus edocti, Piræum Atheniensium portum (nullo enim præsidio custodiebatur, nullisq; catenis claudebatur, idque non sine causa, quòd [*Athenienses cæteris*] classe longè superiores essent) tentare voluerunt. Illis autem placitum est, vt singuli nautæ cum singulis remis, & singulis puluinis, quos sibi remigantibus substernerent, & cum singulis scalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas spectat, atque illinc Megara quàm celerrimè profecti, deductis ex Nisæa, illorum nauali, quadraginta nauibus, quæ illic erant, confestim in Piræum nauigarent. Nec enim in eo vlla classis erat, quæ pro portu in statione manens excubias ageret, nec vlla prorsus erat suspicio de hostium aduentu, quasi aliquando repentè sic infesta classe [*eò*] venturi essent. Siquidem [*Athenienses existimabant illos*] ne apertè quidem [*vnquam*] per otium hoc ausuros, neque, si [*tale quid illi*] in animum induxissent, se non præsensuros. Postquàm autem hoc ipsis placitum est, statim etiam discesserunt. cumque noctu [*Megara*] peruenissent, & naues ex Nisæa deduxissent, in Piræum quidem non amplius nauigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes: (quanquam quidam etiam ventus eos impediuisse fertur) sed ad Salaminis promontorium; quod Megara spectat. (ibi autem erat propugnaculum, triumque nauiũ præsidium, ne quid Megarẽsibus importaretur, neve quid illinc exportaretur.) Hoc autẽ propugnaculum illi adorti sunt, & triremes vacuas deduxerunt, & cæteram Salaminem, [*incolas eius*] ex

improuiso aggressi, diripuerunt. Sed ignes, quibus hostium aduentus significabatur, [à *Salaminiis*] Athenas versus in aerem sunt sublati, vnde tantus pauor [*Atheniensium*] animos inuasit, vt in eo bello nullus maior extiterit. Nam qui in vrbe erant, hostes in Piræum iam ingressos putabant. Qui verò in Piræo erant, & Salaminem iam captam, & hostes tantum contra se venturos existimabant. quod profectò facilè accidisset, si illi cunctari noluissent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses verò simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine, atque ætate collectis subsidio [*Salaminiis*] iuerunt, nauesque deduxerunt, easque festinanter, magnoque cum tumultu conscenderunt, & cum nauibus quidem Salaminem petierunt, peditatum verò in Piræo reliquerunt, vt ei esset præsidio. Peloponnesij verò postquàm eos [*Salaminiis*] subsidio venire senserunt, magnam Salaminis partem excursionibus populati, captis hominibus, prædaque, & tribus illis nauibus, [*quas*] ex propugnaculo Budoro [*deduxerant inanes*,] celeriter in Nisæam se receperunt. nonnihil enim & ipsæ naues, quæ longo temporis interuallo in mare deductæ fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumque Megara peruenissent, Corinthum itinere pedestri redierunt Athenienses verò, cùm eos ad Salaminem non amplius nacti fuissent, & ipsi [*domum*] discesserunt. atque ab eo tempore Piræum iam accuratius in posterum custodire cœperunt, cùm portuum claustris, tum etiam aliis accuratæ custodiæ generibus. Per idem tempus sub huius hyemis initio, Sitalces Odryses, Teræ [*filius*,] Thracum Rex, expeditionem fecit aduersus Perdiccam, Alexandri [*filium*,] Macedonum Regem, & Chalcidenses. qui

qui sunt in Thracia, ob duo promissa, quorum alterum quidem reposcere, alterum verò ipse persoluere volebat. Nam Perdiccas, cùm ei [*nescio qua*] promisisset, si se Atheniensibus reconciliasset, à quibus initiò bello premebatur, nec Philippum fratrem suum, eundemque hostem in regnum restituisset, tamen quæ promiserat non præstabat. Et ipse [*Sitalces*] Atheniensibus promiserat, cùm societatem [*cum ipsis*] iniit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Vtraque igitur de causa [*Sitalces Perdiccæ*] bellum inferebat, & Amyntam Philippi filium in regnum Macedonum ducebat, & [*cum eo*] Legatos Atheniẽsium, qui huius rei causa tunc aderant, & Agnonem ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum nauibus, & quàm maximo exercitu aduersus Chalcidẽses prę̨stò esse. Ab Odrysis igitur initio ducto, primùm quidem ex suis sedibus euocat Thraces, qui intra montem Æmum, & Rhodopen habitabant, quibus vsque ad Pontum Euxinum, & Hellespontum imperabat. Deinde verò Getas, qui superato Æmo monte in vlterioribus partibus habitabant, & quotquot alij populi cis Istrum fluuium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebant. Getæ autem, & qui regionem illam accolunt, Scythis sunt finitimi, & cultu similes, omnesq; hippotoxotæ, [*id est, equis sagittarij.*] PræstereaThracum montanorum, qui suis legibus viuunt, & qui sunt Machærophori, [*id est, ensigeri,*] qui Dij vocantur, permultos euocauit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atque alios quidem mercede induxit, alij verò voluntarij erant, qui [*Sitalcen*] vltrò sequebantur. Euocauit etiã Agrianes, & Leæos, & cæteras gentes Pæonicas, quibus imperabat. atque hi [*Agrianes totius*] imperij erant vltimi, vsque ad Cræos,

& Leæos Pœonas, & Strymonem fluuium, qui ex Scomio monte per Graæos, & Leæos fluit. vbi erat terminus imperij ab ea parte, quę spectat Pæonas; qui iam sunt sui iuris. at ab ea parte, quæ Triballos spectat, qui & ipsi sunt sui iuris, sunt Treres, & Tilatæi, qui terminant [*imperium.*] Hi autem ad septentrionales Scomij montis partes habitant, & à Solis occiden is partibus pertingunt vsque ad Oscium flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo Nestus, & Ebrus. hic autem mons est & desertus & magnus, & Rhodopæ iunctus. Fuit autem Odrysarum imperium magnitudine, ad mare quidum pertingens, ab vrbe Abderis ad Pontum Euxinum, ad eam vsque partem, quâ Ister fluuius in ipsum influit. Hæc ora, quâ cursus compendiosissimus datur, naui rotunda potest ambiri, si ventus à puppi semper spiret, quatuor dierum, & totidem noctium spatio. Itinere verò terrestri, quâ compendiosissimum est iter, ab Abderis ad Istrum vir expeditus intra vndecim dies peruenire potest. atque eius quidē longitudo mare versus hæc erat. Per loca verò mediterranea, à Byzantio ad Leæos, & ad Strymonē (hinc enim longissimus est à mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere potest. Tributum quoque, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, & ex Græcis ciuitatibus Seuthe regnante, (qui post Sitalcem regno potitus, id maximè auxit) omni auri, argentique pretio ad æstimationem pecuniariam reuocato, quadringenta fermè talenta valebat. nec his pauciora auri, argentiq; munera [*ipsi*] offerebantur Præterea verò & opera textilia, & læuia, aliaque supellex. [*ei offerebatur.*] neq; verò ipsi soli: sed & aliis Odrysarū viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, [*huiusmodi*

munera

munera dabantur.] Legem enim longè aliam condiderunt, quàm quæ est apud Persas, & quæ apud alios quoque Thraces moribus est recepta, vt videlicet potius accipiant, quàm dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quàm si quis non impetrasset id quod petiisset. Veruntamen hac lege diutius sunt vsi, propter potentiam, qua valebant. Nihil enim à quoquam [*apud Regem, eiusq; nobilitatem,*] sine muneribus transigi poterat. Itaque regnum illud ad magnam potentiam peruenit. nam omnium, quæ sunt in Europa intra sinum Ionium, & Pontum Euxinum, maximum fuit prouentu pecuniarum, & cæterarum rerum copia, quę homines beatiores facit. Sed certandi viribus, & copiarum numero, Scytharum potentiâ longè fuit inferius. Nam huic [*Scytharum potentiæ*] non solùm gentes, quæ sunt in Europa, sed illæ etiam, quæ sunt in Asia, si gens vna cum vna gente conferatur, æquari nequeunt: imò verò nulla earum est, quæ Scythis vniuersis, si concordes inter se fuerint, resistere valeat. Quinetiam ne in alia quidem solertia, & prudentia, quæ in rebus ad præsentem vitam necessariis requiritur, [*Thraces*] cæteris nationibus sunt similes. Sitalces igitur, cùm tantæ regionis regnum obtineret, exercitum parabat. Postquàm autē [*res omnes ad expeditionem necessariæ iam*] ipsi paratæ fuerunt, [*copiis inde*] motis, in Macedoniam iuit, primùm quidē per suum regnū, deinde verò per Cercinen, montē desertum, qui inter Sintos, & Pæones est medius, [*& qui vtrorūq; fines committit.*] Iter autē per eum faciebat [*eadem*] via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quū bellum Pęonibus intulit. Hunc autem mōtem ex Odrysis pertranseuntes, ad dextram quidem habebant Pęones; ad sinistram verò, Sintos, & Medos. Quem cùm

pertransissent, ad Doberum Pæonicam [*vrbem*] peruenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed [*potius semper aliqua militum manus ad eius copias*] accedebat. Multi enim ex illis Thracib⁹. qui suis legibus viuebant, ad prædam vltrò [*eum*] sequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus extitisse fertur. Atque huius quidem maior pars erat pedestris, tertia verò fermè pars erat equestris. maximam verò huius equitatus partem ipsi Odrysæ, & post eos Getæ præbuerunt. Machærophori verò, qui suis legibus viuebant, & ex Rhodope descenderant, erant totius peditatus bellicosissimi. Cætera verò turba, ex variis, diuersisque gentibus permixta, multitudine maximè formidabilis [*exercitum*] sequebatur. Doberum igitur omnes conuenerunt, & se pararunt ad irruptionem faciendam ex superiore in inferiorem Macedoniam, quæ Perdiccæ imperio patebat. Nam inter Macedones sunt & Lyncestæ, & Helimiotæ, & aliæ gentes in locis mediterraneis, quæ illis quidem sunt sociæ, & subiectæ: sed tamen regna singulæ separatim habent. Illam verò Macedoniam, quę nunc est maritima, Alexander Perdiccæ pater, & Temenidæ eius maiores, olim ex vrbe Argis oriundi, primi possederunt, & [*in ea*] regnarũt, vbi prius prœlio superatos expulissent ex Pieria quidem, Pieres, (qui postea sub Pangæo trans Strymonem incoluerunt Phagretem, & alia oppida. Vnde vel ad hoc vsque tempus regio, quæ sub Pangæo iacens ad mare vergit, sinus Piericus appellatur) ex ea verò, quæ Bottia vocatur, Bottięos, qui nunc agrum Chalcidensibus finitimum incolunt. Quinetiam angustam quandam Pæoniæ regionem iuxta Axium fluuium à locis montanis ad

Pellam

Pellam vsque, & mare pertingentem possederunt. & trans Axium, ad Strymonem vsque, eam, quæ Mygdonia nominatur, eiectis Edonis, possident. Ex illa etiam, quæ nunc Eordia vocatur, eiecerunt Eordos, (quorum plerique perierunt: sed exigua quædam ipsorum pars circa Physcam habitat) & ex Almopia, Almopas. Hi Macedones, [*qui maritimam oram incolunt,*] alias etiam gentes in suam potestatem redegerunt, quas nunc etiam in sua potestate habēt, Anthemuntem, Grestoniam, Bisaltiam, magnamque [*superioris Macedoniæ*] partem; quæ ad ipsos Macedonas pertinebat, [*qui loca mediterranea incolebant.*] Hæc autem vniuersa, Macedonia vocantur, & Perdiccas Alexandri [*filius*] horum erat Rex, quo tempore Sitalces [*ipsi*] bellum intulit. Atque hi quidem Macedones, cùm ingens exercitus illos inuasisset, quòd ei resistere non possent, se receperunt in loca natura, situque munita, & in munitiones manu factas, quæ in eo agro erāt. Harum autem non magnus erat numerus. Sed postea Archelaus Perdiccæ filius, regno potitus, eas, quę nūc in ea regione extāt, ædificauit, & vias rectas secuit, [*eaśq; direxit,*] & cùm alia digessit, tum etiam rem militarem equis, armis, & reliquo belli apparatu longè melius, quàm cæteri omnes octo Reges, qui eum antecesserant, [*instruxit, ac ornauit.* Exercitus verò Thracum Dobero profectus, primùm quidem irrupit in regnum, quod Philippi priùs erat, & Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam verò, & Atalantam, & alia quædam oppida, in deditionem, ac fidem recepit, quæ se ipsi adiunxerunt ob amicitiam Amyntæ, qui erat Philippi filius, & qui [*tunc ibi*] aderat. Europum autem oppugnarunt: sed expugnare non potuerunt. Deinde verò & in reliquam Macedoniam processit, quæ ad Pellæ, Cyr-

rhique dextram iacet. Sed intra hæc, in Bottiæam & Pieriam non intrarunt: at Mygdoniam, Grestoniam,& Anthemuntem diripuerunt. Macedones verò ne cogitarunt quidem peditatu [*hostibus*] resistere: sed accito equitatu à sociis, qui loca mediterranea incolebant, vbi videbatur [*commodum,*] pauci multos adorti, in ipsum Thracum exercitum impetu ferebãtur: & quâ impressionem faciebant, nullus illorum, vt potè equitum egregiorum, & loricatorum impetum sustinebat: sed hostium multitudine circumuenti, in discrimen se coniiciebant propter eorum multitudinem longè numerosiorem. Quare tandem hostes lacessere desierunt, quòd existimarent se longè maiori militum numero sine periculo resistere non posse. Sitalces verò & ad Perdiccam verba facere cœpit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: & quoniam Athenienses cum classe nõ aderant (eum enim [*illuc*] iturum non credebant) quoniam etiam dona, & legatos ad ipsum miserant, quandam suarum copiarum partem in Chalcidenses, & Botticos misit. cumq; illos intra muros compulisset, agrum eorum vastauit. Dum autem castra statiua haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitant, & Magnates, & cæteri, qui Thessalorum imperio parent, & Græci ad Thermopylas vsque timuerunt ne exercitus iste contra se quoque veniret, & in armis erant. Thraces etiam, qui trans Strymonem, Boream versus, loca campestria incolebant, Panæi præterea, & Odomanti, & Droi, & Dersæi, territi sunt. omnes autem suis legibus vtentes liberi viuebant. Præbuit etiam [*idem Sitalces*] occasionem rumoris inter Græcos Atheniensium hostes, [*periculum esse*] ne, qui ab ipsis [*Atheniensibus*] per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam inuaderent,

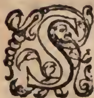
ſent. Ille verò & Chalcidicum, & Botticum, & Macedonicum [*agrum*] ſimul [*ibi*] ſubſiſtens vaſtabat. Et cùm nihil eorum, quorum cauſa infeſtis armis [*eò*] profectus fuerat, ipſi feliciter ſuccederet, cumque ipſius exercitus commeatu careret, & hyemis incommodis vexaretur, a Seuthe Spardoci [*filio,*] qui ipſi patruelis, quique apud ipſum potentia ſecũdus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas ſibi clàm conciliauerat, pollicitus ſe in matrimonium ipſi ſororem daturum, & præter ipſam, pecunias etiam [*donaturum.*] Itaque Sitalces [*Seuthæ verbis*] inductus, & xxx vniuerſos dies [*militiæ*] commoratus, & horum octo apud Chalcidenſes [*conſumptis,*] cum exercitu domum celeriter ſe recepit. Perdiccas verò poſtea Stratonicem ſororem ſuam Seuthæ vxorem dedit, vt ei promiſerat. Hæc igitur Sitalcis expeditio hũc habuit exitum. Athenienſes verò, qui Naupacti erant, eadem hyeme, poſt [*dimiſſam, ac*] diſſolutam Peloponneſiorum claſſem, duce Phormione, maritimam oram legentes Aſtaco bellum intulerunt. exſcenſuque ex nauibus in terram facto mediterranea Acarnaniæ loca petierunt, cum quadringentis ſuorum grauis armaturæ militũ claſſiariorum, & cum totidem Meſſeniis, & ex Strato, & Corontis, aliiſque oppidis eos, qui videbantur dubiæ fidei homines, eiecerunt. & cum Cynetem Theolyti [*filium,*] in oppidum Coronta reduxiſſent, ad ſuas naues redierunt. Nam Oeniadis, (qui ſoli omnium Acarnanum Athenienſibus perpetuò erant hoſtes) propter hybernum anni tempus, bellũ nullo modo inferri poſſe videbatur. Nam Achelous fluuius ex mõte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, & per Acarnanicam planitiẽ fluens, ſupernè quidem iuxta vrbem Stratum, & Oeniadas, per

spatium, quod inter has duas vrbes est medium, in mare defertur, & ipsorum [*Oeniadarum*] vrbem restagnans paludibus circundat, & facit, vt propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Iacent autem & pleræque Echinadum insularum è regione Oeniadarū, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluuius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, [*ob cuius congeriem*] nonnullæ etiam illarum insularum factę sunt continens, [*& cum continente sunt coniunctæ.*] Et credibile est cęteris quoque non modum longo temporis progressu idem euenturum. Nam & fluuij cursus est rapidus, & multus, & turbidus, & ipsæ insulæ sunt crebræ, & limo congesto aliæ cum aliis coniunguntur, ita vt limus diffundi nequeat, quòd insulæ sint gradatim, [*ac ordine transuerso,*] non autem serie directa sitæ, nec rectum aquis exitum in pelagus præbeant. Sunt autem desertæ, nec magnæ. Fertur etiam Alcmæoni Amphiarai [*filio,*] quo tempore propter matris cædem vagabatur, Apollo oraculum reddidisse, quo hanc terram ei habitandam significauit, obscurè significans eum terroribus, [*quibus agitabatur,*] liberatum non iri, prius quàm locum habitandum reperisset in ea regione, quæ, quum matrem interfecit, à sole nondum cōspecta fuisset, nec tellus esset, quòd omnem aliam terram ipse [*sui parricidij piaculo*] polluisset. Ille verò cōsilij inops (vt aiunt) vix tandem animaduertit hanc Acheloi fluminis alluuionem [*ab oraculo fuisse designatam.*] Istudque solum, quod limo congesto consolidatum fuerat, ipsi videbatur extitisse ab eo tempore, quo matre cæsa non paucos annos errauerat, & ad sedes in eo sui corporis causa ponendas satis amplum esse [*videbatur.*] Quare cùm in locis circum Oeniadas sitis sedes collocasset,

ſet, [*ibi*] regnauit, & ab Acarnane filio ſuo nomen regioni impoſitum reliquit. Quæ igitur de Alcmæone tradûtur, hæc ſunt, quæ [*famâ*] accepimus. Athenienſes verò, & Phormio caſtris ex Acarnania motis, & Naupactum profecti, ineunte vere Athenas redierunt, ſecumque duxerunt eos, quos in prœliis naualibus ceperant, quos facta capitum permutatione, ita vt ſingula pro ſingulis darentur, liberos dimiſerunt. naues etiam [*duxerunt*,] quas ceperant. atque hæc hyems eſt finita. [*huiusq; belli*,] quod Thucydides conſcripſit, tertius annus eſt exactus.

FINIS LIB. II.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber tertius.

EQVENTE autem æſtate, Peloponneſij, eorumque ſocij, frumento iam adulto, cum infeſto exercitu in Atticam iuerunt. Archidamusque Zeuxidami [*filius*,] Lacedæmoniorum Rex, ipſis præerat, caſtriſque [*in ea*] poſitis agrum vaſtabant. Athenienſium verò equites, (vt conſueuerant) impreſſionem faciebant [*in hoſtium agmen*,] quà cedebat, & plurimam militum leuiter arma-

torum turbam prohibebant, ne à cæterarum copiarum corpore longius progressi loca suburbana vastarent. Ibique tandiu cõmorati, quandiu commeatus ipsis suppeditauit, [*domum*] redierunt, & in suam quique ciuitatem se receperunt. Post hanc autem Peloponnesiorum irruptionem [*in agrum Atticum factam,*] statim Lesbus, præter Methymnam, ab Atheniensibus defecit. [*Lesbij*] autem voluerant illi quidem vel ante hoc bellum motum, [*facere defectionem*:] sed Lacedæmonij [*illos in deditionem, fidemq́; suam*] recipere noluerant. Sed [*tunc*] vi necessitatis coacti, maturius, quàm secum ipsi constituerant, hanc defectionẽ fecerunt. Expectabant enim donec portus aggeribus essent obstructi, & murorum ædificium, nauiumq; fabricatio ad suum finem esset perducta, item donec ex Ponto venissent, quęcunque venire oportebat, sagittarij, & frumentum, & quæcunque accersiuerant. Tenedij enim, qui ipsis erant inimici, & Methymnæis, quinetiam quidam ex ipsis Mitylæneis homines priuati, quibus propter factionem publicum erat cum Atheniensibus hospitium, Atheniensibus indicarunt omnes Lesbios [*à Lesbiis*] Mitylenen per vim commigrare cogi, omnemq; apparatũ cum Lacedæmoniis, & Bœotis, qui gentis eiusdem erant, defectionis faciendæ causa [*ab illis*] vrgeri, &, nisi quis [*illos*] iam anteuertat, ipsos Lesbo priuatum iri [*dixerunt.*] Athenienses verò (nam morbo, belloque recens suscepto, & vigente debilitati erant) rem quidem arduam esse duxerunt Lesbum, quæ classem, & vires integras haberet, à se alienare, & nouas nouorum hostium inimicitias sibi conciliare, & criminationes istas initio non admittebant, [*neq; delatoribus fidem habebant*;] quòd [*hæc defectionis indicia ab illis ad se allata,*]

lata;] non vera: [*sed falsa*] esse mallent. Postquàm tamen ne per Legatos quidem [*Mitylenem*] missos, Mitylenæis persuadere potuerunt, vt & copias dimitterent, quas in vrbem commigrare cogebant, & reliquum [*belli*] apparatum dissoluerent, [*tunc rebus suis*] metuentes, eos anteuertere voluerunt. & confestim miserunt quadraginta naues, quæ fortè circa Peloponnesum erant, ad nauigandum paratæ. Cleippides verò Diniæ [*filius,*] cum duobus aliis collegis, his nauibus præerat. Ipsis enim renuntiatum fuerat diem festum in Apollinis Maloëntis honorem extra vrbem celebrari, ad quem celebrandum Mitylenæi frequẽtes erant conuenturi, & spem esse, si properarent, ex improuiso ipsos impressionem in illos esse facturos, [*& vrbem in suam potestatem redacturos.*] Et si conatus iste feliciter ipsis successisset, [*Athenienses praclarè secum actũ iri putabant.*] sin minus: [*classis ducibus imperauerãt,*] vt Mitylenæos naues tradere, murosq; demoliri iuberent, &, nisi imperata facerent, bellum ipsis inferrent. Atque illæ quidem [*Atheniensium 40. naues*] abierunt. Athenienses verò retinuerunt decem Mitylenæorum triremes, quæ ex fœderis pacto tunc apud ipsos auxilij ferendi causa fortè aderant, virosque, qui in illis erant, in custodiam tradiderunt. Quidam verò cùm Athenis in Eubœam traiecisset, & pedibus Geræstum iuisset, [*ibi*] nauim onerariã nactus, secunda nauigatione vsus, & triduo postquàm Athenis discessit, Mitylenem delatus, Mitilenæis infestum Atticæ classis aduentum nuntiauit. Illi verò nec ad Maloëntem exiuerunt, & cæteras murorum, portuumq; partes, quæ semiperfectæ erant, præsidiis circumseptas custodiuerunt. Nec multo pòst Athenienses cum classe [*eò*] appulsi, postquàm [*suum aduentum*

illis antè significatum] viderunt, ipsi quidem duces [*Mitylenæis*] denuntiarunt quæ [*ab Atheniensibus*] imperata fuerant: sed cùm Mitylenæi dicto audientes esse nollent, bellum illis facere cœperunt. At Mitylenæi imparati, & ex improuiso coacti bellum gerere, prodierunt illi quidem cum quodam nauium numero aliquãtum ante portum, vt prœlium nauale committerent: sed postea ab Atticis nauibus insequentibus fugati, cùm Atticæ classis prætoribus in colloquium tunc venerunt, eo consilio, vt, si possent, naues illorum aliqua æqua conditione è vestigio dimitterent. Atheniensium verò duces [*conditiones ab illis oblatas*] acceperunt, quod ipsi quoque metuerent ne non satis virium haberent ad bellum vniuersæ Lesbo faciendum. Induciisq; factis Mitylenæi mittunt Athenas cùm alios, tum etiam vnum ex illis, qui detulerant indicium, quem facti iam pœnitebat, si fortè [*Atheniensibus*] persuadere possent, vt naues [*à se* ,] vt nihil rerum nouarum molituris, recederent. Interea verò & Lacedæmonem legatos triremi vectos mittunt, clàm Atheniensium classe, qui ad septentrionalem vrbis partem, in Malea stationem habebant. nec enim quod ab Atheniensibus impetrare cupiebant, id ex voto sibi cessurum confidebant. Atque hi quidem aspera vsi nauigatione, per pelagus Lacedæmonem delati, cùm ipsis [*Lacedæmoniis*] agere cœperunt, vt aliquod auxilium [*Mitylenæis*] veniret. Sed postquàm [*alij*] legati re infecta Athenis redierunt, Mitylenæi ad bellum se accingere cœperunt, & cætera Lesbos, præter Methymnam. Hi enim Atheniensibus opem tulerant, & Imbrij, & Lemnij & quædam exigua reliquorum sociorum manus. Mitylenæi verò copiis ex omni totius populi ætate, ac ordine collectis quandam

eruptio-

eruptionem in Athenienſium caſtra fecerunt. prælium etiam commiſſum fuit, in quo Mitylenæi, licet hoſtibus inferiores non extitiſſent, tamen nec [*extra vrbem*,] prope [*hoſtem*] pernoctare, nec ſuis viribus confidere ſunt auſi: ſed [*in vrbem*] ſe receperunt. Deinde verò quieuerunt, quia ſi quid [*auxilij*] ex Peloponneſo præterea veniſſet, & cum reliquo apparatu, [*belli fortunam iterum tentare, ac*] periclitari volebãt. Etenim Meleas Lacon, & Hermœondas Thebanus ad ipſos venerant, qui miſſi quidem fuerant ante defectionem: ſed cùm Atticę claſſis infeſtum aduentum anteuertere non potuiſſent, poſt prœlium commiſſum [*in vrbem*] triremi clàm ingreſſi ſunt: hortatique ſunt [*Mitylenæos*,] vt alterã triremem, & legatos ſecũ [*Spartam*] mitterent, illiq; miſerũt. Athenienſes verò propter Mitylenæorum quieté, [*quod ab armis abſtinerent*,] multo magis confirmati, ſocios accerſunt, qui longè citius, [*quàm quis exiſtimare potuiſſet*,] affuerunt, quòd nihil virium apud Lesbios eſſe animaduerterent. & cùm auſtralem vrbis partem claſſe circundediſſent, bina caſtra ad vrbem, hinc & illinc fecerunt, quæ muris cinxerunt, & ad vtrumque portum ſtationes vrbi proximas, ac infeſtas habebant, & maris quidem vſu Mitylenæos prohibebãt: Mitylenæi verò, aliiq; Lesbij qui [*ſuis ſubſidio*] iam venerant, cætera quidem terra potiebantur: at illam terræ partem non magnam, quæ circum caſtra erat, Athenienſes in ſua poteſtate habebant. Sed Malea [*promontorium*] ipſis erat potius nauium ſtatio, & locus mercatus. Atque bellum ad Mitylenen ita gerebatur. Per idem huius æſtatis tempus, Athenienſes in Peloponneſum etiam triginta naues, & Aſopium Phormionis [*filium earum*] ducem miſerunt. Acarnanes enim [*eos*] orauerant,

vt aliquem Phormionis vel filium, vel cognatum, ducem ad se mitterent. Hæ autem naues oram maritimam legentes, agri Laconici oppida diripuerunt. Deinde verò Asopius maiorem harum nauium partem domum remisit, & ipse cum duodecim Naupactũ iuit. Postea verò cùm frequentes Acarnanum copias euocasset, Oeniadis bellum intulit. Et cum nauibus per Acholoum nauigauit, & pedestres copiæ agrum vastabant. Sed cùm [*Oeniadæ*] se ipsi non dederent, peditatum quidem dimisit, ipse verò in Leucadem nauigauit, suisque copiis in terram ex nauibus ad Nericum expositis, dum se recipit, cùm ipse, tum etiam pars quædam eius copiarum ab illius regionis incolis, qui ad opem suis ferendam vndique conuenerant, & à paucis quibusdam militibus præsidiariis cæditur. Postea verò Athenienses, cùm suorum cadauera à Leucadiis fide publica interposita recepissent, discesserunt. Legati verò Mitylenæorum, qui in prima naui [*Spartam*] missi fuerant, quemadmodum ipsis Lacedæmonij dixerant, vt Olympiam venirent, vt cæteri quoque socij illis auditis consultarent, Olympiam iuerunt. [*ibiq́; præstò fuerunt.*] Erat autem Olympias, quâ Dorieus Rhodius [*in ludis Olympiacis*] iterum vicerat. cumque post solennem illius festi celebrationem in colloquium venissent, in hunc modum verba fecerunt.

MITYLENAEORVM CONCIO.

Institutum, quod apud Græcos moribus est receptum, Viri Lacedæmonij, sociique, nos [*probè*] quidem nouimus. Qui enim recipiunt illos, qui in bellis deficiunt, & priorem societatem relinquunt, quatenus quidem aliquam vtilitatem ex illis percipiunt,

cipiunt,[*eatenus illos*]charos habent.Sed cùm superiorum amicorum proditores esse existimét, [*eosdem*]improbos [*esse*] ducunt, [*odio*q*, persequuntur.*] Atque hæc opinio non est iniqua, [*nec à ratione abhorrens,*] si & illi, qui deficiunt, & illi,à quibus defectionem faciunt inter se sint voluntate,beneuolentiaque pares,& [*bellico*] apparatu, ac viribus æquales, nec vlla iusta defectionis causa subsit. Quod in nobis,& Atheniensibus non fuit.Quamobrem ne cuiquam improbi, [*ac proditores*] esse videamur, si, cùm pacis tempore ab ipsis honorificè tractaremur, in [*huius belli*] periculis [*nunc ab ipsis*] deficimus.Primùm enim de iure, & virtute, præsertim cùm petamus,vt in vestram societatem nos recipiatis, verba faciemus. quia scimus nullam amicitiam constantem inter priuatos conciliari, nullamque societatem [*firmam*]inter ciuitates vlla in re fieri,nisi [*qui amicitiam, & societatem inter se ineunt,amici,socii*q*,*] sint inter se cum manifesta,[*vera*q*,*]virtute,& in cæteris [*rebus,*] morum similitudine consentiant. Nam in animorum discordia factorum etiam diuersitas existit. Etenim societas inter nos,& Athenienses primùm est inita, quum vos quidem à belli Medici administratione discessistis, illi verò ad illius belli reliquias persequédas permanserunt, societatem tamen [*cum illis*] fecimus, non vt Græcos in Atheniensium potestatem redigeremus:at vt Græcos à Medorum dominatu liberaremus. Et quandiu quidem [*illi*] ex æquo rebus præfuerunt,[*illos*] alacriter sequuti sumus : sed postquàm animaduertimus ipsos illam quidem cum Medo simultatem remissiùs exercere, sociis verò iugum seruitutis imponere, tunc nó amplius sine timore fuimus. Sed cũ propter multitudinem eorum, qui hac de re consultaturi, & sententiam

laturi erant, in vnum coëuntes [*ipsis*] resistere non possemus, [*omnes*] socij præter nos, & Chios, in seruitutem [*ab ipsis*] sunt redacti. Nos verò, qui nostri iuris eramus, & liberi nomine [*duntaxat,*] ad bellum vnâ cum ipsis profecti sumus. Nec amplius pro ducibus fidelibus Athenienses habebamus, quia rerum [*ab ipsis*] antè gestarum exemplis vtebamur. Nec enim verisimile videbatur; ipsos illis quidem seruitutis iugum imposuisse, quos in eandem fœderis societatem nobiscum receperant, cęteris verò, si fortè rei peragendæ facultas ipsis aliquando offerretur, idem non esse facturos. Quòd si omnes adhuc liberi, nostrique iuris essemus, de ipsorum fide nobis minus esset dubitandũ, ipsosq; nihil noui molituros faciliùs crederemus. Sed cùm plerosque [*socios*] in suam potestatem redegerint, si æquo iure nobiscum agerent, grauius nimirum ferrent, &, cùm plerique [*socij*] iam [*ipsis*] cedant, [*& eorum imperio pareant,*] si nos soli pari iure cum ipsis agere vellemus, [*profectò, (vt verisimile videtur) hoc ipsis esset longè molestius.*] præsertim quia, quo magis ipsorum potentia quotidie crescit, nos etiam eò magis ab aliis deserimur, [*& ad maiorem solitudinem redigimur.*] Sed mutui metus æqualitas societatem sola facit fidelem, [*firmamq; conseruat.*] Qui enim [*societatem violare, &*] aliquid præter ius facere vult, [*is tamen,*] quia viribus non præstat, ab altero inuadendo deterretur. Nos verò nulla alia de causa [*ab Atheniensibus*] liberi relicti sumus, nisi quatenus ad imperium [*quærendum,*] & specioso verborum prętextu, & consilij aggressione, [*doloq;*] potius, quàm virium [*conatu*] res obtineri posse [*ipsis*] videbantur. Simul enim [*cæteri socij*] hoc etiam nostri testimonij argumento nitebantur, socios, qui idem iuris, ac autoritatis habebant, ad

ean-

eandem militiam cum ipsis [*Athenienſibus*] nunquam vltrò profecturos fuiſſe, niſi illi, quibus [*Athenienſes*] bellum inferebant, aliquod grauius peccatum cõmiſiſſent. Simul etiam firmiſſimos quoſque ſocios contra infirmiores primùm ſecum adducebant, & cæterorum ſociorum potentia circuncifa, [*ac diminuta,*] reliquos, quos poſtremos reliquerant, oppreſſu faciliores erant habituri. Quòd ſi à nobis initium duxiſſent, quoniam omnes ſocij ſuas domeſticas vires adhuc habebant, quoniam etiam [*habebant ad quos confugere, &*] apud quos conſiſtere poterant, haud pariter [*eos*] ſubegiſſent. Quinetiam noſtra claſſis metum aliquem ipſis incutiebat, ne fortè in vnum coacta, & aut vobis, aut alicui alij adiuncta, periculum ipſis crearet. Partim etiam [*ex imminenti ſeruitutis periculo*] euaſimus, quia ipſorum populum, & Reipub. principes, qui perpetuis vicibus in honoribus conſtituuntur, [*ſemper colimus, &*] obſeruamus: nec tamen diu videbamur poſſe [*in eodem libertatis ſtatu permanere,*] niſi hoc bellum conflatum eſſet, [*quod conijciebamus,*] vtentes exemplis rerum, quas aliis fecerunt. Quænam igitur erat hæc fidelis amicitia, aut [*firma*] libertas, in qua alteri alteros alienis animis recipiebamus? Et illi quidem in bello præ metu nobis blandiebantur, nos verò rebus pacatis idem viciſſim ipſis faciebamus. Et quod aliis fidem, [*ac amicitiam*] cõfirmat, beneuolentia, inquam, hoc ipſum timor firmum nobis præſtabat: metuque magis, quàm amicitia retenti, in ſocietate perſtitimus. Et vtris immunitas periculi, [*& immunitatis ſpes*] audaciam citiùs erat præbitura, hi etiam priores [*fœdus violaturi, &*] aliquid præter ius facturi erant. Quare ſi cui iniuſtè facere videmur, quòd antè defecerimus, propter dilationem malorum, quibus illi nos

erant affecturi, nec vicissim tantisper expectare voluerimus, dum nos ipsi planè cognosceremus an aliquid eorum fieret, [*quæ formidabamus,*] is non rectè sentit. Nam si pari potentia præditi & insidias ipsis mutuò struere, & vicissim in aliud tempus [*eas*] differre possemus, quid opus esset nos, qui potentia pares essemus, in ipsorum potestate esse? Cùm verò inuadendi facultas penes illos semper sit, decet etiam penes nos esse periculi maturè vitandi facultatem. Cùm igitur, Lacedæmonij, ac socij, has [*defectionis faciendæ*] rationes, & causas haberemus, defecimus, quæ manifestæ quidem sunt auditoribus, ita vt cognoscere possint, nos [*hoc*] meritò fecisse; validæ verò ad terrorem nobis incutiendum, & ad efficiendum, vt ad aliquod salutis nostræ præsidium nos conuertamus, qui vel iampridem [*hoc ipsum facere*] volebamus, quo tempore rebus adhuc pacatis legatos ad vos misimus, qui de defectione vobiscum agerent: sed [*eam facere*] prohibiti fuimus, quia vos [*in societatē, fidemq́ue vestram nos*] recipere noluistis. Iam verò, quia Bœoti [*nos ad hoc faciendum*] prouocarunt, confestim [*ipsis*] obtemperauimus. Duplicemq́ue defectionem nos facturos existimabamus, vnam quidem à Græcis, ne vnâ cum Atheniensibus ipsos maleficiis afficeremus: sed vnâ [*vobiscum ipsos*] in libertatē vindicaremus. alteram verò, ab Atheniensibus, ne nos ipsi postea ab illis profligaremur: sed [*defectionem*] prius faceremus, [*quàm ab illis perderemur.*] Nostra tamen defectio citiùs, [*quàm voluissemus,*] facta est, eaq; imparata, [*quia res ad bellum necessarias nondum parauimus.*] Quo etiam magis oportet [*vos*] nobis in societatem receptis, auxilium quàm celerrimè mittere, vt constet vos & illis succurrere, quibus est succurrendum, & simul hostibus nocere. Oppor-

portunitas autem [*ad hoc peragendum talis se vobis nunc offert,*] qualis nunquam antè [*se vobis obtulit.*] Athenienses enim & morbo, & pecuniarum impensis sunt attriti. Ipsorum verò naues partim quidem sunt circa vestram [*regionem,*] partim verò contra nos sunt constitutæ. quare verisimile est eos nauium copiam non habituros, si vos hac æstate cum naualibus, pedestribusque copiis simul [*in ipsorum agrum*] iterum irruptionem faciatis. Sed aut vos contra se cum infesta classe venientes propulsare non poterunt, aut ab vtrisque discedent. Neq; verò quispiam existimet se domesticum periculum pro alieni agri defensione subiturum. Cui enim Lesbos procul abesse videtur, [*hac tamen*] vtilitaté ei ex propinquo præbebit. Nec enim (quemadmodum quis existimat) bellum in Attica geretur: sed [*in Lesbo,*] vnde Attica vtilitatem percipit. Est autem [*illi*] pecuniarum prouentus à sociis, & longè maior erit, si [*Athenienses*] in suam potestatem nos redegerint. nec enim alius deficiet: sed etiam præterea res nostræ, illorum fient. Et acerbiora mala patiemur, quàm illi, qui, antequàm vllam defectionem facerent, ipsis seruiebant. sed si vos [*nobis*] alacriter succurratis, cùm ciuitatem vobis adiungetis, quæ magnam classem habet, (cuius in primis vos indigetis) tum etiam Atheniensium imperium faciliùs euertetis, subtrahentes eorum socios. Quilibet enim se [*vobis*] confidentiùs adiunget. Et sinistram opinionem de vobis conceptam vitabitis, quam sustinetis, [*& propter quam malè auditis,*] quòd illis, qui [*ad vos*] deficiunt, opem non feratis. Sed si constet illos à nobis in libertaté vindicari, robur belli firmius habebitis. Græcorum igitur spes, quas in vobis ponunt, ipsúmque Iouem Olympium erubescentes, in cuius templo suppli-

cibus similes sumus, Mitylenæis in vestram societatem receptis opem feratis, neque nos deseratis, qui priuato quidem periculo corpora [*nunc*] obiicimus: sed communem vtilitatem, si rem feliciter geramus, omnibus allaturi sumus: & damnum longè communius, si, vobis non exoratis, labamur. Estote igitur viri, quales & ipsi Græci vos esse iudicant, & noster metus desiderat. Atque Mitylenæi quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò, eorumque socij cùm [*hæc*] audissent, eorumque postulata comprobassent, Lesbios in societatem receperunt, & irruptionem in agrum Atticum faciendam censuerunt. Et sociis, qui [*ibi*] aderant, edixerunt vt primo quoque tempore cum duabus suarum copiarũ partibus in Isthmum irẽt, vt [*irruptionẽ in agrum Atticum*] facturi. Ipsiq; primi [*eò*] iuerunt, & instrumenta, quibus naues trahuntur, ac subducuntur, in Isthmo pararunt, vt eas Corintho subductas in mare, quod Athenas spectat, transportarent, & cum naualibus, pedestribusq; copiis simul [*Atticam*] inuaderent. Et hi quidem alacriter hæc faciebant. Cæteri verò socij lentè conueniebant, & in frugibus colligendis erant occupati, militiæque tædio erant affecti. Athenienses verò, cum eos propter [*falsam*] suæ imbecillitatis opinionẽ se instruere intellexissent, cumque declarare vellent eos non rectè sentire: sed se licet classem, quæ ad Lesbum erat, suo loco non mouerent, tamen & classem, quæ ex Peloponneso contra se veniebat, facilè propulsare posse, centum naues [*rebus omnibus ad bellum necessariis*] instruxerunt, & cùm ipsi, tum etiam inquilini, exceptis illis, qui erant equestris ordinis, illis etiam exceptis, qui erant ex ordine Pentacosiomedimnorum, eas conscenderunt. Et in altum prouecti circum Isth-

mum

mum nauigabant, suæque potentię vires ostentabant, & in quamcunque Peloponnesi partem ipsis placebat, ex nauibus descendebant. Lacedæmonij verò, cùm viderent rei euentũ longè alium, quàm ipsi expectabant, cùm ea, quę à Lesbiis dicta fuerant, falsa esse ducebant, tum etiam existimantes rem esse factu difficilem, [*Atheniensium imperium à Lacedæmoniis euerti,*] simul etiam quia socij non aderant, & triginta Atheniensium naues, quę circa Peloponnesum erant, agrum ipsorum vrbi finitimum circumcircà vastare nuntiabantur, domum redierunt. Postea verò classem parare cœperunt, quam in Lesbum mitterent. Et ciuitatibus, quadraginta naues imperarunt, vt singulę pro rata parte naues ad hunc numerum explendum suppeditarent. & classis præfectum destinarunt Alcidam, qui [*eò*] profecturus erat. Athenienses verò & ipsi cum suis centum nauibus domum se receperunt, postquam illos quoque [*domum rediisse*] cognouerunt. Atque eo tempore, quo naues istæ nauigabant, in his [*rebus, quas tunc gerebant,*] maxima, simul & ornatissima, rebusque omnibus ad nauigationem necessariis instructissima classis ipsis fuit, & altera huic similis, atque adeò longè maior, huius belli initio. Nam centum naues Atticam, Eubœam, & Salaminem custodiebant, & aliæ centum circa Peloponnesum erant, præter illas, quę ad Potidæam, & aliis in locis erant. Quare vniuersarum nauium vna æstate instructarum summa fuit ducentarum, & quinquaginta. atque hoc potissimùm vnà cum Potidæa pecunias absumpsit. Nam milites, qui Potidæam obsidebant (qui autem primi ad eam obsidendam missi fuerant, erant ter mille, nec pauciores, qui in eius obsidione permanserunt, donec eam expu-

gnarunt) binas drachmas accipiebant. eorum enim vnus quisque vnam suo, alteram famuli nomine singulis diebus accipiebat. Illi quoque mille, & sexcenti milites, qui cum Phormione erant, quiq; ante vrbis expugnationem discesserũt, & vniuersę naues idem stipendium accipiebant. Pecuniæ igitur ita primùm consumptæ sunt, & tantus nauium, maximus, inquam, numerus, [*rebus omnibus ad bellum necessariis*] est instructus. Mitylenæi verò eodem tempore, quo Lacedæmonij circũ Isthmum erant, cum ipsi, tum etiam auxiliarij milites ad Methymnam, cuius per proditionem capiendę spem conceperant, terrâ cum exercitu sunt profecti. & vrbem adorti, cùm res ipsis non succederet, quemadmodum expectabant, Antissam, Pyram, & Eressum petierunt. Et stabilitis harum ciuitatum rebus, murisque firmatis, domum celeriter se receperunt. Methymnæi verò & ipsi post illorum discessum cum copiis aduersus Antissam iuerunt. Sed accepta clade ab Antissæis, & auxiliariis quibusdam militibus, qui subsidio ipsis venerant, multos amiserunt, cæterique celeriter domum reuerterunt. Athenienses verò, cùm hæc audissent, & Mitylenæos terra potiri, & suos milites non satis virium ad illos prohibendum habere, iam circiter autumni initiũ mittunt Pachetem Epicuri [*filium*,] ducem, cum mille sui corporis militibus. Hi verò & militum, & remigum officium in nauibus facientes ad Mitylenem perueniunt, eamque simplici muro cingunt. Nonnullis etiam in locis naturâ munitis castella ædificarunt. Et Mitylene quidem vtrinque, & terra, & mari acriter obsidebatur, & hyems appetebat. Cæterùm Athenienses pecuniis ad obsidionem indigentes, cùm ipsi pecunias tunc primùm [*in vsus publicos*] contulerunt, & 200 talenta

lenta emiserunt, tum etiam duodecim naues pecuniæ colligendæ gratia, & Lysiclem cum quatuor collegis ad socios [*miserunt.*] Ille verò cùm ex aliis locis pecunias classe circumuectus exigebat, tum etiam ex [*vrbe*] Myunte per Mæandrũ Cariæ campum vsque ad Sandium collem ascendit, & à Caribus, ac Anæitis, qui ipsum inuaserant, & ipse, & magnus aliarum ipsius copiarum numerus cæsus est. Eadem hyeme Platæenses (adhuc enim à Peloponnesiis, & Bœotis obsidebantur) cùm & penuria rei frumentariæ grauiter laborarent, nec vllam subsidij Athenis ad se venturi spem amplius haberent, nec vlla alia salutis parandæ ratio appareret, cùm ipsi, tum Athenienses, qui cum ipsis obsidebantur, primùm quidem inito consilio statuunt omnes exire, hostiumque muros superare, si modo per vim hoc facere possent, huius conatus autoribus Theæneto Timidæ [*filio,*] qui vates erat, & Eupolpida Daimachi [*filio,*] qui & ipse dux erat. Deinde verò dimidia ipsorum pars, quòd periculum ingens esse duceret, metu quodam territa destitit incœpto. Sed ducenti, & viginti circiter in eadem eruptionis faciendæ sententia vltro permanserunt, in hunc modum. Scalas hostilium murorum altitudini pares fecerunt. Hanc autem emensi sunt, contemplantes laterum coagmentatorum commissuras, qua parte murus ipsorum ad eos spectans tectorio carebat. Multique simul has laterum coagmentatorum commissuras numerabant. Et horum quidem nonnulli à vera ratiocinatione aberraturi erant, plerique verò eam assequuturi erant. præsertim quia sæpius [*eas*] numerabant, simul etiam quia non procul aberant: sed ea muri pars, ad quam [*Scalas admouere*] volebant, facilè conspiciebatur. Scalarum igitur mensuram, & proceritatem

tem hoc modo sunt assequuti, ex laterum crassitudine eam coniectantes. Peloponnesiorum autem murus hac erat structura. Duplicem ambitum habebat, alterum quidem, Plataeas versus, [*contra Plataensium eruptiones*] alterum vero, exteriorem, [*contra Athenienses,*] si quis forte Athenis [*ad opem Plataensibus ferendam*] contra [*ipsos*] venisset. Hi autem ambitus alter ab altero sexdecim ferme pedum interuallo distabant. In hoc verò sexdecim pedum spatio tabernacula distincta, custodibus erant ædificata, eaque perpetua, [*& contigua,*] ita vt vnicus, solidusque murus esse videretur, vtrinque pinnas habens. & ad decimam quamque pinnam turres ingentes, & eiusdem, qua murus, crassitudinis, extabant & eædem ad interiorem, & exteriorem eius frontem pertingebant, ita vt transitus prope turrim nõ esset: sed per eas medias trãsirent. Noctu verò, quoties tẽpestas humida, [*tempusq; pluuium*] erat, pinnas quidem relinquebant, è turribus verò, quæ parum remotæ, ac supernè tectę erant, excubias agebant. Murus igitur, quo Plataenses ab hostium præsidiis cingebantur, huiusmodi erat. Plataenses autem rebus [*ad eruptionem faciendam*] paratis, obseruata nocte, quæ & pluuia, & vento turbida erat, simul etiam quæ lunæ lumine carebat, exierunt. Illis autem præerant, qui & conatus huius autores [*ipsis*] fuerant. Ac primùm quidem transiuerunt fossam, quæ ipsos ambibat. Deinde verò hostium muro successerunt, clàm illorum custodibus, quia propter tenebras quidem, custodes prospicere non potuerunt [*eos, qui veniebant,*] strepitum verò, quem ipsi [*Plataenses*] edebant, dum [*ad hostium murum*] accederent, propter ventum obstrepentem exaudire non poterant. Simul etiam [*Plataenses ad hostes*] accedebant

inter-

interuallo satis magno alij ab aliis distantes, ne arma collisa sonum ederent, reique significationem darent. Erant autem leuiter armati, [*& expediti,*] & sinistro tantùm pede calceati, vt in luto firmius consisterent. Per illud igitur interuallum, quod erat inter turres ad murorum pinnas accesserunt, quòd eas desertas esse scirent, primùm quidem illi, qui scalas ferebant, qui etiam eas admouerunt. Deinde verò duodecim leuis armaturæ milites cum pugione, ac thorace ascendebant. Quibus præerat Ammeas Coræbi [*filius,*] qui etiã primus ascendit. Post ipsum verò, sex, qui sequebantur, vtranque turrim superant. Deinde post hos alij leuiter armati, cum iaculis succedunt. Quibus alij à tergo scuta ferebant, vt illi facilius ascenderent, quæ ipsis erant tradituri, quum prope hostes ventum esset. Postquàm autem [*eorum*] plerique muros superarunt, custodes, qui excubias in turribus agebant, [*hoc*] senserunt. Quidam enim Platæensis dum ascenderet, tegulam manu apprehensam de pinnis deiecit, quæ lapsa strepitum edidit, statimque clamor [*à custodibus*] est sublatus, exercitus verò ad muros concurrit. Nec enim sciebat quidnam esset periculi, quia nox erat obscura, & procellosa simul etiam Platæenses, qui vrbe relicti fuerant, egressi, Peloponnesiorum murum inuaserunt, à parte, quæ opposita erat illi, qua sui [*murum*] superabant, vt [*hostes*] animum ad illos minimè aduerterent. In suo autem quique loco manentes tumultuabantur, nec vllus [*custodum*] ex sua custodia [*discedens*] opem aliis ferre audebat. Sed animo dubio erant, neque coniicere poterant quidnam accidisset. Et illi trecenti milites, quos Peloponnesij ex omni suorum numero delegerant, quibus negotium datum fuerat, vt, siquid

opus esset, ad opem ferendam præstò essent, è muro ad clamorem processerunt. facesque hostilis aduentus indices, Thebas versus sublatæ sunt. Platæenses veró, qui in vrbe erant, & ipsi ex suo muro multas faces sustulerũt, quæ ad hoc ipsum præparatæ fuerant, vt ignium signa hostibus essent incerta, vtque suspicati aliquid aliud accidisse, quàm quod res erat, opem non ferrent, priùs quàm sui, qui exierant, euasissent, & in loca tuta se recepissent. Platæenses veró, qui muros interea conscendebant, postquàm illi, qui suorum primi erant, murum conscenderunt, & vtramque turrim custodibus occisis in suam potestatem redegerunt, ipsi & turrium transitus hostibus resistentes custodiebant. ne quis per eas penetrans ad opem suis ferendam contra se veniret, & scalas è muro turribus admouentes, suorum plerosque per scalas in loca superiora recipiebant, & eorum alij quidem ex turribus, & ex inferioribus, & ex superioribus [*earum*] partibus [*hostes,*] qui [*suis*] subsidio veniebant, missilibus arcebant. Alij verò interea, quorum maior erat numerus, cùm multas scalas simul admouissent, pinnasque deiecissent, per spatium, quod erat inter turres, ascendebant, & subinde qui recipiebantur, in fossę crepidine stabant, & sagittis, atque iaculis petebant [*hostes,*] si quis [*eorum suis*] subsidio veniens, [*fossæ*] transitum, ad murum impedire vellet. Vbi autem omnes, qui in turribus erant, [*murum*] transierunt, illi, qui postremi [*de turribus*] descenderunt, ad fossam ægrè venerunt. Interea verò illi trecenti cum facibus, quas gestabãt, in eos ferri cœperunt. Platæenses igitur eos ex tenebris faciliùs conspiciebant, stantes in fossæ crepidine, & sagittis, iaculisque nudas [*corporis*] partes petebant. Ipsi vero, quòd in tenebris essent, prop-

ter

pter faces minus conspiciebantur. Itaque & Platæenses, qui postremi erant, fossam quidem transiuerunt prius, [*quàm ab hostibus opprimerentur:*] sed ægrè, & per vim. Nam & glacies in ea concreuerat, quæ non erat solida, ita vt eos transeuntes sustinere posset, sed potius erat aquosa, qualis esse solet subsolano [*potius,*] quàm Borea spirante. Et nox illa propter huiusmodi ventum niuibus conspersa aquam in ea vehementer auxerat, quam vix [*capitibus*] supra [*eam*] extantes transiuerunt. Et propter huius tempestatis magnitudinem potissimùm euadendi facultas ipsis oblata. Platęenses verò à fossà digressi, viam, quæ Thebas ferebat, iuerunt conferti, ad dextram habentes Androcratis fanum. existimabant enim illos minimè suspicaturos esse, se conuersum iri ad illam viam, quæ ad hostes duceret. simul etiam videbant Peloponnesios cum facibus insequentes, ea via, quæ per Cithæronem, & Capita quercus, Athenas ducebat. Sex autem, septémve stadia Thebas versus ire perrexerunt, deinde diuertentes, viam, quæ ad montem fert, iuerunt, & Erythras, ac Hysias petierunt, nactíque montes, Athenas perfugerunt, ducenti, & duodecim, ex maiore numero. fuerunt enim eorum nónulli, qui in vrbem reuerterunt, antequàm [*murum*] superarent. Vnus verò sagittarius in exteriore fossa captus est. Peloponnesij igitur, postquàm hostem insequi destiterunt, in suam quique stationem redierunt. At Platæenses, qui erant in vrbe, rerum omnium, quæ tunc acciderant, ignari: cùm illi, qui in vrbem redierant, ipsis renuntiassent [*omnes ab hoste cæsos, &*] nullos esse superstites, simul ac dies illuxit, emisso caduceatore de induciis egerunt, vt suorum cadauera reciperent, [*& sepultura mandarent.*] Sed cognita rei veritate,

incepto destiterunt. Plataenses igitur, qui [*hostium munitiones*] superarunt, hoc modo salutem sibi pepererunt. Eadem hyeme iam abeunte, Salæthus Lacedæmonius Lacedæmone cum triremi Mitylenen est missus. Hic Pyrrham vectus, & illinc itinere pedestri per quendam torrentis alueum profectus, quà munitiones transiri poterant, occultè Mitylenen est ingressus. Et Mitylenæorum Magistratibus irruptionem in Atticam factum iri, & illas quadraginta naues, quas ipsis subsidio venire oportebat, simul affuturas, seq; vt hæc significaret, & cætera curaret, præmissum dixit. Tunc verò Mitylenæi confirmati sunt, & animos ad Athenienses minus aduertere cœperunt, & de compositione cum illis agere destiterunt. Atq; hæc hyems exiit, & huius belli, quod Thucydides conscripsit, quartus annus excessit. Insequentis æstatis initio, Peloponnesij, postquàm Alcidam, qui classis ipsorum præfectus erat, cum quadraginta, & duabus nauibus, quas [*sociis ciuitatibus*] imperauerant, Mitylenen miserunt, ipsi, eorumque socij irruptionem in Atticam fecerunt. Vt Athenienses vtrinq; turbati, [*ac districti*,] contra naues, quæ Mitylenen proficiscebantur, non irent. Huic autem expeditioni [*in Atticam facta*] præerat pro Rege Pausania, Plistoanactis filio, adhuc pupillo, Cleomenes patruus. Vastarunt autem in Attica, cùm alia, quæ prius cæsa fuerant, & siquid repullulauerat, & quæcunq; in superioribus expeditionibus prætermissa fuerant. Atque hæc irruptio [*in agrum Atticum facta*] Atheniensibus post secundam fuit omnium acerbissima. Nam [*Peloponnesij*,] cùm semper expectarẽt donec ex Lesbo aliquid noui de sua classe audirent, quasi eò iam appulisset, passim discurrentes pleraqe vastarunt. Sed cùm nihil eorum

quæ

quæ sperauerant, ipsis succederet, cumque res frumentaria eos defecisset, domum redierunt, & in suam quique ciuitatem se receperunt. Mitylenæi verò interea, cùm neque naues ex Peloponneso ad ipsos venirent, sed moras necterent, simul etiam cùm res frumentaria eos defecisset, compositionem cum Atheniensibus hac de causa facere sunt coacti. Salæthus, ne ipse quidem naues amplius expectans, populum armat, qui antè inermis erat, vt eruptionem in Athenienses facturus. At oppidani, postquàm arma sumpserunt, neq; Magistratus amplius audire voluerunt, & habitis inter se conciliis, imperabant vt potentes frumenta suppressa in lucem proferrent, eaque viritim populo diuiderent, alioqui se compositionem cum Atheniensibus facturos, vrbemque ipsis dedituros affirmarunt. Cùm autem illi, qui Reipub. præerant, hoc intellexissent, nec [*istorum conatus*] impedire possent, & si compositione excluderentur, se in periculum venturos animaduerterent, communiter paciscuntur cum Pachete, eiusq; copiis, [*& se, vrbemq; his conditionibus dedunt,*] vt Atheniensibus arbitratu suo de Mitylenæis statuere liceret, vtque ipsi Mitylenæi [*Pachetis*] exercitum in vrbem reciperent, & legationem pro se ipsis Athenas mitterent. Interea verò dum [*Legati*] redirent, Paches neminem Mitylenæorum in vincula coniiceret, aut in seruitutem redigeret, aut occideret. Atque compositio quidem hæc fuit. At illi Mitylenæi, qui potissimùm cũ Lacedæmoniis egerant, [*& præcipui defectionis autores fuerant,*] sibi vehementer metuentes, postquàm exercitus, [*in vrbem*] est ingressus, [*has deditionis conditiones*] non tulerunt: sed [*omnes*] pariter ad aras consederunt. Paches verò eos illinc excitatos, nequid iniuriæ

ipsis fieret. in Tenedum custodiendos transmittit, donec Athenienses aliquid [*de ipsis*] statuissent. Triremibus etiam Antissam missis, [*eam*] sibi adiunxit, & cætera, quæ ad exercitum, [*& rem militarem*] pertinebant, arbitratu suo constituit. Peloponnesij verò, qui quadraginta nauibus vehebantur, quos celeriter venisse oportuerat, cùm circa Peloponnesum ipsam nauigantes tempus triuerunt, tum etiam in reliquo nauigationis cursu lentè vecti Athenienses quidem, qui in vrbe erant, latuerunt, quoad ad Delum appulerunt. Illinc verò ad Icarum, & Myconum profecti, tunc primùm Mitylenen [*per deditionem ab hoste*] captam intellexerunt. Sed cùm rem exploratam habere vellent, ad Embatum Erythrææ nauigarunt. Die autem, à Mitylene capta, circiter septimo, ad Embatũ sunt delati. Itaque re exploratè cognita, pro præsenti rerum illarum statu, quid esset agendum, consultare cœperunt. Tunc Teutiaplus Eleus eos sic est alloquutus. Alcida, cæteri que Peloponnesij, mei collegæ, qui copiarum duces adsumus, mihi videtur Mitylenen nobis esse nauigandum, ita vt iam sumus, antequàm aduectus noster diuulgetur. Nam (vt verisimile est) cùm homines vrbe recens sint potiti, magnã ipsorum in custodiis negligentiam offendemus, præcipuè verò à mari, qua ex parte cùm ipsi nullum hostem contra se venturum sperant, tum etiam nostræ vires sunt firmissimæ. Verisimile etiam est ipsorum peditatũ, quippe quòd sint victores, per hospitia dispersum negligentius agere. Si igitur ex improuiso, & noctu impetum in ipsos faciamus, sperò fore, vt cum illis, qui sunt in vrbe (siquis modo nobis beneuolus adhuc superest) res illas in potestatem nostram redigamus, neque metu territi periculum subire recusemus,

exiſti-

existimantes nouas belli rationes nullas alias esse, quàm istas, [*cũ videlicet pro Reipub. ac sociorum salute pericula fortiter subeuntur, omnisq; negligentia reiicitur.*] à quo [*negligentiæ vitio*] si quis dux sibi ipsi caueat, & [*hoc ipsum*] in hostibus animaduertens illos adoriatur, ex animi sententia res plurimas gerere poterit. Hic igitur ita loquutus, rem Alcidæ non persuasit. Alij verò nonnulli ex Ionia exules, & Lesbij, qui cum ipso nauigabant, ei suadebãt, vt, quandoquidem hoc periculũ formidabat, aliquam vrbem in Ionia, aut Cumam Æolicam occuparet, vt ex vrbe, [*quam cepisset,*] prodeuntes, Ioniam ad defectionem impellerent. Spem autem [*rei feliciter peragendæ*] esse [*dicebant.*] Se enim præter nullius voluntatem [*eo*] venturos [*affirmabant.*] Et si prouentum istum, qui maximus erat, Atheniensibus eriperent, simul etiam si stationes ipsis oppositas haberent, [*maximos*] sumptus [*ab hostibus*] factum iri [*dicebant. Dicebant*] etiam se sperare Pisuthnen à se adductum iri, vt ad huius belli societatẽ se adiungeret. Sed Alcidas ne ista quidem admisit: sed ad eam sententiam animo potissimum inclinauit, vt, quoniam non satis maturè Mitylenen peruenire potuisset, [*eiusq; seruandæ spe frustratus esset,*] in Peloponnesum quàm celerrimè se reciperet. Quamobrem cùm Embato soluisset, discessit. cumq; ad Teiorum Myonesum appulisset, plerosque captiuos, quos in suæ nauigationis cursu interceperat, trucidauit. Et cùm Ephesum appulisset, Samiorum, qui ex Anæis erant, Legati ad eum venerunt, nec bellè eum Græciam in libertatem asserere dixerũt, si illos necaret, qui nec arma contra [*Peloponnesios*] tulissent, nec [*ipsis*] hostes essent: sed necessitate coacti societatem cum Atheniensibus fecissent. Et, nisi finem faceret, ipsum paucorum quidem ho-

ſtium amicitiam ſibi conciliaturum, longè verò plures ex amicis hoſtes habiturum. Quorum verbis Alcidas adductus, quotquot de Chiis adhuc penes ſe habebat, & ex aliis nonnullos dimiſit. Nam homines, licet [*Peloponneſiorum*] naues conſpicerent, haud tamen fugiebant: ſed potius vt ad Atticas accedebant. & ne vel minimam quidem ſpem habebant, cùm Athenienſes maris imperium obtinerent, Peloponneſiorum naues in Ioniam vnquam traiecturas eſſe. Alcidas verò Epheſo raptim diſceſſit, & in fugam ſe dedit. Nam à Salaminia, & Paralo nauibus, dum adhuc in portu ad Claron eſſet, conſpectus fuerat. Hæ autem ab Athenis curſum caſu tenebant. ac hoſtis inſequẽtis aduentum metuens, per altum ferebatur. ad nullam aliam regionem vltrò, niſi ad Peloponneſum appulſurus. Pacheti verò cùm vndique, tum etiam ex Erythræa huius rei nuntius afferebatur. Cùm enim Ionia nullis munitionibus eſſet munita, metus ingens erat ne Peloponneſij maritimam oram nauibus legentes, quamuis & ſic in animo non haberent [*diutius ibi*] manere, tamen obiter prout in ſingulas vrbes incidiſſent, eas diriperent. Paralus verò, & Salaminia naues, cùm ipſæmet ipſum [*Alcidam*] ad Claron vidiſſent, [*rem Pacheti*] nuntiarunt. Ille verò eum magna feſtinationis contentione perſequebatur. Et vſq; ad inſulam Latmon eum eſt perſequutus; ſed cùm [*Alcidas*] nuſquam amplius appareret, ita vt eum aſſequi poſſet, [*Paches*] retro rediјt. Cùm autem [*hoſtium naues*] in alto aſſequutus non fuiſſet, hoc in lucro poſuit, quòd nuſquã ſubſiſtere, neque caſtra munire, neque ſibi eas præſidiis obſidẽdi, & ſtationes ipſis oppoſitas habendi materiã præbere coactæ fuiſſent. Dum autẽ [*ab hoſte perſequendo*] reuerteretur, maritimã [*Aſiæ*] oram legens

legens, ad Notium Colophoniorum vrbem appulit, vbi Colophonij habitabant, quòd [*Colophon ipsorum antiqua patria,*] vrbs à mari remotior, ab Itamane, & barbaris per domesticam seditionem [*ab altera factione*] accitis capta fuisset. Hęc autem capta fuit eo fermè tempore, quo Peloponnesij secundam irruptionem in Atticam fecerũt. In vrbe igitur, Notio, cùm seditio rursus orta fuisset inter illos, qui eò confugerant, & veteres vrbis colonos, alij quidem auxiliares copias, quas à Pissuthne, & ab Arcadibus, ac barbaris accersiuerant. in munitionibus vrbem intersepientibus habebant, & illi de Colophoniis, qui profugerant ex [*antiqua patria,*] vrbe quæ à mari erat remotior, quique Medis fauerant, cum eiusdem factionis hominibus eò ingressi, Rempub. administrabant. alij verò, qui clàm istis aufugerant, & qui exules erant, Pachetem accersiuerunt. Cùm autem Paches Hippiam, Arcadum ducem, qui in munitionibus illis vrbem intersepientibus erat, ad colloquium euocauisset, ea conditione, vt, si nihil dixisset, quod sibi placeret, eum in suas munitiones rursus saluum, sanumque restitueret, ille quidem ad ipsum processit. Ipse verò, cũ eum in custodia sine vinculis seruari iussisset, [*hostium*] munitiones repentè adortus, illisq; nihil tale expectantibus, capit, & Arcadas, ac barbaros, quotquot intus erant, occidit. Et Hippiam postea introductum, sicuti factis induciis promiserat, postquàm intus fuit, comprehendit, sagittisque confodit. Et Colophoniis Notium restituit, illis exceptis, qui Medorum partibus fauerant. Postea verò Athenienses colonis eò missis, eam ciuitatem ex legibus, institutisque suis constituerunt, omnibus Colophoniis, si quis vsquam erat, ex ciui-

tatibus in vnum coactis. Paches autem Mitylenen reuersus, Pyrrham, & Ereſſum in deditionem redegit. captumque Salæthum Lacedæmonium in vrbe latitantem, Athenas mittit, ſimul etiam illos Mitylenæos, quos in Tenedum aſſeruandos miſerat, & ſi quis alius ipſi defectionis autor fuiſſe videbatur. Maiorem etiam exercitus partem dimittit, & cum reliquis remanſit, vt cùm Mitylenes, tum etiam cæteræ Leſbi res arbitratu ſuo conſtitueret. Cùm autem, qui à Pachete miſſi fuerant, Athenas peruenissent, Athenienſes Salæthum quidem confeſtim interfecerunt, licet conditiones offerret cùm aliàs, tum etiam Peloponneſios à Platæis (adhuc enim obſidebâtur) ſe abducturum. De reliquis verò conſultare cœperunt. Et pr̨ ira cenſuerunt interficiendos non ſolùm eos, qui aderant; ſed etiam omnes Mitylenæos, quotquot puberes eſſent: impuberes verò, ac fœminas in ſeruitutem redigendas: dantes crimini cùm alteram defectionem, quam [*ab Athenienſibus*] fecerant, licet eorum imperio non premerentur, vt alij; tum etiam [*alteram, ad quam Iones ſolicitauerant,*] quòd Peloponneſiorum claſſis, quæ auxilium ipſis [*Mitylenæis*] ferens, in Ioniam nō ſine periculo penetrare auſa fuerat, motū illum non minimùm adiuuiſſet. nec enim paruo, leuique conſilio defectionem feciſſe videbâtur. Triremem igitur ad Pachetem mittunt, quæ populi decretum nunciet, imperantes, vt primo quoque tempore Mitylenæos necet. Poſtero autem die confeſtim eos vehementer pœnituit, & ſæuum, ac immane decretum, quod fecerant, ſecum ipſi reputabant, quo totam ciuitatem, potius quàm ipſos defectionis autores necari iubebant. Cùm autem Mitylenæorum legati, qui [*tunc*] aderant, & quotquot Athenienſes ipſis ſtudebant, hoc animaduertiſſent,

ſent, ſuaſerunt illis, qui Reipub. præerant, vt hac de re ad populum iterum referrent, & ſententias rogarent. Quod facilè perſuaſerunt, quia & illis hoc erat perſpectum, maiorem ciuium partem cupere hac de re iterum conſultandi poteſtatem ſibi per aliquos dari. Quamobrem concione ſtatim coacta, cùm aliæ ſententiæ à ſingulis ſunt dictæ tum etiam Cleon Cleæneti filius, cuius etiam de [*Mitylenæis*] occidendis ſententia pridie euicerat, qui & cæteris in rebus ciuis erat omnium violentiſſimus, & tunc temporis apud plebem longè gratioſiſſimus, ita vt ei, quicquid vellet dicendo facilè perſuaderet, in medium progreſſus, hanc orationem habuit.

CLEONIS CONCIO.

Cùm ſæpe aliâs ego ſtatum popularem minimè aptum iudicaui ad imperium in alios obtinendum, tum verò præcipuè nunc in hac veſtra de Mitylenæis pœnitentia, [*& ſententiæ mutatione, hoc ipſum palàm perſpicio.*] Nam quia vos in quotidiana, & mutua conſuetudine hîc ſecuri eſtis, nec vllas inſidias timetis, idem etiam de ſociis ſentitis, [*& eandem ſecuritatem, animiq́ tranquillitatem habetis, nec vllas ipſorum inſidias timetis.*] Et quicquid vel eloquentia eorum adducti deliqueritis, vel miſericordia moti remiſeritis, non exiſtimatis vos magno cum Reipub. periculo per veſtram ignauiam hoc facere, non autem in ſociorum gratiam, [*quam non propterea vobis conciliatis, licet hac ignauia indulgentia erga illos vtamini.*] Nō conſiderantes, imperiū, quod obtinetis, tyrannidem eſſe, ipſoſque [*ſocios*] ad inſidias vobis faciendas attentos eſſe, veſtroque imperio inuitos parere: qui vobis dicto ſunt audientes, non propter beneficia, quæ vos ipſi veſtro cum

detrimento in eos contuleritis: sed propter potentiam, quâ superiores estis, [&] potius [*propter metum,*] quàm propter illorum erga vos beneuólentiam. Omnium verò perniciosissimum erit, si nihil eorum, quæ à nobis decreta fuerint, certum, firmumque maneat: nec intelligamus illam Rempub. quæ malis quidem: sed tamen immotis, [*ac perpetuò firmis*] legibus vtitur, præstantiórem esse, quàm illam, quæ bonis quidem legibus vtitur: sed tamen mobilibus, [*ac inconstantibus.*] Et imperitiam cum modestia cõiunctam esse vtiliorem, quàm peritiam cum immodestia coniunctam; & imperitiores homines, si cum peritioribus conferantur, Respub. plerunque meliùs administrare. Nam isti quidem, & legibus sapientiores videri, & in publicis consultationibus sententiam semper obtinere volunt, quasi in aliis maioribus rebus ingenij sui vim ostentare non possint, atque propterea plerunque Respub. euertunt. Illi verò, quia suæ peritię diffidunt, se legibus imperitiores esse, & illius sententiam, qui rectè dixit, à se vituperari non posse, vltrò fatentur. Itaque Respub. plerunque rectè administrant, quia sunt rerum æqui æstimatores, potius quàm concertatores. Sic igitur nos quoque facere, nec dicendi facultate, & solertiæ contentione elatos, vestræ multitudini aliter, quã sentimus, suadere decet. Ego igitur in eadem sententia permaneo, atque illos miror, qui de Mitylenæis ad vos iterum retulerunt, & moram interponunt, quod illis, qui iniuriam fecerunt, commodius est, [*quàm nobis.*] qui enim iniuriam accepit, [*si mora interponantur,*] ira languidiore persequitur [*illum, qui fecit iniuriam.*] Vltio verò, quæ est iniuriæ illatæ aduersaria, si statim eam sequatur, maximas pœnas repetit. Illum etiam miror, (quisquis ille erit,) qui

qui contra me dicet, & apertè pronuntiare non dubitabit, Mitylenæorum quidem iniurias esse nobis vtiles, nostros verò casus sociis detrimenta non afferre. Sed profectò constat hunc aut dicendi facultate fretum, concertationis studio daturum operam, vt demonstret id non esse decretum, quod tamen maximè decretum est; aut quæstu inductum, speciosa, & exculta oratione vobis imponere conaturum. At Respub. propter huiusmodi concertationes aliis quidem præmia dat, ipsa verò, pericula sustinet. Huius verò rei culpa penes vos est, qui huiusmodi certamina perperam instituitis, & verborum quidem spectatores, rerum verò auditores esse consueuistis. Res quidem futuras, si quis optimè dixerit, fieri posse coniectantes. Res verò iam gestas, ex illorũ oratione spectantes, qui egregiè vos obiurgarint, & non id, quod vos ipsi vidistis, certius existimantes esse, quã quòd audistis. Et orationis quidem nouitate facilimè vobis imponi sinitis: spectatam verò, ac probatam orationem nullo modo sequi vultis. rerum quidem inusitatarum semper serui, vsitatarum verò, contemptores. Et vnus quisque vestrum potissimum quidem dicendi facultate præstare cupit, sin illis, qui hac eloquentiæ laude excellunt, resistitis, ne, si illorum sententiam sequamini, illis inferiores esse videamini, & si quis aliquid acutè dixerit, ad illum laudandum prompti estis, vel antè quàm hoc ipsum dixerit, prompti etiam estis ad significandum, ea, quæ dicuntur, à vobis iam esse percepta, vel ante quàm sint dicta: sed ad horum euenta prospicienda tardi estis. Et aliquem alium rerum statum (vt ita loquar) quæritis, quàm sit is, in quo viuimus, quanquam ne præsentem quidem rerum statum satis bene cognoscitis. Denique, vt rem paucis ex-

pediam, aurium voluptati seruitis, & potius similes estis spectatoribus, qui sedent, & audiunt sophistas, quàm viris, qui de Repub. consultant. à quibus vitiis, ego vos auocare conans, pronuntio vnam Mitylenæorum ciuitatem vobis maximam iniuriam iam fecisse. Ego enim illis, qui vestrum imperium ferre nequeunt, aut qui ab hostibus coacti, defecerunt, veniam do. Sed cùm illi qui insulam tenebant, & vrbem muris cinctam incolebant, & qui à mari tantùm nostros hostes metuebant, vbi & ipsi firmo classis apparatu aduersus eos erant muniti, suisque legibus vtentes, liberi viuebant, & ante omnes à nobis honorabantur, talia facinora patrarint, quid aliud, quàm insidias fecerunt, bellum potius inferentes, quàm defectionem facientes? (defectio enim est illorum, qui vim aliquam patiuntur) & [*quid aliud egerunt, quàm*] iunctis opibus cum illis, qui nobis sunt hostes infensissimi, nos perdere studuerunt? Atqui hoc est atrocius, quàm si per se, [*soliq;*] partis opibus bellum nobis intulissent. neque calamitates aliorum, qui post defectionem à nobis factam, in seruitutem iam sunt redacti, documentum ipsis fuerunt, neq; præsens [*ipsorum*] felicitas ipsos à periculis adeundis deteruit. facti autem audaces ad futura, & speratis rebus maioribus, quàm quas præstare poterant, & minoribus, quàm quas cupiebant, bellum susceperunt, armis potius, quàm iure disceptandum censentes. Quo enim tempore se victores fore putarunt, nullis iniuriis à nobis affecti, nos inuaserunt. Vsu autem venire solet, vt [*fortunatæ, ac beatæ*] ciuitates, illæ præcipuè, quibus nuper, ac præter expectationem felicitas contigit, ad insolentiam se conuertant. Illa verò felicitas, quæ secundum rationem hominibus contingit, est plerunq; stabilior,

lior, quàm quę præter expectationem accidit. Et (vt ita loquar) [*ciuitates, quibus felicitas insperata contigit,*] aduersam fortunam faciliùs propulsant, quàm secundam tuentur. Decuerat autem iam pridem Mitylenæos nullo peculiari honore præter cæteros à nobis affici. nam eò petulantiæ progressi non essent. Hoc enim alioqui naturâ comparatum est, vt homo eum quidem contemnat, à quo colitur; eum verò admiretur, qui ipsi non cedit, [*& à quo non obseruatur.*] Plectantur igitur vel nunc pro magnitudine iniuriæ, neque paucis quidem [*ac nobilitati, defectionis*] culpa tribuatur, plebs verò à vobis absoluatur. Nam vniuersi pariter nos inuaserunt, quibus, si ad nos confugissent, nunc iterum in vrbe [*sua*] degere liceret. Sed tutius esse arbitrati eandem belli fortunam periclitari cum paucis [*& nobilitate,*] simul omnes à nobis defecerunt. Considerate autem, si easdem pœnas infligatis & sociis illis, qui ab hostibus coacti, & illis, qui vltro defecerunt, quem tandem fore putatis, qui leuissima de causa deficiat, si aut re feliciter gesta libertatem sit adepturus, aut re infeliciter gesta nihil grauius sit perpessurus? Nos verò in singulis ciuitatibus & fortunarum, & salutis periculum subibimus. Et, si re prosperè gesta vrbem iam profligatam, [*& opibus exhaustam*] receperimus, prouentibus, in quibus sita est nostra potentia, in posterum priuabimini. si verò labamur, [*nec vrbem receperimus,*] præter eos, quos iam habemus, nouos etiam hostes habebimus. Et quo tempore illis, qui nunc sunt hostes minimè dubij, resistendum erit, eo bellum nostris sociis erit faciendum. Non oportet igitur vllam spem ipsis relinquere, quâ sperent fore, vt vel oratione probabili nobis persuadeant quod cupiunt, vel pecuniis peccata redimãt,

& quasi humanitus peccarint, veniam à nobis impetrent. Nec enim inuiti deliquerunt: sed [*vltrò, &*] scientes insidias [*nobis*] fecerunt. Quod autẽ præter voluntatẽ fit, id venia dignũ est. Ego igitur & tunc primùm, & nunc quoque contendo, ne pristinam sententiam mutãtes decretum iam antè factum rescindatis, néve misericordia, & verborum illecebris, & lenitate, tribus rebus imperio perniciosissimis adducti peccetis. Nam misericordiam illis, qui sunt similes, [*& qui misericordia mouentur,*] vicissim tribui est æquum: non autem illis, qui mutua miseratione non commouentur, & qui propter necessitatem, [*qua nobis inuiti parere coguntur,*] se nobis hostes perpetuò præbent. Et oratores, qui sua oratione [*animos auditorum*] oblectant, in aliis minoribus rebus certamen, [*& amplam suæ eloquentiæ ostentandæ materiam*] habebunt: non autem [*in ea re,*] in qua, ipsa quidem ciuitas pro minima voluptate, quam perceperit, maximam iacturam faciet; ipsi verò pro causa bene acta, beneficium, [*& suæ facundiæ præmium*] accipient. Et lenitas illis potius tribuitur, qui in posterum [*modesti, ac*] amici sunt futuri, quàm illis, qui semper sui similes, & nihilo minus hostes sunt futuri, si [*superstites*] relinquantur. Atque (vt semel rem totam paucis expediam) si meam sentẽtiam sequamini, ea facietis, quæ cùm erga Mitylenæos æqua, tum etiam [*vobis ipsis*] vtilia sunt futura. Sed si aliter statuatis, illis quidem nihil gratificabimini, vos verò ipsos vestro præiudicio magis damnabitis. si enim isti meritò defecerunt, vos certè contra fas, & ius ipsis imperare diceminì. Quòd si vel contra fas, & ius, hoc tamen vobis faciendum censetis. oportet igitur hos etiam præter fas, & ius à vobis puniri, quia hoc vobis conducit, aut imperium à vobis deponi; operamque dari, vt

fine periculo viros bonos agatis, eademque pœna illos afficere velitis,[*qua illi vos affecissent, si voti compotes facti fuissent*;] neque vos, qui [*ex insidiarum periculo recens*] euasistis, clementiores[*erga illos*] existere [*velitis,*] quàm illi, qui[*vobis*] insidias fecerunt, [*erga vos fuissent, si rem ex animi sententia gessissent:*] cogitantes quę verisimile est ipsos facturos fuisse, si vos vicissent, præsertim cùm vos iniuria lacessiuerint. Illi verò præcipuè, qui nulla de causa aliquem maleficio afficiunt, hunc etiam ad internecionem vsq; persequuntur, & funditus perdunt, quia periculum sibi impendens ab hoste, qui [*superstes*] relinquitur, suspectum habent, [*ac formidant.*] Qui enim iniuriam aliquam accepit à quo non oportuit, hic periculo vitato in eum acerbior esse solet, quàm in iustum hostem. Nolite igitur vestri ipsorum proditores esse. Sed animo quàm proximè accedentes ad mala, quæ passuri eratis, [*si victi fuissetis,*] & [*attentissimè considerantes*] vos cæteris omnibus rebus anteposituros fuisse, eos in vestrã potestatem redigere, nunc parem gratiam ipsis referatis, non emolliti ob præsentem ipsorum fortunam, ac statum, in quo iam sunt, nec periculi, quod vobis non ita pridem impendebat, obliti. Hos igitur pro meritis plectite, & insigne exemplum sociis præbete, vt intelligant eum, qui defectionem à vobis fecerit, morte mulctatũ iri. Hoc enim si cognouerint, vos, neglectis hostibus, cum vestris sociis posthac minus pugnabitis. Atque Cleon quidem hęc dixit. Post eum verò Diodotus Eucratis filius, (qui & in superiore concione ipsi maximè fuerat aduersatus, ne Mitylenæi necarentur) tunc etiam in medium progressus, hæc verba fecit.

DIODOTI CONCIO.

Neque illos, qui de Mitylenæis iterum ad con-

silium retulerunt, reprehendendos puto, neque illos, qui maximis de rebus sæpius consultandum esse negant, laudandos censeo. Nam hæc duo, celeritatem, & iram, bonæ consultationi máximè contraria esse iudico. Quorum alterum quidem cum amentia coniunctum esse solet; alterum verò, cum imperitia, & consilij tenuitate. Et qui verba rerum doctores esse contentiosè negat, aut amens est, aut priuatim aliquid ipsius interest. Amens quidem, si vlla alia ratione, [*quàm verbis,*] res futuras, easque obscuras declarari posse putat. Ipsius verò [*priuatim aliquid*] interest, si cupiens aliquid turpe persuadere, de hoc quidem, quod est turpe, se non bellè disserere posse putet: sed, si probè, *ac strenuè*] vituperauerit [*alios,*] cùm illos, qui sententiam contra ipsum sunt dicturi, tum etiam auditores à se territum iri [*speret.*] Illi etiam sunt grauissimi, qui, vt suæ prudentiæ, ac eloquentiæ specimen edant, magnifica oratione corruptelam [*suis aduersariis*] obiectant, eoque hoc nomine accusant. Si enim imperitiam [*illis*] obiicerent, & ille, qui rem persuadere, [*& causam obtinere*] non posset, imperitus potius, quàm iniustus haberetur, victusq; discederet. Sed si [*præterea corruptelæ*] iniustitia [*ab hoc illis*] obiiciatur, & idem causam obtineat, est suspectus, & nisi obtineat, non solùm imperitus: sed etiam iniustus existimatur. Et Respub. ex huiusmodi re detrimentum capit. Consultoribus enim propter metum destituitur. quanquam præclarè cum ea ageretur si tales ciues nulla dicendi facultate præditos haberet. minimè enim ad peccandum impellerentur [*suæ eloquentiæ viribus freti.*] Atqui oportet bonum quidem ciuem non terrentem aduersarios, qui sententiam contra ipsum dicturi: sed pari dicendi potestate facta disputantem,

demonſtrare ſe meliora dicere. Ciuitatem verò ſapientem [*oportet*] optimo conſultori non addere [*nouum*] honorem: ſed nec eum, quæ iam habet, imminuere. Illum etiam, qui non eſt bonus conſultor [*æquè, atq; alius*,] non ſolùm nulla pœna, ſed ne vlla quidem ignominia afficere. Ita enim & is, qui in dicendis ſententiis præſtat, nihil aliter ac ſentit, neque quidquam ad gratiam dicet, adductus ſpe longè maiorum honorum, quos adipiſci cupit. Et qui [*propter ſuam imperitiam*] rectum conſilium dare non nouit, & ipſe multitudinem ſibi conciliare non ſtudebit, eadẽ ratione ei in re aliqua gratificans. Quorum nos contraria facimus, & præterea, ſi quis in ſordium, [*& corruptelæ*] ſuſpicionem venerit, & tamen eum optimè dicere conſtet, inuidentes ei propter incertam ſordium ſuſpicionem, [*certam, ac*] manifeſtam vtilitatem Reipub. eripimus. Solet autem vſu venire, vt bonæ, [*ac ſalutares*] ſententiæ, quæ ex improuiſo dicuntur, non minus ſint ſuſpectæ, quàm malæ, [*& pernicioſæ*:] adeò vt oporteat pariter, tam illum, qui Reipub. peſſimum conſilium eſt daturus, quam illum, qui optimam ſententiam eſt dicturus, multitudinem dolo ſibi conciliare, & mendacio ſuam cauſam probare. Et ſolam Rempub. beneficiis apertè, & ſine dolo nullus propter huiuſmodi ſuſpiciones afficere poteſt. Qui enim apertè beneficium ipſi dat, in quæſtus obſcuri ſuſpicionem incidit, [*quaſi pro beneficio Reipub. dato, ipſe beneficium aliquod longè maius ab ea clàm ſit accepturus.*] Oportet autem in rebus maximis, & in tanta [*imperij*] dignitate nos, qui verba facimus, longiùs proſpicere, quàm vos, qui non longè proſpicitis: [*ſed tantùm res proximas ſpectatis.*] præſertim cùm nos, qui conſilium damus, rationem reddere cogamur vobis, qui

nos auditis, & qui nullis rationibus reddendis, nullique iudicio obnoxij estis. Si enim & ille, qui aliquid persuasit, & ille, cui hoc persuasum fuit, æquè mulctaretur, profectò prudẽtius iudicaretis. Nunc verò ad quemlibet animi motum, quo repentè fueritis abrepti, licet nonnunquam in rebus iudicandis labamini, tamen illius, qui [*consilium dederit, & vobis aliquid*] persuaserit, vnam sententiam, nec vestras ipsorum plectitis, quamuis multæ sint, quæ simul peccarint. Ego verò in medium processi, neque pro Mitylenæis cuiquam sententiam contrariam dicturus, neq; quempiam accusaturus. Non enim de illorum facinore nobis est certamen, si sapimus; sed de vtilitate nostra, vt nobis rectè consulamus. Quamuis enim ipsos iniustissimum facinus fecisse pronuntiem, non tamen propterea eos etiam occidendos censuerim, nisi [*hoc Reipub.*] conducat. neque etiam, si qua venia sint digni, [*hanc ipsis dandam censeo,*] nisi [*hoc ipsum*] è Repub. fore constiterit. Nam de rebus futuris, potius quàm de præsentibus nos consultare puto. Atque in eo, quod Cleon præcipuè contendit, ad socios in officio continendos, ne defectionem in posterum faciant, [*vobis*] vtile fore, si capitale supplicium ipsis proponatis, [*in eo, inquam, à Cleone vehementer dissentio,*] & ego quoque de eo quod in posterum vobis vtile est futurum, contrà contendens, longè aliter sentio, [*quàm ipse.*] Et à vobis peto, ne speciosa ipsius oratione, [*& verborum illecebris capti,*] meæ orationis vtilitatem repellatis. Nam eius oratio, quæ maiorem æquitatis speciem habet, propter vestram iram, quæ nunc in Mitylenæos est accensa, fortasse [*vos ad ipsius sententiam*] attrahet. Nos verò cum ipsis [*Mitylenæis*] iam non disceptamus, ita vt de iure nobis sit quærendum:

rendum: at de ipsis consultamus, quonam modo nobis in posterum vtiles esse poterunt. In singulis enim ciuitatib⁹ capitis pœna proposita est in multa peccata, non solū huic[*quod ab istu est commissum,*] paria: sed etiam minora. Homines tamen spe solicitati periculum subeunt, nec vllus adhuc in periculum venit, qui se ex eo non euasurum, neque suum conatum sibi successurum existimans, de se ipso desperarit. Nec vlla ciuitas, quæ defectionem fecerit, ad hanc vsque diem extitit, quæ hoc aggredi, [*& periculum subire*] dubitauerit, licet aut suum, aut aliorum sociorum apparatum [*longè*] minorem haberet, quàm credebat. Omnibus enim natura insitum est, vt & priuatim, & publicè peccent. nec vlla lex est, quæ [*homines*] ab hoc[*naturæ vitio*] prohibere valeat. Siquidem homines per omnia pœnarum genera iuerunt,[*eas paulatim*] augentes, siquo modo à facinorosis minus læderentur. Etenim verisimile est mitiores pœnas olim in maxima scelera constitutas fuisse. Sed cùm temporis progressu [*pœnarum leges*] violarentur,[*ipsæque pœnæ propter nimiam lenitatem negligerentur,*] ad mortem pleræque processerunt. Et tamen hoc quoque violatur, [*istaq; mortis pœna contemnitur.*] aut igitur aliquis terror hoc vehementior est excogitandus, aut ne iste quidem [*homines*] coërcebit. Sed paupertas quidem, audaciam necessitati, opum verò potentia, petulantiæ, & superbiæ violentiam cum perpetua pluris habendi cupiditate coniunctam præbet. Alij quoque status, [*& varia vitæ genera*] pro diuerso hominum affectu, prout singula constricta tenentur aliqua cupiditate vehementiori, quàm quæ refrænari possit, homines ad pericula impellunt. Et spes, & amor qualibet in re [*hoc ipsum faciunt.*] hic quidem, dux, illa verò,

comes.atque hic quidem, rei aggrediendæ rationem excogitans, illa verò, fortunæ prosperitatem suggerens, [*hominibus*] plurimum nocent. Atque [*hæc natura vitia,*] quamuis sub aspectum minimè cadant] tamen maiorem vim habent, quàm mala, quæ cernuntur. Et præter ista, [*spem scilicet, ac amorem,*] ipsa quoque fortuna nihilo minus adiuuat ad [*homines ad periculum*] impellendos. Nam ex inopinato nonnunquam astans, [*ac sese offerens,*] aliquem [*priuatum hominem*] vel infirmioribus opibus instructum impellit ad pericula, & ciuitates [*integras*] eo magis, quo de maioribus rebus agitur, de libertate, aut de imperio in alios obtinendo. & quia cum vniuersa ciuitate singuli ciues temerè de se plus æquo sentiunt. Denique (vt rem paucis complectar) hoc fieri non potest, & magnę est stultitiæ, si quis existimet se aliquam rationem habere, qua homines à peccatis deterreat, aut legum vi, aut aliquo alio mali grauioris metu, cùm humana natura ad aliquid agendum, [*ac ad peccandum*] magno studio, magnoque impetu feratur. Quare nō oportet nos aut mortis pœna, tanquam locuplete fideiussore fretos, aliquid grauius de Mitylenæis statuere, aut omnem spem tollere illis, qui defecerint, fore vt nullus ipsorum pœnitentiæ locus detur, neque suum peccatum quàm leuissima pœna ipsis eluere liceat. Considerate enim, nunc quidem, si qua ciuitas præterea, quæ defectionem fecerit, & quæ adhuc habuerit, vnde [*belli*] impensas [*victoribus*] restituere, & tributum in posterum persoluere possit, se superstitem fore cognouerit, ad compositionem veniet, at illo modo, [*quem Cleon præscribit,*] quam tandem fore putatis, quæ non melius, quàm nunc [*ista fecit, ad bellum*] se instruat, & diuturnam obsidionem ad

exte-

extremum vſque perferat? An idem valet ſerò, & citò compoſitionem facere. Nobis verò quomodo detrimentoſum non erit, ſi propter ſublatam compoſitionis faciendæ ſpem, in longam obſidionem ſumptus facere cogamur, &, ſi vrbem capiamus, [*eam opibus exhauſtam, ac*] profligatam recipiamus, & vectigalibus, quæ inde habebamus, in poſterum priuemur? Atqui hac re aduerſus hoſtes valemus. Quapropter nobis non eſt committendum, vt, dum illorum, qui deliquerunt, iudices ſumus [*nimium*] ſeueri, [*ex hac nimia noſtri iudicij ſeueritate*] detrimentum potius capiamus, quàm videamus, quonam modo [*eos*] moderatè mulctantes, ciuitatibus, quæ pecuniarum vi pollent, in poſterum vti poſſumus. Et [*oportet nos*] exiſtimare, non legum atrocitate: ſed officij noſtri ſedulitate [*eas*] cuſtodiendas, [*& in officio, fideq́; continendas.*] Nos tamen longè aliter nunc facimus. Nam ſi quem liberum hominem ſubegerimus, qui alterius imperio coactus pareret, ac meritò defecerit, vt ſe in priſtinam libertatem vindicaret, eum atrocibus ſuppliciis afficiendum cenſemus. Atqui liberos homines acriter punire non oportet, ſi defectionem fecerint, ſed [*eos*] diligenter cuſtodire, [*ante quàm defectionem faciant,*] & anteuertere, vt ne in cogitationem quidem huius rei veniant, &, ſi eos in noſtram poteſtatem redegerimus, [*delicti*] culpam quàm minimè ipſis tribuere, [*& quàm leuiſſimè in ipſos animaduertere oportet.*] Vos igitur conſiderate quantopere hac etiam re peccaturi ſitis, ſi Cleoni aſſentiamini. Nunc enim plebs in omnibus ciuitatibus eſt vobis beneuola, &, aut non deficit cum nobilibus, aut, ſi deficere cogatur, ſtatim ſe illorum hoſtem declarat, à quibus ad defectionem impulſa fuit. Et cùm aduerſariæ ciuitatis mul-

titudinem vestri studiosam habeatis, ad bellum pergitis. Quod si Mitylenæorum plebem occidatis, quæ neque defectionis particeps fuit, & quæ, postquàm arma penes se habuit, vrbē vltrò [*vobis*] tradidit: primùm quidem iniustè facietis, quia bene de vobis meritos occidetis. Deinde verò constituetis, [*ac in morem,& consuetudinem inducetis id,*] quod homines potentes maximè cupiunt. Nam cùm ciuitates ad defectionem impulerint, plebem statim [*suæ factionis fautricem,ac*] sociam habebunt: quia vos ipsi eandem pœnam omnibus pariter, tam illis, qui deliquerint, quàm illis, qui non deliquerint, propositam esse prius demonstraueritis. Quamuis autem [*Mitylenæi*] deliquerint, hoc tamen erat dissimulandùm, vt ea [*ciuitatis*] pars, quę sola adhuc rebus nostris fauet, à nobis non alienetur. Hoc enim ad imperium retinendum longè vtilius existimo, iniuriam nobis volentibus fieri, [*ita vt eam non vindicemus: at dissimulemus:*] quàm à nobis summo iure agentibus eos occidi, quos non oportet. Atque id, quod est in Cleonis sententia, vltionem iustam, eandemque vtilem esse, in eadem re simul fieri posse non reperitur. Vos igitur, cùm intellexeritis hanc meam sentētiam [*Cleonis sententia*] meliorem esse, neque misericordia, neq; lenitate adducti (quibus ne ego quidem vos adduci sino,) sed ex ipsis rebus, quæ vobis suadentur, [*factaq; sententiarum collatione,*] mihi assentiamini, & de illis, quos Paches vt sontes [*huc*] misit, quæstionem per otium habeatis, cæteros verò [*in suis pristinis sedibus*] habitare permittatis. Hæc enim & in posterum bona sunt futura, & hostibus timorem iam sunt iniectura. Quisquis enim rectè deliberat, is contra hostes magis pollet, quàm qui temeraria virium ferocitate fretus in eos fertur, &

factis

factis aggreditur. Atq; Diodotus quidē hæc dixit.
Quamuis autē hæ sententiæ inter se maximè con-
trariæ dictæ fuissent, res tamen propter opinio-
num varietatem, apud Athenienses in controuer-
siam est vocata, & quum ad suffragia ventum est,
parem penè numerum vtraq; sententia tulit. Dio-
doti tamen sententia superior fuit. Quare confe-
stim alteram triremem magna festinatione mise-
runt, ne, si fortè posterior [*priorem non*] anteuer-
tisset, ciuitatem iam extinctam ostenderent. vno
autem ferme die, & nocte [*prior posteriorem*] ante-
cesserat. cùm autem Mitylenæorum legati vinū, &
panem hordeaceū in ipsa naui præparassent, & ma-
gna præmia se [*illis, qui Mitylenen proficiscebantur,*]
daturos promisissent, si [*alteram nauem*] anteuer-
tissent, tanto studio, [*tantaq; contentione*] cursum na-
uigationis confecerunt, vt vno eodemque tem-
pore & remigarēt, & panem vino, oleoque mace-
ratum comederent, & per vices, alij quidem som-
num caperent, alij verò remigarent. cùm autem
quodā fortunæ beneficio tunc nullus ventus con-
trarius spirasset, & prior quidem nauis haud ma-
gna festinatione nauigaret, quòd ad triste ministe-
rium proficisceretur, hæc verò hunc in modum
adeò properaret, illa quidem tantisper præcessit,
dum Paches decretum legeret, & ad imperata fa-
ciendum se præpararet. Hæc verò posterior, eam
proximè subsequens, ad portum appulit, & impe-
diuit [*Pachetem,*] ne ciuitatem perderet. In tantum
igitur discrimen Mitylene venit. Cæteros verò,
quos Paches vt præcipuos defectionis autores mi-
serat, Athenienses ex Cleonis sentētia morte mul-
ctarunt. Erant autem numero paulo plures mille.
Et Mitylenes muros demoliti sunt, & naues [*ab il-
lis traditas*] acceperunt. Postea verò nullum quidem

tributum Lesbiis imposuerunt: sed agro (excepto Methymnæorum) in tria millia partium diuiso, trecentas quidem eximias Diis consecrarunt, in reliquas verò, colonos de suis facta sortitione miserunt, [*& vnicuique portionem, quæ ipsi sorte obtigit, assignarunt.*] Quibus Lesbij certam pecuniæ summam, nempe duas minas, in singulas portiones ex pacto, & conuenso quotannis persoluentes, agrum ipsi colebant. Oppida etiam, quotquot Mitylenæi in sua potestate habebant, Athenienses per deditionem ceperunt, quæ postea Atheniensium imperio paruerunt. Eadem æstate, post receptam Lesbum, Athenięses, duce Nicia Nicerati filio, cum classe aduersus Minoam insulam Megaris adiacentem iuerunt. Megarenses enim in ea turrim extruxerant, eaque pro propugnaculo vtebantur. Nicias autem volebat Athenienses illic, breuiore loci spatio, non autem in Budoro, aut Salamine, suæ præsidiariæ classis stationem habere, [*& ex loco propinquiore diligenter obseruare*] Peloponnesios, [*& cauere*] ne clàm eruptiones illinc facerent, triremib⁹, (quemadmodum & antè fecerant) & prædonibus emissis, simul etiam ne quicquam [*in vrbem*] Megarensibus importaretur. Cùm igitur primùm duas turres in extremo maris littore sitas, & à Nisęa prominentes, machinis expugnasset, & accessum ad insulam expedisset, ita vt Athenienses eò liberè nauigare possent, illud spatium, quod inter insulam, & continentem erat, quâ ponte per loca palustria auxilium insulæ à continente non ita multum distanti ferri poterat, munitionibus intersepsit. cùm autem hoc opus intra paucos dies confecisset, & munitionem in ipsa quoque insula extruxisset, ac præsidium in ea reliquisset, cum exercitu domum rediit. Per eadē autem huius æstatis tempora, Pla-

tæenses quoque, quòd nullum commeatum amplius haberent, nec obsidionem diutius ferre possent, hunc in modum cõpositione facta Peloponnesiis se dediderunt. [*Peloponnesij*] muros vrbis oppugnare cœperant, illi verò ipsos propulsare non poterant. Quare dux Lacedæmonius, cùm eorum imbecillitatem cognouisset, per vim quidem eos capere noluit, (hoc enim à Lacedæmoniorum Magistratibus ei fuerat interdictum, vt, si fortè [*pax, &*] fœdus aliquando cum Atheniensibus fieret, & vtrique oppida bello capta, quæ in sua potestate haberent, reddenda consentirent, Platæa non redderetur, quòd ipsi [*Plataenses*] sua spõte se dedidissent) sed caduceatorem ad eos misit, qui diceret, nunquid se, & vrbem vltro Lacedæmoniis dedere, eorumque iudicio stare vellent, ea conditione vt de sontibus supplicium sumerent, nullum verò indicta causa damnarent, ac punirent. Atque caduceator quidem hæc tantùm dixit. Illi verò (iam enim in extrema imbecillitate constituti erant) vrbem ipsis dediderunt. Peloponnesij verò, Platæenses per aliquot dies aluerunt, donec Lacedæmone quinque Iudices aduenerunt. Cùm autem illi adfuissent, nullam quidem accusationem ipsis proposuerunt, [*nec vllos accusatores constituerunt, qui cum ipsis iure disceptarent:*] sed illos accersitos hoc tantùm interrogabant, nunquid in hoc bello, ex quo susceptum esset, de Lacedæmoniis, eorumque sociis aliquo modo bene meriti essent. Illi verò, cùm petiissent vt suam causam oratione prolixiore sibi agere liceret, [*impetrata dicendi potestate*] responderunt, suæque causæ patronos constituerunt Astymachum Asopolai, & Laconem Aumnesti filium, cui publicum erat cum Lacedæmoniis hospitium. atque in medium progressi in hunc modum verba fecerunt.

PLATAEENSIVM CONCIO.

Vrbis deditionem, ô Lacedæmonij, vestra æquitate freti fecimus, non existimantes nos tale iudicium subituros: at æquius aliquod fore sperantes, & conditionem nobis oblatam accepimus, vt non apud alios: sed apud vos Iudices causam diceremus, quemadmodum etiam dicimus. sic enim potissimùm nos nostrum ius obtenturos arbitrabamur. Iam verò veremur ne ab vtroque simul aberrauerimus. Nam & de capite nostro certamen esse, [*iudiciumq́; fieri,*] & vos non æquos iudices fore, meritò suspicamur: coniecturam inde facientes, tum quia nullus accusator antè constitutus est, cuius criminationé refellamus: sed nos ipsi petiimus, vt dicendi potestas nobis fieret. tum etiam quia vestra interrogatio perbreuis est, ad quam si vera respondeamus, hoc nostram causam euertit, sin falsa, mendacij facilè argui possumus. Quamuis autem maximis difficultatibus vndique premamur, & in ancipiti fortuna constituti simus, cogimur tamen, & tutius esse ducimus, aliquid dicendo periclitari. Quod enim dici potuit ab illis, qui in tali discrimine versantur, nisi dictum fuerit, hominib⁹ præbet occasionem existimandi, hoc ipsum, si dictum fuisset, salutem illis dare potuisse. Sed præter alia incommoda, illud etiam nobis est valde molestum, quòd persuadẽdi ratio nobis sit ardua. Nam si ignoti inter nos essemus, allatis testimoniis rerum illarũ, quas ignoraretis, causam nostram fortasse iuuaremus. Iam verò apud eos, qui rerũ sunt gnari, omnia dicentur. Nec illud pertimescimus, ne crimini nobis detis, & propterea nos damnetis, quòd virtute vobis inferiores simus, sed ne hoc ipsum in aliorum gratiam faciatis; nos verò iudicium

cium iam peractum, veſtroque præiudicio confirmatum ſubeamus. Veruntamen ius noſtrum aduerſus Thebanorum ſimultates tuebimur, & quicquid ad iuſtam noſtræ cauſæ defenſionem facit, proferemus, noſtraque beneficia cùm in vos, tum etiam in cæteros Græcos collata commemorabimus, & flectere vos conabimur. Sic enim reſpondemus ad veſtram illam perbreuem interrogationem, nunquid in hoc bello de Lacedæmoniis, eorumque ſociis aliquo modo bene meriti ſimus, ſi nos, vt hoſtes interrogatis, vos nullam iniuriam à nobis accepiſſe, qui nullis beneficiis à nobis affecti fueritis. ſin vt eos, quos amicos eſſe ducitis, vos potius peccare, qui bellum nobis intuleritis. Quod autem ad pacem attinet, & ad bellum contra Medos geſtum, bonorum, [*ac fortium*] virorum officium fecimus, quia illam quidem nunc non violauimus priores, illos verò, tunc ſoli ex omnibus Bæotis vnà vobiſcum pro libertate Græcorum aggreſſi ſumus. Nam quamuis in locis mediterraneis habitaremus, tamen nauale prœlium ad Artemiſium commiſimus, & quum in agro noſtro pugna commiſſa eſt, in ea vobis, & Pauſaniæ adfuimus. Et ſi quæ aliæ res cum periculo coniunctæ per id tempus à Græcis geſtæ fuerunt, omnium participes ſupra vires extitimus. Vobis etiam, Lacedæmonij, priuatim, quum maximus terror Spartam circunſtetit, poſt terræmotum, quo tempore Helotes defectione à vobis facta in Ithomen ſe receperunt, tertiam noſtræ ciuitatis partem vobis auxilio miſimus. quarum rerum memoriam vos deponere non decet. Ac olim quidem in maximis, grauiſſimiſque rebus tales eſſe non dubitauimus. poſtea verò fuimus hoſtes: ſed vos in culpa fuiſtis. Cùm enim à vobis petiiſſemus vt in veſtram ſocie-

tatem nos reciperetis, quum Thebani vim nobis intulerunt, nos reiecistis, & imperastis, vt ad Athenienses confugeremus, quòd illi quidem essent vicini, vos verò in loco valde remoto habitaretis. In bello tamen nullam insignem iniuriam à nobis accepistis, nec accepturi eratis. Quòd si ab Atheniensibus vestro iussu deficere noluimus, nullam iniuriam propterea vobis fecimus. Illi enim contra Thebanos auxilium nobis tulerunt, quum vos [*hoc ipsum facere*] pigebat. Nec amplius honestum erat eos prodere, præsertim homines de nobis bene meritos, quos in societatem precibus adduximus, & à quibus ciuitate donati fuimus. Imò verò nos decebat ad illorũ imperata alacriter faciẽda ire. Sed quæ vtriq; peccastis, dũ sociis imperaretis, si quid non honestè fecistis, horũ culpa non penes illos est, qui secuti sunt: sed penes illos, qui vos ad res prauas agendũ duxerunt. Thebani verò cũ alias multas iniurias nobis intulerũt, tum etiã hanc postremam, quæ (vt vos ipsi nostis) horum, quæ patimur, est causa. Cùm enim fœderum, [*pacisq;*] tempore, præterea in sacris, quæ primo cuiusque mensis die celebrantur, vrbem nostram occupassent, eos merito sumus vlti, secundum legem ab omnibus receptam, quæ fas esse docet, hostem, qui nos inuadit, propulsare. Quare ipsorum gratia nunc immeritò plectemur. Nam si ex præsenti vtilitate, quam ex illorum societate percipitis, & ex hostili illorum odio, quo nos prosequuntur, iudicium faciatis, [*nosq; plectatis*,] vos non religiosos iuris Iudices esse: sed potius vtilitati seruire constabit. Quòd si nunc isti vobis vtiles videntur esse, profectò nos, cæterique Græci tunc, quum in maiori periculo essetis constituti, vobis multo magis vtiles extitimus. Vos enim nunc quidem alios inuaditis,

ditis, [*ipsi*] formidolosi. Sed illo tempore, quo barbarus iugum seruitutis omnibus Græcis imponebat, isti cum ipso fuerunt, [*& ipsum adiuuerunt.*] Quare æquum est, vt huic nostro peccato (si modò peccatum aliquod à nobis est commissum) iam opponatis illud nostrum animi studium, quo tunc erga vos fuimus. Et si vtriusque collationem faciatis, studium quidem maius, peccatum verò minus reperietis: idque eo tempore, quo inter Græcos rarissimi reperiebantur, qui suam fortitudinem illi [*formidandæ*] Xerxis potentiæ opponerent: & [*eo tempore, quo*] ij magis laudabantur, qui aduersus impetum barbarorum, qui ipsos inuadebant, nullam vtilitatis, salutisque suæ rationem habuerunt, sed vel maximo cum periculo res optimas, [*& pulcherrimas*] alacriter, & fortiter agere voluerunt. ex quorum numero licet nos fuerimus, licet etiam [*propterea*] honores præcipui nobis habiti fuerint, nunc tamen veremur, ne hac ipsa de causa [*potissimum*] perdamur, quòd Athenienses iustè potius sequi voluerimus, quàm vos [*iniustè, &*] nostræ vtilitati consulentes. Atqui de rebus iisdem idem pariter, [*& semper*] vos sentire decet, & existimare vtilitatem nihil aliud esse, quàm, quum sociis, qui strenuè se gesserunt, semper certam fortitudinis gratiam rependimus, & simul præsentia negotia ex vsu nostro constituimus. Illud etiam maturè considerate vos nunc quidem probitatis, & æquitatis exemplar à plerisque Græcis existimari. Sed si de nobis iniquam sententiam tuleritis (nec enim hoc iudicium, quod de nostra causa facietis, erit obscurum; sed vos, qui bene auditis, de nobis, qui non malè audimus, sententiam feretis) cauete ne [*omnes*] factum vestrum improbent, quòd de bonis viris, quamuis vos ipsi meliores sitis, aliquid

prӕter decorum,[*& dignitatem veſtram*] ſtatueritis, néve [*rem ab humanitatis officio alienam iudicent*,] ſi ſpolia de nobis, qui de Grӕcis vniuerſis bene meriti ſumus, in publicis templis ſuſpendantur. Facinus autem atrox eſſe videbitur, ſi Lacedӕmonij Platӕas diripiant. Et [*omnes iniquo ferent animo*,] quòd patres quidem, [*maioresq́; veſtri*] nomen huius ciuitatis in tripode Delphico virtutis ergò inſculpſerint, vos verò ex vniuerſa Grӕcia propter Thebanos hoc ipſum deleatis. Nam eò calamitatis iam progreſſi ſumus, quippe qui & antè periiſſemus, ſi Medi viciſſent, & nunc apud vos, qui nobis olim eratis amiciſſimi, à Thebanis ſuperamur, & duo grauiſſima certamina ſubiimus: vnum quidem, tunc, ne fame necaremur, niſi vrbem dediſſemus; alterum verò, nunc, quod capitis cauſam dicamus, [*& in ſalutis diſcrimen vocemur.*] Et nos illi Platӕenſes, qui ſupra vires optimè meriti ſumus de Grӕcis vniuerſis, deſerti, omniq́ue auxilio deſtituti, ab omnibus reiicimur. nec eorũ quiſquam, qui tunc [*eiuſdem periculi*] ſocij fuerunt, [*nunc nobis*] opem fert. quinetiam, Lacedӕmonij, veremur ne vos, vnica ſpes noſtra, parum conſtantes ſitis. Sed vos oramus & per Deos, qui noſtrӕ ſocietatis, fœderiſq́ue prӕſides, ac teſtes quondam fuerunt, & per virtutem, quam erga Grӕcos demonſtrauimus, vt flectamini, & ſententiam mutetis, ſiquid fortè vobis à Thebanis perſuaſum fuerit: vtq; hanc gratiam viciſſim ab illis repoſcatis, ne ipſi illos occidant, quos à vobis occidi non decet; & honeſtum beneficium pro turpi [*ab illis*] reportetis, néve, vt aliis gratificemini, infamiam ipſi pro beneficio in eos collato ſubeatis. Nam corpora noſtra morte mulctare vobis eſt in promptu: ſed huius facinoris infamiam delere eſt difficilimum. nec enim iure

nos

nos afficietis supplicio, quia non inimici: sed amici sumus, qui necessitate compulsi bellum vobis fecimus. Itaque si [*nobis impunitatem concedatis, &*] mortis metu nos liberetis, sententiam religiosè, [*sanctéq;*] tuleritis, illud in primis cogitantes, nos volentes in vestram venisse potestatem, & more supplicum manus tendentes, (huiusmodi autem homines ipse Græcorum ritus occidi vetat.) præterea nos perpetuò de vobis bene meritos esse. Aspicite enim sepulchra patrum vestrorum, quos à Medis cæsos, & in agro nostro sepultos, quotannis publicè cohonestabamus & indumentis, & aliis inferiis, quæ defunctis afferri solent, & primitiis fructuum, quos quatuor anni tempora in nostro solo producunt, quas amici, [*ad amicos,*] ex amico agro, & socij, ad illos, qui quondam socij nobis fuerant, ferre solebamus. Vos verò longè aliter, quàm illi, facietis, si nos iniquo iudicio damnaueritis. Rem enim considerate. Pausanias quidem eos humauit, existimans illos à se in agro amico, & apud amicos humari. Vos verò, si nos occideritis, & agrum Platæensem, Thebanum feceritis, quid aliud [*facietis,*] quàm patres, cognatosque vestros, honoribus, quibus nunc afficiuntur, exutos, in hostili solo, & apud ipsos eorum interfectores relinquetis? Præterea verò, & agrum, in quo Græci in libertatem vindicati fuerunt, in seruitutem redigetis? delubra etiam deorum, ad quæ votis conceptis illi Medos superarunt, deserta patiemini? Et patria sacrificia illorum, qui [*templa*] fundarunt, & condiderunt, tolletis? [*Quod si feceritis,*] profectò, Lacedæmonij, rem facietis indignam vestra gloria, indignam maiorum vestrorum memoria, indignam nobis, qui de vobis bene meriti sumus, quia in hæc omnia grauissimè peccabitis, si propter a-

lienas inimicitias, cùm vos ipsi nullam iniuriam à nobis acceperitis, nos occidatis. Sed [*rem vestra gloria dignam facietis,*] si nobis parcatis, animoq; frangamini, modesta misericordia tacti: considerantes non solùm atrocitatem supplicij, quo plectemur: sed etiam quales simus nos, qui hoc ipsum patiemur: [*considerantes*] etiam quā sit incertum cuinam calamitas vel immerenti sit euentura. Nos igitur (vt nos decet, vtq; necessitas ipsa nos cogit) Deos imploramus, qui in iisdem aris à nobis æquè coluntur, quique Græcis omnibus sunt communes, & ab illis petimus, vt [*vobis*] persuadeant hæc, [*quæ dicimus,*] proferentes iusiurandum, quod patres vestri iurarunt, cuius vos obliuisci non oportet. Et patrum vestrorum sepulchra suppliciter oramus, & vita defunctos imploramus, ne in Thebanorum potestatem redigamur, néve nos, qui vobis amicissimi sumus, inimicissimis tradamur, illumq; diem in memoriam vobis redigimus, quo præclarissima facinora, cum patribus vestris edidimus, nos, qui nunc, hoc ipso die, in grauissimo capitis periculo versamur. Quod autem & necessarium, & acerbissimum est hominibus in huiusmodi fortuna constitutis, dicendi finem facere, quòd cum ipso dicendi fine, vitæ quoq; finiendæ periculum sit proximum, finem dicendi facientes, illud iam dicimus nos non dedidisse vrbē Thebanis. (nam fame, turpissimo necis genere necari, quàm hoc facere maluissemus) sed vobis, ad quos vestra æquitate freti accessimus. Et æquum est, nisi vos exorare possimus, nos à vobis hoc saltem impetrare, vt in eundem locum, vnde processimus, nos restituatis, & periculum, quodcunque sors tulerit, nos ipsos eligere sinatis. Simul etiam vobis mandamus, [*& vos oramus,*] Lacedæmonij, ne nos, qui Platæenses sumus,

ſumus & qui maximam animi alacritaté pro communi Græcorum ſalute olim demonſtrauimus, ex veſtris manibus, & ex veſtra fide, [*quam ſequuti deditionem fecimus,*] cùm ſimus veſtri ſupplices, Thebanis, qui nobis ſunt hoſtes infenſiſſimi, tradamur: & [*vos oramus,*] vt noſtri ſeruatores ſitis, néve, qui cæteros Græcos in libertaté vindicatis, iidem nos funditus perdatis. Atque Platæenſes quidem hæc dixerunt. Thebani verò, veriti ne Lacedæmonij illorum verbis adducti aliquid [*de ſupplicij ſeueritate*] remitterent, ipſi quoque in medium progreſſi ſe verba facere velle dixerunt, quòd illis quoque, præter ſuam opinionem, facta fuiſſet poteſtas oratione prolixiore reſpondendi ad propoſitam quæſtionem. Cùm autem [*Lacedæmonij eos verba facere*] iuſſiſſent, hanc orationem habuerunt.

THEBANORVM CONCIO.

Nunquam à vobis poſtulaſſemus, vt nobis dicendi poteſtatem faceretis, ſi & ipſi [*Plataenſes*] breuiter ad interrogata reſpondiſſent, nec in nos conuerſi, crimina nobis obieciſſent, nec extra propoſitum, præcipuè verò cùm ne ab vllo quidem fuerint accuſati, oratione prolixa ſe ipſos excuſaſſent, nec pluribus laudaſſent res à ſe geſtas, quas nullus vituperauit. Nunc igitur oportet nos, partim quidem, ad crimina nobis obiecta reſpondere; partim verò, ipſorum laudationem refutare, vt neque noſtra improbitas, neque ipſorum gloria ipſis proſit: ſed audita de vtriſque veritate, iudicium faciatis. Nos enim primùm ipſis inimici facti ſumus, quia, cùm Platæam omnium vrbium, quæ ſunt in Bœotia, poſtremam condidiſſemus, & alias vrbes cum ea, quas expulſa hominum colluuie tenuimus, iſti (vt primùm fuerat conſtitu-

tum) imperio nostro parere nolebant, & cùm soli præter cæteros Bœotos patria instituta violarent, postquam [*hæc obseruare*] cogi cœperunt, à nobis ad Athenienses defecerunt, & illis adiuncti multa damna nobis dederunt, pro quibus & ipsi vicissim multa à nobis acceperunt. Postquam verò barbarus in Græciam venit, aiunt se solos ex omnibus Bœotis cum Medis non sensisse, atq; hoc potissimû nomine cùm ipsi gloriantur, tum etiã nobis conuiciãtur. nos verò fatemur quidẽ illos cum Medis non sensisse; quia nec Athenienses: verùm cùm postea Athenienses eadem ratione aduersus Græcos irent, contrà, eos solos ex omnibus Bœotis ab Atheniensibus stetisse [*dicimus.*] Atque considerate in quo Reipub. genere vtrique versantes hoc fecerint. Nam nostra quidem ciuitas tunc temporis neque legitimo paucorum dominatu, neq; populari statu gubernabatur: sed (quod legibus, & modestiæ maximè contrarium est, & quod ad tyrannidem proximè accedit) paucorum virorum potentia Reipub. gubernacula tenebat. Hi autem, quia sperauerant fore, vt suas opes longè firmius fundatas retinerent, si Medi vicissent, vi plebem coërcentes, ipsos accitos [*in vrbem*] introduxerunt. Et vniuersa ciuitas, quæ sui iuris non erat, hoc fecit, nec decet ei exprobrare ea, quæ non saluis legibus peccauit. At postquam & Medus discessit, & [*nostra ciuitas*] leges recepit, considerare oportet, cùm postea Athenienses aduersus Græcos venissent, & cùm reliquam Græciam, tum etiam nostram regionem in suam potestatem redigere conarentur, & propter intestinas discordias bonam eius partem iam occupassent, nunquid pugna ad Coronæam commissa, ipsisque superatis, Bœotiam in libertatem vindicauerimus, & nunc alacriter

criter Græciam cum cæteris liberemus, tantum equitatum, tantumque rerum bellicarum apparatum præbentes, quantum nulli alij de sociis. Atq; hæc quidem respondemus ad crimen obiectum, quod cum Medis senserimus. Quòd autem vos maiorem iniuriam Græciæ feceritis, & quolibet supplicio digniores sitis, demonstrare conabimur. Societatem (vt aitis) cum Atheniensibus iniistis, & ciuitate ab illis donati fuistis, vt nos vlciscere-mini. Oportebat igitur vos aduersus nos tantùm ducere ipsos [*Athenienses,*] neque vnâ cum ipsis alios [*Græcos*] inuadere, præsertim cùm (si quò inuiti ad alios subigendos ab Atheniensibus ducebamini) horum Lacedæmoniorum societas contra Medum contracta, vobis esset præstò, quam vos ipsi tantopere iactatis. nam & vim nostram à vobis arcere, & (quod maximum est) sine metu deliberandi facultatem vobis præbere potuisset. Sed profectò volentes, non autem coacti Atheniensium partes sequi maluistis. Et tamen dictitatis turpe fuisse bene de vobis meritos prodere. Imò verò longè turpius, & iniquius erat vniuersos Græcos, cum quibus iureiurando adhibito societatem feceratis, quàm solos Athenienses prodere. hos quidem, quia Græciam in seruitutem redigebant, illos verò, quia eam in libertatem vindicabant. nec parem, nec dedecoris expertem gratiam ipsis retulistis. Vos enim (vt dicitis) eos asciuistis, quòd iniuriam pateremini; sed iisdem in iniuria aliis facienda vos socios præstitistis. Atqui turpius est non referre similem gratiam, quàm referre eam, quæ iustè quidem debetur: sed tamen iniustè refertur. Et [*hoc modo*] declarastis vos ne tunc quidem solos [*ex Bœotis,*] Græcorum causa à Medis non stetisse: sed, quia ne

Athenienses quidem [*ab illis steterant;*] vos verò, quia eadem, quæ illi, facere volebatis, istis verò contraria, [*vt in Atheniensium gratiam eos oppugnaretis,*] nunc tamen postulatis, vt ea vobis prosint, quæ aliorum causa fortiter egistis. Sed hoc nequaquam est æquum. Sed quemadmodum Athenienses elegistis, sic etiam vnà cum illis certate, [*eosq; vestri periculi socios habete, eorumq; opem implorate, vt præsens infortunium à vobis auertant,*] neque societatis tunc factæ ius proferte, vt capitis periculo vos hoc nomine nunc liberandos esse demonstretis. eam enim deseruistis, eiusque iure violato, cùm Æginetas, tum etiam nonnullos alios ex illis, quibuscum fœdus, ac societatem interposito iureiurando feceratis, vnà cum Atheniensibus, quibus vestram operam nauastis, in seruitutẽ potius redegistis, quàm impediuistis, [*ne, in seruitutem ab illis redigerentur;*] idque non inuiti, quippe qui leges saluas haberetis, quas adhuc [*habetis,*] neque (sicuti nos) ab vllo coacti; nouissimam etiam adhortationem, qua (antequàm circumuallaremini) ad pacem inuitabamini, & , vt neutris opem ferretis: [*at ab vtrorumq; partibus abstineretis,*] admonebamini, admittere noluistis. Quos igitur omnes Græci odiis prosequantur iustius, quàm vos, qui honesto quodam probitatis, ac fortitudinis prætextu illos funditus euertere studuistis? Et præclara illa facinora, quæ quondam à vobis fortiter edita gloriamini, ad vos non pertinere, [*nec vestræ virtutis esse propria,*] nunc demonstrastis. Ea verò, quæ vestrum ingeniũ semper expetebat, iam apertissimè patefacta redarguuntur. Athenienses enim iniquum iter ingressos sequuti estis. Quod igitur attinet ad nostrum inuitum Medismũ, & vestrum voluntarium Atticismum, hoc modo vobis respónde-

ſpondemus. [*vt nos quidem præter noſtram voluntatem cum Medis ſenſiſſe, vos verò ſponte veſtra cum Athenienſibus ſtetiſſe demonſtremus.*] Quòd verò attinet ad iniuriam, quam vobis nouiſſimè factam dicitis (nos enim ſtantibus adhuc fœderibus, & primo menſis die, quo ſolennia ſacra celebrabatis, in veſtram vrbem nefariè veniſſe dicitis) ne hac quidem in re nos grauiùs peccaſſe ducimus, quàm vos. Si enim nos ipſi [*noſtra ſponte*] ad veſtram vrbem profecti vos oppugnaſſemus, & agrũ hoſtili more vaſtaſſemus, iniuriam profectò vobis feciſſemus. ſed ſi veſtræ ciuitatis cùm opibus, tum genere viri primarij, qui vos & ab externa ſocietate auertere, & ad patria omnium Bœotorum iura reducere volebant, ſua ſponte nos accerſiuerunt, quid tandem iniuriæ vobis facimus? Qui enim [*aliquos ad aliquod facinus faciendum*] ducunt, potius peccant, quàm qui [*ipſos*] ſequuntur. Sed nec illi (vt noſtra fert opinio) [*vllo modo peccarunt,*] nec nos. cùm enim ciues eſſent, vt vos, & longè maiores opes periculis obiicerent, ſuæ vrbis portas aperuerunt, & in ſuam vrbem nos amicè, non hoſtiliter introduxerunt, quòd eos, qui de vobis, improbiores erant, non amplius improbos eſſe, nec peiores fieri, & illos, qui meliores erant, ſuam dignitatem obtinere vellent. [*quod eo conſilio fecerunt,*] vt animi [*veſtri*] moderatores eſſent, *veſtramq́, libidinem refrænarent,*] ciuitatem ciuibus non orbantes: ſed in priſtinam cum neceſſariis gratiam reducentes, nullius inimicitias, omnium verò pariter amicitias, ac ſocietatem vobis conciliantes. Quòd autem non hoſtiliter hoc fecerimus, hinc apertè patet. nam nec vlli vim attulimus, & maturè ediximus, vt, quiſquis ex patriis Bœotorum inſtitutis viuere vellet, ad nos tranſiret. vos verò, cùm libenter ad

nos transissetis, & compositionem fecissetis, primùm quidem quieuistis, postea verò, cùm nostrorum militum paucitatem animaduertissetis, (si fortè iniquius aliquid egisse videbamur, quòd præter vestræ plebis voluntatem [*in vrbem*] ingressi fuissemus,) parem gratiam nobis non retulistis, vt neque factis quicquam innouaretis, & verbis nos ad exeundum induceretis. Sed contra compositionem nos inuasistis, ac illorum quidem, quos congressi trucidastis, vicem non ita dolemus, (hoc enim illi quodam belli iure sunt passi:) sed [*in illos,*] qui manus vobis tendebant, & quos viuos cepistis & quos à vobis interfectum non iri postea nobis promisistis, & tamen nefariè interfecistis, quomodo atrocia facinora non patrastis? præsertim cùm tres insignes iniurias exiguo temporis interuallo nobis feceritis? nam & fœderis pacta fregistis, & ciues nostros postea trucidastis, & de illis non occidendis (si ab omni rerum vestrarum, quæ in agris erant, iniuria, & maleficio temperaremus) fidem nobis datam fefellistis. Et tamen dicitis nos iura violasse, vos verò dignos esse censetis, qui pro vestris sceleribus nullas pœnas vicissim luatis. sed profectò non ita erit, si modò isti sententiam sanctè, ac religiosè tulerint: sed horum omniũ scelerum causa supplicio afficiemini. Hæc autem, ô Lacedæmonij, longa oratione persequuti sumus, cùm vestri, tum nostri causa: & vestri quidẽ causa, vt hos à vobis iustè damnatum iri cognoscatis; nostri verò causa, vt longè æquiores pœnas à nobis experitas [*sciatis.*] neque priscas illorum virtutes, (si modò aliquæ fuerunt) audientes frangamini. quas illis quidem præsidio esse oportet, qui patiuntur iniuriam: illis verò, qui facinus aliquod turpe faciunt, duplam irrogare pœnam: quia

peccata

peccata pristinæ suæ virtuti non conuenie᷉tia committunt. neque lamentis, ac miseratione quicquã proficiant, implorantes patrum vestrorum sepulchra, suamq; solitudinem deplorantes. Nos enim contrà affirmamus nostram iuuentutem quæ ab istis trucidata fuit, mala longè grauiora passam, cuius patres, partim quidem, dum Bœotiam ad vos adducerent, [*eiusq; societatem vocis conciliarent,*] ad Coronæam obierunt, partim verò, in senio filiis orbati, & in ædibus desolatis relicti, vos precibus multo iustioribus obsecrant, vt de istis supplicium sumatis. Homines enim, qui malum aliquod immeritò patiuntur, misericordia sunt digniores, at qui meritò (sicut isti) contrà [*digniores sunt,*] quorum malis omnes gaudeant Et præsentem solitudinem sua ipsorum culpa habent. nam sua sponte meliores socios reiecerunt. Et nos contra ius violarunt, quamuis nullis iniuriis à nobis fuerint lacessiti, odio potius, quàm iure [*de nobis*] iudicium facientes, neque parem [*suis sceleribus*] pœnam iam rependentes. nam iustum supplicium patientur. nec ex prœlio manus vobis tendentes, vt aiunt: sed ex compositione se ipsos ad causam dicendam dedentes. Succurrite igitur, Lacedæmonij, & legi Græcorum ab istis violatæ, & nobis, qui pręter ius iniuriã passi sumus, debitam gratiã referte pro studio, & animi alacritate, quã erga vos demõstrauimus. Neq; propter istorum orationé apud vos repulsam feramus. Grecis auté exemplum prębete, quo declaretis vos nõ verborum: sed factorũ certamina ipsis propositures. Quæ si bona sunt, breuis [*eorum*] commemoratio satis est. Sed si propter peccati vitium sunt mala, longa oratio verborum ornatu exculta, ipsis velamenta prætendit. Verùm si vos, penes quos arbitrium, & potestas

nunc est, breui interrogatione vsi, rebus cognitis sententiam aduersus omnes [*istos*] tuleritis, homines [*facinorosi*] orationem speciosam, quâ sua iniusta facinora velent, [*posthac*] minus quærent. Atq; Thebani quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò Iudices existimantes suam interrogationem sibi rectè processuram, [*si Plataenses interrogarent,*] an [*Lacedæmonij*] beneficium aliquod ab ipsis in hoc bello accepissent (quoniam & superiori tempore ipsos rogauerant, vt ex veteri Pausaniæ, post bellum Medicum, fœdere, quiescerent [*& ab armis abstinerent, nec tamen hoc ab ipsis impetrare potuerant,*] quoniam etiam conditiones, quas postea, antequam circumuallarentur, ipsis obtulerant, vt videlicet ex illius fœderis formula communes essent, [*& neutrorum partes sequerentur,*] accipere noluerât) [*tunc Lacedæmonij*] existimantes se propter sua iusta postulata [*ab illis neglecta,*] iam vt hostes fœderis expertes ab illis violatos, singulos [*eorum*] productos, & eodem modo rursus interrogatos, an aliquo beneficio Lacedæmonios, totumque socios in hoc bello affecissent, cùm illi responderent nullum beneficium à se in ipsos collatum, illinc abductos interficiebant: & nullum supplicij immunem fecerunt. Et Platæensium quidem non pauciores ducentis necarunt: Atheniensium verò, viginti, & quinque: qui vnâ obsessi fuerant: fœminas autem in seruitutem abduxerunt: & vrbem Megarensibus, qui propter seditionem domo profugerant, & Platæensibus, qui supererant, quique secum senserant, per integrum annum Thebani dederunt incolendam. Postea verò cùm eam totam funditus euertissent, & solo æquassent, prope Iunonis templum extruxerunt diuersorium quoquo versus ducenûm pedum, domiciliis infra, supraque circundatum.

datum. Et [*ad hoc opus faciendum*] vsi sunt ipsis Platæensium tectis, & ianuis. Ex reliqua verò supellectile, quæ in mœnibus erat, ex ære, inquam, & ferro lectos construxerunt, quos Iunoni consecrarunt, templumque lapideum centum pedum eidem ædificarunt. Agrum verò publicatum, & ad decem annos locatum Thebani coluerunt. Propemodum autem, imò verò omnino Lacedęmonij a Platęensibus adeò fuerũt auersi, Thebanorum gratia, quòd ipsos in bello, quod iamtum susceptum erat, sibi perutiles fore putarẽt. Res igitur, quæ ad Platæam gestæ sunt, nonagesimo tertio anno à societate, quam Platæenses cum Atheniensibus inierant, hũc exitum habuerunt. Quadraginta verò Peloponnesiorum naues, quæ Lesbiis subsidio profectæ fuerant, cùm tunc per pelagus aufugissent, vt persequentem Atheniensium classem vitarent, & tempestate prope Cretam iactatæ fuissent, & illinc ad Peloponnesum palantes appulissent, tredecim triremes Leucadiorum, & Ambraciotarum, & Brasidam Tellidis filium, qui aduenerat, vt Alcidæ consiliarius esset, ad Cyllenen offendunt. Lacedæmonij enim in animo habebant, quoniam Lesbi conseruandæ spes eos fefellerat, parata maiore classe, in Corcyram seditione laborantem nauigare, quòd Athenienses cum duodecim duntaxat nauibus ad Naupactum essent. antequàm autem Athenis maior aliquis nauium numerus [*aliis*] subsidio veniret, vt præuerterent [*nouæ classis aduentum, hoc facere statuerant.*] atque Brasidas, & Alcidas in his parandis erant occupati. Nam Corcyræi discordiis intestinis laborare cœperunt, ex quo illi, qui ad Epidamnum in prœliis naualibus capti fuerant, ad ipsos redierant, à Corinthiis dimissi, verbo quidem, talentis octingentis redempti, datis idoneis fideiuf-

foribus, hofpitibus fuis: re verò ipfa, [*gratis dimißi,*] quòd Corinthiorum verbis adducti promififfent fore, vt Corcyram in ipforum poteftatem redigerent. Hi autem fingulos ciues folicitabant, ac id agebant, vt ciuitatem ad defectionem ab Athenienfibus faciendam impellerent. Cùm autem Attica nauis, item & Corinthia veniffet, vtraque cum legatis, quos vehebat; cumque ventum effet in colloquium, Corcyræi decreuerunt, vt Athenienfibus quidem, ex pacto focij, Peloponnefiis verò, quemadmodum & prius, amici effent. Et Pithiam (hic enim erat voluntarius Athenienfium hofpes, & tunc ciuitatis princeps) ifti viri in iudicium vocant, crimini dantes quòd Corcyram in Athenienfium poteftatem redigere moliretur. Hic verò abfolutus, viciffim reos facit quinq; ex illis omnium ditiffimos, crimini dans quòd ex Iouis, & Alcini fano vallos præciderent. Pro fingulis autem vallis finguli ftateres erat mulcta conftituta. Cùm autem illi damnati fuiffent, & mulctam perfoluere deberent, ac propter eius magnitudinem ad templa confediffent fupplices, vt compofitione facta, certis penfionibus mulctam irrogatam perfoluerent, Pithias (erat enim & fenator) [*Corcyræis*] perfuafit, vt lege [*in vos*] agerent. Illi verò, cùm propter hanc legem [*ab honoribus, & Curia*] prohiberentur, fimul etiam audirent, Pithiam, quandiu fenator effet, multitudini perfuafurum, vt eofdem amicos, hoftesque duceret, quos Athenienfes, facta coniuratorum manu, cum pugionibus in Senatum ex improuifo irrumpunt, & cùm ipfum Pithiam, tum etiam alios tam fenatorum, quàm priuatorum hominum, ad fexaginta, interficiunt. Pauci verò quidam, qui cum Pithia fenferant, ad Atticam triremem, quæ adhuc aderat, confugiunt. Hoc facinore per-

perpetrato. & conuocatis Corcyræis, dixerunt hæc optima esse, atque hoc modo [*Corcyræos*] in seruitutem ab Atheniensibus minimè redactum iri. ac in posterum neutros, nisi cū singulis nauibus venirét, à Corcyræis pacatis recipiendos: si verò cum pluribus, eos in hostium numero, locoque ducendos. Cùm autem hæc dixissent, populum in suam sententiam decretum facere coëgerunt, statimq; legatos Athenas miserunt, qui & res gestas nunciarent, & ita facto opus fuisse demonstrarent, & illis, qui eò confugerant, persuaderent, vt nihil, quod à rationibus, commodisque ciuitatis esset alienum, molirentur, ne qua rerum turbatio, mutatioque fieret. Cùm autem legati Athenas peruenissent, Athenienses cùm eos, vt res nouas molientes, tum etiam [*alios,*] quibus persuaserant [*id, cuius causa eò missi fuerant,*] corripuerunt, & in Ægina custodiendos deposuerunt. Interea verò Corcyræi, qui Reipub. principes erant, Corinthiacæ triremis, & Spartanæ legationis aduentu, plebem adoriuntur, pugnaque commissa vicerunt: sed noctis interuentu, plebs quidem in arcem, & editiora vrbis loca confugit, ibiq; castra frequens posuit, & Hyllaicum portum tenebat. Victores verò, forum occuparūt. vbi permulti ipsorum habitabant, & portum, qui in forum, & in continentem spectat. Postridie verò leue certamen inter se missilibus commiserunt, & in agros vtrique nuntios dimiserunt, seruitia solicitantes, spe libertatis proposita. Et plebi quidem seruitiorum multitudo se sociam adiunxit. alteris verò octingēti milites ex continente subsidio venerunt. Vno autem die interiecto, pugna rursus est commissa, & plebs vicit, quòd & locorum munitione, & hominum numero superior esset. mulieres etiam eos viriliter adiuuerunt,

hostem tegulis è summis ædium culminibus ferientes, & tumultum supra muliebrem sexum sustinentes. Cùm autem sub crepusculum vespertinum nobiles, ac diuites, quorum exiguus erat numerus, in fugam versi fuissent, & metuerent ne plebs eodem impetu, sublato clamore, in se irruens, & naualibus potiretur, & se interficerent, ædes, quę in foro circuncirca erãt, & illis contiguas domos incendunt, ne qua illinc in se fieret impressio, neque suis, neque alienis parcentes. quamobrem & multæ mercatorum pecuniæ crematæ sunt, & parum abfuit quin vrbs tota penitus periret, si ventus ingruisset, qui flammam in ipsam sparsisset. Atque illi quidem facto pugnandi fine, quieuerunt, & vtrique noctem illam dispositis custodiis transegerunt. Et Corinthiaca nauis, quia plebs vicerat, clàm discessit: & militum auxiliarium plerique hostem latentes in continentem se receperunt. sequenti verò die, Nicostratus, Diotrephis filius, Atheniensium dux, cum duodecim nauibus, & quingentis grauis armaturæ militibus Messenijs, Naupacto ad opem [*Corcyraeis*] ferendam venit. & de compositione inter illos faciẽda agere cœpit, illisq; persuasit (vt in mutuæ concordiæ gratiam redirent) vt decem quidem homines, qui præcipui malorum autores fuerant, in iudiciũ vocarent, qui diutius [*ibi*] non manserunt: [*sed statim se subduxerunt.*] reliqui verò [*Corcyram*] incolerent, icto inter se, & cum Atheniensibus fœdere, vt eosdem hostes, & eosdem amicos ducerent. Atque ille quidem his rebus gestis discessurus erat. sed plebis principes ei persuaserunt, vt sibi quinque de suis nauibus relinqueret, vt aduersarij minus se commouerent, se verò totidem de suis, rebus omnibus ad nauigationem necessariis instructas,

ctas, cum eo missuros [*dixerunt.*] atque ille quidem [*hoc ipsis*] concessit. Illi verò suos quiq; aduersarios delegerunt, quos naues conscendere iusserunt. Sed illi, veriti ne Athenas mitterentur, ad Castoris, & Pollucis fanum supplices consederũt. At Nicostratus illos illinc excitare, & consolari cœpit. Sed cùm illis persuadere non posset, [*vt illinc discederent,*] populus armis hac de causa sumptis, quòd existimaret eos nihil sani in animo habere, qui propter suam diffidentiam cum Nicostrato nauigare nollent, & eorum arma ex ædibus absportauit, & nonnullos ipsorum, in quos inciderat, interfecisset, nisi Nicostratus [*eum*] impediuisset. Alij verò, cùm hæc fieri viderent, ad Iunonis templum supplices consederunt, erantque non pauciores quadringentis. Populus verò, veritus ne quid noui molirentur, verbis adductos illinc excitauit, & in insulam Iunonis templo oppositam transportauit; & quæ ad vitam sustentandam erant necessaria, illuc ad ipsos transmittebat. Cùm autem seditio in hoc statu esset, quarto, quintóve ab istis in insulam transportatis die, tres, & quinquaginta Peloponnesiorum naues ex Cyllene, vbi, post reditum ex Ionia, stationem habebãt, aduenerunt. His autem præerat Alcidas, vt & prius, & Brasidas consiliorum socius cum eo nauigabat. cùm autem appulissent ad Sybota portum, qui est in continẽte, primo diluculo aduersus Corcyram nauigarunt. Corcyræi verò magno cum tumultu, cùm res vrbanas, [*ac intestinos inimicorum conatus:*] tum etiam classis hostilis aduentum formidantes, sexaginta naues simul instruere cœperunt, & prout vnam quanque rebus omnibus ad prœliũ committendum necessariis explebant, eam aduersus hostem emittebant. Atheniẽses enim ipsis sua-

ferant, vt se primos exire, [*& hostibus obuiam ire*] sinerent, ipsi verò postea cum tota classe simul subsequerentur. Sed cum ipsorum naues dispersæ ad hostes accederent, duæ quidem protinus ad eos transfugerunt, qui verò in aliis vehebantur, inter se prœliabantur. nihil autem ritè, nihil ordine fiebat. Peloponnesij verò [*hoc hostium*] tumultu animaduerso, cum viginti quidem nauibus se Corcyræis opposuerunt, cum reliquis verò, duodecim Atticis nauibus, quarum duæ erant Salaminia, & Paralus, [*obuiàm processerunt.*] Atque Corcyræi quidem, quia malè, [*nulloq; rei militaris ordine seruato,*] nauibusque raris [*in aduersarios*] impetum faciebant, soli grauiter laborabant. Athenienses verò, quia multitudinem [*hostium*] metuebant, & [*verebantur,*] ne [*ab illis*] circumuenirentur, in confertas [*illorum naues*] non irruebant, nec in eas, quæ in medio agmine cōtra se instructæ erant. Sed in extremum cornu irruentes, vnam nauem demergunt. Postea verò [*Peloponnesij*] sua classe in orbem digesta, hostem circumeuntes turbare conabantur. at qui aduersus Corcyræos in acie stabant, hac re cognita, & veriti ne [*suis*] idem accideret, quod ad Naupactum [*contigerat ipsis*] auxilium ferunt. Tunc verò naues confertæ simul in Athenienses impressionem fecerunt. Illi verò se subducere cœperunt, iam in puppim remigantes. simul etiam volebant Corcyræorum naues maturè fugere, dum ipsi quàm lentissimè retrocederent, & hostium sibi oppositorum impetum sustinerent. Hoc igitur nauale prœlium, quod huiusmodi fuit, sub solis occasum finitum est. Et Corcyræi, veriti ne hostes, vt pote victores, infesta classe contra se venirent, & vrbem inuaderent, aut ex insula eos exportarent, quos ipsi in eam

eam transportarant, aut aliud quippiam noui molirentur, eos, quos eò transmiserant, illinc in Iunonis templum rursus reportarunt,& vrbem custodiebant. Hostes verò, quamuis eos nauali prœlio superassent, ad vrbem tamen accedere non sunt ausi: sed cum tredecim Corcyræorum nauibus, quas ceperant, in continentem nauigarunt, vnde venerant. Postridie verò nihilo magis vrbem infesta classe petierunt, licet omnes eius incolæ in magna perturbatione, & trepidatione essent, licet etiam Brasidas (vt fertur) Alcidam ad hoc adhortaretur; quamuis numero suffragiorũ esset inferior: sed in promontorium Leucimnam ex nauibus egressi, agros vastarunt. Interea verò Corcyræorum populus vehementer metuens ne Peloponnesiorum classis vrbem inuaderet, cum supplicibus, aliisque in colloquium de ciuitate conseruanda venit: & eorum nonnullis persuasit, vt naues cõscenderent. Nam [*Corcyræi, quamuis in hoc rerum statu essent constituti,*] tamen triginta naues rebus ad prœlium necessariis expleuerunt, hostis aduentum opperientes. At Peloponnesij ad meridiem vsque agrum eorum populati, discesserũt. sub noctem autem ignibus accensis significatum fuit ipsis sexaginta naues Atticas à Leucade venire, quas Athenienses miserãt, cum Eurymedonte Theuclis filio, qui ipsis præerat, quia de Corcyræorum seditione certiores facti fuerant, & naues, quæ cum Alcida erant, aduersus Corcyram ituras intellexerant. Peloponnesij igitur eadem nocte statim, magna celeritate domum redierunt terram legentes. cùm autem naues per Leucadium Isthmum [*in alterum littus huic oppositum*] transportassent, ne circumeuntes [*ab hoste*] conspicerentur, [*ita demum*] se receperunt. Corcyræi verò, cùm & Atticas naues aduentare, &

hoſtiles diſceſſiſſe intellexiſſent, Meſſenios receperunt,& in vrbem introduxerunt,qui prius erant extra: & naues, quas rebus ad prœlium neceſſariis expleuerant, circumuehi,& in portum Hyllaïcum venire iuſſerunt, & dum illæ circumueherentur, ſi quem de ſuis inimicis cepiſſent,eum interficiebãt. quinetiam eos omnes, quibus perſuaſerant, vt naues conſcenderent, ex nauibus eduxerunt,illisque cæſis diſceſſerũt. Et ad Iunonis templum profecti, ex ſupplicibus circiter quinquaginta ad iudicium ſubeundum, verbis adduxerunt, omnesque capite damnatos morte mulctarunt. Sed plerique ſupplicum, qui verbis illorum adduci non potuerant, vt iudicium ſubirent, cùm viderent ea,quæ gerebantur, ibidem, in templo ſe mutuò interfecerunt. & nonnulli eorum ex arboribus ſe ipſos laqueis ſuſpenderunt.reliqui verò,prout quiſque potuit,ſe ipſos abſumpſerunt. Et per ſeptem dies,per quos Eurymedon cum ſexaginta nauibus [*eò*] profectus, [*ibi*] manſerat, Corcyræi eos interfecerunt, quos inimicos eſſe ducebant : crimini quidem illis dantes, quòd popularem ſtatum euerterent.ſed nonnulli etiam ob inimicitias priuatas , alij etiam propter pecunias, quæ ipſis debebantur , à debitoribus , qui eas acceperãt, interfecti fuerunt. omneque mortis genus [*tunc excogitatum*] viſebatur : & (quemadmodum in huiuſmodi rerum ſtatu ſolet accidere) nihil eſt, quod non contigerit, atq; adeò longè plura, [*quàm à me ſunt dicta.*] Etenim pater filium occidebat. Et homines à templis abſtrahebantur,& prope ipſa cædebantur. quinetiam nonnulli muro circunſepti in Bachi templo , [*fame necati*] perierunt. Eò ſæuitiæ progreſſa eſt ſeditio, atque ideo maior eſt viſa , quòd hæc apud eos prima extitiſſet. Nam poſtea propemodum & vniuerſa

uersa Græcia commota est, quòd vbique discordiæ essent inter plebis patronos, qui Athenienses, & optimates, qui Lacedæmonios accersere volebant. ac in pace quidem nullam [*huius rei peragendæ*] speciosam causam habuissent: nec ad ipsos accersendos adeò prompti fuissent. Sed cùm in bello iam premerentur, & vtrique se sociorum auxiliis indigere simularent, vt simul & aduersam factionem opprimerent, & ex eadem sociorum euocatorum ratione potentiã sibi ipsis adiungerẽt; [*tunc verò*] illis, qui rerum nouarum erant cupidi, facilè dabatur facultas accersendi socios, [*quibus se indigere vtrique simulabant.*] Et multæ, eæque graues calamitates propter seditionem ciuitatibus acciderunt, quæ accidere solent, & semper accident, quoad eadem hominum natura fuerit: sed tamen vel grauiores, vel leuiores, & genere diuersæ, prout singulæ rerum, fortunæque mutationes contigerint. nam in pace quidem, & rerum secundarum affluentia, cùm ipsæ ciuitates, tum etiã homines priuati mentes habent meliores, quod in odiosas necessitates nõ incidant. Bellum verò, subducta paulatim rerum copia ad quotidianum vitæ vsum necessaria, violentus est magister, & ad præsentem rerum statum multorum mores effingit. Ciuitates igitur seditionibus agitabantur, & illæ, in quibus seditiones serius excitabantur, res, quas alibi iam accidisse, fama acceperant, longè superare studebant, vt propter rerum à se recens inuentarum nouitatem, ingenij laudẽ quærerent, quòd nouas inimicorum adoriẽdorum rationes magna cum solertia inuenissent, & noua suppliciorum genera excogitassent. Quinetiam vsitatam vocabulorum significationem in rebus arbitratu suo immutarunt. Nam inconsiderata quidem audacia

fortitudo amicorum studiosa existimata est: considerata verò cunctatio, timiditas: speciosa modestia verò ignauiæ prætextus. Et adhibere prudentiã ad rem omnem quæ gerenda suscipitur, in re qualibet cessatio, & segnities [*existimabatur.*] At vesana celeritas, [*qua quis ad res aggrediendas praeceps fertur,*] viri [*fortis*] officio tribuebatur. Cautio verò in iteranda deliberatione, speciosa negotij detrectandi materia. Et qui iracundus erat, is fide dignus semper habebatur: at qui verbis ei resistebat, huius fides erat suspecta. Qui verò insidias aliis parauerat, si res ipsi ex animi sententia successisset, prudens [*habebatur,*] & si aliorum insidias sibi paratas prouidisset, longè prudentior [*existimabatur.*] Qui verò prospexisset ne vllis huiusmodi rebus ipse indigeret, is amicitiæ dissolutor, & aduersariorum timens [*vocabatur.*] In summa, is laudabatur, qui alterum in iniuria facienda præuertisset, & qui alium nihil tale cogitantem ad hoc ipsum impulisset. Quinetiam sodales cognatis, [*ac necessariis*] anteponebantur, quòd [*sodales*] ad audendum sine vlla tergiuersatione promptiores essent, [*quàm ipsi cognati, ac necessarij.*] Nam huiusmodi sodalitiorum cœtus non vtilitatis causa, ex legum latarum præscripto: sed auaritiæ gratia, contra leges vsu longo stabilitas, fiebant. nec tam iurisiurandi interpositi religione, quàm scelerum, quæ simul patrabant, communicatione, fidem inter se confirmabant. Et quę ab aduersariis probè dicebantur, ea admittebãt, si opibus præstarent ita, vt illorum insidias cauere possent, non autem generositate; [*animiq; simplicitate.*] Et vnus quisq; hoc pluris faciebat, si alium pro iniuria illata vlcisci posset quàm si ipse nulla iniuria ab alio lacesseretur. Et si fortè reconciliandæ gratiæ causa iusiurandum in-

ter vtranq; partem aliquando interponebatur, id in præsentia valebat, propter difficultatem, [*qua tunc vtrique premebantur, quòd aduersarios opprimere non possent,*] quia vires aliunde non habebant: sed ad quamlibet rei peragendæ occasionem oblatam, qui prior fidere cœpisset, is, si [*aduersarium*] minùs munitum animaduertisset, propter fidem, [*qua ille fretus nullas insidias, nullamq; vim timebat, illum per fraudem*] lubentiùs vlciscebatur, quàm [*si*] apertè [*rem gessisset.*] Nam & tutum hoc esse reputabat, &, quòd fraude superasset [*aduersarium,*] prudentiæ præmium, [*laudemq;*] præterea consequebatur. facilius enim multi, qui sunt fraudulenti, solertes appellantur, quàm tardi, boni. atque hoc quidem erubescunt: illo verò gloriantur. Horum autem omnium [*malorum*] causa fuit principatus, qui propter auaritiam, & ambitionem appetebatur. His autem quasi fundamentis iactis, alacritas etiam animorum ad contentionis studium accedebat. Nam singularum ciuitatum principes, honesta vtrique nominis præscriptione, ciuilem iuris æquabilitatem, qua multitudo vtitur, [*id est, statum popularem,*] & moderatam optimatum dominationem [*cæteris administrandæ Reipub. generibus*] anteponentes, Rempub. verbo quidem curabant: sed re ipsa tanquam suorum certaminũ præmium eam sibi proponebant, [*& quæstui habebant:*] & cùm alij alios omni modo superare contenderent, atrocissima quæq; facinora sunt ausi, & [*inimicitias hostili more*] sunt persequuti, pœnas, non quantum æquitas, & vtilitas publica postulabat, sed longè grauiores [*inimicis*] irrogantes, & pro sua vtrique libidine semper eas in qualibet re statuentes, & vel iniquis suffragiis [*inimicum quisque suum*] damnantes, vel manibus, [*& vi*] potentiam

ſibi parantes; ad præſentis contentionis libidinem explendam erant parati. Itaque neutri [*quicquam transfigere*] conſueuerunt, habita ratione religionis, [*ac iuriſiurandi:*] ſed quibus ſpecioſa oratione aliquid commodè tranſigere licuiſſet, illi melius audiebant. Ciues verò, quotquot inter vtroſque erant, medij, [*& qui neutris fauebant, nec in partibus erant*,] hi, vel quòd illos non adiuuarent, vel propter inuidiam, quòd ipſi calamitatum eſſent immunes, ab vtraque factióne penitus perdebantur. Adeò omne facinorum genus in Græcia paſſim propter ſeditiones extitit. Et ſimplicitas (cuius ipſa generoſitas eſt maximè particeps) cum irriſione funditus eſt deleta. Animis verò infeſtis inter ſe eſſe, & nullam alteri fidem habere, longè præſtitit. nam nec vlla ſermonis autoritas, nec vllus iuriſiurandi terror illas inimicitias dirimere poterat. Sed cùm omnes animis eſſent propenſiores ad deſperandum de alterius fide, & conſtantia, illud potius proſpiciebant, quomodo malum impendens vitarent, quàm, vt cuiquam fiderent, adduci poterant. Et qui prudentia minus valebant, plerunque ſuperiores erant. Quòd enim & ſuam imprudentiam, & aduerſariorum prudentiam metuerent, veriti ne vel illorum eloquentia ſuperarentur, vel propter illorum ingenij calliditatem præuenirentur, ac inſidiis priores appeterentur, audacter ad quælibet facinora ſuſcipienda ferebantur. Qui verò [*hæc*] negligebant, & [*ſua prudentia freti, aduerſariorum inſidias*] ſe præſenſuros [*exiſtimabant,*] nec ſibi factis vllis opus eſſe [*ducebant*] in anteuertēdis illorum inſidiis, quas conſilio vitare poſſent [*iſti*] non muniti, [*nec tecti: ſed imparati,*] facilius opprimebantur. Pleraque igitur huiuſmodi audaciæ facinora Corcyræ prius, [*quàm in aliis*

in aliis Græciæ ciuitatibus,] patrata fuerunt, & alia, quæcunque facere possent, qui suas iniurias vlciscuntur, in eos, qui damnum datum, iniuriamque sibi factam sunt vlti, à quibus, dum illorum imperio parêrent, insolenter potius, quàm modestè tractati fuerunt. Et [*quæcunque facere possent pauperes*] aliqui, qui consueta, [*ac diuturna*] rerum inopia se liberari cuperent, præcipuè verò, qui per auaritiam fortunas alienas occupare studerent, & se has præter ius consequi posse confiderent. Et [*quæcunque patrare possent,*] qui non auaritiæ causa: sed primùm [*quidem*] æquo iure [*suos inimicos*] inuaderent, [*deinde verò*] immani indignatione longissimè prouecti, crudeliter [*eos,*] & animo inexorabili persequerentur. Cùm autẽ vitæ disciplina tunc temporis Corcyræ fuisset perturbata, ipsa quoque humana natura, quę vel pręter leges, [*dũ adhuc stant & vigent,*] iniustè facere consueuit, legibus superatis, se iræ quidem impotentẽ: at iure potentiorem, omnisq; superioris dignitatis hostem esse lubenter declarauit. Nam [*nisi res se ita habuisset, homines profectò*] pietati vindictam non antepofuissent, neque innocentiæ, quæstum, in quo inuidia potentiam non nocentem habebat, sed homines tũ alios vlciscuntur, communes leges de rebus illis latas, in quibus spes omnibus est reposita, fore, vt, si ipsi in calamitates aliquas inciderint, saltem ipsæ [*leges*] conseruentur, euertere maturè volunt, nec [*vllum subsidium aliis*] relinquere, si quis fortè in periculũ vocatus, aliqua illarum indigeat. Corcyræi igitur, qui in vrbe erant, primi [*Græcorum omnium*] tales iras inter se [*tunc*] exercuerunt. Et Eurymedon, & Athenienses cum classe [*illinc*] discesserunt. Postea verò Corcyræorum exules (nam ad quingentos illorum euaserant) occupatis quibusdam munitio-

nibus, quæ in continente erant, ſuo vlteriore agro potiti ſunt, atque illinc, [*vt ex arce belli*] erumpentes, populabantur agros illorum, qui erant in inſula, magniſque detrimentis illos afficiebant. Et [*propterea*] in vrbe fames ingens eſt exorta. Iidem etiam legatos de ſuo [*in patriam*] reditu acturos Lacedæmonem, & Corinthum miſerunt. Sed cùm nihil proficerent, poſtea paratis nauibus, & militibus auxiliariis, in inſulam traiecerunt, numero vniuerſi circiter ſexcenti. atque nauibus incenſis, vt nulla ſpes alia relinqueretur, quàm agri occupandi, montem Iſtonem conſcenderunt, & munitione illic extructa, eós, qui in vrbe erant, grauiſſimè vexabant, agroque potiebantur. Hac eadem æſtate extrema, Athenićſes viginti naues in Siciliam miſerunt, & Lachetem Melanopi, & Charœadam Eupbileti filium, harum præfectos. Nam Syracuſani, & Leontini bellum inter ſe gerebant. Syracuſanorum autem ſociæ erant, exceptis Camarinæis, cæteræ Doriéſes ciuitates, quæ in Lacedæmoniorum ſocietatem huius belli initio conceſſerant, eos tamen in bello non adiuuerant. Leontinorum verò, Chalcidicæ ciuitates, & Camarina. Sed ex Italia, Locri quidem, Syracuſanis, Rhegini verò, propter cognationem Leontinis fauebant. Leontinorum igitur ſocij, cùm propter antiquam ſocietatem, [*quæ ipſis cum Athenienſibus intercedebat,*] tum etiam, quòd Iones eſſent, legatis Athenas miſſis, Athenienſibus perſuaſerunt, vt naues ad ſe mitterent. nam & terræ, & maris vſu à Syracuſanis prohibebantur. Athenienſes verò naues miſerunt, per ſpeciem quidem neceſſitudinis, ſed [*re ipſa,*] eo conſilio, vt neque frumentum illinc in Peloponneſum exportaretur, vtq; tentarent an res Siculas in ſuam poteſtatem redigere poſſent. Cùm igitur Rhegium

Italiæ

Italiæ [*oppidum*] appulissent, cum sociis bellum gerere cœperunt. atque hæc æstas excessit. At hyeme ineunte morbus Athenienses iterum inuasit, qui nunquam ille quidem omnino sedatus fuerat sed tamen quædam eius quiescentis intermissio facta fuerat: quum autem eos rursus est aggressus, non minus anno integro [*apud eos*] est immoratus. prius verò, vel per biennium [*est grassatus.*] adeò vt nihil fuerit, quòd Athenienses magis, quàm morbus iste presserit, eorumque vires afflixerit. Nam ex legionariis militibus obierunt non pauciores, quàm quatuor millia, & quadringenti, & trecenti equites. Nam cæteræ turbæ numerus iniri non potest. tunc verò prætereà frequentes terræmotus extiterũt & Athenis, & in Eubœa, & cùm inter Bœotos, tum verò præcipuè in Bœotiæ oppido Orchomeno. Et Athenienses, ac Rhegini, qui in Sicilia erant, insulis, quæ Æoli vocantur, eadem hyeme bellum cum triginta nauibus intulerunt. Nam æstate propter aquarum inopiam bellũ ipsis inferri nequit. Liparæi autem, qui sunt Cnidiorum coloni, eas possident: habitantque in vna ex istis insulis non magna, quæ Lipara vocatur. hinc autem proficiscentes, alias, Didymen scilicet, Strongylen, & Hieram, colunt. Homines autem, qui sunt in illa regione, Vulcanum in Hiera fabrilem artem exercere putant, quia noctu quidem, magnum ignem, interdiu verò, fumum emittere cernitur. Hæ autem insulæ sitæ sunt è regione Siculi, & Messani agri: erantque Syracusanorum sociæ. Athenienses verò vastato illorum agro, cùm illæ se [*ipsis*] dedere nollent, Rhegium redierunt. atque hæc hyems exiit, & belli, quod Thucydides conscripsit, quintus annus excessit. Sequente verò æstate Peloponnesij, eorumque socij, duce Agide, Archidami fi-

lio, Lacedæmoniorum Rege, ad Isthmum vsque processerunt, vt irruptionem in Atticam facerent. Sed cùm crebri terręmotus fierent, retrò se receperunt, nec irruptionem in Atticam fecerunt. Per hæc tempora terræmotibus Eubœam apud Orobias agitantibus, mare ab ea, quæ tunc erat tellus, magno cum fluctuum impetu veniens, quandam vrbis partem inuasit. Atque vna quidem [*maris*] pars [*illam vrbis partem*] demersit; altera verò, se [*in suum pristinum alueum*] recepit. Et quod antea tellus fuerat, id nunc est mare. omnesque mortales perdidit, quotquot in editiora loca ocius cursu se cōferre non potuerant. Huic autem similis alluuio extitit circa Atalantam insulam apud Locros Opuntios, quæ ab Atheniensium castello partem abstraxit, & duarum nauium, quæ subductæ erant, alteram diffregit. In Peparetho quoque fuit quędam maris restagnatio, quæ tamen [*vrbem*] non inundauit. Et terræmotus muri partem, & Prytaneum, & aliquot alias domos diruit. Huius autem rei ego causam fuisse puto, quòd terræmotus, qua parte vehementissimus extitit, ab hac mare longè amandarit, hoc verò repentè rursus retractum inundationem violentiorem fecerit. nam sine terræmotu non videtur mihi contingere, vt hoc fiat. Eadem æstate, cùm alij, vt quibusque contigit, in Sicilia, bellum inter se gesserunt, tum etiam ipsi Sicilienses, alij aliis arma inferentes, & Athenienses, cum suis sociis. Quæ autem maximè digna memoratu vel socij cum Atheniensibus, vel hostes aduersus Athenienses gesserūt, horum mentionem faciam. Cùm enim Charœades Atheniensium dux à Syracusanis in prœlio cæsus fuisset, Laches totum classis imperium penes se habens, cum sociis Mylis Messeniorum oppido bellum intulit. Mylis autem

autem præsidio erant duæ Messeniorum cohortes, quæ nõnullas etiam insidias struxerant [*Atheniensium*] militibus, qui in nauibus erant: sed Athenienses, eorumque socij illos, qui in insidiis collocati fuerant, in fugam vertunt, multosque cædunt. Et munitionem adorti, eos compositione facta & arcem dedere, & secum aduersus Messanam militare coëgerũt. Postea verò Messanij, cùm Athenienses, eorumque socij [*eos*] inuasissent, ipsi quoque deditionem fecerunt, datis obsidibus, aliisque fidei pignoribus præbitis. Eadem æstate, Athenienses triginta quidem naues circa Pelopõnesum miserunt (quibus præerant Demosthenes Alcisthenis, & Procles Theodori filius:) sexaginta verò in Melum, cum duobus millibus grauis armaturæ militum, Nicias autem Nicerati filius ipsis præerat. Melios enim, quòd insulam incolerent, nec imperio parere, neque societatem secum inire vellent, subigere volebant. Sed cùm illi, agro [*ab hostibus*] vastato, se ipsis minimè dederent, [*Athenienses*] castris ex Melo motis, ipsi quidem ad Oropum, quod est è regione, nauigarunt, cumque sub noctem [*eò*] appulissent, grauis armaturæ milites ex nauibus egressi, ad Tanagram Bœotiæ [*vrbem*] itinere pedestri protinus ire cœperũt. Athenienses verò, qui Athenis erant, ex omni vniuersi populi ordine coactis frequẽtibus copiis, Hipponico Calliæ, & Eurymedonte Theuclis filio, ducibus, dato signo, in eundem locum terrâ suis obuiam iuerunt. castrisque illo die apud Tanagram positis, agrum populabantur, & noctem illic egerunt. Ac postridie, cùm Tanagræos, qui eruptionẽ [*ex vrbe*] in ipsos fecerant, & Thebanos aliquot, qui auxilio [*Tanagræis*] venerant, prœlio superassent, & arma illis abstulissent, & trophæum statuissent,

hi quidem, in vrbem; illi verò, ad naues redierunt. Nicias autem cum sexaginta nauibus terram legẽs, maritimam Locridis oram vastauit, domumque rediit. Sub hoc ipsum tempus Lacedæmonij Heracleam, quæ est in agro Trachinio, missâ colonia condiderunt, hac de causa. Nam vniuersi Melienses in tres partes distinguuntur, in Paralios, Hierenses, & Trachinios. Ex his autem Trachinij ab Oetæis finitimis bello attriti, initio quidem se ipsos Atheniensibus adiungere statuerant: sed veriti ne illi parum fideles sibi essent, Tisamenum legatum elegerunt, quem Lacedæmonem miserunt. cum ipsis autem & Dorienses, quæ est Lacedæmoniorum metropolis, legatos miserunt, vt idem peterent. Nam ipsi quoque ab Oetæis grauissimè vexabantur. Lacedæmonij autem his auditis, in animo habebant coloniã emittere, quòd & Trachiniis, & Doriensibus opem ferre vellent. Simul etiam quòd hæc vrbs ad bellum aduersus Athenienses gerendum in loco opportuno sita esse ipsis videretur. nam & aduersus Eubœam [*ibi*] classem paratum iri, vt traiectus breuis esset, & ad transitum in Thraciam [*sibi*] vsui futuram [*putabant.*] Et omnino oppidum illud [*colonia eò missa*] condere studebãt. Primùm igitur Deũ, qui Delphis est, consuluerunt. [*an hoc facere deberent.* Cùm autẽ ille [*eos hoc facere*] iussisset, colonos cùm de suis, tum de populis circuncirca finitimis [*eò*] emiserunt. quinetiam aliorum Græcorum quisquis vellet, sequi iusserunt, exceptis Ionibus & Achæis, & nonnullis aliis gentibus. Tres autem ex Lacedæmoniis Leon, Alcidas, & Damagon, coloniæ duces, & conditores fuerunt. cùm autem eò peruenissent, vrbem à fundamentis denuò excitatam muro cinxerunt, quæ nunc Heraclea vocatur, quadraginta

fermè

fermè ſtadiorum ſpatio à Thermopylis, & viginti, à mari diſtans. naualiaque præparauerunt, eaq; iuxta Thermopylas, ad ipſas earum anguſtias facere cœperunt, vt ea facilè tueri poſſent. Athenienſes autem, cùm hæc vrbs à colonis vndique coactis conderetur, primùm quidē timuerunt, hancque potiſſimùm aduerſus Eubœam condi putarūt, quòd illinc ad Cæneum Eubœæ[*promontorium*] breuis eſſet traiectus. poſtea verò præter opinionem, [*res*] ipſis ceſſit. nihil enim mali inde [*Athenienſibus*] euenit. Cuius rei hæc fuit cauſa: quia Theſſali, qui rerum illarum potiebantur, & quorum in agro [*hæc vrbs*] condebatur, veriti ne præpotentes accolas haberent, aſſiduo bello nouos colonos premebant, donec eos attritos in pauciſſimos redegerunt, quamuis initio permulti fuiſſent. Quilibet enim hanc vrbem, quam Lacedæmonij condebant, ſtabilem, fore ſperans, [*eò*] confidenter ibat. Veruntamen vel ipſi Lacedæmonij Magiſtratus, qui [*illuc*] proficiſcebantur, [*illius ciuitatis*] res maximè labefactarunt, & vrbem infrequentē reddiderunt, quod plurimos deterruiſſent, aſperius, quinetiam nonnullis in rebus perperam [*ipſis*] imperantes. quamobrem populi finitimi facilius eos iam ſuperabant. Eadem æſtate, & ſub idem tempus, quo Athenienſes in Melo detinebantur, illi quoque Athenienſes, qui cum triginta nauibus circa Peloponneſum erant, primùm quidem ad Ellomenum Leucadiæ quoſdam ex præſidiariis per inſidias interfecerunt, deinde verò cum maiore claſſis apparatu, & cum omnibus Acarnanibus, qui cum frequētibus copiis, quas ex omnibus ſuæ gentis ciuitatibus coëgerant, exceptis Oeniadis, eos comitabantur, præterea cum Zacynthiis, & Cephalleniis, & quindecim Corcyræorum naui-

bus, aduersus Leucadem iuerunt. Atque Leucadij quidem, cùm ipsorum ager tam extra, quàm intra Isthmum (vbi & ipsa Leucas est sita, & Apollinis templum) vastaretur, quod militum numero longè inferiores essent, [*nec hostium impressionem sustinere possent,*] quiescebant. [*& intra sua mœnia se continebant, nec vllam eruptionem in illos faciebant.*] Acarnanes verò Demosthenem Atheniensium ducem rogabant, vt eos circumuallaret. hanc enim vrbem facilè expugnari posse, seque ciuitate sibi semper inimica liberatum iri putabant. Sed Demosthenes hoc ipso tempore verbis Messeniorum adductus est, vt crederet e dignitate sua esse, cùm tantus exercitus esset coactus, Ætolis bellum inferre, quod & Naupacto hostes essent. Et [*iidem Messenij dicebant illum,*] si hos superasset, reliquas quoq; ciuitates, quæ in illis Epiri partibus erant, in Atheniensium potestatem facilè redacturum. Ætolorum enim gentem magnam illam quidem, & bellicosam esse: quia tamen in vicis nullo muro cinctis, idque longe interuallo inter se distantibus habitabat, & leui armatura vtebatur, eam non difficulter ab eo subigi posse demonstrabant, [*si celeriter eam inuasisset,*] antequam ipsa copiis omnium suarum ciuitatum in vnum coactis obuiam ipsi prodiret, vt saluti, fortunisq; cõmunibus opem ferret. Suadebant autem vt primum quidem inuaderet Apodotos, deinde vero Ophionenses, post hos Eurytanes. (quæ est maxima Ætolorum pars. Sermone autem vtuntur ignotissimo, & carnibus crudis vescuntur, quamobrem etiam ὠμοφάγοι vocantur.) His enim captis, cæteros etiam [*Ætolorum*] populos deditionem facile facturos [*affirmabant.*] Ille vero Messeniorum, qui in gratia apud eum erãt, verbis adductus, præcipuè verò quia credidit se sine Atheni-

Atheniensium copiis, [*cum solis*] Epiroticis sociis, [*&*] cum Ætolis posse itinere terrestri proficisci contra Bœotos, per Locros Ozolas, ad Cytinium Doricum, quod Parnassum ad dextram habet, donec descenderet ad Phocenses, qui propter amicitiam, quæ ipsis cum Atheniensibus perpetuò quondam intercesserat, ad eandem militiam alacriter venturi, vel etiam per vim, qua cogerentur, profecturi videbantur. Iam verò Bœotia Phocensibus est finitima. cum omnibus igitur copiis, inuitis Acarnanibus, à Leucade soluens oram maritimam legens, ad Sollium nauigauit. Consilio autem cum Acarnanibus communicato, cùm illi hoc non admisissent, [*neque probassent*,] quòd Leucadem circumuallare noluisset, ipse cum reliquis copiis Cephalleniorum, Messeniorum, Zacynthiorum, & trecentorum ex suis classiariis Atheniensium (nam quindecim Corcyræorum naues abierant) Ætolis bellum intulit. Ex Oenone autem Locridis profectus est. Isti autem Locri Ozolæ erant [*Atheniensium*] socij, eosq; cum omnibus suis copiis in loca mediterranea proficisci oportebat, vt illic Atheniensibus prestò essent. quòd enim Ætolis essent finitimi, & armorum genere similes, cùm propter peritiam pugnæ, qua illi vtebantur, tum etiam propter locorum notitiam, eorum auxilium in hac expeditione magno vsui fore videbatur. Cùm autem in Iouis Nemeęi templo (in quo ab illius regionis incolis Hesiodus obiisse dicitur, cùm oraculum accepisset, hoc sibi in Nemea euenturum) cum toto exercitu pernoctasset, sub auroram castris inde motis in Ætoliam est profectus. primoque die Potidaniam cepit; secundo, Crocylium; tertio, Tichion. ibique substitit: & prædam in Eupolion Locridis misit. nam in animo habebat,

vbi cætera loca prius in suam potestatem redegisset, ita demum postea aduersus Ophionenses Naupactum reuersus, nisi se dedere voluissent, cum suis copiis proficisci. Sed hic apparatus Ætolos non latuit, imò ne tunc quidem quum primùm [*à Demosthene de Ætolis inuadendis*] consilium inibatur, & postquàm [*eius*] exercitus [*in Ætoliam*] irrupit, omnes [*Ætoli*] ingenti manu ei obuiam iuerunt. nam vel illi, qui Ophionésium sunt extremi, qui ad Meliacum sinum pertingunt, Bomienses, & Callienses, opem [*suis*] tulerunt. Messenij verò [*tunc etiam*] idem, quod & initio, Demostheni suadebāt. [*Nam*] eum docentes Ætolorum debellationem facilem esse, hortabantur vt quàm celerrimè vicos [*illorum*] inuaderet, nec expectaret donec vniuersi copiis in vnum contractis ei occurrerent: sed in quemcunque [*vicum*] incideret, [*eum*] expugnare semper conaretur. Ille verò his verbis adductus, & fortuna fretus, quòd nulla in re ei aduersaretur, Locros, quos ipsi auxilium ferre oportebat, non præstolatus (velitum enim, & leuis armaturæ opera potissimū indigebat) aduersus Ægitium contendit, & aggressus expugnat. Nam oppidani fuga dilapsi fuerant, & tumulos oppido imminentes occupauerant. nam in locis excelsis erat situm, à mari distans octoginta fermè stadiis. Ætoli verò (iam enim ad Ægitium venerant, vt ei ferrēt opem) Athenienses, eorumque socios inuaserunt. & alij ex his, alij ex aliis tumulis decurrentes, missilia [*in eos*] ingerebant. Et quoties Atheniensium exercitus [*ipsos*] inuadebat, ipsi pedem referebant, illis verò pedem referentibus instabant. Et huiusmodi pugna diu est commissa, dum alij alios mutuò insequerentur, & vicissim se reciperent, & in vtroque, [*videlicet tam in ipsa insequutione, quàm in receptu,*] A-

the-

thenienses erant inferiores. Quoad igitur illorum sagittariis tela suppeditarunt, hisque vti potuerunt hi [*Ætolis*] restiterunt. (Nam Ætoli, quòd leuiter armati essent, dum sagittis peterentur, reprimebantur) at cùm sagittariorum præfectus occubuisset, & isti dissipati fuissent, & iidem eodem labore continenter, diuque tolerato iam defessi essent, & Ætoli ipsis instarent, & missilibus ipsos peterent, ita demum terga verterunt, fugæque se dederunt, & incidentes in torrentium alueos exitu carentes, & in loca, quorum erant ignari, perdebantur. Nam Chromon Messenius, qui viæ dux ipsis erat, iam obierat. Ætoli verò missilibus eos petentes, multos quidem eorum illic, in ipsa fuga pedibus assequuti, quòd essent homines pedũ velocitate præstantes, & leuiter armati, perdiderunt. Sed longè plures, qui à viis aberrauerant, & in syluam non per viam se contulerant, allato, [*miectoq;*] igne concremarunt. Denique fugæ, & interitus omne genus in Athenienſium exercitu cernebatur. Et qui superfuerũt, ad mare, & Oeneonem Locridis (vnde profecti fuerant) ægrè fuga se recipere potuerunt. Perierunt autem cùm ex sociis multi, tum etiam ex ipsorum Atheniensium militibus grauiter armatis ad summum circiter centum & viginti. Atq; tot quidem numero [*fuerunt,*] & eadem ætas [*militaris omnibus erat.*] Isti igitur, qui Reipub. Atheniensis ciues, viriqué fortissimi erant, in hoc bello perierunt. periit etiam alter ex ducibus Procles. cùm autem suorum militum cadauera fide publica interposita ab Ætolis recepissent, & Naupactum rediissent, postea cũ nauibus Athenas delati sunt. Demosthenes verò apud Naupactum, & in illius regionis locis remansit, quòd ob res à se [*malè*] gestas Athenienses formidaret. Per eadem tempora

Athenienses etiam, qui circa Siciliam erant, cùm in Locridem nauigassent, in quodam exscensu è nauibus in terram facto, Locros, qui [*loco*] auxilium ferebant, superarunt, & Peripolium ceperunt, quod situm erat ad flumen Halecem. Eadem æstate, Ætoli, qui iam antea Corinthum, & Lacedæmonem legatos miserant, Tolophum Ophionensem, & Boriadem Eurytanem, ac Tisandrum Apodotum, [*illarum ciuitatum Magistratibus,*] persuaserunt, vt sibi copias contra Naupactum mitterent, propter Athenienses [*à Naupactiis*] accersitos, & in oppidum introductos. Lacedæmonij verò sub autumnum tria millia grauis armaturæ sociorum emiserunt. Horũ in numero fuerunt quingenti ex Heraclea vrbe in agro Trachinio tunc recens condita. His autem copiis præerat Eurylochus Spartanus, eumque Massarius, & Menedatus Spartani comitabantur. Exercitu autem Delphis coacto Eurylochus caduceatorem ad Locros Ozolas præmisit. nam per illorum regionem ad Naupactum iter erat, simul etiam eos ab Atheniensium societate abducere volebat. Amphissenses autem omnium Locrorum maximè eum adiuuabãt, quia propter Phocensium odium sibi timebant. & cùm ipsi primi dederunt obsides, tum etiam alios ad idem faciendum induxerunt, qui hostilis exercitus aduentum metuebant. Primùm igitur Myonenses sibi finitimos (hac enim ager Locrensis aditum habet difficillimum) deinde Ipnenses, Messapios, Tritæenses, Challæos, Tolophonios, Hessios, & Oeanthenses. Isti omnes etiam ad eandem expeditionem profecti sunt. at Olpæi obsides quidem dederunt: sed tamen alios sequi noluerunt. Hyæi verò ne obsides quidé dederunt, priusquàm vicus eorum nomine Polis ab hostibus est captus.

Postquàm

Poſtquàm autem res omnes ad expeditionem neceſſariæ comparatæ fuerunt, [*Eurylochus*] obſidibus in Cytinio Dorico depoſitis, cum exercitu per Locrorum agrum Naupactum verſus contendit. Et dum iter faceret, Oeneonem ipſorum [*Locrorum oppidum,*] & Eupolium cepit. Nam [*Eurylocho*] ſe adiungere noluerant. cùm in agrum Naupactiũ perueniſſent, & Ætoli ſimul auxilium ei iam tuliſſent, agrum vaſtarunt, & ſuburbia nullis cincta muris ceperunt. Et Molycricum profecti, quæ Corinthiorum quidem colonia erat: ſed Athenienſium imperio parebat, ceperunt. Demoſthenes verò Athenienſis (adhuc enim poſt reditum ex Ætolia, vbi cladem acceperat, circa Naupactum agebat) cùm hoſtilis exercitus aduentum præſenſiſſet, & de ipſa [*Naupacto*] timeret, ad Acarnanes profectus, ipſis ægrè (propter diſceſſum ex Leucade) perſuaſit, vt Naupacto ſubſidio venirent. Et cum eo mille grauis armaturæ milites nauibus vectos miſerunt: qui vrbem ingreſſi, eam ſunt tutati. Metus enim vehemens erat, ne, cùm magnus eſſet murorum ambitus, & pauci propugnatores, [*vrbis incolæ hoſtibus*] reſiſtere non poſſent. Eurylochus verò, & qui cum eo erant, cùm intellexiſſent [*Athenienſium*] copias in vrbẽ ingreſſas, eamque [*propterea*] expugnari non poſſe, ſe receperunt non in Peloponneſum: ſed in Æolidem, quę nunc Calydon vocatur, & Pleuronem & in alia illius regionis loca, nec non in Proſchion Ætoliæ. Nam Ambraciotæ ad eos profecti, ipſis perſuaſerunt, vt ſecum Argos Amphilochicum, & cæteram Amphilochiam, & Acarnaniam aggrederentur. Simul etiam ipſis dixerunt fore vt, ſi hæc in ſuam poteſtatem redegiſſent, tota Epirotica gens ſocietatem cum Lacedæmoniis contraheret. Eury-

lochus igitur horum verbis adductus, & omissis Ætolis, circum illa loca cum exercitu conquieuit, donec Ambraciotis ad militiam profectis, ad Argos subsidio venire oporteret. atque hæc æstas excessit. Sequente autem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum sociis Græcis, & [*aliis*] Siculis, quotquot violento Syracusanorũ imperio premebantur, & qui cùm [*eorum*] essent socij, defectione à Syracusanis [*ad Athenienses*] facta ipsos in hoc bello iuuabant, aduersus Nessam Siciliæ oppidum, cuius arcem Syracusani tenebant, iuerunt, & oppugnarunt. quum autem hoc expugnare non potuissent, abierunt. In ipso autem receptu, Syracusani, qui in arce erant, Atheniensium socios, qui eos nouissimi sequebantur, dum se reciperent, inuaserunt. & impressione in illos facta, magnam exercitus partem in fugam vertũt, & non paucos occidunt. Postea verò Laches, & Atheniẽses exscensu è nauibus in nonnulla Locridis loca facto, ad Caicinum fluuium, Locros, qui cum Proxeno Capatonis filio ad vim arcendam occurrerant, circiter trecentos, prœlio superarunt, armisq; detractis abierunt. Eadem hyeme, Athenienses Delum etiã ex oraculo quodam lustrarunt. Nam & antè Pisistratus tyrannus eam quidem lustrauerat: sed non totam: at tantum insulæ spatium, quantum à templo prospici poterat. tunc verò tota hoc modo fuit expiata. Quæcunque in Delo defunctorum monumenta erant, omnia sustulerunt, & edixerunt nequis in posterum in insula moreretur, neque [*mulier*] in ea pareret: sed [*iam morituri*] in [*insulam*] Rheneam transportarentur. Rhenea autẽ tam paruo interuallo à Delo distat, vt Polycrates Samiorũ tyrannus, qui quondã ad aliquod tempus & classe polluit, & aliis insulis imperauit, Rheneam etiam

captam, Apollini Delio consecrauerit, ad Delum catena religatam. Tunc quoque primùm Athenienses post lustrationem, festa lustralia, ludosque Deliacos, qui quinto quoque anno celebrabantur, instituerunt, [*atq; celebrarunt.*] Fuit autem & priscis temporibus in Delo frequens Ionum, & accolarum in insulis circumiacentibus habitantium conuentus. nam cum vxoribus, & liberis ad spectacula conueniebant, vt nunc Iones ad ludos in Dianæ Ephesiæ honorē institutos [*confluere solent.*] Illic autem gymnicum, musicumq; certamen fiebat. Et ciuitates [*eo*] saltatorum choros mittebant. Quòd autem hæc ita se habuerint, Homerus in primis declarat, his versibus, qui sunt ex hymno Apollinis:

Tunc tibi magnopere in Delo mens gestit Apollo,
Cum natis quoties cum coniugibúsque frequentes
Iones in fluxa celebrant tua compita veste:
Cestibus & variis certamina sacra choreis
Oblectant, referúntque tuas modulamine laudes.

Quòd autem Musices etiam certamen [*ibi*] fieret, & [*musici proposito certamine illuc*] certaturi se conferrent, his quoque versibus indicat, qui sunt ex eodem Apollinis hymno. nam postquam Deliacum mulierum chorum celebrauit, suam laudationem his versibus finiuit, in quibus & sui ipsius mentionem] fecit:

Verùm agedum, nobis adsis cum Phœbe Diana.
Vos etiam cunctæ me discedente valete:
Et memores estote mei posthac, homo siquis
Venerit huc alius peregrè, dicátque, Puellæ,
Quis vir in his versans vnquam lepidißimus oris
Pectora præcipuè demulsit vestra canendo?
Vos vno assensu sic respondete fauentes,
Vir qui luminibus captus Chion incolit altam.

His igitur argumentis Homerus manifestè probauit vel priscis temporibus ingentē conuentum, & celebritatem in Delo fieri cōsueuisse. Postea verò Athenienses, & insularum incolæ, cœtus quidem saltatornm cùm sacris [*eò*] mittebant. Sed certamina, & cætera pleraque, vt credibile est, aduersis casibus exoleuerunt, donec Athenienses certamen tunc instaurarunt, & equorum cursum addiderunt, quod antè non fuerat. Eadem hyeme, Ambraciotæ, quemadmodum Eurylocho promiserant, quum eius exercitum retinuerunt, expeditionem aduersus Argos Amphilochicum suscipiunt cum tribus millibus grauis armaturæ militum. & irruptione in agrum Argiuum facta, Olpas occupant, castellum in colle munitum, ad mare situm. quod Acarnanes quondam condiderant, eoq; munito, loco communi ad conuentum agendum, & ad ius dicendum vtebantur. ab Argiuorum autem vrbe, quæ est maritima, fere quinque, & viginti stadiis distat. Acarnanes verò, partim quidem, copiis coactis Argos suppetias ferebant, partim verò, castra posuerunt in eo Amphilochiæ loco, qui Fontes vocatur, obseruantes Peloponnesios, qui cum Eurylocho erant, ne clam ad Ambraciotas transirent. Mittunt præterea cùm ad Demosthenem, qui Atheniensium copias in Ætoliam [*antè*] duxerat, vt sibi dux esset. tum etiam ad viginti Atheniēsium naues, quæ circa Peloponnesum erant, quibus præerat Aristoteles Timocratis, & Hieron Antimnesti filius. Ambraciotæ verò, qui apud Olpas erant, mittunt & ipsi nuntium in vrbem [*Ambraciam*,] rogantes vt populus frequentibus copiis auxilium sibi ferret: quia verebantur ne Eurylochus, & qui cum eo erant, Acarnaniam pertransire non possent, atque [*ita*] sibi vel aliorum præsidio nudatis prœlium

lium esset committendum, vel si domum redire voluissent, minimè tutum esset. Eurylochus igitur, ac Peloponnesij, qui cum eo erant, simul atq; Ambraciotas, qui apud Olpas erant, venire intellexerunt, castris è Proschio motis, ad opem ipsis ferendam confestim proficiscuntur. Et Acheloo transmisso, iter per Acarnaniam faciebant, quæ propter subsidium Argos missum, præsidiis erat nudata, ad dextram quidem habentes Stratiorum vrbem, & ipsorum præsidium; ad sinistram verò, reliquam Acarnaniam. Cùm autem Stratiorum agrum pertransissent, iuerunt per Phytiam, & rursus per extremos Medeonis fines, deinde per Limnæam. [*illinc*] ingressi sunt in Agræorum agrum, qui non Acarnaniæ iam: sed ipsis amicus erat. Et Thyamum montem nacti, qui est incultus, per eum transiuerunt, & in Argiuū descenderunt cùm iam nox esset. cumque inter Argiuorum vrbem & Acarnanum præsidium, quod erat ad Fontes clàm transissent, cum Ambraciotis, qui apud Olpas erant, se coniunxerunt. Iunctis autem castris, simul atque illuxit, consistunt ante vrbem, quæ Metropolis appellatur, ibique castra fecerunt. Athenienses verò non multo pòst cum viginti nauibus ad sinum Ambracicum aduenerunt opem Argiuis laturi. Et Demosthenes cum ducentis grauis armaturæ militibus Messeniis, & sexaginta sagittariis Atheniensibus. Atque naues quidem ad Olpas in colle sitas, à mari stationem habebant. Acarnanes verò, & Amphilochorum aliquot (nam eorum plerique ab Ambraciotis per vim distinebantur) cùm Argos iam conuenissent; ad prœlium cum aduersariis committendum se præparabant. Et Demosthenem totius socialis exercitus ducem cum suis prætoribus elegerunt. Ille verò copiis ad Ol-

pas adductis, castra prope eas posuit. Ingens autem terræ vorago vtraque castra dirimebat. Et per quinque dies quieuerunt: at sexto vtrique ad prœlium se instruxerunt. Sed enim Peloponnesiorum acies maior, & [*militum numero*] longè superior erat. Demosthenes igitur veritus ne [*ab illa*] circumueniretur, in insidiis in via quadam caua, & dumosa collocat tam ex graui, quàm ex leui armatura promiscuè ad quadringentos milites, vt ab ea parte, qua hostis numero superior erat, isti in ipso congressu surgentes ex insidiis eum à tergo aggrederentur. Vbi verò acies vtrinque fuit instructa, ad manus venerunt. Demosthenes autem cum Messeniis, & paucis Atheniensibus dextrum cornu tenebat: alterum verò, Acarnanes, vt cuique locus in acie obtigerat, & Amphilochorum iaculatores, qui aderant, obtinebant. Pelopõnesij verò, & Ambraciotæ promiscuè instructi erant, exceptis Mantinensibus. hi enim in læuo potius, nec eo extremo cornu conferti stabant. Sed Eurylochus, & qui cũ eo erant, è regione Messeniorum, & Demosthenis, extremum læuum cornu tenebant. Cùm autem manus inter se iam consererent, & Peloponnesij [*suo sinistro*] cornu superiores essent, & dextrum aduersariorum circumuenirent, Acarnanes, qui in insidiis collocati fuerant, illos à tergo adoriuntur, factaque impressione in fugam vertunt, ita vt ne primum quidem ipsorum impetum sustinuerint; sed territi maiorem exercitus partem in fugã conjecerint. Postquàm enim cornu, cui præerat Eurylochus, quod erat firmissimum, [*ab hoste*] cædi viderunt, multo magis metuere cœperũt. Et Messenij, qui cum Demosthene ab ea parte in acie stabant, rem magna ex parte confecerunt. At Ambraciotæ, & qui in dextro cornu collocati erant, ho-

stilem

ſtilem aciem ſibi oppoſitam vicerunt, & ad Argos vſque ſunt perſequuti. Etenim omniũ, qui circum illa loca habitant, ſunt pugnaciſſimi. Sed cùm ſe reciperent, cùm maiorem ſuarum copiarũ partem victam viderent, & cæteros Acarnanes ſibi [*cedentibus*] inſtantes, ad Olpas ægrè confugerunt. Et multi eorum obierunt, dum [*in Olpas*] perturbatis ordinibus, & nulla rei militaris diſciplina ſeruata irruerent, præter Mantineos. Iſti enim totius exercitus maximè compoſiti ſe receperunt: pugnæque finis ſub veſperum eſt factus. Poſtridie verò Menedæus, defuncto Eurylocho, & Macario, ipſe imperium adeptus, & ob ingentem cladem acceptam dubitans, quonam modo aut obſidionem perferret, ſi maneret, quòd terra, mariq́ue nauium Atticarum præſidiis eſſet circumſeptus, aut etiam euaderet, ſi eruptionem tentaſſet, Demoſtheni, & Acarnanum ducibus ſermonem infert de fœdere, & de diſceſſu ſuo, & de recipiendis ſuis militibus in acie cæſis. Illi verò milites quidem cæſos reddiderunt, ipſiq́ue trophæum ſtatuerunt, & ſuos fermè ad trecentos, qui in prælio ceciderant, ſuſceperunt, [*& ſepulturæ mandarunt.*] Abeundi verò facultatem non palàm omnibus facto fœdere dederunt: ſed Demoſthenes cum Acarnanibus prætoribus, ſuis collegis, clàm fœdere facto cum Mantinenſibus, & Menedæo, & aliis Pelonneſiorum ducibus, & quicunque inter illos dignitate maximè præſtabant, quamprimum abeundi poteſtatem ipſis fecit, eo conſilio, vt Ambraciotas, turbamq; militum mercede conductorum, [*Peloponneſiorum præſidio*] nudaret, præcipuè verò, quòd Lacedæmonios, & Peloponneſios apud illius regionis Græcos in inuidiam rapere cuperet, quòd illos fœdè prodidiſſent, ſuæq; priuatæ poti-

us,quàm communi ſociorum ſaluti conſuluiſſent. Atque hi quidem ſuorum cadauera receperunt, & pro præſenti rerum copia feſtinabundi ea ſepelierunt. Et illi, quibus abeundi facultas clàm data fuerat, [*clam*] abire deliberabant. Demoſtheni autem, & Acarnanibus nuntiatur Ambraciotas, qui in vrbe [*Ambracia*] erant, primo illo nuntio, quem ex Olpis acceperant, excitos frequentibus copiis per Amphilochiam ad opem ſuis ferendam venire, quia cum illis, qui in Olpis erant, ſe coniungere volebant, rerum ante geſtarum prorſus ignari. Quamobrem quandam copiarum partem ad vias inſidiis obſidendas, & ad munitiſſima quæque loco præoccupanda confeſtim mittit. Simul autem cum reliquis copiis ad opem ſuis contra illos ferendam ſe præparabat. Interea verò Mantinenſes, & cæteri, quibus abeundi poteſtas pactis induciis data fuerat, per ſpecioſam olerum, & cremiorum colligendorum cauſam egreſſi, rari clàm abibant, & inter abeundum colligebant ea, quorum cauſa ſe exiſſe ſimulabant. Cùm autem ab Olpa iam longè progreſſi eſſent, tunc ſe ocius proripiebant. Ambraciotæ verò, & alij, qui ſic [*ad olera, & cremia legenda, pactorum ignari*] frequentes conuenerant, cùm [*ſuos*] abire animaduertiſſent, ipſi quoque magna contentione, curſuq; concitato currere cœperunt, quòd [*eos*] aſſequi vellent. Acarnanes verò, [*clàm quibus Demoſthenes, ac ipſorum duces Mantinenſibus, aliiſq; Peloponneſiis abeundi poteſtatem fide data fecerant,*] primùm quidem vel omnes pariter nullis induciis impetratis abire exiſtimarunt, & [*ideo*] Peloponneſios perſequebantur, quinetiam quidam, qui exiſtimabant ſe prodi, in quoſdam è ſuis ducibus, inſequi vetantes, ac dicentes illos data fide abire, tela iaculati ſunt. Deinde

tamen

tamen Mantinenses quidem, & Peloponnesios dimittebant, Ambraciotas verò cædebant. Eratq; magna contentio, & ignoratio, quis Ambraciota, quisve Peloponnesius esset. & ex illis ad ducentos interfecerunt. Cæteri verò in Agraidem, quæ finitima erat, diffugerunt. Et Salynthius Agræorum Rex, quippe quód eorum amicus esset, eos excepit. Ambraciotæ verò, qui ex vrbe [*Ambracia ad opem suis ferendam*] venibant, ad Idomenen peruenîunt. Idomene verò sunt duo excelsi tumuli. Horum alterum, qui maior est, noctis aduentu, milites ex castris à Demosthene præmissi, clam hostibus iter facientes celeriter præoccuparunt. alterum verò, qui minor est, Ambraciotæ priores ascenderant, & [*in eo*] pernoctarant. Demosthenes verò à cœna, primoque crepusculo, statim cum reliquo exercitu viam ingreditur, & dimidium quidem eius secum habens ad illam tumuli partem subsistit, quâ illis aditus patebat. alterum verò dimidium per Amphilochicos montes iuit. Et sub auroræ ortum inuadit Ambraciotas in cubilibus adhuc iacentes, rerumque gestarum penitus ignaros, imò verò potius opinantes, [*eos qui veniebant,*] ex suis esse. Demosthenes enim Messenios de industria primos, & ante cæteros omnes in acie collocarat, & imperauerat, vt [*Ambraciotas*] Doricè alloquerentur, & illis, qui pro castris erant in statione, fidem facerent, [*omnemq; periculi suspicionem, metumq; praeriperent,*] præcipuè verò, quòd eorum facies cerni non posset. adhuc enim nox erat. cùm igitur [*Demosthenes*] illorum copias inuasisset, [*eius milites*] eas fugarunt, & magnam illorum partem illic interfecerunt. Reliqui verò in fugam versi, cursu montes petere cœperunt. Sed cùm itinera iam præoccupata essent, simul etiam cùm Amphi-

locorum quidem suæ regionis notitiam haberent, & leuiter armati essent aduersus homines armis graues: hi verò locorum essent imperiti, nec scirent quò se verterent, incidentes aut in loca confragosa, aut in vias insidiis iam incessas, profligabantur. Et cùm omne fugæ genus tentassent, nonnulli ad mare etiam non longè distans se conuerterunt. Et cùm vidissent naues Atticas, quæ terram legebant, interea dum ipsi fortè fugerent, [*ad eas*] annatarunt, existimantes in præsenti metu sibi satius esse iam ab illis, qui in nauibus erant, quàm à barbaris, & Amphilochis infensissimis hostibus trucidari. Ambraciotæ igitur hoc modo profligati, è multis pauci in vrbem [*Ambraciam*] euaserunt. Acarnanes verò spoliatis cadaueribus, & trophæis erectis, Argos redierunt. Et ad eos postero die venit caduceator missus ab Ambraciotis, qui ex Olpa ad Agræos confugerant, petiturus vt sibi liceret suscipere, [*& sepelire*] cadauera suorum, quos post primum prœlium [*Acarnanes*] interfecerant, quum vnà cum Mantinensibus, & cæteris, quibus abeundi potestas pactis induciis facta fuerat, ipsi nulla fide data egressi fuerant. Caduceator autem intuitus arma Ambraciotarum, qui ex vrbe prodierant, multitudinem admirabatur. cladis enim acceptæ ignarus erat: sed ea sociorum suorum esse arbitrabatur. Tunc verò quidam eum interrogat, quidnam admiraretur, & quod ex ipsis putaret periisse. Nam qui eum interrogabat, existimabat istum caduceatorem ab illis missum, qui apud Idomenen erant. Ille verò respondit ad ducentos. Ille verò, qui eum interrogabat, eius orationem excipiens subiecit, atqui non [*ducentorum*] hæc arma videntur esse: sed plusquam mille militum interfectorum. Et ille rursus: non ergo sunt

eorum

eorum, qui nobiscum in acie steterunt. Cui idem respondit [*imò verò hæc arma sunt vestrorum militum,*] siquidem vos apud Idumenen heri pugnastis. Atqui nos (inquit ille) heri cum nemine pugnauimus: at nudius tertius dum nos reciperemus. Et hic subiecit, nos tamen cum istis, qui ex Ambraciotarum vrbe ad opem suis ferendam venerunt, heri pugnauimus. Cùm autem caduceator hoc audisset, & auxilium vrbanum [*ab hoste*] profligatum cognouisset, edito gemitu, & ob præsentium malorum magnitudinem attonitus, confestim re infecta discessit, nec vlterius suorum cadauera flagitauit. Hæc enim clades, quam vna Græca ciuitas accepit intra tot dies, [*quot dixi*] exstitit maxima omnium, quæ in hoc bello contigerunt. neque cæsorum numerum scripsi, quia multitudo, quæ dicitur interiisse, fidem superat, pro magnitudine ciuitatis. Ambraciam autem (sat scio) Acarnanes, & Amphilochi, si Atheniensibus, ac Demostheni morem gerentes expugnare voluissent, primo statim clamore expugnassent. Iam verò timuerunt ne Athenienses, si eam tenuissent, accolæ sibi molestiores essent. Postea verò tertia spoliorum parte Atheniensibus attributa, reliqua inter ciuitates diuiserunt. Atque Atheniensium quidem spolia, in ipso nauigationis cursu fuerunt intercepta. nam illæ trecentę solidæ armaturæ, quæ nunc in templis Atticis affixæ visuntur, Demostheni priuatim honoris causa datæ fuerunt, quas ille secum in nauibus absportauit. Simul etiam post cladem in Ætolia acceptam, ob has res gestas reditus in patriam ei tutior fuit. Athenienses quoque, qui in viginti nauibus erant, Naupactum redierunt. Acarnanes verò, & Amphilochi post Atheniensium, & Demosthenis discessum, Ambraciotis, & Pe-

loponnesiis, qui ad Salynthium, & Agræos confugerant, fide publica interposita ex Oeniadis abeundi potestatem dederunt: qui etiam ad Salynthium, & Agræos transiuerunt. Postea verò Acarnanes, & Amphilochi fœdus, & societatem ad centum annos cum Ambraciotis coiuerunt, his conditionibus, vt neque Ambraciotæ cum Acarnanibus bellum Peloponnesiis inferrent, neque cum Ambraciotis Acarnanes Atheniensibus: sed mutuo sibi forent auxilio, vtque Ambraciotæ [*Acarnanibus*] redderent quicquid aut oppidorum, aut agrorum Amphilochis finitimorum tenerent: neque subsidium mitterent Anactorium, quòd Acarnanibus erat infestum. Cùm autem hoc modo inter eos conuenisset, bellum deposuerunt. Post hæc Corinthij præsidium ex suis ad trecentos grauis armaturæ milites, cum Xenoclide Euthyclis [*filio*,] eorum duce, Ambraciam miserunt: qui itinere per Epirum facto [*eò*] ægrè peruenerunt. Res igitur ad Ambraciam gestæ hunc exitum habuerunt. Eadem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum Siciliensibus qui ex locis mediterraneis in extremos agri Himeræi fines irruptioné fecerant, exscensum ex nauibus in agrũ Himeræũ fecerunt, & in Æoli insulas nauigarunt. cũ auté Rhegium se recepissent, Pythodorum Isolochi [*filium*,] Atheniensium ducem, Lachetis in classis præfectura successorem offendunt. Nam Sicilienses socij ad Athenienses nauibus profecti, ipsis persuaserunt, vt maiore nauium numero opem sibi ferrent. Syracusani enim eorum agro potiebantur. cùm autem paucis [*illorum*] nauibus maris vsu prohiberentur, classem cogebant, & se ad vim arcendam parabant, quòd hanc iniuriam ferre nollent. Athenienses igitur sexaginta naues instruxerunt,

runt, quas ad ipsos mittere statuerunt, tum quòd bellum illic celeriùs confectum iri sperarent, tum etiam quód suos in rebus naualibus exercere cuperent. Vnum igitur è ducibus Pythodorum cum paucis nauibus [eò] miserunt. Sophoclem veró Sostratidæ, & Eurymedontem Theuclis [*filium*] cum maiore nauium numero [*postea*] mittere decreuerant. Pythodorus veró, accepta iam præfectura classis, cui Laches antè præerat, sub extremam hyemem profectus est ad Locrorum castellum, quod Laches antè ceperat, prœlioq; victus a Locris, discessit. Per idem ver ignis riuus ex Ætna effluxit, quemadmodum & aliâs, & vastauit partem agri Catanæorum, qui sub Ætna monte incolunt, qui omnium Siciliæ montium est maximus. hæc autem flammarum eructatio quinquagesimo post primum ignis eructationem anno contigisse fertur. Ex quo autem Sicilia à Græcis habitatur, ad summum ter exstitisse traditur. Atque hæc quidem hac hyeme gesta sunt. huiusq; belli, quod Thucydides conscripsit, sextus annus excessit.

FINIS LIB. III.

menta essent matura, Peloponnesij, eorumque socij irruptionem in Atticam fecerunt. Illis autem præerat Agis Archidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex. Et statiua [*ibi*] habentes agrum populabantur. Athenienses verò illas quadraginta naues, quas instruxerant,in Siciliam miserunt,& reliquos duces, Eurymedontem, & Sophoclem. Nam Pythodorus, qui cum illis tertius erat dux, in Siciliam iam antè profectus fuerat. His autem imperarunt,vt obiter curarent res Corcyræorum,qui in vrbe erant, qui latrociniis ab exulibus in mõte degentibus infestabantur.Et Peloponnesiorum sexaginta naues illuc nauigauerant,vt opé illis ferrent, qui in monte erant: simul etiam quòd propter ingentem famé, qua [*Corcyræorum*] ciuitas laborabat, res illas in suã potestatem facilè redactũ iri sperarent. Mandarunt etiã Demostheni, qui,post suum ex Acarnania reditum, vitam priuatam degebat, hoc ipsum flagitanti,vt his nauibus, si vellet, circa Peloponnesum vteretur. Cùm autem inter nauigandum è regione agri Laconici fuissent, & accepissent Peloponnesiorum naues ad Corcyram iam appulisse, Eurymedon quidem, & Sophocles ad Corcyram tendere properabant. Demosthenes verò eos hortabatur vt primùm Pylum appellerent, deinde peractis rebus, quæ peragendæ essent, nauigationis cursum conficerent. Illis verò contradicentibus, forte fortuna tempestas exorta classem Pylum detulit. Demosthenes autem postulauit vt locus ille confestim muniretur. Hac enim de causa se cum illis nauigasse [*dicebat.*] Demonstrabat autem magnam esse lignorum,lapidumq; copiam, & locum natura munitum esse, & cùm ipsum, tum etiam magnum illius agri tractum circumcirca desertum esse. Pylus enim à Sparta distat stadia circi-

ter quadringenta, & sita est in eo agro, qui olim erat Messenius, quem Lacedæmonij Coryphasion vocant. Illi verò dicebant multa esse Peloponnesi promontoria deserta, si in iis occupandis ciuitatem exhaurire velit. Cæterùm huic locus iste longè commodior, quàm vllus alius, esse videbatur, tum quòd ei portus adiaceret, tum etiam quòd Messenij, qui olim cognatione cum illius loci incolis coniuncti fuerant, & eadem, qua Lacedæmonij, lingua vtebantur, illinc prodeuntes plurima damna [*Lacedæmoniis*] daturi essent, simul etiam illius loci fideles custodes futuri essent. Sed cùm neque ducibus, neque militibus rem persuadere posset, quam etiam postea cum ipsis præfectis communicarat, propter nauigandi difficultatem quieuit, donec ipsos milites otium agentes, ex contentione inter eos orta, loci muniendi cupiditas inuasit. Itaque manus ad opus faciendum admouerunt, & cum nulla ferramenta ad lapides cædendos haberent: sed eos cum delectu ferrent, coagmentabant vbi quisque aptè quadrare poterat. & lutum, sicubi opus illo esset, ob vasorum penuriam, humeris portabant, ita procumbentes, vt commodissimè in dorso permanere posset, quin etiam manus à tergo conserebant, ne decideret. Omniq; ratione properabant Lacedæmonios anteuertere, & illas munitionum partes, quæ oppugnationi maximè opportunæ erant, prius absoluere, quàm illi ad opem loco ferendam venirent. nam maior illius loci pars suopte situ munita erat, muroq; non indigebat. Lacedæmonij verò tunc fortè diem festum agebant, & licet interea hoc audissent, tamen contemnebant, quòd, simul ac exercitum eduxissent, aut hostes suum aduentum non expectaturos, aut oppidum à se per vim facilè

receptum

receptum iri putarent. nonnihil etiam [*ipsorum*] exercitus; qui in agro Attico adhuc erat, ipsos retardauit. Athenienses verò communito intra sex dies loco, qui continentem versus erat, & vbi maximè oportebat, Demosthenem quidem cum quinque nauibus ibi reliquerunt, vt ei præsidio esset: at cum cæteris, quorum numerus erat maior, cursum in Corcyram, & Siciliam vrgebant. At Peloponnesij, qui in Attica erant, accepto nuntio de Pylo capta, domum celeriter se receperunt. Lacedæmonij enim, & Agis ipsorum Rex, id quod Pylo contigerat, ad se potissimùm pertinere, [*suamq́ rem agi*] ducebant. simul etiam quia præmature irruptionem [*in Atticam*] fecerant, & frumento adhuc viridi, [*ac immaturo,*] multis commeatus deerat. Præterea frigus acrius, quàm illud anni tempus ferret, exercitum pressit. Quare multis de causis contigit, vt illi celeriùs se receperint, & in hac expeditione minimum commorati fuerint. nam quindecim dies in Attica manserunt. Per idem tempus Simonides Atheniensium dux, coacta paucorum Atheniensium, qui in præsidiis erant, & magna sociorum illic habitantium manu, Eionem, quæ est in Thracia, Mendæorum coloniam: sed [*Atheniensium*] hoste per proditionem occupauit. cùm autem Chalcidenses, & Bottiæi confestim opem [*oppido*] tulissent, expulsus est, multósque milites amisit. Cùm autem Peloponnesij ex Attica domum rediissent, Spartani quidem, cùm ipsi, tum finitimorum populorum proximi quique ad opem Pylo celeriter ferendam iuerũt. cæterorum verò Lacedæmoniorum aduersus hostem profectio tardior extitit, quòd ex altera expeditione modò reuersi essent. sed nuntiis per [*totam*] Peloponnesum circummissis impera-

runt, vt [*omnes*] ad opem Pylo ferendam primo quoque tempore concurrerent. ad suas etiam sexaginta naues, quæ apud Corcyram erant, nuntium miserunt, quæ per Leucadium Isthmum transportatæ, cùm Atticam classem, quæ ad Zacynthum erat, latuissent, ad Pylum peruenerunt. copiæ verò pedestres & ipsæ iam præstò erant. Demosthenes verò, cùm Peloponnesij nauigationis cursum eò adhuc tenerent, duas naues clam, ocius emisit, quæ nuntiarent Eurymedonti, & cæteris Atheniensibus, qui cum classe ad Zacynthum erant, vt celeriter venirent, quòd locus in discrimine versaretur. Et illæ quidem [*duæ*] naues, prout Demosthenes mandarat, magnam in nauigando celeritatem adhibuerunt. Lacedæmonij verò se ad illius loci munitionem terra, mariq́ue oppugnandam parabant, quòd opus properanter factum, & in quo pauci propugnatores essent, à se facilè expugnatum iri sperarent. Cæterùm, cùm Atticarum nauium è Zacyntho auxilia [*ad Demosthenem breui ventura*] expectarent, in animo habebant, nisi fortè prius [*munitionem*] expugnassent, ipsas etiam portus fauces obstruere, ne Atheniensibus ad eum appellere liceret. Insula enim nomine Sphacteria ante portum porrecta, & propè adiacens, efficit & portum tutum, & introitus angustos. vt hac quidem, quâ ad Atheniensium munitionem, & Pylum vergit, bina nauigia: illac verò, quâ vergit ad reliquam continentem, octona, nouenaq́ue [*frontibus æquatis simul*] transire possint. totaq́ue syluestris, & propter solitudinem inuia, & quindecim fermè stadiorum magnitudine erat. Portus igitur ostia nauibus cõfertim collocatis, ita vt proras [*altum versus, & hostibus*] aduersas haberent, obstruere statuerant. Quinetiam in hanc ipsam insulam,

timentes

timentes ne [*hostes*] ex ea [*prodeuntes*] bellum sibi facerent, grauis armaturæ milites transportarunt, & alios in continente collocarunt. Ita enim [*existimabant*] & ipsam insulam Atheniensibus hostem fore, & continentem, quæ nullum haberet locum, in quem Athenienses è nauibus exscensum facerent. Nam illam ipsius Pyli oram, quæ extra portus ostium erat, & quæ altum spectabat, quòd esset importuosa, [*sciebant*] non habituram [*vllum locum, in quo Athenienses consisterent, &*] vnde proficiscerentur ad suos adiuuandos: se verò, & sine prœlio nauali, & sine periculo locum expugnaturos [*sperabant*,] vt erat verisimile. tum quòd nullus in eo commeatus esset, tum etiam quòd ab exiguo apparatu, [*paucisq́ militibus*] occupatus fuisset. Cùm autem hanc sententiam comprobassent, milites in insulam transportarunt, ex omnibus cohortibus sortiti, aliique prius, subinde, per vices [*eò*] traiecerunt. Postremi verò, qui etiam illic relicti fuerunt, erant quadringenti, & viginti, præter Helotas, qui circum ipsos erant. Illis autem præerat Epitadas Molobri [*filius*.] Demosthenes verò, cernens Lacedæmonios cum naualibus, simul & pedestribus copiis [*Pylum mox*] aggressuros, ipse quoque se [*ad vim propulsandam*] præparabat, & [*quinque*] naues, quæ [*ex totius classis numero*] ipsi relictæ fuerant, subduxit, easque transuersas pro vallo ante oppidum collocauit, & earum nautas scutis infirmis, & plerisque vimineis armauit. nec enim in loco deserto arma sibi comparare poterant. Quinetiam hæc ipsa ceperant ex piratica triremi, & actuario nauigio Messeniorum, qui fortè [*eò*] appulerant. Et inter istos Messenios fuerunt ad quadraginta grauis armaturæ milites, quibus Demosthenes vnà cum aliis vsus est. Is igitur,

cùm multos & inermium, & armatorum super maximè munitas, & firmas oppidi partes, continentem versus collocasset, præcepit vt [*hostium*] peditatum propulsarent, si [*partes illas*] aggrederetur. Ipse verò, cùm ex omnibus sexaginta grauis armaturæ milites, & aliquot sagittarios delegisset, cum istis extra murum ad mare profectus est, quâ potissimùm illos ex nauibus in terram exscensum facere conaturos existimabat. Nam ipsos ad loca quidem aspera, & saxosa, & ad mare conuersa [*venturos opinabatur:*] sed tamen quia ab hac parte suæ munitionis murus infirmissimus erat, ipsos [*ideo*] putabat allectum iri, magnoque studio daturos operam, [*vt in hanc partem exscenderent.*] Neque ipsi [*Athenienses*] sperabant fore vnquam, vt classe [*Lacedemonis*] inferiores essent, & [*propterea*] eam muri partem nulla firma munitione muniuerant, &, si illi per vim in terram exscendere conarentur, oppidum facilè capi posse [*credebant.*] In hac igitur parte, quæ ipsum mare spectabat, milites collocauit, atque disposuit, vt [*hostes*] arceret, si posset. eosque his verbis [*ad rem fortiter gerendam*] est adhortatus.

DEMOSTHENIS CONCIO.

Viri, qui mihi eiusdem periculi nunc estis socij nemo vestrum, reputans omnes difficultates, quæ nos circunstant, prudens videri velit, potius quàm has nullo modo considerans, bonæque spei plenus aduersarios inuadere, propter hæc incolumis euasurus. nam quæcunque res (vt istæ) ad necessitatem sunt redactæ, minimum prudentiæ desiderant, at indigent animi præsentia ad periculum celerrimè subeundum. Quanquam ego pleraque nobiscum facere video, si & impetum hostium sustinere, neque

que potiora commoda, quæ nobis ad rem fœliciter gerendam adsunt, illorum multitudine deterriti, fœdè prodere velimus. quòd enim locus accessu sit difficilis, hoc pro nobis facere duco: quippe qui nobis quidem illorum impetum sustinentibus socius erit, [*& proderit*:] sed si recedamus, quamuis alioqui sit accessu difficilis, tamen accessu facilis erit, quia nullus [*hostem*] prohibebit. Et, [*si recedamus*,] hostem acrius nos vrgentem habebimus, quia non facilè se recipere poterit, si nos etiam ipsum vrgeamus. Dum enim [*hostes*] sunt in nauibus, facilimè propulsari possunt: sed si in terram exscenderint, tunc verò nobiscũ æqua conditione pugnabunt. Et ipsorum multitudo non admodum est extimescenda: quamuis enim sit ingens, tamen propter difficultatem loci, quò appellere conabitur, exigua manu pugnabit. Quamuis enim [*hostiũ*] exercitus [*nostro*] sit maior, tamen non est in terra, perinde atque [*noster*:] sed ex nauibus [*pugnabit*,] quibus multæ [*rerum gerendarum*] opportunitates in mari contingat est necesse. Quare difficultates istorum nostræ paucitati pares esse duco. Præterea è dignitate vestra esse duco, vos, qui Athenienses estis, & qui experientia nauticum in alios exscensum nouistis (siquis hostium impetum fortiter sustineat, nec graui fluctuum illisorum strepitu, & minaci nauium incurrentium impetu territus recedat, [*hunc*] nunquam per vim summoueri posse) cùm vos ipsos nunc manere, & arcentes hostem ad ipsum littoris salebrosi dorsum, & nos ipsos, & locum conseruare. Cùm autem Demosthenes his tantùm Athenienses [*ad rem strenuè gerendam*] adhortatus fuisset, illi maiorem fiduciam animo conceperunt, & cùm ad ipsum mare descendissent, ibi se ad hostes propulsandum acie instructa pararunt.

Lacedæmonij verò motis castris, & terrestri exercitu, simul & quadraginta & tribus nauibus municiones [*Atheniensium*] aggressi sunt. Illorum autem classis præfectus erat Thrasymelidas Cratesiclis [*filius*] Spartanus. Easque ab ea parte inuasit, qua Demosthenes [*illos venturos*] sperabat. Athenienses verò & ipsi vtrinque à terra, & à mari hostem propulsabant. Illi verò classem partiti, cum exiguo nauium numero, quòd cum maiore ad littus appellere non possent, & [*cæteras naues interea*] quiescere iubentes, per vices impetum [*in hostes*] faciebant, omnique animi contentione, & adhortatione vtentes, si quo modo reiectis [*hostibus*] munitionem capere possent. Brasidas autem omnium maximè conspicuus extitit. cùm enim esset vnus è Trierarchis, & videret propter loci, & accessus difficultatem Trierarchos, & gubernatores, si quàm etiam ad partem accedi posse videbatur, formidantes, & cauentes ne naues confringerent, vociferabatur, dicens non decere ipsos, dum lignis parcunt munitionem in [*suo*] agro ab hostibus extructam pati. quinimo iubebat ipsos ex nauibus in littus per vim exscendere, nauesq; confringere, & socios [*hortabatur*,] ne pro magnis beneficiis, [*quæ acceperant,*] suas naues in præsentia Lacedæmoniis largiri dubitarent. Sed nauibus [*in littus*] impactis, & quauis ratione exscensu ex illis in terram facto & viros, & locum in suam potestatem redigerent. Atque ipse quidem his verbis alios [*ad hoc faciendum*] instigabat, & cum suum gubernatorem nauem [*in littus*] impingere coëgisset, ad nauis pontem perrexit. & descendere conatus, ab Atheniensibus est reiectus. multisque vulneribus sauciatus, animi deliquium passus est, eoq; collapso in illud spatium, quod est inter ipsos remiges, & proram, clypeus

clypeus eius in mare decidit. cùm autem in terram delatus fuisset, Athenienses eum susceperunt, & postea in trophæo sunt vsi, quod propter victoriam ex hac [*hostium*] oppugnatione partam erexerunt. Cæteri verò [*Lacedæmonij*] magna quidem animi alacritate [*in littus ex nauibus*] exscendere conabantur: sed non poterant, cùm propter locorũ, [*& accessus*] difficultatem, tum etiam propter Atheniensium præsentiã, qui hostium impressionẽ sustinebant, neq; loco cedebant. Tunc autem tanta fortunæ commutatio facta est, vt Athenienses quidem, ex terra, eáque Laconica, Lacedæmonios nauibus infestis contra se venientes, [*& ad littus appellere studentes,*] propulsarent; Lacedæmonij verò, ex nauibus, & in suum agrum, tunc hostilem, contra Athenienses descendere conarentur. Ingens enim gloriæ accessio eo tempore facta est, his quidem, quòd maximè mediterranei, & pedestribus prœliis præstantissimi visi fuissent; his verò, quòd maritimi esse rerumque nauticarum peritia longè præstare visi fuissent. Hoc igitur die, & sequentis parte, cùm [*Lacedæmonij*] aliquoties hostis munitionem adorti fuissent, [*nec expugnare potuissent,*] eius oppugnandæ finem fecerunt. Tertio die naues aliquot Asinam dimiserunt ad comparandam materiam ad machinas faciendas, quòd eam muri partem, quæ portum spectabat, & quæ alta quidem erat: sed tamen præcipuè locum exscensioni in terram faciendæ opportunum habebat, machinis à se captum iri sperarent. Interea verò sexaginta Atheniensium naues ex Zacyntho aduenerunt. nam accesserant illis auxilio aliquot præsidiariæ, quæ Naupacti erant, & quatuor Chiæ. Sed cùm [*Athenienses*] vidissent & ipsam continentem, & insulam militibus armatis refertam, &

naues,quæ in portu erant,ambigentes quonam appellerent, tunc quidem ad Proten insulam, quæ non multũ distabat, & deserta erat, contenderunt, ibique castris positis pernoctarunt. Postero die vt ad nauale prœlium instructi, in altum vela fecerunt, [*eo consilio, vt cum hostibus pugnarent,*] si contra se in apertũ mare venire voluissent. Sin minus, vt ipsi [*in portum*] ingrederentur. Illi verò nec obuiã ipsis in altum processerunt, neque, quemadmodum constituerant, portus ostia obstruxerunt. Sed in terra se continentes, naues nautis, remigibus, cæterisque rebus necessariis explebant, seque ad nauale prœlium in portu non paruo committendum parabant, siquis ingredi voluisset. Athenienses verò hac re cognita ab vtroque portus ostio impressionem in ipsos fecerunt & inuecti in complures ipsorum naues à terra iam remotas, & aduersis proris venientes, in fugam verterunt, & insequuti, quòd breue spatium inter eos esset, multas quidem fregerunt, quinque verò ceperunt, & harum vnam cum ipsis viris. In cæteras verò, quæ ad terram confugerãt, impressionem fecerunt. alię verò, dum adhuc instruerentur, antequàm in altum proueherentur, [*ab Atheniensibus*] lacerabantur. Nonnullas etiam, ex quibus homines aufugerant, [*suis nauibus*] alligarunt, & vacuas traxerunt. Quæ conspicientes Lacedæmonij, & cladẽ istam ægerrimè ferentes, quòd ipsorum ciues [*ab hostibus*] in insula interciperentur, ad opem illis ferendam veniebant, & armati in mare ingredientes, suas naues manibus apprehendebant, & ad se retrahebant. Et in eo vnusquisque existimabat res impeditas fuisse, quibus gerendis & ipse non interfuisset, & ingens tumultus, & ab vtrorumque moribus diuersus circa naues extitit. Nam & Lacedæmonij

monij præ studio, & formidine nihil aliud (vt ita loquar) quàm nauale prœlium è terra faciebant. Et Athenienses, qui victores erant, & qui præsenti [*victoriæ*] fortuna quàm longissimè progredi volebant, ex nauibus pedestrem pugnam committebant. cùm autem multo labore se ipsos mutuò fatigassent, & multa vulnera vltro, citroque intulissent, & accepissent, dirempti sunt. Et Lacedæmonij naues inanes, illis exceptis, quæ initiò captæ fuerant seruarunt. cùm autem vtrique in sua castra se recepissent; illi quidem trophæum erexerunt, & cæsorum cadauera restituerunt, nauiumque fractarum tabulis sunt potiti: insulamque protinus classe circumire cœperunt, eamque custodiebant, quòd viri in ea intercepti essent. Peloponnesij verò, qui in continente erant, & qui ex omnibus [*mediterraneu Peloponnesij regionibus*] ad opem [*suis*] ferendam iam conuenerant castris ad Pylum positis se in suo loco continebant. cùm autem rerum ad Pylum gestarum nuntius Spartam allatus fuisset, placuit ipsis [*Lacedæmoniis*,] quippe quòd Respub. magnam cladem accepisset, vt summi Magistratus in castra se conferrent, & rebus inspectis, ex tempore constituerent quicquid agendum videretur. Illis verò, cùm animaduertissent nulla ratione suis succurri posse, nec in discrimen illos adducere vellent, ne vel fame premerentur, vel [*hostium*] multitudine opprimerentur, vel in eorum potestatem redigerentur, placuit, induciis factis cum Atheniensium ducibus (si vellent) de rebus ad Pylum spectantibus, legatos Athenas de compositione acturos mittere, & operam dare, vt suos ciues primo quoque tempore reciperent. Cùm autem [*Atheniensium*] duces conditione [*ab illis oblatam*] accepissent, has inducias fecerunt, vt La-

cedæmonij quidem naues, in quibus pugnauerant, omnesque, quotquot in ora Laconica longæ erant, Pylum delatas Atheniensibus traderent, nec arma munitionibus inferrent, neque à terra, neq; à mari. Athenienses verò permitterent Lacedæmoniis, qui in continente erant, vt suis ciuibus in insula interceptis afferrent frumentum præscriptum: ac molitum, binas videlicet farinæ chœnicas Atticas, totidem vini cotylas, & carnis frustū, viritim. seruis verò, dimidium horum. vtque hæc ipsa [*in insulam*] Atheniensibus inspectantibus mitterent, néve nauigium vllum furtim illuc ingrederetur; & nihilominus Athenienses insulam custodirent, ita tamen vt in eam non descenderent, nec Peloponnesiorum copiis vel terra, vel mari arma inferrent. quicquid autem horum vel tantillum alterutri transgrederentur, tunc induciæ ruptæ censerentur. hæ autem ratæ essent donec Lacedæmoniorum legati redissent. Athenienses autem eos [*Athenas*] portarent, & [*inde*] reportarent. Illis verò reuersis hæ induciæ irritæ essent, vtq; Athenienses [*Lacedemoniis*] naues eiusmodi restituerent, cuiusmodi [*ab ipsis*] accepissent. His igitur conditionibus induciæ factæ, nauesque circiter sexaginta traditæ, legatique missi fuerunt. Hi autem, cùm Athenas peruenissent, hæc verba fecerunt.

LACEDÆMONIORVM LEGATORVM CONCIO.

Lacedæmonij nos huc miserunt, Athenienses, ad transigendum de viris illis, qui sunt in insula, & ad persuadendum quicquid & vobis vtile est futurum, & nobis idem in hoc calamitoso casu, vt in præsenti rerum statu, decus maximè est allaturum. Neq; verò longiorem orationem præter [*nostram*] consue-

consuetudinem habebimus: sed quia patrium nobis est institutum, vbi pauca verba sufficiunt, non vti multis, rursus verò pluribus vti, quoties tempus postulat, vt verbis doceamus aliquid eorum, quæ operæ pretium est facere. Hæc autem non hostili animo accipite, neque quasi rerum ignaros vos doceri: sed quasi gnaros admoneri, vt rectè consultetis, existimate. Vobis enim præsentem prosperitatem præclarè administrare licet, cùm penes vos habeatis [*ea loca*;] quæ [*iam*] tenetis, & honorem, & gloriam præterea sitis consequuturi. nec admittere quod accidere solet hominibus, qui præter consuetudinem aliquid boni sunt adepti. semper enim spe elati maiora appetunt, quòd & in præsentia præter opinionem res ipsis feliciter cesserit. At quibus crebræ alternantis fortunæ vicissitudines contigerunt, eos secundis rerum successibus minimè confidere æquum est. Id, quod præcipuè & vestræ ciuitati, propter experientiam, & nostræ meritò adesse debet. Hoc autem cognoscatis, nostros casus iam intuentes. Quamuis enim simus summæ apud Græcos dignitatis, tamē ad vos venimus, nos, qui prius (vt existimamus) plus potestatis, [*ac iuris*] habebamus [*aliis*] concedendi ea, quorum causa nunc [*huc*] profecti vos rogamus. neque tamen, vel quòd defuerit nobis potentia, vel quòd ob eius incrementum insolentes facti simus, hæc nobis acciderunt: sed cùm pristinam potentiam obtineremus, opinione tamen decepti fuimus, qua in re omnibus idem pariter contingere potest. Quare non oportet vos nunc præsentibus ciuitatis vestræ viribus, & aliarum rerum accessione fretos, opinari fortunā etiam [*eandem*] vobiscum perpetuò futuram. Illi autem sunt viri sapientes, qui tutò res secundas in ambiguo po-

nunt, & aduersas iidem sapientius, [*ac moderatius*] ferre possunt, & qui existimant bellum non sequi eam partem quam belli partem quis tractare velit: sed eam, ad quam ipsa fortuna eum ducere voluerit. Et huiusmodi homines minimùm labantur, & de summo secundæ fortunæ gradu deturbentur, quòd ipsius [*belli*] successibus freti non efferantur. Quod si nunc, Athenienses, erga nos feceritis, præclare vobiscum agetur. Et [*cauebitis*] ne fortè posthac, si vos à nobis non exorati cladem aliquam acceperitis, (id, quod, vt alia multa, contingere potest) vel istos rerum progressus, [*ac præsentem felicitatem*] fortunæ fauore consequuti esse existimemini: cùm liceat vobis non periculosam, [*nec dubiam: at certam*] potentiæ, atque prudentiæ opinionem posteris relinquere. Lacedæmonij enim vos ad fœdera, & ad bellum finiendũ prouocant, offerentes pacem, societatẽ, aliamq; magnã amicitiam & necessitudinem mutuò futuram, & [*pro his*] reposcentes viros, qui sunt in insula, & vtrisque satius fore ducentes belli fortunam non periclitari, siue illi per vim effugiant, oblata aliqua salutis occasione, siue etiam potius expugnati capiantur. Graues enim inimicitias ita demum omnino dissolui putamus, non si quis bellum illatum propulsans, & in eo longè superior, [*hostem*] per vim ad iusiurandum adigens, compositionem iniquis conditionibus cum eo faciat: sed si, cùm ipsi liceat hoc ipsum facere, [*& vi vti,*] quamuis ipse victoriã virtute præter suam expectationem sit adeptus, tamẽ animi æquitate adductus, moderatis, [*ac æquis*] conditionibus [*cum hoste*] reconcilietur. Cùm enim aduersarius [*propter beneficium*] iam [*acceptum*] non debeat [*aduersarium*] vlcisci, quasi vim passus fuerit, [*& iniquas conditiones ab eo oblatas inuitus, & coactus*]

accepe-

acceperit:] sed [*pro beneficio accepto*]gratiam [*ei*] referre,præ pudore ad standum conuentis promptior est, [*quàm ille,qui præter animi sententiam aliquid necessitate compulsus fecerit.*] Homines autem hoc agunt erga maiores hostes potius, quàm erga mediocres inimicos.natura enim ita comparatū habent, vt iis,qui sponte sua[*de inimicitiis*]remiserint, libenter & ipsi vicissim cedant: illis verò,qui sunt superbi, vel præter hominum opinionem cum periculo resistant. Nobis verò vtrisque, si vnquam aliâs, nunc profectò gratiæ reconciliatio est peropportuna, priusquàm grauissimum aliquod, [*ac insanabile malum*] interea nos opprimat,cuius causa necesse erit nos [*quidem*] præter publicas,priuatas etiam inimicitias,easque sempiternas vobiscum gerere: vos verò rebus priuari, ad quas nunc vos prouocamus, [*& quas à vobis flagitamus.*]Quare dum belli euentus adhuc est anceps, vos quidem cum gloriæ, nostræque amicitiæ accessione; nos verò, antequàm dedecus aliquod nobis accidat, cum mediocri, [*tolerabiliq́;*] iactura, in gratiam redeamus. Et cùm ipsi bello pacem anteponamus, tum etiam cæteris Græcis malorum requiem demus, qui huius quoque rei vos præcipuos autores existimabunt.Bello enim vexantur,nescientes vtri nostrum belli fuerint autores.sed si bello deposito gratiæ reconciliatio fiat(cuius nunc penes vos maior est potestas) hoc beneficium vobis acceptum referent. Et si [*rem*] perspiciatis,facultas vobis adest Lacedæmonios firmos vobis amicos efficiendi, cùm & ipsi ad hoc [*vos*] prouocauerint, & [*vos*] ipsis gratificaturi potius, quàm [*ipsos*] per vim cōpulsuri sitis.Hæc autem in re quot bona inesse credibile sit considerate. Nobis enim, vobisq́ue eadem dicentibus,[*& fœdere inter nos factō consentienti-*

bus,] ſcitis cæteros Græcos, quòd [*opibus, & autoritate nobis longè*] ſint inferiores, maximum honorem[*nobis*]habituros. Hæc igitur Lacedæmonij dixerunt, exiſtimantes Athenienſes ſuperiore tempore fœderum quidem cupidos fuiſſe: ſed ſe reſiſtentibus impeditos fuiſſe: oblatam verò pacem libenter accepturos, viroſq; [*ſibi*] reddituros. Illi verò quòd viros in inſula tenerent interceptos exiſtimabant ſibi iam in promptu eſſe fœdera cum ipſis facere, quotieſcunque vellent: ſed maiora affectabant. Illos autem maximè inſtigabat Cleon Clearneti filius, qui tunc temporis vir popularis, & in dicendo multitudini acceptiſſimus erat. Hic [*Athenienſibus*] perſuaſit, vt [*Lacedæmoniorum legatis*] reſponderent. Oportere primùm [*quidem,*] eos, qui in inſula eſſent, & armis, & ſe ipſis traditis, Athenas portari. [*Deinde*] verò, [*illis eò*] profectis, vbi Lacedæmonij reddidiſſent Niſæam, & Pegas, & Trœzena, & Achaiam, (quæ bello non cepiſſent: ſed ex ſuperiore compoſitione ab Athenienſibus accepiſſent, qui propter clades acceptas, & quòd fœderibus tunc multo magis indigerent, ipſis ea conceſſiſſent:) [*ita demum*] ſuos ciues recipere, & fœdera [*tam diuturna*] facere, quàm diuturna vtriſque placuiſſet. Lacedæmonij verò ad hoc reſponſum nihil contradixerunt: ſed petierũt vt ſibi darentur viri delecti, quibuſcum rem conferrent, ac diſceptarent, qui dicentes, & audientes, [*id eſt, colloquentes, ac diſputantes*] de ſingulis rebus, pacatè conuenirent in iis, quæ alteri alteris perſuaſiſſent. Tunc verò Cleon vehementer inſtare cœpit, dicens ſe vel antè cognouiſſe ipſos nihil æqui, [*nihil ſinceri*] in animo habere: & nunc etiam[*hoc*] manifeſtum eſſe, quippe qui apud multitudinem nihil dicere: ſed cum paucis viris conciliũ habere

vellent.

vellent. quòd si quid sani cogitarent, eos apud vniuersos [*Athenienses*] verba facere iussit. Lacedæmonij verò cernentes neque sibi fas esse apud multitudinem loqui, quamuis propter cladem acceptam, ipsis [*postulata*] concedere placeret, [*veriti*] ne apud socios malè audirent, si dixissent [*quæ dicere volebant,*] nec impetrassent, neque Athenienses moderatè se gesturos in iis, ad quæ prouocarentur, infecto negotio Athenis discesserunt. Quibus reuersis induciæ de Pylo factæ confestim solutæ sunt. Lacedæmonij verò naues repetebant, quemadmodum [*inter ipsos, & Athenienses*] conuenerat. Sed Athenienses eas reddere noluerunt, [*illis*] crimini dantes, quòd præter induciarum pacta incursionem in munitionem fecissent aliaque, quæ non magni momenti esse videbantur. hac ratione nixi, quòd in conuentis dictum esset, si vel minima eorum pars violata fuisset, inducias ruptas fore. Lacedæmonij verò contradicebant, & [*Athenienses*] accusabant, quòd præter ius, [*& pacta, suas*] naues retinerent, atque digressi, bellum [*denuo*] gerere cœperunt: (bellumq; totis viribus ab vtrisque ad Pylum administrabatur:) Athenienses quidem, binis nauibus aduersis insulam interdiu semper circumeuntes, noctu verò [*eam custodientes*] omnibus etiam [*nauibus*] manentibus in statione circuncirca, [*in cæteris partibus,*] excepta illa, quæ pelagus spectabat, [*idq;*] quoties ventus spirabat: (& viginti [*aliæ*] naues ad ipsos Athenis ad [*insulæ*] custodiam venerunt, ita vt vniuersæ numero essent septuaginta) Peloponnesij verò, in continente castra habentes, & [*Atheniensium*] munitionem subinde oppugnantes, [*&*] obseruantes occasionem, si qua fortè sese ipsis offerret, vt suos ciues liberarent. Interea verò Syracusani, eorumque socij, qui in Sicilia erant, præter naues præsi-

diarias, quæ apud Messanam erant, aduecta cætera classe, quam parauerant, bellum è Messana gerebant. Eosque] *ad hoc*] Locri maximè solicitabant, ob odium, quo Rheginos prosequebãtur. Ipsique cum frequentibus copiis,quas ex omni totius populi ordine coëgerant, in illorum agrum irruptionem fecerant. Volebant autem nauale prœlium experiri, quòd naues, quæ tunc Atheniensibus aderant, paucas esse animaduerterent, maiore autem illarum parte, & illis, quæ venturæ erant, insulam [*Sphacteriam*] obsideri audirent. Si enim classe vicissent, Rhegium terra, marique obsessum in suam potestatem redactum iri, suasque res ita demũ firmiores fore sperabant. Cùm enim Rhegium Italiæ promontorium proximum esset[*Messanæ*,]& Messana, quæ est in Sicilia, [*Rhegio vicißim proxima esset, existimabant se*] non permissuros, vt Athenienses [*ad insulam*] appellerent, fretoque potirentur. Hoc autem fretum est mare inter Rhegium, & Messanam, quâ breuissimo interuallo Sicilia distat à continente. atque hæc est [*illa Siculi maris pars,*] quæ Charybdis appellata fuit, quâ Vlysses transisse fertur. Hoc autem mare propter loci angustias, & ingentium marium, Tyrrheni, & Siculi concursum, in ipsum [*fretum*] irrumpens, & æstuosum existens, iure sæuum est appellatum. In hoc igitur [*tam angusto*] spacio Syracusani, eorumque socii, cum nauibus paulo pluribus, quàm triginta, sub serũ diei prœlium nauale committere coacti fuerunt, pro nauigio cursum illac tenente, obuiam [*hostibus*] prodeuntes, aduersus sexdecim Atticas, & octo Rheginas naues. Et ab Atheniensibus victi, tunc in sua castra celeriter se receperunt, vt singulis licuit, vna ad Messanam, & Rhegium naui amissa. noxque suo interuentu prœlium diremit.

Postea

Postea verò Locri quidem ex Rheginorum agro discesserunt. Syracusanorum verò, sociorumque naues ad Peloridem, quæ est agri Messanensis, coactæ stationem habebant, ipsisque peditatus aderat. Athenienses verò, & Rhegini, cùm naues vacuas animaduertissent, impressionem in eas fecerunt, manuque ferrea iniecta vnam ipsorum depresserunt, viris [*ex ea*] natando elapsis. Postea verò, cùm Syracusani naues ingressi fuissent, & Messanam remulco tracti præterueherentur, Athenienses impetu rursus in eos facto, illis ex littore, oraq; caua in altum prouectis, & prius [*hostem*] aggressis, alterã nauem amiserunt. Syracusani autem, cùm in hac præteruectione, prœlioq; nauali, quod huiusmodi fuit, rem non deteriore cõditione gessissent, in Messanæ portum se receperunt. Atque Athenienses quidem, cùm per nuntios intellexissent Camarinam Syracusanis ab Archia, eiusque sociis prodi, eò nauigarunt. Interea verò Messanenses cum omnibus totius populi copiis terra, marique simul expeditionem susceperunt aduersus Naxum Chalcidicam, quæ finitima erat. Primoque die Naxiis intra mœnia conclusis, agrum vastabant. Postero verò die, classe circumuecti per fluuium Acesinen, agrum vastabant, at cum peditatu ad vrbem oppugnandam accesserunt. Interea verò Siculi multi, qui in montibus habitabant, ad opem Naxiis contra Messanenses ferendã descenderunt. Quos vt conspexere Naxii, sumptis animis, & inter se cohortati, quòd Leontini, cæterique socij Græci ad opem ipsis ferendam aduentarent, ex vrbe subitò erumpentes, impetum in Messanenses fecerunt. illisque in fugam versis, supra mille interfecerunt, cæterique domum ægrè

cùm multos & inermium, & armatorum super maximè munitas, & firmas oppidi partes, continentem versus collocasset, præcepit vt [*hostium*] peditatum propulsarent, si [*partes illas*] aggrederetur. Ipse verò, cùm ex omnibus sexaginta grauis armaturæ milites, & aliquot sagittarios delegisset, cum istis extra murum ad mare profectus est, quâ potissimùm illos ex nauibus in terram exscensum facere conaturos existimabat. Nam ipsos ad loca quidem aspera, & saxosa, & ad mare conuersa [*venturos opinabatur:*] sed tamen quia ab hac parte suæ munitionis murus infirmissimus erat, ipsos [*ideo*] putabat allectum iri, magnoque studio daturos operam, [*vt in hanc partem exscenderent.*] Neque ipsi [*Athenienses*] sperabant fore vnquam, vt classe [*Lacedemoniis*] inferiores essent, & [*propterea*] eam muri partem nulla firma munitione muniuerant, & si illi per vim in terram exscendere conarentur, oppidum facilè capi posse [*credebant.*] In hac igitur parte, quæ ipsum mare spectabat, milites collocauit, atque disposuit, vt [*hostes*] arceret, si posset. eosque his verbis [*ad rem fortiter gerendam*] est adhortatus.

DEMOSTHENIS CONCIO.

Viri, qui mihi eiusdem periculi nunc estis socij nemo vestrum, reputans omnes difficultates, quæ nos circunstant, prudens videri velit, potius quàm has nullo modo considerans, bonæque spei plenus aduersarios inuadere, propter hæc incolumis euasurus. nam quæcunque res (vt istæ) ad necessitatem sunt redactæ, minimum prudentiæ desiderant, at indigent animi præsentia ad periculum celerrimè subeundum. Quanquam ego pleraque nobiscum facere video, si & impetum hostium sustinere, neque

que potiora commoda, quæ nobis ad rem fœliciter gerendam adſunt, illorum multitudine deterriti, fœdè prodere velimus. quòd enim locus acceſſu ſit difficilis, hoc pro nobis facere duco: quippe qui nobis quidem illorum impetum ſuſtinentibus ſocius erit, [*& proderit*:] ſed ſi recedamus, quamuis alioqui ſit acceſſu difficilis, tamen acceſſu facilis erit, quia nullus [*hoſtem*] prohibebit. Et, [*ſi recedamus*,] hoſtem acrius nos vrgentem habebimus, quia non facilè ſe recipere poterit, ſi nos etiam ipſum vrgeamus. Dum enim [*hoſtes*] ſunt in nauibus, facilimè propulſari poſſunt: ſed ſi in terram exſcenderint, tunc verò nobiſcū æqua conditione pugnabunt. Et ipſorum multitudo non admodum eſt extimeſcenda: quamuis enim ſit ingens, tamen propter difficultatem loci, quò appellere conabitur, exigua manu pugnabit. Quamuis enim [*hoſtiū*] exercitus [*noſtro*] ſit maior, tamen non eſt in terra, perinde atque [*noſter*:] ſed ex nauibus [*pugnabit*,] quibus multæ [*rerum gerendarum*] opportunitates in mari contingat eſt neceſſe. Quare difficultates iſtorum noſtræ paucitati pares eſſe duco. Præterea è dignitate veſtra eſſe duco, vos, qui Athenienſes eſtis, & qui experientia nauticum in alios exſcenſum nouiſtis (ſi quis hoſtium impetum fortiter ſuſtineat, nec graui fluctuum illiſorum ſtrepitu, & minaci nauium incurrentium impetu territus recedat, [*hunc*] nunquam per vim ſummoueri poſſe) cùm vos ipſos nunc manere, & arcentes hoſtem ad ipſum littoris ſalebroſi dorſum, & nos ipſos, & locum conſeruare. Cùm autem Demoſthenes his tantùm Athenienſes [*ad rem ſtrenuè gerendam*] adhortatus fuiſſet, illi maiorem fiduciam animo conceperunt, & cùm ad ipſum mare deſcendiſſent, ibi ſe ad hoſtes propulſandum acie inſtructa pararunt.

Lacedæmonij verò motis castris, & terrestri exercitu, simul & quadraginta & tribus nauibus municiones [*Atheniensium*] aggressi sunt. Illorum autem classis præfectus erat Thrasymelidas Cratesiclis [*filius*] Spartanus. Easque ab ea parte inuasit, qua Demosthenes [*illos venturos*] sperabat. Athenienses verò & ipsi vtrinque à terra, & à mari hostem propulsabant. Illi verò classem partiti, cum exiguo nauium numero, quòd cum maiore ad littus appellere non possent, & [*cæteras naues interea*] quiescere iubentes, per vices impetum [*in hostes*] faciebant, omnique animi contentione, & adhortatione vtentes, si quo modo reiectis [*hostibus*] munitionem capere possent. Brasidas autem omnium maximè conspicuus extitit. cùm enim esset vnus è Trierarchis, & videret propter loci, & accessus difficultatem Trierarchos, & gubernatores, si quàm etiam ad partem accedi posse videbatur, formidantes, & cauentes ne naues confringerent, vociferabatur, dicens non decere ipsos, dum lignis parcunt munitionem in [*suo*] agro ab hostibus extructam pati. quinimo iubebat ipsos ex nauibus in littus per vim exscendere, nauesq; confringere, & socios [*hortabatur,*] ne pro magnis beneficiis, [*quæ acceperant,*] suas naues in præsentia Lacedæmoniis largiri dubitarent. Sed nauibus [*in littus*] impactis, & quauis ratione exscensu ex illis in terram facto & viros, & locum in suam potestatem redigerent. Atque ipse quidem his verbis alios [*ad hoc faciendum*] instigabat, & cum suum gubernatorem nauem [*in littus*] impingere coëgisset, ad nauis pontem perrexit. & descendere conatus, ab Atheniensibus est reiectus. multisque vulneribus sauciatus, animi deliquium passus est, eoq; collapso in illud spatium, quod est inter ipsos remiges, & proram,

clypeus

clypeus eius in mare decidit. cùm autem in terram delatus fuisset, Athenienses eum susceperunt, & postea in trophæo sunt vsi, quod propter victoriam ex hac [*hostium*] oppugnatione partam erexerunt. Cæteri verò [*Lacedæmonij*] magna quidem animi alacritate [*in littus ex nauibus*] exscendere conabantur: sed non poterant, cùm propter locorũ, [*& accessus*] difficultatem, tum etiam propter Atheniensium præsentiã, qui hostium impressioné sustinebant, neq; loco cedebant. Tunc autem tanta fortunæ commutatio facta est, vt Athenienses quidem, ex terra; eáque Laconica, Lacedæmonios nauibus infestis contra se venientes, [*& ad littus appellere studentes,*] propulsarent; Lacedæmonij verò, ex nauibus, & in suum agrum, tunc hostilem, contra Athenienses descendere conarentur. Ingens enim gloriæ accessio eo tempore facta est, his quidem, quòd maximè mediterranei, & pedestribus prœliis præstantissimi visi fuissent; his verò, quòd maritimi esse rerumque nauticarum peritia longè præstare visi fuissent. Hoc igitur die, & sequentis parte, cùm [*Lacedæmonij*] aliquoties hostis munitionem adorti fuissent, [*nec expugnare potuissent,*] eius oppugnandæ finem fecerunt. Tertio die naues aliquot Asinam dimiserunt ad comparandam materiam ad machinas faciendas, quòd eam muri partem, quæ portum spectabat, & quæ alta quidem erat: sed tamen præcipuè locum exscensioni in terram faciendæ opportunum habebat, machinis à se captum iri sperarent. Interea verò sexaginta Atheniensium naues ex Zacyntho aduenerunt. nam accesserant illis auxilio aliquot præsidiariæ, quæ Naupacti erant, & quatuor Chiæ. Sed cùm [*Athenienses*] vidissent & ipsam continentem, & insulam militibus armatis refertam, &

naues, quæ in portu erant, ambigentes quonam appellerent, tunc quidem ad Proten insulam, quæ non multū distabat, & deserta erat, contenderunt, ibique castris positis pernoctarunt. Postero die vt ad nauale prœlium instructi, in altum vela fecerunt, [*eo consilio, vt cum hostibus pugnarent,*] si contra se in apertū mare venire voluissent. Sin minus, vt ipsi [*in portum*] ingrederentur. Illi verò nec obuiā ipsis in altum processerunt, neque, quemadmodum constituerant, portus ostia obstruxerunt. Sed in terra se continentes, naues nautis, remigibus, cæterisque rebus necessariis explebant, seque ad nauale prœlium in portu non paruo committendum parabant, siquis ingredi voluisset. Athenienses verò hac re cognita ab vtroque portus ostio impressionem in ipsos fecerunt & inuecti in complures ipsorum naues à terra iam remotas, & aduersis proris venientes, in fugam verterunt, & insequuti, quòd breue spatium inter eos esset, multas quidem fregerunt, quinque verò ceperunt, & harum vnam cum ipsis viris. In cæteras verò, quæ ad terram confugerāt, impressionem fecerunt. aliæ verò, dum adhuc instruerentur, antequàm in altum proueherentur, [*ab Atheniensibus*] lacerabantur. Nonnullas etiam, ex quibus homines aufugerant, [*suis nauibus*] alligarunt, & vacuas traxerunt. Quæ conspicientes Lacedæmonij, & cladē istam ægerrimè ferentes, quòd ipsorum ciues [*ab hostibus*] in insula interciperentur, ad opem illis ferendam veniebant, & armati in mare ingredientes, suas naues manibus apprehendebant, & ad se retrahebant. Et in eo vnusquisque existimabat res impeditas fuisse, quibus gerendis & ipse non interfuisset, & ingens tumultus, & ab vtrorumque moribus diuersus circa naues extitit. Nam & Lacedæ-

monij

monij præ studio, & formidine nihil aliud (vt ita loquar) quàm nauale prœlium è terra faciebant. Et Athenienses, qui victores erant, & qui præsenti [*victoriæ*] fortuna quàm longissimè progredi volebant, ex nauibus pedestrem pugnam committebant. cùm autem multo labore se ipsos mutuò fatigassent, & multa vulnera vltro, citroque intulissent, & accepissent, dirempti sunt. Et Lacedæmonij naues inanes, illis exceptis, quæ initiò captæ fuerant seruarunt. cùm autem vtrique in sua castra se recepissent; illi quidem trophæum erexerunt, & cæsorum cadauera restituerunt, nauiumque fractarum tabulis sunt potiti: insulamque protinus classe circumire cœperunt, eamque custodiebant, quòd viri in ea intercepti essent. Peloponnesij verò, qui in continente erant, & qui ex omnibus [*mediterraneis Peloponnesij regionibus*] ad opem [*suis*] ferendam iam conuenerant castris ad Pylum positis se in suo loco continebant. cùm autem rerum ad Pylum gestarum nuntiùs Spartam allatus fuisset, placuit ipsis [*Lacedæmoniis*,] quippe quòd Respub. magnam cladem accepisset, vt summi Magistratus in castra se conferrent, & rebus inspectis, ex tempore constituerent quicquid agendum videretur. Illis verò, cùm animaduertissent nulla ratione suis succurri posse, nec in discrimen illos adducere vellent, ne vel fame premerentur, vel [*hostium*] multitudine opprimerentur, vel in eorum potestatem redigerentur, placuit, induciis factis cum Atheniensium ducibus (si vellent) de rebus ad Pylum spectantibus, legatos Athenas de compositione acturos mittere, & operam dare, vt suos ciues primo quoque tempore reciperent. Cùm autem [*Atheniensium*] duces conditione [*ab illis oblatam*] accepissent, has inducias fecerunt, vt La-

cedæmonij quidem naues,in quibus pugnauerant, omnesque, quotquot in ora Laconica longæ erant, Pylum delatas Atheniensibus traderent, nec arma munitionibus inferrent, neque à terra, neq; à mari. Athenienses verò permitterent Lacedæmoniis, qui in continente erant, vt suis ciuibus in insula interceptis afferrent frumentum præscriptum: ac molitum, binas videlicet farinæ chænicas Atticas, totidem vini cotylas, & carnis frustũ, viritim. seruis verò,dimidium horum. vtque hæc ipsa [*in insulam*] Atheniensibus inspectantibus mitterent,néve nauigium vllum furtim illuc ingrederetur; & nihilominus Athenienses insulam custodirent, ita tamen vt in eam non descenderent,nec Peloponnesiorum copiis vel terra, vel mari arma inferrent.quicquid autem horum vel tantillum alterutri transgrederentur, tunc induciæ ruptæ censerentur. hæ autem ratæ essent donec Lacedæmoniorum legati rediissent. Athenienses autem eos [*Athenas*] portarent, & [*inde*] reportarent. Illis verò reuersis hæ iuduciæ irritæ essent, vtq; Athenienses [*Lacedemoniis*] naues eiusmodi restituerent, cuiusmodi [*ab ipsis*] accepissent. His igitur conditionibus induciæ factæ,nauesque circiter sexaginta traditæ, legatique missi fuerunt. Hi autem,cùm Athenas peruenissent,hæc verba fecerunt.

LACEDÆMONIORVM LEGATORVM CONCIO.

Lacedæmonij nos huc miserunt, Athenienses, ad transigendum de viris illis, qui sunt in insula,& ad persuadendum quicquid & vobis vtile est futurum, & nobis idem in hoc calamitoso casu, vt in præsenti rerum statu,decus maximè est allaturum. Neq; verò longiorem orationem præter [*nostram*] consue-

consuetudinem habebimus: sed quia patrium nobis est institutum, vbi pauca verba sufficiunt, non vti multis, rursus verò pluribus vti, quoties tempus postulat, vt verbis doceamus aliquid eorum, quæ operæ pretium est facere. Hæc autem non hostili animo accipite, neque quasi rerum ignaros vos doceri: sed quasi gnaros admoneri, vt rectè consultetis, existimate. Vobis enim præsentem prosperitatem præclarè administrare licet, cùm penes vos habeatis [*ea loca*;] quæ [*iam*] tenetis, & honorem, & gloriam præterea sitis consequuturi. nec admittere quod accidere solet hominibus, qui præter consuetudinem aliquid boni sunt adepti. semper enim spe elati maiora appetunt, quòd & in præsentia præter opinionem res ipsis feliciter cesserit. At quibus crebræ alternantis fortunæ vicissitudines contigerunt, eos secundis rerum successibus minimè confidere æquum est. Id, quod præcipuè & vestræ ciuitati, propter experientiam, & nostræ meritò adesse debet. Hoc autem cognoscatis, nostros casus iam intuentes. Quamuis enim simus summæ apud Græcos dignitatis, tamē ad vos venimus, nos, qui prius (vt existimamus) plus potestatis, [*ac iuris*] habebamus [*aliis*] concedendi ea, quorum causa nunc [*huc*] profecti vos rogamus. neque tamen, vel quòd defuerit nobis potentia, vel quòd ob eius incrementum insolentes facti simus, hæc nobis acciderunt: sed cùm pristinam potentiam obtineremus, opinione tamen decepti fuimus, qua in re omnibus idem pariter contingere potest. Quare non oportet vos nunc præsentibus ciuitatis vestræ viribus, & aliarum rerum accessione fretos, opinari fortunā etiam [*eandem*] vobiscum perpetuò futuram. Illi autem sunt viri sapientes, qui tutò res secundas in ambiguo po-

acceperit:] sed [*pro beneficio accepto*] gratiam [*ei*] referre, præ pudore ad standum conuentis promptior est, [*quàm ille, qui præter animi sententiam aliquid necessitate compulsus fecerit.*] Homines autem hoc agunt erga maiores hostes potius, quàm erga mediocres inimicos. natura enim ita comparatū habent, vt iis, qui sponte sua [*de inimicitiis*] remiserint, libenter & ipsi vicissim cedant: illis verò, qui sunt superbi, vel præter hominum opinionem cum periculo resistant. Nobis verò vtrisque, si vnquam aliàs, nunc profectò gratiæ reconciliatio est peropportuna, priusquàm grauissimum aliquod, [*ac insanabile malum*] interea nos opprimat, cuius causa necesse erit nos [*quidem*] præter publicas, priuatas etiam inimicitias, easque sempiternas vobiscum gerere: vos verò rebus priuari, ad quas nunc vos prouocamus, [*& quas à vobis flagitamus.*] Quare dum belli euentus adhuc est anceps, vos quidem, cum gloriæ, nostræque amicitiæ accessione; nos verò, antequàm dedecus aliquod nobis accidat, cum mediocri, [*tolerabiliq;*] iactura, in gratiam redeamus. Et cùm ipsi bello pacem anteponamus, tum etiam cæteris Græcis malorum requiem demus, qui huius quoque rei vos præcipuos autores existimabunt. Bello enim vexantur, nescientes vtri nostrum belli fuerint autores. sed si bello deposito gratiæ reconciliatio fiat (cuius nunc penes vos maior est potestas) hoc beneficium vobis acceptum referent. Et si [*rem*] perspiciatis, facultas vobis adest Lacedæmonios firmos vobis amicos efficiendi, cùm & ipsi ad hoc [*vos*] prouocauerint, & [*vos*] ipsis gratificaturi potius, quàm [*ipsos*] per vim cōpulsuri sitis. Hæc autem in re quot bona inesse credibile sit considerate. Nobis enim, vobisque eadem dicentibus, [*& fœdere inter nos facto consentienti-*

bus,] ſcitis cæteros Græcos, quòd [*opibus*, *& autoritate nobis longè*] ſint inferiores, maximum honorem[*nobis*]habituros. Hæc igitur Lacedæmonij dixerunt, exiſtimantes Athenienſes ſuperiore tempore fœderum quidem cupidos fuiſſe: ſed ſe reſiſtentibus impeditos fuiſſe: oblatam verò pacem libenter accepturos, viroſq; [*ſibi*] redditaros. Illi verò quod viros in inſula tenerent interceptos exiſtimabant ſibi iam in promptu eſſe fœdera cum ipſis facere,quotieſcunque vellent:ſed maiora affectabant. Illos autem maximè inſtigabat Cleon Clexneti filius, qui tunc temporis vir popularis,& in dicendo multitudini acceptiſſimus erat. Hic [*Athenienſibus*] perſuaſit, vt [*Lacedæmoniorum legatis*] reſponderent.Oportere primùm [*quidem*,] eos, qui in inſula eſſent, & armis, & ſe ipſis traditis, Athenas portari. [*Deinde*] verò,[*illis eò*] profectis, vbi Lacedæmonij reddidiſſent Niſæam, & Pegas,&Trœzena,& Achaiam,(quæ bello non cepiſſent: ſed ex ſuperiore compoſitione ab Athenienſibus accepiſſent,qui propter clades acceptas, & quòd fœderibus tunc multo magis indigerent, ipſis ea conceſſiſſent:) [*ita demum*] ſuos ciues recipere, & fœdera [*tam diuturna*] facere,quàm diuturna vtriſque placuiſſet. Lacedæmonij verò ad hoc reſponſum nihil contradixerunt: ſed petierũt vt ſibi darentur viri delecti, quibuſcum rem conferrent,ac diſceptarent,qui dicentes,& audientes, [*id eſt, colloquentes,ac diſputantes*]de ſingulis rebus, pacatè conuenirent in iis,quæ alteri alteris perſuaſiſſent. Tunc verò Cleon vehementer inſtare cœpit, dicens ſe vel antè cognouiſſe ipſos nihil æqui, [*nihil ſinceri*] in animo habere: & nunc etiam[*hoc*] manifeſtum eſſe, quippe qui apud multitudinem nihil dicere: ſed cum paucis viris conciliũ habere

vellent.

vellent. quòd si quid sani cogitarent, eos apud vniuersos [*Athenienses*] verba facere iussit. Lacedæmonij verò cernentes neque sibi fas esse apud multitudinem loqui, quamuis propter cladem acceptam, ipsis [*postulata*] concedere placeret, [*veriti*] ne apud socios malè audirent, si dixissent [*quæ dicere volebant,*] nec impetrassent, neque Athenienses moderatè se gesturos in iis, ad quæ prouocarentur, infecto negotio Athenis discesserunt. Quibus reuersis induciæ de Pylo factæ confestim solutæ sunt. Lacedæmonij verò naues repetebant, quemadmodum [*inter ipsos, & Athenienses*] conuenerat. Sed Athenienses eas reddere noluerunt, [*illis*] crimini dantes, quòd præter induciarum pacta incursionem in munitionem fecissent aliaque, quæ non magni momenti esse videbantur. hac ratione nixi, quòd in conuentis dictum esset, si vel minima eorum pars violata fuisset, inducias ruptas fore. Lacedæmonij verò contradicebant, & [*Athenienses*] accusabant, quòd præter ius, [*& pacta, suas*] naues retinerent, atque digressi, bellum [*denuo*] gerere cœperunt: (bellumq; totis viribus ab vtrisque ad Pylum administrabatur:) Athenienses quidem, binis nauibus aduersis insulam interdiu semper circumeuntes, noctu verò [*eam custodientes*] omnibus etiam [*nauibus*] manentibus in statione circuncirca, [*in cæteris partibus,*] excepta illa, quæ pelagus spectabat, [*idq;*] quoties ventus spirabat: (& viginti [*aliæ*] naues ad ipsos Athenis ad [*insulæ*] custodiam venerunt, ita vt vniuersæ numero essent septuaginta) Peloponnesij verò, in continente castra habentes, & [*Atheniensium*] munitionem subinde oppugnantes, [*&*] obseruantes occasionem, si qua fortè sese ipsis offerret, vt suos ciues liberarent. Interea verò Syracusani, eorumque socij, qui in Sicilia erant, præter naues præsi-

diarias, quæ apud Messanam erant, aduecta cætera classe, quam parauerant, bellum è Messana gerebant. Eosque] *ad hoc*] Locri maximè solicitabant, ob odium, quo Rheginos prosequebātur. Ipsique cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine coëgerant, in illorum agrum irruptionem fecerant. Volebant autem nauale prœlium experiri, quòd naues, quæ tunc Atheniensibus aderant, paucas esse animaduerterent, maiore autem illarum parte, & illis, quæ venturæ erant, insulam [*Sphacteriam*] obsideri audirent. Si enim classe vicissent, Rhegium terra, marique obsessum in suam potestatem redactum iri, suasque res ita demū firmiores fore sperabant. Cùm enim Rhegium Italiæ promontorium proximum esset [*Messanæ*,] & Messana, quæ est in Sicilia, [*Rhegio vicißim proxima esset, existimabant se*] non permissuros, vt Athenienses [*ad insulam*] appellerent, fretoque potirentur. Hoc autem fretum est mare inter Rhegium, & Messanam, quâ breuissimo interuallo Sicilia distat à à continente. atque hæc est [*illa Siculi maris pars,*] quæ Charybdis appellata fuit, quâ Vlysses transisse fertur. Hoc autem mare propter loci angustias, & ingentium marium, Tyrrheni, & Siculi concursum, in ipsum [*fretum*] irrumpens, & æstuosum existens, iure sæuum est appellatum. In hoc igitur [*tam angusto*] spacio Syracusani, eorumque socii, cum nauibus paulo pluribus, quàm triginta, sub serū diei prœlium nauale committere coacti fuerunt, pro nauigio cursum illac tenente, obuiam [*hostibus*] prodeuntes, aduersus sexdecim Atticas, & octo Rheginas naues. Et ab Atheniensibus victi, tunc in sua castra celeriter se receperunt, vt singulis licuit, vna ad Messanam, & Rhegium naui amissa. noxque suo interuentu prœlium diremit.

Poſtea verò Locri quidem ex Rheginorum agro diſceſſerunt. Syracuſanorum verò, ſociorumque naues ad Peloridem, quæ eſt agri Meſſanenſis, coactæ ſtationem habebant, ipſiſque peditatus aderat. Athenienſes verò, & Rhegini, cùm naues vacuas animaduertiſſent, impreſſionem in eas fecerunt, manuque ferrea iniecta vnam ipſorum depreſſerunt, viris[*ex ea*] natando elapſis. Poſtea verò, cùm Syracuſani naues ingreſſi fuiſſent, & Meſſanam remulco tracti præterueherentur, Athenienſes impetu rurſus in eos facto, illis ex littore, oraq; caua in altum prouectis, & prius [*hoſtem*] aggreſſis, alterā nauem amiſerunt. Syracuſani autem, cùm in hac prætervectione, prœlioq; nauali, quod huiuſmodi fuit, rem non deteriore cōditione geſſiſſent, in Meſſanæ portum ſe receperunt. Atque Athenienſes quidem, cùm per nuntios intellexiſſent Camarinam Syracuſanis ab Archia, eiusque ſociis prodi, eò nauigarunt. Interea verò Meſſanenſes cum omnibus totius populi copiis terra, marique ſimul expeditionem ſuſceperunt aduerſus Naxum Chalcidicam, quæ finitima erat. Primoque die Naxiis intra mœnia concluſis, agrum vaſtabant. Poſtero verò die, claſſe circumvecti per fluuium Aceſinen, agrum vaſtabant, at cum peditatu ad vrbem oppugnandam acceſſerunt. Interea verò Siculi multi, qui in montibus habitabant, ad opem Naxiis contra Meſſanenſes ferendā deſcenderunt. Quos vt conſpexere Naxii, ſumptis animis, & inter ſe cohortati, quòd Leontini, cæteriquе ſocij Græci ad opem ipſis ferendam aduentarent, ex vrbe ſubitò erumpentes, impetum in Meſſanenſes fecerunt. illisque in fugam verſis, ſupra mille interfecerunt, cæterique domum ægrè

X

ſe receperunt. nam barbari maximam eorum partem in viis aggreſſi perdiderunt. Et naues, quæ ad Meſſanam appulerāt, aliæ ab aliis ſeparatæ domum ſe receperunt, ſtatimque Leontini, ſociique cum Athenienſibus Meſſanam, vt bello attritam, oppugnatum iuerunt. Et Athenienſes quidem, cū claſſe, à portu; peditatus verò, à terra, vrbē oppugnantes, [*expugnare*] conabantur. Sed Meſſanenſes, & ex Locris aliquot cum Demotele, qui poſt cladem acceptam, vrbis præſidio relicti fuerant; eruptione facta, [*hoſtemq;*] repentè adorti, exercitus Leontinorum magnam partem in fugam verterunt, multosque interfecerunt. quod cùm vidiſſent Athenienſes, & ex nauibus exſcenſum in terram feciſſent, opem [*ipſis*] tulerunt, & Meſſanenſes inſequuti intra vrbis muros concluſerunt, eos perturbatos aggreſſi; erectoque trophæo Rhegium reuerterunt. Poſt hæc, Græci, qui erant in Sicilia, ſine Athenienſibus, alij alios mutuo bello terrâ infeſtabant. Athenienſes verò, qui ad Pylum erant, Lacedæmonios in inſula interceptos adhuc obſidebāt; at Peloponneſij, qui in continente ſtatiua habebant, in ſuo loco ſe continebant. Athenienſibus autem [*Pyli*] cuſtodia admodū laborioſa erat, cùm propter commeatus, tum propter aquæ inopiam. nullus enim fons, præter vnum, eumque non magnum, in ipſa Pyli arce erat. ſed plerique glaream ad mare ſuffodientes, qualem credibile eſt aquam potabant. Erant præterea loci anguſtiæ, propter quas in exiguo, [*& anguſto ſpatio*] caſtra habebant. Et quia naues nullam ſtationem habebant, harum quidem aliæ per vices cibum in terra ſumebant, aliæ verò in anchoris ſtabant. Et mora, quæ præter opinionem accidebat, maximū animi angorem [*ipſis*] afferebat, quòd homines in inſula deſerta

ta, [*interceptos*,] & aqua salsa vtentes intra paucos dies à se expugnatum iri putarent. Cuius rei causa erant Lacedæmonij, qui edixerant, vt quisquis vellet, frumẽtum molitum, vinum, caseum, & si quid aliud esculentum esset, quod ad obsidionem tolerandam vtile esset, in insulam importaret, hoc ingenti pretio æstimantes, & Helotibus, qui [*aliquid horum illuc*] importasset, libertatem promittentes. Quare cũ alij [*res esculentas in insulam*] non sine graui periculo comportabant, tum verò præcipuè Helotes, soluentes ex qualibet Pelopõnesi parte, in qua eos esse contigisset, & dum nox adhuc esset, appellentes ad eam insulæ partem, quæ pelagus spectabat. Ventum autem potissimùm obseruabant, quo [*ad insulam*] deferrentur. faciliùs enim triremium custodiam latebant, quoties ventus à mari spirabat. Nam [*Atticæ naues tunc*] stationem circum insulam habere non poterant. Illis verò cursus ad littora non parcus esse consueuerat. Nam [*sua*] nauigia pecuniis æstimata [*in littus*] impingebant, [*quòd pro illorum iactura pretium in singula statutum, sibiq; promissum, à Lacedæmoniis se accepturos confiderent.*] Et [*Lacedæmoniorum*] milites, [*qui in insula ab Atheniensibus obsidebantur,*] ad illas insulæ partes, ad quas commodè naues appellere poterant, excubias agebant, [*vt commeatus allatos statim reciperent.*] Quotquot verò mari tranquillo periculum subissent, [*ab Atheniensibus*] intercipiebantur. Illuc etiam per portum adnatabant vrinatores sub aquis natantes, funiculo papauer mellitum, liniq́ue semen contusum, in vtribus attrahentes, qui cùm initiò [*custodes Atheniensium*] fefellissent, postea obseruari cœpti sunt. Et quauis ratione vtrique conabantur, hi quidem, commeatus [*in insulam*] trãsmittere, hi verò, cauere ne [*hoc*] se lateret. Athenienses ve-

rò, qui in vrbe erant, cùm intellexissent suum exercitum variis incommodis affligi, & commeatus ad illos, qui in insula erant, transportari, consilij inopes erant, & verebantur ne hyems suum præsidium opprimeret, tum quia videbant suum exercitum res ad victum necessarias, circa Peloponnesum, vt pote in loco deserto, sibi comparãdi facultatem non habiturum, tum etiam quia ne æstate quidem satis commeatuum [*ad varios exercitus*] circummittere poterant. præterea [*videbant*] stationem [*suæ classi illic*] non futuram, quòd [*illa insulæ*] loca essent importuosa: sed aut custodia à se remissa, hostes incolumes euasuros, aut nauigiis, quæ commeatus [*ad eos in insulam*] importabant, erupturos [*putabant.*] Sed quod omnium maximè formidabant, illud erat, quòd Lacedæmonios aliquo firmo virium præsidio fretos, nullum caduceatorem de pace acturum ad se posthac missuros arbitrarentur, eosque pœnitebat quòd fœdera non admisissent. Cleon verò, cùm intelligeret eos suspicari se impedimento fuisse ne pacis conditiones acciperentur, negabat verum dicere eos, qui nuntios [*de rebus illis*] afferebant. Cùm autem illi, qui nuntios attulerant, [*Athenienses*] hortarentur, vt, si fidem sibi non haberent, aliquos exploratores [*eò*] mitterent, [*qui res explorent, & verum illarum statum renuntiarent,*] ipse cum Theogene explorator ab Atheniensibus electus est. Ille verò, cùm intelligeret se coactum iri vel eadem dicere, quæ illi, quos criminabatur, [*& mendacij insimulabat,*] vel, si contraria dixisset, se mendacem visum iri, Atheniensibus suadebat, quòd eos ad bellum gerendum animis magis propensis esse videret, vt nullos quidem exploratores [*eò*] mitterent, neque cunctando [*rei gerendæ*] occasionem prætermitterent,

rent,

rent: sed, si vera ipsis viderentur ea, quæ nuntiabantur, cum classe [*illuc*] proficiscerentur, vt viros illos expugnarent: & Niciam Nicerati [*filium*, qui tūc dux erat, innuebat, [*& subobscurè designabat,*] & cum exprobratione dicebat facile esse parata classe, si duces viri essent fortes, [*eò*] proficisci, virosq; in insula interceptos expugnare: hocque se facturum, si gereret præturam. At Nicias, cùm Athenienses aliquantulum tumultuati essent aduersus Cleonem, quod ne tunc quidem, si res facilis ipsi videretur, [*aduersos hostes*] nauigaret, simul etiā, cùm videret ipsum [*Cleonem*] ignauiam sibi exprobantem, iussit ipsum assumptis quibus vellet copiis, quod ad se [*duces*] attineret, [*suoq; permissu, rem*] aggredi. Hic verò primò quidem existimans eum [*non ex animo: sed*] verbo tenus [*sibi præturam, & negotium hoc*] relinquere, [*ad expeditionem suscipiendam*] paratus erat. Sed vbi cognouit ipsum reuera cupere [*præturam*] tradere, tergiuersari cœpit, & illum, non se, prætoria dignitate præditum esse dixit: timore iam perculsus, & ratus eum sibi [*prætura*] cedere non ausurum. Nicias verò rursus [*idem*] iubebat, & prætura ad Pylum [*gerenda ei*] cedebat, & Athenieēses testabatur. Illi verò (quemadmodum vulgus facere solet) quo magis Cleon nauigationem subterfugiebat, ac tergiuersabatur, promissis stare recusans, eo magis Niciæ imperabant, vt præturam [*illi*] traderet, illique acclamabant, vt nauigaret. Quamobrem [*Cleon,*] cùm non posset amplius se expedire ex iis, quæ dixerat, expeditionem suscipit. Et in mediam concionem progressus, dixit se non timere Lacedæmonios, & se nauigaturum, nullo de ciuium numero secum ducto: sed Lemniis, & Imbriis, qui aderāt, assumptis etiam peltatis, qui ex Æno venerant auxilio, &

aliunde sagittariis quadringentis. Cum his copiis dixit [*se iturum*] ad milites, qui ad Pylum erant, [*&*] intra viginti dies aut Lacedæmonios viuos adductum, aut illic interfecturum. Tunc autem leuitas hominis, & inanis eius oratio risum aliquomodo mouit, iucunda tamen accidit viris prudentibus, considerantibus se alterum è duobus bonis adepturos, aut se Cleonis importunitate liberatum iri (quod magis sperabant,) aut, si opinione sua frustrati fuissent, [*illum*] Lacedęmonios in suam potestatem redacturum. Cùm autem res omnes ad expeditionem necessarias in concione peregisset, & Athenienses expeditionem suis suffragiis ipsi decreuissent, ipseque Demosthenem, vnum ex ducibus, qui ad Pylum erant, sibi collegam adiunxisset, e uestigio discessit. Demosthenem autem [*ideo*] collegam sibi adiunxit, quòd audiret ipsum in animo habere exscensum ex nauibus in insulam facere. Milites enim loci [*angustiis ac*] inopia grauiter pressi, & obsessi potius, quàm obsidentes, ad periclitandam belli fortunam animis erant propensi. Præterea ipsa insula incendium passa ipsi vires, [*& animum*] addidit. nam cùm prius esset magna ex parte syluosa. & inuia, propter perpetuam solitudinem, [*eam*] formidabat, atque [*hoc*] pro hostibus magis facere putabat. nam in magnas copias ex nauibus in terram egressas illos ex locis abditis irruptionem facturos, & multa detrimenta sibi daturos [*intelligebat.*] sibi verò illorum errata. & apparatum, propter syluam, non perinde perspicua fore. suarum verò copiarum omnia peccata [*hostibus*] manifesta fore. quamobrem illos ex improuiso, quacunque voluerint, impressionem in se facturos. nam hostem inuadendi arbitrium penes illos futurum. Quòd si manus in locis densis per

vim

vim conferere contenderet: illos, qui essent pauciores, sed locorũ peritiores, longè meliore conditione rem gesturos arbitrabatur, quàm illos, qui numero superiores essent: at locorum imperitiores. Præterea suum exercitum, qui numerosus erat, clàm profligatum iri, suis erepta facultate prospiciendi, qua parte alij aliis mutuam opem ferre possent. Hæc autem potissimum ob cladem in Ætolia acceptam (quam magna ex parte propter syluam acceperat) in mentem ipsi veniebant. Cùm autem milites propter insulæ angustias, ad extremas eius oras, prandij parandi causa, adhibita custodia, [*dispositisq́ speculatoribus, qui prospicerent, & obseruarent hostis aduentum, ne incauti opprimerentur,*] accedere coacti fuissent, & quidam [*ex illorum numero*] syluam paulatim incendisset inuitus, posteaq́ue ventus excitatus fuisset, magna eius pars hostibus inscíis est cremata. Sic igitur [*Demosthenes*] facilius conspicatus Lacedæmonios, qui plures erant, [*quàm arbitrabatur,* [cùm prius commeatum ad pauciores illuc transmitti suspicaretur, tunc [*adhortatus est*] Athenienses ad maiorem diligentiam adhibendam, vt pote aduersus [*copias*] minimè contemnendas, & in insulam ex nauibus facilius descendi posse [*demonstrabat,*] & ad eam inuadendam se præparabat, sociales copias ex locis vicinis accersens, & cætera præparans. Cleon igitur nuntio ad illum præmisso, per quem illi significaret se venturum, cum copiis, quas petierat, Pylum peruenit. Et cùm in vnum locum conuenissent, [*& consilia inter se de bello gerendo communicassent,*] ante omnia caduceatorem ad hostium castra in continente posita, vt illos prouocarent, si vellent imperare suis militibus in insula interceptis, vt sine periculo & arma, & se ipsos sibi traderent, ea con-

ditione, vt custodia tolerabili seruarentur, donec aliquid de rerum summa transactum esset, sed cùm illi conditionem istam non accepissent, vnum quidem diem supersederunt: postridie verò, noctu quidem discesserunt, omnibus militibus in paucas naues impositis: at paulò ante auroram, ab vtraq; insulæ parte, & à pelago, & à portu, ex nauibus in terram descenderunt, milites circiter octingenti, cursúque ad primum hostium præsidium in insula collocatum contenderunt. Sic enim [*Lacedæmoniorum milites*] erant dispositi. In hoc primo præsidio milites erant circiter triginta. Præsidium verò in media, & planissima [*totius insulæ*] parte, & prope aquam collocatum, illorum plerique cum Epitada duce tenebant. Quædam verò ipsius [*Epitadæ*] non magna manus custodiebat extremam insulæ partem, quæ Pylum spectabat, quæ [*pars*] & à mari prærupta erat, & à terra minimè oppugnari poterat. nam & castellum quoddam vetustum ex saxis passim lectis constructum illic erat quod sibi profuturum putabant, si qua maiore vi [*in loca tutiora*] se recipere cogerentur. Athenienses verò, custodes, quos in prima statione collocatos cursu inuaserunt, confestim interfecerunt, [*eos*] in cubilibus [*iacentes,*] & adhuc arma capientes [*nacti.*] Nam in terrã ex nauibus clàm descenderant, illis opinantibus naues ex consuetudine ad stationẽ noctu commeasse. Sed simul atque dies illuxit, reliquus etiam exercitus in terram descendit, & ex nauibus paulo pluribus quàm septuaginta, omnes, præter Thalamios, armati [*prodierunt,*] & octingenti sagittarij, & peltastæ his non pauciores, & Messenij, qui auxilium [*Demostheni*] tulerant, & cæteri omnes, quotquot circa Pylum [*aliqua loca*] tenebant, exceptis custodibus, qui in munitionibus erant. Hi autem

autem à Demosthene variis in partibus instructi fuerũt, ita vt in singulis duceni, & plures, in nonnullis etiam pauciores essent. cũ autem locorum cacumina occupassent, vt hostes quã maxima dubitatione vndique circumuenti premerentur, nec haberent aduersus quam partem instructi in aciem prodirent: sed vndique telis à multitudine peterentur, &, si illos quidem, qui in fronte stabant, inuasissent, ab illis, qui à tergo stabant, telis peterentur: sin eos, qui ad alterũ latus erant, petiissent, ab illis, qui ab vtroque latere instructi imminebãt, ferirentur. denique leuis hostium armatura, & qui maximè inermes erant, ipsis, quocunque se vertissent, à tergo semper hæsuri erant, sagittis, iaculis lapidibus, & fundis [*eos petentes, & non cominus: at*] eminus rem strenuè gerẽtes, quos ne persequi quidem licebat. Nam & dum fugerent, [*aduersarios*] vincebant, & cedentibus instabant. Hoc igitur consilio Demosthenes & antè copias in insulam exponere cogitarat, & in acie instruenda, & re gerenda, [*eodem tunc*] est vsus. At Epitadas, & qui cum eo erant, & illa militum in insula interceptorum manus, quæ maxima erat, cùm vidissent & primum præsidium profligatum, & exercitum contra se venientem, aciem instruxerunt, & in grauem Atheniensium armaturam ire contenderunt, eo consilio, vt ad manus venirent. hæc enim à fronte fuerat collocata: sed leuis armatura, ab vtroque latere, & à tergo instructa stabat. sed neque cum grauis armaturæ militibus manus conserere, neque sua [*pugnæ statariæ*] peritia vti potuerunt. nã milites leuiter armati [*eos*] vtrinque [*telis*] petentes prohibebant, simul etiam illi contra [*eos*] non procurrebant: sed in suo loco se continebant. Leuem autem armaturam fugabant, quacunque impetu

facto eos maximè infeſtabat. Hæc verò iterũ conuerſa [*eos*] propulſabat, quòd homines eſſent leuiter armati, & qui facilè fugam capeſſerent, antequàm hoſtis eos aſſequeretur, [*idq;*] cùm ob locorum difficultatem, tum etiam ob [*eorundem*] aſperitatem à priſtina ſolitudine manantem. Per quæ Lacedæmonij, quòd arma geſtarent, [*& grauiter armati eſſent, eos*] perſequi non poterant. Sic igitur illi aliquantiſper inter ſe leui certamine pugnarũt, ſed cùm Lacedæmonij non amplius celeriter [*in hoſtes*] procurrere poſſent, quâ impetum feciſſent, milites leuiter armati, cùm ipſos propter aſſiduum hoſtis propulſandi laborem iam defatigatos eſſe animaduertiſſent, & ipſi ſpectaculo [*paucitatis hoſtium, quam videbant,*] animis multo magis confirmati, quòd [*illis*] longè plures eſſent, & iam aſſueti minus illos formidare, quòd non amplius adeò formidabiles, [*vt antè,*] ipſis viderentur, quia non continuò tam grauia mala perpeſſi fuerant, quàm ſperauerant, quum primùm in terram egreſſi ſunt, animis ſeruilem in morem deiecti, quippe qui contra Lacedæmonios irent, [*his inquam de cauſis,*] cùm [*illos*] contempſiſſent, & clamorem ſuſtuliſſent, impetum in ipſos conferti fecerunt. Et lapidibus, ſagittis, iaculis, teliſque, quæ quiſque ad manum habebat, [*eos*] petebant. Clamore autem ſublato, & impetu ſimul facto, pauor homines huiuſmodi pugnæ inſuetos inuaſit, & ſyluæ nuper incenſę multus puluis in ſublime ferebatur. Et propter ſagittas, ac lapides, qui ab ingenti hominum multitudine iaciebantur, & vnâ cum puluere ferebantur, vnus quiſque ſpatium ante ſuos pedes poſitum ægrè proſpicere poterat. Tunc verò prœliũ Lacedæmoniis aſperius eſſe cœpit. Nam neque [*eorum*] armatura ſagittis amplius reſiſtere poterat, & haſtę

& hastæ, quibus petebantur, in ea fractæ inhærebant: neque sua pristina virtute vti poterant, tum quòd eorũ oculis erepta esset omnis facultas prospiciendi quæ ante pedes erant; tum quòd propter maiorem clamorẽ ab hostibus sublatum exaudire non possent quæ ipsis [*à ducibus*] præciperẽtur; tum etiam quòd periculum [*ipsos*] vndiq; circumsisteret, nec vllam spem haberent excogitandæ rationis, qua hostem propulsando seruarentur. Tandem verò, cùm multi iam sauciati essent, quòd semper in eodem loci spatio versarentur, [*sese*] conglobantes ad extremam insulæ munitionem, nõ multum distantem. & ad suum præsidium, [*quod illic erat,*] iuerunt. cùm autem cessissent, tùnc verò milites leuiter armati longè confidentius, clamore sublato [*illis*] instare cœperunt, & quotquot de Lacedæmoniis, dum se reciperent, intercipiebantur, [*ab hoste*] cædebantur. sed plerique ad [*suam*] munitionem elapsi, cum custodibus, qui illic erant, se instruxerũt ad omnem [*munitionis partem,*] vt [*hostem*] propulsarent, quâ parte [*munitio*] oppugnari poterat. Athenienses verò [*ab ipsis*] attracti, [*ipsosq́ insequunti,*] ipsos quidem circumuenire, & circundare non poterant, propter loci situm, qui natura munitus erat: sed ab aduersa fronte aggressi, [*eos*] propellere conabantur. Diuque, & ad maximam diei partem vtrique pugna, siti, & sole grauiter fatigati [*tamen malis*] resistebant, & conabantur, hi quidem [*illos*] ex superiore loco detrudere, illi verò, non cedere: [*sed munitionem tueri.*] facilius autẽ, quàm antè Lacedæmonij [*tunc hostem*] propulsabant, quòd ab vtroque latere circumueniri nõn possent. sed cùm res nullum haberet exitum, Messeniorum dux ad Cleonem, & Demosthenem accedẽs, eos frustra laborare dixit. sed si sagittariorum; & leuis armaturę

aliquam partẽ ſibi dare vellent, ad illos à tergo circumueniendum [*ea*] via, quancunque ipſe inueniſſet, [*dixit ſe*] putare irruptionem [*in munitionem*] per vim fieri poſſe. cùm autem accepiſſet quæ petierat, iter clàm ingreſſus, ne ab illis conſpiceretur, accedens quâ paulatim inſulæ partes præruptę aliquem aditum dabant, & ad eam partem, quam Lacedæmonij, loci natura muniti ſitu freti, non cuſtodiebant, ægrè & vix illis inſciis [*munitionem*] circumiit. Et ex improuiſo, & repentè in loco ſuperiore à tergo hoſtium conſpectus: illos quidem ob inopinatum caſum metu conſternauit; hos verò, qui cernebant, quod expectabant, multo magis confirmauit. Quare Lacedæmonij, cùm vtrinque telis iam peterentur, & in eadem fortuna conſtituti eſſent, (vt parua magnis conferam) in qua ad Thermopylas [*olim Spartani cum duce Leonida fuerant.*] nam illi in ſemita à Perſis circumuenti, perierunt. Et iſti, cùm vndique telis iam peterentur, [*hoſti*] diutius reſiſtere non potuerunt: ſed pauci cum multis dimicantes, & ob inediam corpore languentes, cedere cœperunt. Et Athenieſ̃es omni acceſſu iam potiebantur. Cùm autem Cleon, & Demoſthenes animaduerterent illos, quo magis cederent, [*eo magis*] à ſuis copiis interfectum iri, pugnam ſedarunt, ſuoſque [*pugnare*] prohibuerunt, quòd illos viuos ad Athenienſes ducere cuperent, ſi forte audita caduceatoris voce, frangerentur animis ad arma tradenda, & præſenti calamitatis grauitate vincerentur. Et per præconẽ edixerunt, nunquid arma, & ſe ipſos Athenienſibus dedere vellent, ea conditione vt Athenieſ̃es arbitratu ſuo de ipſis ſtatuerent. Illi verò audito hoc edicto, plerique clypeos depoſuerunt, & manus quaſſarunt, ſignificantes ſe accipere conditiones ſibi per præ-

conis vocem oblatas. Postea verò factis induciis, in colloquium venerunt Cleon, & Demostenes. & ex illis, Styphon Pharacis [*filius*,] quòd Epitadas, qui erat prior ex superioribus ducibus, iam defunctus esset, & Hippagretes, qui in eius locum fuerat suffectus, adhuc superstes inter defunctos tanquã mortuus iaceret, ipse tertius designatus, qui legitimum imperium obtineret, si quid humanitus ipsis accidisset. Styphon autem, & qui cum eo erant, dixerunt se velle per præcones, [*& internuntios*] agere cum Lacedæmoniis, qui in continente erant, [*vt ex ipsis intelligerent*] quid sibi faciendum esset. Cùm autem Athenienses nullum quidem illorum [*in continentem*] proficisci permisissent: sed ipsi ex continente caduceatores euocassent, & bis, térve [*Lacedæmonij suos*] interrogassent: postremus, qui à Lacedæmoniis ex continente missus ad eos nauigauit, [*illorum nomine hæc*] renuntiauit, Lacedæmonij iubent vos ita vobis ipsis consulere, vt nullum dedecus admittatis. Illi verò, consilio inter se inito arma & se ipsos dediderũt. Illum autẽ diem, & noctem insequentem Athenienses eos in custodia tenuerũt. Postridie verò, Athenienses quidẽ trophęo in insula statuto, cætera ad nauigationẽ [*necessaria*] pararũt, & captiuos trierarchis asseruandos distribuerunt. Lacedæmonij verò, misso caduceatore, suorum cadauera receperunt. Tot autem in insula partim obierunt, partim viui capti fuerunt. Vniuersi quidem, qui in insulam transierant, erant quadringenti, & viginti grauis armaturæ milites. Ex hoc numero [*Athenas*] viui delati fuerunt treceenti minus octo, cæteri cæsi fuerunt. Inter hos autem, qui viui capti fuerant, erant Spartani ad centum, & viginti. Ex Atheniensibus verò, non multi perierunt. Pugna enim non fuit stataria. Tempus autem

vniuersum, quo illi in insula fuerunt obsessi, à pugna nauali vsq; ad prœlium in insula commissum, fuerunt duo, & septuaginta dies Et spatio dierum circiter viginti, quibus legati fœderum causa [*Athenas*] abierant, [*Lacedæmonij in insula obsessi*] frumentum, [*& cæteras res ad victum necessarias, Atheniensium permissu à suis ciuibus*] acceperunt. reliquis verò [*diebus,*] ab illis, qui clàm [*in insulam*] nauigabant, nutriti fuerunt. Et frumenti, ac aliorum esculentorum reliquiæ in insula relictæ fuerũt. nam Epitadas dux vnicuiq; parcius hæc quàm pro copia præbebat. Athenienses igitur, & Peloponnesij cum suis vtrique copiis è Pylo domum redierunt. Et Cleonis promissio, quamuis fuisset insana, tamen effectum est consequuta. nam intra viginti dies (quemadmodum promiserat) hostes [*Athenas*] adduxit. Hoc autem omnium, quæ in hoc bello contigerunt, maximè præter opinionẽ Græcis accidit. Existimabant enim Lacedæmonios nec fame, nec vlla necessitate compulsos, arma tradituros: at hæc retinentes, & quoad possent dimicantes, mortem oppetituros. nec adduci poterant, vt crederẽt illos, qui [*se ipsos, & arma*] tradidissent, illis esse similes, qui [*fortiter pugnando*] cecidissent. Postea verò, cùm quidam Atheniensium socius quendam ex captiuis ex insula [*Athenas delatis,*] vt ei cum insultatione dolorem inureret, interrogasset, nunquid illi, qui ex ipsis mortem oppetiissent, honesti, fortesque viri fuissent: [*hic*] ipsi respondit, magni profectò faciendũ esse atracton (sagittam intelligens) si viros fortes [*ab ignauis*] dignosceret: [*his verbis*] indicans eos, qui in lapides, ac sagittas incidissent, occubuisse. Cùm autem captiui [*Athenas*] delati fuissent, Athenienses eos in vinculis asseruare decreuerunt, donec aliquam compositionem [*cum Pelopon-*

Peloponnesius] facerēt: sed si Pelopōnesij [*in suum Atticum*] agrum prius irrupissent, eos [*ex carcere*] eductos occidere [*statuerunt.*] In Pylo autem præsidium collocarunt. Et Messenij, qui Naupacti erant, huc, vt in patriam suam (Pylus enim est in eo agro, qui quondam Messeniorum fuit) ex suorum ciuiū numero missis, qui [*ad rem gerendam*] maximè idonei erant, agrum Laconicum latrociniis infestabant, maximisq; maleficiis afficiebant, quòd eadem lingua vterētur. Lacedæmonij verò, quòd superiore tēpore latrociniorum exercendorum, & huiusmodi belli imperiti essent, simul etiā quòd sui serui ad hostem transfugerēt, veriti ne grauior aliqua rerum nouarū molitio contra se, in suo agro fieret, [*hæc*] non facilè ferebant, sed, quāuis Atheniēsibus manifesti esse nollēt, [*tamen*] legatos ad eos mittebant, & Pylum, & captiuos recipere conabātur. At illi maiora affectabant, & cùm sæpius [*ad eos*] proficiscerentur, ipsos re infecta remittebant. Atq; hæc quidem circa Pylum gesta sunt. Eadē æstate, statim post hæc, Athenienses in agrū Corinthium profecti sunt cū octoginta nauibus, & duobus millibus grauis armaturę militū nominis Attici, & cum ducentis equitibus, qui in hippaginibus vehebantur. Eos autē comitabantur ex sociis Milesij, Andrij & Carystij. His autē præerat Nicias Nicerati [*filius*] cū duobus collegis. Primo autē diluculo nauigantes inter Cherronesum, & Rheitum appulerūt ad littus loci, super quē situs est Solygius collis. In quo Dorienses olim sedibus positis, bellum faciebant Corinthiis, qui in vrbe habitabant, & Æolenses erāt. Et super ipsum nunc extat castellum nomine Solygia. ab hoc autē littore, ad quod naues appulerunt, hoc castellū distat duodecim stadiis. Corinthus verò, sexaginta. Isthmus verò, viginti. Corinthij verò,

cùm multo antè de classis Atticæ aduentu nuntios Argis allatos accepissent, omnes, præter illos, qui sunt extra Isthmum, ad Isthmum tutandum conuenerunt, & ex eorum numero quingenti præsidiarij milites in Ambraciam, & Leucadiam abierunt. Cęteri verò frequentibus copiis obseruabant, quonam Athenienses essent appulsuri. Sed cùm illi noctù clàm [*ad littus*] appulissent, & signa [*de hostium aduentu*] ipsis [*Corinthiis, ab amicis, ex locis excelsis*] sublata fuissent, relicta suorum dimidia parte ad Cenchream, si fortè Athenienses aduersus Crommyonem irent, [*suis*] auxilium properè tulerunt. Et Battus quidem, alter è ducibus (duo enim prœlio interfuerunt) assumpta cohorte contendit ad Solygiam castellum, quod nullis muris erat cinctum. cum reliquis verò Lycophron manus cum hoste conseruit. Et primùm quidem, Corinthij in dextrum Atheniensium cornu, quod statim ante Cherronesum in terram descenderat, impetum fecerunt. Deinde verò, & in reliquas [*eorum*] copias: asperumque prœlium, totumque cominus est commissum. Et dextrum quidem Atheniensium, & Carystiorum cornu (hi enim in acie postremi erãt) Corinthios excepit, ęgreque repulit. Illi verò, cùm ad maceriam se recepissent, (totus enim ille locus accliuis erat) supernè lapidibus hostem inferius existentem petebant, cumque pæana cecinissent, [*eum*] rursus inuaserunt. cùm autem Athenienses [*eos*] excepissent, pugna iterum cominus committi cœpta est. Quædam autem Corinthiorum cohors sinistro suorum cornu subsidio profecta, dextrum Atheniensium cornu in fugam vertit, & ad mare vsque persequuta est. Rursus autem & Athenienses, & Carystij à nauibus sunt reuersi. Reliquus verò exercitus vtrinque continenter dimicabat, præ-

cipuè

cipuè verò dextrum Corinthiorum cornu, in quo ſtans Lycophron ſiniſtro Athenienſium reſiſtebat. ſuſpicabatur enim eos Solygiam caſtellum tentaturos. Diu igitur pugnæ labores ſuſtinuerunt, neutri alteris cedentes. Tandem verò (Athenienſibus enim equites, qui in ipſa pugna eos iuuabant, magno vſui erant, cùm alteri nullum equitatum haberent) Corinthij in fugam verſi ſunt, & in collem ſe receperunt. Et [*in eo*] caſtra poſuerunt, nec amplius deſcendebant: ſed quieſcebant, [*& in ſuo loco ſe continebant.*] In hac autem fuga, in dextro cornu, pleriq; ipſorum [*Corinthiorum,*] & Lycophron dux, obierunt. Reliquus verò exercitus, hoc modo, neque hoſte vehementer inſequẽte, neque effuſa fuga, poſtquàm per vim [*loco cedere*] fuit coactus, in excelſa loca ſe recepit, ibique caſtra poſuit. Athenienſes verò, cùm [*hoſtes*] ad prœlium contra ipſos non amplius prodirent, aliena cadauera ſpoliarunt, & ſuorum ſuſceperunt, & trophæum continuò ſtatuerunt. Porrò illi dimidiæ Corinthiorum parti, quæ in Cenchrea præſidij cauſa manebat, ne [*Athenienſes*] aduerſus Crommyonem nauigarent, hoc prœlium non erat manifeſtum, propter montem Oneum, [*qui ſuo interpoſitu pugnæ ſpectaculum eripiebat.*] Sed vbi puluerem conſpexit, & [*rem*] cognouit, opem [*ſuis*] confeſtim tulit. Venerunt etiam auxilio ex vrbe Corinthij ſenes, cùm intellexiſſent id, quod acciderat. Quos vniuerſos conſpicati Athenienſes in ſe tendentes, ratique auxilium à vicinis Peloponneſiorũ ciuitatibus miſſum contra ſe venire, celeriter ad naues ſe receperunt, habentes ſpolia, & ſuorum cadauera, duobus exceptis, quæ [*in hoſtili agro*] reliquerunt, quòd ea reperire non potuiſſent. Cùm autem naues conſcendiſſent, ad inſulas adiacentes traiecerunt. Hinc au-

tem miſſo caduceatore, ſuorum cadauera, quæ [*apud hoſtes*] reliquerāt, fide publica interpoſita receperunt. In hoc autem prœlio, ex Corinthiis quidem, ceciderunt ducenti, & duodecim; ex Athenienſibus vero, paulo minus quinquaginta. Athenienſes autem ex iſtis inſulis profecti eodem die ad agri Corinthij Crommyonem nauigarunt. (Abeſt autem ab vrbe cētum & viginti ſtadiis.) & cùm [*eò*] appuliſſent, agrum vaſtarunt, ibique caſtris poſitis pernoctarunt. Poſtridie verò maritimam oram legentes primùm in Epidaurium agrum iuerunt, & exſcenſu ex nauibus in nōnullas eius partes facto, Methonem venerunt, quæ inter Epidaurum, & Trœzenem eſt ſita. & Cherroneſi Iſthmum, in quo eſt Methone, ab vtraque littoris parte complexi, muro cingere cœperunt: impoſitoque præſidio, poſtea Trœzenium, & Halienſem, & Epidaurium agrum latrociniis infeſtabant. Poſtquàm autem abſoluto muro locum illum muniuerunt, nauibus domum redierunt. Per idem tempus, quo hæc gerebantur, Eurymedon etiam, & Sophocles, qui è Pylo cum Athenienſium claſſe in Siciliam proficiſcebantur, cùm Corcyram perueniſſent, vnà cum vrbis incolis bellum intulerunt Corcyræis, qui ſedes in Iſtone monte poſuerant, qui tunc, poſt ſeditionem [*eò*] profecti, agro potiebantur, & [*aduerſæ factioni*] multa damna dabant. Illos igitur adorti, munitionem quidem ceperunt: homines verò, [*qui in ea erant*,] vno agmine in editum quendam locum fuga ſe receperunt, & [*cum Athenienſibus*] compoſitionem hac conditione fecerunt, vt auxiliarios quidem milites [*ipſis*] traderent, de ſe verò, poſt arma tradita, Athenienſis populus arbitratu ſuo ſtatueret. Duces autem [*Athenienſium*] ipſos fide publica interpoſita in inſulam Ptychiam aſſeruan-

uan-

uandos transportarunt, donec Athenas mitterentur, ita tamen, vt, si quis [*eorum*] aufugiens deprehensus fuisset, fides, quæ data fuerat, omnibus esset irrita. Verùm primores populi Corcyræi, veriti ne Athenienses, hos [*Athenas*] profectos non interficerent, huiusmodi fraudem moliuntur. Nonnullis illorum, qui in insula [*Ptychia*] seruabantur, persuadent, [*vt aufugiant : quod illis persuaserunt*,] aliquot ex amicis [*ad illos*] submissis, & monitis, vt, quasi beneuolentia [*suorum ciuium adducti illuc profecti fuissent*,] dicerent è re ipsorum maximè esse, vt primo quoque tempore fugam capesserent, se verò nauigium aliquod præparaturos. Atheniensium enim duces, ipsos populo Corcyræo tradere statuisse. Cùm autem [*hoc illis*] persuasissent, & nauigium per insidias parassent, [*illi illinc*] discedentes, intercepti sunt, atque fides data, [*tunc*] irrita fuit, & vniuersi populo Corcyræo traditi fuerunt. Ad hanc autem rem peragendam [*Corcyræos*] in primis adiuuerunt ipsi Atheniensium duces, vt certa, minimeq; dubia causa videretur [*illis, qui in insula erant*,] & qui fraudem cõmenti fuerant, eam confidentiùs aggrederentur, quippe qui apertè præ se ferrent se nolle viros istos [*captiuos*] ab aliis [*Athenas*] delatos (ipsi enim in Siciliam nauigabant) decus, & gloriam illis comparare, qui [*eos illuc*] deportassent. Hos autem acceptos Corcyræi in magno carcere concluserunt. Postea verò eos eductos vicenos traducebant per medios binos ordines militum armatorum, qui hinc inde instructi erant, & qui ipsos inter se colligatos, cæsim, punctimque vulnerabant, sicubi quis suum inimicum aspexisset. Et lictores prosequentes eos vrgebant, qui tardiùs progrederentur. Atque hunc in modum eductos trucidarũt ad sexaginta, quod illos latebat, qui in carcere re-

liqui erant. Existimabant enim suos socios ab inimicis ex carcere eductos aliò traduci. Cùm autem [*hoc*] resciuissent, & ex quodā intellexissent, [*tunc*] Athenienses implorare, ac orare cœperunt, vt, si voluntas eorum ferret, ipsi, se occiderent. nec amplius ex carcere exire volebant, & dicebant se pro viribus non permissuros, vt quisquam [*illuc*] ingrederetur. Corcyræi verò ne ipsi quidem per fores [*in carcerem*] irrumpere in animo habebāt: sed cùm carceris tectum conscendissent, & lacunar reuulsissent, tegulis, & sagittis eos petebant, qui infra erant. Illi verò, [*qui in carcere erant,*] se protegebant, vt poterant, quinetiam ipsorum multi sibi manus violentas attulerunt, partim sagittas ab hoste missas iugulis imprimentes, partim lectorum suorum, qui illic ipsis erant, funibus, partim restibus, quas ex suis vestibus à se laceratis fecerāt, se ipsos strangulantes, omni denique ratione magnam partem noctis (nox enim huic cladi interuenit) se ipsos laqueis suffocantes, [*& quouis modo necantes,*] & ab illis, qui in superiore tecti parte stabant, telis petiti, penitus perierunt. Cùm autem dies illuxisset, Corcyræi eos aceruatim in plaustra coniectos extra vrbem portarunt. Ipsorum verò vxores, quotquot in [*montis*] munitione captę fuerūt, in seruitutem redegerunt. Hoc igitur modo Corcyræi, qui sedes in monte posuerant, à populo funditus perditi fuerunt. Hæc autem seditio, quæ magna fuit, hunc habuit exitum, quatenus ad hoc bellum pertinet. nihil enim ex aliis [*seditionibus*] adhuc reliquum erat, quod etiam memoratu dignū esset. Athenienses autem, cùm in Siciliam, quò primùm nauigationem instituerant, peruenissent, cum illius loci sociis bellum [*aduersus hostem*] administrabant. Athenienses verò, qui Naupacti erant, & Acarnanes,

æstate

æstate iam extrema, cum exercitu profecti, Anactorium, Corinthiorum vrbem in ipso Ambracij sinus ostio sitam, per proditionem ceperunt. Corinthiis autem illinc eiectis ipsi Acarnanes locum tenuerunt, colonis ex omnibus Acarnaniæ partibus eò missis. Et hæc æstas exiit. Sequente hyeme, Aristides Archippi [*filius*,] vnus è ducibus Atticæ classis ad socios pecuniæ cogendæ causa missæ, Artaphernem virum Persam, qui à [*Persarum*] Rege missus, Lacedæmonem proficiscebatur, ad Eïonem, quæ ad Strymonem est sita, comprehendit. Quo [*Athenas*] deducto, Athenienses epistolas ex Assyriis literis [*in Græcum sermonem*] conuersas legerunt. Quarum, cùm alia multa ad Lacedæmonios scriberentur, summa hæc erat: Nescire se quid [*illi*] vellét. nam cùm multi legati venirent, nullum eadem dicere. Si quid igitur apertè dicere vellent, cum hoc Persa viros ad se mitterent. Postea verò Athenienses vnà cum legatis triremi vectum Ephesum miserunt. Qui, cùm illic intellexissent Artaxerxem Xerxis filium nuper obiisse (nam per id tempus decesserat) domum redierunt. Eadem hyeme, Chij nouum murum Atheniensium iussu demoliti sunt, quòd [*Athenienses*] eos aliquid noui contra se moliri suspicarentur. hoc tamen fecerunt adhibita firma cautione, quantum fieri poterat, ne Athenienses quicquam de pristino [*sua*] ciuitatis statu innouarent, [*néve quicquam noui de se statuerent.*] Atque hæc hyems exiit, simul etiam belli, quod Thucydides conscripsit, septimus annus excessit. Æstatis autem insequentis initio statim circa nouilunium sol ex parte defecit, eiusdemque mensis initio terræmotus extitit. Et Mitylenæi, aliique Lesbij exules, quorum plerique ex continente venerant, auxiliis ex Peloponneso mercede condu-

ctis, & manu illinc collecta, Rœtium occupant. Et acceptis duobus Phocaïcorum staterum millibus, [*ipsum incolis*] rursus reddiderunt. nulla iniuria [*praterea illis*] facta. Postea verò, cùm copias aduersus Antandrum duxissent, vrbem interueniente proditione ceperunt. Eorum autem propositum erat, cùm alias ciuitates, quæ Actææ vocãtur, quas prius possidentibus Mitylenæis Athenienses tenebant, in libertatem vindicare, tum verò omnium maximè Antandrum. Vbi autem eam muniissent (nam ædificandarum nauium facultas, propter lignorum copiam, & Idam impendentem, illic ipsis erat) cum reliquo etiam apparatu inde proficiscẽtes, Lesbum vicinam infestare, & in suam potestatem redigere Æolica oppida, quæ in continente erant. Et hi quidem hæc facere constituerant. Athenienses verò, eadem æstate, cum LX nauibus, & duobus militum millibus, & aliquot equitibus, & cum Milesiis, & aliis quibusdam ex sociis, quos secum ducebant, bellum Cytheris intulerunt. Illis autem præerat Nicias Nicerati, & Nicostratus Diotrophis, & Autocles Tolmæi [*filius.*] Cythera autem est insula, quæ agro Laconico adiacet è regione Maleæ [*promontorij.*] Lacedæmonij verò sunt accolæ circuncirca. Et Cytherodices magistratus ad ius dicẽdum Sparta quotannis eò transibat, & [*Lacedamonij*] militum grauiter armatorum præsidium [*in eam*] semper transmittebant, eiusque curam ingentem gerebant. Ipsis enim erat portus, ad quem appellebant onerariæ naues, quæ ex Ægypto, & Africa veniebant. Simul etiam piratæ Laconicam oram à mari (quâ tantùm infestari poterat) minus infestabant. Tota enim [*hac insula*] cõsurgens ad Siculum, & Creticum mare porrigitur. Athenienses igitur, cùm [*huc*] appulissent cum suis copiis, cum decem

nau-

nauibus, & duobus Milesiorum millibus vrbem maritimam, nomine Scandeam capiunt. cum reliquo exercitu in insulæ partes, quæ Maleam spectabant, exscensu ex nauibus facto, ad maritimam Cytheriorum vrbem iuerunt, eiusque incolas omnes sub armis stantes offenderunt. Prœlioque commisso, Cytherij paulisper [*illorum*] impetum sustinuerunt, deinde in fugam versi, in arcem confugerunt. Postea cum Nicia, eiusque collegis compositionem fecerunt ea conditione, vt omne de se statuendi arbitrium Atheniensibus permitterent, nisi mortis. Quædam autem colloquia & antè inter Niciam, & Cytherios habita fuerāt. Quamobrem etiam citiùs, & commodiùs & in præsentia, & in posterum, quę ad compositionem, [*& deditionem*] pertinebant, ab ipsis transacta sunt. Athenienses enim Cytherios ex suis sedibus in alias transtulerunt, tum quòd essent Lacedæmonij, tum etiam quòd [*ipsorum*] insula agro Laconico adeò vicina esset. Post compositionem Athenienses accepta Scandea, vrbe ad portum sita, & præsidio Cytheris imposito, nauigarunt ad Asinen, & Helos, & ad plurima loca maritima. Et exscensu nauibus in ea facto; & commorantes vbicunque opportunum videbatur, regionem per dies circiter septem vastarunt. Lacedæmonij verò, quamuis Cythera ab Atheniensibus teneri viderent, & expectarent illos in suum etiam agrum exscensiones huiusmodi facturos, nunquam tamen cum frequentibus copiis, acie instructa obuiam ipsis iuerunt: sed militum grauiter armatorum magnam manum in varias agri sui partes, prout vnusquisque locus postulabat, præsidij causa miserunt. Et cæteris in rebus sibi diligenter cauebant, metuentes ne quid in rerum suarum statu nouaretur, propter insperatam,

ac ingentem cladem in insula [*recens*] acceptam, & propter Pylum, & Cythera [*iam ab Atheniensibus*] occupata, & propter repentinum, ac improuisum bellum, quod ipsos vndique circumstabat, [*& à qui sibi vix cauere poterant.*] Quare præter suam consuetudinem quadringétos equites, & sagittarios constituerunt. Et ad res bellicas, si vnquam antè, tunc potissimùm segniores redditi sunt, quòd præter vsitatam sibi formam apparatus, cum nauticis copiis certare cogerentur, idq́ue contra Athenienses, qui, quicquid intentatum relinquebant, id semper spei deesse putabant, quam de felici rerum successu conceperant. Præterea varij casus, multæq́; res, quæ breui temporis spatio præter omnem expectationem ipsis acciderant, maximum metum [*ipsis*] incutiebant. Et verebantur ne fortè rursus aliqua calamitas sibi contingeret, qualis erat, quam & in insula [*Sphacteria nuper*] acceperãt. Et propterea ad pugnandum erant timidiores, & quicquid aggressi fuissent, id infelicem exitum putabant habiturum, propter animi diffidentiam, quòd prius aduersa fortuna premi non consueuissent. Cùm igitur Athenienses tunc oram maritimam vastarét, pleraque [*Lacedæmoniorum præsidia*] quiescebant, [*nec hostibus obuiam ire audebant: sed in suo loco se continebant,*] quum ad singula præsidia exscensus aliquis è nauibus [*in terram ab illis*] fiebat, tum quòd singuli [*præsidiarij milites*] se numero inferiores esse ducerét, tum etiam quòd in eo rerum statu constituti essent. Vna verò præsidiaria cohors, quæ etiam ad Cortytam, & Aphrodisiam hostes propulsauit, ipsam quidem leuis armaturæ turbam palatam impetu in eam facto, terruit: sed cùm grauis armaturę milites ipsam excepissent, rursus se recepit, & aliquot ex ipsius numero ceciderunt, armaque capta fue-

fuerunt. Athenienses autem erecto trophæo in Cythera, abierunt. Hinc verò ad Epidaurum Limeram, classe circumuecti profecti sunt. agrique parte vastata, peruenerunt ad Thyream, quæ est illa quidem agri, qui Cynurius appellatur, sed Argiuum, & Laconicum agrum suo interiectu disterminat. Lacedæmonij autem, quòd eam possiderent, Æginetis patria pulsis incolendam dederunt, tum ob beneficia, quæ & terræmotus tempore, & quum Helotes in dominos insurrexerant, [*& ab ipsis defectionem fecerant,*] in se contulerant, tum etiam quòd, licet Atheniensium imperio subiecti essent, tamen secum perpetuò sensissent, [*suisq́ partibus fauissent.*] Atheniensibus igitur cum classe aduentantibus, Æginetæ murum, quem ad mare ædificabant, reliquerunt, & in superiorem vrbem, stadiis circiter decem à mari distantem, quam incolebant, se receperunt. Et vna Lacedæmoniorum præsidiaria cohors, quæ agri tutandi causa illic erat, quæ etiam [*Æginetas*] in illo muro ædificãdo adiuuabat, cum ipsis in vrbem ingredi noluit, licet Æginetæ eam rogarent, quòd ipsis [*præsidiariis Lacedæmoniorum militibus*] periculosum esse videretur intra muros concludi. Quare cùm in editiora loca se recepissent, quòd se ad hosti pugna resistendum impares esse iudicarent, quiescebãt. Interea verò Athenienses, cùm [*ad littus*] appulissent, & cum omnibus copiis ad Thyream confestim iuissent, eam ceperunt: & vrbem incenderunt, & res, quæ in ea erant, diripuerunt, & Æginetas, quotquot in ipso congressu non occubuerant, & Tantalum Patroclis [*filium,*] qui apud illos pro Lacedæmoniis dux fuerat, (cùm enim vulneratus fuisset, viuus captus est) abduxerunt, & cum his Athenas peruenerunt. nonnullos etiam ex Cytheris abduxerunt, quos periculi vitandi causa, [*ne quid rerum nouarum molirentur,*] suis

ſedibus motos, aliò transferendos cenſuerunt. Athenienſes autem hos quidem in inſulis collocare decreuerunt, & cæteris Cytheriis [*permittere, vt*] ſuum agrum colentes, tributum, quaterna talenta penderent. Æginetas verò omnes, quotquot capti fuerant, interficere [*ſtatuerunt,*] propter priorem, perpetuamque ſimultatem. Tantalum verò præter cæteros Lacedæmonios in inſula [*Sphacteria captos*] in vincula coniiciendum [*cenſuerunt.*] Eadem æſtate in Sicilia induciæ inter Camarinæos, & Geloos primùm initæ ſunt. Mox etiam cæteri [*Siculi, &*] Sicilienſes Gelam conuenerunt, & legatis ex omnibus [*Siciliæ*] ciuitatibus eò miſſis, in colloquium venerunt, & inter ſe agere cœperunt, ſi quo modo in priſtinam gratiam redire poſſent. Et cùm multæ aliæ ſententiæ in vtranque partem dictæ ſunt ab illis, qui diſſentiebant, & petebant ea, quibus ſe quiſque [*ab altero*] fraudatum exiſtimabat: tum etiam Hermocrates Hermonis filius Syracuſanus, qui etiam præcipuè ipſos mouit, ad legatos à Siciliæ Communi miſſos, huiuſmodi verba tunc fecit.

Hermocratis concio.

Nō ex ea ciuitate, viri Sicilienſes, quæ aut minima ſit, aut bello maximè laboret, ego ortus, verba faciam: ſed ſententiam dicam, quæ in totius Siciliæ commune bonum optima eſſe mihi videtur. At bellum quidem gerere, quàm triſtis ſit res, curnam quis omnia [*mala,*] quæ in eo contingere ſolent, apud homines rerū gnaros colligens, [*ac recenſens,*] oratione prolixa vtatur? Nemo enim aut propter [*bellicorum incommodorum*] imperitiam hoc agere, [*bellumq́ gerere*] cogitur, aut metu [*ab hoc agendo, & bello gerendo*] deterretur, ſi quid amplius

ſe

ſe adepturum ſperet. ſed vſu venit vt his quidem lucra maiora, quàm pericula eſſe videantur. illi verò quoduis diſcrimen adire, quàm vllam iacturam in præſentia facere malint. ſed quum hæc ipſa neutri opportunè faciunt, [*tunc*] admonitiones de facienda gratiæ reconciliatione ſunt vtiles. Id, quod nobis etiam in præſentia plurimi faciendum erit, ſi [*monitoribus nos opportunè monētibus*] pareamus. Quòd enim vnusquiſque [*noſtrum*] ſuis rebus priuatim bene conſulere vellet, bellum tunc primum ſuſcepimus, nunc verò inter nos diſceptando operam demus, vt in priſtinam gratiam redeamus. Et niſi ſucceſſerit, vt vnus quiſq; noſtrum ſuum ius obtineat, atque ita hinc diſcedat, iterum ad arma redibimus. Quanquam hoc nobis eſt ſciendum, non ſolùm de priuatis rebus (ſi ſapimus) coactum eſſe concilium: ſed etiam vt conſultemus an vniuerſam Siciliam, quæ (vt ego iudico) Atheničnſium inſidiis appetitur, adhuc cōſeruare poſſimus. Et [*oportet*] exiſtimare Athenienſes (qui, cùm maximam [*omnium*] Græcorum potentiam obtineant, cum paucis nauibus hîc præſtò ſunt ad obſeruanda noſtra peccata, & legitimo ſocietatis, [*& cognationis*] nomine, innatum ſibi [*aduerſus omnes Siculos*] odium, ſpecioſa rerum appellatione ſuum conſilium velantes, ad ſuam vtilitatem accommodant, [*& dum hoc in nos exercent, interim ſuis rebus conſulunt:*]) harum [*noſtrarum diſcordiarum*] pacificatores eſſe multo magis neceſſarios, [*ac vrgentes,*] quàm mea verba. Cùm enim bellum ſuſceperimus, & hos viros accerſiuerimus, qui vel illis, qui ipſos non accerſunt, bellum inferunt, cùmque nos ipſos domeſticis ſumptibus [*exhauriamus, &*] vexemus, ſimul etiam cùm nos ipſi paulatim aditum illis ad hoc imperium occupandum pate-

faciamus, verisimile est ipsos sua sponte, [*nec à nobis accersitos*,] vbi nos afflictos cognouerint, olim cum maiore classe venturos, & hæc omnia in suam potestatem redigere conaturos. Atqui (si sapimus) oportet vnumquemque nostrum potius, vt suo [*imperio*] res alienas adiungat, quàm vt suas lædat, socios accersere, & pericula subire. Et existimare [*oportet*] seditioné maximè perniciosam esse cùm singulis ciuitatibus, tum etiã vniuersæ Siciliæ, cuius nos incolæ vniuersi insidiis [*Atheniensium*] appetimur, & tamen mutuis singularum ciuitatum dissensionibus laborãtes alij ab aliis diuisi sumus. Quibus rebus cognitis oportet & priuatum cum priuato, & ciuitatem cum ciuitate in gratiam redire, & operam dare, vt omnes simul vniuersam Siciliam seruemus. Nec in mentem venire cuipiam oportet, eos quidem, qui de nobis sunt Dorienses, Atheniensium hostes esse, Chalcidenses verò, propter cognationem Ionicam, à periculis tutos esse. Neque enim [*Athenienses*] partium odio, bellum [*nostris*] gentibus inferunt, quòd sint diuisæ: sed cupiditate bonorum, quæ communiter in Sicilia possidemus. hoc autem nunc declararunt in ista Chalcidensium euocatione, [*qua ab ipsis Chalcidensibus sunt euocati.*] Illis enim, qui ex fœderis societate nullum auxilium ipsis vnquam tulerunt, ipsi fœderis ius libentius præstiterunt. Atque Atheniensibus quidé hæc affectantibus & prouidè perficere conantibus multã veniam dandam esse censeo. nec eos, qui imperium affectant: sed eos, qui ad imperata faciendum sunt propensiores, vituperandos puto. Homines enim ita nati sunt, vt semper illos quidem imperio premant, qui cedunt [*ipsis*,] ab illis verò sibi caueant, qui arma ipsis inferunt. Nos verò peccamus, quotquot, cùm hæc habea-

beamus perspecta,[*rebus nostris*] non rectè prospicimus,neque singuli hoc antiquissimum esse iudicamus,ipsam scilicet rationem, qua omnes communi periculo bene consulamus, [*hostemq́ communem, cuius vires adeò sunt formidandæ, opibus,armisq́ coniunctis propulsemus.*] Hoc autem[*graui metu,periculoq́*] celerrimè liberabimur,si compositionem inter nos faciamus, [*& in gratiam redeamus,*] Athenienses enim non ex agri sui finibus profecti nos inuadunt: sed ex illorum agro, qui ipsos accersiuerunt. Atq; ita non bellum bello: sed pace discordia nullo negotio sedabitur. Et [*Athenienses,*] qui euocati fuerunt, & qui infesto animo, specioso tamen prætextu huc venerunt,iure optimo re infecta abibũt. Atque commodum quidem,quod ad Athenienses attinet,tantum esse comperitur,si [*rebus nostris*] rectè consulamus. Pacem verò, quam omnium confessione summum bonum esse constat, cur etiam inter nos ipsos facere non oporteat? An existimatis,si quid boni alicui adest,aut si cui contraria[*adsunt,vtriq́*]non potiorem esse pacem,quàm bellum tum ad liberandum vtrumque his [*malis,quæ bono sunt contraria,*] tum etiam ad illud [*bonum vtrique*] conseruandum? Et [*nunquid animaduertitis*] pacem habere honores,& dignitates à periculo remotiores, [*ac proinde tutiores,& certiores,*] & alia,quæcunque quis oratione longa persequi posset, quemadmodum de bello [*multa in contrariam partem dici possunt?*] Quibus rebus consideratis non oportet [*vos*] contemnere mea verba: sed potius vnumquemque [*vestrum*]his admonitum suæ saluti prospicere. Et si quis vel suæ causæ æquitate, vel sua potentia fretus, certã de rei alicuius successu spem concepit, is caueat ne præter spem grauiter labatur,illud animaduertens multos iam fuisse, qui su-

as iniurias persequi,& illos vlcisci volebāt, à quibus eas acceperant, alios etiam fuisse, qui spem conceperant se suas facultates aliqua potentia, [*& aliorum opibus*] amplificaturos: sed illis quidē contigisse, vt non solùm suas iniurias vlti non fuerint: sed ne salutem quidē suam retinere potuerint: his verò, vt pro rerum suarum amplificatione, [*quam ex alienis opibus se consequuturos sperauerant,*] suarum etiam iacturam fecerint. Vltio enim non protinus alicui meritò succedit, quod iniuriam ab altero acceperit, neque etiam potentia ideo est certa, [*& minimè fallax,*] quod homines bona spe compleat. sed fortuna rerum exitum in sua potestate plerunq; tenet. Quamuis autem [*fortuna*] sit res omnium maximè lubrica, tamen vtilissima videtur. Cùm enim vtriq; pariter timemus, circunspectiùs alij alios inuadimus. Quare nos etiam nunc vtraq; de causa, cū ob inexploratum huius incerti rerum euentus metum, tum ob Atheniensium præsentiam, qui formidolosi iam adsunt, territi, tum etiam existimantes nostram consilij imbecillitatem istis difficultatibus satis impeditam fuisse, ne perageremus ea, quæ vnus quisque nostrum se peracturum putabat, hostes [*nobis*] imminētes, ex [*nostra*] regione amandemus. Et in primis quidem ipsi fœdus æternum inter nos ineamus, sin minus, induciis in longissimum tempus factis, discordias priuatas in aliud tempus differamus. In summa verò, cognoscamus, si mihi assentiamini, futurum vt vnus quisque nostrum suam ciuitatem liberam obtineat, vnde, quū nostri iuris, ac arbitrij erimus, illis, qui aut bene, aut malè de nobis meriti fuerint, gratiam pro meritis iure referemus. At si mihi non assentiamini: sed aliorum autoritatem sequamur, [*non solùm*] non [*erit nobis certamen*] de vlciscendo aliquo: sed etiam

lam, si res ita tulerit, amicissimi inimicissimis, & inimici, quibus non conuenit [*nos esse inimicos,*] propter necessitatem fiemus. Atque ego quidem (vt meæ orationis initio dixi) qui demonstraui me ex maxima ciuitate ortum, & qui bellum aliis inferre, quàm illatum propulsare mâlo, suadeo, vt nobis ipsis prospicientes compositionem faciamus, néve sic aduersarios maleficiis afficiamus, vt nos ipsi longè pluribus detrimentis afficiamur. neq; stultè contendens existimare [*volo,*] me summam potestatem æquè habere in meam voluntatem, atque in fortunam, in quam nullum imperium habeo: sed vinci, [*& de meo iure decedere volo,*] quatenus par est. Et æquũ esse censeo [*vos*] cæteros vestra sponte idem facere, quod ego, neque ad hoc [*ipsum*] faciendum, ab hostibus compelli. nec enim turpe est domesticos à domesticis, aut Doriensem aliquem à Doriensi, aut Chalcidensem à suo gentili superari. Denique, vt rem totam paucis expediam, [*compositionem, gratiaq; reconciliationem nobis faciendã censeo,*] quòd [*omnes*] vicini simus, & eiusdem regionis incolæ, idque [*regionis,*] quæ mari vndique alluitur, & [*omnes*] vno, [*eodemq; communi*] Siculorum nomine vocemur: qui (vt opinor) bellum geremus, quum res ita tulerit, [*& tempus ipsum hoc flagitarit, nisi inter nos conuenerit,*] & in mutuã gratiam rursus redibimus, colloquiis communibus inter nos ipsos habitis. Alienigenas verò contra nos [*huc*] profectos, simul omnes, [*animis, armisq; coniunctis,*] si sapimus, propulsabimus, siquidẽ vel quum singuli [*Siciliæ populi*] læduntur, vniuersi periclitamur: nec socios, nec pacificatores vnquam posthac accersemus. Si igitur hæc faciamus & in præsentia duobus bonis Siciliam nõ fraudabimus; vt Atheniensibus, belloque domestico liberetur:

& in posterum, nos soli, [*dimissis alienigenis,*] liberam & aliorum insidiis minus obnoxiam incolemus. Cùm Hermocrates hæc dixisset, Siculi quidem eius verbis adducti, inter se consenserunt hac conditione, vt ab armis discederetur, & sua quique retinerent, quæ iam possidebant, Camarinæis verò Morgantina concederetur, si certam pecuniæ summam Syracusanis penderent. Atheniensium verò socij conuocatis illorum ducibus, [*ac primoribus,*] dixerunt se quoque pacem facturos, & [*sua*] fœdera cum illis quoque communia fore. Quòd cùm illi approbassent, compositionem, [*pacemq́,*] fecerunt. Postea verò Atheniensium naues [*ex Sicilia*] discesserunt. Earum autem duces domum reuersos populus Atheniensis mulctauit, exilio quidē duos, Pythodorū, & Sophoclem: pecunia verò, tertium, Eurymedontem, quasi penes eos fuisset res Siculas in suam potestatem redigere, sed muneribus adducti discessissent. Adeo freti præsenti rerum successu, nihil sibi præter animi sententiam succedere: sed æquè difficillima, atque facilima, siue magnos, siue paruos apparatus haberent, pariter conficere volebant. Cuius rei causa erat inopinata felicitas, quæ in plerisque rebus ipsis contigerat, quæ spei vires ipsis subministrabat. Eadem æstate, Megarēses, qui in vrbe erant, cùm & ab Atheniensibus, bello semper premerentur, quia quotannis cum frequentibus copiis irruptionem in ipsorum agrum bis faciebant, & à suis exulibus, qui ex Pegis, [*excursiones faciebant, &*] qui propter ciuium seditionem à populo expulsi, latrociniis vrbanos grauiter infestabant, in colloquium venerunt, in quo censebant exules [*in vrbem*] recipiendos, ne vtrinque ciuitatem perderent. Exulum verò amici, cùm istum rumorem sensissent, ipsi quoque [*tunc*] apertiùs, quàm

antè

antè postulare cœperunt, vt [*sui ciues*] in isto colloquio perseuerarent [*& de exulibus in vrbem reducendis serio agerent.*] sed cùm populi principes animaduertissent populum [*superioribus*[malis [*iam*] afflictum secum nullo modo posse [*noua mala*] tolerare, [*& aduersæ factioni resistere,*] metu compulsi, cum Hippocrate Ariphronis, & Demosthene Alcisthenis [*filio,*] Atheniensiũ ducibus, in colloquium venerunt, quia vrbẽ [*ipsis*] dedere volebãt, & existimabant minus periculum sibi [*sic*] impendere, quàm si illi, qui ab ipsis eiecti fuerant, [*in vrbem*] rediissent. Inter eos autem ita primùm conuenit, vt Athenienses caperẽt muros longos, (erat autẽ octo fermè stadiorũ [*spatium*] ab vrbe ad Nisæam ipsorum [*Megarensium*] portum) ne [*Megarensibus*] Peloponnesij opem ex Nisæa ferrent, in qua ipsi soli [*sine sociis, & Megarensibus*] præsidium habebant, vt Megara firmiùs tenerent, [*& faciliùs tutarentur.*] Deinde verò & vrbis arcem in loco edito sitam [*Megarenses Atheniensibus*] dedere conarentur. si enim hoc factum fuisset, iam faciliùs [*Megarenses*] deditionem fecissent. Athenienses igitur, postquàm omnia & facta, & dicta vtrinque fuerunt, quæ ad negotium conficiẽdum erant necessaria, rebus omnibus iam paratis, sub noctem ad Minoam Megarensium insulam profecti cum sexcentis grauis armaturæ militibus quibus Hippocrates præerat, in fossa consederunt, quę non multum illinc distabat; vnde [*Megarenses*] lateres ad muros extruendos sumebant. Platæenses verò leuiter armati, aliíque Circuitores, qui cum Demosthene altero duce erãt ad Martis [*templum,*] quod minus remotum erat [*ab vrbe, quam insula Minoa,*] in insidiis consederunt. Et nullus [*Megarensium,*] præter illos, quibus [*rem*] scire curæ erat, hanc noctem nouerat. Et cùm crepuscu-

lum matutinum aduentaret, isti Megarenses, qui proditionem moliebãtur, huiusmodi fraudem excogitarunt. Nauigiolum, quod vtrinque binis remis agebatur, veluti latrones, cùm iam pridem à [*suo*] Magistratu, cuius gratiam sibi conciliauerant, impetrassent, vt [*sibi exire volentibus*] portas aperiret, hoc plaustro impositum, noctu per fossam ad mare transportare, & enauigare consueuerant. Et antè quàm dies illucesceret, idem plaustro vectum in vrbem per portas rursus importabant, vt Atheniensium præsidium, quod erat in Minoa, sibi minus caueret, quòd nullum in portu nauigium prorsus appareret. Tunc autẽ hoc plaustrũ ad portas iam erat. Et cùm hæ ex more nauigiolo [*recipiendo*] apertæ fuissent, (hoc enim ex composito fiebat) Athenienses hoc animaduerso, ex insidiis cursu [*ad vrbem*] contenderunt, quòd [*eò*] ocius peruenire vellent, antequàm portæ rursus clauderentur, & donec ipsum plaustrum in ipsis adhuc esset, & impediret ne clauderentur, & Megarenses, qui ipsorum partibus fauebant, vnâ cum ipsis interfecerunt custodes, qui ad portas erant. Et primùm quidem Platæenses, & Circuitores, qui circa Demosthenem erant, irruperunt [*in eum locum,*] vbi trophæum nunc extat, & statim intra portas (Peloponnesij enim, qui proximè erant, rem senserunt) Platæenses pugnando superarunt eos [*Peloponnesios,*] qui ad opem [*vrbi*] ferendam veniebãt, & graui Atheniensium armaturæ aduenienti portas tutas præstiterunt. Deinde verò iam Atheniensium vnus quisque, prout deinceps intrabat, ad murum contendebat. Et Peloponnesij præsidiarij, primò quidem pauci resistentes vim propulsarunt, & illorum nonnulli ceciderunt. At plerique in fugam se coniecerunt, tum quòd hostium noctu irrumpen-

rumpentium impetum metuerent, tum etiã quòd à Megarensibus proditoribus oppugnarentur. se enim ab vniuersis Megarensibus proditos existimabant. Accidit enim vt Atheniẽsium præco sua sponte ediceret, vt quisquis vellet Megarensium ad Athenienses transiret, arma depositurus. Cùm autem Peloponnesij hoc audissent, nullam moram amplius interposuerunt, sed re vera se ab vtrisque oppugnari existimantes, in Nisæam fuga se receperunt. Prima autem luce muris iam captis, & Megarensibus, qui in vrbe erant, metu trepidantibus, illi, qui Atheniensibus fauerant, & alij cum ipsis, [*totaq;*] multitudo, quæ [*proditionis*] erat conscia portas aperiendas, & ad prœlium aduersus hostem prodeundum dicebant. Inter ipsos autem conuenerat, vt portis apertis Athenienses [*in vrbem*] irrumperent. futurum autem erat vt ipsi facilè internoscerentur. nam oleo se vncturi erant, ne læderentur. Erant autem futuri magis in tuto, si portæ apertæ fuissent. nam (vt inter ipsos conuenerat) quatuor millia peditum grauis armaturæ, & sexcenti equites Atheniensium, qui noctu iter fecerãt, ab Eleusine aduenerant. Et cùm illi inuncti iam ad portas essent, quidam ex consciis insidias, [*& consilium de vrbis proditione initum,*] alteris, [*qui diuersæ factionis erant, & qui rem ignorabant,*] indicat. Illi verò facto agmine frequentes venerunt, & dixerunt [*nec portas aperiendas,*] nec aduersus hostes exeundum, (nam ne antè quidẽ, quamuis essent potentiores, hoc facere se ausos fuisse,) nec ciuitatem in manifestum periculum adducendam. Et nisi quis [*rectè monentibus*] pareret, ibi, [*ad ipsas portas*] pugnam commissum iri [*dicebãt.*] nullo autẽ modo significabant se scire quæ gererentur, [*& quid contrariæ factionis homines molirentur,*] sed vt qui, quod

factu optimum esset, consulerẽt, in eadem sententia perseuerabant, & simul ad portas permanebant, easque custodiebant. Itaque non licuit insidiatoribus ea peragere, quæ statuerant. Atheniensium autẽ duces animaduertentes aliquid impedimenti accidisse, nec vrbem à se per vim capi posse, Nisæam protinus circumuallare cœperunt. Existimãtes, si, prius quàm aliqui opem [*ei*] ferrent, [*eam*] expugnassent, Megara etiam citius in deditionem ventura. Celeriter autem Athenis allata sunt ferramenta, lapicidæ, & cæteræ res [*ad opus faciendum*] necessariæ. Initio autem facto ab illo muro, quem ipsi tenebant, muroque transuerso Megara versus extructo, ab illo vtrinque [*vsque*] ad mare Nisææ, copiæ [*opus inter se*] partitæ, & fossam [*fodiebant,*] & muros [*ædificabant*] & lapidibus, atque lateribus ex suburbano sumptis vtentes, & arbores, & materiam [*aliam*] cædentes, [*Nisæam*] vallo claudebant. si qua pars alicubi munitione egebat. Ædes etiam, quæ erant in suburbano, pinnis impositis, vsum munitionis præbebant. Et hunc quidẽ diem totum in opus faciendum incubuerunt. Postridie verò circa vesperam murus propemodum absolutus erat. Quare, qui in Nisæa erant, metu perculsi, cum ob commeatus inopiam (eo enim ex vrbe, quæ in loco superiore, nec multum à mari distans erat deuecto, in diem vtentes viuebant) tum quòd existimarent Peloponnesios haud celeriter opem sibi laturos, tum etiam quòd Megarenses hostes esse ducerent, cum Atheniensibus compositionem fecerunt, his conditionibus: Vt singuli quidem traditis armis; certa pecuniæ summa persoluta dimitterentur: de Lacedæmoniis verò, & [*eorum*] duce & si quis alius intus esset, Athenienses arbitratu suo statuerent. Hac igitur compositione his

condi-

conditionibus facta exierunt. Athenienses autem, cùm longos muros ab vrbe Megarensium abrupissent, & Nisæã [*per deditionem*] accepissent, ad alia se præparabant. Brasidas verò Tellidis filius, Lacedæmonius, per idem tempus fortè circa Sicyonem & Corinthum agebat, exercitum comparãs, quem in Thraciam duceret. cumque muros [*ab Atheniensibus*] captos intellexisset, metuens & Peloponnesiis, qui erant in Nisæa, & [*veritus*] ne Megara caperentur, [*nuntium*] mittit ad Bœotos, iubens [*eos*] cum [*suis*] copiis ad Tripodiscum [*sibi*] obuiam venire. (Est autem vicus agri Megarensis hoc nomen habens, sub monte Geranea situs) & ipse [*eò*] venit cum duobus millibus, & septingentis Corinthiorum militibus; Phliasiorum quadringẽtis, Sicyoniorum sexcentis, & cum iis, quos iam collectos secum habebat, quod existimaret se Nisæam adhuc inuenturum inexpugnatam. Sed cùm [*rem*] audisset (noctu enim egressus ad Tripodiscum contendebat) cum delecta trecentorũ manu, antequã rumor de ipsius aduentu ad hostium aures peruenisset, ad Megarensium vrbem accessit, clàm Atheniẽsibus, qui ad mare erant, cupiens experiri an, vt ipse prædicabat, simul etiam vt re ipsa præstare cupiebat, Nisæam recuperare posset: sed in primis Megarensium vrbem ingressus confirmare, [*& aduersus hostes tutari cupiens.*] Quarè [*Megarenses*] rogabat vt se reciperent, dicens se de Nisæa recipienda [*bonam*] spem habere. sed Megarensium factiones veritæ: illa quidem, ne [*Brasidas*] exulibus [*in vrbem*] contra se reductis, se ipsum expelleret; hæc verò, ne populus hoc ipsum metuens in se faceret impetum, & ciuitas bello domestico pressa, Atheniensibus è propinquo insidiantibus, periret, [*eum*] non receperunt: sed vtrisque

placuit, vt quiescentes euentum rei circunspicerent, [*ac expectarent.*] Sperabant enim vtrique pugnam commissum iri inter Athenienses, & illos, qui ad opem [*vrbi*] ferendam venerant. atque ita sibi fore tutius partes sequi victorum, qui sibi beneuoli essent. Brasidas verò, cùm [*rem ipsis*] persuadere non posset, ad reliquum exercitum retro rediit. Ac primo statim diluculo Bœoti affuerunt, qui in animo quidem habebant, vel antequàm Brasidas [*nuntium ad ipsos*] mitteret, Megaris succurrere, tum quòd hoc periculum à se non alienum esse ducerent, tum etiam quòd cum frequentibus copiis ad Platæas iam essent. Sed cùm nuntius etiam venisset, multo magis animati sunt. Quare duobus millibus grauis armaturæ militum, & ducentis præterea, equitibusque sexcentis [*ad Brasidam*] missis, cum maiore copiarum parte [*domum*] reuerterunt. Cùm autem omnes copiæ militũ grauis armaturæ non minus sex millium iam adessent & Athenienses suorum grauis armaturæ militum aciem instructam haberent ad Nisæam, & ad mare, & leuis eorum armatura per campos vagaretur, Bœotorũ equitatus impressione in eam ex improuiso facta, in fugam vertit, & ad mare repulit. nam ante diem illum nulla auxilia ex vllo loco Megarensibus venerant. sed cùm & ipse Atheniensium equitatus ei obuiam procurrisset, ad manus venerunt, & equestre prœlium ad multum diei spatium [*inter illos*] est commissum, in quo vtrique se non inferiores fuisse putant. nam equitatus Bœoti præfectum, & aliquot alios ad ipsam Nisæam prouectos, Athenienses [*interfecerunt, &*] interfectos spoliarunt. Et istorum cadauera, quibus potiti fuerant, fide publica interposita [*Bœotis*] reddiderũt, & trophæum statuerunt. Neutri tamen in hoc toto prœlio

prœlio certum, minimeque dubium pugnæ euentum adepti, dirempti sunt. Sed Bœoti quidem, ad suos, Athenienses verò, ad Nisæam[*se receperunt.*] Postea verò Brasidas, eiusque copiæ propius mare, & Megara accesserunt. Et occupato loco idoneo, acie instructa quiescebant, existimantes fore vt Athenienses contra se venirent, & sciétes Megarenses circunspicere vtrorum esset futura victoria. Vtrunque autem opportunè sibi casurum, [*& è re sua futurum*] existimabant, simul quidem, si [*ipsi hostem*] priores non aggrederentur, nec prœlij periculosi initium sua sponte facerent. si quidem apertè demonstrauerant se ad hostem propulsandū paratos esse, sibique quodammodo sine puluere, [*& labore*] victoriam meritò tributum iri. simul etiam, quod ad Megarenses attineret, rem [*sibi*] feliciter cessuram. Nisi enim in [*illorum*] conspectum venissent, rem nullo modo in dubium à se vocatum iri; sed proculdubio se [*Megarensium*] vrbe quasi victos, protinus priuatum iri [*putabant.*] Iam verò illud etiam fortasse euenturum [*existimabant.*] vt ipsi Athenienses prœlium detrectarent, atque ita res eas, quarum causa venerant, sibi sine prœlio conseruatum iri [*credebant.*] Quod etiam euenit. Megarenses enim, cùm Athenienses [*ex Nisæa*] egressi, aciem quidem ad longos muros instruxissent, sed tamen ipsi quoque quiescerent, [*Peloponnesiis ipsis*] non inuadentibus, quòd ipsorum etiam [*Atheniensium*] duces reputarent sibi, [*& hostibus*] periculum non esse par. nam cùm pleraque feliciter ipsis iam successissent, [*existimabant se,*] si priores prœliū aduersus copias suis maiores inirent, aut victores Megara capturos, aut victos, amissa præstantissima [*totius*] exercitus parte cladem [*grauissimam*] accepturos. Illos verò, quod exercitum ex omnibus

Pelopõnesij ciuitatibus collectum haberent, cum singulis etiam singularum ciuitatum partibus meritò velle belli fortunam periclitari, & [*quodlibet facinus*] audere. Cùm autem aliquandiu in armis commorati fuissent, & neutra acies alteram aggrederetur, [*vtrique*] discesserunt, prius [*quidem*] Athenienses in Nisæam, deinde verò Peloponnesij [*eò*] vnde venerant Sic igitur Megarenses, exulum amici, cùm ipsi Brasidæ, vt victori, tum etiam [*cæteris*] ducibus ex [*singulis Peloponnesi*] ciuitatibus [*ad illam expeditionem cum ipso profectis*,] animo magis confirmati, quòd Athenienses tunc pugnare noluissent, portas aperiunt, & cum eo [*in vrbem*] recepto in colloquium veniunt, illis iam timore perculsis, qui Atheniensium partes sequuti fuerant, [*& cum illis de vrbe prodenda egerant.*] Postea verò hic quidem, sociis in vrbes suas dilapsis, & ipse Corinthum reuersus, expeditionem in Thraciam parabat, quò & antè cogitabat. Megarenses verò, qui in vrbe erant, cùm Athenienses quoque domum rediissent, quotquot rebus Atheniensium studuerunt, & consiliorum [*de vrbe prodenda initorum*] maximé participes fuerant, quia sciebant se conspectos [*atque in ipso facinore deprehensos*] fuisse, confestim [*ex vrbe*] se subduxerunt: cæteri verò, colloquio cum exulum amicis habito, eos, qui apud Pegas erant, reduxerunt, cùm eos religiosissimo, sanctissimoque iureiurando obstrinxissent, eos omnem præteritarum iniuriarum memoriam deposituros, optimaque consilia Reipub. daturos. At illi, postquàm Magistratus gerere cœperunt, armaque lustrarunt, dispositis cohortibus, delegerunt ex inimicis, & iis, qui Atheniensium partibus maximè fauisse videbantur, ad centum viros. Cùm autem populum de his suffragia apertè ferre coëgissent,

post-

poſtquàm [*ab eo*] damnati fuerunt, [*eos*] interfecerunt: & Reipub. ſtatum in Oligarchiam, [*id eſt, in paucorum dominatum*] maxima ex parte commutarunt, atque hæc ſtatus commutatio, quę propter ſeditionem accidit, ſub pauciſſimis diutiſſimè durauit. Eadem autem æſtate, cùm Antandrus à Mitylenæis, quemadmodum conſtituerant, eſſet munienda, Athenienſium duces, qui claſſi ad pecuniam legendam miſſæ præerant, Demodocus, & Ariſtides, qui circum Helleſpontum erant (nam Lamachus tertius eorum, cum decẽ nauibus in Pontum abierat) cùm audiſſent locum illum muniri, ipſiſque res periculoſa videretur eſſe, ne [*hæc Antandri munitio*] vt Anæa contra Samum eſſet, vbi Samiorum exules poſitis ſedibus, Peloponneſios in rebus nauticis adiuuabant, gubernatores [*ad ipſos*] mittendo, & Samios, qui in vrbe erant, perturbabant, & [*illos,*] qui vrbe pellebantur, recipiebant. Hac igitur de cauſa [*Athenienſes*] exercitu ex ſociis collecto, Antandrum petunt, illiſque prœlio ſuperatis, qui inde contra ſe prodierant, locum illũ iterum recipiunt. Nec multo pòſt Lamachus, qui in Pontum nauigauerat, cùm in agro Heracleenſi claſſem ad Calecis fluuij ripam appuliſſet, [*& in ſtatione collocaſſet,*] eam amiſit, aquis cœlitus delapſis, & ſubita vi torrentis deuoluti. Quare cùm ipſe, tum eius exercitus itinere pedeſtri per Bithynos Thraces (qui ſunt trans mare in Aſia) peruenit Chalcedonem, Megarenſium coloniam, in Ponti faucibus ſitam. Eadem ęſtate Demoſthenes Athenienſium dux cum quadraginta nauibus Naupactum ſe contulit ſtatim à diſceſſu ex agro Megarenſi. Nam quidam [*Bœoti,*] qui in ciuitatibus erant, [*illarum*] ſtatum commutare, & in popularem, qualis erat is, quo Athenienſium Reſpub.

regebatur, conuertere cupientes, cum Hippocrate, & illo de rebus Bœotiis innouandis egerant. Ptœodoro autem exule Thebano potissimùm autore, hunc in modum res præparauerãt. Quidam Siphas per proditionem tradere statuerant. Siphæ autem sunt oppidum agri Thespici maritimum, in sinu Crisæo situm. Chæroneam verò (quæ accensetur Orchomeno, qui prius [*quidem*] Minyeus, nunc verò Bœotius appellatur) alij ex Orchomeno dedituri erant. Et Orchomenij exules præcipuè [*eos ad rem peragendam*] adiuuabant, & homines ex Peloponeso mercede conducebant. Chæronea autem est oppidum in extremis Bœotiæ finibus situm, Phanotidem versus, quæ est in agro Phocensi. & nonnulli Phocenses cum cæteris colonis in ea habitabant. Oportebat autem Athenienses occupare Delium, Apollinis templum, in agro Tanagræo situm, Eubœam versus. Simul etiam hæc ipsa fieri [*oportebat*] condicta die, ne Bœoti frequentibus copiis ad opem Delio ferendam vndique concurrerent: sed de suis ipsorum rebus quique soliciti ad eas tutandas proficiscerentur. Et, si conatus iste feliciter successisset, & Delium muro clausum fuisset, facilè sperabant, etiam si non protinus aliquid innouaretur in Rerumpub. Bœotiarum statu, si hæc loca occupata fuissent, & ager latrociniis infestaretur, & singulis breui locorum spatio perfugium esset, res in eodem statu non permansuras: sed temporis progressu, Athenienses, si se adiunxissent iis, qui defecissent, illi verò [*Bœoti*] non frequentes, [*vt antè,*] copias haberent, res illas in statum [*sibi*] commodum, [*suæq; democratiæ conuenientem*] adducturos. Hæc igitur consilia inita fuerant. Hippocrates autem cũ vrbanis copiis, quum tempus opportunũ afforet, ipse quidem bellum Bœotis

tis

tis illaturus erat. Demosthenem verò cum quadraginta nauibus Naupactum præmisit, vt coacto ex illis locis exercitu Acarnanum, & cæterorum sociorum, ad Siphas nauigaret, vt [*à proditoribus*] prodendas. Dies autem inter eos constituta fuerat, qua die hæc confici oportebat. Demosthenes autem, cùm [*eò*] peruenisset, & Oenidas ab vniuersis Acarnanibus in Atheniensium societatem adactos nactus, [*& complexus*] fuisset, & ipse omnia sociorum, qui in illa regione erant, auxilia euocasset, aduersus Salynthium, & Agræos primùm cum exercitu profectus, cæterisque rebus in suam potestatẽ redactis, sese præparabat, vt, quando opus esset, ad Siphas [*suis*] occurreret. Brasidas autem per hoc ipsum æstatis tempus, cum mille, & septingentis grauis armaturæ militibus ad obeundas res Thraciæ pergens, vbi peruenit Heracleam, quæ est in agro Trachinio, vbi etiam Panærus, Dorus, Hippolochidas, Torylaus, & Strophachus Chalcidensium hospes, [*ad eum*] ad Melitiam Achaiæ [*oppidum*] venerunt, (ipse enim nuntium ad suos necessarios Pharsalum præmiserat, [*eos*] rogans, vt se, suasque copias [*per Thessaliam*] deducerent) ita demum tũc ire perrexit. alioqui enim Thessaliam sine duce, præcipuè verò cum armis pertransire difficile erat. Atque adeò pariter omnibus Græcis res erat suspecta, per finitimorum regionem venia non impetrata transire. Perpetuoque Thessalorum plebs Atheniensibus erat beneuola. Quare nisi Thessali patrio instituto, [*Regulorum*] dominatu potius, quàm iuris æquabilitate vsi fuissent, [*Brasidas profectò*] nunquam vlterius progressus fuisset. Siquidem vel tũc alij contrariæ factionis [*Thessali*] ei iter facienti, ad flumen Enipeum obuiam iuerunt, eumque [*transire*] prohibebant, & [*illos*] iniustè facere dicebant,

quòd [*Brasidas*] sine publica totius gentis autoritate transiret. Illi verò, qui [*Brasidam*] deducebant, dixerũt se nec ipsis inuitis eum traducturos: sed, cùm ad se repentè aduenisset, se pro hospitij necessitudine, quæ sibi cum eo intercederet, eum deducere. Quinetiam ipse quoque Brasidas dicebat se Thessalorum agro, ipsisque amicum [*illac*] transire, & Atheniensibus hostibus suis, nō autem ipsis [*Thessalis*] bellum inferre: nec vllas scire inter Thassalos, & Lacedæmonios inimicitias, quæ impedirent ne alteri alterorum solo vterentur. seque ipsis inuitis nunc [*vlterius*] non progressurum. nec enim posse. veruntamen [*se ipsos*] orare ne [*transitu*] prohiberetur. Illi verò his auditis abierunt. Brasidas autem, hortatu ductorum, antequàm plures [*ad ipsius iter*] prohibendum conuenirent, nusquam subsistens cursu perrexit. Et eodem die, quo Melitia discesserat, Pharsalum peruenit, & ad flumen Apidanum castra posuit. illinc verò ad Phacium, & inde in Perœbiam [*iuit.*] Illincque iam Thessalorum quidem ductores [*domum*] reuerterunt. Peræbi verò, qui ipsorum Thessalorum imperio parent, ad Dion vsque ipsum deduxerunt, quod oppidum in Perdiccę ditione, sub Olympo Macedoniæ monte, Thessaliam versus, est situm. Hoc igitur modo Brasidas Thessaliam cursu celeriter transiuit, antequàm vllus ad [*ipsius iter*] impediendum paratus esset. & ad Perdiccam, & in agrum Chalcidensem peruenit. Nam qui in Thracia ab Atheniensibus defecerant, & Perdiccas, quoniam res Atheniensium secundæ, [*& florentes*] erant, sibi metuentes, exercitum ex Peloponneso eduxerant. Et Chalcidenses quidem [*Peloponnesios ad opem sibi ferendam euocauerãt,*] quòd Athenienses primùm contra se venturos suspicarentur. Simul autem & finitimæ ipsorum ciuitates,

quæ

quæ nō defecerant, [*Athenienses aduersus ipsos*] clàm concitabant. Perdiccas verò [*copias ex Peloponneso euocauerat,*] non quòd apertè [*Atheniensium*] hostis esset: verùm quòd & ipse pristinas cum Atheniensibus discordias reformidaret, præcipuè verò, quòd Arrhibæum Lyncestarum Regem in suam potestatem redigere cuperet. Præsens autem Lacedæmoniorum calamitas ipsis opportunè cecidit ad exercitum ex Peloponneso faciliùs educendum. Quòd enim Athenienses cùm cæteræ Peloponneso, tum verò potissimùm ipsorum [*Lacedæmoniorum*] agro [*semper*] imminerent. [*Lacedæmonij*] sperabant fore vt præcipuè [*hoc modo*] ipsos [*à sua regione infestanda*] auerterent, si vicissim [*ipsi quoque ipsos*] infestarent, copiis ad ipsorum socios missis. Præsertim [*cùm Perdiccas, & Chalcidenses*] parati essent ad [*hunc exercitum*] alendum, ipsosque [*Lacedæmonios*] ad defectionem [*ab Atheniensibus*] faciendam accerserent. Simul etiam [*Lacedæmonij magnam*] Helotum, [*ac seruorum suorum partem*] per speciosam [*auxilij mittendi*] causam [*ex agro Laconico*] emittere cupiebant, ne propter præsentem rerum statum, Pylo [*ab Atheniensibus*] occupata, aliquid noui molirentur. nam hoc quoque patrarunt, quòd ipsorum iuuentutem, & multitudinem reformidarent, (semper enim apud Lacedæmonios multa erant instituta, vt sibi ab Helotum insidiis cauerent) ipsis præceperunt, vt, quotquot ex ipsis se fortissimè contra hostes pugnasse persuasum haberent, ij secernerētur, quòd eos libertate donare statuissent, [*hoc modo*] mentem illorum explorantes, & existimantes prout vnus quisque primus se libertate dignum esse censuisset, sic etiam hos ipsos potissimùm, præ animi elatione, impetum in se facturos. Quare cùm duo millia [*delegissent, & cæteris Helotibus*] ante-

posuissent, hi quidem templa coronati circumiuerunt, vt libertate donati. Illi verò non multo pòst, ipsos ex hominum conspectu sustulerunt, nec dum quisquam nouit quonam modo eorum vnusquisque perierit. Tunc autem septingentos ex ipsis armatos cum Brasida libenter dimiserunt: cæteros verò [*Brasidas*] ex Peloponneso mercede conductos eduxit. Lacedæmonij autem ipsum Brasidam [*eundi*] maximè cupidum [*eò*] miserunt. Quinetiam ipsi quoque Chalcidenses eum propensis animis expetiuerunt, [*summoq; studio efflagitarunt,*] tū quòd vir consilio, manuque ad omnia promptus Spartæ haberetur, tum etiam quòd, ex quo [*illinc*] egressus esset, [*propter egregiam operam variis in rebus patria fortiter nauatam*] Lacedæmoniis cōmendatissimum se reddidisset. Quòd enim statim ab initio se iustū, & moderatum erga ciuitates præbuisset, multa loca ad defectionem impulit, alia verò per proditionē cepit. Ex quo Lacedæmoniis euenit, vt, si compositionem facere vellent (quod fecerunt) facta locorum permutatione, ea restituerēt, quæ cepissent, & reciperent, quæ amisissent, vtque Peloponnesus bello leuaretur. Atque multo pòst in bello, quòd res in Sicilia gestas est insequutum, illa Brasidæ virtus, & prudentia, qua tunc est vsus, quòd alij quidem, re ipsa [*virtutes eius*] experti fuissent, alij verò fama [*de virtutibus eius sparsa permoti, talem eum esse*] iudicarent, Atheniensium socios, amicitiæ Lacedæmoniorum maximè cupidos effecit. Nam cùm primus illinc prodisset, ac omnibus in rebus vir bonus visus fuisset, firmam opinionem [*in omnium animis*] reliquit, cæteros quoque [*Lacedæmonios*] eius esse similes. Tūc igitur Athenienses, postquàm eum in Thraciam peruenisse intellexerunt, cùm ipsum Perdiccam [*suæ Reipub.*] hostem esse iudicarunt,

runt, quòd cum huius [*hostilis*] aduentus autorem esse ducerent tum etiam apud socios, qui in illa regione erant, firmiora præsidia collocarunt, [*vt eos in officio, fideq; continerent.*] Perdiccas autem Brasida, eiusque copiis statim assumptis, cum suo exercitu bellum Arrhibæo Bromeri [*filio,*] Lyncestarũ Macedonum Regi, sibi finitimo, intulit, cùm propter controuersiam, quæ ipsi cum eo intercedebat, tum etiam quòd eum in suam potestatẽ redigere cuperet. Cùm autem cum suis copiis, & Brasida ad Lynci ingressum peruenisset, tunc Brasidas dixit se velle, priusquàm bellum Arrhibæo inferretur, eum conuenire, verbisque (si posset) ad societatem cum Lacedæmoniis faciendam inducere. nam & ipse Arrhibæus per caduceatorem [*Lacedæmoniis*] nuntiauerat, se paratum esse ad [*rem*] Brasidæ arbitro committendam. Et Chalcidensium legati, qui vnâ aderant, ipsum commonefaciebant ne in Perdiccæ gratiam pericula subiret, vt ad suas etiam res constituẽdas eius opera promptiore vti possent. Quinetiam Perdiccæ legati Lacedæmonem missi tale quiddam iactauerant, multa [*ipsum*] ex sibi finitimis circà locis ad illorum societatem adducturum. Hac igitur de causa Brasidas ex publica vtilitate rebus Arrhibæi fauere malebat. Perdiccas verò negabat se eo consilio Brasidam adduxisse, vt suarum controuersiarum arbiter esset: sed potius hostium destructor, quos ipse denuntiasset, eumque iniustè facturum [*dicebat,*] si se dimidium eius exercitus alente, in colloquium cum Arrhibæo veniret. Brasidas tamen [*Perdicca*] inuito, ac repugnante conuenit [*Arrhibæum*] eiusque verbis adductus, exercitum abduxit, priusquàm in eius agrũ irruptionem fecisset. Perdiccas verò ab eo tempore pro dimidia tertiam stipendij partem [*eius exercitui*] dedit,

quòd iniuriam sibi ab eo fieri putaret. Eadem æstate, continuò Brasidas, secum ducens & Chalcidenses, paulo ante vindemiæ tẽpus, Acantho Andriorum coloniæ bellum intulit. Acanthij verò, cùm illi, qui Chalcidensibus fauentes eum euocatum adducebant, tum etiam ipsa plebs, inter se contendebant, vtrum eum recipere deberent, nécne. Veruntamen propter metum fructuum, qui foris adhuc erant, multitudo Brasidæ verbis ad eum solum [*in vrbem*] recipiendum inducta, ea conditione vt eo audito consultaret, eum recepit. cùm autem [*Brasidas*] concionem adisset (erat autem non indisertus, vt Lacedæmonius) hæc verba fecit:

Brasidae concio.

Quòd ego, atque exercitus, viri Acanthij, à Lacedæmoniis [*huc*] emissi fuerimus, apertè declarat veram esse causam, quam belli initio prædiximus, nos, vt Græciam in libertatem vindicemus, bellum Atheniensibns esse facturos. Sed si serò venimus, decepti opinione belli, quod in illis regionibus geritur, qua sperabamus fore, vt sine vestro periculo Athenienses debellaremus, nemo [*nos*] reprehendat. Nunc enim, quum facultas est data, venimus, & vobiscum operam dabimus, vt eos debellemus. Miror verò quòd portas mihi clauseritis, & si meus aduentus vobis ingratus acciderit. Nos enim Lacedæmonij, existimantes nos venturos ad eos, qui velpriusquã ad ipsos re ipsa peruenissemus, animo saltem socij essent, & [*nostrum aduentum*] vobis gratum fore, tantum periculum subiimus, per alienum agrum iter multorum dierum facientes, summumque studium exhibẽtes. Vos verò, si quid aliud in animo habetis, aut si vestræ ipsorum, & cæte-

cæterorum Græcorum libertati obſiſtatis, [*hoc profectò*] graue fuerit. nam non ſolùm quia vos ipſi obſiſtitis: verùm etiam quia cæteri [*Græci,*] quos adibo, [*vt eos in libertatem vindicem,*] ſe mihi minus adiungẽt: *cùm aliis de causis,*] tum etiam hac difficultate permoti; quòd vos, ad quos primùm acceſſi, & qui vrbem opibus, & autoritate florentem obtinetis, & qui prudentes habemini, [*me*] non receperitis. neque [*huius veſtri facti*] vllam probabilem cauſam afferre potero, ſed [*videbor*] aut falſam libertatem [*Græcis*] afferre, aut [*huc*] veniſſe imbecillis, ac inualidus ad propulſandam Athenienſium vim, ſi [*vos*] inuaſerint. Atqui Athenienſes, quamuis copias maiores haberent, tamen cum hoc exercitu, quem nunc habeo, quum ad Niſæã profectus ſum, vt opem ei ferré, confligere non ſunt auſi. Quamobrem haud veriſimile videtur ipſos tantum copiarum contra vos eſſe miſſuros, quantus eſt claſſiarius exercitus, qui eſt ad Niſæam. Et ipſe huc veni non vt vllo maleficio vos afficiam: ſed vt Græcos in libertatem vindicem. Et Lacedæmoniorum Magiſtratus religioſiſſimo iureiurãdo obſtrinxi fore, vt ſocios, quos ego ſaltem ipſis adiunxero, liberos eſſe, [*ſuisq; legibus viuere*] ſinant. ſimul etiam [*huc ab ipſis ſum emiſſus,*] non vt vos ſocios habeamus, aut per vim, aut per fraudé [*nobis*] adiunctos: ſed contrà, vt vobis ab Athenienſibus in ſeruitutẽ redactis, in bello contra illos gerendo ſocij ſimus. Quapropter æquum eſſe cenſeo, vt neque ſuſpectus ſim [*vobis,*] præſertim cùm maximã, [*ac inuiolabilem*] fidem [*vobis*] dem, neque vindex infirmus exiſtimer, [*qui vim hoſtilem, ſi qua vobis inferatur, propulſare nequeam:*] vtque confidenter vos [*mihi*] dedatis. Quòd ſiquis fortè priuatim ſibi ab aliquo metuens, [*veretur*] ne ego ciuitatem aliqui-

bus tradam, [*& ideo ad deditionem faciendam*] minimè promptus est, [*is*] omniũ maximè [*suspicione, metuq́; deposito*] confidat. neque enim [*huc*] venio, vt factiones alam, neque existimo me [*vobis*] certam libertatem afferre, si patrio instituto neglecto, aut plebem nobilitati, aut nobilitatem plebi addicam. Nam [*huiusmodi libertas*] grauior esset, quàm externum hominum alienigenarũ imperium, nobisq́; Lacedæmoniis pro laboribus susceptis nulla gratia haberetur, sed potius pro honore, & gloria, culpa [*tribueretur, & infamiæ nota inureretur.*] Et nos ipsi [*grauius ac*] odiosius [*imperium*] quærere videremur, quàm qui virtutem non profitetur, propter quæ crimina, [*id est, quo nomine*] Athenienses bello persequimur. Nam illis saltem, qui [*ampla*] dignitate sunt prædıti, turpius est fraude speciosa res domesticas amplificare, [*& imperium quærere,*] quàm vi aperta. Nam vis quidem, iure potentiæ, quam fortuna dedit, infertur. Fraus verò, ab insidiis iniusti propositi grassatur. Adeò magnam circunspectionem adhibemus in iis, quæ nostra maximè intersunt. Neque verò præter iusiurandum, maiorem fidem accipere possitis, quàm ipsa facta, quæ si ex verbis perpendantur, [*& cum ipsis conferantur,*] necessariam opinionem [*vobis*] præbent, [*& cogunt vos credere, hæc*] è re vestra etiam esse, vt dixi. Quòd si me [*vobis*] ista proponente, [*& conditiones istas offerente,*] dicatis vos non posse quidẽ [*deditionem facere:*] sed tamen, quòd nobis beneuoli sitis, existimetis [*nos*] reiiciendos, ita vt nullo maleficio à nobis afficiamini, & [*dicatis*] libertatem, [*quam vobis offero,*] vobis videri cum periculo coniunctam esse, & æquum esse eam illis offerre, qui etiam eam accipere possunt, nullum verò inuitum cogere: Deos, & Heroas indigenas testabor,

me

me bono vestro venientem nihil verbis proficere. Quare vestrum agrum vastans, vos cogere conabor. nec amplius existimabo me iniustè facere: sed vel duabus de causis necessariis æquitatem à me stare [*censebo.*] partim quidem, propter Lacedæmonios, ne hac vestra beneuolentia, nisi deditionem feceritis, [*à vobis*] lædantur, [*ac oppugnentur*] pecuniis, quas Atheniensibus penditis; partim verò, ne [*cæteri*] Græci à vobis impediantur, ne seruitute liberētur. nec enim decēter hæc faceremus. ac ne debemus quidem [*nos*] Lacedæmonij [*Græcos*] inuitos in libertatem asserere, nisi alicuius boni publici causâ. Neque verò dominatum affectamus, sed potius cùm alios, [*qui dominatum affectant,*] coercere studeamus, plerisque [*Græcis*] iniuriam faceremus, si nos, qui libertatem vniuersis afferimus, vos [*huic*] resistentes toleraremus. Quamobrem rectè consulteris, operamque seriò detis, vt [*cæteris*] Græcis primi libertatis capessendæ autores existatis, & sempiternam gloriā [*vobis*] paretis, & cùm ipsi vestrarum priuatarum rerum nullam iacturam faciatis, tum etiam vniuersæ ciuitati pulcherrimum [*libertatis*] nomen imponatis. Atque Brasidas quidem hæc verba fecit. Acanthij verò, multis prius in vtranque partem dictis, cùm propter Brasidæ verba ad persuadendum apposita, tum etiam propter fructuum amittendorum metum, suffragiis clàm latis, plerique defectionem ab Atheniensibus faciendam censuerunt. Et cùm ipsum ad illud iusiurandū adegissent, quod summi Lacedæmoniorum Magistratus iurauerant, quum ipsum emiserant, nimirū fore vt socij, quos [*Lacedæmoniis*] adiungeret, suis legibus vterentur, [*liberiq; viuerent,*] ita demum [*eius*] exercitum receperunt. Nec multo post Stagirus etiam Andrio-

rum colonia defecit. Sequentis autem hyemis initio ſtatim, quòd Hippocrati, & Demoſtheni Athenienſium Imperatoribus res Bœotorũ eſſent tradendæ, & oporteret Demoſthenem quidẽ cum claſſe ad Siphas [*ei*] occurrere, illum verò ad Delium [*proficiſci,*] facta aberratione à diebus [*condictis,*] quibus vtrunque cum ſuis copiis [*ad locum destinatum*] ire oportebat, Demoſthenes quidem, cùm prius ad Siphas appuliſſet, & Acarnanas, & multos ex illis locis ſocios in ſua claſſe haberet, voti ſui compos fieri non potuit, inſidiis per Nicomachum, virum Phocenſem, ex Phanoteo, detectis, qui [*rem*] Lacedæmoniis indicauit: illi verò, Bœotis..cumque omnes Bœoti ad opem [*Siphis*] ferendam vndique concurriſſent, (nondum enim Hippocrates in [*eorum*] regione erat, ita vt [*eos*] infeſtare poſſet) Siphæ, & Chæronea [*à Bœotis ante illius aduentum*] occupata ſunt. Cùm autem illi, qui res nouas moliebantur, erratum animaduertiſſent, in ciuitatibus nihil innouarunt. Hippocrates verò excitato, [*ſecumq́; educto*] omni Athenienſi populo, ciuibus, incolis, & peregrinis, quotquot aderant, poſterior ad Delium peruenit, cùm Bœoti à Siphis iam reuerſi eſſent. ibique poſitis caſtris, Delium, Apollinis templum, hoc modo munire cœperunt. Foſſam circa templũ, & fanum ducebant: & humũ ex ipſa foſſa egeſtam pro muro aggerebant. & vallos [*in eam*] defigebant; & vineæ, quæ circa templum erat, materiam exciſam interſerebant; lapides etiam, & lateres ex proximis ædificiis, quæ diruta erant, detrahebant; omni denique ratione munitionem illam excitare, [*& ad iuſtam altitudinem erigere*] conabantur: turresque ligneas poſuerunt, vbi locus opportunus eſſe videbatur: faniq; nullum erat ædificium, nam vbi porticus erat, conciderat.

Cùm

cùm autem tertio die ex quo domo discesserant, opus aggressi fuissent, cùm hunc ipsum diem, tum etiam quartum, & quintum vsque ad prandij tempus in opere faciendo consumpserũt. Deinde cùm maxima [*munitionis*] pars fuisset absoluta exercitus quidem à Delio decem fermè stadia recessit, vt domum reuertens, statimq; leuis armaturæ milites (qui erant maxima totius exercitus pars) discesserunt. at grauis armaturæ milites castris [*ibi*] positis quiescebant, [*nec vlterius progrediebantur.*] Hippocrates verò [*in Delio*] adhuc subsistens, & custodias, & quicquid reliquum erat, quod circa propugnacula conficiendum esset, constituebat. Per hos autẽ dies Bœoti Tanagram conueniebant. Et postquàm ex omnibus ciuitatibus affuerunt, & cognouerunt Athenienses accedere, vt domum se reciperent, cæteris Bœotarchis (qui sunt vndecim) prœlium dissuadentibus, quòd [*Athenienses*] in Bœotia non amplius essent: (Athenienses enim, quum castra posuerunt, erant ferè in Oropiæ confiniis) Pagondas Æoladi [*filius*,] vnus ex Bœotarchis Thebanis, cum Arianthide Lysimachi [*filio*,] quòd imperium [*tunc*] penes ipsum esset, prœlium [*ibi*] comittere cupiens, & existimans satius esse belli fortunam periclitari, singulas cohortes adhortatus, ne frequentes aciem instructam desererent, Bœotis persuasit, vt aduersus Athenienses irent, & prœlium committerent, his verbis: Ne in mentem quidem cuiquam nostrum, qui Magistratum gerimus, viri Bœoti, venire oportuerat, non esse rationi consentaneum, nos cum Atheniensibus confligere, nisi ipsos in Bœotia adhuc deprehenderimus. Bœotiam enim, munitiõnibus in in ea extructis, ex agro finitimo profecti, sunt vastaturi. Ergo sunt hostes, quocunque in loco de-

prehensi fuerint, & vndecunque profecti hostilia facinora patrarint. Iam verò si cui [*non pugnare*] tutius esse videbatur, is mutet sententiam. Nec enim prouidentia considerationem æquè patitur in iis, quos alius inuadit, & quorũ ager [*cum omnibus bonis, quæ in eo sunt*,] in discrimen vocatur, atque [*in eo*,] qui sua quidem possidet: sed plura affectans, vltro bellum aliis infert. Vobisque patrium est institutum, externum exercitum vos inuadentem, pariter & in vestro, & in alieno solo propulsare. Quamobrem Athenienses, eosq; prçterea [*vobis*] finitimos, multo magis [*propulsare*] decet. Nam ita demum cuiusque ciuitatis libertas firmè retinetur, si adsit potentia, quæ finitimis populis resistere valeat. cùm iis verò, qui non solùm finitimos: sed etiam remotos in seruitutem redigere conantur, quo modo vel summo cum periculo certandum non fuerit? Exemplum autem ob oculos propositũ habemus, cùm Euboenses trans fretum sitos, tum etiam cæteræ Græciæ magnam partem, [*quo modo ab ipsis tractetur, &*] quo modo erga ipsos sit affecta. Et [*oportet*] scire, cæteros quidem de agri finibus cum gentibus finitimis dimicare, nobis verò si vincamur, vnicum minimè dubium finem in vniuersa [*nostra regione*] statutum iri. nam [*in eam*] ingressi, rebus nostris per vim potientur. Adeò istorum accolarum propinquitas nobis magis, quàm aliis est periculosa? Qui enim potentiæ confidentia (vt nunc Athenienses) arma vicinis inferunt, illum quidem, qui est quietus, [*& pacis studiosus,*] & qui in suo agro tantùm se defendit, confidentius inuadere consueuerunt. At eum, qui extra [*sui agri*] fines [*hosti fortiter*] occurrit, & qui, si occasio fuerit, belli facit initium, minus promptè bello premere [*solent.*] Huius autem

tem rei documētū aduerſus iſtos habemus. cùm.n. eos ad Coronæam viciſſemus, quo tépore propter noſtras ſeditiones agrū [*noſtrum*] occupatum tenebant, magnam Bœotiæ ſecuritatē ad hoc vſq; tempus præſtitimus. Quorum nos memores operam dare oportet, vt & maiores natu, [*noſtri ſimiles ſimus, & præclara*] facinora [*à nobis*] prius edita, [*nunc*] imitemur; & minores natu, qui filij ſumus patrū illorū qui tūc viri fortes fuerunt, ne domeſticas virtutes, [*laudesq.*] dedecoremus : ſed perſuaſum habentes Deum à nobis ſtaturum, cuius fanum iſti nefariè muro ſeptum tenent, & ſacrificiis freti, quæ nobis immolantibus lætum, ac felicem rerum euentum promittunt, aduerſus hos tendamus, [*& manus cum ipſis conſeramus,*] & demonſtremus [*ipſis, ipſos*] obtinere poſſe ea, quæ concupiſcunt, ſi bellum [*ignauis, & vim hoſtilem*] non propulſantibus inferant. Illos verò, quorum patria, ac innata generoſitas fert, vt & ſuum ipſorū [*agrum*] pugna ſemper liberent, [*eiusq. libertatem fortiter tueantur,*] nec alienum in ſeruitutem iniuſtè redigant, non permiſſuros, vt [*iſti*] è ſuis finibus ſine certamine diſcedāt. Pagondas his verbis Bœotos adhortatus, perſuaſit [*ipſis,*] vt irent aduerſus Athenienſes. Confeſtimque motis caſtris exercitum eduxit. Iam enim erat ſerum diei. Et cùm ad ipſorū [*hoſtium*] caſtra prope acceſſiſſet, in loco ſubſiſtens, vnde colle interiecto, alteri alteros conſpicere non poterant; aciem inſtruxit, & ad prœlium ſe præparauit. Hippocrates autem, qui apud Delium erat, cùm ei nuntiatum fuiſſet Bœotos aduerſus [*Athenienſes*] venire, mittit ad exercitum, imperans vt in ſuos quique ordines ſe reciperent, nec multo pòſt ipſi adfuit, relictis fermè trecentis equitibus circa Delium, tum ad loci cuſtodiam, ſi qua manus ipſum adoriretur,

tum etiam vt, occasione obseruata, Bœotos in ipso prœlio à tergo aggrederentur. Bœoti verò his [*milites*] opposuerunt, qui vim ipsorum propulsarent. cùm autem omnes ipsorũ res rectè haberent, in summo colle [*hostibus*] apparuerunt, & cum armis [*ibi*] substiterunt, acię instructa, vt pugnaturi erant: septem fermè grauis armaturæ millia, leuis verò, supra decem millia, equites mille, & peltati quingenti. Dextrũ autem cornu tenebant Thebani, eorumque socij. Medij verò [*erant*] Haliartij, Coronæi, & Copæenses, cæteriq; Stagni accolę. Sinistrum verò tenebant Thespienses, Tanagræi, & Orchomenij. In vtroque autem cornu erat equitatus, & leuis armatura. Et Thebani quidem, milites in quinos, & vicenos in longitudinem digesserant. reliqui verò [*instructi erant*,] vt cuique contigit. Atque hic quidem erat Bœotorum apparatus, hæcque aciei instructæ ratio. Athenienses verò, quamuis hostibus numero pares essent, tamen totum grauis armaturæ exercitũ in octonos tantùm milites in longitudinem digesserunt. Equitatus verò in vtroq; cornu erat. sed leuis armatura, consultò quidem instructa, nec vlla tunc aderat, nec in vrbe erat. Sed & illa, quæ [*cum Hippocrate*] ad istam expeditionem exierat, quamuis hostes numero longè superaret, tamen magna ex parte inermis erat, quippe quòd totus exercitus ex peregrinis promiscuè, & ciuibus, qui [*tunc*] aderant, collectus esset. Quare vt primùm domum ire cœperunt, non affuerunt nisi pauci. Cùm autẽ in acie iam starent, & mox concursuri essent, Hippocrates dux ad Atheniensium exercitum aduenit, hisq; verbis [*eum ad rem fortiter gerendam*] est adhortatus:

HIPPOCRATIS AD MILITES ADHORTATIO.

Breuis

Breuis quidem erit, ô Athenienses, hæc adhortatio: sed apud viros fortes idem valet [*breuis, ac longa oratio, hacq; adhortatione vtar*] potius vt vos cõmonefaciã, quàm vt [*quicquã vobis*] imperẽ. Nemini autẽ vestrum in mẽtem veniat, nos in alieno [*solo,*] quasi res nostra nõ agatur, tantũ periculum subire. Nam in istorum [*agro*] pro vestro certamen est futurum. Et, si vicerimus, Peloponnesij sine istorum equitatu in vestrum agrum nunquam irrúmpent. Vno autem prœlio & istum [*vestro*] adiungatis, & illum in maiorem libertatem vindicetis. In eos igitur impetum faciatis è dignitate ciuitatis, quam vnusquisque [*vestrum*] patriam habet, & quam inter Græcas ciuitates principem esse gloriatur, & [*è dignitate*] vestrorum maiorum, qui duce Myronide, istis ad Oenophyta prœlio superatis, Bœotiã quondam tenuerunt. Cùm autem Hippocrates his verbis [*suos milites*] adhortaretur, & ad mediam vsque exercitus aciem iam progressus esset, nec maiorem eius partem ocius adire amplius posset, Bœoti, ipsi quoque, cùm Pagondas eos celeriter adhortatus fuisset, illicque pæana cecinisset, de colle [*in Athenienses*] signis infestis ferri cœperũt. Athenienses verò & ipsi in eos è diuerso prodierunt, cùrsuque conflixerunt. sed vtriusque exercitus extremæ partes ad manus non venerunt: at idem [*incommodum vtraque*] sunt passæ. nam aquarum riui, [*alueiq; torrentium eas*] impediuerunt. Cætera verò acies constitit pugnans acriter, & clypeis, [*ac vmbonibus aduersarium*] repellere connitẽs. Et sinistrum quidem Bœotorum cornu, vel ad mediam vsque ipsius partem, ab Atheniensibus victum est, & [*Athenienses*] cùm alios, qui in ea parte collocati fuerant, tum verò præcipuè Thespienses insequuti sunt. Nam cùm milites, qui prope ipsos [*Thespienses*] fuerant instru-

cti,se recepissent, & [*reliqui*] in angusto [*loci spatio ab Atheniensibus*] circũuenti fuissent, qui ex ipsis Thespiensibus perierunt, in ipso conflictu se defendentes concisi fuerũt. Quinetiam nonnulli Athenienses, in hoste circumueniendo perturbati, [*& permisti,*] se mutuis vulneribus interfecerũt, quòd se non internoscerent. Ab hac igitur parte Bœotorum exercitus superatus est, & ad eã, quæ pugnabat, confugit. Dextrum verò, in quo ipsi Thebani erant, Athenienses superauit. & cùm [*Thebani*] paulatim [*ipsos*] repulissent, primùm insequebantur. Accidit autem vt, cùm duæ equitum turmæ à Pagonda circum collem clàm circummissæ fuissent (cùm sinistrum ipsorum cornu laboraret) eoque superato [*hostibus*] repentè apparuissent, Atheniensium cornu, quod vincebat, existimans aliũm exercitũ contra se venire, grauiter timere cœperit. Quare cùm Athenienses vtrinque iam premerentur, cùm ab his, [*qui præter eorum expectationem aduenerant,*] tum à Thebanis insequentibus, & [*eorum ordines*] dissoluentibus, vniuersus ipsorum exercitus in fugam se coniecit. Et alij quidem ad Delium, & mare cursu contenderunt, alij verò ad Oropum, alij ad Parnetha montem, alij verò aliò, vt quibusque salutis spes ostendebatur. Bœoti verò [*eos*] insequentes cædebant, & præcipuè ipsorum equites, & Locri, qui illis dudum in fugam versis, [*Bœotis*] auxilio venerant. Sed cùm nox suo interuentu prœlium impedisset, fugientium turba faciliùs dilapsa salutem sibi peperit. Postridie verò, cùm ij, qui erant Oropi, tum etiam ij, qui erant in Delio, præsidio [*ibi*] relicto, (nam, [*quamuis ab hoste victi fuissent,*] id tamen adhuc tenebant) domũ mari se receperunt. Et Bœoti, erecto trophæo, suorumque cadaueribus susceptis, hostiumque [*cadaueribus*] spoliatis, & pręsidio relicto,

relicto, Tanagram redierunt. Et consilia de oppugnando Delio inibant. Caduceator verò, qui ab Atheniensibus missus fuerat, vt ipsorum cadauera [*à Bœotis*] repeteret, iter faciēs, obuiam fit Bœotorum caduceatori, qui cùm ipsum reuocasset, & dixisset eum nihil acturum, priusquàm ipse domum reuertisset, cùm coram Atheniensibus stetisset, exposuit mandata Bœotorum, [*demonstrans*] eos nefariè fecisse, qui iura Græcorum violarint. Omnium enim esse institutum, vt, quum alienum agrum inuadūt, à templis, [*locisq; sacris*,] quæ in eo sunt, abstineant. Athenienses verò Delium communisse, ac incolere, & quæcunque in profano [*loco*] homines facere solent, hæc omnia in illo fano [*ab his*] fieri. aquam etiam, quam sibi [*Thebanis*] attrectare nefas esset, nisi in sacrificiorum vsu, ad manus abluendas, haurire, [*& ad alios profanos vsus ea abuti.*] Quare cùm Dei, tum sua ipsorum causa Bœotos, inuocantes Dæmones, communes agri sui prçsides, & Apollinem, edicere, vt è templo excedāt, sua secum absportantes. Cùm caduceator hæc dixisset, Athenienses suo caduceatore ad Bœotos misso, negarunt se vllam iniuriam tēplo fecisse, nec in posterum sua sponte se vllo modo id læsuros. nam ne initiò quidem se hac de causa id ingressos esse [*dicebant*:] sed potius, vt illinc eos, qui iniuriam sibi facerent, vlciscerentur. Esse autem Græcorum institutum, vt, penes quos fuerit imperium cuiusque regionis, siue magnæ, siue paruæ, semper etiam penes eosdem sint & ipsa templa, iis ceremoniis culta, quibus coli possunt, præter eas, quæ moribus iam sunt recepta. Etenim Bœotos, aliosq; permultos, quotquot agrum aliquem pristinis colonis per vim expulsis incolunt, aliena templa primùm inuasisse, & nunc ea pro suis possidere. Quare se quoque, si amplio-

rem illorum agri partem in suam potestatem redigere possent, eamq; retenturos [*dicebant.*] Iam verò se ex ea parte, in qua erant, vtpote ex suo [*agro,*] nequaquam sua sponte discessuros. Aquam etiam se necessitate coactos mouisse, ad quam [*necessitatem*] se non per insolentiam impulsos fuisse: sed, dum illos vlciscuntur, qui priores in suum agrum irruperant, ea vti coactos fuisse. Consentaneum autem esse, veniam aliquam vel ab ipso Deo dari omnibus, qui bello, aut aliqua alia periculi necessitate coacti aliquid admittunt. Etenim delictis non voluntariis aras [*Deorum*] esse refugium, scelerisque nomen impositum illis flagitiis, quæ quis nulla necessitatis vi compulsus admittit, non autem illis, quę homines rebus aduersis coacti committere audent. Ipsosque multo magis impiè facere, qui pro templis, [*locisq; sacris*] militum cadauera restituere vellent, quàm eos, qui templis, [*eorumq; restitutione*] nollent recuperare ea, quæ deceret. Planè autem iubebant [*suum caduceatorem*] illis declarare, se non recessuros ex Bœotorum agro. Se enim non amplius in illorum agro esse: sed in eo, quem armis quæsissent. Sed tamen ex patriis institutis, [*se postulare, vt*] factis induciis, [*& fide publica interposita, sibi per eos, suorum*] cadauera suscipere [*liceret.*] Bœoti verò responderunt, siquidem [*Athenienses*] in Bœotia essent, vt ex suo agro discedentes, res suas absportarent. Sin in illorum, se scire quid faciendum esset. Existimantes agrum Oropium (in quo contigerat, vt illorum milites, pugna in cõfiniis commissa, cæsi iacerent) Atheniensium quidem esse, quòd illorum imperio subiectus esset: sed tamen ipsos nunquam se inuitis, suorum cadaueribus potituros. Pro illorum autem agro nullas inducias faciendas, [*nec vllam fidem publicam ipsis dandam*]

cen-

censebant. Illud verò responsum, [*quo dicebant,*] vt [*Athenienses*] ex suo [*Bœotio agro*] abirent. & reciperent ea, quæ repetebant, honestum esse [*ducebant.*] Atheniensium autem caduceator his auditis re infecta discessit. Et Bœoti protinus accersitis ex sinu Meliaco iaculatoribus, & funditoribus, cùm duo quoque grauis armaturæ militum Corinthiorum millia, post prœlium commissum, auxilio ipsis venissent, & pręsidiarij Peloponesiorum milites, qui ex Nisæa [*ab Atheniensibus per deditionem capta*] discesserant, & Megarenses vnà cum ipsis, aduersus Delium castra mouerunt, & munitionem oppugnare cœperunt: & cùm alio oppugnationis genere [*eam*] tentarunt, tum etiam machinam, quæ eam cepit, admouerunt, hunc in modum factam. Cùm ingentem antennam in duas partes secuissent, omnem excauarunt, eamque rursus vt fistulam aptè commiserunt, & in ipsa extrema lebetem catenis appenderunt, & fistula tota ferrea ad flatum ciendum, ex antenna prominens, in ipsum [*lebetem*] demittebatur, & [*antenna*] magnā etiam reliqui ligni partem ferro præmunitam habebat. Hanc autem machinam ex longinquo spatio carris aduectam admouerunt muro, qua parte potissimùm vitibus, lignisque constructus erat. Et cùm propè [*murum*] esset, grandibus follibus ad antennæ caput, quod ad ipsos spectabat, applicitis, flatum ciebant. flatus autem, qui per [*arctum antennæ bene commissæ*] foramen, in lebetem, habentem prunas, & sulphur, & picem, [*confertus rectà*] ferebatur, ingentē flammam excitauit, & murum incendit, ita vt nullus super eum amplius consistere poterit: sed [*omnes eo*] deserto in fugam sese dederint, & munitio hoc modo capta fuerit. Præsidiariorum autem alij quidem ceciderunt, ducenti verò capti fuerunt. Cæterorum

verò multitudo naues conſcendit, domumque ſe recepit. Cùm autem decimoſeptimo die à pugna commiſſa Delium receptum fuiſſet, & caduceator, qui ab Athenienſibus[*ad Bœotos antè*]miſſus fuerat, rerum geſtarum prorſus ignaros, [*ad eoſdem*] non multo pòſt iterũ veniſſet cæſorum [*recipiendorum*] cauſa, Bœoti [*eos*] reddiderunt, nec amplius idem, [*quod antè*] reſponderunt. In illa autem pugna perierunt, ex Bœotis quidem, paulo pauciores quàm quingenti, ex Athenienſibus verò paulò pauciores quã mille, & Hippocrates [*eorũ*] imperator. At militum leuiter armatorũ, & lixarum magnus numerus. Poſt hanc pugnam, Demoſthenes etiam paulo pòſt (cùm ipſi tunc ad Siphas per proditionem occupandas profecto res non ſucceſſiſſet) cum copiis Acarnanum, & Agræorum, & Athenienſium quadringentis grauis armaturæ militibus, quos in ſua claſſe habebat, egreſſus eſt in agrum Sicyonium. Et priuſquàm omnes [*eius*] naues [*eò*] appellerent, Sicyonij ad ſua tutanda celeriter profecti, eos, qui in terram egreſſi fuerant, fugauerunt, & ad naues vſque perſequuti ſunt: & [*eorum*] alios quidem interfecerunt, alios verò viuos ceperunt. Et trophęo erecto, cæſos ſuis pace ſequeſtra reddiderunt. Sub eoſdem dies, quibus res ad Delium geſta eſt, Sitalces etiam Odryſarum Rex, cùm bellum Triballis intuliſſet, & prœlio victus fuiſſet, exceſſit vita. Seuthes verò Sparadoci [*filius,*] qui erat ipſius ex fratre nepos, [*ei ſucceſſit, ac*] Odryſarum, & cæteræ Thraciæ, cui & ille imperauerat, regnum obtinuit. Eadem hyeme, Braſidas cum ſociis, quos habebat in Thracia, Amphipoli ad Strymonem fluuium ſitæ, Athenienſium coloniæ, bellum intulit. Hunc autem locum, in quo nunc vrbs eſt ſita, primùm quidem & Ariſtagoras Mileſius, [quum Regem Darium

rium fugeret, colonia [*huc*] deducta condere tentauit: sed ab Edonis expulsus fuit. Deinde verò & Athenienses, duobus, & triginta pòst annis, [*huc*] missis decem millibus incolarum, tum suorum, tum aliorum, quotquot ire voluerant, qui apud Drabescum à Thracibus interfecti fuerunt, [*eundem locum condere sunt conati.*] Rursus etiam [*iidem*] Athenienses vnde tricesimo anno [*huc*] reuersi, Agnone Niciæ [*filio,*] coloniæ duce emisso, expulsis Edonis, hanc vrbem condiderunt, quæ prius Nouemviæ vocabatur. Eionem autem belli sedem fecerant, vnde proficiscebantur, quam ipsi maritimum emporium in fluuij ostio situm tenebãt, quinque, & viginti stadiis distans ab vrbe, quæ nunc est, quam Agnon [*ideo*] vocauit Amphipolim, quòd à Strymone hinc inde allueretur, & ab vtroque latere cingeretur, muroque longo à fluuio ad fluuium ducto circunseptam, conspicuam mare versus, & continentem, coloniam condidit. Brasidas igitur castris ex Arnis agri Chalcidensis [*vrbe*] motis, cum suis copiis aduersus hanc [*vrbem*] proficiscebatur. Et cùm circa solis occasum ad Auloné peruenisset, & Bromiscum, qua Bolbe stagnum in mare ingreditur, cœnatusque, noctu ire perrexit. cœlum autem erat turbidum, & subningebat, quo etiam lubentiùs iter susceperat, quòd Amphipolitanos, qui in vrbe erant, præter proditores, latere vellet. Nam in ea erant cùm Argiliorum nonnulli (Argilij autem sunt Andriorum coloni) domicilium illic habentes, tum etiam alij, qui proditionis huius erant socij, partim quidé à Perdicca, partim veró à Chalcidensibus [*ad hoc faciendum*] inducti. Sed potissimùm Argilij, tum quòd proximè habitarent, tum quòd Atheniensibus semper essent suspecti, & huic vrbi insidiarentur, postquàm occasio oblata est, & Brasidas aduenit, qui vel multo antè egerat cum il-

lis [*Argilijs*,] qui illic degebant, vt vrbs[*Amphipolis*]dederetur, tunc in [*Argilum suam*] vrbem eum receperunt, & cùm illa nocte defectionem ab Atheniensibus fecissent, [*Brasidæ*] copias ad fluuij pontem deduxerũt. Vrbs autem [*à ponte*] distat amplius, quàm[*ripa fluminis ab opposita ripa, quâ per pontem erat*]transitus. nec [*vlli*] muri[*tunc*]erant erecti, quemadmodum nunc: sed quoddam modicũ præsidium ibi collocatum erat. Quod cùm facilè Brasidas repulisset, simul proditionis, simul tempestatis, simul etiam aduentus repentini beneficio, pontem transiuit, & Amphipolitanorum extra[*vrbem*]habitantium res, quæ in toto illo loco erant, statim in suam potestatem redegit. Cùm autem eius transitus illis, qui in vrbe erant, inopinatus accidisset, & eorum, qui extra erant, multi caperentur, alij verò ad muros, [*vrbemq́;*] fuga se reciperent, Amphipolitani in magna trepidatione constituti fuerunt, præsertim quòd mutuò suspecti essent. Ferunt autem Brasidam, si cum suis copiis ad prędam se conuertere noluisset: sed ad vrbem subitò contendisset, omnium opinione eam fuisse capturum. Iam verò ille castris [*ibi*] positis, in ea, quæ extra erant, excursiones fecit, & cùm per eos, qui intus erant, nihil ipsi succederet, quemadmodum expectabat, quieuit, [*& incœpto destitit.*] Qui verò proditoribus erant aduersarij, cùm numero longè superiores essent, ita vt impedirent nè [*vrbis*]portæ aperirentur, [*nuntios*] miserunt cum Eucleo duce, qui ab Atheniensibus[*missus*] ad vrbis præsidium apud ipsos erat, ad alterum ducem, qui erat in Thracia, Thucydidem Olori [*filium*,] qui hæc conscripsit, in Thaso agentem, (est autem insula, Pariorum colonia, ab Amphipoli distans fere dimidiati diei nauigatione)[*eum*]rogantes, vt opem sibi ferret. Ille verò hac

ade-

re audita, cum septem nauibus, quæ fortè [*tunc illic*] aderant, [*ad opem ipsis ferendam*] iuit. Volebat autem potissimùm quidem Amphipolin, antequàm vlla deditio fieret; sin minus, Eïonem præoccupare. Interea verò Brasidas, tum quòd metueret nauium auxilium è Thaso [*venturum*,] tum quòd audiret Thucydidem in illa Thraciæ parte secturas aureas, & officinas aurarias possidere, atque hinc opibus valere inter primores eorum, qui continentem incolebant, vrbem, si posset, anticipare festinanter conabatur, ne, si ipse [*Thucydides eò*] perueniret, plebs Amphipolitana, sperans ipsum & classe, & sociorum auxiliis ex Thracia coactis se, [*vrbemq́ suam periculo liberaturum*, &] conseruaturum, iam sese dedere recusaret. Quare deditionis conditiones æquas [*Amphipolitanis*] offerebat, edicto per præconem in hæc verba facto, vt Amphipolitanorum, ac Atheniensium, qui in vrbe erant, quisquis vellet, pari, eodemque ciuitatis iure fruens, in suis bonis maneret: qui nollet, is abiret, suas fortunas exportans, intra quinque dies. Plebs verò [*hoc*] audito, sententiam mutauit, præsertim quòd Atheniensium quidem in vrbe habitantium exiguus esset numerus, maior verò [*incolarum*] pars esset [*turba*] promiscua, [*quæ ex diuersis ciuitatibus eò confluxerat.*] Quinetiam multi, qui intus erant, erant propinqui illorum, qui extra capti fuerant, & præ metu edictum æquum esse existimabant: Athenienses quidem, quòd [*illinc*] exire vehementer cuperent, tum quia non paria pericula sibi imminere ducebant, tũ etiam quia nullũ auxilium sibi celeriter latum iri putabant. Cætera verò multitudo, tum quòd æquabili ciuitatis iure non priuarentur: tum etiam quòd præter opinionem periculo liberarentur. Quare cùm illi, qui cum Brasida [*de vrbis deditione*] ege-

rant, iam vel palàm affirmarent æquas esse conditiones, [*quas ille offerebat,*] postquàm animaduerterunt ipsam quoque plebem mutasse sententiam, neque Atheniensium duci, qui aderat, aures amplius præbere, [*ita demum*] facta est conuentio, & [*Brasidam in vrbem*] receperunt illis conditionibus, quas per præconem edixerat. Atq; illi quidem hoc modo vrbem [*Brasidæ*] dediderunt. Thucydides verò, eiusque naues eodem die serò, [*post solis occasum*] Eïonem appulerunt. Et Amphipolin quidem Brasidas modò occupauerat, Eïonem verò quin occuparet, per unam duntaxat noctem stetit. Nisi enim naues ad opem [*ei*] ferendam celeriter venissent, simul atque dies illuxisset in eius potestatem redacta fuisset. Postea verò, Thucydides quidem res Eïone constituebat, vt & in præsentia, si Brasidas [*eam*] inuaderet, & in posterum quoque tuta esset, receptis iis, qui ex fœdere, [*& deditionis conditionibus*] ex superioribus, [*ac mediterraneis locis*] abscedere voluerant. Ille verò, cùm ad Eïonem secundo flumine cum multis nauigiis repentè vectus fuisset, si fortè lingula, quæ [*mare versus*] à muris excurrit, occupata, fluminis ostio potiretur, quinetiam cùm [*eam*] simul à terra tentasset, vtrinque [*pariter*] est repulsus. Quare ad res Amphipolitanas instruendas, [*& componendas*] se contulit Et ad eum defecit Myrcinus ciuitas Edonensis, Pittaco Edonorum Rege, à Goaxis liberis, & Braure ipsius vxore cæso. nec multò pòst & Gampselus, & Oesime [*idem fecerunt,*] sunt autem istæ [*ciuitates*] Thasiorum coloniæ. Perdiccas autem, qui statim post [*Amphipolim*] captam adfuerat, [*Brasidam*] in his rebus constituendis adiuuabat. Amphipoli autem capta, Athenienses vehementer trepidare cœperunt, præsertim quòd hæc ciuitas ipsis esset perutilis.

lis, tum propter materiam ad naues ædificãdas aptam, quæ illinc mittebatur, tum propter pecuniarum prouentum, [*& vectigalia, quæ inde pendebantur*,] tum etiam quòd aduersus ipsorum socios ad Strymonem vsque, Thessalis deducentibus, accessus Lacedæmoniis [*iam*] pateret. Nam nisi [*Lacedæmonij*] pontem in sua potestate habuissent, quòd à superiore quidem [*pontis*] parte, [*quæ loca mediterranea spectabat*,] ingens, longeque patens fluminis palus esset, ab illa verò parte, quæ Eïonem spectabat, [*Athenienses*] cum sua classe [*transitum*] seruarent, [*illi*] haudquaquam vlterius progredi posse [*existimabant*.] Tunc verò facilis [*accessus*] iam esse existimabatur. Et [*ideo*] verebantur ne socij deficerent. Nam Brasidas cùm in cæteris [*rebus*] se moderatum præbebat, tum verò verbis vbique declarabat se [*a Lacedæmoniis*] ad Græciam liberandam emissum. Quare cùm ciuitates, quæ Atheniensium imperio parebant, audirent & Amphipolim captam, & quæ [*vir ille*] præstabat, illiusque mansuetudinem, tunc ad res nouandas maximè erectæ fuerunt. Et caduceatores ad eum clàm mittebant, rogantes vt [*ad se*] accederet, & pro se quique ad illum primi deficere cupientes. nam impunitas ipsis [*fore*] videbatur, [*& sine periculo se defectionem facturos sperabant*,] partim quidem, quòd falsò putassent Atheniensium potentiam non esse tantam, quantam postea manifestè fuisse constitit: partim verò, quòd incerta voluntate magis, quàm certa prouidentia [*ita*] iudicarẽt. Homines enim id quidẽ, quod cupiunt, inconsideratæ spei permittere, quod verò non cupiunt, id rationis pertinacia reiicere consueuerunt. Præterea tum quòd Athenienses cladem in Bœotia recens accepissent, tum quòd Brasidas verbis ad animos ho-

minum alliciendos appositis vteretur, nec vera referret, Athenienses non ausos esse confligere secum apud Nisæã, vbi suum exercitum solum haberet, confidebant, & nullum contra se venturũ credebant. Potissimùm verò, propter rerum nouarum studium, quod in præsentia voluptatem [*ipsis*] afferebat; simul etiam quòd [*tunc*] primùm Lacedæmoniorum, qui [*belli gerendi*] cupiditate flagrabant, periculum essent facturi, ad quoduis discrimen adeundum erant parati. Quæ cùm [*Brasidas & Athenienses*] intellexissent. Athenienses quidem, vt in illis temporum angustiis, & hyeme licebat, [*præsidia*] in vrbes dimiserunt. Ille verò, cùm nuntium Lacedæmonem misisset, [*alias*] copias, [*præter eas, quas iam habebat, ad se*] mitti iubebat, & ipse ad Strymonem ad naues compingendas se accingebat. Lacedæmonij verò, partim quidem propter inuidiam, qua ciuitatis principes eius gloriæ inuidebant; partim verò, quia suos ciues in insula [*Sphacteria*] captos recuperare, bellumque finire malebant, [*copias, quas petebat,*] ipsi non suppeditarunt. Eadem hyeme, Megarenses, cùm longos muros, quos Athenienses ipsis ereptos tenebant. recuperassent, eos æquarunt solo. Brasidas verò post Amphipolin captam, cum sociorum exercitu, quem habebat, profectus est in Acten, quæ sic vocatur. Hæc autem à fossa, quam Rex [*Persarum*] fecerat, introrsus prominet, & Athos ipsius mons excelsus ad Ægeũ pelagus terminatur. Vrbes verò continet, Sanen, Andriorum coloniam, ad ipsam fossam, mare versus, quod Eubœam spectat, & alias, Thyssum, & Cleonas, & Acrothoos, & Olophyxum, & Dion, quæ à promiscuis barbarorum bilinguium gentibus habitantur. Quinetiam exigua quædam gentis Chalcidicæ pars [*illic*] inest:
sed

ſed maxima [*gentium illarum*] pars eſt Pelaſgica, ex illis Tyrrhenis, qui Lemnum, & Athenas quondam incoluerunt, & Biſaltica, & Creſtonica, & Edonica. Habitant autem in paruis oppidulis. Harum pleræque ad Braſidam defecerunt: ſed hanc,& Dion [*ipſi*] reſtitit. Et [*ideo Braſidas*] illic habens ſtatiua, regionem ipſarum vaſtabat. ſed cùm imperata facere nollent, continuò caſtra mouit aduerſus Toronam Chalcidicam, quam Athenienſes tenebant. Ipſumque pauci quidam, qui vrbẽ dedere parati erant,[*ad eò veniendum*] ſolicitabant. Et cùm [*eò*] perueniſſet dum adhuc nox eſſet, iam circa primum diluculum, cum exercitu conſedit ad Caſtoris, & Pollucis templum, quod ab vrbe tribus ferme ſtadiis diſtat. Atque cæteris quidem Toronæis, qui in vrbe erant, & Athenienſibus, qui ibi præſidio erant,eius aduentus erat ignotus. ſed qui cum eo de vrbis proditione egerãt, cùm eum venturum ſcirent, & aliquot ex ipſis ad eum clam acceſſiſſent, ipſius aduentum obſeruabant. Cùm autem eum iam adeſſe ſenſiſſent, ad ſe deduxerunt ſeptem viros, qui nulla alia arma præter pugiones habebant. Tot enim duntaxat ex viginti viris, quibus primùm negotium fuerat, ingredi non dubitarunt:(Lyſiſtratus verò Olynthius ipſos ducebat) qui cùm per murũ ad mare vergentem, [*in vrbem*] clàm penetraſſent, & in ſummam arcem aſcendiſſent, milites præſidiarios, qui in ea erant (vrbs enim in colle ſita erat) interfecerunt. & portulam, quæ Canaſtræum verſus erat, perfregerunt. Braſidas verò cum cæteris quidem copiis aliquantulum progreſſus, quieſcebat: ſed centum peltatos præmiſit, vt, ſimul ac portæ aliquæ apertæ fuiſſent; & ſignum, de quo inter eos conuenerat, ſublatum fuiſſet, primi irrumperent. Atque hi quidem, cùm

mora fieret, & mirarentur [*quænam esset huius moræ causa,*] paulatim ad vrbem accedebant. Toronæi verò, qui cum [*Brasidæ militibus iam*] ingressis, in vrbe rem adornabant, cùm portulam perfregissent, & portas, quæ ad forum ducebant, diffracto vecte aperuissent, primum quidem quosdam per portulam circunductos introduxerunt, vt oppidanos rerum, quæ gerebantur, prorsus ignaros, & à tergo, & ab vtroque latere repentè aggressi terrerent. Deinde verò ignis signum, quod condictum fuerat, sustulerunt, & per portas, quæ ad forum ducebant, iam reliquos peltatos [*in vrbem*] receperunt. Brasidas autem signo, de quo inter ipsos conuenerat, conspecto, cursu contendit, cum suis copiis excitatis, quæ clamore simul sublato metum ingentem oppidanis incusserunt. Atq; alij quidem protinus per portas irruperũt, alij verò per trabes quadrangulares, quæ muro collapso, qui reficiebatur, ad saxa tollenda erant appositæ. Brasidas igitur, totaque multitudo confestim ad superiorem, ac eminentiorem vrbis partem se conuertit, quòd eam à summo, & prorsus occupare vellet, [*vt eius arce, locisq; superioribus occupatis eam in sua potestate firmius teneret.*] Reliqua verò multitudo per omnes [*vrbis*] partes nullo discrimine discurrebat. At Toronæorum, dum vrbs caperetur, maior quidem pars rerum ignara tumultuabatur, [*& vehementer trepidabat.*] proditionis verò autores, & quibus hæc placebant, statim se coniunxerunt cum iis, qui ingressi erant. Athenienses verò (erant enim grauis armaturæ milites ad quinquaginta, qui in foro dormiebant) cùm hoc sensissent, aliquot quidem ipsorum, qui in eorum manus inciderant, cæsi sunt, reliqui verò, partim itinere pedestri, partim ad duas naues, quæ excubias agebant, fuga se recipientes, euaserunt

transferunt in Lecythum, præsidium, quod ipsi tenebant, occupata arce, quæ angusto Isthmo ad mare intercepta erat. Confugerunt autem ad eos & Toronæorum, quotquot eorum erant studiosi. Cùm autem dies iam illuxisset, & vrbs constanter teneretur, Brasidas Toronæis quidem, qui ad Athenienses confugerant, & cum ipsis erant, per caduceatorem edixit, vt quisquis vellet, ad sua egressus, sine metu, [*liberéq;*] in ciuitate ex patriis institutis viueret. Athenienses verò, caduceatore ad eos misso, accepta fide, & sua absportantes, Lecytho, quippe quòd Chalcidensium esset, exire iussit. Illi verò se quidem [*locum*] non deserturos dixerunt: sed tamen postularunt, vt sibi per vnius diei spatium ad suorum cadauera suscipienda fidem daret. Hic verò fide publica interposita duos [*dies ipsis*] concessit. His autem [*diebus*] & ipse vicina ædificia firmauit, & Athenienses sua. Et consilio Toronæorum coacto, iisdem verbis apud ipsos, quibus & apud Acanthios, est vsus: Non esse æquum, eos, qui secum de vrbe dedéda transegissent, existimari aut [*cæteris*] deteriores, aut proditores esse. nec enim pecuniis inductos hoc fecisse, vt ciuitaté in seruitutem redigerent: sed publici cõmodi causa, vt eam in libertaté vindicarent. nec [*æquũ esse,*] eos qui [*eorundem consiliorum de vrbis deditione initorum*] participes nõ extitissent, existimare [*se*] non iisdé [*bonis*] fruituros, [*quibus illi, quorum opera vrbs dedita fuisset.*] se enim [*eò*] venisse [*dicebat*] non perdendam ciuitatem, aut aliquem priuatum. Idcirco autem se edictum proposuisse illis, qui ad Athenienses confugerant, quòd [*eos cæteris*] haud deteriores censeret, ob amicitiam, quæ ipsis cum illis intercessisset. neque se existimare ipsos, vbi periculum fecerint ipsorum Lacedæmoniorum, minus beneuolos ipsis

fore: sed multo magis [*beneuolos ipsis fore,*] quanto magis [*Lacedamonij, quam Athenienses,*] se viros æquos præstant. Iam verò [*illos*] propter imperitiam, [*quòd Lacedamonioi ij, ipsorumq; fidei nullum periculum adhuc fecissent;*] territos fuisse [*dicebat.*] Omnes autem hortabatur, vt [*animis*] se præpararent ad societatem, [*quam cum Lacedamoniis inirent,*] constanter tuendam, & ad omnium eorum, quæ iam posthac peccarent, culpam sustinendam. nam quod ad res præteritas attineret, nulla se iniuria affectos esse: sed illos potius ab aliis potentioribus, & siquid [*sibi*] fuissent aduersati, veniam [*ipsis*] esse dandam. Hic igitur, cùm hæc dixisset, eosque bono animo esse iussisset, vbi [*induciarum, &*] fidei datæ tempus præteriit, Lecythum oppugnare cœpit. Athenienses verò è munitione parum firma, & ex ædificiis pinnas habentibus sese defendebant. Et vnum quidem diem [*vim hostilem*] propulsarunt. Postridie verò, cùm aduersarij machinam ipsis essent admoturi, ex qua ignem in ligneas munitiones iniicere in animo habebant, cumque exercitus iam accessisset ad eam partem, ad quam potissimum, [*Athenienses,*] machinam ab ipsis admotum iri putabant, & quâ [*munitio*] maximè expugnari poterat, ligneam turrim ædificio impositam [*ei*] opposuerunt, & multas aquæ amphoras, & dolia, & ingentia saxa [*eò*] comportarunt. multique mortales [*illuc*] ascenderunt. Ædificium autem, quòd onus suscepisset grauius, quàm quod sustinere posset, repentè disruptum est: editoque ingenti fragore, Athenienses quidem, qui prope erant, & rem cernebant, maiore dolore, quàm metu affecit. Qui verò procul aberant, præcipuè verò remotissimi quique, existimantes munitionem ab illa parte iam esse captam, fuga ad mare, & ad naues contenderunt. Brasidas verò, cùm animad-

nimaduertiſſet ipſos [*propugnaculi*] pinnas deſeruiſſe, & videret id, quod acciderat, cum ſuis copiis irruens, munitionem confeſtim capit. & quotquot in ea deprehendit, interfecit. Tunc Athenienſes quidem, cum hoc modo locum illum deſeruiſſent, nauigiis, nauibusque, Pallénen ſe receperunt. Braſidas verò (nam in Lecytho erat Palladis templum, &, cùm eam eſſet oppugnaturus, per præconis vocem edixerat, ſe triginta argenti minas ei daturum, qui primus murum conſcendiſſet) ratus illum locum aliqua alia, quàm humana ratione captum, cùm illas triginta minas Deæ, ad templum [*ædificandum*] dedit, tum etiam euerſa Lecytho, eaq; refecta, totum eius ſolum [*illi*] dicauit. Atque hîc quidem reliquum hyemis tempus conſumpſit tum in locis, quæ tenebat, ſtabiliendis, tum in clandeſtinis conſiliis ineundis, quibus alia in ſuam poteſtatem redigeret. Hac autem hyeme exacta, octauus belli annus exceſſit. Ineunte autem ſequentis æſtatis vere, Lacedæmonij, & Athenienſes ſtatim annuas inducias fecerunt: Athenienſes quidem, quòd exiſtimarent Braſidam nullam, prӕterea ſuorum [*ſociorum*] ciuitatem ad defectionem faciendã amplius impulſurum, priuſquàm ad bellum ſe per otiũ comparaſſet, ſimul etiam, ſi res ſibi feliciter ſuccederet, ſe compoſitionem, [*pacemq;*] diuturniorem facturos. Lacedæmonij verò, quòd putarent Athenienſes ea metuere, quæ reapſe metuebant, datoq; malorum, ac miſeriarum laxamento, vbi [*pacis*] periculum feciſſent [*pacisq; commoda guſtaſſent*] maiore compoſitionis, [*pacisq;*] faciendæ deſiderio flagraturos, ſibiq; reſtitutis viris, [*quos in inſula Sphacteria ceperant, & Athenas transportarant,*] ad pacem vel diuturniorem faciẽdam promptiores futuros. Plurimi enim faciebant ſuos ciues recuperare, dum

Brasidas adhuc rem feliciter gereret. Nam si ipse [*Brasidas*] maiores progressus [*in bello singulos in dies*] fecisset, & res æquasset, futurum erat, vt his quidē [*suis ciuibus*] priuarentur, cùm illis verò [*Athemensibus,*] æquis viribus certantes, belli fortunam periclitarentur, illosque fortasse vincerent. Induciæ igitur inter ipsos, ipsorumque socios factæ sunt, in hæc verba: Quod ad templum, atque oraculum Apollinis Pyt ij attinet, nobis placet, vt qui velit, sine fraude, & sine metu ex patriis institutis [*eo*] vtatur. Atque Lacedæmoniis quidem, eorumque sociis, qui adsunt, hæc placent. Dixerunt autem se Bœotis, & Phocensibus [*hoc*] pro virili parte persuasuros, caduceatore [*ad ipsos*] misso. Quod verò attinet ad Dei pecuniam, operam dare [*placet*] vt fontes cōperiamus, patriis institutis vtentes [*vtrique,*] & nos, & vos, & ex aliis, quicunq; voluerint, omnes [*eodem modo,*] patriis institutis vtentes. De his igitur placuit Lacedæmoniis, cæterisque eorum sociis (si Athenienses pacem [*cum Lacedæmoniis*] faciant) vt vtrique in suo [*agro*] maneant, retinentes [*ea*] quæ nunc habemus. hi quidem, *Lacedæmonij*] intra Coryphasium, [*&*] intra Buphradem, & Tomeum manentes. hi verò, [*Athenienses*] intra Cythera, ita vt neutri cum alteris societate sese permisceant, neque nos cum ipsis, neque ipsi nobiscum commercium habeant. Qui verò sunt in Nisæa, & Minoa, ne transeant viam, quæ est à Pylis ad Nisi [*sacellū, &*] ad Neptuni delubrū, & à Neptuni delubro statim ad pontē, qui Minoā spectat. Neq; Megarenses, eorumq; socij hanc viam transeant, & insulā, quam Athenienses ceperunt, neutriq; cum alteris vltro, citroq; commercium habeant: eaque [*Megarenses*] retineant, quæcunque in Trœzene nunc habent, & de quibuscunque inter ipsos, &

Athe-

Athenienses conuenit. vtque mari vtantur [*liberè euntes*] cùm per omnes agri sui partes, tum per eas, quæ ad ipsorum socios pertinent. Item vt Lacedæmonij, eorumque socij nauigent naui non longa: sed alio nauigio, quod remis agatur, & ad quingẽtorum talentorum pondus vehat. Item vt caduceatori, & legatis, eorumque comitibus, quotcunque [*ipsis*] placuerit [*secum adductis vti*] belli finiendi, & controuersiarum [*dirimendarum*] causa, in Peloponnesum, aut Athenas euntibus, ac redeũtibus, terra, marique fœdera sunt. Interea verò neutri transfugas, aut liberum, aut seruum recipiant. Item vt & à vobis apud nos, & à nobis apud vos causa dicatur ex patriis institutis, vt controuersiæ iure, sine bello dirimantur. Atque Lacedæmoniis quidem, eorumque sociis hæc placent. Quod si quid aut honestius, aut iustius his esse vobis videtur, Lacedæmonem profecti docete. nihil enim eorũ, quæ iusta esse demonstraritis, aut Lacedæmonij, aut eorum socij recusabunt. Qui autem [*eo*] proficiscentur, proficiscantur cum [*libera, ac absoluta rei arbitratu suo transigendæ potestate, ac*] autoritate, quẽadmodum vos quoque nos [*facere*] iubetis. Hæc autem fœdera ad [*integrum*] annum durabunt. [*Ita*] placuit populo. Acamantis magistratum Prytaneum gerebat, Phænippus scriba erat, Niciades erat Epistates, [*id est, vnius tantum diei magistratum gerens Decemuiris præerat.*] Laches pronũtiauit, Quod felix, faustumque sit Atheniensi populo, inducias fieri, prout Lacedæmonij, eorumque socij consentiunt. Et [*magistratus*] inducias annuas esse coram populo spoponderunt. Harum autem initium fieri ab hoc die, qui est decimus quartus Elaphebolionis, [*i. est, Februarij*] mensis. Hoc interim tempore vtrorunque legatos, atque caduceatores, inui-

cem adeuntes, tractare qua ratione bellum sedari, [*paxq; fieri possit.*] Concione autem ab Imperatoribus, & Prætoribus aduocata, primum, [*& ante omnia*] populum Atheniensem de pace consultare, prout [*ad ipsum*] legatio de bello sedando venerit. Et primo quoque tempore legatos, qui aderunt, factis induciis apud populum spondere, se annum integrum induciarum conuentis staturos. Atque hæc sunt pacta, & conuenta, quæ inter Lacedæmonios, & Athenienses, ac vtrorumque socios facta, ac de communi vtrorunque sententia iurata fuerunt Gerastij apud Lacedæmonios mensis die duodecimo. Horum autem pactorum, & conuentorũ autores, [*ac sponsores*] exstiterunt, ex Lacedæmoniis isti, Taurus Echetimidæ, Athenæus Pericleidæ, Philocharidas Euryxidaidæ. Ex Corinthiis, Oeneas Ocytæ, Euphamidas Aristonymi. Ex Sicyoniis, Damotimus Naucratis, Onasimus Megaclis. Ex Megarensibus, Nicasus Cecali, Menecrates Amphidori. Ex Epidauriis, Amphias Eupæidæ. Ex Atheniensibus, Imperatores, Nicostratus Diotrephis, Nicias Nicerati, Autocles Tolmæi [*filius.*] Atque hæ quidem induciæ factæ sunt, & quandiu durarunt, [*vtrique*] in colloquium de rerum maiorum fœderibus perpetuò venerunt. Per hos autem dies, quibus [*alteri ad alteros*] adibant, Scione apud Pellenen ciuitas ab Atheniensibus ad Brasidam defecit. Scionæi autem se Pellenenses quidem esse dicunt, ex Peloponneso [*oriundos;*] sed suos maiores, cùm à Troia nauigarent, tempestate, qua Achiui iactati fuerunt, in eum locum delatos fuisse, ibiq; sedes posuisse. Cùm autem illi defecissent, Brasidas noctu Scionem traiecit, triremi quidem præeunte, ipse verò scapha vectus eminus [*eam*] sequens, vt, si fortè in aliquod nauigium [*sua*] scapha maius incideret,

cideret, triremis opem ipsi ferret. Si verò alia pari magnitudine triremis aduenisset, [*quæ ipsum insequeretur,*] existimabat [*illam*] non recta venturam contra minus[*nauigium,*] sed contra triremem, & se interea saluti suæ consulturum. Cùm autem [*eo*] traiecisset, & Scionæorum concionem aduocasset, eadem [*ibi*] dixit, quæ & Achanti, & Toronæ. Addebat prætera ipsos maxima laude dignos esse, qui, cùm Pellene in Isthmo ab Atheniensibus Potidæam tenentibus sit intercepta, [*& quodammodo ab illis obsideatur,*] cumque nihil aliud sint, quàm insulani, tamen sua sponte ad libertatem transierint, neque per ignauiam expectarint, vt sibi necessitas imponeretur, qua manifestum domesticum bonũ sequi cogerentur. Hoc autem argumẽto esse, ipsos vel ad quoduis aliud summum discrimen fortiter subeundum paratos fore, vt res ex animi sententia constituantur: ac re vera se fidelissimos Lacedæmoniorum amicos illos existimaturum esse, & aliis honoribus affecturum. Scionæi autem huius verbis elati sunt, omnesque pariter animis confirmati, vel illi, quibus antè res, quæ gerebantur, minime placebant, & bellum alacriter ferre constituerunt, & Brasidam cùm aliis rebus honorificè acceperunt, tum etiam publicè quidem aurea corona redimierunt, vt Græciæ liberatorem, priuatim verò tæniis coronabant, & ad [*ipsum*] vt ad athletam [*victorem*] accedebant. Ille verò confestim, quodem [*non magno*] præsidio apud ipsos relicto, retro abiit. Nec multo pòst exercitum maiorem [*eò*] traiecit, quòd Mendam & Potidæam cum ipsis tẽtare vellet: existimans & Athenienses ad opem ipsis ferendam venturos, quippe quod insulam incolerent, eosque anteuertere cupiens. Quinetiam nonnullos in his ciuitatibus ad proditionem soli-

citabat. Atque ille quidem has ciuitates aggressurus erat: sed interea ad eum veniunt cum triremi qui inducias renunciarent, ex Atheniensibus, Aristonymus, ex Lacedæmoniis, Athenæus. Atque exercitus quidem Toronam reuersus est. Legati verò [*inducias, &*] conuenta Brasidæ renunciarût. Vniuersi autem Lacedæmoniorum socij, qui in Thracia erant, res gestas, [*& conuenta*] comprobarunt. Aristonymus autem cæteris quidem assentiebatur: [*& in fœdus eos recipere non recusabat:*] sed Scionæos, quos ex dierum supputatione post initas inducias defecisse animaduertebat, fœderis participes fore negabat. Brasidas verò contra multis verbis affirmabat [*Scionem*] prius [*defectionem fecisse,*] nec vrbem dimittere volebat. Cùm autem Aristonymus [*hæc*] de ipsis [*Scionæis*] Athenas renunciasset, Athenienses ad bellum Scionæ confestim inferendum [*animis*] erant parati. Lacedæmonij verò, legatis [*ad Athenienses*] missis, dicebant ipsos fœdera violaturos, [*si bellum Scionæis inferrent,*] vrbemque [*Scionam*] sibi vendicabant, fidem Brasidæ habentes. Et parati erant ad iudicio de ipsa disceptandum. Illi verò iudicio quidem [*controuersiam committere, & rem in discrimen adducere, ac*] periclitari nolebant, sed primo quoque tempore bellum [*Scionæ*] inferre [*volebant:*] irati quòd iam vel insularum incolæ à se defectionem sibi faciendam censerent, terrestri Lacedæmoniorum potentia nihil [*ipsis in rebus maritimis*] profutura freti. Et profectò quod de defectione dicebatur, magis verum erat, quàm vel ipsi Athenienses censerent. Nam Scionæi duobus post [*factas inducias*] diebus defecerant. Confestim autem in Cleonis sententiam decretum fecerunt de expugnandis, occidendisq; Scionæis, & à cæteris [*belli partibus*] abstinentes, [*ad hanc vnà*]

se con-

se converterunt, &] ad hoc [*peragendum*] se præparare cœperunt. Interea verò Menda, vrbs, quæ erat sita in Pallene, Eretriensium colonia, defecit. Brasidas autem ipsos [*Mendæos in fidem suam*] recepit, non existimans se iniustè facere, quia Mendæi induciarum factarum tempore apertè, [*& sine proditione*]deditionem fecerant. Habebat enim & ipse, quæ vicissim crimini daret Atheniensibus de fœderibus violatis. Quamobrem etiam Mendæi [*hoc facere*] magis sunt ausi; tum quia propensum Brasidæ animum videbant, & ex ipsa Scione coniecturam facientes, quia [*Brasidas eam*] non prodebat. tum etiam quia qui [*proditionem*] cum ipsis moliebantur, quamuis pauci essent, tamen (quia rem semel susceptam, quam tunc peracturi erant, amplius intermittere nolebant: sed sibi ipsis metuebant, ne patefierent) plebem præter [*omnium*] opinionem superauerant. Athenienses autem, cùm protinus [*hæc*] accepissent, multo magis irritati, se aduersus vtranque ciuitatem instruebant. Brasidas verò, cùm infestum ipsorum classis aduentum expectaret, Scionæorum, & Mendæorum liberos, & coniuges in Chalcidiam Olynthum subduxit. Et ad ipsos [*præsidij causa*] misit quingentos grauis armaturæ milites Peloponnesios, & trecentos peltatos Chalcidenses, cum Polydamida [*ipsorum*] vniuersorum præfecto. Atque si quidem, quòd Athenienses propediem affuturos expectarent, res suas communiter adornabant. Brasidas verò, & Perdiccas interea copiis coniunctis bellum Arrhibæo rursus ad Lyncum intulerunt. Et duxerunt, hic quidem, copias Macedonum, quibus imperabat, & Græcorum [*in Macedonia*] habitantium milites. Ille verò, præter Peloponnesiorum reliquias, quas illic habebat, Chalcidenses, & Acanthios, & ex

aliis [*populis,*] pro cuiusque facultate, [*ac potentia.*] Vniuersarum autem Græcarum copiarum erant fere tria millia. Equites verò vniuersi, qui sequebantur, Macedonum cum Chalcidensibus, erant paulo pauciores quàm mille. Et barbarorum alia manus permulta. Cùm autem in Arrhibæi [*regionẽ*] irrupissent, & Lyncestas castra sibi opposita habentes inuenissent, ipsi quoque castra [*illis*] opposita fecerunt. Cùm autem pedites quidem vtrinq; collem haberent, [*in quo consederant,*] planities verò [*inter vtraque castra*] interiaceret, equites in eam decurrentes, vtrinque primùm equestre prœlium commiserunt. Deinde verò Brasidas, & Perdiccas, cùm Lyncestarum grauis armaturæ milites cum equitibus ex [*suo*] colle priores processissent, & ad prœlium committendum essent parati, & ipsi vicissim suas copias aduersus [*eos*] produxissent, conflixerunt, & Lyncestas fugarunt. Et multos quidem interfecerunt. cæteri verò in editiora loca diffugientes, [*ibi*] quiescebant, [*& ab armis abstinebant.*] Postea verò, [*Brasidas, & Perdiccas*] erecto trophæo, biduum, triduúmve substiterunt, opperientes Illyrios, qui à Perdicca mercede conducti venturi erant. Deinde Perdiccas [*quidem*] aduersus Arrhibæi pagos progredi, neque subsidere, [*tempusq́; terere*] volebat. Brasidas verò de Mende solicitus, tum ne, si prius, [*quàm ipse eò peruenisset,*] Athenienses infesta classe [*illuc*] appulissent, aliquam cladem acciperet, tum etiam quòd Illyrij non adessent, non [*ad progrediendum:*] sed ad regrediendum potius erat animo paratus. Interea verò dum ipsi inter se contenderent, nuntiatum est Illyrios etiam prodito Perdicca cum Arrhibæo se coniunxisse. Quare cùm vtrique, propter ipsorum metum, quód essent homines bellicosi, recedere iam

place-

placeret: sed propter contentioné nihil certi constitutum esset, quando inde discedendū esset, cumque nox interuenisset, Macedones quidem & barbarorum multitudo, subito timore perculsi (id quod magnis exercitibus contingere consueuit, qui incertis de causis [*sæpe*] animis consternantur) & existimantes longè plures [*hostes*] contra se venire, quàm [*reapse*] veniebant, ac iamiam adfore, se in repentinam fugam coniicientes, domum tendebant. Et Perdiccam, qui [*fugam ipsorum*] initiò non senserat, vbi resciuit, antequam Brasidam videret, [*& rem cum ipso communicaret*] (alter enim ab altero castra valde procul habebat) [*illinc*] ocius abire coëgerunt. Brasidas verò simul ac dies illuxit, cùm animaduertisset Macedones iam discessisse, & Illyrios, ac Arrhibæum contra se venturos, ipse quoque grauis armaturæ militibus in agmen quadratum coactis, & leuis armaturæ militibus in mediū [*agmen*] receptis, [*illinc*] recedere cogitabat. Iuniores autem disposuit ad excursiones faciédas, si quâ [*hostes,*] ipsos inuaderent. Ipse verò cum delecta trecentorum manu in animo habebat, postremus, [*& in nouissimo agmine subsistens,*] primis quibusque aduersariorum impressionem [*in suos*] facturis resistere, eosque propulsando, se subducere: & antequam hostes appropinquarent, pro facultate, quam ipsi temporis angustiæ dabant, suos milites [*ad rem fortiter gerendam*] adhortatus est, his verbis:

BRASIDAE CONCIO.

Nisi ego suspicarer, viri Peloponnesij, terrore vos esse perculsos, tum quòd derelicti sumus, tum etiam quòd barbari, iique magno numero contra nos veniãt, non ita vos docerem pariter, ac adhor-

tarer. Iam verò, quod ad nostrorum desertionem, & ad hostium multitudinem attinet, vobis quæ maxima sunt, breui admonitione, & adhortatione persuadere conabor. Vos enim in rebus bellicis strenuos esse conuenit, non semper propter sociorum præsentiam: sed propter virtutem vobis insitam: nec aliorum multitudiné extimescere: quippe qui venitis ex eiusmodi Rebuspublicis, in quibus non multi paucis: sed potius pauciores pluribus imperant, qui nulla alia ratione principatum sunt adepti, quàm quòd [*hostes*] prœliando superarint. Barbaros autem (quos propter imperitiam, [*quòd eorum nullum periculum adhuc feceritis,*] nunc formidatis) cùm ex iis, quæ in Macedonum gratiam, in prœlio antè cum ipsis commisso fecistis, tum ex iis, quæ ego partim coniectura, partim fama intelligo; scire debetis non fore formidabiles, [*ac proinde nequaquam extimescendos.*] Quotquot enim hostes re vera sunt infirmi, & tamen roboris speciem habent, si vera de illis experientia accedat, [*& ipsorum infirmitas exploratè, facto periculo, cognoscatur,*] aduersarios magis confirmant. Quibus verò aliqua fortitudo constanter adest, si quis [*eam*] antè non nouerit, in eos audacius feratur. Isti verò antequàm prœlium ineant, illis sunt formidabiles, qui ipsos nondum sunt experti. Nam ipso multitudinis aspectu sunt terribiles, & vociferationis magnitudine sunt intolerabiles. Et inanis illa armorum concussio quandam minarum significationem habet. Sed [*huiusmodi homines*] in ipso conflictu aduersus eos, qui res istas [*fortiter*] sustinent, haud tales se præstant, [*quales ante cògressum esse videbantur.*] Cùm enim nullum ordinem habeant, [*nullamque militarem disciplinam seruent,*] haudequaquam eos pudebit locum deserere, si [*ab hostibus*] premantur.

tur. Et cùm fuga æquè honesta, & gloriosa ipsis videatur, atque [*hostium*] aggressio; nullũ etiam fortitudinis examen [*apud ipsos*] habetur. Pugna autem, in qua vnus quisque rem arbitratu suo gerit, cuiuis etiam salutis seruato decoro quærendæ occasionem facilimè præbeat. Tutius autem existimant nos [*eminus, &*] sine periculo terrefacere, quàm nobiscum ad manus venire. Nam [*si manus nobiscum conserere tutius esse duxissent, quàm eminus nos terrere, profectò iam*] illa potius, quàm ista ratione vsi essent. Denique quicquid terroris hactenus [*vobis*] ab ipsis incussum est, manifestè videtis re quidem ipsa leue esse: sed aspectu [*tantùm,*] & auditu terrorem [*vobis*] incutere. Quem [*inanem terrorem, ac impressionem*] ingruentem si sustinueritis, &, quũ tempus fuerit, seruata militari disciplina, ordinibusque seruatis, retro vos subduxeritis, & in loca tuta citius perueneritis, & cognoscetis in posterum huiusmodi turbas, illis quidem, qui primum [*ipsorum*] impetum sustinuerint, inani minarum strepitu fortitudinem ante conflictum eminus ostentare. Illis verò, qui ipsis cesserint, animi strenuitatem extra periculum positas, præcipites demõstrare, [*cedentium*] tergis instantes, [*ipsorumq́ue vestigia persequentes.*] Brasidas [*suos*] his verbis adhortatus, exercitum pedetentim reducebat. Barbari autem hoc animaduerso, magna vociferatione, ac tumultu ingruebant, existimantes eum fugere, & à se, vbi ipsum assequuti fuissent, interfectum iri [*sperantes.*] Sed cùm & excursores, quacunque [*barbari*] impressioné facerent, ipsis occurrerent, [*ac resisterent,*] & ipse cum delecta [*trecentorum*] manu [*ipsos*] inuadentes sustineret, ac præter [*ipsorum*] opinionem, aduersus primum impetum restitissent, & cùm deinceps ipsorum quidem irruentium impe-

tum exceptum propulsarent, ipsis verò cessantibus, [*nec vllam impressionem facientibus*] pedem referrent, tunc verò plerique barbarorum à Græcis, qui cum Brasida in locis patentibus erant [*vlterius persequendis*] abstinuerunt: sed cum quandam [*suarum copiarum non magnam*] partem reliquissent, quæ ipsos [*abeuntes*] insequeretur, ac aggrederetur, cæteri cursu contenderunt in fugientes Macedones, quorum vt in quenq; incidebant, [*eum*] trucidabant. Et angustas fauces inter duos colles sitas, quâ patet aditus in Arrhibæi [*fines,*] ocius præoccuparunt, quia sciebant nullam aliam esse viam, qua Brasidas [*domum cum suis copiis*] se recipere posset. Ipsumque iam appropinquantem in ipsis transitus angustiis, vt intercepturi, circunsistunt. Ille verò hac re cognita, trecētis illis, quos secum ducebat, præcepit, vt in eum collem, quem facilius à se captum iri putabat, cursu contendentes, quanta maxima quisq; celeritate posset, nullo ordine seruato, barbaros iam contra se venientes, illinc deturbare conarentur, priusquàm maior numerus [*barbarorum,*] qui suos circumuenire statuerant, eò conflueret. Atque illi quidem eos, qui in colle erant, impressione [*in eos*] facta superarunt, atque reliquus Græcorū exercitus in eum [*collem*] iam faciliùs ibat. Nam barbari territi sunt, suis illic in fugam versis, & ex editiore loco pulsis. nec vlterius [*Græcos*] sunt persequuti, quòd eos in [*agri amici*] confiniis iam esse, & euasisse arbitrarentur. Brasidas autem, vbi loca superiora nactus est, iter tutiùs faciens, eodem die primum peruenit Arnissam, quæ Perdiccæ imperio paret. Ipsique milites irati, quòd Macedones priores recessissent, vt in quæque incidebant inter eundū, vel plaustra boum quæ ad ipsos [*Macedones*] pertinebant, vel sarcinas,

si quæ [*ipsis*] deciderant, (vt in nocturno, & pauoris pleno receptu contigisse credibile erat) illa quidem [*plaustra*] concidebant, soluentes [*iumenta, quæ secum abducebant,*] illas verò [*sarcinas*] sibi vendicabant. Atque hinc primùm Perdiccas Brasidam hostem iudicauit, & in posterũ animo concepit odium in Peloponnesios, non consuetum illud quidem, propter Athenienses, [*quos oderat*:] sed propter sua necessaria commoda [*ab ipsis*] alienatus, operam dabat, vt quoquomodo quamprimum cum illis quidem compositionem faceret, ab his verò dissociaretur. Brasidas verò ex Macedonia Toronen reuersus, offendit Menden ab Atheniensibus iam occupatam. Ibique subsidens, in Pallenen quidem propter virium imbecillitatem ad opem [*Mendæ*] ferendam tunc se traiicere non posse ducebat: sed Toronen præsidio tuebatur. Nam sub idem tempus, quo res apud Lyncum gestæ fuerũt, Athenienses naualem expeditionẽ aduersus Menden, & Scionen susceperunt, ad quam se priùs accingebant, cum quinquaginta nauibus, quarum decem erant Chiæ, & cum mille grauis armaturæ militibus de suis popularibus, & sexcentis sagittariis, & mille Thracibus mercede cõductis, aliisque peltatis, quos illinc ex suis sociis collegerant. Illis autem præerat Nicias Nicerati, & Nicostratus Diotrephis [*filius*.] Cùm autẽ à Potidæa cum classe soluissent, & ad eam partem appulissent, vbi erat Neptuni templum, aduersus Mendæos contenderunt. Ipsi autem [*Mendæi*,] & Scionæorum trecenti qui [*Mendæis*] opem tulerant, & Peloponnesiorum auxiliarij milites, qui vniuersi erant septingenti grauis armaturæ milites, & Polydamidas ipsorum dux, extra vrbem in colle natura munito castra posuerant. Et Nicias quidem cum centum, & viginti

Methoneis leuiter armatis, & delectis sexaginta grauis armaturæ militibus Atheniensibus, omnibusque sagittariis, quos secum ducebat, per quandam collis semitam ad ipsos accedere conatus, & ab ipsis vulneratus, [*ipsos illinc*] deturbare non potuit. Nicostratus verò, cùm alio itinere, quod [*à semita, quâ Nicias inerat,*] longo distabat interuallo, cum omni reliquo exercitu collem accessu difficilem subiisset, vehementissimè trepidauit, parumq; abfuit quin totus Atheniensium exercitus vinceretur. Atq; eo quidem die, quòd Mendæi, eorumque socij loco non cessissent, Athenienses [*illinc*] digressi, castrametati sunt. Mendæi verò, cùm nox aduenisset, in vrbem abierunt. Postridie verò Athenienses quidem classe circumuecti ad eam partem, quæ Scionen spectabat, & suburbana ceperunt, totumq; diem illum in [*eius*] agro vastando consumpserunt, nemine contra prodeunte. Erat enim & nonnihil seditionis intra vrbem. Illi verò trecenti Scionæi proxima nocte domum abierunt. Postridie verò Nicias quidem vno, eodemq; tempore cum dimidio copiarum ad confinia progressus, Scionæorum agrum vastauit. Nicostratus verò cum reliquis [*copiis*,] à superioribus portis, quà Potidæam itur, vrbem obsedit. Polydamidas verò (fortè enim ad vrbis partem erat militum armatorum agmen) [*eos*] vt ad prœlium instruebat, & Mendæis suadebat, vt eruptionem [*in hostes*] facerent. Et cùm quidam è populo seditiosè ipsi contradixisset, nec eruptionem faciendam, nec prœlio opus esse [*affirmasset:*] cumque, simul ac [*ipsi*] contradixisset, ab ipso manu pertractus, ac perturbatus, fuisset, populus ira protinus incensus, sumptis armis tendit cùm in Peloponnesios, tum in eos, qui cum ipsis contra se egerant, [*suamq; factionē oppugna-*

pugnauerant, atq; superauerant.] Impetuque [*in eos*] facto, in fugam vertit, tum ob repentinum certamen, tum ob metum Atheniensium, quibus portę fuerant apertæ. Existimabant enim [*Peloponnesij*] ex aliquo compacto hanc impressionem [*ab illis*] in se factam esse. Atque illi quidem, quotquot statim cæsi non fuerunt, in arcem confugerunt, quam ipsi vel antea tenebant. Athenienses verò (iam enim Nicias reuersus ad vrbem erat) cum omnibus copiis irruentes in vrbem Menden, quippe quæ non ex conuento aperta fuisset, [*eam*] vt expugnatam diripuerunt. Et duces vix cohibere potuerunt [*suos milites,*] quin homines etiam trucidarent. Postea iusserunt Mendæos eodem Reipub. statu vti, quo consueuerant, ita tamen vt ipsi inter se quæstioné haberét de illis, quos defectionis autores fuisse censuissent. Illos verò, qui in arce erant, muro vtrinque vsque ad mare ducto circumuallarunt, & præsidiū [*in eo*] imposuerunt. Postquàm auté Menden in suam potestatem redegerunt, aduersus Scionen iuerunt. Oppidani verò cùm ipsi, tum Peloponnesij obuiam [*illis*] progressi, in colle natura munito, ante vrbem sito consederunt: quem nisi hostes occupassent, ipsos circumuallare non potuissent: sed Athenienses eum strenuè aggressi, prœlioque reiectis iis, qui aduersus [*ipsos*] venerant, [*ibi*] castra posuerunt, & erecto trophæo, se ad vrbem circumuallandam parabant. Nec multo pòst auxiliarij [*Peloponnesiorum*] milites qui in arce obsidebantur, superatis [*hostium*] custodibus, qui ad mare erant, noctu [*Scionen*] peruenerunt. Et [*ipsorum*] plerique per media [*Atheniensium*] castra ad Scionen posita euadétes, in eam sunt ingressi. Dum autem Scione circumuallaretur, Perdiccas per caduceatores, quos misit ad Atheniensiū duces, com-

positionem cum Atheniensibus fecit, odio contra Brasidam concepto, propter discessum ex Lynco, quod iam tunc tentare cœperat. Tunc enim Ischagoras Lacedæmonius exercitum ad Brasidam itinere pedestri deducturus erat. Perdiccas verò, partim quidem, Nicia iubente, vt quando compositionem fecerat, manifestam aliquam constantiæ, [*fideiq́ꝫ suæ*] significationem Atheniensibus daret, partim verò, quòd Peloponnesios in suum [*agrum*] amplius venire nollet, cùm rem Thessalis hospitibus persuasisset, quòd primorum hospitio semper vteretur, [*Peloponnesiorum*] copias, & [*bellicum*] apparatum impediuit, ita vt Thessalos ne tentare quidem voluerint. Ischagoras tamen, & Amenias, & Aristeus, cùm ipsi ad Brasidam peruenerunt, à Lacedæmoniis ad res inspiciendas missi, tum etiam adolescentes ex ipsis [*Lacedæmoniis*] contra leges Sparta [*secum*] eduxerunt, vt [*eos*] ciuitatibus præficerent, neq; [*illarum administrationem*] quibuslibet permitterent. Et Clearidam quidem Cleonymi [*filium,*] Amphipoli præfecerunt, Epitelidam verò Hegesandri [*filium,*] Toronæ. Eadē æstate Thebani muros Thespiensium diruerunt, crimini dantes quòd cum Atheniensibus sentirent. Id, quod semper quidē [*facere*] voluerant: sed [*tunc*] oblata occasione facilius [*fecerunt,*] quòd in pugna cū Atheniensibus commissa omnis ipsorum iuuentutis flos periisset. Templum quoque Iunonis eadem æstate Argis crematum est, quòd Chrysis sacerdos lucernam quandam vittis admouisset, & interim somno correpta fuisset. Vnde accidit vt omnia per eius imprudentiam accensa conflagrarint. Chrysis verò, metuens Argiuos, protinus noctu Phliuntem confugit. Illi verò aliam sacerdotem, nomine Phaenidem, ex ciuitatis instituto constituerunt.

Chry-

Chryſis autem octauum huius belli annum, & noni ſextum menſem attigerat, quum profugit. Et Scione æſtate iam extrema penitus circumuallata fuit, & Athenienſes præſidio [*illic*] aduerſus eam relicto, cum reliquis copiis domum abierunt. Inſequenti hyeme Athenienſes quidem, & Lacedæmonij quieuerunt, [*ac ab armis abſtinuerunt,*] propter inducias. ſed Mantinei, & Tegeatæ, & vtrorumque ſocij ad Laodiceam, quæ eſt in Oreſtide, conflixerunt, & victoria anceps extitit. Nam vtrique, cùm cornu ſibi oppoſitū in fugam vertiſſent, trophæum erexerunt. Cùm tamen vtrinque multi cæſi fuiſſent, & æquo marte pugnatū fuiſſet, noxque prœlium diremiſſet: Tegeatæ quidem [*in eo loco*] pernoctarunt, ſtatimq; trophæum excitarunt; Mantinei verò ad Bucolionem diſceſſerunt, & poſtea viciſſim [*& ipſi trophæum*] ſtatuerunt. Eadem hyeme abeunte, & vere iam appropinquante, Braſidas Potidæā tentauit. Cùm enim noctu [*ad eam*] acceſſiſſet, & ſcalas [*muris*] admouiſſet, hactenus quidem [*cuſtodes*] latuit. Nam cùm tintinnabulum præteriiſſet, ita demum ad inane [*murorum ſpatium, cuſtodibus vacuum,*] antequam ille, qui ipſum [*tintinnabulum alteri*] traditurus erat, rediiſſet [*eò, vnde digreſſus fuerat,*] ſcalæ admotæ fuerunt. Deinde tamen, cùm [*cuſtodes*] ſtatim [*ſtrepitum*] ſenſiſſent, exercitum celeriter retro reduxit, nec expectauit donec dies illuceſceret. Atque hæc hyems exiuit: huiuſq; belli, quod Thucydides conſcripſit, nonus annus exceſſit.

FINIS LIB. IIII.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber quintus.

EQVENTI æſtate, induciæ, quæ in ſpatium, ad Pythia vſque, factæ fuerant, ſolutæ ſunt. Ac per illud induciarum tempus, Athenienſes è Delo Delios ſummouerunt, quòd exiſtimarent ipſos, quamuis ob quoddam vetus [*piaculi*] crimen polluti eſſent, Deo tamen eſſe conſecratos. Simul etiam ſibi reſtare hanc partem expiationis, quæ à me ſuperius eſt declarata, qua ſublatis defunctorum monumẽtis, ſe rectè feciſſe, [*& inſulam rectè luſtraſſe*] cenſuerunt. Atque Delij quidem Atramyttæum in Aſia ſitum, quod Pharnaces ipſis dedit, incoluerunt, prout vnus quiſque [*eò*] proficiſcebatur. Cleon verò poſt exactas inducias, cùm rem Athenienſibus perſuaſiſſet, in Thraciam nauigauit, ſecum ducens mille, & ducentos grauis armaturæ milites Athenienſes, & trecentos equites, & ex ſociis [*longè*] plures, & triginta naues. Cùm autem primùm ad Scionẽ appuliſſet, quæ adhuc obſidebatur, & cum illinc grauis armaturæ milites ex præſidiariis aſſumpſiſſet, in Colophoniorum portum, à Toronæorum vrbe non multum diſtantem nauigauit. Cùm autem illic intellexiſſet ex tranfugis neque Braſidam Toronæ eſſe, neque eos, qui intus erant, ad reſiſtendum pares eſſe, cum exercitu quidem

ad

ad vrbem itinere pedestri contendit; decem verò naues circummisit, vt [*Torones*] portum circumueherentur. Ac primùm quidem iuit ad munitionem, quam Brasidas vrbi circundederat, quòd suburbana includere vellet. & diruta veteris muri parte, vnam vrbem effecit. Cùm autem Athenienses [*eam*] adorti fuissent, Pasitelidas Lacedæmonius dux, & præsidium, quod [*illic*] aderat, [*ei*] succurrens, [*hostibus*] resistebat. sed cùm repelleretur, & simul naues, quæ circummissæ fuerant, in portum circumueherentur, Pasitelidas veritus ne naues vrbem desertam præoccuparent, & munitione capta, [*ipse quoque in ea*] caperetur ea relicta, cursu ad vrbem contendit. Sed & Athenienses, qui nauibus vehebantur, Toronem præoccuparunt, & peditatus cum vociferatione è vestigio insequutus, [*&*] simul irrumpens per illam veteris muri partem, quæ diruta fuerat. Et Peloponnesios quidé, ac Toronæos, qui repugnabant, statim interfecerunt: alios verò viuos ceperunt, [*inter quos*] & Pasitelidam ducem. Brasidas verò profectus est ille quidem ad opem Toronæ ferendam: sed cùm in itinere [*eam ab hoste*] captam intellexisset, se [*illinc*] recepit, quòd quadraginta circiter stadiis [*ab ea*] abesset, ita vt [*hostem*] præuenire non posset. At Cleon, & Athenienses duo trophæa erexerunt, vnum quidem, in portu, alterum verò, ad munitionem. Et Toronæorum quidem vxores, & liberos in seruitutem abstraxerũt, ipsos verò, & Peloponnesios, & si quis alius Chalcidensium [*illic*] aderat, cunctos ad septingentos numero, Athenas miserunt. Atque Peloponnesij quidem postea, quum fœdus initum est, ab ipsis dimissi fuerunt. cæteri verò facta capitum permutatione, vt singula pro singulis darentur, ab Olynthiis redempti fuerunt.

Sub idem tempus Bœoti Panactum Atheniensium castellum per proditionem ceperunt. Cleon autē præsidio Toronæ imposito, motis [*inde*] castris, [*montem*] Atho classe circumuectus, aduersus Amphipolin iuit. Phæax verò Erasistrati [*filius*] cum duobus collegis, ab Atheniensibus missus, in Italiam, atque Siciliam legatus sub idem tempus cum duabus nauibus transmisit. Cùm enim Athenienses post compositionem [*inter Siculos factam,*] ex Sicilia discessissent, Leontini multos ad ciuitatis ius [*vndique*] ascitos admiserunt, & plebs agrum viritim diuidere in animo habebat: sed potentes, [*ac nobiles*] cùm hoc sensissent, Syracusanos accersunt, plebemque expellunt. Et illi quidem errantes, quò quenque sors tulit, se receperunt. At potentes inito cum Syracusanis fœdere, & vrbe [*sua*] relicta, & vastata, Syracusas [*migrarunt, quas*] ciuitate donati incoluerunt. Postea verò rursus ipsorum nonnulli, quòd præsentem rerum statum non probarent, relictis Syracusis, locum quendā Leontinorum vrbis nomine Phoceas occuparunt, & Bricinnias, arcem in agro Leontino munitam. Et plebis tunc exulantis permulti ad ipsos iuerunt. Et cùm in loca munita sese recepissent, illinc bellum gerere cœperunt. Quibus auditis Athenienses, Phæacem miserunt, si quo modo (adductis suis sociis, qui illic erant, aliisque Siciliensibus, si possent, ad bellum communiter inferendum Syracusanis, qui potentiam sibi comparabant) populum Leontinum conseruarent. Phæax autem, cùm [*eò*] peruenisset, Camarinæis quidem, & Acragantinis rem persuasit. Sed cùm ad Gelam res ei non successisset, ad cæteros nequaquam perrexit, quòd intelligeret se rem ipsis non persuasurum. Quare per Siculos Catanam reuersus, simul etiam obiter ad

Bricin-

Bricinnias profectus, & adhortatus *eos,[qui illic erant,]* vt bono essent animo, discessit. Dum autem in Siciliam praeteruehereretur, & rursus [*inde*] reuerteretur, egit etiam cum nonnullis Italiae ciuitatib. de amicitia cum Atheniensibus ineunda. Incidit etiam in Locros, qui Messana, quam incoluerant, expulsi fuerant, [*in illos nimirum*] qui post compositionem inter Siculos factam, cùm Messanenses seditione laborarent, & eorum altera factio Locros acciuisset, [*eò profecti fuerant, &*] cùm illic habitarent, expulsi tamen fuerant. Messana autem in Locrorum potestate aliquandiu fuit. Cùm igitur Phaeax in hos [*domum*] redeuntes incidisset, [*eos*] nulla iniuria affecit. Locri enim cum ipso egerãt de compositione cum Atheniensibus facienda. Soli enim omnium sociorum, quo tempore Siculi gratiae reconciliationem inter se fecerunt, cum Atheniensibus foedus inire noluerunt. Imò verò ne tunc quidem [*vllam compositionem, foedusq́ cum ipsis fecissent,*] nisi bellum, quod cum Itonensibus, & Melaeis finitimis, & colonis suis gerebant, ipsos tenuisset occupatos. Et Phaeax quidem postea Athenas rediit. Cleon verò, qui tunc à Torone soluens aduersus Amphipolin classe circumuectus fuerat, motis castris ab Eïone, quam belli sedem delegerat, Stagirum Andriorum coloniam inuasit, nec cepit, sed Gampselum Thasiorum coloniam expugnauit. missisq́; ad Perdiccam legatis, vt ex societatis iure cum copiis ad se veniret, aliis etiam in Thraciam missis ad Pollen Odomantũ Regem, qui quamplurimos Thraces mercede conduxerat, ipse ad Eïonem subsidens hos expectabat. Brasidas autem his auditis, ipse quoque ad Cerdylium castra hostibus opposita fecit. Hic autem locus est Argiliorum trans flumen editus, ab Amphipoli

non procul distans. vnde omnia prospici poterant. Quare Cleon cum suis copiis clã illinc discedere nõ potuisset aduersus Amphipolin, quod [*tamen Brasidas*] ipsum expectabat facturum, [*&*] contempta suorum paucitate, cum præsentibus copiis [*contra se*] ascensurum. Simul autem se [*ad rem gerendam*] apparabat, mille, & quingentos Thraces mercede conductos, & Edones omnes, peltatos, ac equites euocans. Habebat præterea Myrciniorum & Chalcidensium, præter eos, qui apud Amphipolin erãt, mille peltatos. Vniuersorum autem militum grauiter armatorum summa erat ad duo millia, & trecentos Græcorũ equites. Brasidas igitur cum mille & quingentis ex horum numero ad Cerdyliũ castra posuit. Cæteri verò intra Amphipolin cũ Clearida [*duce*] instructi fuerunt. Cleon verò primùm quidem quieuit, [*& à prælio manus abstinuit;*] deinde verò coactus est facere, quod Brasidas expectabat. Cùm enim milites diuturnum illud otium molestè ferrent, & reputarent quale futurum esset illius imperium, quanta cum imperitia, & ignauia coniunctum, aduersus tantam [*Brasidæ*] peritiam, & audaciam, præterea [*cùm considerarent*] se domo inuitos discessisse, vt ipsum sequerentur, [*Cleon,*] cùm rumorem istum sensisset, ipsosque, quòd in eodem [*loco*] desiderent, grauari nollet, motis castris [*copias Amphipolin versus*] duxit. Et vsus est eadem ratione, qua & apud Pylum [*olim vsus*] rem feliciter gesserat, ita vt se aliquid sapere putaret. Neminem enim contra se ad pugnam prodíturum sperabat; sed potius se ascendere dicebat, vt locum inspiceret, & maiorem apparatum expectabat, non vt firmissimo copiarũ præsidio, [*si prælium committere*] cogeretur, [*hostem*] superaret: sed vt vrbem [*maximis copiis*] vndique circundatam expugnaret.

Profe-

Profectus igitur, castrisq; in colle natura munito, ante Amphipolin sito, positis, ipse contemplabatur Strymonis stagna, & qualis esset vrbis situs Thraciam versus. Existimabat autem se, quotiescunque voluisset, sine certamine [*illinc*] discessurum. Nullus enim vel supra muros conspiciebatur, vel portis exibat: omnesq; clausæ erant. Quãobrem etiam existimabat se peccasse, quòd sine machinis [*eò*] venisset. Vrbem enim, quòd esset deserta, à se captum iri [*credebat.*] Brasidas verò, simul ac Athenienses castra mouisse cognouit, & ipse descendens è Cerdylio, Amphipolin intrauit. Et nullam quidem eruptionem [*apertè*] fecit, neq; copias [*palam*] instruxit, quas aduersus Athenienses educeret, tum quòd apparatu suo diffideret, tum etiam quòd suos impares hosti putaret, non numero (nam propemodum pares erant) sed dignitate, [*& præstantia.*] (Nam in illa expeditione militabat Atheniensium flos, & Lemniorum, ac Imbriorum robur) sed se parabat ad [*eos*] dolo aggrediendos. Si enim suorum paucitatem, & vilem armaturam, quam ipsa necessitas [*pro temporis angustiis*] ministrarat, hostibus ostendisset, existimabat se non faciliùs victorem fore, quàm si ab ipsis ante conflictum conspectus non fuisset neq; propter id, quod erat, [*id est, propter suorum paucitatem, & vilem armaturam,*] in ipsorum contemptionem venisset. Brasidas igitur, cùm centum, & quinquaginta grauis armaturæ milites delegisset, & reliquos Clearidæ ducendos cõmisisset, Athenienses, priusquàm abirent, adoriri constituit, quòd existimaret illos non pariter, [*sociorum auxiliis*] nudatos, à se iterum interceptum iri si auxilia ad ipsos venissent. Conuocatis autem omnibus militibus,

quòd ipſorum animos confirmare, ſuumque conſilium ipſis aperire vellet, hæc verba fecit:

BRASIDAE CONCIO.

Viri Peloponneſij, quòd ex eo agro profecti ſimus, qui propter animi generoſitatem, [*ac fortitudinem, qua eius incolæ ſunt præditi,*] perpetuò liber eſt, quòd etiam [*vos*] Dorienſes cum Ionibus prœliũ commiſſuri ſitis, quibus ſuperiores eſſe conſueuiſtis, paucis [*à me*] declaratum eſſe ſufficiat. Quonam autem modo [*hoſtes*] aggredi ſtatuerim [*hoc verò ſanè vos*] docebo: ne [*rei nouitas,*] quòd cum paucis, non autem cum omnibus, belli fortunam ſim periclitaturus, quod virium imbecillitatem videtur indicare, timorem [*vobis*] incutiat. Coniicio enim hoſtes, tum contemptione noſtri, tum etiam quòd non ſperauerint quenquam [*de nobis*] ad prœlium contra ſe proditurum, locum illum conſcendiſſe, & nunc nullis ordinibus ſeruatis ad [*locorum*] contemplationem ſe conuertiſſe, & ſecuros eſſe. Quiſquis autem hæc hoſtium peccata optimè animaduertit, & ſimul pro viribus [*eos*] aggreditur, non magis apertè, & acie [*palàm*] contra [*ipſos*] inſtructa, quàm pro eo, quod præſens rerum ſtatus, ac vtilitas flagitat, is vt plurimum ex animi ſententia rem gerat. Hæc autẽ belli furta pulcherrimam gloriam habent, quibus quis hoſtem maximè fallẽs, amicis maximè prodeſt. Dum igitur adhuc imparati confidunt, & ſe ſubducere potius, (quantum ego coniicere poſſum ex iis, quæ video) quàm remanere cogitant, dum [*adhuc*] ſunt remiſſis, [*& languentibus*] animis, & priuſquam animos magis [*colligant, &*] componant, ego quidem cum iis, quos mecum habeo, [*eorum diſceſſum*] anteuertẽs, ſi poſſim, in mediũ eorum agmen curſu

cursu citato irruam. Tu verò Clearida, mox vbi me iam [*in eos*] impressionem fecisse conspexeris, atq; (vt credibile est) eos terrentem, cum tuis, & Amphipolitanis, aliisque sociis, quos tecum duces, repente portis apertis eruptionem facias, operamque des, vt quàm celerrimè prœlio intersis. (Spes enim est ipsos sic maximè territum iri. Qui enim [*pugna*] superueniunt, sunt hostibus formidabiliores, quàm qui [*iam*] adsunt, & pugnant.) Et cùm ipse te virum fortem præbeas, sicuti Spartanum decet; tum etiam vos socij [*ipsum*] fortiter sequamini, & existimetis boni militis esse, velle, & erubescere, & ducibus obtemperare: atque hodierno die fore, vt aut [*vestram*] libertatem conseruetis, [*& stabiliatis*,] si rem fortiter gesseritis, & socij Lacedæmoniorum appellemini, aut Atheniensium serui [*vocemini*,] &, quamuis optima conditione vobiscum actum fuerit, ita vt in seruitutem [*ex vestris pristinis sedibus in alias, easq; hostiles ab illis*] non abstrahamini, aut capitali supplicio afficiamini, seruitutem [*tamen longè*] duriorem [*experiamini*,] quàm antè tuleritis, cæterisque Græcis impedimento sitis, quominus in libertatem asserantur. Quamobrem & vos rem non ignauiter: [*sed fortiter*] geratis, animaduertentes quantis de rebus certamen sit. Et ego ostendam me eum esse, qui non magis alios officij sui moneam, quàm ipse factis præstem eadem, ad quæ verbis illos adhortor. Brasidas autem, cùm hæc tantùm dixisset, tum sese ad eruptionem cum suis faciendam parauit, tum etiam reliquos, qui cum Clearida erant, ad portas, quæ Thraciæ vocantur, collocauit, vt, quemadmodum constitutum fuerat, eruptionem [*& ipsi*] facerent. Verùm cùm ipse [*Brasidas*] conspectus fuisset, dum de Cerdylio descenderet, & victimas

immolaret circa Palladis templum, quod erat in vrbe, quæ extrinsecus manifestè conspici poterat, & [*dum*] hæc ageret, [*id est, ac ea instrueret,*] Cleoni nuntiatur (tunc enim ad [*loci, situsq;*] contemplationem processerat) & omnem hostium exercitum in vrbe manifestè perspici posse, & sub portis multa equorum, hominumque tanquam exeūtium vestigia apparere. Ille verò, cùm [*hæc*] audisset, [*eò*] perrexit. atque vbi [*rem*] vidit, quia prœlio decernere nolebat, quamuis se abeuntem [*ab hoste*] visum iri putaret, [*tamen*] vno, eodemque tempore & signum receptui dari iussit, & abeuntibus præcepit, vt ita abirent, vt sinistrum cornu præiret, [*dextrumq; sequeretur,*] qua sola ratione Eïonem versus [*ipsis sese*] subducere licebat. Sed cùm hoc ipsi lentius fieri videretur, ipse dextro cornu conuerso, & nudato latere, tergoque hostibus dato, exercitum abducere cœpit. Interea verò Brasidas, cùm opportunitatem adesse, & Atheniensium castra moueri animaduertisset, militibus, quos secum ducebat, alíisque, [*qui Clearidam sequebantur,*] dixit, Isti nos non expectant. Hoc autem ex lancearum, capitumque motu perspicuè patet. Qui enim hoc faciunt, ij, [*hostes*] inuadentes expectare non consueuerunt. Quare nunc aliquis mihi portas aperiat, quas [*aperiendas esse*] dictum est, & quàm celerrimè eruptionem confidenter faciamus. Atque ipse quidem, per illas portas, quæ ad vallum ducebant, perq; primas longi muri, qui tunc extabat, egressus, cursu contendit rectâ per illam viam, vbi nunc per firmissimam illius loci munitionem iter facienti trophæum erectum visitur. Athenienses autem simul & sua confusione territos, & ipsius audaciam extimescentes, per medium agmen aggressus, in fugam vertit. Et Clearidas

ridas (vt constitutum fuerat) eodem tempore per Thracias portas eruptione facta, cum exercitu in [*hostem*] ferebatur. Accidit autem vt hac inopinata, & repentina eruptione Athenienses vtrinque perturbati trepidarent. Ac sinistrum quidem ipsorum cornu, quod erat Eionem versus, quod etiam iam processerat, statim [*à reliquo exercitu*] diuulsum fugere cœpit. Brasidas vero, hoc iam fugiente, cùm in dextrum impressionem faceret, vulneratus est. Atque Athenienses quidem ipsum cadentem non animaduerterunt: sed qui proximi stabant, sublatum absportarunt. At dextrum Atheniensium [*cornu*] magis manebat, [*quàm alterum, nec tam præcipiti fuga fugiebat.*] Et Cleon quidem, ita vt principiò non manere, [*nec pugnare*] constituerat, statim fugiens, & [*in ipsa fuga*] à Myrcinio peltato exceptus, [*ab eo*] interfectus est. Eius verò grauis armaturæ milites, cùm facto globo in colle substitissent, Clearidam bis, térve irruentem propulsarunt, nec prius cesserunt, quàm Myrciniorum, & Chalcidensium equitatus, & peltati, circunsistentes, atque iaculis petentes, in fugam ipsos verterunt. Cùm autem sic vniuersus Atheniensium exercitus iam ægrè diffugeret, & [*ipsorum*] multi per montes ad varias vias se conuertissent, quotquot non perierunt aut statim in ipso congressu, aut à Chalcidensium equitatu, ac peltatis [*postea excepti, ac interfecti,*] reliqui Eionem se receperunt. Brasidæ verò milites, cùm Brasidam ex prœlio exportassent, & seruassent, adhuc spirantem in vrbem importarunt. Et cognouit ille quidem suos vicisse: sed non multo [*temporis spatio*] interiecto animam efflauit. Reliquus autem exercitus, qui cum Clearida erat, cùm à persequẽdis hostibus rediisset, cadauera spoliauit, & trophæum erexit.

Postea verò vniuersi socij Brasidã cum armis prosequuti, publicè sepelierunt in vrbe, ante forum, quod nunc est. Deinde Amphipolitani, cùm ipsius monumentum septo circundedissent, vt heroi parentarunt, & honores tribuerunt, certamina, & sacrificia anniuersaria. Coloniam etiam ipsi, vt eius conditori attribuerunt, deiectis Agnonis ædificiis, omniq́ue monumento deleto, si quid fortè supererat, quod coloniæ ab eo deductæ memoriam conseruare posset. existimantes Brasidam quidẽ suum seruatorẽ extitisse, simul etiam in præsentia, propter Atheniensium metum, Lacedæmoniorum societatem ambientes. Agnonẽ verò, propter Atheniensium hostiũ inimicitias, non æquè ex vsu suo his honoribus [*à se*] affectum iri, nec [*hos ipsi vt ab hostibus habitos,*] gratos fore. Mortuos tamen Atheniensibus reddiderunt. Obierunt autem, ex Atheniensibus quidem, ad sexcentos, ex aduersariis verò, septem. quia non acie instructa iustum prœliũ commissum fuerat: sed potius eiusmodi casu, metuq́ue prius incusso. Cùm autem Athenienses suorum cadauera sustulissent, ipsi quidem domũ classe vecti redierunt. At qui cum Clearida erant, res Amphipolitanas constituebant, [*atq; stabiliebant.*] Sub eadem æstatis extremæ tempora, Rhamphias, & Autocharidas, & Epicydidas, Lacedæmonij, nongentorum grauis armaturæ militum supplementum in Thraciam ducere cœperant. Et cùm Heracleam, quæ est in agro Trachinio, peruenissent, quicquid ipsis non rectè se habere videbatur, constituerunt. Sed cùm [*ibi*] morarentur, hoc prœliũ [*interea*] commissum est, & hæc æstas excessit. Insequutæ autem hyemis initio statim, Rhamphias, & qui cum eo erant, ad Pierium vsque Thessaliæ [*montem*] progressi sunt. sed cùm Thessali [*eos transire*]

ire] prohiberent, simul etiam cùm Brasidas obiisset, ad quem has copias ducebant, domum reuerterunt, existimantes haudquaquam amplius [*huius supplementi longius ducendi*] tempus opportunum esse, tum quòd Athenienses prœlio victi [*iam*] discessissent, tum quòd ipsi idonei non essent ad peragendum aliquid [*eorum*,] quæ Brasidas animo conceperat. Præcipuè verò discesserunt, quòd scirent, quum domo exissent, Lacedæmonios ad pacem magis, [*quàm ad bellum*,] animos habuisse propensos. Accidit etiam vt statim post prœlium ad Amphipolin commissum, & Rhamphiæ ex Thessalia reuersionem, neutri vllam belli partem amplius attingerent: sed animos ad pacē potius propensos haberent. Athenienses quidèm, quòd & apud Delium, & paulo pòst rursus ad Amphipolin, cladem accepissent, nec certam virium spem amplius haberēt, qua freti fœdera prius admittere noluerant, existimantes se propter præsentem felicitatem [*Lacedæmoniis*] superiores euasuros. Præterea suos socios reformidabant, ne propter [*suas*] belli offensiones elati, magis [*à se*] deficerent. Eosque pœnitebat, quòd post res ad Pylum gestas, idoneam occasionem nacti, compositionem, [*fœdusq́ cum Lacedæmoniis*] non fecissent. Lacedæmonij verò vicissim, quòd bellum ipsis præter opinionem eueniret, in quo, intra paucos annos Atheniensiū potentiam [*à se*] euersum iri putarant, si [*ipsorum*] agrum vastarent. Sed cùm in illam calamitatem incidissent, quam in insula [*Sphacteria*] acceperant, [*quæ talis fuerat*,] qualis nunquā antè Spartæ contigerat, cumque [*ipsorum*] ager latrociniis infestaretur ab illis, qui è Pylo, & Cytheris prodibant, & Helotes ad hostes transfugerent, & suspicio, [*metusq́*] semper esset, ne & illi, qui [*domi*] remane-

bant, confisi iis, qui extra erant, pro præsenti rerũ suarum statu, sicut & prius, aliquas res nouas mõlirentur. Huc accedebat quòd tricennale fœdus cũ Argiuis ictum iam exibat. nec aliud Argiui facere volebant, nisi quis agrum Cynurium ipsis restitueret. Itaq; putabant se non posse simul bellum cum Argiuis, & Atheniensibus gerere. Quinetiã nonnullas Peloponnesi ciuitates à se ad Argiuos defectionem facturas suspicabantur. quod etiam accidit. Hæc igitur vtrisque reputantibus compositio facienda videbatur: nec minus Lacedæmoniis, virorum, qui in insula capti fuerant, recipiendorum desiderio. Nonnulli enim ipsorum erant & Spartani, & viri [*ciuitatis*] primarij, & propter parem dignitatem cum ipsis [*primariis*] cognatione coniuncti. Quamobrem etiam statim post ipsos captos [*de compositione*] agere cœperant: sed Athenienses, quòd rem feliciter gererent, bellum æquis conditionibus nondum deponere volebant. Sed cùm ipsi cladem ad Delium accepissent, confestim Lacedæmonij, quòd scirent [*ipsos pacem*] tunc facilius admissuros, annuas inducias fecerunt, per quarum tempus oportebat [*vtrosque conuenientes, &*] colloquia habentes de longiore [*pacis*] tempore consultare. Postea verò quàm & ad Amphipolin Athenienses cladẽ acceperunt, & Cleon, & Brasidas mortem oppetierunt, qui vtrinque paci maximè aduersabantur (hic quidem, quòd rem in bello feliciter gereret, ac honores ideo consequeretur: ille verò, quòd rebus pacatis sua flagitia manifestiora fore, suamq; autoritatem in obtrectando imminutum iri putaret.) tunc verò in vtraque ciuitate, duo, qui ad principatum maximè properabant, Plistoanax Pausaniæ [*filius*,] Lacedæmoniorum Rex; & Nicias Nicerati [*filius*,] qui eorum, qui tunc [*in Atheniens*

thenienſi Repub.] viuebant, in re militari longè feliciſſimus erat, multo magis, [*quàm cæteri, ad pacem*]animis erant propenſis. Ac Nicias quidẽ,quòd interea, dum nullam cladem accepiſſet, & autoritatem [*inter ſuos*] obtineret,[*ſuam*]felicitatẽ conſeruare, & cùm in præſentia tam ſe ipſum, quàm [*cæteros*] ciues [*bellicis*] laboribus liberare, tum etiam poſteritati nomẽ relinquere vellet,quòdRempub. in nullum diſcrimen vnquam adduxiſſet. Exiſtimabat autem hoc ita demum contingere poſſe, ſi nullum periculum adiretur,& [*ei,*] qui ſe ipſum fortunæ minimè committeret. hanc verò periculorum vitationem à pace [*mortalibus*] præberi[*putabat.*] Pliſtoanax verò, quòd propter [*ſuum in patriam ab exilio*] reditum, ab inimicis per obtrectationem accuſaretur, & Lacedæmoniorum animis, quotieſcunque cladem aliquam accepiſſent,ab illis quaſi religio ſemper obiiceretur, quòd propter ipſius reditum contra leges ipſi conceſſum hæc acciderent. Criminabantur enim ipſum cum fratre Ariſtocle vatem, quæ Delphis erat, induxiſſe, vt Lacedæmoniis Theoris,qui ad oracula petenda eò proficiſcebantur, hæc diu reſponderet; vt Ioue ſati ſemidei prolem ex alieno ſolo in ſuum reducerẽt. alioqui [*eos terram*]argenteo vomere araturos. Tandem verò [*eandem vatem*] Lacedæmonios impuliſſe ad eum,qui in Lycæũ confugerat, propter ſuſpicionem munerũ quondã [*ab hoſtibũs*] acceptorum, vt ex Attica, [*ea non vaſtata, domum*] rediret, & qui dimidiatas ædes templi Iouis, Lacedæmoniorum metu, tunc incolebat, vndeuiceſimo,[*poſt illud oraculum editum*] anno, eiuſmodi choris, atq; ſacrificiis [*in patriam*] reducendum, quibus,quum primùm Lacedæmonem condiderunt, Reges creatos proſequi inſtituerant. Phliſtoanax igitur hanc

[*inimicorum*] criminationem grauiter ferens, & existimans, in pace quidem, si nulla belli offensio [*Reipub.*] contingeret, simul etiam si Lacedæmonij suos reciperent, se quoque inimicorum criminationibus, [*ac obtrectationibus*] minus obnoxium fore: sed belli tempore semper necesse esse ciuitatis principes, propter calamitates, [*quas bellum afferre solet,*] criminationibus, [*& calumniis*] obnoxios esse. [*idcirco*] ad compositionem animo erat propenso. Atque per illam hyemem in colloquiũ iuerunt. Et vere iam instante, apparatus à Lacedæmoniis [*hosti*] palàm intentatus fuit, & nuntiis per ciuitates circummissis significatus, vt ad muniriones [*in agro Attico*] extruendas [*se præpararent,*] vt Athenienses [*his intellectis*] dicto faciliùs audientes essent. Cùm autem in conciliis, post multa postulata vltrò, citroque ab vtrisque in medium prolata, conueniret, vt pax fieret ea conditione, vt vtrique redderent ea, quæ bello cepissent: sed Athenienses Nisæam retinerent. Nam cùm Platæã vicissim repeterent, Thebani responderunt se hãc vrbem tenere neque vi, neque proditione: sed deditione ab ipsis [*Platæensibus*] facta. Quamobrem Athenienses quoque eodem modo Nisæam [*à se teneri dixerunt.*] Tunc igitur Lacedæmonij, cùm suos socios aduocassent, & cæteri omnes, præter Bœotos, & Corinthios, & Eleos, & Megarenses (his enim quæ fiebant haud placebant) decretum de bello finiendo fecissent, compositionem fecerunt, & fœdus cum Atheniensibus percusserunt, & iureiurando confirmarunt, & [*vicissim*] illi apud Lacedæmonios hæc, [*quæ sequuntur, iureiurando confirmarunt.*] Fœdera fecerunt Athenienses, & Lacedæmonij, & [*vtrorunque*] socij, istis conditionibus, & in singulis ciuitatibus [*hæc*] iureiurando rata ha-

ta habuerunt. Quod attinet ad publica templa, licere cuilibet tutò, terra, marique, [*eò*] proficisci, & immolare, & oracula consulere, & sacrorum procuratores ad ea consulendum mittere, patrio instituto. Fanum verò, templumque Apollinis, quod est Delphis, ipsosque Delphos liberos esse, ita vt vtatur suis legibus, suis vectigalibus, suisque iudiciis in decidendis controuersiis tum eorum, qui in vrbe habitant, tum eorum, quos in sua ditione habent, [*idq;*] patrio instituto. Esse porrò fœdera annos quinquaginta Atheniensibus, ac Lacedæmoniis, & vtrorunque sociis, syncera, & innoxia, terra, marique. Item neque Lacedæmoniis, neq; Atheniensibus, eorúmve sociis, arma sibi inuicem inferre, damni dandi causa, vlla vel arte, vel machinatione, liceat. Si qua controuersia inter eos oriatur, iure agant, & iureiurando, prout inter eos cõuenerit. Lacedæmonij verò, eorumque socij Amphipolin Atheniensibus reddant. Incolis verò ciuitatum, quascunque Lacedæmonij Atheniensib. tradiderunt, cum suis facultatibus abire liceat, quocunque voluerint. Ipsæ verò ciuitates liberæ sint, ita tamen, vt pendant tributum, quod Aristidis tẽpore impositum pendebant. Quoniam autem fœdera facta sunt, Atheniensibus, eorumque sociis ius ne sit arma, nocendi causa, illis inferre, si tributum pendant. Illarum autem ciuitatum hæc sunt nomina, Argilus, Stagirus, Acanthus, Scolus, Olynthus, Spartolus. Neutrorum verò, aut Lacedæmoniorum, aut Atheniensiũ, sociæ sint. Quod si Athenienses his ciuitatibus persuadere possint, [*vt societatem secum inire velint,*] Atheniensibus societatem cum ipsis volentibus facere liceat. Mecyuernæi verò, & Sanæi, & Singæi, suas ipsorum vrbes incolant, quemadmodum Olynthij, & Acanthij.

Lacedæmonij verò, eorumq; socij Panactū Atheniensibus reddant. Et vicissim Athenienses reddant Lacedæmoniis Coryphasium, & Cythera, & Methonem, & Pteleum, & Atalantem, & quoscunque Lacedæmoniorum captiuos in carcere, vel Athenis, vel alibi intra suæ ditionis fines habent. Item dimittant Peloponnesios, qui Scionæ obsidentur, cæterosq; Lacedæmoniorum socios, quotquot sunt Scionæ, & quotquot Brasidas eò misit. si quis denique Lacedæmoniorum socius vel Athenis, vel alibi, intra fines imperij, quod Athenienses habent, in carcere detinetur, [*eum missum faciant.*] Vicissim etiam Lacedæmonij, eorumque socij [*Atheniensibus*] eodem modo reddant quoscunque Atheniensium, sociorúmve penes se habent. De Scionæis verò, & Toronæis, & Sermyliis, & si quam aliam ciuitatem habent Athenienses, Athenienses de ipsis, & de aliis ciuitatibus arbitratu suo statuant. Iidem etiam apud Lacedæmonios, eorumque socios, in singulis ciuitatibus iusiurandum iurent. Vtriq, autem iusiurandum more patrio receptum, quod in vtraque ciuitate maximum, [*ac religiosissimum*] habetur, iurent. Iusiurandum autem in hæc verba iuretur: Stabo his pactis, atque his fœderibus, syncerè, & sine dolo. Lacedæmonij autem, eorumque socij iusiurandū eodem modo apud Athenienses iurent. Hoc autē vtrique quotannis renouent, & cippos erigant Olympiæ, Pythone, in Isthmo; & Athenis, in arce; & Lacedæmone, in Amyclæo. Si quid autem alterutri per obliuionem prætererint, & siquid rectis rationibus [*vtrinque*] allatis discussum, [*mutandum vtriq, visum fuerit, id*] in iis locis, [*tabulisve*] mutare fas sit, eo modo, quo vtrisque Atheniensibus, & Lacedæmoniis, visum fuerit. Quum

autem

autem fœdera percussa fuerunt, Plistolas Ephorus [*Spartæ*] magistratum gerebat, Artemisij mensis quarto ante finem die: Athenis verò, Archon erat Alcæus, Elaphebolionis mensis sexto ante finem die. Iurarunt autem, fœdusque percusserunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daïthus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Telles, Alcinidas, Empedias, Menas, Lamphilus. Ex Atheniensibus verò isti, Lampon, Isthmionicus, Nicias, Laches, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocrates, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes. Hæc fœdera facta sunt extrema iam hyeme, simul & sub veris initium, statim ab vrbanis Dionysiis, integro decennio exacto, & aliquot diebus elapsis, à prima irruptione in Atticam facta, & ab huius belli principio. Quilibet autem, [*qui hanc historiam legit, bellum, eiusq; annos*] spectet ex temporibus, [*vt à me supra demonstratum:*] non autem [*spectet*] enumerationem, [*seriemq;*] nominum, eorum, qui in singulis ciuitatibus magistratum gesserunt, aut [*nominum tempora*] significantium, propter aliquem honorem, [*ac dignitatem, qua quis alicubi præditus fuerit,*] vt hoc modo plus fidei rebus antè gestis habeat. Illa enim ratio non est certa, quibúsnam vel ineuntibus, vel gerentibus medium magistratum, vel qualibet alia ratione, res quæque gesta sit. Sed si [*tempora*] per æstates, & hyemes numeret, (vt [*à me iam*] est demonstratum) ex his ambabus dimidiatis [*anni*] partibus, quæ [*coniunctæ vnum integrum*] annum conficiunt, hoc primum bellum decem æstates, ac totidem hyemes habuisse, [*id est, decem annos durasse*] comperiet. Lacedæmonij verò (ipsis enim forte

obtigit, vt priores redderent ea, quæ haberent) confestim omnes captiuos, quos penes se habebant, dimiserunt; & legatis in Thraciam missis, Ischagora, & Mena, & Philocharida, iusserunt Clearidam Amphipolin tradere Atheniensibus, & cæteros fœdera, vt ex conuento singulis concessum fuerat, admittere, [*& rata habere.*] Illi verò [*hæc*] admittere noluerunt, quòd nequaquã commoda esse ducerent. Et ne Clearidas quidẽ vrbem [*illis*] tradidit, Chalcidensibus gratificari volens, dicens se non posse illis inuitis [*eam Atheniensibus*] tradere. Verùm ipse celeriter cum [*Chalcidensium*] legatis illinc Lacedæmonem profectus, vt se purgaret, si ab Ischagora, eiusque collegis accusaretur, quòd [*magistratibus*] non paruisset: simul etiam eo consilio, vt tentaret si fortè pacis conditiones adhuc immutari possent: cùm [*eas*] cõfirmatas comperisset, ipse quidem [*eò*] celeriter rediit, à Lacedæmoniis remissus, qui iubebant ipsum, præcipuè quidem vrbem [*Atheniensibus*] tradere, sin minus, omnes Peloponnesios, quotquot illic essent, educere. Socij verò [*Lacedæmoniorum,*] cùm Lacedæmone essent, & Lacedæmonij eos, qui fœdera non admisissent, [*ea*] facere, [*& quæ facta erant, admittere, rataq; habere*] iuberent, eadem de causa, qua prius [*ea*] reiecerant, responderunt se non admissuros, nisi aliqua [*fœdera*] his æquiora facerent. Sed [*Lacedæmonij,*] cùm ipsos audire nollent, ipsos quidem [*domum*] remiserunt, ipsi verò societatem cum Atheniensibus fecerunt, quod existimarent Argiuos, quando per Ambelidam, & Licham, qui [*Lacedæmonem ab ipsis missi*] venerant, fœdus renouare noluerant, quòd (inquam) ipsos sine Atheniensibus non formidabiles [*sibi*] fore, cæteramque Peloponnesum maximè quieturam, [*& ab armis sibi tem-*

bi temperaturam] existimarent. Nam [*Argiuos*] ad Athenienses accessuros, [*seq. cum illis coniuncturos putabant,*] si [*tunc ipsis hoc facere*] licuisset. Præsentibus igitur Atheniensium legatis, habitisque colloquiis compositionem fecerunt, & adhibito iureiurando societatem istam his conditionibus inierunt: Socij erunt Lacedæmonij, [*& Athenienses,*] annos quinquaginta. Quòd si qui hostes in Lacedæmoniorum agrum inuaserint, & Lacedæmonios maleficiis afficiant, Athenienses ratione quàm poterunt acerrima Lacedæmoniis opem pro virili parte ferant. Quòd si [*hostes*] agro vastato discesserint, hæc [*illorum*] ciuitas à Lacedæmoniis & Atheniensibus pro hoste habeatur, & ab vtrisq; bello petatur, & ambæ ciuitates [*bellum hostibus illatum, de communi sententia,*] simul deponant. Hæc autem iustè, & alacriter, & sine dolo fiant. Et [*vicissim*] si qui hostes in Atheniensium agrum inuaserint, & Athenienses maleficio afficiant, Lacedæmonij ratione quàm poterunt acerrima Atheniensibus opem pro virili parte ferant. Quòd si [*hostes*] agro vastato discesserint, hæc [*illorum*] ciuitas à Lacedæmoniis, & Atheniensibus pro hoste habeatur, & ab vtrisque bello petatur, & ambæ ciuitates [*bellum hostibus illatum, de communi sententia,*] simul deponant. Hæc autem iustè, & alacriter, & sine dolo fiant. Quòd si seruitia [*Lacedæmoniorum in ipsos dominos*] insurgant, Athenienses Lacedæmoniis opē totis viribus pro virili parte ferāt. Hæc autē fœdera iurabunt iidem, qui & superiora vtrinque iurarunt. Et [*vtriq;*] quotannis hæc renouabunt, Lacedæmonij quidem, Athenas ad Dionysia proficiscentes; Athenienses verò, Lacedæmonem ad Hyacinthia proficiscentes. Cippos autem vtrique statuent, vnum quidē, Lacedæmone, iuxta Apol-

linem in Amycleo; alterum verò, Athenis, in arce, iuxta Mineruam. Quod autem attinet ad hanc societatem, si quid visum fuerit Lacedæmoniis, ac Atheniensibus, vel [*huic*] addendum, vel [*hinc*] demendum, quicquid visum fuerit, [*hoc vel addere vel demere*] vtrisque liceat. Hoc autem iusiurandum iurarunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti, Plistoanax, Agis, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daïthus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Alcinadas, Tellis, Empedias, Menas, Laphilos. Ex Atheniensibus verò, isti, Lampon, Isthmionicus, Laches, Nicias, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocrates, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes. Hæc societas inita fuit non multo post fœdera. Athenienses autem Lacedæmoniis reddiderunt captiuos, quos in insula [*Sphacteria*] ceperant. Æstasq; vndecimi anni cœpit. Quæ igitur primo bello per decem annos continenter gesta fuerunt, hactenus [*à me*] conscripta sunt. Post fœdera autem, & societatem, quæ post decenne bellum inter Lacedæmonios, & Athenienses inita fuit, cùm Plistolas Lacedæmone Ephorus esset, & Alcæus Athenis Archon, apud illos quidem, qui hæc [*fœdera*] admiserant, pax erat. Corinthij verò, & quædam Peloponnesi ciuitates, quæ acta fuerant, concutiebant, [*& labefactare conabantur.*] Et confestim alius sociorum motus aduersus Lacedæmonios extitit. Quinetiā præterea Lacedæmonij, progressu temporis, Atheniensibus in suspicionem venerunt, quòd quædam non præstarent ex conuentis, quæ in fœderū conditionibus continebantur. Et ad sex quidem annos, decemque menses [*vtriq;*] sibi temperarunt, ne alteri in alterorum agrum cum exercitu infesto proficiscerentur-

sciscerentur: sed extra [*utriusque agri fines,*] propter inducias minimè firmas, [*& ob suspectum, dubiumq; fœdus*] se mutuò maximis detrimentis afficiebant. Deinde verò etiam illa post decem annos fœdera rumpere coacti, rursus ad apertum bellum venerunt. Atque hæc quoque idem Thucydides Atheniensis, prout singula quæque gesta sunt, per æstates, ac hyemes, ordine conscripsit: eò vsque, donec Lacedæmonij, eorumque socij Atheniensibus imperium eripuerunt, & longos muros, & Piræum ceperunt. Anni autem istius belli huc vsque fuerunt in summa septem & viginti. Quòd siquis compositionem, quæ intercessit, belli spatio non adscribẽdam putarit, is haud rectè iudicauerit. Hoc enim ex rebus gestis, vt distinctè [*a nobis*] est declaratum, spectet, & comperiet non esse consentaneum eam iudicari pacem, in qua [*vtriq;*] neque receperunt omnia, de quibus [*inter ipsos*] conuenerat. Et præter hæc vtriq; peccarunt, [*fœderisq; conditiones violarunt,*] in Mantinensi, & Epidaurio bello, & in aliis [*rebus.*] Et socij, qui erant in Thracia, nihilominus, [*hi quidem, Atheniensibus; illi verò, Lacedæmoniis,*] hostes erant. Et Bœoti decemdiales inducias agebant. Itaque si quis & ex primo decenni bello, & ex suspectis post illud induciis, & ex insequuto has posteriore bello temporum ineat rationem, tot annos, [*quot dixi,*] & paucos præterea dies elapsos, & ex iis, qui aliquid ab oraculis reportatum affirmarunt, hoc solum constanter euenisse, [*certumq; fuisse*] comperiet. Etenim ego memini, vel ab ipso huius belli initio vsque ad eius finem, vulgò prædicari solitum, hoc bellum ter nouenos annos gestum iri. Quandiu autem hoc durauit, ego sensibus integris, [*vegetusq;*] perpetuò vixi, animumq; diligenter aduerti, vt aliquid certi

cognoscerem. Accidit autem mihi, vt post præturam ad Amphipolin gestam, patria annos viginti exularim: &, quòd apud vtrosque fuerim, nec minus apud Peloponnesios, propter exilium, per otium, aliquid ipsarum [*rerum in hoc bello gestarum*] facilius cognouerim. Ergo controuersias, quæ pòst decennale bellum extiterunt, & fœderum perturbationem, & res deinceps in bello gestas, prout gestæ fuerunt, enarrabo. Postquàm enim quinquaginta annorum fœdera percussa fuerunt, & mox societates, & legationes, quæ ex Peloponneso ad hæc accitæ fuerant, Lacedæmone discesserunt, & alij domum abierunt, Corinthij primùm Argos profecti, cum quibusdam Argiuorum principibus egerunt ac dixerunt, quãdoquidem Lacedæmonij, non propter vtilitatem Peloponnesi: sed vt eam in seruitutem redigerent, fœdera, societatemque fecerant cum Atheniensibus, qui prius ipsis erant inimicissimi, Argiuis prouidè operam esse dandã, vt Peloponnesi Respub. seruaretur, & decretum faciendum, vt quæcunque Græca ciuitas vellet, quæ suis legibus viueret, & pari iure frueretur, ei societatem cum Argiuis facere liceret, ita vt alteri alteris auxilium mutuò ferrent, si quis eos infestaret. Paucos autem viros cum summa potestate deligẽdos, quorum arbitrio res tota permitteretur, neque verba [*hac de re*] apud populum facienda, ne ij, qui multitudinem in suam sententiam pertrahere non potuissent, detegerentur. Multos autem odio Lacedæmoniorum [*ad Argiuos*] accessuros, [*& se ipsis adiuncturos*] dixerunt. Atque Corinthij quidẽ, cùm hæc demonstrassent, domum redierunt. Illi autem Argiuorum viri, [*quibuscum Corinthij egerant*,] cùm [*hæc*] audissent, & [*Corinthiorum*] verba ad magistratum, populumq; retulissent, Argiui decretum fecerunt,

fecerunt, & duodecim viros delegerunt, cum quibus societatem facere liceret ei de Græcis, quisquis vellet, præter Athenienses, & Lacedæmonios. Nam [*decreuerunt, vt*] cum horum neutris iniussu populi Argiui fœdus facere liceret. Argiui autem hæc eo facilius admiserunt, tum quòd sibi Lacedæmoniorum bellum impendere viderent (nam fœdera cum illis inita iam exibant) tum etiam quòd se Peloponnesij principatum adepturos sperarent. Nam tunc temporis Lacedæmonij pessimè audiebant, & propter acceptas clades contemnebantur: at Argiui omnibus in rebus optimè se habebant, [*opibusque florebant,*] quòd cum cæteris bellum Atticum non suscepissent, sed potius, quòd fœdere cum vtrisque cōiuncti essent, sua vectigalia percepissent, [*ac ita res suas amplificassent.*] Sic igitur Argiui Græcos, quicunque [*se illis adiungere*] volebant, in societatem recipiebant. Mantinei verò, eorumque socij, quia Lacedæmonios metuebāt, primi se ipsis adiunxerunt. Mantinei enim, dum bellum [*à Lacedæmoniis*] cum Atheniensibus adhuc gereretur, quandam Arcadiæ partem subegerant, & in suam ditionem redegerant, & existimabant Lacedæmonios, præsertim otiosos, [*nec vllis bellis occupatos,*] sibi non permissuros, vt [*rerum subactarum*] imperio potirentur. Libenter igitur ad Argiuos se conuerterunt, [*ac eorū amicitiam, & societatem sequuti sunt,*] quòd [*illorum*] ciuitatem potentem esse ducerent, & Lacedæmoniis semper inimicam, & popularis status administratione vti, quemadmodum & ipsi [*vtebantur.*] Cùm autem Mantinei defecissent, cæteri etiam Peloponnesij mussare, [*sermonesq̃, clàm agitare*] cœperunt, idem sibi quoq; faciendum esse: quippe quòd existimarent ipsos [*Mantineos*] aliquid acrius, [*prudentiusq̃, quàm cæteros Peloponnesios*] ani-

maduertiſſe, quo impulſi [*ad Argiuos*] conceſſiſſent, ſimul etiam quòd Lacedæmoniis eſſent infenſi, cùm aliis de cauſis, tum etiam quòd in fœderibus Atticis ſcriptum eſſet, fas eſſe addere, & demere quicquid vtrique ciuitati viſum eſſet, Lacedæmoniis [*videlicet,*] & Athenienſibus. Hæc enim conditio [*fœderibus*] adſcripta Peloponneſios maximè perturbabat,& in ſuſpicionem adducebat, Lacedæmonios cum Athenienſibus ſe in ſeruitutem redigere velle. Æquum enim fuiſſe,vt hęc immutandarum conditionū facultas omnibus ſociis [*æquè daretur, ac fœderib.*] adſcriberetur. Quamobrē multi [*Peloponneſi populi*] metuentes, animum ad Argiuos appulerunt, vt & ipſi ſinguli ſocietatem [*cum illis*] facerent. Lacedæmonij verò, cùm hunc rumorem, qui per Peloponneſum diſſipatus erat, ſenſiſſent, & Corinthios [*huius motus*] autores fuiſſe, ipſoſque cum Argiuis fœdus facere ſtatuiſſe [*cognouiſſent,*] legatos Corinthum miſerunt, quòd [*illorum fœdus ac motum*] futurum anteuertere vellent. Et expoſtulabant cùm de eo, quòd totius [*huius motus*] autores fuiſſent, tum de eo, quòd à ſe deficere, & cum Argiuis ſocietaté facere ſtatuiſſent. Eos enim iuſiurandum violaturos dicebant, atque iam iniuſtè facere, quòd fœdera cum Athenienſibus percuſſa non admitterent: cùm [*in ipſis*] illa conditio diſertiſſimis verbis contineatur, id ratum eſſe oportere, quod maior ſociorum pars decreuerit, niſi vel Deorum, vel heroum aliquod impedimentum interceſſerit. Corinthij verò, præſentibus ſociis, quos [*in conſilium*] ſibi adhibuerant, quotquot & ipſi fœdera [*cum Athenienſibus percuſſa*] non admiſerant (ipſos enim ipſi prius aduocauerant) Lacedæmoniis contradicebant, iniurias quidem, quibus affecti fuerant, palàm non declarātes, quòd

[*vide-*

[*videlicet*] neq; suum Solium, neq; Anactorium ab Atheniensibus recepissent, neq; [*vllam aliam rem*,] si qua alia re se fraudari putabãt: sed speciosam causam prætendentes, [*dicebant*] se. non prodituros eos qui erant in Thracia. se enim & priuatim iureiurando interposito suam fidem ipsis dedisse, quo tempore primum vnâ cum Potidæatis [*ab Atheniensibus*] defecerunt, & iterũ postea. Negabant igitur se societatis initæ iusiurandũ violaturos, quòd fœdera cum Atheniensibus inire nollent. Cùm enim iureiurando interposito, cuius Dij testes fuissent, illis, [*qui erant in Thracia*,] fidem dedissent, [*dicebant*] se Deorum numina suo periurio læsuros, si ipsos proderent. Nam [*in fœderum conditionibus apertè*] dictum esse, nisi vel Deorum, vel heroũ, [*aliquod*] impedimentum intercederet. Hoc autem sibi diuinum impedimentum videri. Atque de veteri quidem iureiurando hæc tantùm responderũt. Quod autem ad societatem cum Argiuis ineundam attineret, se cum amicis deliberaturos, & quicquid æquum esset, facturos. Et Lacedæmoniorum quidem legati domum redierunt. Corinthi verò præsentes erant & Argiuorum legati, qui Corinthios ad societatem [*secum*] ineundam, & ad omnẽ cunctationem abiiciendam adhortabantur. Illi verò ipsis edixerunt, vt ad proximum concilium apud se, [*Corinthi*,] habendum venirent. Confestim autem & Eleorum legatio [*Corinthum*] venit, ac primùm cum Corinthiis societatem fecit. Deinde illinc Argos profecti, quemadmodũ edictum fuerat. societatem cum Argiuis inierunt. Fortè enim [*Elei*] cum Lacedæmoniis de Lepreo contendebant. Nam cùm Lepreatæ bellum quondam cum quibusdam Arcadibus gessissent, & Elei ad illius belli societatem à Lepreatis acciti fuissent, ea conditione, vt dimidiam partem agri, [*de quo conten-*

debatur,] obtinerent, finito bello, Elei ipsis Lepreatis [*totum*] agrum colentibus talentum imposuerunt, quod Olympio Ioui [*quotannis*] penderent. Et [*Lepreata hoc*] ad bellum vsque Atticum persoluerunt. Deinde cùm [*hoc persoluere*] desiissent, causati bellum, Elei [*illos*] vrgebant. Illi verò ad Lacedæmonios se conuerterunt, [*eorumq́ fidem implorarunt.*] Cùm autem huius controuersiæ cognitio, decisioque Lacedæmoniis commissa fuisset, Elei suspicati se suum ius [*apud Lacedæmonios arbitros*] non obtenturos, omisso arbitrio, Lepreatarum agrum vastarunt. Lacedæmonij verò multo magis Lepreatas liberos esse, & Eleos iniustè facere pronuntiarūt. Et, quòd [*Elei*] arbitrio stare noluissent, præsidium grauis armaturæ militum Lepreum miserunt. Elei verò existimantes vrbem, quæ à se defecisset, Lacedæmonios recepisse, & pacis conditionem proferentes, in qua disertis verbis erat, vt singuli [*sociorum*] quæ belli Attici initio possidebant, hæc retinerent, & [*ab illo bello*] discederent. vt iniquo arbitrio damnati, quòd suum ius nō obtinuissent, ad Argiuos defecerunt, societatemque [*cum illis,*] sicuti prædictum fuerat, hi quoque fecerunt. statim autem post illos & Corinthij, & Chalcidenses, qui sunt in Thracia, societatem cum Argiuis inierunt. Bœoti verò, & Megarenses, quāuis idem [*se facturos*] dicerent, quòd à Lacedæmoniis contemnerentur, tamē quiescebant, [*nec vllam societatem cum Argiuis inibant,*] quòd popularem Argiuorum statum sibi, qui paucorum dominatu regerentur, minus, quàm Lacedæmoniorū Rempub. putarent profuturum. Per eadem huius æstatis tempora Athenienses, cùm Scionæos expugnassent, puberes interfecerunt, & pueros, ac mulieres in seruitutem redegerunt, agrumque Platæensibus colendum

colendum dederũt. Delios etiam rursus in Delũ reduxerunt, reputãtes & clades in prœliis [*post eos pulsos*] acceptas, & Dei, qui Delphis colebatur, oraculũ, [*quo Delios in suas pristinas sedes reducere iubebãtur.*] Et Phocenses, & Locri bellum [*inter se*] gerere cœperunt. Corinthij vero, & Argiui, cùm iam essent socij, Tegeam iuerunt, vt eam à Lacedæmoniorũ societate auerterent, quòd [*eam*] magnam [*Peloponnesi*] portionem esse cernerent, ac, si ea sibi accessisset, se totam Peloponnesum habituros sperarent. Sed cùm Tegeatæ respondissent se Lacedæmoniis non aduersaturos, Corinthij, qui hactenus in eam rem acerrimè incubuerant, de contentione remiserunt, & veriti sunt ne nullus ex aliis ad se posthac accederet. Veruntamen ad Bœotos profecti, [*eos*] orarunt vt secum, & cum Argiuis societatem inirent, cæteraque communiter administrarent. Adhæc illas decem dierum inducias, quæ nõ multo post ista quinquaginta annorum fœdera inter Athenienses, & Bœotos mutuò factæ fuerant, Corinthij suadebant Bœotis, vt se Athenas sequuti, sibi quoque impetrarent eodem modo factas, quo Bœoti [*eas*] habebant. Quòd si Athenienses [*has sibi quoque concedere*] recusarent, inducias [*ipsis*] renuntiarent, & in posterum cum [*ipsis*] absque se nullum fœdus facerent. Bœoti verò, rogantibus Corinthiis, quod ad societatem quidem Argiuorum attineret, eos supersedere iusserunt. Athenas verò cum Corinthiis profecti, decem dierum inducias [*ab Atheniensibus*] non impetrarunt. Sed Athenienses responderunt, Corinthiis esse fœdera, si modò Lacedæmoniorum erant socij. Bœoti verò non magis propterea decem dierum induciis renuntiare voluerunt, quamuis Corinthij hoc flagitarent, & cum expostulatione dicerent ita inter

se conuenisse, [*illos tamen promissis non stare.*] Corinthiis autem induciæ sine fœdere cum Atheniensibus extiterunt. Eadem æstate Lacedæmonij cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine collegerant, duce Plistoanacte Pausaniæ filio, Lacedæmoniorum rege, expeditionem susceperunt aduersus Parrhasios, qui sunt in Arcadia, & qui Mantineorum imperio parent, ab ipsis seditione laborantibus acciti, simul etiam euersuri, si possent, munitionem, quam Mantinei in Cypselis extruxerant, & in agro Parrhasio sitam ipsi suo præsidio tenebant, prope Sciritidem, quæ est agri Laconici. Et Lacedæmonij quidē agrum Parrhasium vastabant. Mantinei verò vrbis custodia Argiuis tradita, ipsi socios suo præsidio tutabantur. Cùm autem & munitionem in Cypselis extructam, & vrbes in agro Parrhasio sitas conseruare non possent, abierunt. Lacedæmonij verò, cùm Parrhasios in libertatē asseruissent, & munitionē illam euertissent, domum redierunt. Eadem æstate Lacedæmonij, cùm ad ipsos iam ex Thracia rediissent milites, qui cum Brasida [*illuc*] profecti fuerant, quos post inita fœdera Clearidas reduxerat, decreuerūt, seruos quidem, qui cum Brasida prœlio interfuerant, liberos esse, & habitare vbicunque vellent. Nec multo pòst ipsos cum iis, quos recenter in ciuium ius asciuerant, in Lepreo collocarunt, quod in Laconico, ac Eleo agro, [*in ipsis videlicet vtriusque agri confiniis*] situm erat, cùm iam Eleorum hostes essent. Suos verò [*ciues,*] qui in insula [*Sphacteria*] capti fuerant, & qui arma [*hosti*] tradiderant, veriti ne aliquid rerum nouarum molirentur, existimantes se propter cladem acceptam deteriore, [*quàm cæteros,*] conditione futuros, quamuis integra fama, & existimatione forent, quamuis etiam

[*ipso-*

[*ipsorum*] nonnulli magistratus iam gererent, ignominia notarunt. Hac autem ignominia notarunt, vt nullum magistratum gererent, vtque nullam haberent potestatem earum rerum, quas aut emissent, aut vendidissent. Postea tamen in integrum restituti fuerunt. Eadem æstate Dictidienses Thysson [*in monte*] Atho sitam, Atheniensium sociam [*ciuitatem*] ceperunt. Atque hac tota æstate inter Athenienses, & Peloponnesios commerciū fuit. Sed statim post inita fœdera Athenienses, & Lacedæmonij inter se suspecti esse cœperunt, quòd neutri loca, [*quæ tenebant,*] alteris restituissent. Nam Lacedæmonij, quibus sortitò obtigerat, vt [*loca, quæ tenebant, Atheniensibus*] priores redderent, nec Amphipolin, nec cætera reddiderant, nec socios, qui erant in Thracia, ad fœdera recipienda adegerant, ac ne Bœotos quidem, neque Corinthios, quamuis perpetuò dicerent se, nisi [*fœdera recipere*] vellent, vnâ cum Atheniensibus eos coacturos: tempusque sine syngrapha præstituerant, intra quod qui fœdera [*secum*] non iniissent, vtrisq; hostes esse [*pronuntiarant.*] Cùm igitur Athenienses nihil horum [*ab illis*] re ipsa præstari viderent, Lacedæmonios nihil æqui animo agitare suspicabantur. Quamobrem ipsis Pylum repetentibus reddere noluerunt, quinetiam eos pœnitebat, quod captiuos ex insula [*Athenas delatos ipsis iam*] reddidissent. Cæteraque [*Lacedæmoniorum*] loca retinebāt, expectantes donec & illi præstarent quæ promiserant. Lacedæmonij verò dicebant se præstitisse quæ poterant: Se enim Atheniensibus reddidisse omnes, quos ex ipsis apud se in vinculis habebant, & milites, qui erant in Thracia, abduxisse, & si quid aliud in sua potestate habebant, [*hoc ipsis reddidisse.*] Sed Amphipolin in sua potestate non esse

dicebant, ita vt [*eam ipsis*] traderent. Operam verò daturos, vt & Bœotos, & Corinthios in fœdera adducerent, vtque Panactum reciperent, & Athenienses, quotquot apud Bœotos erant captiui, recuperarent. Postulabant autem vt [*Athenienses*] Pylum sibi restituerent: sin minus, Messenios, & seruitia [*illinc*] educerent, quemadmodum & ipsi ex Thracia [*suos abduxerant*:] vtque locum illum Athenienses ipsi, si vellent, custodirent. Sæpe autem, multisque sermonibus per hanc æstatem habitis, [*tandem*] Atheniensibus persuaserunt, vt è Pylo educerent Messenios, cæterosque [*Lacedæmoniorum*] seruos, & quotquot ex agro Laconico [*ad ipsos*] transfugerant. Ipsosque in Craniis Cephalleniæ [*insulæ vrbe*] collocarunt. Hac igitur æstate à bello [*vtrinque*] cessatum est, & vltró, citróque ad vtrosque commeatum. In sequenti hyeme (iam enim alij Ephori magistratum gerebant: nec erant ij, quibus magistratum gerentibus fœdera percussa fuerant: quinetiam horum nonnulli fœderibus erant aduersarij) cùm legati ex sociorum agro [*Lacedæmonem*] venissent, & Athenienses, & Bœoti, & Corinthij præsentes adessent, & vltrò, citroque multa verba facta fuissent, nec quicquam inter eos conueniret, postquam [*Athenienses*] domum redierunt, Cleobulus, & Xenares (illi, qui ex Ephoris fœdera frangere potissimum volebant) cum Bœotis, & Corinthiis priuatim sermones habuerunt, admonentes vt harum rerum statum accuratissimè cognitum perpenderent, operamque darent, vt Bœoti, vbi prius ipsi societatem cum Argiuis inissent, postea cum Bœotis, Argiuos Lacedæmoniis socios adiungerent. Sic enim Bœotos fœdus cum Atheniensibus inire minimè coactum iri [*putabant*.] Lacedæmonios enim Atheniensium

nienſium inimicitiis, ac fœderum cum ipſis initorum violationi amicitiam, & ſocietatem Argiuorum antepoſituros. Habebant enim exploratum Lacedæmonios perpetuò cupere ciuitatem Argiuorum opportunè ſibi amicam eſſe, quòd bellum extra Peloponneſum leuius [*ſibi*] fore ducerent. [*ſi Argiuos ſinceros, & conſtantes amicos haberent.*] Bœotos verò rogabant vt Panactum Lacedæmoniis traderent, vt pro hoc recepta, ſi poſſent, Pylo, ad bellum aduerſus Athenienſes commodius deſcenderent. Atque Bœoti, & Corinthij cum his mandatis, quæ acceperant à Xenare, & Cleobulo, & [*ab aliis*] quotquot ex Lacedæmoniis erant ipſis amici, vt ad ſuas Reſp. referrent, vtrique abierunt. Quos abeuntes duo è ſummo Argiuorum magiſtratu viri in ipſo itinere obſeruauerunt, congreſſique cum eis in colloquium venerunt, ſi quo pacto Bœoti ſocietatem ſecum inire poſſent, quemadmodum Corinthij, & Elei, & Mantinei. Se enim exiſtimare [*dicebant,*] ſi res iſta [*ſibi feliciter*] ſucceſſiſſet, facile iam ſibi fore ad bellum gerere, & pacem facere & cum Lacedæmoniis, ſi vellent, & cum quibuſcunque aliis opus eſſet, palàm, & publicè hac de re agentibus. Hæc Bœotorum legatis audita placuerunt. Nam fortè accidit, vt [*hi duo Argiui*] ea peterent, quæ vel ipſi amici, qui Lacedæmone erant, ipſis mandarant. Cùm autem illi [*duo*] Argiui ſuum ſermonem ab ipſis admiſſum animaduertiſſent, & dixiſſent ſe legatos in Bœotiam miſſuros, abierunt. Bœoti verò [*domum*] reuerſi, ad Bœotarchas, [*id eſt, Bœotorum Magiſtratus,*] detulerunt cùm ea, quæ Lacedæmone, tum ea, quæ ex Argiuis in congreſſu audiſſent. Bœotarchæ verò id acceptum habuerunt, & multo promptiores fuerunt, quòd ipſis vtrinque conti-

giſſet, vt & illi ex Lacedæmoniis, quos ſibi amicos habebant, eadem peterent, & Argiui ad eadẽ properarent, [*eademq́; cuperent.*] Nec multo pòſt Argiuorum legati venerũt, vt eos ſolicitarent ad tranſigenda ea, quæ promiſerant. Bœotarchæ verò probatis ipſorum poſtulatis, ipſos remiſerunt, polliciti ſe legationem Argos de ſocietate miſſuros. Interea verò Bœotarchis, & Corinthiis, & Megarenſibus, & legatis ex Thracia[*miſſis,*] primùm placuit, vt iureiurando interpoſito fidem ſibi mutuò darent, [*& fœdus inter ſe facerent,*] ea conditione, vt, quotieſcunque res hoc flagitaret, opem ei ferrent, qui ope indigeret, & cum nullo bellum gererent, aut compoſitionem, [*pacemq́;*] facerent, niſi de communi [*omnium ſociorum*] ſententia. Et ita Bœotos, & Megarenſes (idem enim faciebant) cum Argiuis iam fœdus facere [*dicebant.*] Verùm antequam [*huius fœderis*] iuſiurandum iuraretur, Bœotarchæ rem communicarunt cum quatuor Bœotorum conſiliis, quæ ſummam rerum Bœotiarum poteſtatem habent, & ſuadebant, vt iureiurando interpoſito fœdus auxilij mutui gratia cum illis ciuitatibus iniretur, quæcunque ſecum fœdus adhibito iureiurando facere vellent. At Bœoti, qui in illis conſiliis erant, [*eorum*] conſilium non probarunt, veriti ne Lacedæmoniis aduerſarentur, ſi cum Corinthiis, qui [*ab illis*] defecerant, interpoſito iureiurando fœdus facerent. Neque enim Bœotarchæ ipſis declarauerant ea, quæ Lacedæmone Cleobulus, & Xenares Ephori, & [*alij*] amici ſuaſerant, vt prius cum Argiuis, & Corinthiis ſocietatem inirent, deinde cum Lacedæmoniis eandem facerent, [*& Argiuos Lacedæmoniis ſocios adiungerent.*] Nam [*Bœotarchæ*] exiſtimabant illos, qui erant in conſilio, quamuis [*hæc ipſis*] non dixiſſent,

tamen

tamen nihil aliud decreturos, quàm quod ipsi à se prius deliberatum [*ipsis*] suasissent: sed cùm res [*ipsis*] non successisset, Corinthij quidem,& legati ex Thracia [*missi*] infecto negotio abierunt. Bœotarchæ verò, qui, si [*quatuor Bœotorum consiliis hæc*] persuadere potuissent, operam dare statuerant, vt etiam cum Argiuis societatem inirent, nec de Argiuis quicquam amplius ad illa [*quatuor*] consilia retulerunt, nec legatos, quos [*se missuros*] promiserant, Argos miserunt: sed incuria quædam, & rerum omnium procrastinatio erat. Hac eadem hyeme Mecybernam, vbi erat Atheniensium præsidium, subitò adorti ceperunt. Posthæc Lacedæmonij (nam inter ipsos,& Athenienses assidua colloquia fiebant de locis, quæ inuicem tenebant) existimantes si Athenienses Panactum à Bœotis recepissent, fore vt ipsi Pylum reciperent, Bœotos per legationem adierunt, & orarunt vt Panactum, & quotquot ex Atheniensibus in vinculis haberent, sibi traderent, vt pro his ipsi Pylum reciperent. Bœoti verò negarunt se [*hæc*] reddituros, nisi secum, quemadmodum cum Atheniensibus, societatem priuatim coirent. Lacedæmonij verò, quamuis scirent se Atheniensibus iniuriã facturos, quòd [*in fœderis conditionibus*] cautum esset, ne sine communi consensu vel fœdus cum quoquam fieret, vel bellum gereretur: quia tamen Panactum recipere cupiebant, vt Pylum pro ipso recuperarent, simul etiam quòd illi, qui fœdera confundere properabant, ad fœdus cum Bœotis ineundum propensiores erant, societatem [*cum ipsis*] fecerunt, hyeme iam extrema, & sub ver: statimq; Panactum euersum est. Et vndecimus huius belli annus exiit. Ineunte statim vere insequentis æstatis Argiui, cùm Bœotorum legati, quos [*Bœoti*] se missuros

dixerant, non venissent. & Panactum [*ab illis*] euersum intellexissent, & societatem inter Bœotos, & Lacedæmonios priuatim factam, extimuerunt, ne [*omnium fœdere exclusi*] soli relinquerentur, omnesque socij se Lacedæmoniis adiungerent. Existimabant enim Bœotos à Lacedæmoniis inductos fuisse & ad Panactum euertendum, & ad ineundam cum Atheniensibus societatem, & Athenienses harum rerum conscios esse [*credebant.*] Itaque ne cum Atheniensibus quidem societatem facere sibi amplius integrum esse [*ducebant,*] cùm antea sperassent, si, propter controuersias, ea fœdera, quæ cum Lacedæmoniis inierant, frangerentur, futurum saltem, vt cum Atheniensibus societatem inirent. Argiui igitur, cùm his difficultatibus premerentur, & vererentur ne simul cum Lacedæmoniis, & Tegeatis, & Bœotis, & Atheniensibus bellum sibi gerendum esset, quòd Lacedæmoniorum fœdera prius non accepissent: sed animis elati Peloponnesi principatum se adepturos sperassent, quamprimum potuerunt legatos Lacedæmonem miserunt, Eustrophum, & Æsonem, qui ipsis charissimi, [*& gratiosissimi*] esse videbantur: existimantes, vbi quàm commodissima fœdera pro præsenti rerum statu cum Lacedæmoniis fecissent, quomodocunq; res caderet, se quietos futuros. Ipsorum autem legati [*Lacedæmonem*] profecti, sermonem habuerunt cum Lacedæmoniis, quibus conditionibus fœdera facienda essent. Ac primùm quidem Argiui postulabant, vt vel ciuitatis, vel priuati alicuius arbitrio, permitteretur controuersia de agro Cynurio, de quo in confiniis posito semper [*vtrique inter se*] contendebant (hic autem ager continet Thyream, & Anthenam vrbem, eumque Lacedæmonij possident.) Deinde verò, quamuis Lace-

dæmonij

dæmonij nullam de eo mentionem fieri finerent: at se, si vellent illi fœdus ex pristina formula facere, ad hoc paratos esse [*dicerent:*] Lacedæmonios tamen Argiui legati ad hæc sibi concedenda induxerunt, vt [*videlicet*] in præsentia quidem fœdus annorum quinquaginta facerent, quotiescunque verò vtrilibet [*alteros ad prælium*] prouocassent, dummodo neque morbo, neque bello vel Lacedæmoniorum, vel Argiuorum ciuitas implicita esset, de hoc agro armis decernere liceret, quemadmodum & antè quondam [*factum esset,*] quum vtriq; se victores discessisse iudicarunt. Sed [*tamen alteris alteros*] persequi non liceret vlterius, quàm vel ad Argorum, vel ad Lacedæmonis terminos. Lacedæmoniis verò primùm quidem hæc [*Argiuorum postulata*] stultitiæ plena esse videbantur, deinde [*tamen*] (Argos enim quauis ratione amicum habere cupiebant) assensi sunt iis conditionibus, quibus [*fœdus fieri*] postulabant, & syngrapham fecerunt. Lacedæmonij autem [*legatos Argiuorum*] hortati sunt, vt, priusquàm quicquam eorum, [*de quibus inter eos tunc actum fuerat,*] conficeretur, Argos reuersi populo [*fœderis conditiones scriptis mandatas*] ostenderent, quas si probasset, tunc verò ad Hyacinthia, [*Lacedæmonem*] redirent, vt [*fœderis*] iusiurandum præstarent. Et illi quidem abierunt. Interea verò dum Argiui hæc tractarent, Lacedæmoniorum legati, Andromenes, Phædimus, & Antimenidas, quibus mandatum fuerat, vt Panactum, & captiuos à Bœotis receptos Atheniensib. redderent, Panactum quidem ab ipsis Bœotis euersum offenderunt, eo prætextu, quòd olim inter Bœotos, & Athenienses orta de illo castello controuersia, iureiurando interposito conuenisset, vt neutri [*soli*] id incolerent; sed Atheniensium vi-

tos, quos [*Bœoti*] captiuos habebant, Andromenes, eiusque collegæ receptos ad Athenienses deduxerunt, ac reddiderunt,& Panacti euersionem ipsis significarunt, existimantes se hoc etiam ipsis reddituros. [*sed hanc eius euersionem vtilem ipsis fore dicebant.*] nullum enim Atheniensium hostem in eo amplius habitaturum. Cùm autem hæc dicerentur, Athenienses grauiter indignabantur, quòd à Lacedæmoniis iniuriam sibi fieri putarent, cùm ob euersionem Panacti, quod erectum, [*& stans*] traditum oportuerat, tum quòd audirēt [*eos*] cū Bœotis quoque societatem priuatim fecisse, cùm tamen antea dicerent se communiter adacturos [*ad fœdus recipiendum*] eos, qui fœdus recipere noluissent. [*Hæc igitur,*] & alia considerabant, quæcunque [*Lacedæmonij*] ex pacto non seruauerant, & se fraude circumuentos existimabant. Quare [*Lacedæmoniorum*] legatos cum asperiore responso dimiserunt. Cùm igitur inter Lacedæmonios, & Athenienses huiusmodi dissidium esset, statim & illi, qui Athenis fœdera soluere cupiebāt, in hanc rem incumbere cœperunt. Erant autem cùm alij, tùm etiam Alcibiades Cliniæ filius, qui, quamuis ætate tunc esset adhuc iuuenis, tamen propter maiorum dignitatem honorabatur, vt [*nullus alius*] in alia ciuitate [*magis hoc nomine queat honorari:*] cui vel satius esse videbatur ad Argiuos potius accedere, [*& societatem cum illis inire.*] quinetiam contentionis studio, quòd elato esset animo, [*fœderibus*] aduersabatur, quòd Lacedæmonij per Niciam, & Lachetem fœdera fecissent, ipso propter adolescentiam contempto, nec habito ei honore ex vetusti hospitij iure: quod, cùm [*ipsius*] auus [*Lacedæmoniis*] renuntiasset, ipse illorum captiuos ex insula [*Athenas delatos*] officiis prosequens, renouare co-

gitaate

gitabat. Vndique igitur sibi de suo iure detrahi putans, & initiò Lacedæmoniis intercessit, affirmans illos non esse constantes: sed, vt, inito cum Argiuis fœdere, eos sibi eximant, [*sibiq́; lectos socios adiungant,*] & postea Athenienses solos, [*omniq́; sociorum auxilio nudatos*] adoriantur, hac de causa fœdus cum ipsis facere velle. Et tunc, quum hoc dissidium exortũ est, confestim Argos [*nuntium*] priuatim misit, hortans [*Argiuos,*] vt quàm celerrimè cũ Mantineis, & Eleis [*Athenas*] venirent, [*eos*] ad societaté [*cum Atheniensibus ineundam*] prouocantes, quòd tẽpus esset opportunũ, seq; studiosissimè ipsis adfuturũ [*pollicebatur.*] Argiui auté, cùm hunc nuntiũ audissent, simul etiã cùm cognouissent societaté à Bœotis cũ Atheniensibus non esse factã: sed magnã dissensionem inter ipsos [*Athenienses*] & Lacedæmonios esse natam, suos quidem legatos, qui [*tunc*] aberant, quos de fœderibus acturos Lacedæmonem miserant, non curabant; sed ad Athenienses potius animum aduertebant: existimantes ciuitatem, cum qua sibi uetus amicitia intercederet, & quæ populari statu, quemadmodum & sua ciuitas, regeretur, & quæ magnam in mari potentiam haberet, sibi, si bellum susciperent in hoc auxilium esse laturam. Confestim igitur legatos de societate acturos ad Athenienses miserunt. Illos autem Eleorum, & Mantineorum legati comitabantur. Confestim etiam & Lacedæmoniorum legati, Philocharidas, Leon, & Endius, qui [*apud Athenienses*] gratiosi esse videbantur, [*eò*] profecti sunt, veriti ne [*Athenienses Lacedæmoniis*] irati societatem cum Argiuis facerent, simul etiam Pylum pro Panacto repetituri, & de societate cum Bœotis inita [*Lacedæmonios*] purgaturi, [*& demonstraturi illos hanc societatem*] non fecisse, vt Atheniensibus malum, [*da-*

mnumq;] darent. Cùm autem hisce de rebus in Senatu verba facerent. & se cum summa potestate de componendis omnibus controuersiis [*eò*] venisse dicerent, Alcibiadi metum incutiebant, ne, si ad populum hæc [*ipsa*] retulissent, plebem allicerent, & Argiuorum societas respueretur. Sed Alcibiades huiusmodi fraudem aduersus ipsos machinatur. Lacedæmoniis, fide ipsis data, persuadet ne coram populo fateantur se cum summa potestate venisse, quod si fecerint, se Pylum ipsis redditurũ, (se enim hoc Atheniensibus persuasurum, quemadmodum & tunc se [*Lacedæmoniis*] aduersari dicebat) & cæteras controuersias compositurum. Hæc autem [*Alcibiades*] eo consilio agebat, vt [*Lacedæmonios*] à Nicia alienaret. vtque apud populum ipsos criminatus, quòd nihil sinceri in animo haberent, nec eadem vnquam dicerent, Argiuorum, & Eleorum, & Mantineorum societatem [*Atheniensibus*] conciliaret. Et ita euenit. Nam cùm [*legati*] ad populum processissent, & interrogati non dixissent (vt in Senatu) se cum summa potestate venisse, tunc verò Athenienses haud amplius [*illorum inconstantiam, ac perfidiam*] tulerunt. Sed Alcibiadem multo vehementioribus, quàm antè, clamoribus Lacedæmonios insectantem audiebant, [*eiq; morem gerebant,*] animisque propensis erant, Argiuis, illorumque comitibus [*in concionem*] introductis, ad societatem cum ipsis statim ineundã. Sed facto terræmotu, priusquam quicquam constitueretur, [*populiq; suffragiis ratum fieret*] hæc concio dilata est. In concione verò, quæ postridie conuocata fuit, Nicias, quamuis ipsi Lacedæmonij [*ab Alcibiade*] decepti fuissent, quamuis etiam ipse quoque deceptus fuisset, quòd [*Lacedæmonij verbis eiusdem Alcibiadis adducti, coram populo*] negassent

se cum

se cum summa potestate venisse, tamen dixit oportere [*Athenienses*] cũ Lacedæmoniis potius, [*quàm cum Argiuis*] societatem inire, & societate, quam cum Argiuis facere volebant, supersedere, & [*legatos*] ad ipsos [*Lacedæmonios*] iterum mittere, & explorare quidnam in animo haberent. Hanc enim belli dilationem sibi quidem honestam, illis verò turpem fore dicebat. Nam sibi quidem maximè expedire, florente iam Repub. fortunam hanc florentem quàm diutissimè conseruare. Illis verò in afflicta fortuna versantibus, loco lucri fore, primo quoque tempore belli fortunam periclitari. Persuasit autem [*Atheniensibus,*] vt legatos [*Lacedæmonem*] mitterent (in quorum numero & ipse erat) qui iuberent Lacedæmonios, si quid sinceri in animo haberent, Panactum erectum, [*ac integrum,*] & Amphipolin restituere, & Bœotorum societatem missam facere, nisi fœdera [*secum*] inire vellent, quemadmodum [*in fœderibus apertissimè*] cautum fuerat, vt neutri sine mutuo consensu cum vllo pacisceretur. Imperarunt etiam [*legatis,*] vt [*Lacedæmoniis*] dicerent, se quoque, si [*Lacedæmoniis*] iniuriam facere voluissent, societatem cum Argiuis iam facturos fuisse: quòd ipsi [*Argiui*] hac ipsa de causa [*Athenis*] adessent. Et si quid aliud [*Lacedæmoniis*] crimini dabant, Niciam, eiusque collegas cum mandatis de omnibus, [*ad illos*] miserunt. Cùm autem legati [*Lacedæmonem*] peruenissent, & cùm alia denuntiassent, tum etiam ad extremum dixissent, nisi [*Lacedæmonij*] societatem cum Bœotis initam dirimerent, qui fœdus [*secum*] inire noluerant, se quoque cum Argiuis, eorumq; sociis societatem facturos: Lacedæmonij responderunt, se societatem cum Bœotis initam non dirempturos (nam Xenares Ephorus & alij, quot-

quot eiusdem factionis erant, euicerant, vt hæc fierent, [*vtq́ hoc responsum Athenienſibus daretur:*]) fœderis tamen iusiurandum Nicia rogante renouarunt. Verebatur enim [*Nicias*] ne rebus omnibus prorsus infectis abiret, ac malè audiret (quod etiam accidit) quòd fœderum cum Lacedæmoniis faciendorum autor esse videretur. Cùm autem ipse rediisset, & Athenienses audissent nihil à Lacedæmoniis impetratum fuisse, cōfestim indignari cœperunt, & iniuriam [*ab illis*] sibi fieri putantes, cum Argiuis, eorumque sociis (aderant enim illi, ab Alcibiade introducti) fœdera, ac societatem fecerunt, his verbis: Fœdera fecerunt Athenienses, & Argiui, & Mantinei, & Elei, in annos centum, pro se ipsis, & pro sociis, quibus vtrique præsunt, sincera, & commoda, tam terra, quàm mari. Nefas autem sit Argiuos, & Eleos, & Mantineos, eorumque socios, Atheniensibus, ac sociis, quibus Athenienses imperant, arma detrimenti causa inferre. Et [*viciſsim*] nefas sit Athenienses, eorumque socios, Argiuis, & Eleis, & Mantineis, eorumque sociis [*arma detrimenti causa inferre*,] vlla vel fraude, vel machinatione. His conditionibus Athenienses & Argiui, & Elei, & Mantinei sint socij centum annos. Et si hostes in Atheniensium agrum inuaserint, Argiui, & Elei, & Mantinei Athenas ad opem ferendam veniant, prout Athenienses [*ipsis*] denuntiauerint, ratione quàm acerrima poterunt, pro viribus. Quòd si [*hostes agro Attico*] vastato discesserint, hæc [*hostium*] ciuitas ab Argiuis, & Mantineis, & Eleis, & Atheniensibus pro hoste habeatur, & à cunctis his ciuitatibus [*bello petatur, ac*] vexetur. Nulli verò harum ciuitatum bellum [*communiter susceptum*] aduersus [*hostium*] ciuitatem deponere liceat, nisi cunctis [*idem*] videatur.

Viciſſim autem Athenienſes quoque Argos, Mantineam, & Elin ad opem ferendam proficiſcantur, ſi hoſtes inuaſerint in agrum Eleorum, aut Mantineorum, aut Argiuorum, prout hæ ciuitates [*ipſis*] ſignificauerint, ratione quàm acerrima poterunt, pro viribus. Quòd ſi [*hoſtes agro iſtarum ciuitatum*] vaſtato diſceſſerint, hæc [*hoſtium*] ciuitas ab Athenienſibus, & Argiuis, & Mantineis, & Eleis pro hoſte habeatur, & à cunctis his ciuitatibus [*bello petatur, ac*] vexetur. Bellum autem aduerſus hanc ciuitatem [*ſuſceptum*] deponere nefas ſit, niſi cunctis ciuitatibus [*idem*] videatur. Præterea nulla [*harum ciuitatum fœderatarum*] per agrum ſuum, aut ſociorum, quibus ſingulæ ciuitates imperant, aut per mare, homines armatos, inferendi belli gratia, tranſire ſinat, niſi vniuerſæ ciuitates, Athenienſis, Argiua, Mantinea, & Elea, de communi ſententia tranſitum [*illis dandum*] eſſe decreuerint. Illis autem, qui opem ferent, ciuitas, quæ [*illos*] mittet, commeatũ præbeat ad dies triginta, ex eo die, quo [*auxilia*] in eam ciuitatem ingreſſa fuerint, quæ opem ſibi ferendam ſignificauerit, & [*iiſdem auxiliis*] abeuntibus eodem modo [*commeatũ præbeat.*] Quòd ſi copiis [*accitis*] diutius vti velint, illa ciuitas, quæ [*copias*] acciuerit, ſtipendium det, ſingulis quidem grauis, ac leuis armaturæ militibus, atque ſagittariis, quotidie ternos obolos Æginæos. Equiti verò, ſingulas drachmas Æginæas. Eadem ciuitas, quæ [*copias*] acciuerit, imperij ſummam obtineat, ſi bellum in eius finibus geratur. At, ſi quò vniuerſis ciuitatibus coniunctis copiis proficiſci viſum fuerit, omnes ciuitates [*in hac expeditione*] par imperium participent. Hæc autem fœdera, Athenienſes quidem pro ſe ipſis, & pro ſociis, iurent. Argiui verò, & Mantinei, & Elei, eo-

rumque socij, in suis quique ciuitatibus iurent. Singulæ autem ciuitates supra lectas hostias iusiurandum, quod moribus patriis est receptum, & quod religiosissimum apud singulas habetur, iurent. Iusiurãdum autem in hæc verba iuretur: Perstabo in societate ex pactis, & conuentis, iustè, & innocuè, & sincerè, nec [*eam*] vlla vel fallacia, vel machinatione violabo. Iurent autẽ Athenis quidẽ, Senatus, & Tribuniplebis. Prytaneus autem [*id est, Prætores, & summi Atheniensium Magistratus*] ad iusiurandum [*alios*] adigant. Argis verò, Senatus, & Octoginta viri, & Artynæ. Et octoginta viri [*alios*] ad iusiurandum adigant. Mantineæ verò, Demiourgi, & Senatus, & cæteri Magristratus. Theori verò, & Tribuni militum [*alios*] ad iusiurandum adigant. Elide verò, Demiurgi, & Quæstores ærarij, & sexcenti viri. Demiurgi verò, & Thesmophylaces, [*id est, legum custodes,*] ad iusiurandum [*alios*] adigant. Hoc autem iusiurandum renouent, Athenienses quidem, euntes Elin, & Mantineam, & Argos, triginta diebus ante Olympia. Argiui verò, & Elei, & Mantinei, euntes Athenas, decem diebus ante magna Panathenæa. Hæc autem fœderum, & iurisiurãdi, & societatis pacta in lapideo cippo inscribant, Athenienses quidem, in arce. Argiui verò, in foro, in Apollinis templo: Mantinei verò, in Iouis templo, [*quod est*] in foro. Cippum etiam æneum communi sumptu factum statuãt Olympiæ, in ludis Olympiacis, qui nunc fiunt. Quòd si quid his ciuitatibus videatur melius esse, [*hoc*] addant pactis, & conuentis. Quicquid autem his vniuersis ciuitatibus consilio vnâ communicato visum fuerit, id ratum sit. Hæc igitur fœdera, & societates huncin modum initæ sunt. Illa tamen, quæ inter Lacedæmonios, & Athenienses inita fuerant, neutri

tri propterea alteris renunciarunt. Corinthij verò, quamuis essent Argiuorum socij, hæc tamen [*cum aliis*] inire noluerunt: quinetiam cùm paulo antè [*fœdus, &*] societas inter Eleos, Argiuos, & Mantineos inita fuisset, ea conditione, vt cum iisdem bellum gererent, & [*cum iisdem*] pacem facerent, [*huius societatis*] participes esse noluerunt, [*nec eam iureiurando ratam habere voluerunt.*] Dixerunt enim sufficere sibi superiorem illam subsidiariam societatem, quam inter se inierant, vt alteri alteris mutuam opem ferrent, at nulli bellum communiter inferrent. Atque ita Corinthij ab illorum societate recesserunt, & animum ad Lacedæmonios iterum conuerterunt. Hac autem æstate Olympia extiterunt, in quibus Androsthenes Arcas, tunc primùm in pancratij certamine victor fuit: & Lacedæmonij aditu ad templum ab Eleis prohibiti fuerunt, ne sacrificium facerent, néve certarent, quòd ipsis non persoluerent multã quam Elei ipsis ex lege Olympiaca damnatis irrogauerant. dicebant enim illos in munitionem Phyrcum arma intulisse, & milites ex suis armatos Lepreum immisisse, Olympiaci fœderis tempore, [*dum ludi, & Olympiaca sacrificia fierent.*] Multa autem erant duo millia minarum, in singulos milites armatos binæ minæ, quemadmodum lege continetur. Lacedæmonij verò, missis [*ad eos*] legatis, contradicebant, negantes se iustè condemnatos, quippe quòd fœdus Lacedæmoniis nondum denuntiatum fuisset, quum suos milites armatos [*illuc*] immiserunt. Elei verò dicebant inducias, [*quæ ludorum, ac sacrificiorum olympiacorum causa indici solebant,*] apud se iam fuisse. Sibi enim ipsis, [*& sui agri incolis*] primis [*has inducias*] indixerant, & se quiescentibus, neque [*tale quid*] expectantibus, vt pote fœderis tempore, ipsos Lace-

dæmonios clàm iniuriam [*sibi*] fecisse [*diceb.int.*] Lacedæmonij verò excipiebant, [*atq; illis responde-bant, non solis agri Elei incolis has inducias indicendas fuisse: sed*] oportuisse etiam ipsos [*Eleos*] Lacedæmoniis denuntiare; si tunc iniuriam sibi ab ipsis [*Lacedæmonii*] fieri putabant, non autem, quòd [*iniuriam ab illis sibi factam*] arbitrarentur, hoc facere, [*& Lacedæmoniis multam irrogare,*] & [*Lacedæmonij promittebant se*] nulla arma in posterum ipsis illaturos. Elei verò in eadem sententia perstabant, dicentes se nunquam adductum iri, vt sibi nullam iniuriam [*à Lacedæmoniis*] factam fuisse crederent. Sed si [*Lacedæmonij*] Lepreum sibi restituere vellent, [*dicebant se ipsis*] suam multæ partem remissuros, & [*partem,*] quæ Deo deberetur, se pro ipsis persoluturos. Sed cùm [*Lacedæmonij Eleos*] audire, [*moremq; ipsis gerere*] nollent, [*Elei*] rursus hæc postularunt, vt Lepreum quidem, si nollent, non restituerent, verum ascenderent ad Iouis Olympij aram, quandoquidē templo vti exoptarent, vt corā Græcis iurarent, se multam in posterū persoluturos. Sed cùm [*Lacedæmonij*] ne ista quidē [*facere*] vellent, Lacedæmonij quidē à tēplo, sacrificiis, & certaminibus prohibiti fuerūt, domiq; sacrificiū fecerunt: cæteri verò Græci, præter Lepreatas [*certamina*] spectauerunt. Elei tamē veriti ne [*Lacedæmonij*] per vim sacrificiū facerent, cū iuuētute armata excubias egerunt. Ad ipsos autem venerunt & Argiui & Mantinæi ex vtrisq; mille, & Atheniensium equites, qui dierum festorum celebrationem Argis præstolabantur. Nam omnem illius cœtus frequentiam ingens timor inuaserat, ne Lacedæmonij armati [*eò*] venirent, præsertim posteaquàm Lichas Arcesilai [*filius*] Lacedæmonius virgis à lictoribus in stadio cęsus fuerat, quòd, cùm ipsius bigæ vicissent, & per præconis vocem pronunciatum

nuntiatum fuisset publicas Bœotorum [*bigas vicisse,*] quòd [*Lacedæmoniis*] interdictum fuisset certaminibus, [*ipse*] in stadium progressus, aurigam coronasset, cupiens indicare currum illum suum fuisse. Quamobrem multo magis omnes tunc timuerunt. & aliquid noui fore videbatur. Lacedæmonij tamen quieuerunt, atque illa dierum festorum celebratio sic ipsis præteriit. Post Olympia autem Argiui, eorumq; socij Corinthum iuerunt, Corinthios oraturi, vt ad se transirent, [*secumq; fœdus facerent.*] Aderant autem & Lacedæmoniorum legati, & quamuis multi sermones habiti fuissent, ad extremum tamen nihil peractum est: sed facto terræmotu in suam quisque vrbem discesserunt. atque hæc æstas excessit. Ineunte autem hyeme Heracleotæ, qui sunt in agro Trachinio, cum Ænianibus, & Dolopibus, & Meliensibus, & nonnullis Thessalis prœlium commiserunt. Nam hæ gentes, quæ huic [*Heracleotarum*] vrbi finitimæ erant, ei hostes erant. Hæc enim vrbs non aduersus vllum alium, quàm istarum [*gentium*] agrum condita fuerat, [*vt ipsæ credebant.*] Et simul atq; condi cœpta est, statim ei aduersari cœperunt, eam pro viribus atterentes, & tunc Heracleotas prœlio superarunt, & Xenares Lacedæmonius ipsorum dux [*in eo*] cecidit, & [*multi*] alij Heracleotæ perierunt. atq; illa hyems exiit, & duodecimus huius belli annus excessit. Insequentis autem æstatis initio statim, Heracleam quòd post prœlium grauiter infestaretur, Bœoti [*in fidem suam*] receperunt, & Hegesippidam Lacedæmonium, vt perperam res illas administrantem expulerunt. Hanc autem vrbem [*in fidem suam*] receperunt, veriti ne, Lacedæmoniis Peloponnesi tumultu turbatis, [*ac impeditis,*] Athenienses [*eam*] occuparent. Lacedæmonij tamen ipsis

erant irati. Eadem æstate Alcibiades Cliniæ [*filius,*] Athenienſium dux, Argiuis, ac ſociis [*eum*] adiuuantibus, in Peloponneſum profectus cum paucis grauis armaturæ militibus Athenienſibus, & ſagittariis, & ſociis, quos illinc aſſumpſerat, cùm alia, quæ ad ſocietatem pertinebant, conſtituit, per mediam Peloponneſum cum copiis iter faciens, tum etiam Patrenſibus perſuaſit, vt muros ad mare vſque perducerent, & ipſe alteros Rhium Achaicum verſus extruere in animo habebat. Sed Corinthij, & Sicyonij, & [*alij,*] quibus [*hi muri*] extructi damnum daturi erant, [*illuc*] accurrentes impediuerunt, [*ne Alcibiades hos extrueret.*] Eadem æſtate bellum inter Epidaurios, & Argiuos geſtum eſt, prætextu quidē hoſtiæ, quam ad Apollinem Pytheum Epidaurij paſcuorum nomine adducere debuerant, nec tamen miſerant. Ipſum autem templum erat potiſſimùm in Argiuorum poteſtate. Sed vel ſine iſta [*ſpecioſa*] cauſa Alcibiades, & Argiui Epidaurum, ſi poſſent, occupare ſtatuerant, tum vt Corinthus eſſet pacata, [*neque quicquam aduerſus ipſos moueret, quod ipſorum res turbaret:*] tum etiam quòd Athenienſes auxilium ex Ægina [*Argiuis*] itinere compendioſiore latum iri [*putarent,*] quàm ſi Scyllæum circumuecti ſuppetias illis ferrent. Argiui igitur ſe præparabant ad irruptionem in Epidaurum faciendam, vt ipſimet hoſtiam exigerent. Per eadem autem tempora Lacedęmonij quoque cum frequentibus copiis, quas ex omnibus [*agri Laconici*] populis collegerant, ad Leuctra in agri ſui confiniis ſita, ad Lycæum, duce Agide Archidami [*filio,*] Rege ſuo, profecti ſunt. Nullus autem ſciebat quónam illi proficiſcerētur. Imò ne ipſæ quidem ciuitates, vnde [*milites*] emiſſi fuerant. Sed cùm pro tranſitu ſacrificia facientes,

litare

litare non potuissent, cùm ipsi domum redierunt, tum etiam per nuntios circummissos sociis edixerunt, vt post insequentem mensem (Iulius autem erat, [*quem Lacedæmonij significabant,*] in quo stata sacra apud Dorienses celebrantur) se prępararent, vt ad militiam profecturi. Illis autem domum reuersis, Argiui, [*Iunij*] exeuntis quarto die ante Calendas mensis Iulij, [*ex suis finibus*] egressi, quamuis illos dies festos agerent, tamen per totum illud tempus in agrum Epidaurium irruperunt, eumque vastarunt. Epidaurij verò sociorum auxilium implorabant. Horum verò nonnulli quidem hunc mensem causabantur, [*& dicebant sibi per eum mensem, qui Apollini sacer esset, ad militiam ire nefas esse.*] nonnulli verò, vel ad ipsa agri Epidaurij confinia profecti, quieuerũt, [*& à prælio abstinuerunt.*] Dum autem Argiui in agro Epidaurio essent, legationes ex [*sociis*] ciuitatibus ab Atheniẽsibus excitæ Mantineam venerunt. Et cùm in colloquium ventum esset, Ephamidas Corinthius verba cum factis congruere negauit. Nam ipsos quidem de pace acturos [*Mantineam conuenisse, & ibi*] consedisse: Epidaurios verò, eorumque socios, & Argiuos armatos castra opposita habere. Primùm igitur exercitus, qui ab vtrisque missi fuerant, dimittendos, atque ita demum de pace verba rursus facienda [*censebat.*] His autem verbis adducti [*Atheniensium legati,*] abierunt, & Argiuos ex agro Epidaurio abduxerunt. Postea verò, cùm in eundem locum [*rursus*] conuenissent, ne sic quidem quicquam communiter transigere potuerunt: sed Argiui rursus in agrum Epidaurium irruperunt, eumque vastarunt. Lacedæmonij quoque cum suis copiis aduersus Caryas profecti sunt. Sed cùm ne hîc quidem sacrificia pro transitu facientes litare potuissent, domum redie-

runt. Argiui verò tertia fere agri Epidaurij parte vastata, domum reuerterũt. Ipsis autem mille grauis armaturæ milites Athenienses, duce Alcibiade auxilium tulerant, cùm Lacedæmonios cum copiis ex suis finibus egressos audissent: sed cùm ipsorum opera non amplius opus esset, abierunt. Atque hæc æstas ita exacta est. Sequentis hyemis initio Lacedæmonij clàm Atheniensibus præsidium trecentorum militum, & Agesippidam [*ipsorum*] ducem, mari Epidaurum immiserunt. Argiui verò ad Athenienses profecti, cum ipsis expostularunt, quòd, cùm in fœderibus scriptum esset, vt nulli [*de sociis*] hostes per [*agrum*] suum transire finerent, [*ipsi tamen Lacedæmonios*] per [*suum*] mare transire permisissent. Et nisi ipsi quoq; Messenios, & seruitia aduersus Lacedæmonios Pylum reduxissent, se [*ab ipsis*] iniuria affectum iri [*dicebant.*] Athenienses verò autore Alcibiade, cippo quidem Laconico sub scripserunt, Lacedæmonios [*in fœderis conditionibus non perstitisse: sed*] fœdus violasse, Pylum verò è Craniis seruitia [*Lacedæmoniorum*] reduxerunt, vt latrocinarẽtur. cæteris verò in rebus quieuerunt, [*& ab armis abstinuerunt.*] Per hanc autem hyemem, quamuis Argiui, & Epidaurij bellum [*inter se*] gererent, tamen nullum quidem prœlium acie palàm instructa commissum est: sed insidiæ, & incursiones [*tantùm*] factæ sunt, in quibus, prout casus tulit, ex vtrisque nonnulli ceciderunt. atque extrema hyeme, & ad ver iam accedente, Argiui cum scalis, quas sumpserunt, aduersus Epidaurum iuerunt, vt propter bellum defensoribus adnudatam expugnaturi. Sed infecto negotio discesserũt. Et hyems illa exiit, & decimus tertius huius belli annus excessit. Insequente æstate iam media Lacedæmonij, cum Epidaurij ipsorum socij grauiter vexarea-

xarentur,& aliæ Peloponeſi[*ciuitates*,] partim quidem,[*ab ipſis iam*] defeciſſent, partim verò, laborarent,exiſtimantes, niſi celeriter [*ipſas*] præoccuparent, ipſas vlterius progreſſuras eſſe, [*& plures præterea defectionem facturas*,] cùm ipſi , tum ipſorum ſeruitia cum maximis copiis ex omni ſuæ ditionis populo collectis aduerſus Argos iuerunt. Illis autem præerat Agis Archidami[*filius*]Lacedęmoniorum Rex. Cum ipſis autem ad hanc militiam profecti ſunt Tegeatæ,& alij Arcades,quotquot erant Lacedæmoniorum ſocij. Nam cæteri ſocij , qui in Peloponneſo,& extra[*Peloponneſum*]erant,ad Phliuntem cogebantur. Bœotorum quidem, quinque millia grauis armaturæ militum , & totidem leuis armaturæ , & quingenti equites , & totidem alij, quorum tanta erat exercitatione celeritas , vt iubis equorum ſubleuati , curſum illorum adæquarent. Corinthiorum verò , duo grauis armaturæ millia. cæterorum verò , pro cuiuſque copia , viribuſque numerus erat. Sed Phliaſij cum omnibus ſuis copiis[*ad hanc expeditionem iuerunt* ,] quòd [*ſociorum*] exercitus in ipſorum[*agro*]eſſet. Argiui autem,cùm tunc primùm Lacedæmoniorum apparatum præſenſiſſent,& poſteaquàm [*Lacedæmonij*]Phliuntem iuerunt, vt cum aliis ſe coniungerent, tũc demum & ipſi cum exercitu prodierunt. Ipſis autem auxilium tulerunt & Mantinei cum ſuis ſociis,& Eleorum tria grauis armaturæ millia Et progreſſi Lacedæmoniis ad Methydrium Arcadiæ [*oppidum*] occurrunt. Et vtriq; collem occupant Et Argiui quidem ad prœlium cum Lacedæmoniis vt ſociorum auxilio nudatis committendum ſeſe,præparabant. Sed Agis caſtris noctu motis,idque clàm [*Argiuis*,] Phliuntem ad ſuos ſocios contendit. Quod cùm Argiui cognouiſſent, primo diluculo ſtatim abie-

runt, primùm quidem Argos, deinde verò ad illam viam, quæ ad Nemeam ducit, quâ Lacedæmonios cum sociis descensuros expectabant. Sed Agis non conuertit se ad illud iter, quâ [*illi ipsum transiturum*] expectabant: at re Lacedæmoniis, & Arcadibus, & Epidauriis denuntiata, aliud asperum iniuit, & in Argiuorum planitiem descendit. Et Corinthij, & Pellenenses, & Phliasij alia ardua [*via*] iter fecerũt. Bœotis verò, & Megarensibus, & Sicyoniis præceptum fuerat, vt via, quæ ducit ad Nemeam, descenderent, vbi consederant Argiui, vt, si Argiui contra ipsos [*Lacedæmonios*] in planitiem ad vim arcendam venirent, ipsi equis vterentur eos à tergo insequentes. Atque Agis quidem acie sic instructa, & irruptione in planitiem facta, Saminthum, & alia [*illius agri loca*] vastabat. Argiui verò hac re cognita, cùm dies iam illuxisset, ex Nemea ad opem [*agro suo*] ferendam venerunt, & cùm in Phliasiorum, & Corinthiorum exercitum incidissent, paucos quidem ex Phliasiis interfecerunt: ipsi verò non multo plures ex suis à Corinthiis cæsos amiserunt. Et Bœoti, & Megarenses, & Sicyonij, vt præceptum fuerat, ad Nemeam perrexerunt, nec Argiuos amplius [*illic*] inuenerunt: sed [*Argiui*] cùm [*in planitiem*] descendissent, & res suas vastari animaduertissent, ad pugnam sese præparabant. Vicissim verò & Lacedæmonij aciem aduersus illos instruebant. Cæterùm Argiui vndique circumuenti erant: nam à planitiei quidem parte, Lacedæmonij, eorumque socij [*ipsos*] ab vrbe prohibebant. Ex locis verò superioribus, Corinthij, & Phliasij, & Pellenenses: ab illa verò parte, quæ Nemeam spectabat, Bœoti, & Sicyonij, & Megarenses. Ipsis verò [*Argiuis*] nulli equites præstò erant: soli namque ex sociis Athenienses nondum adue-

aduenerant. Argiuorum autem, & sociorum [*reliquus*] exercitus præsentem rerum statum nō adeò periculosum, [*vt reapse erat,*] esse ducebat, sed in [*loco*] opportuno, [*ipsisq́; commodo, rectè*] prœlium commissum iri videbatur, & Lacedæmonios in suo [*agro*] & prope [*suam*] vrbem [*à se putabant*] circumuentos. At cùm exercitus iamiam essent concursuri, duo ex Argiuis, Thrasyllus, è quinque ducibus vnus, & Alciphron Lacedæmoniorum hospes, ad Agidem accesserunt, & cum eo sermonem habuerunt, ne prœlium faceret. Argiuos enim, siquid Argiuis Lacedæmonij crimini darent, æquo stare iudicio, pacemq́ue fœderibus ictis in posterum colere paratos esse [*dixerunt.*] Atque hi quidem Argiui sua sponte, non autem [*Argiui*] populi iussu hæc dixerunt. Cùm autem Agis, ipse [*solus*] has conditiones accepisset, & ne ipse quidem cum pluribus [*de his*] consultasset: sed cum vno tantum, qui inter illius militiæ socios præturam gerebat, [*has*] communicasset, quatuor mensium fœdus cum ipsis fecit, intra quos oportebat ipsos [*ea*] conficere, quæ dixerant: exercitumq́ue confestim abduxit, nulli cæterorum sociorum [*re*] declarata. Lacedæmonij verò, sociiq́ue [*eum*] quidem propter [*militarem*] legem sequebantur, prout [*ipsos*] ducebat: sed tamen inter se grauiter eum incusabant, quòd, cùm ipsis opportunè cecidisset, vt possent [*cum hostibus*] confligere, qui vndique & ab equitatu, & peditatu circumuenti essent, nulla re gesta [*tanto*] apparatu digna, se discedere putarent. Hic enim Græcorum exercitus omniū, qui ad eam vsque diem extitissent, pulcherrimus conuenerat. maximè autem spectatus fuit, dum adhuc totus in Nemea esset, quo tempore & Lacedæmonij cū copiis ex omni suæ ditionis populo coactis

aderant: & Arcades, & Bœoti, & Corinthij, & Sicyonij, & Pellenenses, & Phliasij, & Megarenses: atque hi omnes ex singulis [*ciuitatibus*] delecti, qui non solùm Argiuis, eorumque sociis: sed & aliis præterea copiis, quæ se ipsis adiunxissent, virtute pares esse videbantur. Hic igitur exercitus sic Agidi succensens abiit, & singuli domum redierunt, & in suam quique patriam se receperunt. Argiui verò & ipsi multo magis succensebant illis, qui populi iniussu fœdus [*cum Agide*] fecerant, existimantes illi quoq; Lacedæmonios [*ex suis manibus*] euasisse, ea [*illos profligandi*] occasione sibi oblata, qua nullam aliam commodiorem sibi vnquã oblatum iri putabant. Nam & prope [*suam*] vrbem & cum multis, iisque fortibus sociis [*aduersus illos sibi*] certamen fore [*credebant.*] Itaque [*domum*] reuersi, Thrasyllum apud Charadrum (quo in loco, antequam [*milites*] è militia [*reuersi, vrbem*] ingrediantur, de causis militaribus iudicant) lapidare cœperunt. Ille verò ad aram confugiens euasit. Eius tamen bona publicauerunt. Postea verò cùm Athenienses auxilium ipsis tulissent adductis mille grauis armaturæ militibus, & trecentis equitibus, quibus Laches, & Nicostratus præerant, Argiui (nam, [*quamuis improbarent ea, quæ iniussu suo facta fuerant,*] tamen fœdera cum Lacedæmoniis inita rumpere non audebant) ipsos abire iusserunt, nec [*ipsos*] cum populo agere volentes produxerunt, priusquàm Mantinei, & Elei (adhuc enim [*illic*] aderant) precibus [*hoc ab illis*] extorserunt. Athenienses autem apud Argiuos, eorumque socios, coram Alcibiade legato, hæc dixerunt: non rectè fœdera sine cæteris sociis facta fuisse, & nunc (se enim opportunè adesse) bellum suscipiendum esse. Cùm autem hac oratione rem sociis persuasissent, confe-

confestim omnes, præter Argiuos, aduersus Orchomenum Arcadicum contenderunt. Isti enim, quamuis [*Atheniensium verbis ad fœdus frangendum*] adducti fuissent, tamen primùm [*quidem*] remanserunt, deinde verò mox & ipsi [*illuc*] iuerunt. Castrisque ad Orchomenum positis vniuersi [*ipsum*] obsidebant, & oppugnabant, [*vrbem illam*] in suā potestatem redigere cupientes, cùm aliis de causis, tum verò quòd Arcadum obsides illic essent à Lacedæmoniis depositi. Orchomenij verò, quòd & murorum infirmitatē, & [*hostilis*] exercitus multitudinem metuerent, simul etiam cùm nullus opem ipsis ferret, [*veriti*] ne prius perirent, [*quàm sibi subueniretur,*] deditionem ea conditione fecerunt, vt in societatem reciperentur, & obsides ex suorum numero [*ipsis*] darent, & Mantineis illos etiam traderent, quos Lacedæmonij [*in vrbe sua custodiendos*] deposuissent. Postea verò cùm Orchomenum iam tenerent, socij consultare cœperunt aduersus quámnam ex reliquis [*hostium vrbibus*] primùm ire oporteret. Et Elei quidem suadebant, [*vt iretur*] aduersus Lepreum. Mantinei verò, aduersus Tegeam. Et Argiui, & Athenienses in Mantineorum sententiam iuerunt. Elei verò indignati quòd decretum non fuisset, [*vt iretur*] aduersus Lepreum, domum redierunt. Cæteri verò socij se Mantineæ præparabant ad Tegeam armis infestis petendam. Quinetiam nonnulli ex ipsis Tegeatis, qui in vrbe erant, res [*vrbanas ac vrbem ipsam*] ipsis dedere statuerant. Lacedæmonij verò, postequàm ex agro Argiuo [*domum*] redierunt, initis in quatuor menses fœderibus, Agin vehementer incusabant, quòd Argos in suam potestatem non redegisset, cùm [*eius subigendi*] occasio tam idonea sese ipsis obtulisset, quàlam nunquam

antè ſibi oblatam putarent. Tot enim, taleſq́; ſocios vnum in locum congregatos reperire non facile eſſe [*dicebant.*] Cùm autem nuntius de Orchomeno capto allatus fuiſſet, tunc verò multo vehementius indignari cœperunt. Et præ ira protinus præter ſuum morem & de ipſius domo diruenda, & de ipſo centum millibus drachmarum multando deliberabant. Ille verò deprecabatur ne quid horum facerent. ſe enim expeditione ſuſcepta, forti aliquo facinore crimina ſibi obiecta diluturum, aut, [*niſi præſtitiſſet, quæ promittebat,*] tunc ipſos, quicquid vellent, facturos, [*& de ſe arbitratu ſuo ſtatuturos dicebat.*] Illi verò à multa quidem irroganda, & ab ædibus diruendis abſtinuerunt, legem verò tunc, quæ nunquam antè apud ipſos fuerat, tulerunt. Decem enim viros Spartanos præterea elegerunt, quos ipſi conſiliarios dederunt, ſine quibus ipſi exercitum ex vrbe educere non liceret. Interea verò nuntius ab amicis Tegeatis ad ipſos allatus eſt, niſi celeriter adeſſent, Tegeam ab ipſis ad Argiuos, eorumq́; ſocios defecturam, & propemodum iam defeciſſe. Tunc verò Lacedæmonij tam ipſi, quàm Helotes, cum frequentiſſimis copiis ex omni ſuæ ditionis populo congregatis, citiſſimè, ſi vnquam antè, opem [*Tegeatis*] tulerunt. Iuerunt autem ad Oreſtium Mænaliæ. Et Arcadibus quidem [*ſuarum partium fautoribus, ac*] ſuis ſociis præceperunt, vt congregati ſe Tegeam ſubſequerentur. Ipſi verò, cùm vniuerſi ad Oreſtium vſque profecti fuiſſent, & illinc ſextam ſuarum copiarum partem domum remiſiſſent (in qua parte ſeniores, ac iuniores erant) vt res domeſticas tueretur, cum reliquis copiis Tegeam peruenerunt. nec multo pòſt ſocij ab Arcadibus miſſi adfuerunt. Miſerunt etiam [*nuntios*] & Co-

rinthum

rinthum, & ad Bœotos, & Phocenſes, & Locros, imperantes, vt celeriter ad Mantineam, ad opem [*ſociis laborantibus*] ferendam venirent. Sed his quidem ob nimias temporis anguſtias [*illuc tam celeriter*] proficiſci non dabatur, nec facile erat niſi frequentibus copiis, & ſe inuicem præſtolantibus [*agrum*] hoſtilem tranſire: (nam in medio [*ſitus tranſitum illis*] præcludebat) nihilo tamen minus ire properabant. Lacedæmonij verò cum Arcadibus ſociis, qui aderant, & quos ſecum aſſumpſerant, irruptionem in [*agrum*] Mantinicum fecerunt. caſtrisque ad Herculis templum poſitis agrum vaſtabant. Argiui verò, & ſocij, qui locũ natura munitum, & acceſſu difficilem occuparant, cùm ipſos vidiſſent, ad pugnam ſeſe inſtruxerunt. Lacedæmonij verò confeſtim obuiam illis iuerunt, & vſque ad lapidis, iaculive iactum proceſſerunt: tunc verò quidam ex ſenioribus ad Agidẽ exclamauit, cùm ſuos ad locum natura munitum tendere videret, Agis malum malò ſanare cogitat, innuens ex agro Argiuo receptum, qui ipſi dabatur crimini, cui tunc mederi volebat hoc intempeſtiuo ſtudio. Ille verò ſiue propter illam inclamationem, ſiue etiam quòd repentè ſententiam mutaſſet, copias celeriter, antequàm manus [*cum hoſte*] conſererent, abduxit. Et cùm in agrum Tegeaticum perueniſſet, aquam in agrum Mantinicum [*à Tegeatico*] auertere cœpit, cuius cauſa, quòd magna damna daret [*vtriuſque agri incolis*,] vtram in partem curſu deferretur, Mantinei, & Tegeatæ bellum [*inter ſe*] gerebant. Argiuos enim, eorumque ſocios, vbi [*rem*] intellexiſſent, de colle, in quo conſederant, deducere, accurrentes ad prohibendum curſum aquæ, quæ [*à Tegeatico in Mantinicum agrum*] auertebatur, & prœlium in planitie facere volebat. At-

que ille quidem, cùm diem illum illic, ad aquam mansisset, [*eam*] auertit. Argiui verò, eorumque socij, primùm quidem obstupefacti repentino illorum receptu è propinquo [*loco*,] non habebant quid coniectarent. Deinde verò cùm & illi sese recepissent, ac abdidissent, ipsi verò quiescerent, nec [*illos*] insequerentur, tunc verò suos duces rursus incusare cœperunt, quòd & prius Lacedæmonij, qui prope Argos opportunè erant intercepti, [*ab ipsis*] dimissi fuissent, & nunc aufugientes nullus insequeretur: sed per otium, [*& nemine insequente*] illi quidem incolumes euaderent, ipsi verò [*à suis ducibus*] proderentur. Duces verò primùm quidem [*hac militum incusatione*] turbati sunt, deinde verò ipsos à colle abduxerunt, & in planitiem progressi, castra [*illic*] posuerunt, vt in hostem ituri. Postridie autem Argiui, eorumque socij aciem instruxerunt, vt [*cum hoste*] pugnaturi, si [*in eum*] incidissent. Lacedæmonij verò, dum ab aqua rursus ad Herculis templum in eadem castra reuerterentur, aduersarios breui [*interuallo à se distantes*,] omnesque iam in acie stantes, & ex colle progressos conspiciunt. Tunc igitur Lacedæmonij tanto timore perculsi fuerunt, quanto nunquam antè, quod ipsi meminissent. nam perexiguum temporis spatium ipsis ad aciem instruendam dabatur, & præ festinatione in suum quique ordinem confestim se receperunt, Agide omnia Imperatoris munia obeunte, vt lex iubet. Quū enim Rex [*exercitum*] ducit, omnia ab illo reguntur, & ipse quidē Tribunis militum indicat ea, quæ sunt faciēda. Illi verò, Centurionibus. At Centuriones dimidię Centuriæ præfectis. Rursus isti, Decanis. Decani verò, [*suæ*] decurię. Et imperia, si quid [*Reges fieri*] velint, eodem ordine progrediuntur, citoque [*per omnem exercitum*] permeant.

meant. Nam propemodum totus Lacedæmoniorum exercitus, exceptis paucis, sunt duces ducum. [*& alij aliis imperant,*] & rerum gerendarum cura ad multos pertinet. Tunc autem in sinistro quidē ipsorum cornu collocati erant Sciritæ, qui soli ex Lacedæmoniis hunc ordinem per se, [*non permixti aliis,*] semper obtinent. Iuxta hos, Brasidiani milites ex Thracia reuersi, cum illis [*Helotibus,*] qui ciuitate nuper donati fuerant. Deinde iam ipsi Lacedæmonij deinceps centurias constituebant, [*& in iis collocati erant,*] & iuxta ipsos, ex Arcadibus [*ij, qui vocantur*] Heræenses. Post hos, Mænalij. Sed in dextro cornu [*erant*] Tegeatæ, & pauci Lacedæmoniorum, qui extremā [*eius partem*] tenebant, & ipsorum equitatus in vtroque cornu collocatus erat. Atq; Lacedæmonij quidem sic erant instructi. Hostium verò ipsis oppositorum dextrum quidem cornu Mantinei tenebant, quòd in ipsorum [*agro*] res gereretur. Iuxta ipsos erāt socij ex Arcadia profecti. Deinde mille ex Argiuis delecti, quibus iam pridem ciuitas [*in rebus bellicis*] sese exercendi facultatē præbebat. Prope ipsos erāt cæteri Argiui, post eos, ipsorū socij, Cleonæi, & Orneatæ. Postea Athenienses postremi, sinistrū cornu tenebant, & domesticus ipsorū equitatus cum ipsis erat. Atq; hic quidem ordo, & hic apparatus vtrorunq; erat. Sed Lacedæmoniorū exercitus [*altero*] maior esse visus est. Quantus autem vtrorunque, vel singulorum populorum, vel vniuersorum numerus extiterit, accuratè scribere non potui. Nam Lacedæmoniorum quidem numerus ignorabatur propter institutum illius ciuitatis, quæ res suas occultat: horum verò [*numerus*] propter iactationem, qua homines in efferenda suorum multitudine vti consueuerunt, credibilis non erat. Ex ista tamen ratiocinatione

cuilibet licet inire numerum Lacedæmoniorum, qui tunc[*illic*]adfuerunt. Nam agmina septem pugnabant, præter Sciritas, qui erant sexcenti. In singulis autem agminibus erant quatuor πεντηκοςύες, [*id est, quingenti & duodecim milites,*] & in vna quaque πεντηκοςύϊ, erant quatuor ἐνωμοτίαι, [*id est, centum & viginti octo milites.,*] In vno autem cuiusque ἐνωμοτίας primo iugo, [*id est, primo ordine in transuersum porrecto,*] quaterni [*milites*] pugnabant. Neque verò omnium in acie collocatorum vbique æqualis erat densitas: sed pro arbitriò cuiusque, qui agmini suo præerat. In vniuersum autem acies octonis militibus in altitudinem erat densata. In latitudinem verò, prima acies, [*& totius exercitus frons porrecta*]quadringētos, & duodequinquaginta milites, præter Sciritas, continebat. Cùm autem acies iam iam essent concursuræ, tunc verò singùlorum populorum duces his verbis suos sunt cohortati. Et Mantinei quidem [*suos ad rem fortiter gerendam adhortati sunt, docentes,*]prœlium commissum iri & pro patria, simul & pro principatu, & pro seruitute, vt illo quidem, cuius periculum antè fecissent, [*& cuius commoda iam gustassent,*] minimè spoliarentur: hâc verò, ne rursus experirentur. Argiui verò, & pro pristino principatu, & pro pari dignitate, quam in Peloponneso quondam obtinuissent, ne se perpetuò[*his*]priuari paterentur, simul etiam vt hostes, eosque finitimos, pro multis iniuriis, [*quas ab illis acceperant,*] vlciscerentur. Athenienses verò, pulchrum esse, cum multis, iisque fortibus sociis in prœlio nullis [*virtute*] cedere. Illud etiam addebant, si Lacedæmonios in Peloponneso vicissent, se [*suum*] imperium & magis stabilituros, & amplificaturos, nec vllum alium posthac in [*suum*] agrum venturum. Atque Argiuis

uis quidem, eorumque sociis tales cohortationes propositæ fuerunt. Lacedæmonij verò, partim per se ipsos, partim ob militarem disciplinam, se mutuò hortabātur, vt memores essent virtutum, quas in se viris fortibus esse nouerant: persuasum habentes diuturnum rerum [*bellicarum*] studium ad salutem parandam plus valere, quàm breuem verborum præclarè factorum cohortationem. Atque post hæc [*vtrinque signis infestis*] concursus factus est. Et Argiui quidem, eorumque socij magno impetu, iraque concitati [*in hostem*] ferebantur: Lacedæmonij verò cunctantur, & ad cantum multorum tibicinum, qui ex lege, [*instituto'q; patrio*] inter ipsos erant interpositi, non rei diuinæ gratia: sed vt ad numerum æquabili gradu incedentes progrederentur, néve acies distraheretur, id, quod magni exercitus in ipso concursu facere solent. Interea verò dum acies adhuc concurrerent, Rex Agis huiusmodi stratagemate vti constituerat, quo omnes exercitus vti consueuerunt. nam in ipso conflictu acies vtrorunque in [*suum*] dextrum cornu latiùs exporriguntur, & vtrique [*suo*] dextro [*cornu*] sinistrum hostium sibi oppositum circumueniunt: quia singuli [*milites sibi*] metuentes, sui corporis partes armis nudatas, clypeo illius, qui ad dextram suam in acie collocatus est, protegere maximè student, & existimant istam coniunctionis, [*& aciei confertæ*] densitatē aduersus hostium irruptionem esse tutissimam. Atque huius rei caput est is, qui primus stat in dextro cornu, assiduè studēs nudam sui corporis partem ab hostibus subducere, & propter eundem metum cæteri quoque eum sequuntur. Tunc autem Mantinei quidem [*suo dextro*] cornu, [*sinistrum*] Sciritarum multum circumuenerunt: Lacedæmonij verò, & Tegeatę multo ma-

gis [*sinistrum*] Atheniensium[*cornu circumuenerũt,*] quo maiorem exercitum habebãt. Agis igitur veritus ne sinistrum suorum cornu [*ab hoste*] circundaretur, & existimans Mantineos aciem valde exporrectam habere ad suos circumueniendum, Sciritis, & Brasidianis imperauit, vt aliqua suorũ manu subducta [*suum cornu*] Mantineis exæquarent. Hipponoïdæ verò, & Aristocli Tribunis militum præcepit, vt duas cohortes ex dextro cornu detraherent, & cum his in illud vacuum spatium transirent, & ingressi [*locum, vnde altera militum manus subducta esset,*] explerent, existimans & dextrũ suorum cornu vel sic satis magnam militum copiam habiturum, & [*sinistrum,*] quod Mantineis erat oppositum, [*hoc duarũ cohortium subsidio confirmatum,*] in acie constantiùs perstiturum. Contigit autem ipsi, (quippe quòd in ipso concursu, ac repentè [*hac illis*] imperasset) vt Aristocles, & Hipponoïdes[*eo*] transire nollent: quinetiam hac ipsa de causa postea Sparta eiecti fuerint, quia per ignauiam hoc admisisse videbantur. Et [*contigit, vt*] hostes[*cum Lacedæmoniis*] manus ocius consererent: &, cùm ipsius [*Regis*] iussu cohortes ad Sciritas non accessissent, cum ipsis se rursus coniúgere, nec hostium agmen claudere amplius posset. Sed Lacedæmonij, quamuis omnibus in rebus tunc peritiâ longè inferiores [*hostibus*] fuissent, nihilominus virtute [*sua se*] illis superiores fuisse demonstrarunt. Nam vbi ad manus venerunt, dextrum quidem Mantineorum [*cornu*] in fugam vertit ipsorum Sciritas, ac Brasidianos. Et Mantinei, ipsorumque socij, & illi mille Argiuorum delecti Lacedæmonios, impressione per vacuum, ac apertum latus[*in eos*] facta, cædebãt. Eosq; circundatos in fugam verterunt, & ad plaustra repulerunt, & aliquot de senioribus, qui impedimen-

pedimentis præsidio relicti fuerant, interfecerunt. Atque hac quidem in parte Lacedæmonij superati fuerunt. At cum reliquo exercitu, & præcipuè medio [*agmine,*] vbi Rex Agis erat, & circa eum illi trecenti equites, qui [*sic*] vocantur, impetu facto in Argiuorum seniores, & illos, qui quinque cohortes appellantur, & in Cleonæos, & Orneatas, & Athenienses, qui iuxta illos in acie collocati erant, in fugam verterunt, ita vt [*eorum*] plerique ne ad manus quidem venire, [*primumq́, impetum sustinere*] ausi fuerint: sed simul atq; Lacedæmonij [*in eos*] inuaserunt, statim cesserint, quinetiam nonnulli [*eorum in ipsa fuga*] conculcati fuerint, [*metuentes*] ne prius [*ab hostibus*] interciperētur, [*quàm elaberentur.*] Cùm autem hac in parte Argiuorum, & sociorum copiæ cessissent, tunc verò simul & ab vtraque [*extrema*] parte distractæ sunt, simul etiam Lacedæmoniorum, ac Tegeatarum dextrum [*cornu*] superante suorum copia Athenienses circundabat. Et periculum ipsos vtrinque circunstetit, quòd hinc quidem [*ab hoste*] circumuenirentur, illinc verò iam essent victi. Et præter cæteros omnes, qui erant in exercitu, maximam cladem accepissent, nisi equites, qui aderāt, ipsis auxilio fuissent. Accidit etiam vt Agis, cùm sinistrum suorum [*cornu*] Mantineis, & Argiuorum mille [*delectis*] oppositum laborare cognouisset, vniuerso exercitui præciperet, vt tenderet ad [*suorum cornu,*] quod [*ab hoste*] vincebatur. Hoc autem facto, Athenienses quidē interea, cùm [*Lacedæmoniorum*] exercitus præteriisset, ac ab ipsis declinasset, per otium, [*& nullo eos infestante*] euaserunt, & vnà cùm ipsis Argiui, qui victi fuerant. Mantinei verò, eorumque socij, & mille Argiuorum delecti non amplius de persequendis hostibus cogitabant: sed cùm & suos [*iam*] profligatos

& Lacedæmonios contra se tendentes animaduerterent, in fugam se coniecerunt. Et Mantinéorum quidem plerique cæsi fuerunt: Argiuorum verò delectorum magna [*pars*] euasit. Hæc tamen [*Argiuorum*] fuga; & [*Atheniensium*] receptus, nec præceps, nec in lõgum spatium fuit. Nam Lacedæmonij diu quidẽ, & acriter, in acie perstantes pugnant, donec hostem in fugam verterint, vbi verò eum in fugam verterunt, [*eum*] neque diu, neque procul persequuntur. Ac prœlium quidem istud huiusmodi fuit, & quàm proximè ad hæc, [*quæ à me commemorata sunt,*] accedens, & maximum omnium, quæ inter Græcos iam à longissimo tempore gesta fuerant, & in quo maximi nominis ciuitates inter se concurrerunt. Lacedæmonij verò cæsorum hostium armis in patente, cõspicuoque loco positis, trophęum statim erexerunt, ipsaque cadauera spoliarunt, & suorum [*cadauera*] sustulerũt, & Tegeam absportarunt, vbi sepulta fuerunt. hostiumque [*cadauera*] fide publica interposita [*ipsis repetentibus*] reddiderunt. Occubuerunt autem ex Argiuis quidem, & Orneatis, & Cleonæis, septingẽti. Ex Mantineis verò, ducenti, totidem etiam ex Atheniensibus cum Æginetis, & [*ipsorum Atheniensium*] vterque dux. Lacedæmoniorum verò socij ab hoste non adeò pressi fuerunt, vt eorum numerus aliquis memoratu dignus desideratus fuerit. Ex ipsis verò [*Lacedæmoniis quot in eo prœlio ceciderint,*] verũ dicere difficile est, ad trecentos tamen obiisse dicebant. Cæterùm cùm prœlium iam esset committendum, Plistoanax etiam Regũ alter, cum senioribus, ac iunioribus subsidio [*suis*] iuit. Et ad Tegeam vsq; profectus est: sed cùm [*illic suorum*] victoriã audisset. [*domum*] rediit. Iidẽ Lacedæmonij auxilia & ab [*aliis*] sociis, qui extra Isthmũ erant, venientia

per nuntios [*domum*] remiserunt. Cùm autem ipsi sociis dimissis reuersi fuissent, Carneorum dies festos agere cœperunt. Eorum enim celebrandorum tempus apud ipsos [*tunc*] erat. Atque hoc vno prœlio deleuerunt infamiæ notam sibi ab vniuersa Græcia tunc inustam, cùm ignauiæ nomine, propter cladem in insula [*Sphatteria*] acceptam, tum etiam propter consilij inopiam, & tarditatem aliis in rebus demonstratam: cùm tamen fortunæ quidem iniquitate ignaui haberentur, animo verò iidem adhuc essent. Pridie autem quàm hoc prælium committeretur, accidit, vt & Epidaurij cum omnibus suorum copiis in [*agrum*] Argiuum, quasi præsidio nudatum, irruptionem facerent, & illorum, qui ad [*agri*] custodiam relicti fuerant, [*cæteris*] Argiuis ad bellum profectis, multos occiderent. Cùm autem Eleorum armatorum tria millia, & Atheniensium mille, præter [*alios*] priores, post prœlium commissum, Mantineis subsidio venissent, hi socij vniuersi confestim aduersus Epidaurum contenderunt, dum Lacedæmonij Carnea celebrarent. Et vrbem circumuallare cœperunt, [*opus*] inter se partiti. Et cæteri quidem [*opus facere*] cessarunt, Athenienses verò, vt ipsis ea pars operis attributa fuerat, arcem, in qua Iunonis templũ erat, absoluerunt: atque in hac arce præsidio, quod ex omnium [*sociorum*] copiis collectum fuerat, relicto, in suam quique vrbem abierunt. Atque hæc æstas excessit. Hyemis autem insequentis initio, statim Lacedæmonij, posteaquam Carnea celebrarunt, in expeditionem exierunt. Cùm autem Tegeam peruenissent, Argos præmiserunt [*legatum,*] qui de compositione ageret. Erant enim vel iampridem [*Argis*] nonnulli [*Lacedæmoniorum*] studiosi, qui popularem Argiuorum dominatum abole-

re cupiebant. Hoc autem prœlio commisso, multo faciliùs populum ad compositionem faciẽdam inducere poterant: sed volebant primùm quidem fœdera, deinde verò & societatem cum Lacedæmoniis inire, atque ita demum populum aggredi. Lichas autem Arcesilai [*filius*] quòd Argiuorum hospes esset, à Lacedæmoniis [*missus,*] Argos iuit, duas conditiones ferens, [*quas Argiuis proponeret,*] vnam quidem, de bello, si bellum gerere vellent; alteram verò, de pace, si pacem colere mallent. Cùm autẽ [*Argis*] magna extitisset altercatio (nam & Alcibiades aderat) illi, qui Lacedæmoniorum partibus fauebant, iam vel palàm [*de compositione agere*] audentes, Argiuis persuaserunt, vt compositionis formulam admitterent, cuius hæc sunt verba: Placet concilio Lacedæmoniorum, his cõditionibus compositionem facere cum Argiuis, vt [*Argiui*] liberos Orchomeniis reddant, & viros Mænaliis, & illos, qui sunt Mantineæ, Lacedæmoniis. vtque ex agro Epidaurio excedant, & munitionem, [*quam illic aduersus Epidaurios extruxerũt,*] euertant. Et, nisi Athenienses ex agro Epidaurio excesserint, pro hostibus habeantur ab Argiuis, & Lacedæmoniis, & ab vtrorunque sociis. Et si quem puerum Lacedæmonij penes se habent, eum suæ ciuitati restituant. Quod autem attinet ad Deum, [*quem Epidaurij debitis victimis fraudant, Lacedæmonij dicunt se*] velle [*ipsos Argiuos*] compositionem facere cum Epidauriis, [*de controuersia, qua hoc nomine cum illis habent*] ipsosque [*Argiuos*] iurisiurandi formulam [*Epidauriis*] offerre, ex qua iurent [*se posthac officiũ facturos, debitasq; Deo victimas missuros.*] Item vt tam paruæ, quàm magnæ ciuitates, quæ sunt in Peloponneso, omnes liberæ sint, patriis institutis vtentes. Si quis verò illorum, qui sunt extra

Pelopon-

Peloponnesum, in agrum Peloponnesiacum maleficij causa veniat, [*Argiui cum Lacedæmoniis*] ad arcendam vim hostilem accurrant, initis vnà consiliis, ea ratione, quæ Peloponnesiis rectissima videbitur. Quotquot autem extra Peloponnesum sunt socij Lacedæmoniorum, eadem conditione erunt, qua sunt & Lacedęmoniorum, & Argiuorũ socij, suum [*agrum*] obtinentes. Vbi verò [*Argiui & Lacedæmonij pacis conditiones*] sociis ostenderint, [*ita demum*] compositioné [*pacemq;*] faciant. Quòd siquid aliud prætera [*pacis conditionibus vel addendum, vel demendum, Argiuis, & Lacedæmoniis*] visum fuerit, [*hoc etiam*] sociis domũ mittant. Hanc igitur conditioné Argiui primum admiserũt, & Lacedæmoniorum exercitus à Tegea domũ reuertit. Postea verò cùm mutuum commercium inter illos iam esset, non multo pòst iidem viri, [*qui Lacedæmoniorum partibus fauebant*,] rursus effecerunt vt Argiui relicta Mantineorum, & Eleorum, & Atheniensium societate, fœdera, societatemque cum Lacedæmoniis inirent, in hæc verba: Lacedæmoniis, & Argiuis placuit fœdera, & societatem [*inter se*] esse in annos quinquaginta, his conditionibus: Vt æquo, & pari iure iudicium patriis moribus, [*ac institutis vtriq;*] subeant. Cæteræ verò ciuitates, quæ sunt in Peloponneso, quia hæc fœdera, atque hæ societates [*ipsis omnibus*] sunt communes, liberæ, suique iuris [*sint*] suum [*agrum*] obtinentes, [*&*] patriis institutis iudicium æquo, pariquè iure subeuntes. Quotquot verò extra Peloponnesum socij sunt Lacedæmoniorũ, iisdem erunt conditionibus, quibus & Lacedæmonij. Et Argiuorum socij, eodem iure erunt, quo & Argiui, suum [*agrum*] obtinentes. Si quò autem communis expeditio sit facienda, Lacedæmonij, & Argiui [*inter*

se de ea communiter consultent,] de sociorum causa, quàm æquissimè fieri poterit, iudicantes. Si quæ verò cōtrouersiæ ortæ fuerint inter aliquas[*socias*] ciuitates vel earū, quæ sunt intra Peloponnesum, vel earum,quæ sunt extra, aut de [*agri*] finibus,aut aliqua alia de re, disceptetur, [*& istæ controuersiæ iudicio dirimantur.*] si qua autem socialis ciuitas cū alia contendat,[*ei liceat*] ad ciuitatem[*aliquam*]ire, [*eiusq́ arbitrio suam controuersiam permittere,*]quamcunque vtrisque ciuitatibus æquam esse iudicauerit. Ciuibus autem [*singularum ciuitatum*] ius patrio ritu dicatur. Hæc igitur fœdera,atque hæc societas[*tunc inter Argiuos,& Lacedæmonios*]inita fuit, & quæcunque alteri alterorum, bello[*occupauerāt, alteri alteris restituerunt,*] aut si quid aliud habebant, [*quod sibi inuicem crimini darent,id*] diluerunt. Iamq́ue communiter res administrantes, decreuerunt caduceatorem,& legationē ab Atheniensibus [*missam*] non recipiendam, nisi ex Peloponneso excederent, relictis munitionibus,[*quas in agro Epidaurio fecerant*]: neque cum vllo compositionem faciendam,aut bellum gerendum,nisi communiter.Et cùm alia impetu quodam animi administrabant, tum etiam vtrique Legatos in Thraciam,& ad Perdicam miserunt,eiq́ue persuaserunt, vt societatem iureiurando interposito secum iniret.Non tamen statim ab Atheniensibus defecit: sed [*ab illis deficere*] in animo habebat,quòd & Argiuos [*iam defecisse*] videret. Erat autem & ipse antiquitus ex Argiuorum vrbe profectus, [*& ab illis oriundus.*] Præterea vetustum iusiurandum,[*fœdusq́*] cum Chalcidensibus renouarunt,& aliud iurarunt. Argiui etiam legatos ad Athenienses miserunt, imperantes, vt munitionē in agro Epidaurio factam relinquerent, [*& illinc excederent.*]Illi verò, cùm animaduerterent

uerteret suos [*milites*] paucos esse præ cæteris præsidiariis militibus qui in eodem loco erant quorũ numerus maior erat, Demosthenem [*eò*] miserunt, vt suos [*illinc*] educeret. Ille verò, cùm [*illuc*] peruenisset, & quoddã gymnicum certamen extra munitionem illam se editurum simulasset, simul ac alterum præsidiũ egressum est, portas clausit. Postea verò Athenienses ipsi, fœdere [*cum Argiuis*] renouato, munitionem illam Epidauriis restituerunt. Post Argiuorum defectionem ab [*Atheniensium*] societate factam, Mantinei quoque, quamuis primò quidem [*compositioni, paciq; restitissent,*] deinde tamen, quòd [*Lacedæmoniis*] sine Argiuis, [*resistere*] non possent, & ipsi compositionem cum Lacedæmoniis fecerunt, & ciuitatum, [*quas in sua potestate habebant,*] imperium dimiserunt, [*easq; liberas esse, suisq; legibus viuere permiserunt.*] Lacedæmonij autem, & Argiui cum mille [*de suis*] vtrique communem expeditioné susceperunt, & Sicyone statum popularé ipsi Lacedæmonij [*eò*] profecti, in paucorum dominatũ magna ex parte conuerterũt, & post hæc vtrique, [*Lacedæmonij, & Argiui,*] popularem dominatum, qui Argis erat, sustulerũt: & paucorum dominatus Lacedæmoniorum Reipub. congruens [*ibi*] constitutus fuit. Atq; hæc sub extremam hyemé, vere iam appropinquante gesta sunt & decimusquartus huius belli annus excessit. Insequenti, vere, Dictidienses, qui in [*monte*] Atho habitant, ab Atheniẽsibus ad Chalcidẽses desciuerũt, & Lacedæmonij in Achaia res, quæ prius [*ipsis*] amicæ non erant, constituerunt. Et Argiua plebs concilia paulatim habens, & animis resumptis, paucos, [*qui res administrabant,*] aggressa est, obseruato illo ipso tempore, quo Lacedęmonij gymnicos puerorum ludos faciebant. prælioque intra vr-

bem commisso plebs vicit: & [*aduersariorum*] alios quidem interfecit, alios verò [*ex vrbe*] expulit. Lacedæmonij verò, cùm multo antè, [*quàm prælium committeretur,*] amici, [*qui Argis erant,*] ipsos accersiuissent, [*ad eos tamen tunc*] non iuerunt: sed [*postea*] dilato certamine puerorum, quos nudos exercebant, in viam se dederunt, vt opem ipsis ferrent: at cùm Tegeæ audissent paucorum statum [*à plebe*] superatum, vlterius progredi noluerunt, quamuis illi, qui [*ex vrbe*] effugerant, [*ipsos*] orarent: sed domum reuersi, gymnicum puerorum certamen peregerunt. Postea verò, cùm legati tam ab Argiuis, qui in vrbe erant, quàm ab illis, qui exulabant, [*missi*] venissent, cumque præsentibus sociis multa ab vtrisque dicta fuissent, [*Lacedæmonij*] pronunciarunt quidem illos, qui in vrbe erant, iniustè fecisse, & cum exercitu Argos sibi petendum censuerunt: sed moræ, & cunctationes interpositæ fuerunt. Interea verò populus Argiuus Lacedæmonios metuens, & Atheniensium societaté rursus sibi concilians, & existimans se maximam vtilitatem ex ea percepturum, longos ad mare vsque muros duxit, vt, si terrâ probiberentur, Atheniensium auxiliis adiuuarentur ad commeatus [*in vrbem*] mari inuehendos. Horum autem murorum [*ab Argiuis*] extructorum nonnullæ etiam Peloponnesi ciuitates consciæ fuerunt. Quicquid autem hominum Argis erat, viri, mulieres, & serui, in his extruendis occupatum fuit. Et fabri, & lapicîdæ Athenis [*missi*] ad ipsos venerunt. Et hæc æstas excessit. In sequenti hyeme Lacedæmonij cùm muros [*ab Argiuis*] extrui intellexissent, expeditionem aduersus Argiuos susceperunt, cùm ipsi, tum socij, præter Corinthios. Nam nescio quid ipsis iam pridem Argis, in ipsa vrbe struebatur.

tur. Agis verò Archidami [*filius*] Lacedæmoniorum rex exercitum ducebat. Verùm illæ quidem res, quæ in vrbe iam præparatæ esse videbantur, nequaquam [*ipsis*] successerunt: sed muros, qui adhuc ædificabantur, ceperunt, & diruerunt. Item Hysias [*agri*] Argiui oppidum ceperunt ac ingenuis omnibus, quos ceperunt, interfectis abierunt, & in suam quique ciuitatem se receperunt. Post hæc & Argiui copias in [*agrum*] Phliasium duxerunt, eoque vastato abierunt, quia [*Phliasij*] suos exules receperant. Illic enim eorum plerique domiciliũ habebant. Eadem hyeme Athenienses Perdiccam vsu maris in Macedonia intercluserunt, crimini dantes tum quòd cum Argiuis, atque Lacedæmoniis societatem iureiurando interposito fecissent, tum quòd exercitu ab ipsis præparato, quem ducerent aduersus Chalcidenses, qui sunt in Thracia, & Amphipolin, Nicia Nicerati [*filio*] duce, societatem fefellisset, tum etiam quòd exercitus ille potissimùm propter ipsum, qui discesserat [*sociosq́. deseruerat*,] dissipatus fuisset. His igitur de causis erat [*Atheniensium*] hostis. Atque hæc hyems sic exiit: & quintusdecimus huius belli annus excessit. Insequentis æstatis initio Alcibiades cum viginti nauibus Argos traiiciens, trecentos Argiuos, qui suspecti erant, & cum Lacedæmoniis sentire videbantur, comprehendit. Athenienses autem ipsos deposuerunt in proximis insulis, quibus imperabant. Iidem aduersus Melum insulam nauigauerunt cum triginta suis nauibus, & sex Chiis, & duabus Lesbiis: & cùm mille, & ducentis grauis armaturæ militibus, & trecentis sagittariis, & viginti hippotoxotis, [*id est, equitibus sagittariis*,] qui omnes erant nominis Attici, & cum sociorum, ac illorum, qui insulas incolebant, ferme mille, &

quingentorum armatorum manu. Melij autem sunt illi quidem Lacedæmoniorum coloni: sed Atheniensibus parere nolebant, vt cæteri insularũ incolæ. Verùm initio quidem, quòd in partibus non essent, quiescebant, [*& ab armis abstinebant,*] posteà verò, cùm Athenienses ipsos coëgissent, quòd agrum [*ipsorum*] vastarent, bellum apertè gerere cœperunt. Cùm igitur [*Atheniensium*] duces Cleomedes Lycomedis, & Tisias Tisimachi cum hoc apparatu castra in ipsorum agro posuissent, antequam vllo maleficio agrum afficerent, legatos ad colloquia [*cum Meliis*] habenda miserunt. Quos Melij ad populum quidem non produxerunt: sed apud Magistratus, & apud paucos ea dicere iusserunt, quorum causa venissent. Atheniensium verò legati hæc verba fecerunt: Quoniam non apud populum verba [*à nobis*] fiunt, ne multitudo, si nos perpetua oratione vtamur, & verba ad animos alliciendos apta, & quæ à nemine refelli queant, faciamus, nobis semel auditis decipiatur (intelligimus enim nos ad paucos eo consilio [*nunc*] à vobis adductos fuisse,) vos [*igitur*] qui estis in isto consessu, [*hoc vestrum consilium*] tutius reddite, [*magisq; constabilite:*] & ne vos quidẽ perpetua oratione vtamini: sed ad singula, quæ non opportunè [*à nobis*] dici videbuntur, continuò iudicantes respondete: ac primùm quidẽ declarate an [*vobis*] placeat [*facere,*] vt dicimus. Meliorũ verò consessus respõdit. Æquitas quidẽ, qua homines se mutuò verbis pacificis docent, [*& sui officij admonent à nobis*] non vituperatur: sed bellũ, quod iam præsens est, nõ autem futurum, ab hac re videtur differre. Videmus enim vos eorum, quæ dicentur, iudices venisse, & (vt verisimile est) huius colloquij exitum, si iure quidem [*vobis*] superiores fuerimus, & propterea

[*vobis*]

[*vobis*] non cesserimus, bellum nobis allaturum: si verò [*verbis vestris ad imperata faciendum*] adducti fuerimus, seruitutem [*nobis allaturum videmus.*] Si igitur rerum futurarum suspiciones, aut aliquid aliud enumeraturi conuenistis [*potius,*] quàm propter ea, quæ sunt præsentia, & quæ cernitis, de [*vestræ*] ciuitatis salute consultaturi, finem dicendi faciemus. Rationi quidem consentaneum, veniaq; dignum est, homines, qui in huiusmodi rerum statu sunt constituti, in varias partes se vertere, & multa dicere, atque suspicari. Hic tamen conuentus institutus est de salute [*nostræ ciuitatis.*] Quare colloquium [*eo*] modò, quo [*nos ipsi*] prouocastis, si placet, fiat. Neque igitur nos ipsi speciosis nominibus vtentes longam, ac incredibilem orationem afferemus, vt probemus vel imperium iure partum à nobis obtineri, quòd Medum debellarimus, vel [*nos à vobis*] iniustè lacessitos, [*nostras iniurias*] nunc persequi. Neque censemus vobis existimandum, fore, vt dicendo nobis persuadeatis, vel vos nobiscum non militasse, quòd essetis Lacedæmoniorum coloni, vel vos nullam iniuriam nobis fecisse. Sed [*potius petimus à vobis,*] vt ex ea opinione, quam vtrinq; animo verè concepimus [*inter nos*] ea transigantur, quæ fieri possunt, quia & vos, & nos æquè scimus, de iure quidē inter homines oratione tunc disceptari, quū par est necessitas, [*& quum certamen est inter homines conditione pares:*] illos verò, qui sunt potentiores,] *per vim*] facere quicquid possunt, & infirmiores cōcedere [*quicquid illi volunt, & imperata facere.*] Atqui vtile censemus (necesse enim est [*nos quoq; vtilitatis mentionē facere,*] quandoquidē vos ita prçterita çquitate, sermonē de vtilitate instituistis) bonum, quod [*omnibus*] est commune, à nobis non euerti: sed [*oportet*] ei, qui semper in periculo ver-

ſatur, res rationi conſentaneas,& æquas eſſe, quia etiam [*oportet*] quemlibet, ſi quid [*alteri*] perſuaſerit, omiſſo ſummo iure, [*ex hac ratione, quam ſequutus, cum altero ex æquo & bono egerit,*] fructum aliquem percipere. Hoc autem eò magis è re veſtra futurum eſt, quo etiam maior, [*grauiorq́*] pœna vos manet,ſi offenderitis, quâ cæteris [*mortalibus*]exemplo eritis. Nos verò noſtri imperij etiam ſi deletum fuerit, finem non extimeſcimus. Neq; enim qui aliis imperant,vt Lacedæmonij, ij [*ſunt*] formidabiles victis. ſed,[*in præſentia*] cum Lacedæmoniis nullum nobis eſt certamen.at [*nunc illud ſcire volumus*,] an illi, qui aliquo in loco aliorum imperio [*antè*] paruerint, cùm ipſi [*eos poſtea*] aggreſſi fuerint, victoriam ab iis ſint reportaturi, [*ac imperium in eos habituri.*] Sed hac quidem de re periclitari nobis permittatur. Illud verò declarabimus nos iam [*hic*] adeſſe tum propagandi noſtri imperij gratia,tum vt de veſtræ ciuitatis ſalute verba faciamus. Nam vobis quidem ſine moleſtia, [*nullumq́ negotium vobis faceſſentes,*] imperare volumus: ſed tamen vos è veſtra, noſtraque re ſaluos eſſe [*cupimus.*] Sed qui fieri poteſt, vt ita nobis ex vſu ſit, ſeruire, vt vobis, imperare? Quia vobis quidem cõtinget, vt antequàm [*mala*] extrema patiamini, imperata faciatis; nos verò vobis non interfectis, quæſtum faciemus. Verùm nónne, nos [*in veſtram fidem ea conditione*] recipietis,vt ab armis abſtineamus, & pro hoſtibus, amici [*vtrîq;*]ſimus neutris verò ſocij,[*ita vt neutros noſtris auxiliis iuuemus? Minimè.*] Neque enim veſtra inimicitia tantum detrimentum nobis affert, quantum[*veſtra amicitia.Nam*] amicitia quidem [*veſtra,*] imbecillitatis [*noſtræ,*] odium verò [*veſtrum.*] potentiæ [*noſtræ*] manifeſtum argumentum [*erit*] illis, qui noſtro

ſtro imperio parent. Itane verò qui veſtro imperio ſunt ſubiecti perpendunt æquitatem, vt eodem locohabeant,eos, qui nihil ad vos attinēt,[*& in quos nullum habetis ius,*] quo eos, qui,cùm magna ex parte veſtri coloni eſſent, & [*eorum*] nonnulli, [*à vobis*] defeciſſent, ſubacti fuerunt? [*Quid ni?*]Neutris enim deeſſe putant rationes,quibus ſuam cauſam tueantur: ſed illos quidem, propter potentiā, [*quam habent,*] ſuperſtites, [*ac incolumes*] eſſe: nos verò, præ metu [*illos*] non aggredi. Quare præterquàm quòd imperium in plures obtinebimus, incolumitatem etiam [*maiorem*]nobis præbebitis, [*imperiumq́, noſtrum tutius præſtabitis,*] ſi ſubacti fueritis,præſertim cùm ſitis inſulani,& aliis,qui claſſe pollent,infirmiores, niſi [*ſeruitutis iugum, quod vobis imponere ſtatuerunt, à veſtris ceruicibus repellatis, atq;*] ſuperiores [*illis*] euadatis. In illa verò ratione, [*qua vobis ſuademus, vt ab illis ſubigendis abſtineatis,in quos nullum ius habetis,*] nihil præſidij [*vobis ad res veſtras firmius tutandas*] eſſe putatis? Oportet enim viciſſim hîc etiam (quemadmodum vos, qui ex iuris diſceptatione nos extruſiſtis,[*nobis non permittentes,vt vobiſcum iure diſceptaremus, nobis*] ſuadetis, vt veſtræ vtilitati morem geramus, [*veſtrisq́, commodis inſeruiamus,*) *ſic*] nos quoque, docendo vos id, quod nobis eſt vtile, ſi vobis etiam idem vtile eſſe contingat, operam dare, vt [*vobis*] perſuadeamus,[*quod nobis vtile, commodumq́, iudicamus, vt ſcilicet nullum negotium nobis faceſſatis.*] Quomodo enim hoſtes vobis non reddetis illos, quotquot in hoc bello neutras partes ſequuntur, quum hæc, [*quæ per vim contra nos facitis,*] intuentes, [*atq; conſiderantes.*] vos contra ſe quoque aliquando venturos exiſtimabunt? Hac verò ratione, quid aliud [*facitis,*] quàm priſtinos quidem hoſtes augetis,

[*ac potentiores efficitis,*] illos verò, qui ne vnquam quidem [*vobis hostes*] esse statuerant, inuitos [*ad inimicitias suscipiendas*] impellitis? [*Hoc non timemus.*] Neque enim magis pertimescendos nobis existimamus illos, quicunque vsquam continentem incolentes, propter libertatem, [*qua iampridem constanter fruuntur,*] à nobis accuratè sibi cauebunt, [*& à bello nobis inferendo abstinebunt, nulloq́ bello à nobis lacessiti, libertatis studio, pacis commodis indulgebunt.*] Sed cùm insularum incolas, qui vsquam sunt, & qui nullius imperio parent, quemadmodum vos, [*qui insulam incolitis, & nullius imperio paretis,*] tum etiam illos, qui iam irritantur propter imperij necessitatem, [*qua à rerum dominis premuntur.*] Isti enim inconsultis affectibus plurimum indulgentes, & se ipsos, & nos in apertum periculum adducunt. Si igitur & vos, ne imperio spoliemini, & illi, qui [*vestro imperio*] seruiunt, vt [*seruitute*] liberentur, tantum discrimen adeunt, profectò nobis, qui adhuc liberi sumus, magno vitio, & ignauiæ detur, nisi prius omnia experiamur, quàm seruiamus. Nequaquam [*hæc facietis,*] si rectè consultaritis, [*rebusq́ vestris prudenter prospexeritis.*] Neque enim vobis ex æquo [*nobiscum*] est de strenuitate certamen, ne in dedecus incurratis, [*si nobis cesseritis:*] sed potius de salute [*vestra nunc instituta est*] consultatio, ne multo potentioribus resistatis. Sed [*probè*] scimus res bellicas interdum exitus habere magis communes, quàm pro diuersa vtrorumque multitudine. Et nobis, si statim quidem [*vobis*] cedamus, [*& deditionem faciamus,*] nullam [*salutis*] spem superesse sed si rem [*strenuè*] geramus, [*vobisq́ pro virili resistamus,*] spes [*est,*] fore, vt adhuc rectè stemus, [*nostraq́ ciuitatis statum adhuc erectum, ac stantem retineamus.*] Spes verò, quæ periculi est solatium, illos quidem

quidem, qui in magna opum abundãtia, ipsa vtuntur, [*ac nituntur,*] quamuis damno afficiat, non [*tamen funditus*] euertit. Ab illis verò, qui de summa suarum fortunarum aleam iaciunt, (nam [*spes*] naturâ est detrimentosa,) simul ac [*illi*] lapsi sunt, *& cladem aliquam acceperunt,*] cognoscitur [*qualis sit, & quàm detrimentosa,*] nec [*vllum locum*] amplius relinquit, in quo quis [*sese continens*] ab ipsa cognita sibi caueat. Quare vos, qui infirmi estis, & in vnico [*rerum*] momento, [*summoq; discrimine*] positi, hoc ne vobis accidat diligenter cauete. Neque plerisque similes esse [*velitis,*] qui, cùm humanis subsidiis conseruandæ salutis facultas adhuc ipsis detur, postquàm certa spes ipsos [*ab hoste*] pressos destituit, ad incertam confugiunt, [*ad*] diuinationem [*videlicet,*] ac oracula, & [*ad alia*] huiusmodi, quæ [*mortales inani fretos*] spe perdunt. Nos etiam (hoc probè sciatis) arduum quidem esse ducimus & cum vestra potentia, & cum fortuna certare, si non ex æquo [*certamen nobis vobiscum*] est futurum. Veruntamen, quod ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros, Deo fauente, confidimus: quia insontes [*vobis*] haud iustè nos inuadentibus obsistimus. Quod verò attinet ad [*nostra*] potentiæ tenuitatem, [*confidimus*] Lacedæmoniorum societatem nobis adfuturam, quæ si nulla alia re, saltem cognatione, & pudore adducta [*nobis*] opem ferre cogetur. Quare non penitus temerè, [*ac inconsultè*] sic audaces sumus. Ne nos quidem beneuolentiam Deorum nobis defuturam arbitramur. Nihil enim facimus præter ritus, quibus homines in cultu Deorum vti solent, aut [*quicquam à vobis*] postulamus [*præter ipsorum hominum*] voluntatem erga se ipsos: [*sed à vobis petimus, quod quilibet alij homines potentiores ab infirmio-*

ribus pevere, sibiq; præstari volunt.] Nam opinione [*iam recepta*] existimamus & Deos, & homines naturæ necessitate haud dubiè semper illi imperare quem in sua potestate tenent. Hanc autem legem nos neque tulimus, neque ea lata primi vsi sumus: sed iam receptam, [*à maioribus*] accepimus, ac vsurpamus, perpetuam futuram, [*posteris*] relicturi. Nam persuasum habemus vos quoque, cæterosq;, si eadem, qua nos, potentia præditi essetis, idem esse facturos. Quod igitur ad Deos quidem attinet, sic, vt est verisimile, non extimescimus, ne [*vobis*] inferiores futuri simus. Quod verò pertinet ad opinionem, quam de Lacedæmoniis habetis, qua freti confiditis eos pudore adductos opem vobis laturos, vestram quidem simplicitatem laudamus, sed [*vestram*] stultitiam non probamus. Lacedæmonij enim erga se quidem ipsos, & in domesticis institutis, virtute plurimum vtuntur. erga alios verò quales se præstent, quamuis multa quis commemorare possit: illud tamen in summa paucis declarare poterit, eos omniū, quos nouerimus, res quidem iucundas pro honestis, res verò vtiles pro iustis habere, [*& honestatem in voluptate, æquitatem in vtilitate ponere.*] Quamobrem huiusmodi mens, [*& consilium*] pro vestra inconsulta salute non facit. Nos verò ob hoc ipsum iam vel maximè ipsos propter suam vtilitatē confidimus nolle proditis Meliis, qui sunt [*ipsorum*] coloni, à Græcis quidem amicis infidos haberi, hostibus verò vtiles esse. Ergo vtilitatem quidem à periculis abesse, æquitatem verò, & honestatem, si ei opera detur, cum periculis coniunctam esse putatis. Quod [*id est, qua pericula,*] Lacedæmonij [*omnium*] minimè [*pro aliis adire*] plerunque audent. Imò verò existimamus ipsos nostri causa [*eo*] facilius pericula suscepturos,

pturos, & exiſtimaturos [*nos eſſe amicos erga ſe*] conſtantiores, quàm erga alios, quo ad bella quidem gerenda, Peloponneſo propinquiores ſumus, ob animorum verò coniunctionem à [*noſtra*] cognatione manantem, fideliores, quàm alij [*erga ipſos*] ſumus. At illi, qui ſuppetias laturi ſunt, non in beneuolentia eorum, à quibus euocati fuerint, ſed in ea potentia, qua quis ad res gerendas [*cæteris*] eſt inſtructior, ſuæ ſalutis præſidium collocant. Quod Lacedæmonij vel multo magis quàm cæteri ſpectare ſolent. Nam propter apparatus domeſtici diffidentiam, vel finitimos cum magnis ſociorum copiis inuadunt. Quare non eſt veriſimile ipſos in inſulam ſaltem, nobis maris imperium obtinentibus, traiecturos. Atqui Lacedæmonij vel alios mittere poterunt; [*niſi ipſimet auxilio nobis venire voluerint.*] Ingens autem eſt Creticum pelagus, in quo illi, qui maris imperium tenent, difficilius [*eos, qui ſubſidio nobis venient,*] intercipere, quàm illi, qui clàm [*ad opem nobis ferendam*] venire voluerint, ſaluti ſuæ conſulere poterunt. Et, ſi hoc aſſequi nequeant, arma conuertent in veſtrum agrum, & in reliquos [*veſtros*] ſocios, quos Braſidas non inuaſit. Itaque non pro alieno potius, quàm pro veſtro ipſorum, ac ſociorum agro labor vobis erit ſubeundus. Vbi verò aliquid horum, [*quæ vrbibus obſeſſis, ac expugnatis accidere ſolent,*] vobis quoq; contigerit, tunc veſtro malo docti cognoſcetis Athenienſes propter aliorum metum à nulla obſidione vnquam receſſiſſe. Animaduertimus autem vos, quamuis de ſalute veſtra vos conſultaturos dixeritis, nullam tamen in tanto ſermone mentionem vllius rei feciſſe, qua homines freti ſe ſeruatum iri arbitrentur. Sed ea quidem, in quibus firmiſſimum veſtræ ſalutis præſidium collocatis, ſperantur fore,

[*& incerta spe nituntur.*] Opes verò præsentes, [*quas habetis,*] sunt paruæ ad vos tutandos aduersus opes iam [*vobis*] oppositas. Quapropter magnam declaratis amentiam, nisi, nobis semotis, aliquid aliud his prudentius adhuc decernatis. Nam ad verecundiam, quæ in fœdis, ac apertis periculis homines plerunque perdit, nequaquam iam vos conuertetis. Multos enim, quamuis adhuc manifestè cernerent [*mala,*] in quæ ferebantur, tamen ea, quæ turpitudo vocatur, vi nominis animos allicientis, verbo superatos, [*& speciosis, ac fallacibus nominum lenociniis captos, ad se sic*] attraxit, vt re ipsa [*illi*] sua sponte in grauissimas calamitates inciderint, & dedecus turpius propter [*suam*] stultitiam [*potius,*] quàm [*propter*] fortunam acceperint. Quod vos, si rectè consultaueritis, cauebitis. Nec indecorũ censebitis potentissimæ ciuitati cedere, quæ commodis conditionibus [*vos ad deditionem faciendam prouocat,*] vt socij sitis, & vestrum [*agrum*] retinentes, tributum pendatis, néve, belli, & incolumitatis optione [*vobis*] data, contentionis studio deteriora sequamini. Nam qui paribus quidem non cedunt, erga superiores verò rectè se gerunt, [*iisq; cedunt,*] & inferioribus se moderatos præbent, ij diutissimè stare, [*& rem felicissimè gerere*] possunt. Considerate igitur nobis etiam semotis, & sępius vobiscum cogitate vos de patria consultare, quę in hac vna, & ex hac vna cõsultatione vel felix vel infelix est futura. Posthæc Athenienses quidẽ ex colloquio discesserũt. Melij verò cũ [*in curia*] soli remansissent, postquam ipsis eadem, quæ [*antè*] dixerant, visa sunt, hæc [*ipsa*] responderunt. Nobis verò, Athenienses, neque aliud, quàm paulo antè [*visum est, nunc*] videtur: neque breui temporis spatio vrbi, quæ iam per septingentos annos habitatur, libertatem eripie-

piemus: sed tum fortuna, quæ diuinitus eam huc vsque conseruauit, tum humanis auxiliis, & Lacedæmoniorum [*ope*] freti, nostram salutem tueri conabimur. Vos tamen [*his conditionibus*] prouocamus, vt amici quidem [*vtrisq;*] simus, hostes verò neutris, vtque fœderibus initis, quę vtrisque commoda videbuntur, ex agro nostro discedatis. Melij igitur hæc responsa dederunt. Athenienses verò cùm è colloquio iam digrederentur, dixerunt, Enimuerò vos soli [*omnium,*] vt nobis videmini, his [*vestris*] consiliis, res quidem futuras, [*quarum exitus est incertus,*] certiores [*esse*] iudicatis, quàm quæ cernuntur, [*& quæ certa sunt,*] res verò occultas, [*quarum euentus est incertus,*] quòd [*eas*] cupiatis, vt præsentes iam spectatis. Et quia Lacedæmoniis, & fortunæ, & spei iam plurimum vos ipsos permisistis, & [*his nimium*] confiditis, plurimum etiam labemini, [*grauissimamq; cladem accipietis.*] Atq; Atheniensium quidem legati ad castra redierunt. Ipsorum verò duces, cùm Melij nullo modo morem ipsis gerere vellent, ad bellum continuò se conuerterũt, & [*opus*] inter ciuitates partiti, Melios vallo circundederunt. Posthæc Athenienses præsidio cùm ex suis, tum ex sociorum copiis, & à mari, & à terra, [*illic*] relicto, cum maiore copiarum parte domum redierunt. Sub idem tempus Argiui irruptione in [*agrum*] Phliasium facta, & à Phliasiis, & à suis exulibus per insidias excepti, circiter octoginta perierunt. Et Athenienses, qui Pyli erant, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt. Lacedæmonij verò, ne sic quidem propterea solutis fœderibus, bellum ipsis fecerunt. Edicto autem permiserunt cuilibet de suis, vt prædam ex Atheniensium finibus ageret. Et Corinthij quidem priuatarum quarundam controuersiarum causa bellum Athenien-

ſibus intulerunt. Cæteri verò Peloponneſij quieſcebant,[*& ab armis abſtinebant.*] Melij quoque munitionis ab Athenienſibus extructæ partem, quæ forum ſpectabat, ceperunt, [*eam*] aggreſſi noctu, & [*nonnullos*] viros interfecerunt, & frumentum, aliumque commeatũ pecunia comparatum quàm plurimum potuerunt [*in vrbem*] importarunt, & cùm[*in eam*]ſe recepiſſent, quieſcebant, [*& ab eruptionibus in hoſtem faciendis ſibi temperabant.*] Et Athenienſes poſtea diligẽtiùs excubias agebant. Et hæc æſtas exceſſit. Inſequentis hyemis initio, Lacedæmonij copias in [*agrum*] Argiuum educere ſtatuerant: ſed cùm in ipſis finibus ſacrificium pro tranſitu feciſſent, nec litare potuiſſent, [*domum*] reuerterunt. Argiui verò, quòd illi in ſuum agrum inuadere ſtatuiſſent, nonnullos, qui in vrbe erant, ſuſpectos habuerunt, & eorum alios quidem comprehenderunt, alij verò ex ipſorum manibus elapſi profugerunt. Sub idem quoque tempus Melij rurſus Athenienſium munitionem ab alia parte aggreſſi, vbi non multi cuſtodes aderant, [*eam partem*] ceperunt. Cùm autem mox, poſt has res geſtas, alius exercitus Athenis veniſſet, cui præerat Philocrates Demeæ [*filius,*] cumque[*Melij*] graui obſidione iam premerentur, quadam etiam proditione à quibuſdam ipſorum ciuibus facta, Athenienſibus ſeſe dediderunt, ea conditione, vt ipſi [*Athenienſes*] de ſe[*arbitratu ſuo*]ſtatuerent. Illi verò, Meliorum quoſcunque puberes ceperunt, [*omnes*] interfecerunt, pueros, & fœminas in ſeruitutem abſtraxerunt, & vrbem ipſi incoluerunt, poſtea quingentis colonis [*eò*] miſſis.

THV-

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber sextus.

Ac eadẽ hyeme Athenienses cum maiori apparatu, quã [*erat is, quem*] cum Lachete, & Eurymedonte [*miserant,*] rursus in Siciliam nauigare, eamque, si possent, subigere decreuerunt. nam ipsorum pleriq; ignari erant & magnitudinis illius insulæ, & multitudinis tum Græcorum, tum barbarorum in [*ea*] habitantium. Et [*ignorabant*] se suscipere bellum haud multo minus, quàm [*erat illud,*] quod aduersus Peloponnesios [*susceperant.*] Nam Siciliæ ambitus est non multo minor, quàm octo dierum, naui onerariæ circumuectæ. Quamuis autem tanta sit, [*tamen tantum*] viginti stadiorũ ad summum maritimo spatio [*à continente*] discluditur, ne sit continens. Sic autem antiquitus habitata fuit, ac tot gentes in vniuersum [*eam*] tenuerunt, [*quot hic commemorabo.*] Antiquissimi quidem in quadam illius regionis parte feruntur habitasse Cyclopes, atque Læstrygones: quorum ego neque genus, neque [*locum,*] vnde venerint, neque quò abierint, dicere habeo. Sufficiant autem ea, quæ à poëtis dicta sunt, & quæ vnusquisque de ipsis sentit. Sicani verò post ipsos primi sedes [*hic*] posuisse putantur, & (vt ipsi quidem prædicant) vel priores, [*& ante Cyclopes, & Læstrygonas hic habitauerunt,*] quòd essent

indigenæ. Sed (vt veritas comperitur) cùm Iberi essent, & à Sicano Iberiæ flumine, [*cuius erant accolæ,*] à Ligybus expulsi, [*in Siciliam iuerunt.*] Et hæc insula tunc ab ipsis Sicania vocabatur, cùm prius Trinacria nominaretur. Et nunc etiam Siciliæ partes ad occasum vergentes incolunt. Ilio autem capto quidam Troiani, qui Achæos effugerant, nauibus ad Siciliam appulerunt: sedibusque positis in Sicanorum finibus, vniuersi vocati sunt Elymi, & vrbes ipsorum erant, Eryx, & Egesta. His autem accolæ accesserunt & nonnulli Phocenses, ex eorum numero, qui à Troia tunc in Libyam tempestate delati primùm, deinde ex Libya in Siciliam transmisere. Siculi verò ex Italia (illic enim habitabant) in Siciliam traiecerunt, fugientes Opicos, vt & credibile est, & famâ fertur, ratibus, obseruato freto, quũ ventus secundus flabat: fortasse etiam aliqua alia ratione [*eò*] nauigantes. Sunt autem nunc etiam in Italia Siculi, & illa regio à quodam Italo Arcadum Rege, qui nomen hoc habebat, sic, Italia, cognominata fuit. Cùm autem ingentes [*Siculorum*] copiæ in Siciliam traiecissent, & Sicanos prœlio vicissent, in meridionales, & occidentales insulæ partes amandarunt, & autores fuerunt, vt hæc insula pro Sicania vocaretur Sicilia, & feracissimas quasque illius agri partes, postquàm [*eò*] traiecerunt, retinentes incoluerũt, annis propè trecentis ante Græcorum in Siciliam aduentum. Et nunc quoque tenent mediterraneas eius insulæ partes, & eas, quæ ad Aquilonem vergunt. Phœnices præterea per eandem passim habitauerunt, occupatis ad mare promontoriis, & paruis insulis adiacẽtibus vt cum Siculis negotiarentur. At postquàm permulti Græcorum cum nauibus [*eò*] traiecerunt, relictis plerisque [*insulæ partibus,*] Motyam, & Soloentem, & Panor-

Panormum, oppida Elymis finitima, in vnum coeuntes incoluerunt, tum societate Elymorum freti, tum quòd Carthago perexiguo traiectu illinc à Sicilia distaret. Tot igitur numero barbari, atq; hoc modo Siciliam habitauerunt. Græcorum autē primi Chalcidenses, ex Eubœa nauigantes cum Theucle coloniæ duce, Naxum condiderunt, & Apollinis Archegetæ [*id est, ducis, cuius auspiciis, ductuq; eò peruenissent,*] aram, quæ nunc extra vrbem extat, extruxerunt: supra quam rerum diuinarum curatores, quoties è Sicilia soluūt, primùm sacrificium faciunt. Insequenti anno Archias Heraclidarum [*vnus*] Corintho [*profectus,*] Syracusas condidit, Siculis ex insula [*Ortygia*] prius expulsis, in qua nunc vrbs interior, mari non amplius circuncirca alluitur. Postea verò & [*vrbs*] ea, quæ est extra [*hanc insulam,*] muro [*alteri vrbi*] adiuncta, populo frequens facta est. Theucles autem, & Chalcidenses Naxo profecti, anno quinto post Syracusas conditas, Leontinos, eiectis bello Siculis, condiderunt, & post ipsos, Catanam. Ipsi verò Catanæi Euarchū coloniæ deducendæ ducem crearunt. Per idem verò tempus & Lamis coloniam Megaris ducens, in Siciliam peruenit, & super Pantacium flumen, locum quendam nomine Trotilum condidit, [*& colonos in eo collocauit,*] & illinc postea [*digressus,*] cùm apud Leontinos aliquandiu Rempub. vnà cum Chalcidensibus administrasset, & ab ipsis [*Leontinis*] eiectus fuisset, & Thapsum condidisset, ipse quidem obiit, cæteri verò Thapso expulsi, duce Hyblone Rege Siculo, qui regionem prodiderat, Megara, quæ Hyblæa vocabantur, condiderunt. Et cùm [*hanc vrbem*] ducentos, & quadraginta quinque annos habitassent, à Gelone Syracusanorum Rege ex vrbe, & agro expulsi fuerūt. Sed antequàm

expellerentur, anno centesimo post vrbem ab ipsis conditam, Selinuntem Pammilo[*illuc*] misso condiderunt. Hic autem è Megaris ipsorum metropoli [*eo*] profectus, [*vrbem illam*] cum cæteris [*eiusdem coloniæ sociis*] condidit. Gelam verò Antiphemus è Rhodo, & Entimus ex Creta [*profecti,*] suam vterque coloniam ducentes, communiter condiderũt, anno quadragesimoquinto post Syracusas habitari cœptas. Atq; huic quidem vrbi à Gela flumine nomen impositum fuit: locus verò, vbi nunc vrbs est sita, & qui primus muro munitus fuit, Lindij vocatur. Iura autem Dorica ipsis constituta fuerunt. Anno autem propemodum centesimo octauo ab vrbe sua condita Geloi Acragantem condiderunt, vrbemque ab Acragante fluuio nominarunt, & coloniæ deducendæ, & collocandæ duces sibi delegerunt Aristonoum, & Pystilum, suaque Iura[*nouæ vrbis incolis*] dederunt. Zancle verò initiò quidem à latronibus, qui è Cumis vrbe Chalcidica in agro Opico sita, venerãt, condita fuit. Postea verò multitudo, quæ ex Chalcide, & ex reliqua Eubœa venerat, agrum in varias portiones diuisum communiter possedit. Eiusque coloniæ illuc deductæ, ibiq; collocatæ duces fuerunt Perieres, atque Cratæmenes, quorum alter è Cumis, alter è Chalcide [*venerat.*] Hæc autem vrbs primò quidẽ à Siculis Zancle vocata fuit, quòd locus ille speciem falcis habeat, falcem autem Siculi Zanclón appellant. Postea verò ipsi quidem à Samiis, & aliis Ionibus, qui Medos fugientes, ad Siciliam appulerant, expulsi fuerunt. Anaxilas verò Rheginorum tyrannus, non multo pòst Samiis[*illinc*] eiectis, vrbem hominibus, quos cum ipsis miscuit, frequentem reddidit, & nomine mutato Messenen à sua antiqua patria nominauit, [*cùm antè Zancle vocaretur.*] Post Zan-

cles

clen autem [*conditam*] Himera ab Euclide, & Simo, & Sacone [*coloniæ ducibus*] condita fuit. Et Chalcidenses plerique in istam coloniam venerunt, & cum ipsis habitauerunt & Syracusani exules, à contraria factione superati, qui Myletidæ vocantur. Et lingua quidem [*istorum*] est medium quoddam genus ex Chalcidica, & Dorica mixtum, leges verò Chalcidenses victoriam obtinuerunt. Acræ verò, & Casmenæ à Syracusanis conditæ fuerunt. Et Acræ quidem, septuaginta annis post Syracusas [*conditas*,] Casmenæ verò, viginti circiter [*annis*] post Acras [*conditas*.] Et Camarina primùm à Syracusanis condita fuit, fermè centum & triginta quinque annis post Syracusas conditas. Ipsius verò conditores, [*& coloniæ illuc deductæ, ibiq; collocatæ duces*] fuerunt Dascon, & Menecolus. Cùm autem Camarinæi à Syracusanis propter defectionem [*ab ipsis factam*,] bello ex suis sedibus expulsi fuissent, non multo pòst Hippocrates Gelæ tyrannus, cùm pro Syracusanorum captiuorum redemptione Camarinæum agrum accepisset, ipse coloniæ dux fuit, eamque in vrbe Camarina collocauit. Et rursus, cùm à Gelone suis sedibus expulsi fuissent; ab eodem Gelone tertiò in eadē vrbe collocati fuerunt. Tot igitur gentes partim Græcæ, partim barbaræ Siciliam incolebant. Quamuis autem hæc insula tanta esset, [*ac tot populis referta*,] huic tamen Athenienses impetu quodam animi bellum inferre statuerunt, cupientes quidem, quæ verissima erat causa, totius imperio potiri, simul verò quodam honesto prætextu, [*Chalcidensibus*,] suis cognatis, pristinisque sociis opem ferre volentes. Ipsos autem potissimùm [*ad hoc*] impulerunt Egestæorum legati, qui [*illic*] aderant, & alacrius auxilium implorabant. Cùm enim Selinuntiis essent finitimi,

bellum [*aduersus eos*] susceperant, propter quasdam res quæ ad nuptias spectabant, & [*propter*] agrum controuersum. Et Selinuntij accitis Syracusanis sociis, ipsos bello terrâ, mariq; premebant. Quamobrem Egestæi Atheniensibus in memoriam reducebant societatem [*cum ipsis factam*] Lachetis, & superioris Leontinorum belli tempore, [*quum Lachetem ad opem Leontinis aduersus Syracusanos ferendam in Siciliam miserunt,*] & ipsos orabant, vt sibi missa classe succurrerent. & cùm alia multa dicebant, tum verò (quod caput erat) si Syracusani impune ferrent, quòd Leontinos suis sedibus expulissent, & cæteris ipsorum [*Atheniensium*] sociis præterea corruptis, [*ac attritis,*] ipsi omnem Siciliæ potentiam, [*ac opes*] in suam potestatem redigerent, periculum esse, ne fortè aliquando cum magno apparatu Dorienses Doriensibus, propter cognationem, simul etiam quòd essent [*Peloponnesiorum*] coloni, Peloponnesiis, à quibus [*in coloniam*] essent emissi, auxilium ferentes, ipsorum etiam [*Atheniensium*] imperium vnà demolirentur. Prudentium autem esse, cũ reliquis adhuc sociis obsistere Syracusanis, præsertim cùm ipsi [*Egestæi*] satis pecuniæ ad bellum essent collaturi. Quæ cùm audirent sæpenumero Atheniẽses in concionibus tum ex Egestæorum, tum ex illorum, qui ipsis patrocinabantur, ore, decreuerunt, legatis primùm Egestã missis, explorare an tantum pecuniæ, quantum iactabant, in ærario, & in templis haberent, & simul cognoscere quo in statu esset bellũ, quod cum Selinuntiis gerebant. Et legati quidem Atheniensiũ in Siciliam missi fuerunt. Lacedæmonij verò, eorumque socij, præter Corinthios, cum exercitu in [*agrum*] Argiuum profecti, non magnã agri partem vastarunt, & frumenta absportarunt imposita quibusdam

busdam plaustris, quæ secum adduxerant, & Argiuos exules Orneis collocarunt, & paucos ex reliquo exercitu [*præsidij causa*] apud ipsos reliquerũt. Initisque fœderibus ad certum tempus, vt [*per id*] Orneatæ, & Argiui, alteri ab alterorum agro vastando abstinerēt, cum reliquis copiis domum redierunt. Cùm autem non multo pòst Athenienses cum triginta nauibus, & sexcentis grauis armaturę militibus venissent, Argiui cum Atheniensibus, omni [*suorum, qui per ætatem arma ferre poterant,*] exercitu educto, vnum quidem diem Orneas oppugnauerunt: sed cùm illi noctu procul [*ab Orneis*] castra haberent, qui Orneis erant, [*illinc*] effugerunt. Quod vbi sensere postero die Argiui, Orneis solo æquatis, [*domum*] redierunt, & mox Athenienses etiam cum classe domum reuerterunt. Iidem, cùm Methonen Macedoniæ finitimam equites mari transportassent, partim ex suis, partim ex Macedonibus apud se exulantibus, Perdiccæ [*regionem*] maleficiis infestabant. Lacedæmonij verò missis [*nuntiis*] ad Chalcidenses, qui erant in Thracia, qui decem dierum inducias cum Atheniensibus habebant, [*eos suis auxiliis*] Perdiccam in bello [*contra Athenienses*] adiuuare iubebant. At illi [*hoc facere*] noluerunt. Atq; hæc hyems exiit. Et huius belli, quod Thucydides conscripsit, decimus sextus annus excessit. Insequenti æstate, vere statim ineunte, Atheniensium legati ex Sicilia redierunt, & Egestæi cum ipsis, ferentes sexaginta talenta argenti non signati, menstruum sexaginta nauium stipendium, quæ vt mitterentur erant oraturi. Athenienses autem aduocata concione, auditisque & Egestæis, & suis legatis, cùm alia dicentibus ad persuadendum apposita, & falsa, tum verò de pecunia renuntiantibus, multam & in templis, & in ærario paratam

esse, decreuerunt sexaginta naues in Sicillam esse mittendas, & duces summa potestate præditos, Alcibiadem Cliniæ, & Niciam Nicerati, & Lamachum Xenophanis [*filium*,] qui opem quidem Egestæis contra Selinuntios ferrent: sed & Leontinos in suis [*pristinis*] sedibus collocarēt, si quod temporis spatium [*ad hoc peragendum*] ipsis in bello superesset, atque res cæteras in Sicilia perinde gererent, ac Reipub. Atheniensium maximè expedire iudicarent. Quinto post hæc die concio rursus aduocata fuit, [*vt in ea consultaretur*] qua ratione oporteret quàm celerrimè classem apparare, & decernere, si qua re ducibus ad hanc expeditionem opus esset. Nicias autem, cùm se quidem ducem electum audisset: sed [*suam*] ciuitatem non rectè decreuisse, [*neq; bonum consilium cepisse*] duceret, sed exigua, & speciosa de causa, Siciliæ totius imperium, rem arduam affectare, [*in mediam concionem*] progressus, [*Athenienses à proposito, susceptóq; consilio*] reuocare voluit, atque Atheniensibus hæc suasit.

NICIAE CONCIO.

Hæc quidem concio de nostræ classis apparatu est coacta, quónam modo in Siciliam nauigare oporteat. Mihi verò de hoc ipso rursus consultandum videtur, vtrum satius sit classem emittere néc ne, nec tam breui consultatione, de rebus magnis fide viris alienigenis habita, bellum suscipiendum, quod ad nos nihil pertineat. Atqui ego quidem ex huiusmodi re, [*& imperio, quod mihi defertur,*] honorem consequor, & meo ipsius corpori minimè omnium timeo. quanquam existimo pariter [*illum quoque*] bonum esse ciuem, qui & sibi ipsi, & suis fortunis prospicit, [*ita vt temerè sese periculis non obiiciat.*]

iiciat.] Nam huiusmodi [*vir, qui suam rem priuatam saluam cupit, idem*] & Rempub. [*quæ ex priuatorum rebus constat,*] sua opera saluam esse volet. Verùm, vt nec vnquam antè propter honores mihi delatos quicquam aliter, quàm sentiebam, dixi, sic ne nunc quidem alia dicam, quàm quæ optima esse sentio. Quamuis autem apud vestra ingenia parum[ponderis, [*ac autoritatis*] oratio mea sit habitura, si [*vobis*] suadeam, vt & res præsentes, [*quas nunc possidetis,*] conseruetis, néve rebus iis, quæ sunt certæ, de iis, quæ incertæ, dubiæque sunt, periclitemini: quòd tamen neque tempestiuè festinetis, neque facilè obtineri possint ea, ad quæ contenditis, hæc docebo. Etenim dico vos, multis hostibus hîc relictis, alios etiam, [*præter istos,*] illuc traiicientes cupere huc attrahere. Sed fortasse putatis fœdera, quæ [*cum Lacedæmoniis*] inistis, aliquid firmitudinis habitura, quæ, si vos ab armis quidem abstineatis, nomine duntaxat erunt fœdera (sic enim quidam ex nostris, atque ex aduersariis re transacta, ea fecerunt) sed si quis iustus exercitus noster aliquam cladem accipiat, hostes celeriter nos inuadent. Nam primùm quidem propter clades, [*quas à nobis acceperunt,*] vi necessitatis coacti, cum maiore, quàm nos, dedecore, compositionem, [*pacemq́ nobiscum*] fecerunt. Deinde verò in hac ipsa cōpositione, [*& fœderibus*] multas cōtrouersias habemus. Præterea sunt etiam qui ne has quidem [*istorum fœderum*] pactiones admittere voluerunt, iique non infirmissimi: sed [*eorum*] alij quidem palàm bellum gerunt, alij verò, quòd Lacedæmonij adhuc quiescant, [*nec ruptis fœderibus arma nobis inferant,*] ipsi quoque decem dierum induciis, [*quas ipsis suorum negotiorum conficiendorum causa concessimus, in officio*] adhuc continentur, [*& à nobis bello petendis abstinent.*] Sed fortasse, si no-

ſtras opes diſtractas acceperint (id, quod nunc vrgemus) vel libentiſſimè nos adorientur vnâ cum Sicilienſibus, quorum ſocietatem ſibi adiunctam anteà plurimi æſtimaſſent. Quamobrem hæc nobis ſunt perpendenda, neque committendum, vt ſuſpenſis [ac incertis] noſtræ Reipub. rebus, pericula ſubeamus, & aliud imperiũ affectemus priuſquàm id, quod habemus, ſtabilierimus. Si quidem Chalcidenſes, qui ſunt in Thracia, quamuis tot annos à nobis iam defecerint, tamen in noſtram poteſtatem nondum ſunt redacti & alij nonnulli in variis continentis partibus, dubiè [nobis] parent. Nos verò nunc Egeſtæis ſociis, vt iniuriam paſſis, præcipitanter ſuccurrimus. A quibus autem propter defectionem iampridem à nobis factam violamur, illos verò vlciſci adhuc cunctamur. Atqui hos quidem [Chalcidenſes] ſi [eos] in noſtram poteſtatem redegerimus, facile retinere poterimus. His verò [Siculis,] quamuis eos ſubegerimus, quia tamen longo [locorum internallo à nobis] diſtant, ſimul etiam quia permulti ſunt, ægrè poterimus imperare. Amentia verò fuerit bellum illis inferre, quos, ſi viceris, in poteſtate tua retinere nequeas, & niſi rem feliciter geſſeris, [eosq́; ſubegeris,] eandem illos inuadendi facultatem, quam prius [habebas, in poſterum] non ſis habiturus. Sicilienſes enim, vt nunc ſaltem [ſe] habent, mihi videntur [parum formidabiles,] multoque minus nobis formidabiles fore, ſi Syracuſani ipſis [ſubactis] imperent. qua re potiſſimùm Egeſtæi nos territant. Nunc enim fortaſſe ſinguli [Sicilienſium populi] facilè veniant, vt Lacedæmoniorum gratiam ſibi concilient, at illo modo, [ſi videlicet à Syracuſanis ſubacti fuerint,] veriſimile non eſt fore vt imperium [recens partum, necdum ſtabilitum,] imperio [Reipub. quæ floret opibus,]

bellum

bellum inferat. Quo enim modo cum Pelopōnesiis [*ipsi*] nostrum [*imperium nobis eripuerint,*] verisimile est ab iisdem [*Peloponnesiis*] ipsorum etiam [*imperium*] eodem [*modo*] euersum iri? Porrò Græci, qui illic sunt, primùm quidem maximè nos extimescent, si [*eò*] non transmiserimus, deinde verò, si ostentatis nostris opibus, statim [*illinc*] discesserimus. sed siquam cladem acceperimus, [*illi*] celerrimè [*nobis*] contemptis, vnâ cum illis [*Græcis,*] qui hìc sunt, [*nos*] adorientur. Quæ enim à nobis lōgissimè distant, & quæ opinionis, [*quam homines de ipsorum virtute conceperunt,*] nullum specimen dederunt, omnes [*hæc*] admirationi esse scimus. Id, quod nunc vobis, Athenienses, erga Lacedæmonios, eorumque socios accidit, qui, quoniam præter [*vestram*] opinionem ipsos superastis, [*in illis rebus, bellicis scilicet,*] in quibus [*ipsos*] antea formidabatis, iam [*illis*] contemptis, Siciliam etiam, [*ac ipsius imperium*] affectatis. Atqui propter aduersariorū casus, [*ac infelicitatem*] animos extollere nō oportet: sed animos cohibendo, confidere. neq; [*oportet*] existimare Lacedæmonios aliud quicquā [*facere,*] quā propter [*acceptæ cladis*] ignominiam speculari quanam ratione vel nunc quoque, si possint, labefactatis nobis, suam ignominiam deleant. Quo autem studiosiùs, & quo diutius virtutis laudem sese exercentes venantur, [*eo etiam magis existimandum est eos id agere, atq; moliri.*] Quare non de Egestæis, viris barbaris, qui sunt in Sicilia, nobis est certamen, si sapimus: sed [*hac de re,*] vt ciuitatem, quæ per oligarchiam, [*id est paucorum dominatum, nostræ Reipub. quæ populari statu regitur,*] insidiatur, celeriter caueamus. Debemus autem meminisse nos nuper è graui morbo, belloque paululum

esse recreatos, ita vt & pecuniæ vi, & hominum numero aucti simus: & æquum esse hæc pro nobis [*ipsis*] hîc impendi, non autem pro istis viris exulibus, qui [*nostrum*] auxilium implorant, quibus & pulchrè mentiri conducit, & aliorum periculo (cùm ipsi nihil nisi verba tantùm afferant) aut re feliciter gesta, meritam gratiam [*nobis*] non habere, aut aliqua clade accepta, amicos in perniciem secum trahere. Quod si quis lubens, creatus imperator, vos ad hanc naualem expeditionem hortatur, suarum tantùm rerum rationem habens, præsertim si propter iuniorem ætatem imperio gerendo sit adhuc impar, vt propter sumptus quidē, quos in alendos equos facit, [*ab omnibus*] suspiciatur, propter magnitudinem verò sumptuum, aliquem fructum ex hoc imperio percipiat; ne huic quidem permittatis, vt Reipub. periculo priuatim fiat illustris. Existimate verò huiusmodi [*ciues*] rem quidem publicam lædere, rem verò priuatam absumere. Præterea hoc [*belli administrandi*] negotiū arduum esse, nec de quo adolescens consultare. quodq; faciĺe tractare possit. Quos cùm ego nunc hîc eidem viro aduocatos assidere videam, metuo, & vicissim ipse quoque seniores hortor, ne, si quis [*ipsorum,*] alicui horum assidet, [*à sententia liberè dicenda,*] pudore deterreatur, ne videatur ignauus esse: nisi bellum suo suffragio comprobarit. Ac [*eosdem hortor*] ne eodem morbo laborent, quo ipsi [*adolescentes,*] vt absentes perditè ament. (cùm sciant cupiditate quidem, res paucissimas, prouidentia verò, plurimas feliciter geri,) sed pro patria, quæ maximum omnium superiorum periculum iam subit, sententias [*aliorum sententiis*] contrarias ferant, ac decernant, vt Siciliensès quidem iisdem finibus vtentes, quibus nunc [*vtuntur,*] de quibus

non

non est quòd apud vos querantur, [*quasi non satis ampli sint,*] Ionico [*videlicet*] sinu, si quis nauigando terram legat, & Siculo, si quis per altum feratur, sua possidentes, res item suas inter se componant. Item [*hortor*] vt Egestæis separatim respondeamus, vt, quandoquidem sine Atheniensibus primum bellum ipsi sua sponte contra Selinuntios susceperunt, [*id*] etiam ipsi sua sponte deponant. Nec posthac societatem (quemadmodum consueuimus) cum iis faciamus, quibus calamitate quidem pressis auxilium feramus, sed si [*nos*] ipsi auxilio indigeamus, [*auxilium ab ipsis*] impetraturi non simus. Tu verò Prytani, [*Senatus præses,*] (si modò hoc ad munus, [*officiumq́;*] tuum pertinere ducis, curare ne quid Respub. detrimenti capiat, & [*si*] bonus ciuis esse vis) hæc [*quæ dico,*]de consilij sententia confirma, & Athenienses [*de his*] iterum sententias roga, persuasum habens, si [*plebiscitum rescindere, & rem ad suffragia reuocare, atque*] sententias iterum rogare reformidas, si leges quidem soluantur, in tanta testium frequentia, tibi rem istā crimini datum non iri: sed te ciuitatis, quæ malum consilium ceperit, medicum fore, atque id demum esse, rectè magistratu fungi, si patriam quàm plurimis beneficiis affeceris, aut saltem opera dedita nullum detrimentum [*ei*] attuleris. Atque Nicias quidem hæc verba fecit. Atheniensium verò plerique, qui [*post Niciam in medium*] processerunt, hanc expeditionem suscipiendam censebant, nec ea rescindenda, quæ decreta essent. Nonnulli etiam contradicebant, [*eamq́; dissuadebant.*] Hanc autem expeditionem summo studio vrgebat Alcibiades Cliniæ [*filius,*] quòd Niciæ aduersari cuperet, tum quòd ei aliis etiam in rebus ad Reipub. administrationem pertinentibus aduersarius esset,

tum quòd [*Nicias*] sui mentionem criminosè fecisset, tum etiam præcipuè quòd imperator esse cuperet, & se, si imperium gereret, Siciliam, atque Carthaginem capturum [*& in Atheniensis populi potestatem redacturum*] speraret. simul etiam, se si rem feliciter gessisset, rem priuatam & pecunia, & gloria amplificaturum. Cùm enim autoritate inter [*suos*] ciues emineret, maiora appetebat, quàm ferre possent eius facultates, cùm in alendis equis, tum in aliis sumptibus [*faciendis.*] Quod etiam postea Rempub. Atheniensium potissimùm euertit. Multi enim metuentes eum propter corporis cultum, victusque lautitiam, qua præter modum, & præter patrium institutum vtebatur, [*metuentes*] etiam animi [*magnitudinem*] in singulis rebus, quascunque gerendas suscepisset, ab eo, vt tyrannidem affectante, prorsus alienati sunt. Quamuis autem publicè res bellicas præclarissimè administrasset, priuatim tamen singuli studiis eius infensi, aliisque [*rerum bellicarum administratione*] commissa, non multo pòst Rempub. euerterunt. Tunc igitur [*Alcibiades in medium*] progressus, hæc Atheniensibus suasit:

ALCIBIADIS CONCIO.

Ego verò Athenienses, aio & imperium ad me magis, quàm ad [*vllos*] alios pertinere (hinc enim me dicendi initium facere est necesse, quia Nicias me perstrinxit) & simul me dignum [*hoc*] esse censeo. Nam ea, propter quæ sum celebris, maioribus quidem meis, & mihi [*ipsi*] gloriam; patriæ verò, vtilitatem etiam afferunt. Græci enim propter apparatus splendorem, quo ego ad ludos Olympiacos adij, nostram Rempub. vel longè potentiorē, quàm

quàm sit re ipsa, esse iudicarunt, cùm ipsam prius debellatam esse crederent: quia septem currus [*in stadium*] demisi, quos nullus priuatus vnquam ante [*in curule certamen misit,*] & victor exiti, & secunda, & quarta præmia tuli, & cetera apparaui pro victoriæ dignitate. Hæc enim & legitimum habent honorem, & ex iis, quæ [*in huiusmodi magnificis apparatibus*] fiunt, simul etiam [*nostra Reipub.*] potentia suspicione, [*& coniectura*] cognoscitur. Reliquus etiam meus domesticus splendor in publicis sumptibus, aliisve rebus, mihi quidem apud [*meos*] ciues inuidiam naturâ parit: sed apud exteras gentes & ipse potentiæ opinionem parit. Neque verò incommodum est hoc hominis propositum, quisquis suis sumptibus non solùm de se ipso: sed etiã de sua patria bene meretur. Neque etiam iniquum est, si quis propter se ipsum, [*ac propter suas virtutes, de se ipso*] magnificè sentiens, cæteris par esse nolit. siquidem & is, qui premitur aduersa fortuna, nullum habet suæ calamitatis socium. sed quemadmodum, quũ calamitatibus premimur, [*ab aliis*] ne salutamur quidem: [*sed ab omnibus contemnimur:*] sic etiam quilibet [*de illis*] à fortunatis, [*beatisq;*] viris se [*vicissim*] contemni patiatur aut idem [*aliis*] tribuens, idem [*ab illis*] repetat. [*id est, petat vt sibi vicissim idem ab illis tribuatur.*] Scio autem huiusmodi [*homines, qui propter suas virtutes, ac dignitatem magnificè de se sentiunt,*] & [*alios,*] quotquot in alicuius [*rei*] splendore [*cæteris*] antecellunt, quandiu quidem viuunt, inuidia premi, præcipuè quidem à paribus: deinde verò & ab aliis, quibuscum versantur, [*ac viuunt.*] Posteris verò summã admirationem relinquere, ita vt eorum nonnulli ius cognationis sibi vendicent, licet nullã cognatione cum illis sint coniuncti, [*& se cognatos illorum esse*

glorientur, ac prædicent, quamuis reuera non sint illorum cognati,] & patriæ, vnde sunt oriundi, gloriationem, non quasi de alienigenis, aut iis, qui flagitiosè vixerint: sed vt de suis, & qui res præclaras gesserint. Quarum rerum cùm ego sim desiderio captus, & propter has res priuatas sim celebris, videte [*iam*] an deterius vllo alio Rempub. administrem. Cùm enim potentissimarum Peloponnesi ciuitatum amicitiam, [*atque societatem*] sine magno aut periculo, aut sumptu vobis conciliarim, Lacedæmonios vno die de summa rerum suarum ad Mantineam decernere coëgi. Quo ex prœlio licet victores discesserint, tamen ne nunc quidem suis rebus planè confidunt. Hæc autem mea iuuentus, & amentia, quæ præter naturam [*in me*] videtur esse, apud potentissimas Peloponnesiorum ciuitates verbis decentibus vtens, & familiariter cum ipsis agens, hęc transegit, & animi impetu fidem faciens, [*atque factis verba confirmans*] effecit, vt ne nunc quidem hæc [*meæ iuuentutis amentia vobis*] sit extimescenda. Verùm quandiu cum hac [*meæ iuuentutis amentia*] ego floreo, & Nicias [*in rebus gerendis*] felix videtur esse, vtriusque nostrum commodo liberè, [*ac abundè*] vtamini: neque sententiam de expeditione in Siciliam facienda reuocetis, quasi aduersus magnam potentiam sit futura. Nam [*illius insulæ*] vrbes varia aduenarum colluuie sunt frequentes, & suum statum facilè mutant, & [*peregrinos aduenientes, facilè*] recipiunt. Atque hac ipsa de causa nullus [*ipsorum*] tanquam pro sua patria, aut armis ad [*suum*] corpus protegendum [*necessariis*] est instructus, aut in ipsa regione vsitatis apparatibus [*ad hostium vim propulsandam est instructus.*] Quicquid autem vnus quisque sperat se vel dicendo, ac persuadendo impetraturum, vel seditione à se excitata ex ærario rapu-

periturum, &, nisi rem feliciter gesserit, se solum esse versurum, hoc [*sibi*] comparat. Neque verisimile est huiusmodi turbam aut vnanimi consensu verba [*rectè monentium*] audire, aut communiter ad res gerendas se conuertere. Celeriter autem singuli [*Siciliæ populi,*] si quid dicatur, quod ipsis sit gratum, se [*nobis*] dedent; præsertim si seditione laborant, quemadmodum audimus. Quinetiam neque [*tot*] grauis armaturæ milites illis [*sunt*,] quot inflatiùs [*ab ipsis*] prædicantur, neq; etiam cæteros Græcos tot esse constat, quot singuli se ipsos esse iactabant. Sed Græcia, quæ plurimum ipsos [*barbaros falsa suæ multitudinis prædicatione*] iam fefellit, vix [*tandem*] in hoc bello iustum militum grauiter armatorum numerum habere cœpit. Rerum igitur illarum status, quantum ego sentio ex iis, quæ audiui, talis est, quinetiam longè facilior erit. Nam & barbaros multos habebimus, qui propter odium, quo Syracusanos prosequuntur, nobiscum ipsos inuadent, neque [*res, quas illic geremus,*] res istas domesticas impedient, si vos rectè consultaritis. Nam maiores nostri, quamuis hos ipsos hostes, quibus [*hic*] nunc relictis, [*Nicias, eiusq́; fautores,*] nos [*in Siciliam*] nauigaturos prædicant, & præterea Medos hostes haberent, tamen imperium, [*quod iam obtinent,*] comparauerunt, nulla alia re, quàm magnitudine classis, qua pollebant. Et pro præsenti rerum statu Peloponnesij nunquam antè minus spei de nobis superandis habuerunt, quòd si etiam valde firmi, [*magnuq́; viribus præditi*] sint, irruptionē quidem in agrum nostrum facere possunt, quamuis hanc naualem expeditionem non suscipiamus, sed classe nihil nobis nocere queant. nam reliqua nostra classis, [*quæ domi remanebit,*] est [*illorum classi*] par, [*& facilè ipsi resistere poterit.*] Quid igitur ratio-

ni consentaneum afferemus, cur aut nos ipsi desidia quadam [*hanc expeditionem*] recusemus, aut tergiuersantes, sociis, qui illic sunt, non succurramus? quibus (quandoquidem vel iureiurando interposito fœdus, ac societatem cum illis fecimus) opem ferre oportet, nec obiicere, [*auxilium ipsis non esse mittendum,*] quód ne ipsi quidem nobis [*auxilium vicissim mittere possint.*] Neque enim ipsos [*nobis socios*] adiunximus, vt huc vicissim opem [*nobis*] ferãt: sed vt illis hostibus, quos illic habemus, negotium facessentes, eos impediant, ne contra [*nos*] huc veniant. Sic enim imperium parauimus, & nos, & quotquot alij rerum potiti sunt, impigrè succurrendo semper iis, qui nostrum auxilium implorarunt, siue barbari, siue Græci essent. Nam si omnes quiescant, [*& periculorum metu otio indulgeant,*] aut delectum habeant [*illorum,*] quibus auxilium sit ferendum, exiguam quandam [*agri alieni portionem*] ipsi [*nostro imperio*] adiungẽtes, de hoc ipso [*imperio*] magis periclitabimur. Quilibet enim eum, qui præpotens est, non solùm contra [*se*] venientem propulsare solet: sed etiam anteuertere, ne contra [*se aliquando*] veniat. Neque nobis licet imperium arbitratu nostro moderari: sed necesse est, quando in hoc [*loco*] constituti sumus, [*& imperium habemus,*] aliis quidem, [*qui nobis iam non parent,*] insidiari, [*vt illos in nostram potestatem redigamus,*] alios verò, [*qui nobis parent,*] non missos facere: [*sed eos coërcere, ne defectionem à nobis faciant:*] quòd periculum [*nobis*] ipsis immineat, ne aliorum imperio pareamus, nisi [*nos*] ipsi aliis imperemus. Neque eodem modo nobis, quo cæteris, ratio quietis est habenda, nisi etiam mutato vitæ genere, studiis iisdem, quæ cæteri [*sequuntur,*] operam detis. Considerantes igitur fore vt has [*res*] magis augeamus,

mus, [*imperiumq́; nostrum propagemus,*] si ad illas [*res, & ad opem sociis ferendam*] proficiscamur, hanc naualem expeditionem suscipiamus, vt Peloponnesiorum spiritus deprimamus, si contemptis [*ipsis,*] neque præsenti quiete, [*qua fruimur,*] contenti, in Siciliam etiam traiicere videamur. Simul etiam aut Græciæ totius (vt credibile videtur) imperium obtinebimus, rebus illis in nostram potestatem redactis, aut saltem malo Syracusanos afficiemus. vnde cùm [*nos*] ipsi, tum etiam socij [*nostri*] vtilitatem percipient. Tutò autẽ & manendi, si quis se nobis dedat, & abeundi, [*si nullus se dedere velit,*] facultatem naues [*nobis*] præbebunt. Nam & apud vniuersos Sicilienses maris [*maris*] imperium obtinebimus. Neque verò Niciæ oratio, quæ quietem [*vobis*] suadet, & dissidium inter iuuenes, & senes excitat, vos [*ab hac expeditione suscipienda*] auertat. Sed solita modestia, quemadmodum & maiores nostri [*res*] ipsas [*imperiumq́; nostrum*] in hunc [*amplitudinis, ac potentiæ*] statum extulerunt, dum [*maximo consensu*] iuniores vnà cum senioribus [*de Repub.*] consultarent, nunc etiam eadem ratione Rempub. amplificare conemini: & existimetis iuuentutem, ac senectutem alteram sine altera nihil posse. Sed si infimus, & medius, & summus [*ciuitatis*] ordo [*concordia*] sit simul permixtus, [*omniumq́; ciuium fortuna consentiat, hunc omnium ordinum consensum,*] maximas vires habere. Et Rempub. si quiescat, [*otioq́; præter decorum indulgeat,*] ipsam suis ipsius opibus attritum iri, vt quælibet alia, [*quæ otio facilè corrumpuntur, ac pereunt,*] & futurum, vt [*rerum*] omnium disciplina in ipsa consenescat: sed si bella gerat, [*maiorem rei militaris*] peritiam sibi semper adiuncturam, & vsum adepturam, quo non verbis: at factis potius [*hostem*] propulsare possit. In summa vo-

biſcum ita ſentio, ciuitatem negotioſam, ſi negotium cum otio commutet, meo iudicio confeſtim euerti: & illos homines tutiſſimè degere vitam, qui præſentibus, [*ac patriis*] inſtitutis, legibusq́;, quamuis ſint deteriores, in ciuitatibus minimè diſcordes viuunt. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Athenienſes verò, cùm audiſſent & illum, & Egeſtæos, & Leontinos exules, qui [*in medium*] prodierant, & orabant, & [*fœderis*] iuſiurandum in memoriam [*Athemenſibus*] reuocantes, precibus ſupplicibus [*ab ipſis*] petebant, vt opem ſibi ferrent, longè maiore, quàm antè, ſtudio ad hanc expeditionem ſuſcipiendam ferebantur. Nicias verò, cùm animaduertiſſet fore, vt non amplius iiſdem rationibus [*allatis, quas prius attulerat, ipſos à propoſito, ſuſceptoque conſilio*] reuocaret: ſed apparatus magnitudine, ſi magnum [*apparatum ipſis*] imperaret, fortaſſe [*ipſos*] de ſententia deduceret, [*rurſus in mediam concionem*] progreſſus, hunc in modum apud ipſos eſt loquutus.

NICIAE CONCIO.

Quoniam vos ad hanc militiam obeundam, Athenienſes, prorſus animatos video, vtinam hæc eum exitum habeant, quem cupimus. In præſentia tamen meam ſententiam [*vobis*] exponam. Etenim aduerſus ciuitates, quantum ego audiendo didici, magnas ituri ſumus, quæ aliarum imperio non parent, ita vt aliæ aliis ſubiectæ ſint, neque mutationem deſiderant, qua aliqua ipſarum ex dura ſeruitute in meliorem rerum ſtatum tranſeat, & quas veriſimile eſt ſuam libertatem cum noſtro ſeruitio non eſſe commutaturas, & quæ, vt in vna inſula, ſunt numero multæ, [*eæq;*] Græcæ [*ciuitates.*] Nam præter Naxum, & Catanam (quas propter Leontinorum

norum cognationem ad nostras partes spero transituras) sunt aliæ septem, quæ rebus omnibus sunt instructæ prorsus eodem modo, quo noster exercitus, præcipuè verò illæ, Selinus, & Syracusæ, aduersus quas potissimùm tendimus. Nam in [*illis*] sunt & multi grauis armaturæ milites, & sagittarij, & iaculatores, & multæ triremes, & hominum multitudo, quæ illas implebit. Habent etiam pecuniam, partim priuatam, partim [*publicam*] quam [*cùm alij, tum*] etiam Selinuntij in templis seruant. quinetiam Syracusanis tributum à nonnullis barbaris penditur. Et (quo nobis præcipuè præstant) magnam equorum copiam habent, & frumento dominato, nec [*aliunde*] importato vtuntur. Aduersus igitur talem potentiam non solùm naualibus, & infirmis copiis est opus: sed etiam multum equitatum nobiscum nauigare [*oportet,*] si modò aliquid cogitatis, [*inceptiśq; nostris*] dignum agere volumus, nec à magno [*hostium*] equitatu terra [*Sicula*] prohiberi: præsertim si ciuitates nostri metu conspirent, nec vlli alij, quàm Egestæi, amici nobis facti, equitatum, quo [*hostibus*] resistamus, vicissim suppeditent. Turpe enim est nos vi repulsos discedere, aut postea nouas copias accersere, quòd primò consilium prudens non inierimus. Sed [*oportet nos*] ex hoc ipso loco cum firmissimo apparatu bellum [*illis*] inferre, & illud scire, nos ab [*agri*] nostri finibus procul esse nauigaturos, neq; copias [*hinc*] educturos eodem modo, [*quo consueuistis*] inter ciuitates, quę sunt in his regionibus, & quæ vestro imperio parent, quum iure societatis alicui bellum infertis, vnde res necessarias ex [*agro*] amico facilè potestis comportare: sed in [*agrum*] totum alienum, [*ac inimicum nobis, grauissimo cum periculo, nos*] procul à domo profecturos, vnde ne quatuor

mutata sententia, quod ad vniuersæ Reipub. bonum spectat, id augeatis, sperantes fore, vt illi, qui de vobis boni [*sunt ciues,*] horum Reipub. commodorum parem, atque [*adeò*] maiorem partem obtineant, quàm [*cætera*] Reipub. multitudo. Quòd si alia [*his maiora*] affectaritis, [*sciatis*] vos in periculum venturos, ne & rebus omnibus priuemini. Quamobrem huiusmodi nuntios, [*ac rumores*] missos faciatis, quia [*vestra consilia conatusq;*] præsensimus, neque [*vos hæc ad exitum perducere*] sinemus. Hæc enim ciuitas, vt etiam veniant Athenienses, ipsos [*tamen*] pro sua dignitate propulsabit. Sunt autem nobis imperatores, qui hæc videbunt, [*& inquirent vtrum vera sint, an falsa, quæ nũtiantur.*] Quòd si nihil horum verum fuerit (prout ego suspicor) nequaquam vestris nuntiis exterrita [*ciuitas,*] vobisque ducibus electis, sua sponte [*sibi*] seruitutis iugum imponet. Sed ipsa per se, [*liberéq;*] consultās, & de rumoribus, quos vos [*ipsi*] disseminatis, quasi idem valeant ac [*ipsa*] facta, quæstionem habebit, & præsentem libertatem non propter rumores, quos [*à vobis sparsos*] audit, amittet: sed factis ita sibi cauens, vt non permittat [*vobis ea peragere, quæ cupitis,*] conseruare conabitur. Atque Athenagoras hæc dixit. Tunc autem vnus è ducibus surgens, nullum quidē alium ad dicendũ prodire passus est: sed ipse pro pręsenti rerũ statu hęc verba fecit: Obtrectationes quidē vel ab aliis in alios mutuò proferri, vel ab audientibus admitti, nequaquā est prudētiæ. sed potius pro rebus, quæ nuntiantur, [*oportet*] videre, quanā ratione cùm priuatim, tum publicè ex [*nostræ ciuitatis*] dignitate nos instruamus ad eos propulsandos, qui contra [*nos*] veniunt. Et, si fortè nihil opus fuerit, nulla iactura fiet, si Respub. instruatur & equis, & armis, & cæteris [*rebus,*] quibus bellum

exultat, [*& quæ ad bellum gerendum sunt necessariæ.*] Nos verò istarum curam geremus, easque recensebimus, simul etiam [*curabimus*,] vt ad ciuitates quoquouersum mittantur, qui & explorent [*hostium aduentum, & consilium*,] & [*agant*] si quid aliud commodum esse videatur. Sunt etiam quæ iam curauimus, & quicquid senserimus, id ad vos referemus. Atque Syracusani quidem, cùm dux iste hæc verba fecisset, ex concilio discesserunt. Athenienses verò, cùm ipsi, tum eorum socij omnes apud Corcyram iam erant. Atque primùm quidem [*ipsorum*] duces copias iterum recensuerunt, & instruxerunt, eo ordine, quo portum capturi, castraque posituri erant. & classe in tres partes distributa, in singulis sortitionem fecerunt, [*singulisq́; partibus ducem sortitò præfecerunt*,] ne in altum nauigantes, aquæ, & portuum, & rerum ad victum necessariarum, in diuersoriis, ad quæ appellerent, inopia laborarent, vtque cæteris etiam in [*rebus milites*] aptiùs instructi essent, & à ducibus faciliùs regi possent, in [*singulis illis tribus*] agminibus attributi suo quique duci. Deinde verò præmiserunt & in Italiam, & in Siciliam tres naues, vt explorarent quænám ciuitates se essent recepturæ. ipsisque præceptum fuerat, vt [*classi*] occurrerent, vt [*duces ab ipsis*] certiores facti [*ad illas ciuitates*] appellerent. Posthæc Athenienses, iam cum tanto apparatu è Corcyra soluentes, in Siciliam traijcere cœperunt, cum triremibus numero centum, & triginta quatuor, & duabus Rhodiis nauibus, quæ quinquaginta remis agebantur. Harum autem [*triremium*] erant Atticæ centum, quarum sexaginta quidem [*erant*] veloces, cæteræ verò, [*tardiores erant, quia*] milites vehebant. reliqua verò classis [*erat*] Chiorum, & cæterorum sociorum. Vniuersi autem grauis armaturæ

turræ milites, [*qui in his triremibus, nauibusq́ vehebantur*,] erant quinque millia, & centum [*præterea*.] (Atque inter hos, ex ipsis quidem Atheniensibus erant mille, & quingenti legionarij milites, & septingenti famuli, nauium defensores. Cæteri verò socij, qui cum ipsis ad hanc militiam proficiscebantur, partim quidem, erant ex populis ipsorum imperio subiectis; partim verò, ex Argiuis, quingenti, & ex Mantineis, atque mercenariis, ducenti & quinquaginta.) Vniuersi verò sagittarij, quadringenti, & octoginta (quorum Cretenses erant octoginta) & Rhodiorum funditores septingenti, & Megarensium exulum leuiter armatorum centum viginti. Erat & vna hippagoga, quæ triginta equites vehebat. Primus [*igitur Atheniensium*] apparatus, qui ad bellum [*Siculis inferendum, in Siciliam tunc*] traiecit, tantus fuit. Hos autem [*sequebantur*] triginta onerariæ naues, quæ commeatum, & res exercitui necessarias vehebant, & quæ pistores, & lapidum structores, & fabros, omniaque instrumenta, quæ ad munitiones extruendas erant necessaria, portabant. Item centum nauigia, quæ naues onerarias vi necessitatis coacta comitabantur, multa etiam alia nauigia, & naues onerariæ simul nauigantes exercitum vltro negotiationis causa sequebantur. Quæ omnes [*tam minores, quàm maiores naues*] è Corcyra tunc [*soluentes*,] sinum Ioniũ simul transmiserunt. Totiusque [*classis*] apparatus, partim ad promontorium Iapygiam, partim Tarentum appulsus, partim etiam [*alio*,] prout cuique facultas [*ad aliquem locum appellendi*] data est, oram Italiæ legentes prætereuehebantur, & ciuitates nec ad mercatum ipsos admittebant, nec in vrbem recipiebant: sed aquæ [*tantùm*,] & stationis vsu eos adiuuabant. Tarentum verò, Locrique ne

his quidem [*rebus eos adiuuare voluerunt*:] donec ad Rhegium, Italiæ promontorium peruenerunt, atque hîc iam congregabantur: & extra vrbẽ (quia [*Rhegini*] ipsos intra muros non recipiebant) castra fecerunt ad Dianæ templum, vbi etiam [*Rhegini*] mercatum ipsis præbebant. Subductisque nauibus quieuerunt. Et apud Rheginos verba fecerunt, postulantes vt [*ipsi*,] qui Chalcidenses essent, Leontinis, qui [*& ipsi*] Chalcidenses essent, auxilium ferrent. Rhegini verò dixerunt se neutris affuturos: sed quicquid cæteris Italis communiter placeret, id esse facturos. Isti verò animum ad res Siculas conuerterunt considerantes quanám ratione in illis optimè se gererent. Simul etiam præcursorias naues ab Egesta præstolabantur, quia scire cupiebant, an [*illic*] ea esset pecunia, quam [*Egestæorum*] legati Athenis prædicassent. Interea verò Syracusanis cùm ex multis aliis locis, tum etiam ab exploratoribus iam certò nuntiabatur, naues [*hostium*] ad Rhegium esse, & propterea omni studio se præparabant, nec amplius [*de hostium aduentu*] dubitabant. & ad Siculos mittebant quoquo versus, ad hos quidem, præsidia; ad illos verò, legationes. Et in castella, quæ in in regione circumcirca erant, præsidia immittebant. Et quæ intra vrbem erant, an absoluta, [*& integra*] essent, explorabant, recensentes arma, & equos, & cætera constituebant, vt imminenti, & propemodum iam præsenti bello. Illæ verò tres præcursoriæ naues ab Egesta ad Athenienses, ad Rhegium aduenerunt, & renuntiarunt cæteram quidem pecuniam, quam [*Egestæi*] promiserant, non extare: sed tantùm triginta talenta apparere. Confestim autem duces, animos despondere cœperunt, quòd hoc ipsis initiò præter expectationem incommodè cecidisset, quòdq;

Rhegini [*ipsis restitissent,*] vnà secum militare recusantes, quibus primis suadere cœperant, [*vt ad istam militiam secum venirent,*] & maximè credibile videbatur, [*eos cum Atheniensibus ad hanc expeditionem ituros,*] quòd essent Leontinorum cognati, & ipsorum semper studiosi [*fuissent.*] Atque Niciæ quidem hæc, prout expectauerat, ab Egestæis cõtigerunt, duobus verò reliquis [*ducibus*] vel maximè præter opinionem. Egestæi enim huiusmodi fraudem excogitarunt tunc, quum primi Atheniensium legati eos adierunt ad explorãdas [*ipsorum*] pecunias. Illis enim adductis in Veneris fanum, quod est in Eryce, ostenderunt donaria, phialas, trullas, thuribula, cæteramq; non paucam supellectilem. quæ, quòd essent argentea, longè maiorem solidæ opulentiæ speciem præbebant, [*quam re ipsa valebant,*] quòd essent parui pretij. Quinetiam priuatim exceptis hospitio illis, qui triremibus [*ad eos*] aduecti fuerant, cùm ex ipsa Egesta [*omnia*] tum aurea, tum argentea pocula collecta, tum etiam ex vicinis tam Phœnicum, quàm Græcorum vrbibus corrogata, [*& mutuo accepta,*] in conuiuiis vt suam quique domesticam supellectilem exhibuerant. Cùm autem omnes [*conuiuatores*] iisdem [*poculis, vasisq;*] plerunque vterentur, & multa vbique conspicerentur, ingentem stuporem, [*ac admirationem hæc*] afferebant Atheniensibus, qui triremibus [*ad eos*] aduecti fuerant. Quare Athenas reuersi diuulgarant se magnam pecuniæ vim conspexisse. Atque illi quidem, qui cùm ipsi decepti fuerant, tum etiam aliis tunc [*hoc*] persuaserant, postquàm hic rumor dimanauit, pecunias illas, [*quæ promissæ fuerant,*] Egestæ non esse, grauiter à militibus accusabantur. Duces autẽ pro præsenti rerum statu consultare cœperunt. Et Niciæ

quidem ſententia [*hæc*] erat, vt cum omnibus copiis aduerſus Selinuntem nauigaretur, cuius rei cauſa potiſſimùm miſſi fuiſſent. Et, ſi quidem Egeſtæi pecunias[*ſtipendij cauſa*] vniuerſo exercitui ſuppeditarent, pro pecuniæ ſumma conſilium caperetur. ſin minus, ab ipſis poſtularetur, vt ſexaginta nauibus, quas[*ipſi*] petiiſſent, cibaria ſuppeditarent, atque [*ſic Athenienſes ibi*] permanerent, donec Selinuntios ipſis [*Egeſtæis*] vel vi, vel pactione reconciliaſſent, & ita cæteras ciuitates obirent, & vbi Athenienſis Reipub. potentiam [*ipſis*] oſtendiſſent, & [*ſuum*] in amicos, ſociosque ſtudium demonſtraſſent, domum redirent, (niſi fortè breui [*temporis ſpatio*,] & ex inopinato aliqua facultas offeretur, qua oblata vel Leontinos iuuare, vel aliquam aliarum ciuitatū [*ſibi*] adiungere poſſent,) neque ſuas quique facultates Reipub. cauſa conſumentes, [*Rempub.*] in periculum adducerēt. Alcibiades verò dicebat non oportere [*ſe*] cum tantis copiis [*Athenis*] emiſſos, turpiter, ac infecto negotio abire: ſed ad omnes ciuitates, præter Selinuntem, & Syracuſas, legatos mittere, & operam dare, vt & Siculos, partim quidem, ad defectionem à Syracuſanis faciendam ſolicitarent, partim verò, amicos [*ſibi*] facerent, vt & commeatum, & copias haberent [*ab illis ſuppeditatas, quorum amicitiam ſibi conciliaſſent.*] Ac primùm quidem Meſſanenſes [*ad amicitiam ſecum ineundam*] adducendos [*cenſebat.*] (ipſos enim potiſſimùm in traiectu, & opportuno loco, quo ad Siciliam appelli poſſet, ſitos eſſe[*dicebat,*]) & portum, atque ſtationem, quæ copias,[*claſſemq́;*]commodiſſimè caperet, [*illic*] fore [*demonſtrabat.*] Ciuitatibus autem in amicitiam adductis, vbi noſſent quos belli ſocios eſſent habituri, ita demum Syracu-

Syracusas, & Selinuntem aggrediendas [*censebat:*] nisi hi quidem, compositionem, [*pacemq;*] cum Egestæis facerent, illi verò, Leontinos in suas pristinas sedes redire sinerent. Lamachus verò palàm dicebat aduersus Syracusas nauigandum esse, & primo quoque tempore prœlium ad vrbem committendum, dum [*Syracusani*] adhuc imparati essent, & maximè perterriti. Omnem enim exercitum principiò maximũ terrorem [*hostibus*] afferre: sed si moram interponat, antequàm in [*ipsorum*] conspectum veniat, homines ex pauore se colligentes, & [*ipsum*] cernentes, magis contemnare. sed si repentè [*Syracusanos*] inuaserint, dum adhuc metu perculsi [*hostem*] expectarent, [*affirmabat*] se superiores [*illis*] facilimè futuros, omnibusque rebus, terrorem [*illis*] incussuros, tum aspectu (plurimos enim tunc visum iri) tum expectatione cladium, quas essent accepturi, præcipuè verò subito prœlij [*committendi*] periculo. Verisimile autem esse in agris etiam multos extra [*vrbem*] intercipi posse, quòd minimè crederent se venturos. Quòd si isti [*ex agris in vrbem*] se reciperent, exercitum, si victor vrbem obsideret, satis pecuniarum, [*atque satis commeatus*] habiturum. Prẽterea reliquos Sicilienses sic iã & illorum societatẽ faciliùs deserturos, & ad se transituros, minimeq; cunctaturos, circunspicientes vtri victores essent futuri. Sibi autem [*ab vrbis obsidione*] reuersis, & ad portũ appulsis, nauium stationes obtinẽdas ad Megara, quæ deserta essent, & à Syracusis mari, terraque parum distarent. Lamachus autem, quamuis hæc dixisset, tamen & ipse in Alcibiadis sententiam iuit. Postea verò Alcibiades, cùm sua naui Messanam traiecisset, & de societate [*secum ineunda,*] apud Messanenses verba fecisset, neque [*rem ipsis*] persuadere potuisset: sed

[*illi*] respondissent, in vrbem quidem se nequaquã recepturos [*Atheniensium copias*:] forum tamen rerum venalium[*ipsis*]præbituros, ad Rhegium rediit. Duces autem, cùm ex omni[*nauium*]numero sexaginta naues confestim [*militibus*]impleuissent, & [*commeatus, atq; cæteras ad bellum*] necessarias res assumpsissent, reliquo exercitu cum vno de suis [*collegis*] ad Rhegium relicto, classe præteruecti ad Naxum iuerunt. Cùm autem Naxij [*eos*] in vrbem recepissent, [*illinc*] oram legentes ad Catanam nauigarunt. sed cùm Catanæi ipsos [*in vrbem*] non recepissent, (illic enim aderant quidam, qui Syracusanorum partibus fauebant)in flumen Teriam delati sunt. Cùm autem [*illic*] pernoctassent, postero die Syracusas versus nauigarunt, agmine longo cæteris nauibus instructis. Decem verò naues præmiserunt in magnum [*Syracusarum*]portum, vt & [*illuc*] nauigarent, & explorarent si quid nauium [*a Syracusanis*] deductum esset, vtque [*ad vrbem*] accedentes, ex nauibus per præconis vocem [*ipsis*] significarent Athenienses venire, vt Leontinos in suas pristinas sedes restituerent, propter societatis, atque cognationis ius. Leontinis igitur, quotquot Syracusis essent, [*dicerent,*] vt intrepidè transirent ad Athenienses, vt ad amicos, & [*de ipsis*]bene meritos. Postquàm autem per præconis vocem [*hoc ipsis*] denuntiatum est, postquàm etiam vrbis, portuumque situm, omnemque circuncirca regioné, vnde ipsis ad bellum [*hostibus*] faciendum prodeundum esset, contemplati sunt, rursus Catanam redierunt. Catanæi verò conuocata concione, copias quidem [*in vrbem*] non receperunt, sed duces ingressos dicere iusserunt siquid vellent. Cùm autem Alcibiades [*apud ipsos*]orationem haberet, & oppidani [*animis, oculisq;*] in illam concionem essent

con-

conuersi, milites [*Athenienses*] quandam [*vrbis*] portulam malè obstructam [*nacti,*] clam [*custodibus*] diruta ædificij materia aperuerunt. Et in vrbem ingressi, [*res sibi necessarias*] mercabantur. Catanæi verò, qui cum Syracusanis sentiebant, cùm exercitū in vrbe animaduertissent, confestim terrore perculsi, quorum numerus non magnus erat, clàm profugerunt. Cæteri verò decreuerunt societatem cum Atheniensibus faciendam, & reliquum exercitum à Rhegio acciri iusserunt. Postea verò Athenienses ad Rhegium reuersi, iam cum omnibus copiis [*inde*] soluentes Catanam [*appulerunt, &*] postquā [*eò*] peruenerunt, [*ibi*] castra fecerunt. Ad ipsos autem nuntij Camarina afferebantur, si [*illuc*] proficiscerentur, [*Camarinæos*] deditionem facturos, & Syracusanos classem instruere. Primùm igitur cum omnibus copiis aduersus Syracusas profecti sunt. Et cùm nullam classem [*ab illis*] instrui comperissent, rursus Camarinam versus, oram legentes se receperunt, & ad [*Camarinæorum*] littus appulsi, caduceatorem miserunt, [*per quem eos rogarent, vt se reciperent.*] Illi verò eos non receperunt, dicentes se iurisiurandi religione obstrictos esse, vt Athenienses cum vna [*tantùm*] naui [*ad suum littus*] appellentes reciperent, nisi ipsi plures [*ab illis*] accersissent. Quamobrem [*Athenienses*] re infecta discesserunt. Cùm autem exscensum è nauibus in quandam [*agri*] Syracusani partem fecissent, & prædas egissent, & Syracusanorum equites [*ad hostem arcendum*] accurrissent, & nonnullos leuis armaturæ milites [*Athenienses,*] palatos interfecissent, Catanam se receperunt. Illic autem offendunt Salaminiam nauem Athenis missam, tum aduersus Alcibiadem, vt qui ea vehebantur iuberent [*ipsum*] redire [*domum*] ad respondendum criminibus, quorum publicè insimulabatur,

tum aduersus quosdam alios milites, qui cum eo erant. de quibus indicium [*ad Magistratus*] delatum fuerat, [*partim quidem,*] quòd impiè mysteria polluissent, partim verò, quòd Mercurij simulachra violassent. Athenienses enim post classis discessum nihilominus quæstionem habebant de mysteriis pollutis, & de violatis Mercurij simulachris. Quoniam autem non explorabant indices, [*nec vllum indiciorum delectum habebant,*] sed omnes, [*qui aliquod indicium ad eos afferebant,*] suspiciosè admittebant, [*propter tyrannidis affectatæ suspicionem, quæ eos sibi quauis ratione cauere cogebat,*] ob fidem improbis hominibus [*indicia afferentibus*] habitam, [*quosdam*] ex ciuibus, [*viros*] optimos comprehenderunt, & in vincula coniecerunt. Satius esse iudicantes hac de re quæstionem habere, & [*polluta religionis autores*] reperire, quàm propter indicis improbitatem, aliquē, licet vir probus esse videretur, accusatum, [*indicta causa, &*] nulla quæstione habita, [*ex iudicio*] euadere. Populus enim, qui famâ acceperat Pisistrati, ac filiorum tyrannidem extremis eius temporibus grauem fuisse, præterea neque à se, neque ab Harmodio: sed à Lacedæmoniis euersam, semper metuebat, & omnia [*in deteriorem partem*] suspiciosè accipiebat. Nam audax illud Aristogitonis, & Harmodij facinus, propter rei cuiusdam ad amores pertinentis casum, [*ab illis*] susceptum fuit. Quā [*rem*] ego fusiùs narrans demonstrabo neque alios, neque ipsos Athenienses de suis tyrannis, aut de re gesta quicquam certi dicere. Cùm enim Pisistratus [*iam*] senex in tyrannide decessisset, nō Hipparchus (vt vulgus arbitratur) sed Hippias, quòd esset natu maximus, obtinuit principatum. Cùm autem Harmodius ætatis flore [*formaq́ conspicuus, ac*] insignis esset, Aristogiton, mediæ inter ciues conditionis

vir

vir,cum adamabat,atque [*in sua potestate*] habebat, [*ita vt eo, arbitratu suo frueretur.*] Hic autem Harmodius ab Hipparcho Pisistrati [*filio*] tentatus,[*& appellatus de stupro,*] non solùm [*ab eo*] non expugnatus est: sed etiam[*rem*]ad Aristogitonem detulit. Hic verò more amatorum ingenti dolore concepto, & Hipparchi potentiam extimescens,ne per vim ipsum [*Harmodium*] ad se pertraheret, protinus pro sua autoritate, [*& opibus, quas habebat,*] tyrannidem per insidias euertere conatur. Interea verò Hipparchus, cùm Harmodium rursus solicitasset,& nihilomagis[*eum ad morem sibi gerendũ*] inducere potuisset, nihil quidem per vim agere decreuerat: sed in aliquo secreto loco,quasi non propterea[*hoc faceret,*] ad eum cõtumelia afficiendũ se accingebat. Nam ne superioribus quidẽ eius dominatus temporibus multitudini grauis,[*ac molestus*] erat: sed citra inuidiam se gesserat. Ac profectò hi tyranni virtutem, & prudentiam diutissimè coluerunt, & prouentuum vicesimam tantum ab Atheniensibus exigentes,& ipsorum vrbem egregiè exornarunt,& bella administrarunt, & in templis sacrificia fecerunt.In cæteris verò[*rebus*]ciuitas legibus antè latis vtebatur,prӕterquàm quòd[*hi tyranni*]operam prouidè dabant, vt semper aliquis de suo ipsorum numero magistratum gereret.Et cùm alij ex ipsis annuum imperium apud Athenienses obtinuerunt,tum Pisistratus Hippiæ [*filius,*]illius, qui tyrannus fuerat,aui nomen ferens:qui cùm esset Archon,[*& Archontis magistratum gereret,*]aram duodecim Deorum in foro dedicauit,& illam,quę est in Apollinis Pythij templo. Postea verò populus Atheniensis, cùm amplificasset aram, quæ erat in foro,epigramma [*in ea inscriptum*] deleuit. At illud,quod erat in[*Apollinis*]Pythij [*templo,*]nunc et-

iam apparet manifestè, quamuis subobscuris literis sit scriptum, in hæc verba:

In Pythij Phœbi Pisistratus æde locauit
Imperij Hippiades hæc monumenta sui.

Hippiam igitur imperasse, quòd [*inter fratres*] natu maximus esset, asseuerare possum, partim scientia, partim fama, [*quòd rei veritatem indagarim*] accuratiùs quàm alij. verùm & ex hoc ipso, [*quod sum dicturus, ita rem habere*] quiuis cognoscat. Hunc enim solum inter legitimos fratres, liberos suscepisse constat: quemadmodum testatur & ara, & cippus in Athenarum arce erectus cum inscriptione sceleris à tyrannis perpetrati. In quo [*cippo*] nullus Thessali, aut Hipparchi filius est scriptus: sed quinque Hippiæ [*filij*,] quos ille ex Myrrhine Calliæ Hyperochidæ filia susceperat. Nam verisimile videtur, maximū natu [*inter fratres*] vxorem primum duxisse. Et in primo cippo primus post patrem erat adscriptus idque verisimili de causa, quòd & ab eo natu maximus esset, & tyrannidem obtinuisset. Quinetiam Hippias nunquam ex tempore [*tam*] facilè tyrannidem retenturus fuisse mihi videtur, si Hipparchus in imperio decessisset, & ipse eodem die, [*quo tyrannus interfectus fuisset, res ad imperium pertinentes*] constituere cœpisset. Sed propter pristinum, solitumque ciuium metum, & diligentiam, qua in satellitum præsidio vtebatur, imperium nullo prorsus cum periculo retinuit. neque dubitauit, vt frater natu minor, quòd imperium continenter antea non administrasset. Hipparcho autem contigit, vt propter calamitatem, in quam inciderat, nobilitatus, hāc etiam tyrannidis [*occupatæ*] famam apud posteros sibi prætereà conciliarit, [*adeò vt posteri tyrannum eum fuisse crediderint.*] Hic igitur Harmodium, quòd ipsi eum solicitanti morem gerere

nolu-

noluiſſet, vt in animo habebat, contumelia affecit. Nam [*Hipparchi iuſſu quidam*] ipſius [*Harmodij*] ſororem virginem, cui denuntiarant, vt ad caniſtrum in quadam pompa ferendum veniret, reiecerunt, dicentes ſe ne principio quidẽ ei denuntiaſſe, [*vt ad hoc miniſterium veniret,*] quòd [*hoc honore*] digna non eſſet. Cùm autem Harmodius [*iſtam contumeliam*] ægrè ferret, propter ipſum & Ariſtogiton multo magis tunc irritatus eſt. Quamobrem cęteras quidem res conſtituerunt cum iis, [*cum quibus coniurauerant &*] qui facinus ſimul aggreſſuri erant: ſed expectabant magna Panathenæa, [*feſta, quæ ſic vocantur,*] quo tantùm die extra ſuſpicionem erat, ciues eos, qui pompam proſequebantur, in armis frequentes eſſe. Oportebat autem ipſos quidem rem aggredi, ſtatim verò illos, [*qui conſpirationis erant ſocij*] ſimul opem ferre aduerſus [*tyranni*] ſatellites, [*& impreſſionem in eos facere: quò faciliùs tyrannus, eiusq́; frater opprimi poſſet.*] Erant autem non multi coniurati, vt res tutiùs gereretur. Sperabant enim illos etiam, qui [*coniurationem*] prius ignorabant, ſi [*ipſi*] vel quomodocunq; [*hoc facinus*] auſi fuiſſent, repentè, præſertim cùm arma haberent, lubenter ſe ipſos in libertaté pariter aſſerturos. Cùm autem dies feſtus aduenìſſet, Hippias quidẽ extra [*vrbem*] in loco, qui Ceramicus vocatur, cum [*ſuis*] ſatellitibus res ad pompam ſpectãtes ornabat, prout ſingulas procedere oportebat. Harmodius verò, & Ariſtogiton, cùm pugiones iam haberent, ad facinus [*faciendum*] prodierant. Cùm autem quendam ex coniuratis cum Hippia familiariter colloquentem animaduertiſſent (aditus enim ad Hippiam omnibus erat facilis) extimuerunt, & exiſtimarunt rem patefactam eſſe, ſeque iamiam comprehenſum iri. Quamobrem illum, à quo lęſi fuerant, & cuius cau-

sa de summa rerũ suarum periclitabantur, primùm vlcisci volebant, si possent. Atque eo corporis habitu, [*& cum iis armis, quæ habebant,*] impetu portas [*vrbis*] introiuerunt. Et Hipparchum nacti sunt in eo loco, qui Leocorium vocatur. Confestim autem non circunspectè, [*neque considerata periculi magnitudine, in eum*] irruentes, & maxima ira impulsi, hic quidem propter amasium, ille verò propter contumeliam, qua fuerat affectus, ipsum feriunt, & occidunt. Et Aristogiton quidem satellites principiò deuitauit. Verùm facto multitudinis concursu, & postea comprehensus, haud leniter tractatus fuit. Harmodius verò illic e uestigio occubuit. Cùm autem [*huius cædis*] nuntius ad Hippiam in Ceramicum allatus fuisset, non ad id, quod acciderat, [*neque ad locum, in quo frater cæsus iacebat:*] sed ad pompæ ductores armatos, priusquàm [*rem*] resciscerent (nam procul aberant) confestim contendit, vultuque ad [*præsentem*] calamitatem dissimulandam composito, ita vt nullam [*doloris*] significationem daret, eos in locum quendam, quem monstrauit, sine armis abire iussit. Et illi quidem [*eò*] se receperunt, existimantes illum aliquid dicturum. Ille verò satellitibus imperauit, vt arma subtraherent, & protinus eos delegit, quos insimulabat, & si quis cum pugione deprehensus esset. Nam cum scuto, & hasta pompas prosequi consueuerant. Hoc igitur modo, propter amatoriam indignationem, & coniurationis initium factum est, & audax illud facinus, propter repentinum metum ab Harmodio, & Aristogitone susceptum est. Postea verò tyrannis Atheniensibus asperior fuit. Et Hippias iam sibi metuẽs vehementius, [*quàm antè,*] multos ciues interfecit. & simul ad externa [*auxilia*] respicere cœpit, siquid præsidij alicunde sibi paratum cerneret, mutato re-

rum

rum ſtatu. Poſt hæc igitur Æantidæ Hippocli Lampſacenorum tyranni filio Archedicen ſuam filiam, Athenienſis Lampſaceno collocauit, quòd ipſos apud Regem Darium autoritate multum pollere ſciret. Cuius fœminæ monumentum Lampſaci extat, quod habet hoc epigramma,

Hippiæ apud Græcos laudem virtutis adepti
Hic puluis prolem contegit Archedicen,
Quæ Reges habuit, patrem, fratresq́, virumq́,
Et natos, haudq́, eſt facta ſuperba tamen.

Hippias autem cùm tres deinceps annos tyrannidem apud Athenienſes obtinuiſſet, & quarto [*anno*] à Lacedæmoniis, & Alcmæonidis exulibus imperio ſpoliatus fuiſſet, fide publica [*à Lacedæmoniis, & ab Athenienſibus*] impetrata, Sigæum, & [*inde*] Lampſacum ad Æantidem eſt profectus: illinc verò, ad Regem Darium. Vnde poſtea profectus anno viceſimo, iam ſenex, cum Medis ad Marathonem militauit. Quæ reputans populus Athenienſis, & memoria repetens quæcunque de illis fama acceperat, tunc ſæuus erat, & ſuſpicioſus in eos, qui [*de violatis Mercurij ſimulacris, &*] de myſteriis, [*ac religione polluta*] inſimulati fuerant, atque omnia ipſi videbantur & conſilio facta, vt dominatus paucorum, vel regum à coniuratis cōſtitueretur. Et cùm ipſe [*populus*] ob hanc rē iraſceretur, multos, eoſq; claros, [*& autoritate præditos*] viros in carcerē iam cōiecerat. nec dū ſedatus eſſe videbatur: ſed in dies magis, ac magis in ſæuitia proficiebat, & lōgè plures, [*quā ante*] cōprehendebat. Interea verò quidam ex iis, qui cū aliis, in vinculis erat, cuidā qui in carcere, & qui maximè affinis crimini eſſe videbatur, perſuaſit, vt rē indicaret, ſiue vera, ſiue non vera eſſet, (nam vtrinque ſunt coniecturę. Nihil enim certi de illius facinoris autoribus aut tunc, aut poſtea

à quoquam afferri potuit.) Persuasit autem dicens oportere ipsum, quamuis [*hoc facinus*] non perpetrasset, [*tamen*] impetrata impunitate, cùm se ipsum seruare, tum etiam ciuitatem præsenti suspicione liberare. Salutem enim ipsi certiorem fore dicebat, si impunitate impetrata [*rem*] fassus fuisset, quàm si negans, iudicium subiisset. Quamobrē hic & contra se, & contra alios indicium professus est de [*violatis*] Mercurij simulachris. Populus verò Atheniensis lubenter cognita (vt ipse putabat) [*rei*] veritate, cùm priùs indignissimè ferret, si eos, qui suæ multitudini insidiabantur, cognoscere non posset, confestim dimisit & ipsum indicem, & cęteros, qui cum ipso erant, & quos ille non accusasset. Illorum verò, qui [*tunc ab isto*] delati fuerunt, constitutis iudiciis, [*& causa cognita*] alios quidem occidit, quotquot comprehensi fuerant: alios verò fuga dilapsos, morte damnauit, & per præconis vocem præmia proposuit ei, qui [*damnatos*] interfecisset. Interea verò non constabat vtrum ij, qui capitali supplicio fuerant affecti, [*iure, an*] iniuria supplicio affecti fuissent. Reliqua tamen ciuitas in præsentia commodum [*ex hac re*] manifestè percepit. De Alcibiade verò, instigantibus inimicis [*iisdem,*] qui vel priusquàm ille discederet, [*ipsum accusare*] aggressi fuerant, Athenienses [*delationem*] iratis animis accipiebant. Postquàm autem de [*violatis*] Mercurij simulachris rem compertā se habere existimarunt, tunc verò multo magis etiam mysteria, de quibus [*pollutis*] accusabatur, ab illo polluta fuisse videbantur, eodem consilio, & cum coniuratis, aduersus statum popularem. Nam quidā non magnus Lacedæmoniorū exercitus per hoc ipsum tempus, quo [*Athenienses in vrbe*] propter istas res perturbabantur, ad Isthmū vsq; progressus est, nescio

insulam]appulerint,confestim agro potiri oportet: aut persuasum habere,nisi voti compotes fiant,fore vt omnia habeant hostilia. Quod ego formidās, & compertum habens oportere nos [*de rebus istis*] sæpius,& rectè consultare,ac multo magis rem feliciter gerere (quod arduum est,quia sumus homines)ad hanc expeditionem proficisci volo, quam minimum memet fortunæ committens: sed [*firmissimo*] apparatu munitus,vt rationi consentaneū videtur,[*hinc*] discedere [*volo.*] Hæc enim & vniuersæ Reipub. tutissima,& nobis ad militiam profecturis salutaria fore duco. Quòd si quis aliter sentit, huic ego magistratu,[*imperioq́;*] cedo. Atq; Nicias quidem hæc dixit,sperans[*se*] vel rerū multitudine, [*& apparatus magnitudine Athenienses*] de sententia deducturum, vel,si ad hanc expeditionē [*ipse*] proficisci cogeretur,sic saltem [*se*] tutò profecturum. Illi verò hanc huius expeditionis cupiditatem ex animis non expulerunt, quamuis tanti apparatus difficultas ipsis proponeretur: sed multo magis [*ad eam suscipiendam*] incitati sunt. Et res ipsi cessit aliter ac sperabat. Nam & [*ipse*] bonum consilium [*Reipub. tunc*] dedisse, & res hoc modo tutissima fore videbatur. Et nauigandi desiderium omnes pariter inuasit. Ac seniores quidem, quòd vel in suam potestatem se redacturos sperarent ea, ad quæ pergerent, vel [*saltem*] exercitum, qui tantus esset, nullam cladem accepturum. Illos verò, qui erant ætate [*integra, ac militari,*] quòd peregrinam regionem visere, & spectare cuperent, & bonam spem animo conciperent, fore vt [*domum*] incolumes, saluique reuerterentur. Ingens verò militum turba [*ad illam expeditionem proficisci cupiebat, sperans se*] & in præsentia pecuniam[*à ducibus*] accepturam, & imperium amplificaturam, vnde

perpetuum stipendium [*sibi*] suppeditaturum [*credebat.*] Quamobrem propter nimiam pluris habendi cupiditatem, si cui fortè [*res ista*] minus placebat, veritus ne [*cæteris*] refragando, Reipub. maleuolus, [*eiusq; commodis aduersarius*] esse videretur, silentium agebat. Tandem verò quidam ex Atheniensibus [*in medium*] progressus, & Niciam adhortatus, dixit non oportere amplius [*eum*] tergiuersari, atque cunctari: sed in omnium conspectu iam declarare, quemnam apparatum ab Atheniensibus sibi decerni vellet. Ille verò inuitus dixit se cum collegis per otium [*hac de re*] accuratius cōsultaturum. Quantum tamen iudicare poterat, nō paucioribus, quàm centum triremibus in præsentia nauigandum [*censebat.*] Nauium autem Atticarum milites vehentium numerum [*tantum*] fore, quantus [*ipsis Atheniensibus*] videretur, aliasque [*præterea*] ex sociis accersendas [*dicebat, quæ reliquas copias veherent.*] Vniuersorum autem grauis armaturæ militum tam Atheniensium, quàm sociorum numerum non minorem quidē, quàm quinq; millium, sed ampliorem etiam, si possent, [*mittendum censebat.*] Reliquum verò apparatum, pro exercitus magnitudine, & sagittariorum illinc, & ex Creta [*assumptorum*] funditorum, & siquid aliud opportunum esse videretur, [*se, suosq; collegas communiter*] præparaturos, & [*secum*] ducturos [*dicebat.*] Cùm autem Athenienses [*hæc*] audissent, cōfestim ipsis imperatoribus summam imperij potestatem facto decreto dederunt, vt arbitratu suo & de copiarum numero, & de vniuersæ nauigationis ratione transigerent, [*atq; statuerent,*] prout ipsis ex vsu Reipub. Atheniensis maximè fore videretur. Post hæc autē hic apparatus parari cœpit. Et cùm ad socios mittebant [*nuntios, qui copias, &*

auxilium illorum accerſerent,]tum etiam ex ſuo ipſorum agro milites conſcribebant. Iam enim ciuitas & à morbo,& ab aſſiduo bello ſe recreauerat.ita vt & ciuium ætate militari præditorũ, poſt [*morbum*] natorum, numero floreret.& pecunia [*ex vectigalibus*] coacta abundaret, propter inducias. Quamobrem omnia facilius ſuppeditabantur. Atque hi quidem in [*hoc*] apparatu [*parando occupati*] erant. Interea verò quotquot lapidea Mercurij ſimulachra Athenis erant (ritu autem patrio multa cùm in priuatarum ædium veſtibulis,tum in templis erant, opus ex lapide quadrato)vna, eademq; nocte pleraque vultu circunciſa fuerunt. Cuius facinoris autores nullus ſciebat: ſed iſti magnis præmiis pro indicio publicè propoſitis quærebantur: præterea [*Athenienſes*]decreuerunt,[*ac edixerunt*]vt, ſi quis aliquod aliud piaculum admiſſum ſciret,quilibet,ſiue ciuis,ſiue peregrinus, ſiue ſeruus, [*hoc*] ſine timore indicaret. hoc autem facinus atrocius eſſe iudicabant. Huius enim expeditionis[*malum*] omen eſſe videbatur,ſimul etiam[*hoc*[per coniurationem factum fuiſſe[*videbatur*,] rerum nouandarum,ſtatusque popularis euertendi cauſa.A quibuſdam igitur inquilinis, & famulis, de Mercurij quidem ſimulachris nihil indicatum eſt: ſed de quibuſdam aliis ſtatuis ab adoleſcentibus per luſum, ac temulentiam iampridem conciſis, ſimul etiam de ſacris arcanis, quæ per contemptionem domi fiebant,[*indicia quædam ad Magiſtratus allata ſunt.*]In quorum numero Alcibiadem etiam ponentes accuſabant. Qui autem Alcibiadi maximè infenſi erant, quòd ipſis impedimento eſſet, quominus in adminiſtranda Repub. principem locum conſtanter obtinerent,hæc[*indicia, & crimina*] excipientes, & exiſtimantes, ſi eum expuliſſent, [*ſe*

Reipub.] principes futuros,[*rem*] exaggerabant, & vociferabantur, hæc ad popularis status euersionẽ spectare, tum quòd illa mystica, [*& arcana sacra domi per Deorum contemptionem*] facta fuissent, tum etiam quòd Mercurij simulachra concisa fuissent. Et nihil horum [*impiorum facinorum*] sine illo factum esse [*dicebant:*] addentes argumenta, [*quibus probarent hoc facinus ab eo perpetratum,*] reliquã vitæ licentiam, qua in victu, cultuq; corporis præter patrium, & populare institutum vtebatur. Ille verò & in præsentia aduersus indicia se purgabat, &, antequàm discederet, [*ad causam dicendam, &*] ad iudicium subeundum paratus erat, si quid horum admisisset. (Iam enim quæ ad illum apparatũ spectabant, collata, [*& praparata*] erant) & si quid horum commisisset, ad pœnas dandas [*erat paratus:*] sin absolutus fuisset, ad imperium gerendum, [*quod ipsi decretum fuerat.*] Et obtestabatur ne de se absente crimina reciperent: sed iam, si deliquisset, morte mulctarent. Et sapientius esse [*dicebat,*] ne se talis criminis reum, priusquàm causam cognouissent, tanti exercitus imperatorem mitterent. Sed [*eius*] inimici, veriti ne, si iam certaret, [*ac iudicium subiret,*] exercitum [*sibi*] beneuolum haberet, néve plebs eius habens rationem, [*eiq; morem gerens*] animo remissiore esset, [*ac languidius de ipsius causa cognosceret,*] quòd propter ipsum & Argiui, & ex Mantineis nonnulli ad hanc expeditionem cum eo proficiscerentur, [*hoc*] dissuadebant, & [*ab hac iudicij in præsentia faciendi contentione, studioq; populum Ath.*] deterrebant, submissis aliis oratoribus, qui dicebant tunc quidem ipsi nauigandum esse, neque profectionem retardandam: sed reuersum, ad diem dictam iudicium subiturum. Volebant enim eum maiore cum inuidia, quam ipsi absenti

facilius

faciliùs conflaturi erant, reuocatum, & reuersum, iudicio contendere. Quare placuit vt Alcibiades abiret. Postea verò æstate iam media classis portu soluens in Siciliam nauigare cœpit. Pleris que autem sociis, & onerariis nauibus commeatum vecturis, & [*aliis minoribus*] nauigiis, & quicunq; prætereaa pparatus comitabatur, antè præceptum fuerat, vt Corcyram conuenirent, vt illinc omnes simul Ionium [*mare*] ad Iapygiam promontorium transmitterent. Ipsi autem Athenienses, & si qui sociorum aderant, cùm ad dictam diem in Piræum descendissent, primo diluculo naues implere cœperunt, vt in altum ferrentur, [*& vela facerent.*] cum quibus vnâ descendit omnis (propè dixerim) turba, quæ in vrbe erat, tum ciuium, tum peregrinorum. Et ipsi quidem [*Atticæ*] regionis incolæ, vt suos quique prosequerentur, alij quidem, sodales; alij verò, cognatos; alij verò, filios. Et cum spe pariter ac lamentis [*eos prosequebantur,*] spe quidem, quòd res illas [*Siculas*] in suam potestatem redactum iri sperarent: lamentis verò, quòd dubitarent an vnquam [*amplius suos illuc euntes*] essent visuri: quia secum ipsi reputabant quàm procul ab [*agri*] sui finibus mitterentur. Et in præsentia, cùm alij alios cum periculis iam mutuò relicturi essent, pericula tunc in mentem ipsis magis veniebant, quam quum hanc expeditionem decernebant. verùntamen propter præsentem potentiam, & multitudinem rerum singularum, quas [*in hoc apparatu præparatas*] cernebant, [*harum*] spectaculo animos recolligebant, [*ac recreabantur.*] Peregrini verò, & cætera multitudo ad spectaculum perrexit, vt ad rem visu dignam, ac opinione maiorem. Hic enim [*huius classis*] apparatus, qui primus ex vna ciuitate cum Græcorum copiis profectus, est, sumptuosissi-

mus, atque magnificentissimus fuit omnium, qui ad illam diem [*ex Græcis ciuitatibus emissi fuerunt.*] Nam nauium, & grauis armaturæ militũ numero, & ille [*apparatus,*] qui cum Pericle in agrum Epidaurium [*missus est,*] & [*alter,*] ille, qui cum Agnone ad Potidæam [*missus est,*] non erat inferior [*hoc apparatu.*] Nam [*in illo*] erant ex ipsis Atheniensibus quatuor millia militum grauiter armatorum, & trecenti equites, & centum triremes, & Lesbiorum, atque Chiorum quinquaginta, præterea multi socij ad eandem expeditionem cum illis proficiscebantur. Sed [*illi, Pericles, & Agnon*] in breuem, [*& exigui temporis*] expeditionem, & cum tenui apparatu profecti sunt. Sed hæc expeditio, quippe quòd diuturna futura esset, vtraq; ratione, vtra opus [*ei*] fuisset, & nauibus, simul & peditatu erat instructa. Et classis quidem magnis trierarchorum, & Reipub. sumptibus erat laboriosè parata. Nam Respub. quidem singulas drachmas singulis nautis quotidiè dabat, & naues inanes, sexaginta quidem veloces, quadraginta verò ad grauis armaturæ milites vehendos suppeditarat. Trierarchi verò præstantissimos ministros his [*nauibus assignarant,*] & præter publicum stipendium etiam extraordinarium [*de suis priuatis fortunis*] dabant illis nautis, qui thranitæ vocantur, & [*præstantissimis quibusq; suarum nauium*] ministris. Et cæteris etiam in rebus [*suas naues*] signis, & artificiis, [*ac ornamentis*] sumptuosis instruxerant, & [*eorum*] vnus quisque summum studium [*ad hoc*] adhibuerat, vt sua nauis inter cæteras & aliquo decore, & celeritate longè præstaret. Peditatus verò conscriptus fuerat delectu accuratissimè habito, & [*delecti milites,*] magno studio inter se certauerãt armorum, & vestitus elegantia. Contigit autem vt simul & illi inter se certa-

certarent [*de illa re,*] quæ vni cuique fuerat assignata, & apud cæteros Græcos [*hoc*] potentiæ potius, ac magnarum opum ostentatio videretur, quàm aduersus hostem apparatus. Si quis enim rationem iniisset & sumptuum, quos ciuitas publicè & vnus quisque militum priuatim fecerat: [*computando*] tum ea, quæ ciuitas iam antè erogauerat, tum ea, quæ imperatoribus, quos [*ad hanc expeditionem*] mittebat, secum absportanda dederat: tum etiam ea, quæ vnus quisque priuatorum in corporis cultum, & Trierarchus in [*suam*] nauem [*iam*] impenderat, aut quæ præterea in posterum erat impensurus. Præterea ea, quę verisimile erat vnum quenque, præter publicum stipendium, præparasse viatici causa, quippe quòd ad diuturnam militiam iturus esset, item quæcunq; vel miles, vel mercator permutationis, [*atq; negotiationis*] gratia secum tulit: [*is profectò*] per multorum talentorum summam ex vrbe [*tunc*] exportatam fuisse comperisset. Hæc igitur expeditio non minus ob admirandam audaciam, & spectaculi splendorem, quàm ob exercitus magnitudinem celebris fuit [*apud eos,*] aduersus quos [*ipsi Athenienses*] proficiscebantur: præterea, quòd hæc nauigatio ab [*agro*] domestico longissimè, & rerum adipiscendarum proposita spe longè maiori, quàm præsentes [*ipsorum*] opes ferrent, tunc suscepta fuisset. Quum autem naues [*viris*] impletæ fuerunt, omniaq; iam imposita, quæ secum erant laturi, tuba silentium indictum est, & ante profectionem, non in singulis nauibus: sed vniuersi per præconis vocem vota solennia nuncuparunt. Et crateras, [*vinumq; quod in illis erat,*] miscentes, in aureis, argenteisque poculis, cùm nauium defensores, tùm [*ipsi*] duces libarunt. simul autem vota faciebat & cætera turba, quæ erat in

terra, tam ciuium, quàm aliorum etiam, si quis beneuolus ipsis aderat. Cùm autem pæana cecinissent, & libationes peregissent, è portu soluentes in altum vela fecerunt. Atque primùm longa nauium serie, [*non exporrecta aciei fronte*] nauigantes, iam ad Æginam vsque cursum certatim tenuerunt. Atque hi quidem Corcyram, quò & reliquus sociorum exercitus conueniebat, peruenire properabant. Syracusas verò ex variis quidem locis nuntij de infesto huius classis aduentu afferebantur: sed tamē diu nihil horum creditum est. Quinetiam conuocata concione, huiusmodi sententiæ dictæ fuerunt cùm ab aliis (quorum alij quidem, credebant [*vera esse,*] quæ de Atheniensium expeditione [*nuntiabantur,*] alij verò, contraria dicebant, [*neq; nuntios istos veros esse credebant.*]) tum etiam ab Hermocrate Hermonis [*filio,*] qui [*in medium*] progressus, quippe persuasum haberet se planè scire quæ de illis [*rebus ferebantur,*] ipsis hæc dixit, ac suasit.

HERMOCRATIS CONCIO.

Incredibilia quidem, quemadmodum & alij nūnulli, forsitan & ego apud vos de certissimo classis hostilis aduentu dicere videbor. Illud autē probè noui eos, qui vel dicunt, vel nuntiant res, quæ fidem superant, non solùm non persuadere: verum etiam amentes videri. Veruntamen, cùm Reipub. periculum impendeat, non [*idcirco*] deterritus, [*à sententia liberè dicenda, nunc*] abstinebo: quia persuasum habeo me aliquid exploratius dicturum, quàm quemuis alium, quòd hoc sciam. Atheniēses enim aduersus nos (id, quod vehementer admiramini) cum ingenti exercitu & nauali, & pedestri veniunt. Hoc quidem prætextu, vt Egestæis sociis auxilium

xilium ferant, & Leotinos in suas sedes restituant: sed re vera, Siciliæ, præcipuè verò nostræ vrbis[*in suam potestatem redigendæ*] cupiditate, existimantes, si hanc [*vrbem*] obtineant, [*se*] cæteras etiam [*Siciliæ partes, vrbesq;*] facilè obtenturos. Quoniam igitur [*Athenienses*] propediem[*huc*] sunt appulsuri, videte qua ratione pro viribus,[*opibusq; vestris*]ipsos honestissimè propulsaturi sitis, & [*cauete*] ne per [*hostium*]contemptionem,[*ab ipsis*]imparati opprimamini, néve, [*rumoribus, ac nuntiis allatis*] fidem non habentes, rerum summam negligatis. Quòd si cui etiam res credibiles [*dicere videbor,*] illorum audaciam, ac potentiam[*is*]ne reformidet. nam nō magis nos lædere, quàm à nobis lædi poterunt. Quòd autem cum magna classe[*contra nos*]veniunt [*hoc modo nobis*]non inutiles[*erunt.*]Imò verò etiam apud cæteros Siciliēses[*hoc nobis erit*]longè melius, [*ac vtilius.*] facilius enim [*illorum aduentu*] territi se nobis socios [*ad illos propulsandos*] adiungere volent. Et si fortè vel subegerimus ipsos, vel ea, quæ cupiunt, non adeptos repulerimus (non enim vereor ne consequantur quod expectant) præclarissimi facinoris gloria nobis continget, neque, mihi saltem,[*de felici rerum successu*]desperandū [*videtur.*] Paucæ enim aut Græcorum, aut barbarorum magnæ classes, procul ab [*agro*] domestico profectæ, rem feliciter gesserunt. Nam neque veniunt numero superiores [*huius loci*] incolis, & vicinis (omnes enim præ metu congregabuntur, [*& hostem conspiratione facta communiter propulsabunt:*]) & si propter inopiam rerum [*ad victum*] necessariarum, in alieno solo rem malè gesserint, quamuis ipsimet magna ex parte sibi cladem inuexerint, tamen nomen, [*& victoriæ gloriam*] illis relinquent, quibus insidiati fuerint. Qua ratione etiam hi ipsi Atheni-

enses creuerunt.[*ac imperium suum auxerunt*,] quòd Medus præter opinionem [*suam*] sæpius offenderit, [*variasq́, clades acceperit*,] dum prædicaret se vnam ciuitatem, Athenas videlicet, bello petere. Cui rei simile quiddam nobis etiam euenturum non est desperandum. Confidenter igitur & res in hoc ipso loco præparemus, & [*nuntiis*] ad Siculos missis, hos quidem, [*pristinos amicos, sociosq́,*] magis confirmemus, cum aliis verò [*nouam*] amicitiam, atque societatem inire conemur. Et in reliquas Siciliæ partes legatos mittamus, & hoc periculum commune esse demonstremus, & in Italiam, vt aut [*illius incolæ*] societatem nobiscum faciant, aut [*saltem*] ne recipiant Athenienses. Existimo autem satius esse Carthaginem etiam [*legatos*] mittere. Nam ne ipsis quidem [*Carthaginiensibus de communi periculo*] est dubitandum: sed in perpetuo metu degunt, nequando Athenienses contra suam vrbem veniant. Quamobrem fortasse existimantes, si res istas neglexerint, se quoque laboraturos, [*& in idem periculum venturos,*] aut clàm, aut palàm, aut quouis alio modo nobis opem ferre volent. Et profectò, si [*nobis opem ferre*] velint, [*hoc facere*] poterunt vel maximè omnium, qui nunc [*rerum potiuntur.*] nam maximam auri, argentique vim possident, vnde & bellum, & cætera commodè administrantur. Lacedæmonem etiam, & Corinthum [*legatos*] mittamus ac oremus, vt celeriter auxilium huc mittant, & bellum illic [*aduersus Athenienses*] moueant. Quod autem ego maximè opportunum arbitror, & [*quod*] vos propter solitam desidiã minimè celeriter probabitis, tamen [*à me*] dicetur. Si enim vniuersi Sicilienses, sin minus, quàm plurimi nobiscũ, omnẽ præsentem classem cum duorum mensium cibariis deducere velimus, & Atheniensibus ad Tarentum,

& ad

& ad Iapygiam promontorium occurrere, ipsisq́; demonstrare non de Sicilia prius [*ipsis*] certamen fore, quàm de Ionio mari ab ipsis traiiciẽdo, ipsos maximè terrebimus, & cogemus [*ipsos hoc*] considerare, nos quidem ex [*agro*] amico, regionis [*nostræ*] custodes, [*vt hostem ab ea propulsemus*,] proficisci (Tarentum enim nos excipiet) ipsis verò cum toto [*classis*] apparatu pelagus ingens esse transeundum, & propter nauigationis longitudinem difficile esse ordinem seruare. nobis verò facile fore [*ipsorum classem*] lentè nauigantem, & ordine, [*nec frequentem*] contra [*nos*] venientem inuadere. Quòd si cum ea parte classis, quæ celeritate præstat, nauibus exoneratis, atque confertis [*nos*] adoriantur, & remis vtantur, [*ipsos remigio iam*] defessos aggrediemur. sin [*eos inuadere*] non placuerit, Tarentum etiam nos recipere nobis licebit. Illi verò, si cum exiguo commeatu, tanquam ad nauale prœlium, mare transierint, [*profectò commeatus*] inopia laborabunt in locis desertis, &, aut [*in iis*] manentes obsidebuntur, aut præteruehi conantes, & cæterum apparatum relinquent, & incerti an aliquæ ciuitates [*suam classem*] sint recepturæ, animis cõsternabuntur. Quamobrem ego saltem arbitror eos hac ratiocinatione [*à nobis bello petendis*] deterritos, ne soluturos quidem ex [*insula*] Corcyra: sed aut, dum [*ibi*] consultabunt, & dum mittent qui explorent quot numero simus, & quo in loco, [*ipsorum aduentum*] anni tempestate in hyemen extractum iri, aut [*ipsos*] inopinata re perculsos nauigationem desituros, [*nec vlterius progressuros.*] Præcipuè verò quòd (quantum ego audio (peritissimus [*illorum*] dux [*exercitum*] inuitus ducat, & lubenter occasionem sit arrepturus, si quæ copiæ pares ad resistendum à nobis ostendantur. Illud autem cer-

tò ſcio rumorem de noſtris viribus, vt longè maioribus, [*quàm re vera ſint,*] emanaturum. Quales autem ſunt ipſi rumores, qui circunferuntur, tales etiam ſunt hominum opiniones, & [*homines*] magis horrent eos, qui priores [*ex improuiſo hoſtem*] inuadunt, quàm eos, qui maturè [*hoſtibus*] aggreſſuris ſignificant ſe ad vim [*ipſorum*] propulſandam paratos eſſe, quòd [*eos*] in pari diſcrimine futuros putent. Id, quod Athenienſibus nunc accidet. Nos enim vt non repugnaturos inuadunt, meritò [*nos*] contemnentes, quòd ipſos cum Lacedæmoniis coniuncti non profligatimus. Quòd ſi præter [*ſuam*] opinionem nos audere viderint, hoc inopinato [*noſtro conatu*] magis terrebuntur, quàm vero noſtræ potentiæ apparatu. Mihi igitur aſſentiamini, potiſſimùm quidem audentes hæc, [[*quæ vobis ſuadeo,*] ſin minus, [*hac ſaltem in re meam ſententiam ſequamini,*] vt cæteras res ad bellum neceſſarias primo quoq; tempore præparetis. Cuilibet autem [*veſtrum hoc*] in mentem venire [*oportet*,] contemptionem quidem [*hoſtium*] inuadentium, in ipſo prœliorum ardore, dum fortiter certatur, demonſtrari: illud verò maximam vtilitatem [*nobis*] allaturum, ſi iam, [*antequàm hoſtes huc appellant*,] cum metu, tutiſſimos apparatus præparemus, ita vt eos periculoſos exiſtimemus, [*noſtriſq; viribus diffidentes, aduerſus vim hoſtilem nos meliùs, tutiuſq; muniamus, ne præter expectationem, imparati opprimamur.*] Nam hoſtes & contra [*nos*] veniunt, & in ipſo itinere (quòd probè ſcio) iam ſunt, quinetiam propemodum [*iam*] adſunt. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. At inter Syracuſanos, qui in vrbe erant, ingens altercatio exorta eſt, quòd alij quidem, Athenienſes nullo modo venturos dicerent, & quæ [*Hermocrates*] dixerat, vera eſſe negarent. alij verò, dicerent, quid nobis

bis facient,[*quodnam adeò magnum damnum nobis dabunt*,]quin & ipsi viciſsim [*aliud hoc ipsô*] grauius à nobis ſint accepturi? Quinetiam alij rem iſtā prorſus contemnebant,& in riſum conuertebant. Pauci verò erant, qui Hermocrati fidem haberent, & futurum[*rerum euentum,ac periculum immmens*]formidarent. Athenagoras autem, qui populi princeps, & tunc temporis propter popularem facundiam,apud plebem gratioſiſsimus erat,[*in medium*] progreſſus hæc ipſis dixit:

ATHENAGORAE CONCIO.

Quiſquis non cupit,Athenienſes eò dementiæ progredi, vt huc profecti, in noſtram poteſtatem redigantur, is aut timidus eſt, aut Reipub.non beneuolus.Illorum verò,qui res huiuſmodi nuntiāt, magnumque metum vobis incutiunt, audaciam quidem non miror: ſed imprudentiam [*miror:*] ſi ſua conſilia, [*dolosq;*] non patêre putant. Qui enim priuatim aliquid formidant, Rempub. in magno timore conſtituere volunt, vt publico metu ſuum occultent,& nunc iſti rumores eò ſpectant. neque [*enim*]ſua ſponte, [*casúq; diſſeminantur*:] ſed ab hominibus componuntur,[*& conſultò ſparguntur*,]qui ſemper tales motus moliuntur. Vos verò, ſi rectè conſultaueritis, non ex rerum, quas iſti nuntiant, conſideratione, deliberabitis de rebus,quas facere decet: ſed ex iis, quæ viri prudentes, & multarum rerum periti(quales ego Athenienſes eſſe puto) facerent.Non eſt enim credibile ipſos Peloponneſiis relictis, belloque nondum illic planè finito, ad alterum bellum [*illo*]non minus vltrò venire. Siquidem ego exiſtimo ipſos putare ſecum præclarè agi, quòd nos, qui tot, atque tam magnas ciuitates habemus, bellum ipſis non inferamus. Quinetiam

si venerint(vt fertur)existimo Siciliam plus virium habituram ad eos debellandos, quàm Peloponnesum, quo est omnis generis apparatu instructior, [*quàm Peloponnesus:*] nostramque ciuitatem solam, hoc exercitu, qui(vt [*isti*]dicunt) nunc contra [*nos*] venit, atque adeò bis tanto, longè superiorem esse [*duco.*] quippe quòd sciam ipsos nullũ equitatum secũ adducturos, qui [*copias ipsorum*] sequatur, neq; ex hac ipsa regione cõparaturos, nisi perexiguum quendam ab Egestæis, neque grauis armaturæ militum numerum nostro parem, quia nauibus vehentur. Arduum enim fuerit vel solis nauibus expeditis, [*nullasq; copias vehentibus,*] tantum nauigationis cursum huc [*vsq;*] conficere, & cæterum apparatum [*ferre,*] quantum aduersus tantam ciuitatem suppetere oportet, qui [*profectò*] paruus esse non debet. [*Quamobrem*]ab hac [*istorum, qui rumores istos disseminant,*] opinione ego adeò dissentio, vt, si Athenienses aliam vrbem tantam, quantæ sunt Syracusæ, [*in Sicilia*] obtinerent, & contra [*nos illinc*]venirent, & [*vrbem Syracusis*] finitimam incolerent, & [*ex ea prodeuntes, nobis*] bellum facerent, vix totius exercitus internecionem vitare posse videantur. Iam verò multo minus [*hanc vitare poterunt*] si tota Sicilia sit ipsorum hostis. Nam [*illorum exercitus*] in castris, quæ ex nauibus fient, consistet, [*& se continebit,*]& [*illorum milites*] ex paruis tabernaculis, & apparatu necessario, non longè, [*lateq;*] prodeuntes [*vagabuntur,*] à nostris equitibus [*prohibiti.*] In summa ne terra quidem ipsos potituros puto. Adeò nostrum apparatum [*hostili*]præstantiorem duco. Quamobrem Athenienses, quòd hæc, quæ ego dico, cognoscant, res suas (quod probè noui)conseruant, & quidam huius ciuitatis homines, ea, quæ neque sunt, neque futura sunt, commi-

minifcuntur, [*& ſpargunt:*] quos ego non nunc primùm: ſed ſemper ſcio, huiuſcemodi rumoribus, quinetiam aliis, qui ſunt iſtis longè maligniores, vel factis, veſtræ multitudini terrore incuſſo, ipſos ciuitatis imperio potiri velle. Vereor autem ne ſæpius [*idem*] conantes, hoc etiam aliquando conſequantur. Nos verò ignaui ſumus tum ad præcauendas iſtorum inſidias, antequàm [*ab ipſis*] opprimamur, tum ad ſumendũ de iſtis ſupplicium, poſtquàm ipſorum inſidias cognouimus. His autem de cauſis noſtra ciuitas raró quidem quieſcit, ſæpe verò ſeditione laborat, & longè plura certamina contra ſuos ipſius ciues, quàm contra hoſtes ſuſcipit, quinetiam interdum tyrannidem, ac iniquum dominatum [*ſuſtinet, ac pati cogitur.*] Quarum rerum (ſi modò vos meam ſententiam ſequi velitis) ego nullam vnquam noſtra ætate fieri ſinam veſtram quidem multitudinem verbis in meam ſententiam adducens, de illis verò, qui talia machinantur, ſupplicium ſumens, non ſolùm in ipſo facinore deprehenſis (arduum enim fuerit ipſos deprehẽdere) ſed etiam ob ea, quæ volunt quidem [*peragere:*] ſed tamen non poſſunt. Hoſtis enim non ſolùm pro maleficiis: ſed etiam pro conſiliis eſt prius vlciſcendus, [*quàm nos opprimat,*] ſi modò quis illius inſidias ita præcauere poſſit, vt ab eo prior non opprimatur. Paucos verò, contrà, partim quidem, [*vt hoſtes in facinore deprehenſos,*] coarguens, partim verò, obſeruãs, [*& cauens ne detrimentum Reipub. dent,*] partim etiam, [*vt ciues officij ſui monens, ac*] docens. Sic enim potiſſimùm exiſtimo fore, vt [*hos*] à maleficio deterream. Sed agite (quod ſæpe mecum ipſe conſideraui) quidnám vultis adoleſcentes? vtrum rerum potiri, [*& Rempub. adminiſtrare?*] at [*hoc*] non eſt legitimum. Lex enim, [*quæ vetat ne iuniores impe-*

rium, ac magistratus gerant,] lata potius est, quòd [*iuniores imperium, ac magistratus gerere*] nequeát, quàm vt [*eos*] ignominia afficiat, [*& ab honoribus adipiscendis repellat,*] quum [*per ætatem, præturam gerere, & Rempub. administrare*] possunt. An verò [*vultis*] non pari iure cum plebe viuere? At quo pacto iustum fuerit eosdem [*eiusdem ciuitatis ciues, quos eodem iure præditos esse oportet,*] non iisdem [*honoribus, nec eodem iure*] dignos censeri? [*Sed fortasse*] dixerit quis, popularem statum rem esse neque consultam, neque æquabilem: sed eos, qui magnam pecuniæ vim possident, optimos etiam esse ad optimè imperandum. Ego verò respondeo, primùm quidem, vniuersam Rempub. populi, [*statusq́; popularis, qui δημοκρατία vocatur,*] nomen obtinuisse: ὀλιγαρχίαν verò, [*& paucos, qui propter suas opes, rerum potiuntur, & Rempub. administrant, Reipub. esse*] partem. Deinde [*verò,*] locupletes quidem, pecuniarum [*priuatarum, quas habent,*] optimos esse custodes, sed [*viros*] prudentes, præstantissimos esse consultores: multitudinem verò, postquàm [*res propositas*] audierit, optimum esse iudicem. Atque hos ciuium diuersos ordines & per partes, & simul vniuersos in statu populari iuris æquabilitate frui. Sed paucorum dominatus pericula quidem multitudini impertit, commodorum verò non solùm maiorem partem habet: verùm etiam vniuersa, [*sua portione cæteris*] erepta, retinet, [*sibiq́; vendicat.*] Quas res illi, qui inter vos sunt & potẽtes, & iuuenes, obtinere student: quas [*tamen*] in ampla, [*liberaq́;*] ciuitate non poterunt [*obtinere.*] Sed nunc etiam omnium estis stultissimi, nisi animaduertitis vos rem perniciosam affectare, aut omnium Græcorũ, quos ego noui, [*estis*] imperitissimi, aut iniustissimi, si, cùm [*hoc*] sciatis, [*hoc tamen*] audetis. Verùm aut [*à me*] edocti, aut

mut. ra

ſcio quid aduerſus Bœotos moliens. Videbatur igitur illo ſolicitante, non autem Bœotorũ cauſa, ex compoſito veniſſe, &, niſi ipſi per indicium homines illos maturè comprehendiſſent, [*eiusq́; conatum anteuertiſſent,*] futurum fuiſſe, vt ciuitas proderetur. Vnde etiam vnam quandam noctẽ apud Theſei templum, quod eſt in vrbe ſub armis pernoctarunt. Quinetiam Alcibiadis hoſpites, qui Argis erant, per idem tempus in ſuſpicionem venerunt, fore vt populum aggrederentur. Argiuorum autem obſides, qui collocati fuerant in inſulis, Athenienſes tunc Argiuo populo his de cauſis interficiendos tradiderunt. Deniq; ſuſpiciones Alcibiadem vndique circunſtabant. Quamobrem [*Athenienſes,*] quòd eum adductum ad iudicium, morte mulctare vellent, ita demum mittunt Salaminiam nauem in Siciliam cum ad illum [*reuocandum,*] tum ad alios, de quibus indicia delata fuerant. Mandatum autem fuerat [*illis, qui naui Salaminia vehebantur,*] vt ipſi [*Alcibiadi*] præciperent, vt [*ipſos*] ſequeretur: non tamen [*ipſum*] comprehenderent, cauentes ne ſui milites, qui erant in Sicilia, tumultum aliquem excitarent, néve hoſtes [*hoc animaduerſo, animos ſumerent, caſtra aggrederentur, & cladem aliquam Athenienſibus afferrent,*] præcipuè verò cupientes Mantineos, & Argiuos [*in illa expeditione*] permanere, quod exiſtimarent illos illius opera inductos ad hanc militiæ ſocietatem. Hic igitur habens ſuam nauem, itemque ij, qui vnà inſimulati fuerant, ex Sicilia cum naui Salaminia, tanquam Athenas ituri, diſceſſerunt. Et cum in Thuriis fuerunt, [*illos*] non amplius ſunt ſequuti: ſed ex naui egreſſi euanuerunt, poſt criminationem ad iudicium proficiſci non auſi. Qui verò naui Salaminia vehebantur, aliquandiu quidem Alcibiadem, eiuſ-

Reipub.] principes futuros,[*rem*] exaggerabant, & vociferabantur, hæc ad popularis status euersioné spectare, tum quòd illa mystica, [*& arcana sacra domi per Deorum contemptionem*] facta fuissent, tum etiam quòd Mercurij simulachra concisa fuissent. Et nihil horum [*impiorum facinorum*] sine illo factum esse [*dicebant:*] addentes argumenta, [*quibus probarent hoc facinus ab eo perpetratum,*] reliquá vitæ licentiam, qua in victu, cultuq; corporis præter patrium, & populare institutum vtebatur. Ille verò & in præsentia aduersus indicia se purgabat, &, antequàm discederet, [*ad causam dicendam, &*] ad iudicium subeundum paratus erat, si quid horum admisisset. (Iam enim quæ ad illum apparatú spectabant, collata, [*& præparata*] erant) & si quid horum commisisset, ad pœnas dandas [*erat paratus:*] sin absolutus fuisset, ad imperium gerendum, [*quod ipsi decretum fuerat.*] Et obtestabatur ne de se absente crimina reciperent: sed iam, si deliquisset, morte mulctarent. Et sapientius esse [*dicebat,*] ne se talis criminis reum, priusquàm causam cognouissent, tanti exercitus imperatorem mitterent. Sed [*eius*] inimici, veriti ne, si iam certaret, [*ac iudicium subiret,*] exercitum [*sibi*] beneuolum haberet, néve plebs eius habens rationem, [*eiq; morem gerens*] animo remissiore esset, [*ac languidius de ipsius causa cognosceret,*] quòd propter ipsum & Argiui, & ex Mantineis nonnulli ad hanc expeditionem cum eo proficiscerentur, [*hoc*] dissuadebant, & [*ab hac iudicij in præsentia faciendi contentione, studioq; populum Ath.*] deterrebant, submissis aliis oratoribus, qui dicebant tunc quidem ipsi nauigandum esse, neque profectionem retardandam: sed reuersum, ad diem dictam iudicium subiturum. Volebant enim eum maiore cum inuidia, quam ipsi absenti

faciliùs

faciliùs conflaturi erant, reuocatum, & reuerſum, iudicio contendere. Quare placuit vt Alcibiades abiret. Poſtea verò æſtate iam media claſſis portu ſoluens in Siciliam nauigare cœpit. Pleriſque autem ſociis, & onerariis nauibus commeatum vectúris, & [*aliis minoribus*] nauigiis, & quicunq; prætereà apparatus comitabatur, antè præceptum fuerat, vt Corcyram conuenirent, vt illinc omnes ſimul Ionium [*mare*] ad Iapygiam promontorium transmitterent. Ipſi autem Athenienſes, & ſi qui ſociorum aderant, cùm ad dictam diem in Piræum deſcendiſſent, primo diluculo naues implere cœperunt, vt in altum ferrentur, [*& vela facerent.*] cum quibus vnà deſcendit omnis (propè dixerim) turba, quæ in vrbe erat, tum ciuium, tum peregrinorum. Et ipſi quidem [*Atticæ*] regionis incolæ, vt ſuos quique proſequerentur, alij quidem, ſodales; alij verò, cognatos; alij verò, filios. Et cum ſpe pariter ac lamentis [*eos proſequebantur,*] ſpe quidem, quòd res illas [*Siculas*] in ſuam poteſtatem redactum iri ſperarent: lamentis verò, quód dubitarent an vnquam [*amplius ſuos illuc euntes*] eſſent viſuri: quia ſecum ipſi reputabant quàm procul ab [*agri*] ſui finibus mitterentur. Et in præſentia, cùm alij alios cum periculis iam mutuò relicturi eſſent, pericula tunc in mentem ipſis magis veniebant, quam quum hanc expeditionem decernebant. veruntamen propter præſentem potentiam, & multitudinem rerum ſingularum, quas [*in hoc apparatu præparatas*] cernebant, [*harum*] ſpectaculo animos recolligebant, [*ac recreabantur.*] Peregrini verò, & cætera multitudo ad ſpectaculum perrexit, vt ad rem viſu dignam, ac opinione maiorem. Hic enim [*huius claſſis*] apparatus, qui primus ex vna ciuitate cum Græcorum copiis profectus, eſt, ſumptuoſiſſi-

mus, atque magnificentissimus fuit omnium, qui ad illam diem [*ex Graecis ciuitatibus emissi fuerunt.*] Nam nauium, & grauis armaturae militũ numero, & ille [*apparatus*,] qui cum Pericle in agrum Epidaurium [*missus est*,] & [*alter*,] ille, qui cum Agnone ad Potidaeam [*missus est*,] non erat inferior [*hoc apparatu.*] Nam [*in illo*] erant ex ipsis Atheniensibus quatuor millia militum grauiter armatorum, & trecenti equites, & centum triremes, & Lesbiorum, atque Chiorum quinquaginta, praeterea multi socij ad eandem expeditionem cum illis proficiscebantur. Sed [*illi, Pericles, & Agnon*] in breuem, [*& exigui temporis*] expeditionem, & cum tenui apparatu profecti sunt. Sed haec expeditio, quippe quòd diuturna futura esset, vtraq; ratione, vtra opus [*ei*] fuisset, & nauibus, simul & peditatu erat instructa. Et classis quidem magnis trierarchorum, & Reipub. sumptibus erat laboriosè parata. Nam Respub. quidem singulas drachmas singulis nautis quotidiè dabat, & naues inanes, sexaginta quidem veloces, quadraginta verò ad grauis armaturae milites vehendos suppeditarat. Trierarchi verò praestantissimos ministros his [*nauibus assignarant*,] & praeter publicum stipendium etiam extraordinarium [*de suis priuatis fortunis*] dabant illis nautis, qui thranitae vocantur, & [*praestantissimis quibusq; suarum nauium*] ministris. Et caeteris etiam in rebus [*suas naues*] signis, & artificiis, [*ac ornamentis*] sumptuosis instruxerant, & [*eorum*] vnus quisque summum studium [*ad hoc*] adhibuerat, vt sua nauis inter caeteras & aliquo decore, & celeritate longè praestaret. Peditatus verò conscriptus fuerat delectu accuratissimè habito, & [*delecti milites*,] magno studio inter se certauerãt armorum, & vestitus elegantia. Contigit autem vt simul & illi inter se

certa-

certarent [*de illa re,*] quæ vni cuique fuerat assignata, & apud cæteros Græcos [*hoc*] potentiæ potius, ac magnarum opum ostentatio videretur, quàm aduersus hostem apparatus. Si quis enim rationem iniisset & sumptuum, quos ciuitas publicè & vnus quisque militum priuatim fecerat: [*computando*] tum ea, quæ ciuitas iam antè erogauerat, tum ea, quæ imperatoribus, quos [*ad hanc expeditionem*] mittebat, secum absportanda dederat: tum etiam ea, quæ vnus quisque priuatorum in corporis cultum, & Trierarchus in [*suam*] nauem [*iam*] impenderat, aut quæ præterea in posterum erat impensurus. Præterea ea, quę verisimile erat vnum quenque, præter publicum stipendium, præparasse viatici causa, quippe quòd ad diuturnam militiam iturus esset, item quæcunq; vel miles, vel mercator permutationis, [*atq; negotiationis*] gratia secum tulit: [*is profectò*] per multorum talentorum summam ex vrbe [*tunc*] exportatam fuisse comperisset. Hæc igitur expeditio non minus ob admirandam audaciam, & spectaculi splendorem, quàm ob exercitus magnitudinem celebris fuit [*apud eos,*] aduersus quos [*ipsi Athenienses*] proficiscebantur: præterea, quòd hæc nauigatio ab [*agro*] domestico longissimè, & rerum adipiscendarum proposita spe longè maiori, quàm præsentes [*ipsorum*] opes ferrent, tunc suscepta fuisset. Quum autem naues [*viris*] impletæ fuerunt, omniaq; iam imposita, quæ secum erant laturi, tuba silentium indictum est, & ante profectionem, non in singulis nauibus: sed vniuersi per præconis vocem vota solennia nuncuparunt. Et crateras, [*vinumq; quod in illis erat,*] miscentes, in aureis, argenteisque poculis, cùm nauium defensores, tùm [*ipsi*] duces libarunt. simul autem vota faciebat & cætera turba, quæ erat in

terra, tam ciuium, quàm aliorum etiam, si quis beneuolus ipsis aderat. Cùm autem pæana cecinissent, & libationes peregissent, è portu soluentes in altum vela fecerunt. Atque primum longa nauium serie, [*non exporrecta aciei fronte*] nauigantes, iam ad Æginam vsque cursum certatim tenuerunt. Atque hi quidem Corcyram, quò & reliquus sociorum exercitus conueniebat, peruenire properabant. Syracusas verò ex variis quidem locis nuntij de infesto huius classis aduentu afferebantur: sed tamē diu nihil horum creditum est. Quin etiam conuocata concione, huiusmodi sententiæ dictæ fuerunt cùm ab aliis (quorum alij quidem, credebant [*vera esse,*] quæ de Atheniensium expeditione [*nuntiabantur,*] alij verò, contraria dicebant, [*neq; nuntios istos veros esse credebant.*]) tum etiam ab Hermocrate Hermonis [*filio,*] qui [*in medium*] progressus, quippe persuasum haberet se planè scire quæ de illis [*rebus ferebantur,*] ipsis hæc dixit, ac suasit.

HERMOCRATIS CONCIO.

Incredibilia quidem, quemadmodum & alij nũnulli, forsitan & ego apud vos de certissimo classis hostilis aduentu dicere videbor. Illud autē probè noui eos, qui vel dicunt, vel nuntiant res, quæ fidem superant, non solùm non persuadere: verum etiam amentes videri. Veruntamen, cùm Reipub. periculum impendeat, non [*idcirco*] deterritus, [*à sententia liberè dicenda, nunc*] abstinebo: quia persuasum habeo me aliquid exploratius dicturum, quàm quemuis alium, quòd hoc sciam. Atheniēses enim aduersus nos (id, quod vehementer admiramini) cum ingenti exercitu & nauali, & pedestri veniunt. Hoc quidem prætextu, vt Egestæis sociis auxilium

xilium ferant, & Leotinos in suas sedes restituant: sed re vera, Siciliæ, præcipuè verò nostræ vrbis[*in suam potestatem redigendæ*] cupiditate, existimantes, si hanc [*vrbem*] obtineant, [*se*] cæteras etiam [*Siciliæ partes, vrbesq;*] facilè obtenturos. Quoniam igitur [*Athenienses*] propediem [*huc*] sunt appulsuri, videte qua ratione pro viribus, [*opibusq; vestris*] ipsos honestissimè propulsaturi sitis, & [*cauete*] ne per [*hostium*] contemptionem, [*ab ipsis*] imparati opprimamini, néve, [*rumoribus, ac nuntiis allatis*] fidem non habentes, rerum summam negligatis. Quòd si cui etiam res credibiles [*dicere videbor,*] illorum audaciam, ac potentiam [*is*] ne reformidet. nam nō magis nos lædere, quàm à nobis lædi poterunt. Quòd autem cum magna classe [*contra nos*] veniunt [*hoc modo nobis*] non inutiles [*erunt.*] Imò verò etiam apud cæteros Siciliēses [*hoc nobis erit*] longè melius, [*ac vtilius.*] facilius enim [*illorum aduentu*] territi se nobis socios [*ad illos propulsandos*] adiungere volent. Et si fortè vel subegerimus ipsos, vel ea, quæ cupiunt, non adeptos repulerimus (non enim vereor ne consequantur quod expectant) præclarissimi facinoris gloria nobis continget, neque, mihi saltem, [*de felici rerum successu*] desperandū [*videtur.*] Paucæ enim aut Græcorum, aut barbarorum magnæ classes, procul ab [*agro*] domestico profectæ, rem feliciter gesserunt. Nam neque veniunt numero superiores [*huius loci*] incolis, & vicinis (omnes enim præ metu congregabuntur, [*& hostem conspiratione facta communiter propulsabunt :*]) & si propter inopiam rerum [*ad victum*] necessariarum, in alieno solo rem malè gesserint, quamuis ipsimet magna ex parte sibi cladem inuexerint, tamen nomen, [*& victoriæ gloriam*] illis relinquent, quibus insidiati fuerint. Qua ratione etiam hi ipsi Atheni-

enses creuerunt [*ac imperium suum auxerunt*,] quòd Medus præter opinionem [*suam*] sæpius offenderit, [*variasq́ clades acceperit*,] dum prædicaret se vnam ciuitatem, Athenas videlicet, bello petere. Cui rei simile quiddam nobis etiam euenturum non est desperandum. Confidenter igitur & res in hoc ipso loco præparemus, & [*nuntiis*] ad Siculos missis, hos quidem, [*pristinos amicos, sociosq́*,] magis confirmemus, cum aliis verò [*nouam*] amicitiam, atque societatem inire conemur. Et in reliquas Siciliæ partes legatos mittamus, & hoc periculum commune esse demonstremus, & in Italiam, vt aut [*illius incolæ*] societatem nobiscum faciant, aut [*saltem*] ne recipiant Athenienses. Existimo autem satius esse Carthaginem etiam [*legatos*] mittere. Nam ne ipsis quidem [*Carthaginiensibus de communi periculo*] est dubitandum: sed in perpetuo metu degunt, nequando Athenienses contra suam vrbem veniant. Quamobrem fortasse existimantes, si res istas neglexerint, se quoque laboraturos, [*& in idem periculum venturos*,] aut clàm, aut palàm, aut quouis alio modo nobis opem ferre volent. Et profectò, si [*nobis opem ferre*] velint, [*hoc facere*] poterunt vel maximè omnium, qui nunc [*rerum potiuntur*.] nam maximam auri, argentique vim possident, vnde & bellum, & cætera commodè administrantur. Lacedæmonem etiam, & Corinthum [*legatos*] mittamus ac oremus, vt celeriter auxilium huc mittant, & bellum illic [*aduersus Athenienses*] moueant. Quod autem ego maximè opportunum arbitror, & [*quod*] vos propter solitam desidiã minimè celeriter probabitis, tamen [*à me*] dicetur. Si enim vniuersi Sicilienses, sin minus, quàm plurimi nobiscũ, omnẽ præsentem classem cum duorum mensium cibariis deducere velimus, & Atheniensibus ad Tarentum,

& ad Iapygiam promontorium occurrere, ipsisq; demonstrare non de Sicilia prius [*ipsis*] certamen fore, quàm de Ionio mari ab ipsis traiiciẽdo, ipsos maximè terrebimus, & cogemus [*ipsos hoc*] considerare, nos quidem ex [*agro*] amico, regionis [*nostra*] custodes, [*vt hostem ab ea propulsemus*,] proficisci (Tarentum enim nos excipiet) ipsis verò cum toto [*classis*] apparatu pelagus ingens esse transeundum, & propter nauigationis longitudinem difficile esse ordinem seruare, nobis verò facile fore [*ipsorum classem*] lentè nauigantem, & ordine, [*nec frequentem*] contra [*nos*] venientem inuadere. Quòd si cum ea parte classis, quæ celeritate præstat, nauibus exoneratis, atque confertis [*nos*] adoriantur, & remis vtantur, [*ipsos remigio iam*] defessos aggrediemur. sin [*eos inuadere*] non placuerit, Tarentum etiam nos recipere nobis licebit. Illi verò, si cum exiguo commeatu, tanquam ad nauale prœlium, mare transierint, [*profectò commeatus*] inopia laborabunt in locis desertis, &, aut [*in iis*] manentes obsidebuntur, aut præteruehi conantes, & cæterum apparatum relinquent, & incerti an aliquæ ciuitates [*suam classem*] sint recepturæ, animis cõsternabuntur. Quamobrem ego saltem arbitror eos hac ratiocinatione [*à nobis bello petendis*] deterritos, ne soluturos quidem ex [*insula*] Corcyra: sed aut, dum [*ibi*] consultabunt, & dum mittent qui explorent quot numero simus, & quo in loco, [*ipsorum aduentum*] anni tempestate in hyemen extractum iri, aut [*ipsos*] inopinata re perculsos nauigationem desituros, [*nec vlterius progressuros.*] Præcipuè verò quòd (quantum ego audio) peritissimus [*illorum*] dux [*exercitum*] inuitus ducat, & lubenter occasionem sit arrepturus, si quæ copiæ pares ad resistendum à nobis ostendantur. Illud autem cer-

tò scio rumorem de nostris viribus, vt longè maioribus, [*quàm re vera sint,*] emanaturum. Quales autem sunt ipsi rumores, qui circunferuntur, tales etiam sunt hominum opiniones, & [*homines*] magis horrent eos, qui priores [*ex improuiso hostem*] inuadunt, quàm eos, qui maturè [*hostibus*] aggressuris significant se ad vim [*ipsorum*] propulsandam paratos esse, quòd [*eos*] in pari discrimine futuros putent. Id, quod Atheniensibus nunc accidet. Nos enim vt non repugnaturos inuadunt, meritò [*nos*] contemnentes, quòd ipsos cum Lacedæmoniis coniuncti non profligarimus. Quòd si præter [*suam*] opinionem nos audere viderint, hoc inopinato [*nostro conatu*] magis terrebuntur, quàm vero nostræ potentiæ apparatu. Mihi igitur assentiamini, potissimùm quidem audentes hæc, [[*quæ vobis suadeo,*] sin minus, [*hac saltem in re meam sententiam sequamini,*] vt cæteras res ad bellum necessarias primo quoq; tempore præparetis. Cuilibet autem [*vestrum hoc*] in mentem venire [*oportet,*] contemptionem quidem [*hostium*] inuadentium, in ipso prœliorum ardore, dum fortiter certatur, demonstrari: illud verò maximam vtilitatem [*nobis*] allaturum, si iam, [*antequàm hostes huc appellant,*] cum metu, tutissimos apparatus præparemus, ita vt eos periculosos existimemus, [*nostrisq; viribus diffidentes, aduersus vim hostilem nos meliùs, tutiusq; muniamus, ne præter expectationem, imparati opprimamur.*] Nam hostes & contra [*nos*] veniunt, & in ipso itinere (quòd probè scio) iam sunt, quinetiam propemodum [*iam*] adsunt. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. At inter Syracusanos, qui in vrbe erant, ingens altercatio exorta est, quòd alij quidem, Athenienses nullo modo venturos dicerét, & quæ [*Hermocrates*] dixerat, vera esse negarent. alij verò, dicerent, quid no-

bis

bis facient, [*quodnam adeò magnum damnum nobis dabunt*,] quin & ipsi vicissim [*aliud hoc ipso*] grauius à nobis sint accepturi? Quinetiam alij rem istã prorsus contemnebant, & in risum conuertebant. Pauci verò erant, qui Hermocrati fidem haberent, & futurum [*rerum euentum, ac periculum immmens*] formidarent. Athenagoras autem, qui populi princeps, & tunc temporis propter popularem facundiam, apud plebem gratiosissimus erat, [*in medium*] progressus hæc ipsis dixit:

ATHENAGORAE CONCIO.

Quisquis non cupit, Athenienses eò dementiæ progredi, vt huc profecti, in nostram potestatem redigantur, is aut timidus est, aut Reipub. non beneuolus. Illorum verò, qui res huiusmodi nuntiãt, magnumque metum vobis incutiunt, audaciam quidem non miror: sed imprudentiam [*miror:*] si sua consilia, [*dolosq;*] non patêre putant. Qui enim priuatim aliquid formidant, Rempub. in magno timore constituere volunt, vt publico metu suum occultent, & nunc isti rumores eò spectant. neque [*enim*] sua sponte, [*casuq; disseminantur*:] sed ab hominibus componuntur, [*& consultò sparguntur*,] qui semper tales motus moliuntur. Vos verò, si rectè consultaueritis, non ex rerum, quas isti nuntiant, consideratione, deliberabitis de rebus, quas facere decet: sed ex iis, quæ viri prudentes, & multarum rerum periti (quales ego Athenienses esse puto) facerent. Non est enim credibile ipsos Peloponnesiis relictis, belloque nondum illic planè finito, ad alterum bellum [*illo*] non minus vltrò venire. Siquidem ego existimo ipsos putare secum præclarè agi, quòd nos, qui tot, atque tam magnas ciuitates habemus, bellum ipsis non inferamus. Quinetiam

si venerint(vt fertur)existimo Siciliam plus virium habituram ad eos debellandos, quàm Peloponnesum, quo est omnis generis apparatu instructior, [*quàm Peloponnesus:*] nostramque ciuitatem solam, hoc exercitu,qui(vt [*isti*]dicunt) nunc contra [*nos*] venit, atque adeò bis tanto, longè superiorem esse [*duco.*] quippe quòd sciam ipsos nullū equitatum secū adducturos, qui [*copias ipsorum*] sequatur, neq; ex hac ipsa regione cōparaturos, nisi perexiguum quendam ab Egestæis, neque grauis armaturæ militum numerum nostro parem, quia nauibus vehentur. Arduum enim fuerit vel solis nauibus expeditis, [*nullasq; copias vehentibus,*] tantum nauigationis cursum huc [*vsq;*] conficere, & cæterum apparatum [*ferre,*] quantum aduersus tantam ciuitatem suppetere oportet, qui [*profectò*] paruus esse non debet. [*Quamobrem*]ab hac [*istorum, qui rumores istos disseminant,*] opinione ego adeò dissentio,vt si Athenienses aliam vrbem tantam,quantæ sunt Syracusæ,[*in Sicilia*] obtinerent,& contra [*nos illinc*]venirent,& [*vrbem Syracusis*] finitimam incolerent, & [*ex ea prodeuntes, nobis*] bellum facerent, vix totius exercitus internecionem vitare posse videantur.Iam verò multo minus [*hanc vitare poterunt*] si tota Sicilia sit ipsorum hostis. Nam [*illorum exercitus*] in castris, quæ ex nauibus fient, consistet, [*& se continebit,*]& [*illorum milites*] ex paruis tabernaculis,& apparatu necessario, non longè, [*lateq;*] prodeuntes [*vagabuntur,*] à nostris equitibus [*prohibiti.*] In summa ne terra quidem ipsos potituros puto. Adeò nostrum apparatum [*hostili*]præstantiorem duco. Quamobrem Athenienses, quòd hæc, quæ ego dico, cognoscant, res suas (quod probè noui)conseruant,& quidam huius ciuitatis homines,ea, quæ neque sunt, neque futura sunt,commi-

minifcuntur, [*& ſpargunt:*]quos ego non nunc primùm: ſed ſemper ſcio, huiuſcemodi rumoribus, quinetiam aliis, qui ſunt iſtis longè maligniores, vel factis, veſtræ multitudini terrore incuſſo, ipſos ciuitatis imperio potiri velle. Vereor autem ne ſæpius [*idem*] conantes, hoc etiam aliquando conſequantur. Nos verò ignaui ſumus tum ad præcauendas iſtorum inſidias, antequàm [*ab ipſis*] opprimamur, tum ad ſumendũ de iſtis ſupplicium, poſtquàm ipſorum inſidias cognouimus. His autem de cauſis noſtra ciuitas rarò quidem quieſcit, ſæpe verò ſeditione laborat, & longè plura certamina contra ſuos ipſius ciues, quàm contra hoſtes ſuſcipit, quinetiam interdum tyrannidem, ac iniquum dominatum [*ſuſtinet, ac pati cogitur.*] Quarum rerum (ſi modò vos meam ſententiam ſequi velitis) ego nullam vnquam noſtra ætate fieri ſinam veſtram quidem multitudinem verbis in meam ſententiam adducens, de illis verò, qui talia machinantur, ſupplicium ſumens, non ſolùm in ipſo facinore deprehenſis (arduum enim fuerit ipſos deprehẽdere) ſed etiam ob ea, quæ volunt quidem [*peragere:*] ſed tamen non poſſunt. Hoſtis enim non ſolùm pro maleficiis: ſed etiam pro conſiliis eſt prius vlciſcendus, [*quàm nos opprimat,*] ſi modò quis illius inſidias ita præcauere poſſit, vt ab eo prior non opprimatur. Paucos verò, contrà, partim quidem, [*vt hoſtes in facinore deprehenſos,*] coarguens, partim verò, obſeruãs, [*& cauens ne detrimentum Reipub. dent,*] partim etiam, [*vt ciues officij ſui monens, ac*] docens. Sic enim potiſſimùm exiſtimo fore, vt [*hos*] à maleficio deterream. Sed agite (quod ſæpe mecum ipſe conſideraui) quidnám vultis adoleſcentes? vtrum rerum potiri, [*& Rempub. adminiſtrare?*] at [*hoc*] non eſt legitimum. Lex enim, [*quæ vetat ne iuniores impe-*]

ſcio quid aduerſus Bœotos moliens. Videbatur igitur illo ſolicitante, non autem Bœotorũ cauſa, ex compoſito veniſſe, &, niſi ipſi per indicium homines illos maturè comprehendiſſent, [*eiusq; conatum anteuertiſſent,*] futurum fuiſſe, vt ciuitas proderetur. Vnde etiam vnam quandam noctẽ apud Theſei templum, quod eſt in vrbe ſub armis pernoctarunt. Quinetiam Alcibiadis hoſpites, qui Argis erant, per idem tempus in ſuſpicionem venerunt, fore vt populum aggrederentur. Argiuorum autem obſides, qui collocati fuerant in inſulis, Athenienſes tunc Argiuo populo his de cauſis interficiendos tradiderunt. Deniq; ſuſpiciones Alcibiadem vndique circunſtabant. Quamobrem [*Athenienſes,*] quòd eum adductum ad iudicium, morte mulctare vellent, ita demum mittunt Salaminiam nauem in Siciliam cum ad illum [*reuocandum,*] tum ad alios, de quibus indicia delata fuerant. Mandatum autem fuerat [*illis, qui naui Salaminia vehebantur,*] vt ipſi [*Alcibiadi*] præciperent, vt [*ipſos*] ſequeretur: non tamen [*ipſum*] comprehenderent, cauentes ne ſui milites, qui erant in Sicilia, tumultum aliquem excitarent, néve hoſtes [*hoc animaduerſo animos ſumerent, caſtra aggrederentur, & cladem aliquam Athenienſibus afferrent,*] præcipuè verò cupientes Mantineos, & Argiuos [*in illa expeditione*] permanere, quod exiſtimarent illos illius opera inductos ad hanc militiæ ſocietatem. Hic igitur habens ſuam nauem, itemque ij, qui vnà inſimulati fuerant, ex Sicilia cum naui Salaminia, tanquam Athenas ituri, diſceſſerunt. Et cum in Thuriis fuerunt, [*illos*] non amplius ſunt ſequuti: ſed ex naui egreſſi euanuerunt, poſt criminationem ad iudicium proficiſci non auſi. Qui verò naui Salaminia vehebantur, aliquandiu quidem Alcibiadem, eiuſ-

que socios quæsiuerunt: sed cùm nusquam apparerent, nauigationis cursum conficere perrexerunt. Alcibiades verò, cùm iam exul esset, non multo pòst ex [*agro*] Thurio in Peloponnesum nauigio vectus transmisit. Athenienses verò illum, & eos, qui cum illo erant, deserto iudicio, capite condénarunt. Postea verò cæteri Atheniensium duces, qui erant in Sicilia, cùm exercitum in duas partes diuisissent, & vterque suam partem sortitò accepisset, cum omnibus copiis Selinuntem, ac Egestam versus nauigarunt, partim quidem, quòd scire vellent an Egestæi pecunias [*exercitui promissas*] daturi essent, partim verò etiam, vt Selinuntiorum res explorarent, & controuersias cognoscerent, quæ [*Selinuntiis*] cum Egestæis intercedebant. Siciliæ autem oram à sinistra legentes, ab ea parte, quæ ad sinum Tyrrhenum vergit, Himeram appulerunt, quæ sola, in hac Siciliæ parte, est Græca ciuitas. Cùm autem [*Himeræi*] ipsos non recepissent, prætervecti sunt. Et dum præteruehерentur, ceperunt Hyccara, oppidum Sicanicum quidem: sed Egestæis hostile. Erat autem maritimum. cùm autem [*oppidanos*] in seruitutem abstraxissent, oppidum Egestæis tradiderunt. Ipsorùm enim equitatus [*Atheniensibus*] adfuerat. Ipsi verò rursus cum peditatu quidem per Siculorum agrum iter fecerunt, donec Catanam peruenerunt. Naues verò, quæ captiuos vehebant, circumuectæ sunt. Nicias autem ex Hyccaris Egestam confestim prætervectus, cùm de cæteris rebus [*cum Egestæis*] egisset, & triginta talenta [*ab illis*] accepisset, ad exercitum rediit, & captiuos vendidit, & ex ipsis confecta sunt centum, & viginti talenta. Illinc autem [*Nicias, eiusq; collegæ cum copiis*] circumuecti ad socios Siculos iuerunt, ac imperarunt, vt exercitum mitterent.

terent. Et cum dimidia sui exercitus parte aduersus Hyblam in agro Geleatino sitam, quæ hostis erat, profecti sunt, nec expugnarunt. Et æstas excessit. Insequenti hyeme statim Athenienses sese præparare cœperunt ad inuadendas Syracusas. Syracusani verò & ipsi vicissim, vt aduersus illos ituri [*se præparabant.*] Quòd enim ad primum [*ipsorum*] pauorem, & expectationem Athenienses non protinus ipsos inuasissent, quotidie, temporisque progressu magis, ac magis se ipsos colligebant, item quòd, dum illam Siciliæ oram præterueherentur, valde procul ab ipsis proficisci visi fuissent, & ad Hyblam profecti, eam tentassent, nec expugnassent, multo magis [*eos*] contempserunt. Quare duces rogabant (vt vulgus confidens facere solet) vt se Catanam versus ducerent, quandoquidem illi contra se non venirent. Quinetiam equites Syracusani, qui ad speculandum assiduè vsque ad Atheniensium castra prouehebantur, cùm alia probra per contumeliam [*in eos*] ingerebant, tũ verò illud [*percontabantur,*] an potius ad se cùm in alieno [*agro*] habitandum venissent, quàm ad Leontinos in propria sede collocandos. Quæ cùm cognoscerent Atheniensium duces, & vellent ipsos [*Syracusanos*] cum vniuerso populo ab vrbe quàm longissimè abducere, ipsi verò interea sub noctem cum classe præteruecti, locum castris idoneum occupare, hoste nullum negotium sibi facessente. sciebant enim futurum, vt non pariter [*locum castris idoneũ occupare*] possent, si [*aut*] ex nauibus aduersus [*hostes iam*] præparatos descenderent, aut itinere terrestri euntes [*ab illis*] animaduerterentur. Suæ enim leui armaturæ, & multitudini, quòd nullus equitatus adhuc ipsis adesset, Syracusanorum equitatum, qui magnus erat, magna detrimenta daturum. Ita ve-

rò, [*vt ipsi facere statuerant, existimabant se*] locum capturos, vnde ab [*hostium*] equitatu nullum memoratu dignum damnum essent accepturi. Ipsos autem [*Atheniensium duces*] de [*occupando*] loco ad Olympieum sito, quem etiam occuparunt, Syracusanorum exules, qui ipsos sequebantur, admonuerunt. Duces igitur, vt voti compotes fierent, huiusmodi commentum machinati sunt. Mittunt quendam fidei sibi probatæ virum, & Syracusanorum ducibus non minus amicum, vt ipsi opinabãtur, [*ad quos mittebatur.*] Erat autem Catanæus. Et à quibusdam Catanæis [*missum*] se venire dicebat, quorum illi nomina cognoscebant, & quos suæ factionis studiosos in vrbe adhuc superesse sciebãt. Hic autem dicebat Athenienses in vrbe procul à castris pernoctare, &, si illi certa die, primo diluculo ad exercitum cum vniuerso populo venire vellent, se quidem exclusuros eos, qui essent apud se, & naues incensuros, illos verò, si vallum adorti fuissent, exercitum [*Atheniensem*] facilè capturos, [*ac deleturos.*] Permultos autem Catanæorum ad rem gerendam adiutores fore, & iam paratos esse, à quibus ipse [*missus*] veniret. Syracusanorum autem duces (cùm alioqui & cæteris in rebus essent cofidentiores, & in animo haberent vel sine his [*nuntiis*] aduersus Catanam cum apparatu proficisci) longè inconsideratissimè fidem huic homini habuerunt: statimque constituta die, ad quam [*ad Catanam*] adessent, ipsum remiserunt. Ipsi verò (iam enim Selinuntij, & alij nonnulli ex sociis aderant) Syracusanis edixerunt, vt cuncti nullo delectu ad exeundum se expedirent: Cùm autem res omnes ad illam expeditionem necessarias iam pręparassent, & dies aduentaret, ad quam se venturos constituerant, iter ingressi, vt Catanam versus proficisce-

ficiscerentur, ad Symæthum flumen, in agro Leontino castra posuerunt. Athenienses verò, cùm intellexissent ipsos aduentare, assumptis omnibus copiis & suorum, & Siculorum, quotquot ipsis [*aderant*,] & si quis alius ad ipsos accesserat, eisque in naues, & nauigia impositis, sub noctem Syracusas versus contenderunt. Et Athenienses, simul ac dies illuxit, egressi sunt in locũ, qui erat iuxta Olympieum, ibi castrametaturi, & Syracusanorũ equites, qui primi ad Catanam accesserant & qui cognouerant totum [*Atheniensium*] exercitum classe vectum discessisse, reuersi [*rem*] peditatui significarunt. Tunc verò cuncti regressi, ad suppetias vrbi ferendas accurrerunt. Interea verò Athenienses, quòd ipsis [*Syracusanis*] longum iter esset [*conficiendum*,] per otium, [*& nullo hoste opus impediente*,] castra posuerunt in opportuno loco, & in quo prœlij initium erant facturi quotiescunque vellent, & vel in ipso prœlio, vel ante prœlium ab equitatu Syracusanorum minimè infestari poterant. nam ab vna quidem parte munitiones, ædificia, arbores, & stagnum [*hostes*] prohibebant. ab altera verò, loca prærupta; cæsisque vicinis arboribus, & ad mare delatis, iuxta naues, & Dasconem [*Siciliæ locum, vbi classis Atheniensium castra posuerat*,] vallum fixerunt, [*valloq; naues muniuerunt*.] ab ea verò parte, quæ aditu hostibus erat facillima, munitionem ex saxis electis, lignisque constructam celeriter erexerunt, & Anapi pontem soluerunt. Dum autem hæ munitiones fierent, ex vrbe quidẽ nullus egressus [*earum opus*] impediuit: sed primi Syracusanorum equites ad opem [*suis rebus*] ferendam procurrerunt, deinde verò mox & vniuersus peditatus conuenit. Et primùm quidem ad Atheniensium

castra propius accesserunt, deinde verò cùm [*illi*] contra ipsos non prodirent, regressi, ac via Helorina transmissa, castra posuerunt. Insequenti verò die Athenienses, eorumque socij vt ad prœlium se præpararũt, & aciem hoc modo instruxerunt. Dextrum quidem cornu tenebant Argiui, & Mantinei; Athenienses verò medium [*agmen*;] alterum verò [*cornu*] cæteri socij [*tenebant.*] Et dimidium quidem ipsorum exercitus sic erat instructum, vt in fronte octoni milites starent, [*quos reliqui longo ordine sequebantur:*] dimidium verò, quod erat ad tentoria, & ipsum octonis militibus erat instructum, ita tamen vt agminis longitudo latitudinẽ longè superaret. Quibus præceptum fuerat, vt qua parte [*reliquus*] exercitus laboraret, diligentissimè obseruantes, [*ad eam*] se conferrent. Atque intra hos, qui in subsidiis collocati fuerant, lixas posuerunt. Syracusani verò [*suos*] grauis armaturæ milites, qui erant Syracusani ex omni totius populi ordine, atque ætate collecti, & socios, quotquot aderant, sic instruxerunt, vt deni seni [*in aciei fronte*] starent. Auxilium autem ipsis tulerunt in primis quidem Selinuntij, mox verò & Geloi equites, vniuersi ad ducentos. Et Camarinæorum equites ad viginti, & sagittarij circiter quinquaginta. Equites autem in dextro [*cornu*] collocarunt, non pauciores, quàm mille & ducẽtos. Iuxta autem ipsos, & velites. Cùm autem Athenienses prœlium priores inituri essent, Nicias & singulas gentes, vt quanque adibat, & vniuersas his verbis [*ad rem strenuè gerendam*] adhortabatur: Longa adhortatione, viri, quid opus est [*nos*] vti, qui ad idem certamen [*committendum*] adsumus? Hic enim apparatus ad cofidentiam vobis præbendam magis valere mihi videtur, quàm verba præclarè facta, quæ copia-

copiarum firmitate careant. Vbi enim sumus Argiui, & Mantinei, & Athenienses, & præcipui inter insularũ incolas, quomodo non oportet quemlibet [*de nobis*] cum talibus, totque sociis magnam de victoria spem habere? præsertim aduersus homines, qui copias ex omni totius populi ordine, ac ætate raptim, & nullo delectu habito collectas ad nostram vim propulsandam ducunt: non autem [*aduersus viros*] delectos, quales nos sumus. Præterea [*aduersus*] Sicilienses, qui nos quidem contemnunt: sed tamen impetum nostrum non sustinebunt, quòd plus audaciæ, quàm peritiæ [*rerum bellicarum*,] habeant. Illud etiam in mentem vnicuique veniat, nos & procul à nostræ patriæ finibus abesse, & in nullo amico solo, nisi quod [*vos*] ipsi pugnando quæsieritis. Atque ego vos admoneo contrà, ac hostes (quod probè scio) se ipsos, adhortantur. Illi enim [*se ipsos ad rem fortiter gerendam adhortantur,*] quòd pro patria certamen [*ipsis*] sit futurum: at ego [*vos admoneo*] non in patrio solo, [*prœlium à nobis cum hoste commissum iri,*] vnde oportet [*nos*] victoria potitos [*domum*] reuerti, aut [*certè nisi victoria potiamur, existimare nos in patriam*] non facilè reuerti [*posse.*] Nam permulti equites nobis instabunt. Vestræ igitur ipsorum dignitatis memores, hostes alacriter inuadatis, & præsentem necessitatem, atque difficultaté, quàm aduersarios, terribiliorem esse ducatis. Nicias autem his [*suos*] adhortatus, copias confestim aduersus [*hostem*] duxit. Syracusani verò tunc quidem non expectabant sibi iam dimicandum esse. quinetiam ipsorum nonnulli in vrbem, quæ vicina erat abierant. Qui tamen festinabundi ad suos adiuuandos accurrentes, tardiùs illi quidem perueniebant, veruntamen vt singuli ad aliquos exercitus ordi-

nes accedebant, in iis sese collocabant. Nam nec in isto prœlio, nec in aliis aut alacritate, aut audacia [*hostibus*] inferiores fuerunt. Sed virtute quidem [*illis*] non fuerunt inferiores, quatenus [*rei militaris*] scientia suppetebat. Eius verò defectu, alacritatem etiam inuiti amittebant. Veruntamen, quòd non opinarentur Athenienses priores contra se venturos, quódque celeriter [*hostem inuadentem*] propulsare cogerentur, sumptis armis, confestim obuiam [*ipsi*] prodierunt. Ac primùm quidem vtriusque exercitus velites, qui lapides manu iaculabantur, & funditores, & sagittarij ante vtranque aciem pugnabant: & alij alios in fugam vicissim vertebant, vt verisimile est fieri inter leuis armaturæ milites. Deinde verò vates protulerunt, [*atq; mactarunt*] hostias more receptas, [*quæ ante conflictum de more mactari solent,*] & tubicines classicum canentes, ad congressum milites accendebant. Illi verò [*in hostem*] tendebant, Syracusani quidem, pro patria pugnaturi, & vnus quisque & in præsentia pro sua salute, & in posterum, [*pro sua*] libertate. Ex hostibus verò, Athenienses quidem, pro alieno [*agro pugnaturi,*] vt [*eum*] proprium haberent, [*& in suam potestatem redactum possiderent.*] néve domesticum [*agrum, patriæq; suæ fines*] victi detrimento afficerent. Argiui verò, & qui ex sociis liberi erant, vt & illos [*Athenienses*] adiuuarent in quærendis [*rebus*] illis, quarum causa [*illuc*] venerant, vtque suam quique patriam victores reuisèrent. Socij verò, qui aliorum imperio parebant, præcipuè quidem animum alacrem habebant propter præsentem salutem, de qua, nisi vicissent desperabant. Deinde verò, secundo loco [*ad prælium committendum erant alacres,*] vt si quam etiam aliam [*gentem*] vnà cum Atheniensibus subegissent, i-

pſis[*Athenienſibus*] facilius parerent, [*& illorum imperio minus premerentur, quòd eos in aliis populis, ac regionibus in ipſorum ditionem redigendis adiuuiſſent.*] Cùm autem [*poſt velitationes hinc, inde factas,*] ad pugnam, manuſque ventum eſſet, ad multas horas alteri alteris reſtiterunt. Interea verò contigit vt & aliquot tonitrua, & fulgura, & ingens pluuia ſimul exiſteret. Quamobrem illis quidem, qui tunc primùm pugnabant, & qui in bellis minimè verſati fuerant, hoc etiam maiorem terrorem incuſſit. Illis verò, qui [*rerum bellicarum*] peritiores erant, ea, quæ fiebant, propter anni tempus fieri videbantur; ſed illud ipſis maiorem terrorem incutiebat, quod aduerſarij non vincerentur: [*at in prælio tandiu committendo perſeuerarent, neq; loco cederent.*] Cùm autem primi [*omnium*] Argiui læuum Syracuſanorum cornu [*loco*] pepuliſſent, & poſt ipſos [*Argiuos,*] Athenienſes [*agmen*] ſibi oppoſitum [*impreſſione facta reieciſſent,*] tunc & reliquus Syracuſanorum exercitus perruptus eſt, & fugere cœpit. Sed [*eum fugientem*] Athenienſes non longè perſequuti ſunt: (nam Syracuſanorum equites, qui permulti, iique inuicti erant, [*quòd ab hoſte ſuperati non fuiſſent, ipſos perſequentes*] prohibebant. Et impreſſione facta in grauem ipſorum armaturam, ſi quos longius inſequentes animaduertiſſent, [*eos*] reprimebant) ſed conferti, quoad tutò potuere, perſequuti, retro ſe receperunt, & trophęum ſtatuerũt. Syracuſani verò, in via Helorina congregati, pro præſenti rerum ſtatu, & facultate, acie inſtructa, præſidium tamen è ſuorum numero ad Olympieum miſerunt, veriti ne Athenienſes pecunias, quę illic erant, amouerent. cæteri verò in vrbem redierunt. Athenienſes verò ad templum quidem non iuerunt: ſed congeſtis ſuorum cadaueribus, ac

pyræ impositis, ibi pernoctarunt. Postero verò die Syracusanis quidem sua cadauera, fide publica ipsis data, reddiderunt. (Ipsorum verò [*Syracusanorum*,] & sociorum, ad ducentos & sexaginta [*in eo prælio*] ceciderunt) suorum verò ossa collegerunt. Ipsorum verò [*Atheniensium*,] & sociorum obierunt ad quinquaginta. Et cum hostium spoliis Catanam nauigarunt. Erat enim hyems, & bellũ illinc nondum administrari posse videbatur, priusquàm & Athenis equites accerserent, & [*alios*] ex sociis, qui regionem illam incolebant, cogerent, ne prorsus equitatu superarentur. simul etiam vt illinc pecunias colligerent, vtque [*alia*] Athenis afferrentur. Quinetiam vt aliquas ciuitates sibi adiungerent, quas post pugnam sibi facilius obtẽperaturas esse sperabant. Item vt cùm alia, tum etiam commeatum & cætera, quibus [*ad bellum administrandum*] opus esset, præpararent, quòd ineunte vere Syracusas aggredi statuissent. Atque hi quidem hoc consilio Naxum, & Catanam nauigarunt, vt [*illic*] hybernarent. Syracusani verò, suis mortuis sepultis, concionem coëgerunt. Tunc autem in mediã ipsorum multitudinem progressus Hermocrates Hermonis [*filius*,] vir cùm cæteris in rebus prudentia nulli secundus, tum etiam rerum bellicarum peritia, vsuque potens, & fortitudine insignis, [*ipsos*] confirmabat, neque propter id, quod acciderat, animum despondere sinebat. Non ipsorum animum superatum fuisse [*dicebat:*] sed ordinum confusionem, [*& disciplinæ militaris imperitiam ipsis*] nocuisse. neque tamen [*ipsos*] adeò [*ab hoste*] superatos fuisse, vt verisimile erat, [*ipsos ab eo superatum iri*;] præsertim quòd [*ipsi Syracusani, homines*] idiotæ [*& rerum bellicarum imperiti, &*] propemodum artifices, [*qui sedentariam artem exercebant*,] cum

cum iis pugnassent, qui [*rei militaris*] peritia primi Græcorum censebantur. Quinetiam ipsam ducum multitudinem, & imperatorum turbam (erant enim ipsis quindecim duces) & confusam multorum manum, quæ nullius imperio parebat, multum [*ipsis*] offecisse [*dicebat.*] Quòd si pauci, iiq; [*rerum bellicarum*] periti imperatores essent, atque per eam hyemem grauis armaturæ milites præpararent, & subministrarent quibus deessent arma, vt quàm maximus esset militum grauiter armatorum numerus, & in cæteris [*rei bellicæ*] studiis [*eos sese exercere*] cogerent, affirmabat ipsos (vt credibile videbatur) aduersariis superiores futuros, quòd fortitudo quidem ipsis iam adesset, ordinis verò conseruatio in rebus gerendis esset accessura. Hæc enim ambo progressus esse factura, hanc quidem [*ordinis conseruationem,*] cum periculis excultam; animi verò præsentiam, coniunctam cum fiducia scientiæ [*rei militaris,*] ipsam se ipsa confidentiorem, [*atq; firmiorem*] fore. Imperatores verò, & paucos, & cum summa potestate creandos, & religioso iureiurando promittendum ipsis, fore, vt [*Syracusanus populus ipsos suis copiis*] imperare sinat, pro ea [*rerum bellicarum*] scientia, qua præditi fuerint. Sic enim & ea, quæ sunt celanda, faciliùs celatum iri, & cætera rectè, atque ordine, & sine vlla tergiuersatione præparatum iri. Syracusani verò, cùm eum audissent, omnia in eius sententiam decreuerunt, ipsumque imperatorem crearunt, & Heraclidem Lysimachi, & Sicanũ Execesti [*filium.*] Hos tres [*inquam, imperatores crearunt.*] Quinetiam Corinthum, & Lacedæmonem legatos miserunt, vt [*illinc*] auxilia sibi mitterentur, vtque Lacedæmoniis persuaderent, vt bellum aduersus Athenienses fortius, ex professo, [*palamq;*] pro se

administrarent, vt ipsos [*Athenienses*] vel à Sicilia abducerent, vel [*iidem*] ad exercitum, qui in Sicilia erat, aliud auxilium [*contra Syracusanos*] mittere minus possent. Classis autem Atheniensium, quæ ad Catanam erat, Messanam versus continuò nauigauit, quòd eam per proditionem captum iri sperarent. Sed quæ struebantur, non successerunt. Alcibiades enim, cùm iam [*Athenas*] reuocatus, imperium deposuisset, sciens se exulem fore, Syracusanorum amicis, qui Messanæ erant, futuram [*vrbis*] proditionem, cuius erat conscius, indicauit. Illi verò, qui hæc volebant, [*& qui Syracusanorum partibus fauebant*,] & homines [*ab Alcibiade proditionis accusatos,*] interfecerũt prius, [*quàm Athenienses ad vrbem accederent,*] & tunc, cùm ob seditionem ortam in armis essent, obtinuerunt ne Athenienses [*in vrbem*] reciperentur. Athenienses verò statiuis [*illic*] tredecim circiter dies habitis, cùm tempestate iactarentur, neque commeatum, [*neq; res exercitui necessarias*] haberent, neque quicquam [*eorum, quæ sperabant, ipsis*] succederet, Naxũ reuersi, & classe vallo munita, illic hybernarunt. & triremem Athenas miserunt pecuniarum, & equitatus gratia, vt [*hæc*] primo vere statim adessent. Per eam hyemem Syracusani quoque murum excitauerunt prope vrbem, à tota illa parte, quæ Epipolas spectat, Temenitem [*locum sic appellatum, eo muri ambitu*] complexi, ne, si fortè cladem aliquam accepissent, propter angustiorem vrbis ambitum facilè circumuallarentur. Et præsidium Megara miserunt, & alterum in Olympieo collocarunt. Quinetiam quacunque ex parte exscensus [*è nauibus in terram*] fieri poterat, mare vallo præclusum muniuerunt. Et cùm scirent Athenienses apud Naxum hybernare, cum frequentibus co-

piis

piis ex omni totius populi ordine collectis, expeditionem aduersus Catanam susceperunt. Et ipsorum [*Catanæorum*] agrum vastarunt, & Atheniensium tabernaculis, castrisque incensis, domum redierunt. Præterea cùm intellexissent Athenienses Camarinæ m legatos misisse pro iure societatis [*cum Camarinæis*] initæ, quo tempore Laches in Siciliam [*ab Atheniensibus cum classe missus*] iuit, si quo pacto ipsos sibi adiungere possent, ipsi quoque vicissim legatos [*eò*] miserunt. Catanæi enim ipsis erant suspecti, ne non alacriter ea ipsis misissent, quæ ad superiorem pugnam miserant, & ne deinceps opem ferre recusarēt, quia videbant Athenienses in prœlio rem feliciter gessisse, sed veteris amicitiæ iure adducti se ipsis adiungerent. Cùm igitur Syracusis quidem, Hermocrates, aliique Camarinam peruenissent; ab Atheniensibus verò, Euphemus cum aliis [*collegis eo missi fuissent,*] Hermocrates, coacto Camarinæorum concilio, maiorem inuidiam Atheniensibus conflare volens, hanc habuit orationem.

HERMOCRATIS CONCIO.

Non ideo legati ad vos sumus, viri Camarinæi, quòd vereamur ne præsentibus Atheniensium copiis terreamini: sed potius [*metuentes*] ne, priusquā aliquid à nobis quoque dictum audieritis, illi verbis, quæ sunt facturi, vobis [*rem*] persuadeāt, [*vobisq; fucum faciant.*] Veniunt enim in Siciliam, eo quidem prætextu, quem audistis, eo verò animo, quo omnes [*iam eos venire*] suspicamur. Nam non Leontinos in suas sedes restituere: sed potiùs nos ex nostris sedibus expellere velle mihi videntur. Nec enim rationi consentaneum videtur, eos, illas quidem vrbes, quæ illic sunt, [*in Græcia regionibus Atticæ vicinis,*] euertere: eas verò, quæ hîc sunt, [*con-*

dere, &] ciuium in pristinas sedes reductorum numero frequentes reddere,[*atque componere, & pacare.*] Et de Leontinis quidem, qui sunt Chalcidenses, propter cognationis ius solicitos esse, Chalcidenses verò, qui sunt in Eubœa(quorum isti sunt coloni)seruitute premere. Sed eadem ratione, [*ac artificio*] & res illas [*iam*] occuparunt, & res istas nunc [*occupare*]conantur. Cùm enim & Iones, cæterique socij, quotquot ipsorum [*Atheniensium*] erant coloni, imperium ad eos vltrò detulissent, vt Medum vlciscerentur, [*eorum*]alios quidem, desertæ militię crimen [*ipsis*] inferentes, alios verò, quòd inter se bellum gererēt, [*accusantes,*]alios etiam, prout singulis aliquod speciosum,[*atq; probabile*]crimen obiicere poterant, [*criminantes.*] in seruitutem redegerunt. Ergo neque isti[*Athenienses*]pro Grçcorum libertate[*conseruanda,*] neque[*cæteri*] Græci pro sua ipsorum[*libertate retinenda,*] Medis restiterunt. Sed hi quidem, vt [*Græcos*] in suam, non autem in illius [*Medi*] potestatem redigerent: illi verò, vt dominum mutarent, [*& alium haberent*] non insipientiorem: sed astutiorem. Quanquam non propterea nunc[*huc*]venimus, vt accusationē in Atheniensium ciuitatem, licet abundè criminum copia suppetat aduersus eam, apud[*vos*]instituamus, qui probè nostis omnes eius iniurias,[*quibus vniuersos Græcos afficit:*] sed multo magis, vt nos ipsos accusemus, qui, cùm habeamus exempla Græcorum, qui illic sunt, quomodo in seruitutem [*ab ipsis*] redacti fuerint, quòd sibi ipsis opem non tulerint,[*neq; coniunctis opibus, armisq; vim illorum à se propulsarint,*] & nunc ista præsentia sophismata, [*& ficta commenta*] aduersus nos, cùm Leontinorum cognatorum in suam ciuitatem restitutiones, & Egestæorum sociorum suppetias, [*quas se ipsis ferre simulant,*] nolimus,

mus conspirantes, [*& in vnum animis, viribusq; coeuntes*] alacriter ipsis ostendere nos non esse Iones, neque Hellespontios, neq; insularum incolas, qui dominum aut Medum, aut quemlibet alium semper commutantes, seruiunt. Sed Dorienses liberos ex libera Peloponneso [*profectos,*] Siciliam incolere. An expectamus donec oppidatim singuli capiamur? cùm sciamus nos hac vna ratione capi posse, & animaduertamus eos ad hanc artem animos appellere, vt alios quidē de nobis oratione [*sua*] dissocient, alios verò spe [*suæ*] societatis [*oblata*] ad mutuum bellum concitent, alios verò, prout possunt, singulis aliquid blandi dicentes, detrimento afficiant? Et existimamus, si vicinus, [*qui in hac ipsa insula cum cæteris eius incolis habitat, &*] qui remotior est [*ab aliis, qui eandem regionem incolunt.*] prius perierit, calamitatem ad quemlibet alium de nobis non peruenturam: sed potius pro vno quoq; nostrum illum, qui in calamitatem inciderit, solum infelicem fore, [*ita vt in eo solo, qui fuerit oppressus, calamitas subsistat, nec vlterius progrediatur?*] Quòd si cui fortè in mentem venit, Syracusanum quidem, at non se ipsum Atheniensium esse hostem, & durum [*sibi*] putat esse pro mea [*patria*] periclitari, is cogitet se non magis pro mea; sed pariter, atque simul pro sua ipsius in mea pugnaturum: & eo tutiùs, [*ac facilius hoc facturum,*] quòd me non prius euerso: sed me socium habens, nec ope destitutus, sit pugnaturus. Item [*cogitet*] Atheniensem nolle Syracusanorum inimicitias vlcisci: sed hoc meo prætextu, [*quo simulat se mihi vt hosti bellum inferre,*] vestram amicitiam [*sibi conciliatam*] non minus confirmare velle. Verùm si quis inuidet [*nobis,*] aut etiam [*nos*] metuit (qui enim sunt potentiores, vtroq; hoc incommodo premuntur) & propterea Syracusas da-

nino quidem affici cupit, vt simus modestiores: superstites tamen esse, [*nec funditus euerti,*] propter suam ipsius incolumitatem, [*vt ipse tutius degat,*] is non humanarum virium spem cõcipit. Fieri enim non potest vt idem [*homo*] simul, & pariter suæ voluntatis, atque fortunæ sit arbiter, [*ita vt arbitratu suo æquè de fortuna, atq; de sua ipsius voluntate statuat.*] Quare si frustretur opinione, ob sua ipsius mala deploratus, [*suoq; damno doctus,*] fortasse meis etiam bonis aliquando rursus [*vt prius*] inuidere cupiet. Sed hoc impossibile fuerit ei, qui [*nos*] deseruerit, & qui eadem non de verbis: sed de rebus pericula [*nobiscum*] suscipere recusauerit. Qui enim nos tuebitur, is nomine quidem nostram potentiam, [*atque ciuitatem conseruabit*:] sed re ipsa suã ipsius salutem tuebitur. Et sanè, Camarinæi, decebat vos præcipuè, qui [*nobis*] estis finitimi, & qui secundo loco, [*post nos, belli fortunam*] estis periclitaturi, ista [*pericula nobis omnibus impendentia*] prospicere, neque segniter, quemadmodum nunc [*fecistis, aduersus hostes*] auxilium nobis ferre: sed potius [*vos*] ipsos, [*vestra sponte*] ad nos venire, & nos palàm hortari, ne animo succumberemus, & nobis eadem nunc etiam proponere, quæ nobis proposuissetis, ope nostra indigentes, eamque implorantes, si Athenienses [*vestrum agrum*] Camarinæum prius inuasissent. Sed neque vos adhuc, neque cæteri has cogitationes suscepistis. Fortasse verò propter [*vestram*] ignauiam, cùm erga nos, tùm etiam erga illos, qui [*nos*] inuadunt, æquitatem coletis, vobis cum Atheniensibus societatem esse dicentes: quam profectò non aduersus amicos contraxistis: sed aduersus hostes, si quis contra vos veniret: vtq; Atheniensibus succurreretis, quoties ab aliis [*iniuriam acciperent,*] non autem quoties ipsi (vt nunc) iniuriam aliis facerẽt.

Nam

Nam ne Rhegini quidem, qui sunt Chalcidenses, vnà [*cum Atheniensibus*] Leontinos, qui sunt Chalcidenses, in suas sedes restituere volunt. Et sane indignum est, si illi quidem hoc [*Atheniensium*] factum, quod honestę petitionis specie velatur, suspectum habentes, præter id, quod rationi consentaneum videtur, sapiunt, [*& à societate cum Atheniensibus ineunda sibi temperant.*] vos verò, qui occasionem rationi consentaneam habetis, illos quidem, qui naturâ sunt hostes, iuuare vultis, illos verò, qui vel multò magis naturâ sunt cognati, vnà cum inimicissimis funditus perdere. Atqui [*hoc*] minimè æquum [*est*] Sed [*potius æquum est vos nobis*] opem ferre, nec ipsorum apparatum formidare. Nec enim si coniungamur omnes, est formidabilis: sed si (quod isti facere studēt) contrà disiungamur. Si quidem, quamuis contra nos solos venerint, & prçlio superiores discesserint, tamen non peregerunt quæcunque cupiebant: sed celeriter abierunt. Quamobrem si omnes in vnum coëamus non decet nos animos deiicere: sed belli societatem alacriter inire. Præsertim cùm auxilium [*nobis*] ex Peloponneso sit venturum, [*vnde venient homines*,] qui sunt istis in re bellica longè præstantiores. Neque existimandum est illud studium, [*esse studium*,] quòd nobis quidem æquum, vobis verò tutum sit, quòd videlicet neutris opem ferre velitis, quia vtrorumque socij estis. Neque enim vt verbis, quibus vestram causam tuemini, [*sic etiam*] re ipsa. [*hæc vestræ auxilij recusatio*] est æqua. Nam si propter vos, qui [*nobis*] auxilium ferre recusatis, is, qui oppugnatus fuerit euertatur, & is, qui [*eum*] expugnauerit, victor euadat, quid aliud [*feceritis*] nisi quòd his quidem, propter eandem [*vestram*] absentiam, nullum auxilium tuleritis, vt seruari possent;

illos verò, ne mali essent, non prohibueritis, [*nequitiam, ac improbitatem ipsorum refrænaritis?*] Atqui honestius [*est*,] illis, qui iniuriam patiuntur, & qui præterea sunt [*vestri*] cognati, [*vos*] adiunctos, & communi Siciliæ commodum tueri, & Athenienses, qui iam sunt [*vobis*] amici, non sinere peccare. Sed, vt rem totam paucis comprehensam expediamus, [*nos*] Syracusani dicimus, nullius esse negotij planè docere aut vos, aut alios, de rebus illis, quas vos ipsi non minus, [*quàm quivis alius*] cognoscitis. Precamur verò, simul & testificamur, nisi [*vobis*] persuaserimus, [*vt nobis opem feratis*,] nos insidiis appeti ab Ionibus perpetuis hostibus, & à vobis prodi, Dorienses à Doriensibus. Et si Athenienses nos subegerint, vestris quidem consiliis, [*culpaque*] victores euasuros, sed suo ipsorum nomine honorem habituros, [*omnemque victoriæ laudem, & gloriam ipsos solos adepturos:*] & pro victoriæ præmio nullum alium, quàm illum ipsum, qui victoriam [*ipsis*] subministrarit, accepturos. Quòd si contra victoria penes nos fuerit, vos ipsos, vt [*nostrorum*] periculorum autores, pœnas [*nobis*] daturos. Quare [*rem*] considerate, atque iam nunc eligite aut seruitutem quæ nullum in præsentia periculum habet, aut [*nostram societatem*,] vt, si nobiscum viceritis, ne turpiter istos Dominos habeatis, vtque nostras inimicitias non breues futuras deuitetis. Atq; Hermocrates quidem hæc dixit. Euphemus verò Atheniensium legatus, post ipsum hæc verba fecit.

EVPHEMI CONCIO.

Veneramus quidem, [*Camarinæi*,] vt pristinam societatem renouaremus, [*quæ nobis vobiscum intercedit:*] sed quoniam Syracusanus [*nos*] incessit, necessarium est etiam de imperio [*nostro*] verba facere, vt [*hoc*] à nobis iure obtineri demonstremus. Maximum igitur [*huius rei*] testimonium ipse perhibet

bęt [*qui*] dixit Iones Dorienſium hoſtes ſemper extitiſſe. Et [*profectò res*] ita ſe habet. Nos enim, qui ſumus Iones, rationem iniimus, qua Peloponneſiis, qui ſunt Dorienſes, & plures, [*quàm nos,*] & iidem accolæ, minimè obediremus. Et poſt Medicum bellum, parata claſſe, Lacedæmoniorum imperio, & principatu liberati ſumus, quia non magis decebat illos nobis, quàm etiam nos ipſos illis imperare, niſi quatenus tunc temporis [*nobis*] potentiores erant. Nos etiam [*Græcorum,*] qui Regis imperio prius parebant, duces creati, [*res, imperiumq́; noſtrum*] adminiſtramus, exiſtimantes ſic [*nos*] in Peloponeſiorum poteſtatem minimè venturos eſſe, ſi potentiam habeamus, qua vim [*ipſorum*] propulſemus. Atque (vt verè dicam) [*imperium obtinemus,*] non iniuria in noſtram poteſtatem redactis Ionibus, ac inſularum incolis, quos Syracuſani à nobis in ſeruitutem redactos aiunt, quamuis [*noſtri*] cognati eſſent. Nam aduerſus nos, metropolin ſuam, [*ac antiquam patriam,*] cum Medo venerant, nec auſi ſunt defectionem [*à Medo*] facere, & res domeſticas profligare, quemadmodũ nos, qui [*noſtram*] vrbem [*olim*] deſeruimus, [*vt ſeruitutem, quam barbari nobis imponere cupiebant, hoc modo vitaremus:*] ſed & ipſi ſeruitutem [*pati,*] & nobis idem [*ſeruitutis iugum*] imponere volebant. Quamobrem hoc imperio potimur, ſimul quòd [*eo*] digni ſimus, tum quia maximum nauium numerum [*pro Græcorum ſalute tutanda*] ſuppeditauimus, tum quia [*maximum*] ſine tergiuerſatione ſtudium erga Græcos [*contulimus.*] tum etiam quia iſti idem [*ſtudium*] alacriter Medo præſtantes, incommoda nobis afferebant. Simul etiam potentiam aduerſus Peloponneſios [*nobis comparare*] cupientes. nec alterius auſpicia ſequimur, quia vel ſoli barbarum profligauimus, vel pro

libertate istorum potius, quàm cæterorũ omnium [*Græcorum,*] & nostra ipsorũ, pericula suscepimus. Non est autem cuiquam inuidendum, si salutem suam quærat, [*sibiq; parare studeat.*] Et nunc etiam cùm nostræ incolumitatis,[*præsidiiq; parãdi gratia,*] huc venerimus,hæc [*ipsa, quæ Syracusani nobis inuidiosè obiiciunt,*] vobis etiam conducere videmus. Demonstramus autem [*hæc ipsa, quæ nobis expediunt, vobis etiam expedire, quod affirmamus nixi coniecturis, quas ducimus*] tum ex iis, quæ isti criminantur,tum [*ex iis,quæ*] vos[*ipsi*] potissimùm cum vehementiore metu suspicamini. Quia compertũ habemus, eos, qui cum vehementi metu aliquid suspicantur,protinus quidem orationis illecebris capi: postea verò, quum ad rem gerendam veniunt, facere, quæ conducunt, [*ita vt suorum commodorum, ac salutis rationem habeant.*] Etenim & illic nos imperium propter metum obtinere diximus, & propter eundem [*metum,nos huc iam*] venisse, vt res, quæ hîc sunt, cum amicis tutò constituamus, non autem vt in seruitutem [*vos*] redigamus, imò potius, vt impediamus,ne[*hoc vobis*]accidat. Neque verò quispiam opinetur nos de vobis, vt de viris nulla necessitudine nobiscum coniũctis esse solicitos, illud compertum habens, vobis saluis, & vires habentibus ad resistẽdum Syracusanis, nos minoribus incommodis affectum iri,quia isti [*Syracusani*] minus copiarum ad Pelopõnesios mittent. Et ob istam caussam maxima necessitudine iam nobiscũ estis coniuncti.Quamobrem etiam æquum est Leontinos à nobis in suas sedes restitui, non [*vt imperio nostro*] subiectos, quemadmodum sunt ipsorum cognati, qui in Eubœa habitant: sed vt potentissimos: vt ex suo[*agro,*] quia sunt finitimi [*Syracusanis,*] ipsis pro nobis sint infesti. Quod enim attinet ad res illas,

[*& ad*

[*& ad bellum domesticum,*] vel nos ipsi [*soli*] satis virium habemus ad hostes propulsandum & Chalcidensis,[*qui est in Eubœa,*] (quem [*Syracusanus iste*] dicit à nobis præter id, quod rationi cōsentaneum videtur,subactum esse,& tamen nos iam simulare, nos huc venisse, vt eos, qui hîc sunt, in libertatem asseramus) vtilis est nobis, quòd nullo bellico apparatu sit instructus, & pecuniam tantùm pendat. Res verò istæ,& Leontini,& cæteri amici [*nobis vtiles sunt,*]in summa libertate degentes,[*ita vt quàm maximè sui iuris sint, suisq; legibus quàm liberrimè vtantur.*] Viro autem tyrannidem, aut ciuitati principatum obtinenti,nihil,quod vtile sit, à ratione est alienum, nihil etiam [*ei est necessarium, ac*] amicum, nisi [*idem sit ei*] fidum.Pro singulis autem rebus, [*quæ gerentur,*]oportet vel inimicum,vel amicum opportunè fieri. Atq; hoc nobis hîc est commodum, non vt amicos maleficiis afficiamus: sed vt propter amicorum potentiam inimici reddantur infirmi [*ne nobis nocere possint*]. Non est autem de nostra fide dubitandum. Nam sociis, qui illic sunt, prout singuli [*nobis sunt*] vtiles, [*ita*] imperamus, Chiis quidem, & Methymnæis, vt classem [*nobis*] præbeant, at [*cæteris in rebus*] liberi viuant. plerisque verò [*sic imperamus,*] vt tributum [*ab ipsis*] seueriùs exigamus.Quinetiam aliis permittimus, vt summa cum libertate nobis in bello ferant auxilium. quamuis sint insularum incolæ, & qui facilè [*ab hoste*] subigi possunt, quia sunt in locis circa Peloponnesum opportunis. Quamobrē consentaneum est res etiam,quæ hîc sunt,[*à nobis*]constitui,prout [*nobis*] conducit,idq; propter metum, quem [*vobis*] significamus, quo Syracusanos metuimus, [*ne vobis periculum creent, & in suam potestatem vos redigant.*] Nam imperium in vos affectant,

& istis suspicionibus, quas cõtra nos spargunt; vos ad societatem secum ineundam solicitare volunt, vt [*vel*] per vim, vel propter solitudinem [*vestram, quòd nostris auxiliis eritis nudati*,] si nos re infecta abierimus, ipsi [*totius*] Siciliæ principatum obtineant. Necesse est autem, [*hoc ita contingere, quemadmodum dicimus,*] si cum ipsis vos coniungatis. Nam neque nos tantas copias in vnum contrahere, atque [*huc*] facilè trãsportare posthac poterimus, neque isti [*Syracusani*] nobis absentibus erunt infirmi contra vos. Cui autem hæc non videntur [*ita se habere, vt dicimus, is malè sentit. quòd enim hæc vera sint,*] ipsa res arguit. Priùs enim nos accersistis, nullum alium metum [*nobis*] incutientes, nisi quòd, si per nostram negligentiam vos in Syracusanorum potestatem venire sineremus, nos quoque pericula subiremus. Quamobrem non est æquum vos nunc eidem rationi fidem habere nolle, quam tamen nobis etiam oratione [*vestra*] persuadere volebatis. neque [*æquum est nos apud vos*] in suspicionem venire, quòd cum maioribus copiis aduersus istorũ potentiam [*huc*] venerimus, imò potius [*æquum est vos Syracusanis*] istis nullam habere fidem, [*nec ipsis vllo modo confidere.*] Nos enim ne consistere quidem [*hic*] possumus, nisi vobiscum. Quòd si etiam perfidi effecti, [*res istas*] subigeremus, [*eas tamen*] retinere non possemus, propter nauigationis longitudinẽ, & difficultatem custodiendi vrbes magnas, & quæ mediterraneis copiis indigent, [*nituntur, & conseruantur.*] At isti non castris [*prope vestram vrbem positis*:] sed in vrbe vobis finitima, [*vestrisq́ ceruicibus hostiliter imminente*] habitantes, cuius populus est maior his nostris copiis, quæ [*iam hic*] adsunt, assiduè [*vobis*] insidiantur, & quamlibet occasionem [*sibi oblatam*] nacti, non omittent: [*sed eam arripient,*

pient, & vos inuadent.] Id, quod cùm erga alios, tum etiam erga Leontinos iam declararunt. Et [*tamen*] nunc audent aduersus eos, qui hæc [*ipsorum consilia, & conatus*] impediunt, & qui ad huncvsque diem Siciliam sustinent, [*& tuentes cauent,*] ne in ipsorum potestaté redigatur, vos vt stupidos, [*ac amentes*] adhortari, [*& ad societatem secum aduersus eos ineundam solicitare.*] Nos verò cõtrà ad salutem longè certiorem [*vos*] adhortamur, orantes ne [*salutem*] vtrisque nostrum ope mutua paratam, [*certamq;*] prodatis: sed existimetis, istis quidem, vel sine sociorum auxiliis, propter [*populi*] multitudinem, viam aduersus vos semper expeditam esse, [*ita vt vos, quotiescunque ipsis placuerit, inuadere facilè possint.*] vobis verò non semper futuram facultatem cum tot auxiliaribus copiis [*eos*] propulsandi. Quas, si vel ob suspicionem, vel etiam accepta clade, infecto negotio discedere sinatis, optabitis profectò aliquando vel minimam ipsarum partem videre, quum eius ad vos aduentus nihil amplius [*vobis*] prodesse poterit. Sed neque vos, Camarinæi, criminationibus istorum [*ad nos deserendum*] adducamini, neque cæteri [*verbis istorum moueantur, & à societate nobiscum ineunda deterreantur.*] Iam autem vobis declarauimus omnem veritatem [*rerum,*] de quibus [*vobis*] sumus suspecti, & nunc etiam [*iisdem*] in vestram memoriam per capita reuocatis, postulabimus vt [*oratione nostra*] flectamini, [*nostrisq; postulatis assentiamini.*] Dicimus enim nos illis quidem, qui illic sunt, [*& qui regiones vrbi nostræ vicinas incolunt,*] imperare, ne alterius imperio pareamus; hos verò, qui hîc sunt, in libertatem asserere [*velle,*] ne ab ipsis [*in Syracusanorum potestatem redactis*] lædamur. multa autem nos facere cogi, quia sunt etiam multa, quæ nobis sunt ca-

uenda. Socios verò & nunc, & prius [*huc*] venisse, non nostra sponte: sed accersitos, vt opem ferremus illis de vobis, qui hîc iniuria afficiũtur. Quare vos neque tanquam facti iudices rerum, quæ à nobis geruntur, neque tanquam censores (quod factu iam est difficile) [*nos à bello vestra causa suscepto*] deterrere conemini: sed quatenus aliqua nostræ curiositatis, ac ingenij pars, qua tot res gerendas aggredimur, vobis quoque prodesse potest, ea recepta vtamini, & existimetis hæc non omnibus æquè nocere: [*& non solum non nocere:*] sed etiam longè pluribus Græcis prodesse: [*quàm obesse.* Quilibet enim in qualibet regione, vel in ea, in qua non imperamus, & is, qui sibi ab iniuria timet, & is, qui [*alteri*] insidiatur; quòd in promptu sit spes, illi quidem fore, vt auxilium à nobis vicissim impetret, huic verò, fore, vt, si venerimus, metu periculi non vacet, ambo coguntur: hic quidem, inuitus ab iniuria [*alteri*] facienda sibi temperare; ille verò, nemine negotium ipsi facessente salutem consequi. Hoc igitur salutis præsidium, quod omnibus, qui [*eò*] indigent, est commune, & quod vobis nunc præstò est, ne reiiciatis: sed idem facientes, quod cæteri mortales facere solent, nobiscum [*iuncti,*] Syracusanis, pro eo, quòd ipsorum insidias semper cauetis, vos etiam nunc tandem eodem modo, [*quo illi vobis insidias tendunt,*] insidias tendere vicissim incipiatis. Atque Euphemus quidem hæc dixit. Camarinæi verò sic animis erant affecti. Atheniensibus quidem erant beneuoli, nisi quatenus eos ad subigendam Siciliam venisse suspicabantur; Syracusanis verò, propter agri finitimi controuersias semper erant inimici. Cùm tamen Syracusanos, quòd essent vicini, non minus formidarent: [*sed propter hanc vicinitatem multò*

magis

magis metuerent,] ne vel sine suis auxiliis superiores euaderent. & antè paucos illos equites ipsis miserant: & in posterum Syracusanis quidem potius, [*quam Atheniensibus*,] re ipsa, quàm [*tamen*] parcissimè possent, operam suam nauare decreuerunt. In præsentia verò, ne Atheniensibus minus [*beneuoli esse*] viderentur, præsertim quòd ex prœlio [*cum Syracusanis commisso*] victores discessissent, verbis responsum par vtrisque dare [*statuerunt*.] Cùm autem sic [*inter se*] consultassent, [*vtrorumque legatis*] responderunt, quoniam bellum gerebatur inter illos, qui vtrique sibi erant socij, videri sibi æquum esse, in præsentia neutris opem ferre. Atq; vtrorumque legati [*sic*] abierunt. Et Syracusani quidem res suas ad bellum apparabant. Athenienses verò, qui apud Naxum statiua habebant, id apud Siculos agebant, vt quàm plurimi ad se transirent, [*suamq́, societatem sequerentur*.] Et Siculorum quidem, illorum præcipuè, qui campestria loca incolebant, & qui Syracusanorum imperio parebant, plerique [*ab Atheniensium societate*] recesserunt, [*nec eam sequi voluerunt*.] Illorum vèro, qui loca mediterranea tenebant, [*ciuitates*,] quæ liberæ erant, & quæ prius semper domicilia, [*id est, parua oppida, libera, suiq́, iuris fuerant*,] exceptis paucis [*populis*,] sese confestim Atheniensibus adiunxerũt, & commeatum ad [*illorum*] exercitum comportarunt Sunt etiam qui pecuniam [*ad eos attulerunt*.] Athenienses verò bellum illis inferentes, qui suam societatem [illegible] qui recusabant, partim quidem [*ad deditionem faciendam*] compulerunt, partim verò à Syracusanis præsidia mittentibus, & opem ferentibus arcebant, [*ita vt auxilia ab illis missa, ad ipsos peruenire non possent*.] Iidem per hyemem Naxo Catanam statione mutata se contulerunt, & castra, quæ à Syra-

cusanis incensa fuerant, rursus excitarunt, & [*illic*] hyemarūt. Triremem autem amicitiæ conciliandæ causa Carthaginē miserunt, si quod auxilium [*illinc*] impetrare possent. Miserunt etiam in Hetruriam, quia nonnullæ ciuitates vltro se belli socias fore spoponderant. Nuntios etiam ad Siculos circummiserunt, miserunt & Egestam, ac imperarunt, vt sibi quàm plurimos equites mitterent. Et lateres, & ferrum, & cætera, quæ ad [*vrbis*] circumuallationem erant necessaria, præparauerunt, vt vere statim ineunte bellum inituri. Syracusanorum verò legati, qui Corinthum, & Lacedæmonem missi fuerant, dum [*oram Italiæ*] prætervueherentur, Italis persuadere sunt conati, ne paterentur ea, quæ ab Atheniēsibus fierent, quòd & in illorum perniciem hæc [*ab ipsis*] pariter struerentur. Cùm autem Corinthum peruenissent, [*apud Corinthios*] verba fecerunt, postulantes vt pro cognationis iure sibi auxilium ferrent. Corinthij verò confestim & ipsi [*omnium*] primi decreuerunt omni studio [*Syracusanis*] succurrendum, & cum ipsis legatos Lacedæmonem miserunt, vt illos quoque [*Lacedæmonios*] & ad bellum apertius illic gerendum aduersus Athenienses, & ad aliquod auxilium in Siciliam mittendum inducerent. Et cùm Corinthij legati Lacedæmonem venerunt, tum etiam Alcibiades cum exilij sociis tunc statim oneraria naui aduectus primùm ex agro Thurio ad Cyllenen agri Elei, mox deinde Lacedæmonem, ab ipsis Lacedæmoniis accitus, data publica fide profectus. Illos enim metuebat propter res ad Mantineam gestas. Contigit autem vt in Lacedæmoniorum concione & Corinthij, & Syracusani, & Alcibiades eadem rogantes Lacedæmoniis persuaderent, [*quæ ab ipsis petebant.*] Cùm autem Ephori, & [*cæteri Lacedæmoniorum*]

rum]Magiſtratus in animo haberent legatos mittere Syracuſas, vt impedirent ne cum Athenienſibus paciſcerentur, nec tamen ad opem[*Syracuſanis*] ferendam animo eſſent prompto,[*tunc*] Alcibiades in medium progreſſus Lacedæmonios huiuſmodi verbis [*& ad auxilium Syracuſanis mittendum, & ad bellum Athenienſibus fortiter inferendum*] exacuit, & excitauit:

ALCIBIADIS CONCIO.

Neceſſe eſt me de mea criminatione, [*& calumnia, qua premor,*] apud vos primùm verba facere, ne propter ſuſpiciones de me conceptas, publicam cauſam alieniore animo audiatis. Quamuis mei maiores publicum veſtræ ciuitatis hoſpitium ob quoddam crimen vobis renuntiaſſent, ego tamen ipſe rurſus[*hoc*]inſtaurans, vos colebam,[*& multis, variisq; officiis proſequebar,*] cùm aliis [*in rebus*,] tum verò in clade, quam ad Pylum accepiſtis. & cùm ego in hoc ſtudio perſeuerarem, vos de cõpoſitione cum Athenienſibus agentes, [*& in gratiam cum illis redeuntes,*] inimicis quidem meis, re per ipſos tentata,[*& reconciliatione per ipſos facta,*] potentiam, mihi verò ignominiam conciliaſtis. Et propterea, cùm in eo, quòd ad Mantineorum, & Argiuorum partes tranſierim, tum etiam in cæteris rebus, in quibus ego vobis ſum aduerſatus, à me iure læſi fuiſtis. Quare ſi quis tunc, dum damnum acciperet, immeritò mihi iraſcebatur, nunc[*rem*] cum veritat[illegible]*ac ratione in iudicium adhibita ſpectans,&*] examinans, ſententiam mutet. Aut ſi quis, quòd factionem popularem potius,[*quàm paucorum factionem*]ſectarer, me [*propterea*] deteriorem [*eſſe*] putabat, ne ſic quidem[*iſte*]ſe rectè[*mihi tunc*] infenſum fuiſſe ducat. Semper enim tyrannis fuimus infeſti.

Quicquid enim tyrannis aduersatur, id populus nominatur. Hinc autem factum est, vt popularis imperij tuendi studium in animo nostro permanserit. Præterea, quòd [*nostra*] ciuitas imperio populari regeretur, plerunque necesse[*nobis*] fuit res præsentes sequi, [*& in præsenti rerum statu acquiescere.*] Sed tamen in administranda Repub. conati sumus nos moderatiùs gerere, quàm [*popularis*] intemperantiæ consuetudo ferat. Nam & maiorum, & nostra memoria alij erant, qui plebem ad deteriora concitabant, qui me quoque eiecerunt. Nos verò Reipub. præfuimus, æquum esse censentes, in qua forma ciuitas maxima, atque liberrima fuisset, & quam quis accepisset, hanc [*etiam ab eo*] conseruari. Nam cùm[*nos omnes,*] qui aliqua prudentia præditi eramus, popularem statum cognoscebamus, [*& quanta sit eius leuitas, ac improbitas, probè sciebamus,*] tum verò ipse non deteriùs, [*quàm vllus alius hoc noueram: imò verò cæteris eo meliùs hoc sciebam,*] quo etiam[*grauiorem iniuriam ab eo accepi, propter quam ipsi liberius conuicium dicere, ipsumq; iure*] obiurgare possem. Sed de minimè dubia [*status popularis*] amentia nihil noui dici posset. Hunc autem[*statum*] immutare, non videbatur nobis esse tutum, quòd vos hostes[*assiduè nostræ Reipub. ceruicibus imminere tis, eamq; quodammodo semper*] obsideretis. Quod igitur attinet ad meas criminationes, [*& calumnias, quæ mihi inuidiam apud vos conflauerunt,*] hæc acciderunt, [*quæ dixi, atq; hæc fuit rerum à me contra vestrarum causa, quæ mihi vestrum odium concil... & quæ me vobis suspectum reddidit.*] Iam verò[*res,*] de quibus & vobis[*est*] consultãdum, & mihi(si quid meliùs, [*quàm vos,*] noui) agendum, cognoscite. In Siciliam eo animo traiecimus, primùm quidem, vt Sicilienses, si possemus, in nostram potestatem redigeremus,

mus, mox verò post illos, & Italos. Deinde vt etiam illos, qui Carthaginiẽsium imperio parent, atque adeò ipsos [*Carthaginiẽses*] tentaremus, [*ac experiremur an eos quoque subigere possemus.*] Quòd si hæc [*nobis*] successissent, aut omnia, aut etiam pleraque, tunc verò Peloponnesum aggredi statueramus vniuersis Græcorum copiis, quas nobis illinc adiunxissemus, adductis, multisque barbaris mercede conductis, & Iberis, & aliis, qui [*omnium*] barbarorum in illis regionibus habitantium sine controuersia bellicosissimi nunc habentur: ædificatis etiam permultis triremibus, præter nostras (quòd Italia magnam materiæ copiam habeat) quibus Peloponnesum circuncirca obsidentes, & peditatu pariter à terra [*inuadentes, his*] subsidiis, vrbium aliis quidem per vim captis, aliis verò circumuallatis, sperabamus fore, vt [*eam*] facilè debellaremus, postea verò totius etiam Græciæ imperio potiremur. Pecuniam verò, & commeatum, vt res illas, [*quas animo conceperamus,*] commodiùs perageremus, [*illa*] ipsa regionum illarum oppida [*nobis*] adiuncta, præter huius regionis prouentus, [*quibus sine negotio frui potuissemus, nobis*] erãt abundè suppeditatura. Quæ igitur fuerint nostra consilia de classe nunc [*in Siciliam*] profecta, ex homine, qui res illas exploratissimas habet, audistis. Et [*quamuis illinc discesserim, tamen Atheniensium*] duces, quotquot [*illic sunt*] reliqui, æquè [*ac si ego quoque illic essem,*] hæc, si possint, peragent. Quòd autem & res illæ saluæ esse nequeunt, nisi [*quamprimum ipsis*] succurratis, iam discite. Sicilienses enim, sunt illi quidem [*homines rei militaris*] imperiti: sed tamen si frequentes in vnum coëant, nunc etiam superstites esse poterunt. Syracusani verò, quòd & prœlio, ad quod maximas copias ex omni totius populi ordine, ac ætate

collectas duxerant, [*ab Athenienſibus*] ſuperati fuerint, & claſſe ſimul [*ab iiſdem*] coërceantur, [*liberoq́ maris vſu prohibeantur,*] Athenienſium [*bellico*] apparatui, qui nunc illic eſt, reſiſtere non poterũt. Quòd ſi hæc vrbs capiatur, reliqua etiam Sicilia, mox & Italia occupabitur. Atque periculum, quod illinc [*vobis impendere*] modò prædixi, non multo pòſt in vos irruet. Quare nemo de Sicilia tãtùm: ſed etiam de Peloponneſo [*ſe*] conſultare putet, niſi hæc, [*quæ ſuadeo,*] celeriter feceritis. Eum autem exercitum in naues impoſitum illuc mittetis, [*qui collectus erit ex iis,*] qui [*eò*] delati, iidem & remiges, & mox milites erunt. Et (quod ipſo exercitu longè vtilius eſſe puto) virum Spartanum imperatorem, vt & illos, qui [*in Sicilia iam*] adſunt, in officio contineat, & illos, [*qui adeſſe*] recuſant, [*ad eò veniendum, & ad officium faciendum*] compellat Sic enim & qui vobis amici ſunt, maiorem habebunt fiduciam, & qui animo ſunt dubio, minùs timidè [*ad vos*] accedent. Et quod attinet ad huius regionis loca, oportet [*vos*] ſimul hinc apertiùs [*Athenienſibus*] bellum inferre, vt & Syracuſani, exiſtimantes vos [*de ſua ſalute*] ſolicitos eſſe, magis, [*& alacriùs Athenienſibus*] reſiſtant, & Athenienſes aliud auxilium ſuis [*in Siciliam*] minùs mittant. Deceleam autem, quæ eſt in Attica, oportet munire, quod Athenienſes perpetuò præcipuè formidant, & hoc ſolum [*incommodum*] in bello ſe non expertos eſſe putant. Et ſanè quis ita certiſſimis damnis hoſtes afficiat, & quæ maximè ipſos formidare ſenſerit, hæc [illegible] planè comperta habens, [*ipſis*] inferat. Veriſimile enim eſt ſingulos ipſorum ſua ipſorum mala, vnde periculum aliquod impẽdeat, optimè cognoſcere, ac formidare. Commoda autem, quæ ex hac munitione extructa [*vos*] ipſi percipietis, & [*quibus*] aduerſarios

ſtos[*frui*]prohibebitis, vt multa omittam, ea, quæ maxima ſunt, ſummatim dicam. Nam & ea, quibus [*ipſorum*]ager eſt inſtructus, pleraque, partim quidem [*à vobis per vim*] capta, partim verò ſua ſponte in veſtram poteſtatem venient. Et prouentibus, quos percipiunt ex argenti ſecturis, quæ ſunt in Laurio[*monte,*] & commodis, quæcunque nunc ex agro, iudiciisque capiunt, ſtatim priuabuntur. præcipuè verò [*grauiſſimum detrimentum capient,*] ſi à ſociis vectigalia non afferantur, qui exiſtimantes bellum à vobis acriter iam adminiſtrari, [*vectigalia ad ipſos afferre*]negligent. Quarum rerum vt aliquid maturè & impigrè fiat, in vobis eſt ſitum, Lacedæmonij. Nam [*hæc*]fieri poſſe (exiſtimo autem fore, vt opinione minimè fallar) prorſus confido. Sed (*à vobis*] peto, ne cuiquam veſtrum deterior eſſe videar, ſi cum infeſtiſſimis [*meæ patriæ*] hoſtibus ego, qui quondam patriæ amans habitus ſum, iam contra meam ipſius [*patriam*] acerrimè tendam: néve oratio mea veniat in ſuſpicionem ſtudij, quo exules vti ſolent, [*vt hac ſua animorum alacritate, quam oratione demonſtrant, eorum, apud quos verba faciunt, beneuolentiam ſibi concilient.*] Exul enim ſum propter improbitatem illorum, qui [*vrbe me*]expulerunt: ſed non à veſtra (ſi mihi credideritis) vtilitate [*exulo: verum ad vos acceſſi, vt magnas vtilitates vobis afferam, ſi meam ſententiam ſequi velitis.*] Neque verò vos, qui [*nobis*]hoſtibus aliquando nocuiſtis, mihi [illegible]hoſtibus magis eſtis habendi, quàm qui amicos [illegible]unt hoſtes fieri. Et amorem in patriam retineo, nō qu[illegible]*is ciuibus*] iniuriam accipio: ſed [*hoc in patriam ſtudium tunc retinebam,*] quum in Repub tutò viuebam. Neque exiſtimo me bellum inferre ei, quæ adhuc patria[*mihi*] ſit; imò verò potius eam, quæ [*mihi*] nulla eſt, recuperare. Atque is

verè est patriæ amans, non qui suam, quam iniustè amisit, non inuadit: sed qui eam, propter illius desideriũ, quauis ratione recuperare conatur. Quamobrem, Lacedæmonij, à vobis peto, vt opera mea & in periculis [*suscipiendis*,] & in omnibus laboribus [*vestræ Reipub. causa subeundis*,] intrepidè vtamini, & sciatis id, quod ab omnibus passim iactatur, si, dũ hostis essem, [*vobis*] vehementer nocui, me etiã si [*vobis*] amicus sim multũ [*vobis*] pdesse posse, idq; [*eo magis*,] quo [*magis*] res quidē Atheniensium cognitas habeo: vestras verò coniecturis assequebar. A vobis etiam [*peto*,] vt, cùm nũc de maximi momenti rebus consultari sentiatis, ne expeditionem in Siciliam, atque in Atticam suscipere vos pigeat: vt exigua manu [*illuc*] vnâ [*cum cæteris militiæ socius*] profecti, res magnas, quæ illic sunt, conseruetis, & Atheniensium potentiam & præsentem, & futuram euertatis, & in posterum ipsi tutò [*in vestris sedibus*] habitetis, & vniuersæ Græciæ non inuitæ: sed voluntariæ, & per beneuolentiam, imperium obtineatis. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Lacedæmonij verò, cùm & ipsi iam antè bellum Athenis inferre cogitarent: sed adhuc cunctarentur, & occasionem obseruarent, [*tunc*] multo magis confirmati sunt, postquàm ipse [*Alcibiades ipsos*] hęc singula docuit, quòd existimarent se [*hæc omnia*] audisse ab eo, qui [*hæc ipsa*] planissimè nosset. Quamobrem animum iam appulerunt ad muniendam Deceleam, & ad aliquod auxilium Siculis [illegible] mittendum. Cùm autem Gylippum Clea[illegible]ę [*filium*] Syracusanis ducem [illegible] [*ipsisq; præfecissent*,] iùsserũt [*eum*] eum ipsis, & Corinthiis consultare, operamq́ue dare, vt pro præsenti rerum facultate maximum aliquod auxilium Siculis, idq́ue primo quoque tempore mitteretur. Ille verò Corin-

rinthiis imperauit, vt tunc quidem duas naues Asinen ad se mitterent, reliquas verò præpararent, quascunq; mittere destinassent, vtque, quum tempus adesset, ad nauigandum essent paratæ. His autem constitutis, Lacedæmone discesserunt. Atheniensium etiam triremis, quam duces ad pecunias, & equites [*adducendos*] miserant, [*Athenas*] ex Sicilia peruenit. Athenienses verò, cùm [*postulata suorum ducum*] audissent, & commeatum, & equitatum exercitui mittere decreuerunt. Atque hæc hyems exiit, & huius belli, quod Thucydides conscripsit, decimus septimus annus excessit. Insequentis autem æstatis vere statim ineunte, Athenienses, qui erant in Sicilia, castris è Catana motis, nauigarunt aduersus Megara, quæ sunt in Sicilia, vnde (quemadmodum & prius à me commemoratum est) Syracusani, Gelone tyrannidem obtinente, oppidanis expulsis, agrum ipsi [*occuparunt, quem etiam nunc*] habent. Exscensu autem ex nauibus in terram facto, & agros [*Megarensium*] vastarũt, & ad quandam Syracusanorum munitionem profecti, cùm eam non expugnassent, rursus & itinere pedestri, & nauibus ad Teream fluuium se receperunt, & cùm in [*loca mediterranea, atq;*] campestria ascendissent, [*ea*] vastarunt, & frumentum incenderunt. Et cùm incidissent in nonnullos Syracusanos, quorum numerus non erat magnus, & [*eorum*] aliquot interfecissent, & trophæum erexissent, ad classem redie[illegible]. Et Catanam reuersi, & illinc assumptis cibariis [*a[illegible]fectionem necessariis,*] cum omnibus copiis aduersus [illegible] Siculorum oppidum iuerunt, eoque per deditionem certis conditionibus factam in suam potestatem redacto, discesserunt, & dum iter facerent, segetes Inessæorum, & Hyblæorum incenderunt. Catanam autem reuersi, often-

dunt equites ducentos quinquaginta, fine equis: at cum illorum cultu, quòd ipsam Siciliam equos suppeditaturam putarent, & equestres sagittarios triginta, & trecenta argenti talenta, Athenis aduecta. Eodem vere, Lacedæmonij expeditione aduersus Argos suscepta, progressi quidem sunt ad Cleonas vsque: sed facto terræmotu [*domum*] redierunt. Postea verò Argiui irruptione in agrum Thyreaticum suo finitimum facta, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt, quæ talentis non minus viginti quinque vendita fuit. Neque multo pòst, eadem æstate, populus Thespiensis impetum fecit in Magistratus: sed rerum non est potitus. Sed cùm Athenienses opem [*ipsi populo suos Magistratus, ac potentiores, & nobiliores viros aggresso*] tulissent, partim quidem comprehensi fuerunt, partim verò Athenas confugerunt. Eadē æstate Syracusani, cùm intellexissent equites ad Athenienses venisse, & iam aduersus se venire statuisse, existimantes, si Athenienses non occupassent Epipolas, locum præruptum, & vrbi imminentem, se non facilè circumuallatum iri, ne si prœlio quidem superati fuissent, aditus, qui ad ipsas [*Epipolas*] patebant, [*præsidio*] tueri constituerunt, ne per hos [*aditus in summum illius collis verticem vrbi impendentem*] hostes clàm se ascenderent. nulla enim alia parte ipsos [*illuc ascendere*] posse [*persuasum habebant.*] Nam reliquæ illius collis partes sunt altæ, [*& prærupta*] & ad vrbem vsque decliues, [*ac vrbi impenden[illegible]*] & introrsus omnino patentes, [*& conspi[illegible]*] [illegible]t [*locus iste*] à Syracusanis [*idcirc[illegible]*] [illegible]tur Ἐπιπολαὶ, quòd sit ἐπιπολῆς τοῦ ἄλλου, [*id est, quòd supra cætera loca, campestria scilicet, emineat.*] Atque hi quidem cum vniuersis totius populi copiis, simul ac dies illuxit, in pratum, iuxta Anapum fluuium, egressi

(iam

(iam enim Hermocrates imperator, eiusque collegæ imperium acceperant) exercitum recensuerunt: & prius ex omni grauis armaturæ numero septingentos eximiæ virtutis viros delegerunt, quibus Diomilus Andrius exul præerat. vt & Epipolis essent præsidio, &, si ad aliquid aliud [*peragendum, ipsorum opera*] opus esset, in vnum congregati, celeriter adessent. Postridie autem huius noctis Athenienses exercitum lustrarunt, & iam cum vniuersis copiis è Catana profecti, ad locum nomine Leonem, ab Epipolis sex septémve stadiis distantem clàm ipsis [*Syracusanis*] appulerunt, & peditatum in terram exposuerunt, & cum classe Thapsum subierunt, [*ibiq. stationem habuerunt.*] Est autem peninsula, quæ angusto terræ limite in mare prominet, neque, siue mari, siue terra, multum à Syracusis distat. Nauticus autem Atheniensium exercitus in hac Thapso, angusto [*eius*] terræ limite circumuallato, quieuit. Sed peditatus cursu confestim ad Epipolas contendit, & per Euryelum [*illuc*] ociosus ascendit, [*& occupauit,*] priusquàm Syracusani, qui suas copias in prato recensebant, cognita [*re*] adessent. Accurrerunt autem ad opem [*Epipolis*] ferendam cùm alij, quanta maxima quisque celeritate poterat, tum etiam illi sexcenti, quibus Diomilus præerat. Interiacebat autem inter pratum, & locum, vbi cum hoste manus conseruerunt, spatium non minus quinque, ac viginti stadiorum. Hoc igitur modo, perturbatis ordinibus, Syracusani impressione in ipsos facta, & ad Epipolas prœlio victi, in vrbem redierunt: & cùm Diomilus, tum etiam ex aliis, [*qui eum sequebantur, in ea pugna*] circiter trecenti ceciderunt. Postea verò Athenienses, cùm trophæum erexissent, & fide publica interposita Syracusanis

mortuos reddidiſſent, poſtridie ad ipſam vrbem
deſcenderunt: ſed cùm [*Syracuſani*] aduerſus eos
nón prodiiſſent, regreſſi, caſtellum ad Labdalum,
in ſumma Epipolarum crepidine, Megara verſus
ſpectans, excitarunt, vt ipſis locus eſſet, in quo &
inſtrumenta [*bellica, ſarcinasq́ militares*,] & pecu-
nias reponerent, quotiescunque vel ad pugnan-
dum, vel ad aliquam munitionem extruendā pro-
dirent. Nec multo pòſt ad ipſos venerunt cùm E-
geſta trecenti [*equites,*] & Siculorum, Naxiorum,
ac aliorum quorundam, circiter centum. Atheni-
enſium verò fuerunt ducenti, & quinquaginta, qui
ab Egeſtæis, & Catanæis equos acceperunt, reli-
quos verò emerunt. Vniuerſorum autem equitum,
qui collecti fuerunt, ſumma extitit ſexcentorum,
& quinquaginta. Athenienſes igitur, cùm præſi-
dium in Labdalo collocaſſent, aduerſus Sycam i-
uerunt; vbi conſidentes, murorum ambitum [*ab ea
parte, vbi caſtra poſuerant*,] celeriter ædificarunt.
Hac autem ædificationis celeritate terrorem Syra-
cuſanis incuſſerunt. Quamobrem aduerſus [*hoſtem*]
progreſſi, prœlium committere, neque [*rem*] ne-
gligere in animo habebant. Sed cùm vtrinq; acies
inter ſe aduerſæ iam inſtruerentur, Syracuſanorum
duces animaduertentes ſuum exercitum eſſe diſſi-
patum, nec in ordinem facilè redigi poſſe. [*eum*]
in vrbem reduxerunt, excepta quadam equitum
parte. Iſti enim remanſerunt, vt impedirent Athe-
nienſes, ne lapides [*ad ædificium extruendum*] f[illegible]
néve longiùs vagarentur. Sed Athenie[illegible] vna
grauis armaturæ coh[illegible]mnes equites
impreſſione in Syracuſanorum equitatum facta,
[*eum*] in fugam verterunt, & nonnullos interfece-
runt, huiusque prœ ij equeſtris. [*ex quo victores diſ-
ceſſerant*,] trophæum ſtatuerunt. Poſtridie verò
Athe-

Atheniensium alij quidem ambitum muri Boreā versus spectantis extruebant, alij verò, lapides, & ligna comportabant, & in loco, qui Trogilus vocatur, semper deponebant, qua parte, à magno portu [*vsque*] ad alterum mare, muri ædificatio ipsis erat breuissima. Syracusani verò, potissimùm Hermocratis ducis suasu, cum omnibus totius populi viribus cum Atheniensibus pugnare, belliq; fortunam periclitari amplius nolebant: sed visum est satius esse murum substruere, qua parte illi suū erant ducturi, &, si [*hostem*] anteuertissent, [*atque suum murum ante ipsius aduentum substruxissent, ipsum à se*] disclusum iri [*sperabant.*] Simul etiā, si interea [*dum opus facerent, Athenienses*] contra [*se*] venissent [*ad opus impediendum, existimabant*] se aduersus [*ipsos*] partem exercitus missuros, & aditus maturè præoccupaturos, vallisque munituros. Quòd si hostes suas omnes copias contra se cōuertissent, [*hoc modo putabant*] illos opus facere cessaturos, [*& munitionum aduersus Syracusas extruendarum, ac earum circumuallandarum finem facturos.*] Egressi igitur, murum ædificare cœperunt, quem initio ab vrbe sua facto, sub ambitu muri ab Atheniensibus extructi, transuersum duxerunt, excisis oleis fani, & ligneis turribus [*in eo*] erectis. Atheniensium enim classis in magnum portū ex Thapso circumuecta nondum peruenerat: sed Syracusani, maris imperium [*in locis vrbi suæ vicinis*] adhuc obtinebant. Athenienses verò [*commeatum, &*] res necessaria itinere terrestri ex Thapso [*in sua castra*] afferebant. Postquam autem Syracusani vallum, murique substructionem [*ad hostium vim propulsandam*] satis firmam esse iudicassent, nec Athenienses ad eos impediendos venissent, veriti ne [*Syracusani*] se bifariam diuisos faciliùs oppugnarent, simul es-

ſiam ſuam circumuallationem, [*qua Syracuſas circumuallare cupiebant, abſoluere*] properantes: Syracuſani quidem, vna cohorte ad [*ſui*] ædificij cuſtodiam relicta, in vrbem redierunt. Athenienſes verò ipſorum aquæductus fiſtulas, quæ per cuniculos aquam ad potandum in vrbem ducebant, intercîderunt. Et cùm obſeruaſſent Syracuſanos, partim quidem meridianis horis intra tentoria ſe continentes, partim verò etiam in vrbem reuerſos, & illos, qui intra vallum erant, negligenter [*id*] cuſtodientes, trecentos ex ſuis electos, & nonnullos ex leui armatura delectos, & armatos præmiſerunt, quibus imperarunt, vt ad ſubiectam [*hoſtium*] munitionẽ curſu repentè currerent. Reliquus verò exercitus bifariam [*eſt diuiſus, eiusq́;*] vna quidem pars cum altero duce ad vrbem contendit, ſi [*fortè Syracuſani*] contra [*ipſos ad opem ſuæ munitioni ferendam*] accurrerent, altera verò, cum altero [*duce contendit*] ad vallum portulæ vicinum. Hi autem trecenti vallum aggreſſi capiunt, & cuſtodes eo deſerto, in exteriorem [*vrbis*] munitionem, quæ erat in Temenite [*loco ſic appellato,*] confugiunt. Et qui ipſos perſequebantur, vnâ cum ipſis [*illuc*] irruperunt, quamuis autem [*illuc*] ingreſſi fuiſſent, per vim tamen à Syracuſanis illinc reiecti fuerunt. ibique nonnulli Argiui, & Athenienſes non multi occiſi fuerunt. Vniuerſæ autem [*Athenienſium*] copiæ [*illinc*] reuerſæ & munitionem [*à Syracuſanis ſub Athenienſium munitione*] ſubſtructam diruerunt, & vallum reuulſerunt, & vallos apud ſe tranſ[illegible]tarunt. ac trophæum erexerunt. Poſtridi[illegible] eius diei Athenienſes à [[illegible] quem iam abſoluerant,] rupem paludi imminentem munire cœperunt, quæ ab hac Epipolarum parte magnũ portum verſus vergit, & quâ ipſis per [*locum*] planum, & pa-

&paludem in portum deſcendentibus breuiſſimus muri ambitus erat futurus. Interea verò Syracuſani egreſſi, rurſus & ipſi vallum [*tranſuerſum*] ducere cœperũt inchoatum ab vrbe, per mediam paludẽ. [*quà propter cœnum congeſtum, ac duratum erat firmiſsima.*] ſimul etiam foſſam prope [*vallum*] duxerunt, ne Athenienſibus murum ad mare vſque producere liceret. Illi verò, poſtquàm munitionem in [*Epipolarum*] rupe cœptam abſoluerunt, Syracuſanorum vallum, foſſamque rurſus aggredi ſtatuerunt. Quare claſſem quidem ex Thapſo in magnum Syracuſanorum portum circumuehi iuſſerunt, ipſi verò ſub auroram, cùm ab Epipolis in planum deſcendiſſent, &per paludem(quà cænoſa. & maximè ſolida erat (ſupra fores, aſſeresq; ſubſtratos tranſiſſent, ſub ipſum diluculum capiunt & vallum, præter exiguam partẽ, & foſſam, [*ſed paulo poſt*] & illam partem, quæ reliqua erat, ceperunt. Et [*ibi*] prœlium commiſſum eſt, & Athenienſes in eo victores extiterunt. Et Syracuſani, qui dextrũ cornu tenebant, ad vrbem fugerunt, qui verò in ſiniſtro [*collocati erant,*] ad fluuium [*fuga ſe receperunt.*] Cùm autem trecenti illi Athenienſium delecti milites tranſitum ipſis intercludere vellent, ad pontem curſu contenderunt. Quod veriti Syracuſani (hîc enim & plerique equites ipſis aderant) cum his trecentis manus conſerunt, eoſque in fugam vertunt, &impreſſionem in dextrum Athenienſium cornu faciunt. cùm autem iſti [*in hoſtes*] impetum feciſſent, & prima illius cornu cohors perterrita eſt. Lamachus verò, cùm [*hoc*] animaduertiſſet, à ſuo ſiniſtro cornu cum non multis ſagittariis, aſſumptis etiam Argiuis, ad opem[*ſuis*] ferendam accurrit. Et foſſam quandam tranſgreſſus, & cum paucis vnâ tranſgreſſis deſertus occubuit,

& cum eo quinque,aut sex. Hos autem Syracusani maxima celeritate confestim arreptos trans fluuiũ ante [*reliquarum copiarum aduentum*] in locum tutum transportarunt. sed cùm iam & reliquus Atheniensium exercitus aduersus ipsos veniret,abierũt. Interea verò illi de Syracusanis, qui initiò ad vrbẽ confugerant,cùm hæc fieri viderent, & ipsi sumptis animis, ab vrbe rursus aciem aduersus Athenienses sibi oppositos instruxerunt,& quandam suorum partem miserunt ad [*muri*] ambitum, qui Epipolas cingebat, existimantes fore, vt [*eum*] desertum,[*& præsidio nudatum*] caperent. Et [*qui missi sunt,*] ipsorum quidèm [*Atheniensium*] exteriorem decem iugerum munitionem ceperunt, ac diripuerunt. Nicias verò impediuit ne ipsum etiam [*muri*] ambitum [*occuparent.*] Casu enim ob infirmam valetudinem in eo relictus fuerat. Is enim machinas, omnemque materiam, quæ ante murum erat obiecta, à [*suis*] ministris incendi iussit, postquàm animaduertit se propter virorum solitudinem,[*ac defensorum inopiam*] nullam [*periculi vitandi, atq;*] salutis conseruandæ facultatem alia ratione habituros. Atque res ita cecidit. Nam Syracusani propter incendium propius accedere non sunt ausi: sed se retro receperunt. Etenim ex locis inferioribus subsidium Atheniensium, qui Syracusanos, qui illic erant, insequuti fuerant, ad [*illius muri*] ambitum iam redibat, & ipsorum classis ex Thapso simul (vt dictum est) in magnum portu[illegible] nauigabat. Quæ cernentes illi Syracusani [illegible] in superioribus locis erant, celeriter [*illi*[illegible]] [illegible]ierunt, & reliquus ipsorum exercitus in vrbem [*rediit,*] quòd existimarent non satis virium sibi iam adesse ad impediendum hostem, ne murum ad mare duceret. **Postea verò Athenienses trophæum erexerunt,**

runt: mortuosque Syracusanis interposita fide publica reddiderũt, & Lamachi comites, ipsumq; receperunt. Cùm autẽ omnis exercitus naualis pariter, & pedestris ipsis iam præstò esset, Syracusanos duplici muro concluserunt, quem ab Epipolis, & prçruptis [*earum*] partibus initio ducto ad mare perduxerunt. Commeatus autem ad [*ipsorum*] exercitum vndique ex Italia comportabantur. Ex Siculis etiam multi ad Athenienses accesserunt socij, qui prius circumspiciebant, [*belli euentum expectantes, illorumq; societatẽ sequi cunctantes.*] Ex Hetruria quoque [*venerunt*] tres naues, quæ singulæ quinquaginta remis agebantur. Deniq; cætera sic ipsis succedebant, vt [*magnam victoriæ*] spem ipsis ostenterent. Etenim Syracusani non amplius existimabãt se bello superiores euasuros, quòd ne ex Peloponneso quidem vllum auxiliũ ad ipsos veniret. Quare cùm inter se ipsos, tum etiam cum Nicia de compositione facienda agere cœperunt. Hic enim, defuncto Lamacho, [*totius exercitus*] imperium solus iam habebat. Et nihil quidem transigebatur: sed (vt fieri solet ab hominibus, qui sunt consilij inopes, & qui obsidione arctiùs, quàm antea, premuntur) cùm apud illum multa proponebantur, tum etiam in vrbe lõgè plura [*dicebantur.*] Etenim & quædam mutua suspicio propter præsentia mala inter ipsos erat orta. Quamobrem ipsis etiam ducibus, quorum ductu hæc ipsis acciderant, quasi propter illo[illegible]m vel infelicitatem, vel proditionem clades acce[illegible], imperium abrogarunt, & alios, Heraclidem, [illegible] & Telliam in illorum locum surrogarunt. Interea verò Gylippus Lacedæmonius, & naues Corinthiacæ Leucadem iam appulerant, eo animo, vt quàm celerrimè in Siciliam ad opem [*Syracusanis*] ferendam traiicerent. Cùm autem

atroces nuntij ipsis afferentur, omnesque in idem mendacium congruentes, Syracusas iam omnino circumuallátas esse, Gylippus Siciliæ quidem [*conseruandæ*] nullam spem amplius habebat: Italiam verò conseruare cupiens, ipse, & Pythen Corinthius, cum duabus Laconicis nauibus, totidemquè Corinthiacis, quàm velocissimè transmisso Ionio, Tarentum peruenerunt. Corinthij verò, prętersuas decem, duabus Leucadiis, & tribus Ambraciotis instructis [*in Siciliam*] postea nauigare constituerant. Et Gylippus quidem Tarento primùm in agrum Thurium pro legato profectus, ex ciuitatis iure, quo pater ipsius quondam [*à Thuriis*] donatus fuerat, cùm ipsos sibi socios adiungere non potuisset, [*illinc*] soluens, Italiæ oram præteruehebatur, & in sinu Terinæo abreptus à vento (qui hac in parte oppositus Boreæ vehementer spirat) in altum defertur, & rursus acerrima tempestate iactatus, Tarentum appellit. Naues autem, quotquot tempestate quassatæ fuerant, subduxit, & refecit. Nicias verò, cùm eum [*in Siciliam*] venire audisset, nauium, [*quas ille secum ducebat,*] paucitatem contempsit. quod & Thurij fecerunt. Existimauit enim [*ipsos*] prædonum ritu instructos nauigare, atque [*propterea*] nullam custodiam adhuc adhibebat, [*vt ab eo sibi caueret.*] Per eadem huius æstatis tempora Lacedæmonij, cùm ipsi, tum [*ipsorum*] socij irruptionem [*vnà cum ipsis*] in agrum Argiuum fecerunt, eiusque m[illegible]gnam partem vastarunt. Athenienses aut[illegible]am triginta nauibus, quæ fœdera [illegible] cum Lacedæmoniis intercedebant, manifestissimè ruperunt. Argiuis auxilium tulerunt. Prius enim Pylo [*in agrum vicinum excurrentes,*] & in cæteram Peloponnesum potius, quàm in Laconicam exscendentes,

dentes, cum Argiuis & Mantinæis latrocinia potius exercebant, quàm [*iustum*] bellum gerebant. Quamuis enim Argiui [*ipsos*] sæpe rogassent, vt armata manu vel appellerent solùm ad Laconicam, & minima [*illius*] parte secum vastata discederent, [*illi tamen hoc facere*] noluerunt. Tunc verò Pythodoro, & Læspodio, & Demarato ducibus, exscensu ex nauibus facto in Epidauri Limeræ, & Prasiæ agrum, ac in alia quædam illius regionis loca, eorum agrum vastarunt, & [*hoc modo*] effecerunt, vt Lacedæmonij multo honestiorem sese aduersus Athenienses tuendi occasionem iam haberent. Cùm autem Athenienses ex agro Argiuo [*domum*] cùm classe reuertissent, & Lacedæmonij [*cum suis copiis ex eodem se recepissent,*] Argiui irruptione in agrum Phliasium facta, eius partem vastarunt, & nonnullos Phliasiorum interfecerunt, demumq; redierunt.

FINIS LIB. VI.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber ſeptimus.

GYLIPPVS autem, ac Pythen, poſtquã naues refecerunt, Tarento [*ſoluentes,*] ad Locros Epizephyrios nauigarunt. Iam autem certiores facti Syracuſas nondum vndiq; circumuallatas eſſe: ſed adhuc licere cum exercitu venientibus, per Epipolas introire: conſultare cœperunt vtrum à dextro Siciliæ [*latere*] nauigantes, introitum [*in vrbem*] periclitarentur, an verò dextrum [*latus*] ſequentes, Himeram primùm peterent, & cùm illis ipſis [*Himeræis,*] tum etiam aliis copiis aſſumptis, [*ex illorum numero,*] quos [*ad hanc expeditionem ſecum ſequẽdam*] inducere potuiſſét, [*Syracuſas*] itinere terreſtri proficiſcerentur. Ipſis autem placuit Himeram proficiſci, præſertim quòd quatuor Atticæ naues nondum Rhegium appulerant, quas Nicias, [*quamuis initiò claſſem hoſtilem propter nauium paucitatem contemneret,*] tamen [*ad eius aduentum obſeruandum*] miſerat, cùm eos apud Locros eſſe intellexiſſet. Sed [*Gylippus, & Pythen hunc iſtarum nauium aduentum que*] has excubias præuerterunt, ac per fr[illegible] [*in Siciliam o[illegible]us*] traiecerunt. Et cùm [illegible], ac [*inde*] Meſſanam appuliſſent, Himeram iuerunt, Cùm autem illic eſſent, Himeræos ad belli ſocietatem, & ad ſe ſequendum, & ad præbẽda ſuarum nauium nautis, quibus deerant, arma, induxerunt. Naues enim

nam Himeræ subduxerant. Præterea Selinuntios, missis [*ad eos nuntiis*,] ad quendam locum [*ipsis designatum*,] sibi cum omnibus copiis obuiam venire iusserunt. Nonnullas etiam copias non magnas se missuros ad ipsos promiserunt & Geloi, & Siculorum nonnulli, qui lōgè alacriùs, [*quàm antè*,] ad illorum societatem sequendam erant parati, tum quòd Archonides nuper decessisset, qui cùm in ea Siciliæ parte regnaret, nec parum potens esset, Atheniensibus amicus erat: tum etiam quòd Gylippus Lacedæmone alacriter venire videretur. Gylippus autem assumptis è suorum nautarum, ac epibatarum, [*id est, classiariorum militum*] numero, quos armauerat, ad septingentos, & Himeræorum, tam grauis, quàm leuis armaturæ, ex vtrisque promiscuè ad mille, & equitibus centum, & Selinuntiorum aliquot leuiter armatis, & equitibus, paucis etiam Geloorum, & Siculorum, vniuersis ad mille, Syracusas perrexit. Nec nō Corinthij à Leucade soluentes, cum reliquis nauibus celeritate quanta maxima potuerunt ad opem [*Syracusanis*] ferendam venerunt. Et Gongylus vnus Corinthiorum dux, qui postremus cum vna naui profectus fuerat, primus quidem: sed tamen paulo ante Gylippum, Syracusas appulit. Nactus autem ipsos, [*Syracusanos*,] qui de bello sedando, & compositione facienda concionē erant habituri, [*hoc ne facerent*,] impediuit, ac eorum animos confirmauit, quòd di[illegible] alias etiam naues, & Gylippum Cleandridæ [*filiu.*] ducem à Lacedæmoniis missum aduentare. Quamob[illegible]omnis cōfirmati sunt, & confestim Gylippo cū omnibus copiis obuiam ituri prodierunt. Iam enim ipsum aduentare audierant. Ille verò, cùm Iegas Siculorum munitionem obiter cepisset, & aciem vt ad prœlium instruxis-

ſet,ad Epipolas contendit.& cùm per Euryelum aſcendiſſet,quâ & [*ipſi*] Athenienſes prius [*aſcenderant*,] cum Syracuſanis aduerſus Athenienſium munitionem perrexit. Fortè autem id temporis [*eò*] venit, quo duplex murus ſeptem, octóve ſtādiorum longitudine iam ab Athenienſibus ad magnum portum perfectus erat, excepta exigua quadam [*eius*] parte, quæ mare verſus ſpectabat. nam [*Athenienſes partem*] iſtam adhuc ædificabant. Ab altera verò,eaque maiore ambitus [*parte,*] Trogilum verſus, ad alterum mare, lapides iam cōportati iacebant,& opus alibi quidem ſemiperfectum, alibi verò etiam perfectum erat relictum. Eò periculi Syracuſæ venerant. Athenienſes verò propter repentinum, ac infeſtum Gylippi, & Syracuſanorum aduentum, primùm quidem turbati ſunt, aciem tamen inſtruxerunt, [*vt hoſti contra ſe venienti reſiſterent.*] Ille verò,iuxta [*ipſos*] agmen ſiſtens, caduceatorem ad ipſos præmittit, qui diceret, ſi intra quinque dies ex Sicilia diſcedere vellent, ſumptis ſuis rebus, ſe paratum eſſe ad fœdus cum ipſis faciendum.Illi verò, [*hæc*]parui faciebant, nulloq; reſponſo reddito[*caduceatorem*]remiſerunt. Poſtea verò vtrique aciem aciei aduerſam vt ad prœlium inſtruxerunt. Sed Gylippus animaduertens Syracuſanos perturbari, nec facilè in ſuos ordines redigi, copias in locum patentiorem reduxit. Nicias verò Athenienſes aduerſus[*hoſtem*] non duxit : ſed prope ſuam munitionem ſe [*cum ſuis copiis*] c[illegible]nuit. Gylippus autem, cum animadu[illegible] ipſos contra ſe non venien[illegible]duxit in verticem nomine Temeniten, ibiq́ue caſtris poſitis pernoctauit.Poſtridie verò maiorem [*ſuarum*] copiarum partē acie inſtructa ad Athenienſium muros duxit, ne aliò ad opem [*ſuis*] ferendam irent.

Qua-

Quadam autem [*copiarum*] parte ad castellum Labdalum missa, [*id*] cepit, & quotquot in eo nactus est, omnes interfecit. Is enim locus à [*ceteris*] Atheniensibus conspici non poterat. Eodem die triremis etiam Atheniensium à Syracúsanis capta est, dum ad [*magnum*] portum appelleret. Pòstea verò Syracusani, sociique murum extruere cœperunt, initio ab vrbe facto, eum per Epipolas sursum versus ducentes ad illum [*alterum*] transuersum, [*ac*] simplicem [*murum à Syracusanis iam extructum,*] vt Athenienses, nisi [*hanc noui muri ædificationem*] impedire possent, [*Syracusas*] circumuallare amplius non possent. Athenienses autem muro ad mare absoluto, in loca superiora iam se receperant: sed Gylippus (erat enim quædam illius muri ab Atheniensibus extructi pars infirma) noctu copiis assumptis, ad illam contendit. Athenienses verò, (nam extra [*vallum*] stationem habebant) cùm [*hoc*] sensissent, obuiam ei iuerunt. Ille verò, cùm [*hoc*] animaduertisset, suos celeriter reduxit. Athenienses autem hoc muro sublimiùs excitato ipsi quidé hic excubias agebant, reliquos verò socios in reliquis illius munitionis partibus, vbi singuli excubias erant acturi, iam disposuerant. Niciæ verò videbatur muniendus esse locus, quem Plemmyrium vocant. (Est autem promontorium eregione vrbis, quod in magnum portum prominens, eius fauces coarctat.) Hoc enim munito, commeatus [*in castra*] [illegible]liùs importatum iri iudicabat. Breuiore enim inte[illegible] prope Syracusanorum portum se stationem hab[illegible] [illegible]admodum tunc [*facere cogebantur,*] ex intimo portus sinu, [*atque longiore interuallo,*] se ituros contra [*hostes,*] si quid [*illi*] classe molirentur. Quamobré animum ad bellum maritimum iam magis appellebat, quòd post ad-

uentum Gylippi minorem spem de rebus terrestribus sibi concipiendam esse videret. Copiis igitur, & nauibus [*eò*] traductis, tria propugnacula extruxit. In his autem pleraque instrumenta reposita erant, & magna nauigia, nauesque veloces illic in statione iam manebant. Quamobrem etiam tunc primùm maxima classiariorum militum iactura facta est. nam aquæ penuria laborabant, & procul [*à munitionibus*] aquari cogebantur. Præterea quoties nautæ lignatum prodibant, ab equitatu Syracusanorum, qui terram obtinebat, [*excepti plerique*] interficiebantur. Nam tertia equitatus pars à Syracusanis in oppidulo, quod est in Olympyeo, collocata fuerat, propter illos, qui erant in Plemmyrio, ne ad agrum maleficiis infestandum [*illinc*] prodirent. Præterea Nicias reliquas etiam Corinthiorum naues aduentare audiebat. Quare viginti naues misit, vt illarum aduentum obseruarent, quibus mandatum fuerat, vt circa Locros, & Rhegium, & loca, per quę accessus ad Siciliam patebat, stationem haberet. Gylippus verò simul quidem murum, quem per Epipolas ducebat, extruebat, vtens lapidibus, quos Athenienses in vsum suum aggesserant, simul etiam Syracusanos, & socios in aciem extra munitionem producebat. Et Athenienses [*vicissim & ipsi suam*] aciem illis oppositam instruebant. Postquàm autem Gylippo tempus opportunum adesse visum est, hostes prior aggressus est. Et cùm ad manus venissent, pugnarunt in eo spati[illegible] quod inter [*v*[illegible]*runque*] munitiones erat, vbi r[illegible]us erat [illegible] equitatus Syracusanoru[illegible] Cùm autem Syracusani, sociique [*in ea pugna ab hoste*] victi fuissent, suorumque cadauera fide publica interposita sustulissent, [*ac recepissent,*] & Athenienses trophæū erexissent, Gylippus conuocatis copiis, non illarum:

rum:ſed ſuam culpam fuiſſe dixit. Se enim equitatus,ac velitum vſum[*ipſis*]eripuiſſe, quòd inter [*vtrorunque*] munitiones, in loco nimis anguſto aciē inſtruxiſſent. Nunc autem ſe rurſus [*illos aduerſus hoſtes*] eductum. Quare iubebat illos ita ſecum cogitare,ſe quidem bellico apparatu[*hoſtibus*]inferiores non futuros,animis verò ſic eſſe ſtatuendū, minimè ferendum fore,niſi ipſi,qui Peloponneſij, & Dorienſes eſſent,Iones,& inſularum incolas,& conuenas homines, ſuperatos,ex [*ſua*] regione eiicere vellent. Poſtea verò , cùm tempus opportunum veniſſet,eos in hoſtem rurſus eduxit. Nicias verò , & Athenienſes , exiſtimantes ipſi quoque, quamuis initium prœlij facere , [*hoſtemq́, prœlio laceſſere*]nollent,ſibi tamen neceſſarium eſſe,non pati murum prope[*ſuas munitiones ab hoſtibus*]ædificari.(Iam enim murus,qui ab illis [*Syracuſanis*]ædificabatur,propemodum vel vltra extremitatem muri ab Athenienſibus extructi proceſſerat. Qui ſi proceſſiſſet,iam duplex commodum ipſis [*Syracuſanis*]attuliſſet, vt & pugnantes, aſſiduè vincerent, &,[*ſi mallent*,]prœlio ſuperſederent.)In aciem igitur contraSyracuſanos prodierunt.Gylippus verò, grauis armaturæ militibus extra munitiones longiùs,quàm antè,productis,manus cum ipſis[*Athenienſibus*]conſeruit.Equitatum verò,& velites à latere Athenienſium , in loco ſpatioſo collocauerat vbi vtrarunque munitionum opera deſinebant. [illegible]utem equitatus in ipſo prœlio impreſſione facta [illegible]ſtrum Athenienſium cornu , quod ipſi erat oppoſit[illegible]gam vertit. Et propterea reliquus etiam [*illorum*]exercitus à Syracuſanis victus,in [*ſuas*] munitiones præceps eſt compulſus. Nocte autem inſequēti [*Syracuſani victores*]murum prope munitionem Athenienſium ocius ædifi-

carunt ac vltra [*eam*] perduxerunt, ita vt neque ipsi ab illis amplius impediri possent, [*ne murum absoluerent*,] & [*ipsi*] vel omnem in posterum sui circumuallandi facultatem, quamuis [*Atheniensium copias suas*] vincerent, illis eriperent. Postea verò Corinthiorum, & Ambraciotarum, & Leucadiorum naues, quæ reliquæ erant, numero duodecim, clàm Atheniensium [*naualı*] custodia in [*Syracusarum portum*] nauigarunt, [*& ad vrbem appulerunt.*] Illis autem præerat Erasinides Corinthius. Et in reliqua [*muri parte*] ædificanda, [*atque*] vsque ad [*alterum*] transuersum murum [*iam à Syracusanis absolutum perducenda*] Syracusanos adiuuerunt. Gylippus autem cæteram Siciliam obiuit, vt nauales, pedestresque copias colligeret, simul etiam vt ciuitates ad societatem secum ineundam solicitaret, siqua aut propensa non erat [*ad bellum*,] aut à bello prorsus adhuc [*abhorrens*] abstinebat. Alij quoque Syracusanorum, & Corinthiorum legati Lacedæmonem, & Corinthum missi fuerunt, vt nouus exexcitus traiiceretur, quocunque modo [*hoc fieri posset,*] siue nauibus onerariis, siue nauigiis, siue quacunque alia ratione [*res commodè*] succedere posse videretur, quòd & Athenienses [*præter eas, quas iam habebant, alias etiam copias*] accerserent. Et Syracusani classem instruebant, [*& militibus, rebusque ad prœlium nauale necessariis explebant.*] & huius quoque rei periculum faciebant, quòd hanc quoq; rem aggredi, [*huicq; sedulam operam nauare*] statuissent, & in cæteras res totis viribus in[illegible]bebant. Nicias verò, cùm hoc intell[illegible] hostium quidem potentia, [illegible] [*rerum omnium*] penuriam in dies crescere videret, nuntios & ipse Athenas misit, sæpe quidem & aliàs, de singulis [*rebus*,] quæ gerebantur: sed tunc vel maximè,

quòd res suas in maximum discrimen adductas esse, &, nisi primo quoque tempore [*Athenienses*] aut se reuocarent, aut alios non paucos mitterent, nullam salutis spem superesse duceret. Veritus autem ne [*nuntij,*] qui mittebantur, vel propter facundiæ, vel propter consilij inopiam, vel etiam aliquid ad populi voluntatem dicentes, vera non renuntiarent, epistolam scripsit, existimans fore, vt hoc modo potissimùm suam sententiam ab ipso nuntio minimè suppressam Athenienses cognoscerent, & de rebus veris deliberarent. Atque illi quidem, quos misit, cum literis, quas ferebant, & cum mandatis, quæ acceperant, quæ ipsos [*coram Atheniensibus*] exponere oportebat, abierunt. Nicias verò res castrenses iam custodiens, voluntariorum periculorum curam gerebat, [*eaq́, pericula tantùm vltrò subibat, quæ salutis publicæ causa subeunda iudicabat.*] Eadem autem æstate iam extrema Euetion etiam Atheniensium dux cum Perdicca, multisque Thracibus Amphipoli bellum intulit: sed eam non expugnauit: sed triremibus in Strymone circunductis, ab ipso fluuio [*vrbem*] obsidebat, ex Imeræo, [*vbi belli sedem posuerat,*] proficiscens. Atque hæc æstas excessit. Hyeme autem ineunte, qui à Nicia missi fuerant, Athenas peruenerunt, & omnia mandata, quæ ab illo acceperant, exposuerunt, &, si quis aliquid percontabatur, respondebant: epistolamq́ue reddiderunt. Ciuitatis autem Scriba in medium progressus [*eam*] Atheniensibus recitauit, cuius hæc erant verba: Res quidem antè gestas, Athenienses, ex multis aliis [*meis*] epistolis, cognouistis. iam verò tempus postulat longè magis, [*quàm antè*] vt in quo statu sint res nostræ cognoscatis, & [*pro eo, ac opus est,*] deliberetis. Cùm enim Syracusanos, aduersus quos missi fui-

mus, maiore prœliorũ parte superassemus, & munitiones extruxissemus, in quibus nunc sumus, venit Gylippus Lacedæmonius cum exercitu, quẽ ex Peloponneso duxit, & ex quibusdam Siciliæ ciuitatibus. Et primo quidem prœlio à nobis superatus est. Postridie verò ab equitum, velitumque multitudine per vim coacti, in [*nostras*] munitiones nos recepimus. Nunc igitur nos propter aduersariorum multitudinem omissa [*vrbis*] circumuallatione, quiescimus, [*& intra munitiones nos continemus.*] Nec enim omnibus [*nostris*] copiis vti possumus, quòd munitionum custodia magnam grauis armaturæ partem absumat, [*quia in variis munitionum partibus armatorum præsidia sunt collocanda, vt eas tueamur.*] Hostes verò murum simplicem iuxta nostrum excitauerunt, ita vt eos amplius circumuallare nequeamus, nisi quis hanc munitionem nostris vicinam, cum magnis copiis adortus expugnet. Contigit etiam vt nos, qui alios obsidere videbamur, ipsi potius, saltem quod ad terram attinet, hoc patiamur, [*& ab aliis obsideamur.*] Nec enim propter [*hostium*] equitatum procul [*à nostris munitionibus*] per [*hostilem*] regionem progredimur. Præterea legatos in Peloponnesum miserunt ad alias copias accersendas. Et Gylippus ad vrbes Siciliæ proficiscitur, vt earum alias quidem ad belli societatem polliciat, quotquot nunc quiescunt, [*& ab armis contra nos sumendis abstinent,*] ex aliis verò præterea, pedestres, naualesque copias si possit, adducat. Nam (vt ego audio) peditat[illegible] *terra,*] pariter & classe à mari nostras [illegible]ones tentare statuerunt. Neque[illegible]vtrum [*hoc*] arduum esse videatur, quòd etiam à mari [*nos aggredi statuerint.*] Nam nostra classis (quod & illi cognitum habent) initiò quidem & nauium sicci-

tate,

tate, & hominum, qui in illis erant, incolumitate florebat. Iam verò & naues [*propter nimiam aquarum humiditatem, quam imbiberunt,*] quód tandiu iam [*ſub dio, &*] in mari manſerint, ſunt putrefactæ, & viri, qui eas explebant, ſunt abſumpti. Naues enim [*nobis*] ſubducere non licet, vt [*eas expurgemus, exſiccemus, atq; quodammodo*] recreemus, quòd hoſtium naues, quæ noſtris ſunt numero pares, atque adeò plures, perpetuò ſuſpicionem [*nobis*] afferant, quód [*iam iam nos*] ſint inuaſuræ. Conſtat autem illos [*huius rei*] periculum facere, [*& in rebus naualibus ſe exercere, hisq; diligenter operam dare, vt claſſe quoq; nos aggrediantur.*] Et [*hoſtis*] inuadendi facultas penes illos eſt, & ſuas [*naues*] commodiùs exſiccare poſſunt. Nec enim ſtationes aduerſus alios habent, [*vt ideo naues in mari paratas ſemper tenere cogantur, quemadmodum nos, qui Syracuſas obſidemus.*] Nobis verò, quamuis magno nauium numero abundaremus, vix tamen hoc [*facere*] liceret, ne dum (vt nunc) excubias cum tota claſſe agere coactis. Nam ſi vel modicam cuſtodiæ partem detrahamus, [*& nauium excubias agentium numerum minuamus,*] nullos commeatus habebimus, quos nunc quoque iuxta illorum vrbem [*prætereuecti,*] ægrè [*in caſtra*] importamus. Homines verò nautici, [*qui naues explebant,*] hac de cauſa & [*antè*] cum noſtra iactura perierunt, & nunc etiam pere[illegible], quòd nautæ quidem, quia procul à caſtris lign[illegible]dari, & aquari coguntur, ab [*hoſtium*] equitatu ex[illegible]uitia verò, quia caſtra caſtris oppoſita, [*eaq; inter ſe vicina nunc*] habemus, [*ad hoſtem*] transfugiant. Peregrinorum quoque [*militum*] illi quidem, qui coacti naues conſcenderunt, in vrbes continuò dilabuntur. Illi verò, qui mercedis magnitudine primùm, allecti venerant,

& qui se quæstum potius facturos, quàm pugnaturos arbitrabantur, vbi præter opinionem viderunt & hostium classem, & cæteras res iam [*nobis*] oppositas, [*atq; resistentes,*] partim quidem occasionem nacti ad hostes transfugiunt, partim verò, prout singulis [*abeundi*] facultas offertur, [*abeunt.*] (Sicilia autem est ampla) quidam etiam hîc Hyccarica mancipia mercati, trierarchis persuaserunt, vt illa pro se in naues imponerent, atque hoc modo exactam rei nauticæ disciplinam sustulerunt. Vobis autem, qui [*hoc probè*] nostis, scribo non diuturnum esse classiariæ multitudinis vigorem, paucosque nautas reperiri, qui & nauem agere, & remigium moderari norint. Sed horum omnium [*incommodorum*] hoc est maximum, [*quod etiam me maximè solicitum reddit,*] tum quòd ego Imperator hæc [*mala*] prohibere non possim (nam vestra ingenia, [*Athenienses*] non facilè reguntur, [*ita vt alterius imperio facilè pareant.*]) tum etiam quòd non habeamus vnde nauium supplementum parare possimus (id, quod hosti multis ex locis [*facere*] licet) sed necesse sit supplementum [*illinc*] parari, vnde, quando [*huc*] venimus, & ea, quæ [*nunc*] supersunt, & ea, quæ [*iam*] absumpta sunt, accepimus. Ciuitates enim, quæ nunc [*nobis*] sunt sociæ, Naxus, & Catana, [*copias nobis supplementi causa suppeditare*] nequeunt. Quòd si hoc vnum præterea hostibus accesserit, vt Italiæ oppida, quæ nos alu[illegible] cognito rerum statu, in quo sumus, vobisq[illegible] [illegible]lum auxilium [*ad no[illegible]*] mittenti[illegible] [illegible]s adiungant, profectò nobis sine prœlio expugnatis bellum ab ipsis conficietur. His autem ego iucundiora quidem vobis scribere potuissem: sed tamen non vtiliora, quia necesse est vos manifestè cognoscere rerum istarum statum, vt de his consuletis. Simul

mul etiam (quòd vestra ingenia probè nota h[illegible], quia iucundissima quidem audire vultis: postea verò conquerimini, si quid ex his, [*quæ audieritis,*] vobis non contigerit perinde, [*ac optabatis,*]) tutius esse duxi declarare quod verum est. Iam verò hoc quidem persuasum habeatis, & milites, & duces se ita gessisse [*aduersus eos,*] aduersus quos primùm venimus, vt à vobis reprehendi nequeant, [*quasi suum officium strenuè non fecerint.*] Verùm quia [*nunc*] & vniuersa Sicilia [*contra nos*] conspirat, & alius exercitus ex Peloponneso ab ipsis expectatur, decernatis iam aut eos, qui hîc sunt, reuocandos esse, quòd ne aduersus quidem præsentes [*hostes*] satis virium habeant, aut alium & pedestrem, & naualem exercitum [*hoc*] non minorem [*huc*] præterea mittendum, pecuniam etiam non paucam. Mihi verò successorem aliquem, quia ex renibus laborans, [*in imperio*] permanere, [*& imperatoris munera diutius obire*] nequeo. Dignus autem sum, qui veniam à vobis impetrem. Etenim cùm rectè valerem, obeundis imperatoris muneribus, sæpe de vobis bene sum meritus. Quicquid autem facturi estis, id ineunte statim vere, nec vlla procrastinatione vtentes, faciatis. Quia hostes breui [*temporis spatio*] res quidem Siculas comparabunt, [*copiasq; celeriter cogent,*] quæ verò ex Peloponneso [*sunt venturæ,*] tardiùs quidem: sed tamen, nisi animum [*ad eas*] aduertatis, partim quidem (vt & antè) vos [illegible]bunt, partim verò, [*vos*] præuertent. Hæc igitur [illegible] quæ in Niciæ epistolà continebantur. Athenienses [illegible]tis, ipsi quidem imperium non abrogarunt: sed, donec alij collegæ delecti [*ad eum*] peruenirent, duos eorum, qui illic cum ipso erant, delectos ipsi adiunxerunt, ne solus infirma valetudine vexaretur. Alium etiam exercitum cen-

ſuere mittendum & nauticarum, & pedeſtrium copiarum, tam ex Athenienſium legionariis militibus, quam ex ſociis. Et Demoſthenem Alciſthenis, Eurymedontem Theuclis [*filium*,] collegas delectos ipſi miſerunt. Atque Eurymedontem quidem ſtatim circa ſolſtitium hybernum in Siciliam miſerunt cum decem nauibus, & cum viginti argenti talentis, quæ ſecum ferebat, ſimul etiam vt illis, qui illic erant, auxilium venturum, ipſoſque ciuitati curæ futuros nuntiaret. Demoſthenes verò ad apparandam profectionem remanſit, vt primo ſtatim vere diſcederet, & ad indicendum ſociis delectum, & ad comparandas illinc pecunias, naues, & grauis armaturæ milites. Præterea Athenienſes mittunt circa Peloponneſum viginti naues, vt obſeruarent ne quis Corintho, & ex Peloponneſo traiiceret in Siciliam. Nam Corinthij, poſtquàm legati ad ipſos venerunt, & res in Sicilia meliore cõditione eſſe nuntiauerunt, exiſtimantes & priorem claſſem non intempeſtiuè à ſe miſſam fuiſſe, multo magis animo confirmati ſunt, & cùm ipſi ad grauis armaturæ milites in onerariis nauibus in Siciliam mittendos ſeſe accingebant, tum etiam Lacedæmonij ad [*copias*] eodem modo ex cætera Pelopõneſo mittendas [*ſeſe præparabant.*] Et Corinthij viginti quinque naues inſtruxerunt, vt pugnam naualem experirentur aduerſus ſpeculatorias illas, quæ ſtabant ad Naupactum, vtq; Athenienſes, qui Naupacti erant, ſuarũ onerariarum nauium pro[illegible]ctioné minus impedirẽt, ſe ipſos tuentes ad[illegible]us ſuarum triremium præſidium [*Att*[illegible]*uiu*] oppoſitum. Lacedæmonij verò (prout etiam antè ſecum ipſi conſtituerant) expeditionem in Atticam apparabant, inſtigantibus Syracuſanis, atque Corinthiis, poſtquàm audierunt auxilium ab Athenienſibus

enſibus in Siciliam mitti, vt irruptione [*à Lacedæmoniis in Atticam*] facta, [*hac auxilij miſsio*] impediretur. Quinetiam Alcibiades inſtans, [*illos*] docebat Deceleam muniendam eſſe, nec bellum remittendum. Præcipuè verò quoddam [*animi*] robur Lacedæmoniis acceſſit, quòd exiſtimarent Athenienſes, qui duplex bellum gerebant, [*vnum*] contra ſe, & [*alterum contra*] Sicilienſes, à ſe faciliùs debellatum iri. Præterea quòd ipſos priores fœdera fregiſſe ducerent. Nam in ſuperiore bello à ſe potius, [*quàm ab Athenienſibus*] peccatum fuiſſe [*iudicabant*,] quòd Thebani fœderum tempore Platæam inuaſiſſent. Et, cùm in prioribus pactionibus cautum fuiſſet, ne arma inferrentur [*illis, qui iniuriã alteris feciſſent*:] ſi iudiciũ ſubire vellent; ipſi ad iudicium, ab Athenienſibus prouocati venire, [*iudicioq́ ſtare*] noluiſſent. Et propterea ſe meritò aduerſa fortuna vſos exiſtimabant, & cùm illam cladem, quam ad Pylum acceperant, tum etiam [*aliam*,] ſi qua alia ipſis contigerat, animo volutantes religioni vertebant. At poſtquàm Athenienſes cum triginta nauibus [*ex Attica*] profecti, agri Epidaurij partem, & Praſiarum, & alia loca vaſtarunt, quinetiàm [*quia*] Pylo prodeuntes latrocinia exercebant, & quoties aliqua de re orta eſſet controuerſia, de conditionibus, quæ in fœderibus erant dubiæ, ad iudicium à Lacedæmoniis prouocati [*rem controuerſam iudicio*] permittere nolebant: tunc [illegible]ò Lacedæmonij exiſtimantes ſuum illud peccatu[illegible] quod prius commiſerant, idem in Athenienſes [*ian*[illegible]] [illegible]um animis erát propenſis. Atq; nuntiis ad ſocios hac hyeme circummiſſis ferrum [*ipſis*] imperarunt, & cætera inſtrumenta ad murorum extructionem [*neceſſaria ipſi interea*] præpararunt. Simul autem & ipſi [*res omnes ad*

expeditionem necessarias] parabant, [*atque suppeditabant,*] & cæteros Peloponnesios [*ad idem faciendum*] adigebant, vt illis, qui erant in Sicilia, auxilium in onerariis nauibus mitterent. Atque hæc hyems exiit, & huius belli, quod Thucydides conscripsit, duodeuigesimus annus excessit. Veris autem insequentis initio statim, Lacedæmonij, sociique irruptionem in Atticam maturrimè fecerunt. Illos verò ducebat Agis Archidami [*filius*] Lacedæmoniorum Rex. Ac primùm quidem agri planitiem circuniacentem vastarunt, deinde verò Deceleam munire cœperunt, id opus inter ciuitates partiti. Abest autem Decelea ab Athenis circiter centum ac viginti stadiis, tantūdem etiam, nec multò plus à Bœotia. Hæc autem munitio, Athenas vsq; conspicua, in planitie, & illius regionis opportunissimis ad maleficia exercenda locis extruebatur. Atq; Peloponnesij quidem, ac socij, qui in Attica erant, hanc munitionem extruebant. Qui verò in Peloponneso erant, grauis armaturæ milites onerariis nauibus [*vectos,*] in Siciliam sub id tempus miserunt. Atque Lacedæmonij quidem præstantissimos quosque seruorum, ac libertorum in ciuitatem nuper ascriptorum, ex vtrisq; promiscuè sexcentos grauis armaturæ milites delegerunt, & Eccritum ducem Spartanum, [*illùc miserunt.*] Bœoti verò, trecentos grauis armaturæ milites, quibus præerant Xenon, & Nicon, Thebani, & Hegesander Thespiensis. Isti igitur inter primos à T[illegible] Laconicæ profecti, in altum vela fecer[illegible] hòrum autem discessum, [illegible] non multo pòst miserunt quingentos grauis armaturæ milites, partim quidem ex ipsa Corintho, partim verò ex Arcadibus mercede conductis, & Alexandrū Corinthium, quem ipsis ducem præfecerunt. Sicyonij

quoq;

quoque cum Corinthiis ducentos grauis armaturæ milites miserũt, quibus præerat Sargeus Sicyonius. Illæ autem quinque & viginti Corinthiorum naues, quæ per hyemem instructæ fuerant, è regione viginti Atticarum nauium, quæ ad Naupactum stabant, in statione manserunt, donec isti grauis armaturæ milites, qui nauibus onerariis ex Peloponneso vehebantur, transissent. cuius etiam rei causa [*triremes istæ*] prius fuerant instructæ, ne Athenienses ad onerarias naues potius, quàm ad triremes animum aduerterent. Interea verò; dum Decelea muniretur, veris initio, statim, & ipsi Athenienses circa Peloponnesum triginta naues, duce Charicle Apollodori filio, miserunt. Cui mandatum fuerat, vt & Argos profectus, ex iure societatis Argiuos ad naues militibus armatis explendas hortaretur. Item Demosthenem (quemadmodum statuerant) in Siciliam miserunt, cum sexaginta nauibus Atheniensium, & quinque Chiorum, quæ mille & ducentos legionarios Atheniensium milites armatos ferebant, & ex insularum incolis quàm potuerant vndiq; plurimos contrahere: & ex aliis suæ ditionis sociis, sicunde aliquid ad rem militarem idoneum comparare, [*secumq; ducere*] potuerant. Ipsi autem præceptum fuerat, vt primùm copiis cum Chariclis exercitu cõiunctis, simul oram Laconicam circumuectus infestaret. Et Demosthenes quidem in Æginam profectus, [*ibi*] suarum copiarum reliquias, si quæ erant, & Chariclem, donec Argiuos assumpsisset, opperiebatur. In Sicilia verò, per eadem huius veris tempora, & Gylippus Syracusas rediit, adducens ex ciuitatibus, quibus persuaserat, [*vt auxiliũ Syracusanis mitterent,*] exercitum quàm potuerat vndique maximum. Conuocatis autem Syracusanis, dixit quàm plurimas pos-

ſent naues armandas eſſe, pugnæque naualis periculum eſſe faciendum. Se enim ſperare, [*Syracuſanos,*] ſi hoc [*pugnæ genus*] tentarent, in hoc bello facinus aliquod iſto periculo, [*memoriaq;*] dignum edituros. Quinetiam Hermocrates potiſſimùm, vnà [*cum Gylippo, Syracuſanos*] hortabatur, ne res nauales aduerſus Athenienſes aggredi dubitarent: [*ſed his operam ſedulam nauarent, & exercitati claſſem Athenienſium fortiter inuaderent, belliq; fortunam periclitarentur.*] Dicebat enim ne illos quidem hanc rerum nauticarum peritiam hęreditariam, aut perpetuam habere: ſed mediterraneos eſſe magis, quàm Syracuſanos, & à Medis coactos, rebus nauticis operam dare cœpiſſe. Illos autem, qui audax aliquod facinus auderent aduerſus homines audaces, quales eſſent & Athenienſes, ipſis aſperrimos, [*atque maximè formidabiles*] viſum iri [*dicebat,*] Qua enim ratione illi alios terrerent, interdum non propter maiorem potentiam: ſed propter audaciam, quam in illis inuadendis præſtarent, eadem etiam ratione ipſis quoque idem, quod [*ipſorum*] aduerſariis, euenturum, [*& eodem modo ipſos ab aliis territum iri, quo alios ipſi terrere conſueuiſſent.*] Dicebat etiam ſe illud probè ſcire, Syracuſanos, ſi Athenienſium claſſi ex improuiſo obuiam ire auderent, propter huiuſmodi [*repentinum audaciæ facinus,*] illis conſternatis, plus profecturos, quàm Athenienſes propter [*ſuam rei nauticæ*] ſcientiam, Syracuſanorum im[illegible]ritiæ obfuturos. Hortabatur igitur [*Syrac[illegible]os,*] vt rei nauticæ periculum facere[illegible] [*eam tentare*] reformidarent. His autem & Gylippi, & Hermocratis, & ſi cuius alterius, adhortationibus inducti Syracuſani, animum ad nauale prœlium appulerunt, & naues inſtruere cœperunt. Gylippus verò, poſtquàm claſſis inſtructa fuit, omnes pedeſtres

copias

copias sub noctem eduxit, & ipse quidem à terra munitiones in Plemmyrio extructas aggressurus erat. Syracusanorum verò triremes vno, eodemq; tempore, ex composito, [*idem à mari factura erant, quæ*] aduersus [*hostem*] ex magno portu quinque, & triginta nauigabant. Ex minore verò (vbi etiam erant ipsorum naualia) quinque, & quadraginta [*veniebant.*] Circumuehebantur autem, eo consilio, vt se coniungerent cum illis [*nauibus,*] quæ intus, [*&* *in ipso magno portu*] erant, & simul Plemmyrium inuaderent, vt Athenienses vtrinque turbarentur. Sed Athenienses, cùm sexaginta naues aduersus [*hostilem classem*] celeriter instruxissent, [*& militibus armatis impleuissent, harum*] quinque, & viginti nauale prœlium commiserũt cum illis quinque, & triginta Syracusanorum [*nauibus,*] quæ erãt in magno portu. Cũ reliquis verò obuiam iuerunt illis, quæ ex naualibus circumuehebantur. Statim autem ante magni portus ostium confligere cœperunt, & diu alteri alteris restiterunt, quòd hi quidem [*in portum*] per vim ingredi conarentur, illi verò [*illorum introitum*] impedire [*niterentur.*] Interea verò, cùm Athenienses, qui erant in Plemmyrio, ad mare descendissent, & animos ad pugnam naualem intentos haberent, Gylippus prima luce [*illorum*] munitiones repẽtè inuasit. Ac primùm [*quidem è tribus*] maximam cepit, deinde verò & [*reliquas*] duas minores. custodes enim [*illarum,*] cùm maximam [*munitionem*] facilè captam animaduertissent, [*in illis remanere, ac hostis impetum*] sustinere non sustinuerunt. Atque ex prima quidem munitione, quæ capta fuit, homines, quotquot & in nauigia, & in quandam onerariam nauem confugerant, ægrè in [*sua*] castra se receperunt. Cùm enim Syracusani cum suis nauibus, quas in magno portu ha-

bebant, nauali prœlio superiores essent, vna [*illorum*] velox triremis ipsos insequebatur. Dum autem hæ duæ munitiones caperentur, interea & Syracusani iam [*prœlio nauali*] vincebantur, & qui ex his [*munitionibus*] fugiebant, faciliùs prætervecti sunt, [*& hostis insequentis manus, periculumq́ deuitarunt.*] Nam Syracusanorum naues, quæ ante [*magni portus*] ostium pugnabant, cùm Atheniensium naues per vim loco pepulissent, nullo ordine in [*portum*] nauigabant, &, quòd propter cõfusionem inter se colliderentur, victoriam Atheniensibus præbuerunt. Nam [*Athenienses*] & has in fugam verterunt, & illas, à quibus initiò in ipso portu superati fuerant. Atque vndecim quidem Syracusanorum naues depresserunt, & maiorem hominum partem interfecerunt, exceptis illis, qui erant in tribus nauibus, quos viuos ceperunt. Ipsorum verò [*Atheniensium*] tres naues profligatæ fuerũt. Cùm autem Syracusanorum naufragia subduxissent, & trophæum erexissent in parua insula ante Plemmyrium sita, in sua castra redierunt. Atque Syracusani in prœlio quidem nauali rem ita gesserunt: at munitiones in Plemmyrio sitas habebant [*in sua potestate,*] & tria ipsarum trophæa statuerunt. Et è duabus quidem munitionibus posteriùs captis alteram diruerunt, duas verò [*reliquas*] refecerunt, & imposito præsidio tuebantur. In hac autem istarum munitionum expugnatione multi perierunt, viuiq́ue [*multi*] capti fuerunt. Præterea & vniuersa pecunia, quæ ingens erat, capta fuit. Quòd enim Athenienses his munitionibus v[illegible]erentur, multa quidem negotiatorum pecunia, & frumentum inerat, multa etiam trierarcharum [*pecunia, aliæq́ res.*] siquidem & quadraginta triremium vela, & cætera [*nauium*] instrumenta illic relicta fuerant,

& tres

& tres triremes subductæ. Hæc autem Plemmyrij expugnatio Atheniensium copias maximè, ac in primis afflixit. Nec enim commeatus [*in castra*] tutò amplius importari poterant (nam Syracusani, qui cum suis nauibus illic stationem aduersus [*ipsos*] habebant, [*eos illuc importari*] prohibebant) iamque importabantur prœlio commisso, [*& sine prælio nihil importari poterat.*] Atque cæteris etiam in rebus [*hæc Plemmyrij expugnatio*] terrorem, animiq; demissionem exercitui attulit. Postea verò Syracusani naues duodecim cum Agatharcho Syracusano ipsarum præfecto miserunt. Atque harum vna quidem in Peloponnesum iuit, legatos vehens, qui rerum suarum statum, & spem, quam [*de propulsandis hostibus*] concepissent, [*Peloponnesiis*] declararent, & [*ipsos*] ad bellum illic [*aduersus Athenienses*] multo acriùs, [*quàm antè,*] administrandum incitarét. Cæteræ verò vndecim naues Italiam versus nauigarunt, quòd audissent naues pecunia onustas ad Athenienses cursum tenere. Has autem naues, [*Syracusanæ*] nactæ, plerasque corruperunt, & materiam ad ædificandas naues idoneam, quę Atheniensibus erat præparata, in Cauloniatide concremarũt. Postea verò ad Locros iuerunt. Et cùm [*illic*] in statione essent, vna oneraria nauis ex Peloponneso, Thespiensium grauis armaturæ milites vehens, [*illuc*] appulit. Syracusani autem his in suas naues receptis, domum redire cœperunt. Sed Athenienses, qui cum viginti nauibus ad Megara stationem habebant, cùm ipsos obseruassent, vnam quidé [*illorum*] nauem cum ipsis viris interceperunt, cæteras verò [*capere*] non potuerunt: sed Syracusas elapsæ sunt. Quin etiã in ipso portu leue certamẽ commissum est pro vallis, quos Syracusani ante vetera naualia in mari defixerant, vt ipsorũ naues intra [*host.*]

ſtationẽ haberent, vtq; Athenienſes, ſi contra [*Syracuſanos*] nauigarẽt, [*ipſis*] nocere non poſſent, cùm [*in ipſos*] impreſſionem facerent. Athenienſes enim cùm ad hos [*vallos*] admouiſſent ingentem nauẽ, quæ decem millia Sarcinarum ferre poterat, & ligneas turres habebat, & pluteis munita erat, vallos ex nauiculis religatos circũagebant, fractosq; conuellebant, & vrinantes educebant quos ſerra ſecabant. Syracuſani verò ex naualibus illos miſſilibus petebant, illi verò viciſſim ex oneraria naui tela [*in ipſos*] iaciebant. Ad extremum autem Athenienſes magnam vallorum partem euulſerunt. Sed omnium vallorum, qui [*in mari*] defixi erant, illi qui [*ſub aquis*] latebant, maximum negotium [*Athenienſibus*] faceſſebant. Nam [*Syracuſani*] nonnullos vallos ſupra aquam non eminentes defixerant. Quare periculoſum erat [*illuc*] accedere, ne quis, re non præuiſa, nauem [*in vallum*] vt in ſcopulum impingeret. Sed hos quoque [*vallos,*] vrinatores mercede [*ſolicitati,*] aquam ſubeuntes, ſerra ſecabant, ſectoſque educebant. Syracuſani tamen [*alios*] vallos rurſus defixerunt. Multas etiam alias nocendi rationes alteri aduerſus alteros excogitabant, vt inter vicinos exercitus, & caſtra oppoſita habentes fieri credibile eſt, & leuia prœlia committebant, & nihil intentatum relinquebant. Præterea Syracuſani legatos ex Corinthiis, & Ambraciotis, & Lacedæmoniis [*delectos,*] in [*diuerſas Siciliæ*] ciuitates miſerũt, vt & de Plemmyrio ca[illegible] & de nauali pugna, in qua non tam hoſti[illegible] viribus, quàm ſua confuſione ſup[illegible]ent, nuntios afferrent. Simul etiam vt cæterarum rerum ſtatum declararent, & ſe [*de felici ſucceſſu bonam*] ſpem habere [*ſignificarent,*] vtque [*ciuitates illas*] rogarent, vt coniunctis viribus, claſſe pariter, ac peditatu,

opem

opem [*sibi*] aduersus ipsos [*Athenienses*] ferrent. quòd & Athenienses cum aliis copiis expectarentur, [*quas in Siciliam breui ducturi essent,*] quòd si ipsi præsentem illorum exercitum maturè, prius [*quàm aliæ copiæ venirent,*] profligarent, debellatum iri. Atque illi quidem, qui erant in Sicilia, hæc agebant. Demosthenes verò, postquàm exercitum collegit, cum quo in Siciliam ad opem suis ferendam erat traiecturus, ex Ægina soluens, in Peloponnesum nauigauit, & cum Charicle, & triginta Atheniensium nauibus se coniunxit. Nonnullis etiam Argiuorum militibus in naues assumptis, agrum Laconicum petierunt. Ac primum quidem Epidauri Limeræ agrum in quadam parte vastarũt, deinde [*verò*] appulsi ad agri Laconici oram, quę est è regione Cytherorum, vbi est Apollinis templum, nonnulla illius agri loca vastarunt, & quendam locum Isthmo similem muniuerunt, vt & Lacedęmoniorum seruitia illuc transfugerent, & inde latrones, vt ex Pylo, prædatum irent. Atque Demosthenes quidem, postquàm cum locũ muro complexus muniuit, in Corcyram traiecit, vt assumptis illius regionis sociis, in Siciliam quàm celerrimè nauigaret. Charicles verò [*illic*] permansit, donec [*Demosthenes*] illum locum muniuisset, & præsidio illic relicto, postea & ipse cum triginta nauibus se domum recepit, & Argiui simul [*abierunt.*] Hac eadem æstate, ex Thracibus etiam machærophoris, [illegible] sunt ex Diaco genere, [*quiq; Dij vocãtur,*] mille, ac tre[illegible]nti peltati Athenas venerunt, quos in Siciliam cum D[illegible]ne nauigare oportuerat. Athenienses verò, quòd seriùs, [*& post Demosthenis discessum*] venissent, ipsos in Thraciam, vnde venerant, remittere statuerunt. Nam eos retinere illius belli causa, quod ex Decelea gerebatur, sumptuo-

ſum videbatur. Eorùm enim ſinguli quotidie ſingulas drachmas accipiebant. Decelea enim, poſtquàm primùm quidem hac æſtate ab vniuerſis [*Lacedæmoniorum*] copiis munita eſt, deinde verò inſeſſa eſt præſidiis, quæ à ciuitatibus mittebantur, quæ certo temporum ſpatio alia aliis per vices ſuccedentia agrum [*Atticum*] inuadebant, [*ac infeſtabant*,] Athenienſes magnis detrimentis affecit. & in primis res [*illorum*] afflixit & pecuniarum direptione, & hominū interitu. Nam antè quidē irruptiones, quæ [*ab hoſtibus in Atticam*] fiebāt, quòd non diuturnæ eſſent, nō impediebant [*Athenienſes*] ne reliqua anni parte fructus ex agro ſuo perciperent. Tunc verò, quòd [*hoſtes agrum Atticum*] continenter obſiderent, & interdum quidem cum magnis copiis [*eum*] inuaderent, interdum verò cogente neceſſitate par præſidium regionem incurſionibus infeſtaret, & prædas ageret, & Agis Lacedæmoniorum Rex adeſſet, (qui non negligenter bellum adminiſtrabat) Athenienſes magnis detrimētis afficiebantur. Nam & vniuerſo agro [*circum vrbem iacente*] priuati erant, & ſeruitiorū amplius, quàm viginti millia ad hoſtes tranſierant, horumque magna pars manuarias artes exercebat. Oues etiam omnes amiſſę erant, & boues. Et equi, quòd ab equitibus tum ad Deceleam excurſiones facientibus, tum [*omnem circumcirca*] regionem tutantibus, quotidie agitarentur, partim quidem claudi fiebant) quòd in aſpero ſolo, [illegible]uibusque laboribus aſſiduè vexarentur, par[illegible] verò ſauciabantur. Et commeatus, qui ex Eubœa tōportabantur, cùm prius ex Oropo, itinere terreſtri, per Deceleam citiùs comportarentur, circum Sunium, itinere maritimo, magnis ſumptibus [*in vrbem*] importabantur. Et [*cæteris etiam*] omnibus

rebus

rebus aduectitiis æquè, [*ac ipsis commeatibus*] ciuitas indigebat, & quæ prius vrbs erat, tunc in castellum commutata fuerat, [*vt non amplius vrbs: at potius quoddam castellum ab hostibus obsessum esse videretur.*] Athenienses enim, quòd interdiu quidem excubias ad murorum pinnas per vices agerent, noctu verò, & vniuersi, præter equites, partim quidem in statione, vbi arma in promtu habebãt, partim verò, supra muros, æstate pariter, & hyeme. [*excubias*] agerent, ærumnis conficiebantur. Sed illud potissimùm ipsos premebat, quòd duo bella simul sustinerent. Atque eò peruicaciæ progressi sunt, quam nullus credidisset, si prius [*eam*] audisset, quàm ad eam illi deuenissent. Nam [*profectò nullus credidisset*] ipsos à Peloponnesiis munitione circunsessos, tamen ne sic quidem ex Sicilia decedere [*voluisse*:] sed illic eodem modo vicissim obsidere Syracusas, vrbem, ipsam per se Athenis non inferiorem, adeoque Græcorum opinionem fefellisse, quam huius belli initio de ipsorum potentia, & audacia conceperant. Nam alij quidem annum, alij verò biennium, alij etiam triennium, nullus verò diutius eos bellum toleraturos putabat, si Pelopõnesij irruptionem in [*ipsorum*] agrum fecissent. [*Nullus verò credidisset ipsos tandiu bellum toleraturos, & adeò audaces futuros,*] vt anno decimo septimo post primam irruptionem [*in agrum Atticum factam,*] in Siciliam proficiscerentur, hoc bello [*domestico*] iam prorsus attriti, & alterum bellũ prætereà susciperent, non leuius priore, quod à Pelopõnesiis illatũ iam sustinebant. Propter quæ [*bella,*] & multa detrimenta, quæ à Decelea tunc accipiebãt, simul etiam propter alios magnos sumptus, quos pro variis occasionibus, quæ occurrebãt, facere cogebantur, ad maximam pecuniæ inopiam

redacti sunt. Et per id tempus tributi loco vicesimam mercium, quæ mari vehebantur, populis imperio suo subiectis imperarunt, sperantes se maiorem pecuniæ vim hac ratione confecturos. Nam impensæ quidem non æquales antè: sed longè maiores fiebant, quo etiam maius bellum existebat. Prouentus verò, [*& vectigalia quotidie*] amittebantur. Thraces igitur, qui ad Demosthenem non satis maturè venerant, propter præsentem inopiam pecuniæ, quam consumere nolebant, statim dimiserunt, eosque deducendi negotium Diitrephi dederunt, eique præceperunt, vt in ipsa præteruectione (nam per Euripum transibant) hostibus etiam, si qua ratione [*Thraces illis nocere*] possent, illorum opera vsus noceret. Hic autem ipsos ad Tanagram eduxit, & prædæ nonnihil raptim egit, & sub vesperum ex Chalcide Eubœæ traiecit Euripũ. Ipsosque in Bœotiam expositos aduersus Mycalessum duxit. Et illam quidem noctem ad Mercurij fanũ clàm [*hostibus*] subsidens transegit. (Hoc autem à Mycalesso distat sexdecim circiter stadia.) Sed prima statim luce vrbem, quæ ampla erat, inuasit. Quòd autem homines custodum præsidio nudatos inuasisset, ac eos, qui non suspicabantur vllos vnquam tantum iter à mari in loca mediterranea facturos, vt se inuaderent, [*eam*] cepit, quòd murus infirmus esset, & partim quidem collapsus, partim verò humiliter ædificatus, simul etiam quòd portæ propter [*incolarum*] securitatẽ essent apertæ. Thraces igitur in hanc vrbem irruentes, & priuatas, & sacras ædes diripiebant, & ipsos homines interficiebant, non senili, non iuuenili ætati parcentes: sed omnes, vt in vnum quenque deinceps incidebant, & pueros, & fœminas interficiẽtes; quinetiam præterea iumenta, & quascunque alias animantes

mates vidiſſent. Nam Thracum gens,(quales eſſe ſolent nationes maximè barbaræ) quum fiduciam animo concepit, [*nec vllo modo ſibi timet:*] cædis eſt auidiſſima. Quare cùm alia perturbatio non exigua tunc extitit [*in hac vrbe,*] tum etiàm omne cædis genus. Nam irruentes etiam in puerorum ludum (qui maximus illic erat, & pueri [*in eum*] modò erant ingreſſi) omnes conciderunt. Atque iſta clades vniuerſæ ciuitati adeò grauis adeoque inopinata contigit, vt nullam aliam hac grauiorem, & magis inopinatam acceperit. Thebani verò, cùm [*rem*] cognouiſſent, ad opem [*vrbi*] ferendam accurrerunt, & nacti Thraces iam non longè progreſſos, & prædam [*ipſis*] eripuerunt, ipſoſque perterritos perſequi cœperunt ad Euripum vſque, & [*ad*] mare, vbi ſtabant ipſorum naues, quæ [*ipſos*] vexerant. Et ipſorum plurimos, dum [*naues*] conſcenderent, neque natandi peritos, interfecerunt. Qui verò in nauibus erant, cum vidiſſent ea, quæ in terra gerebantur, naues extra [*Euripi*] pontem, [*mariſq; fauces* in altum eduxerunt. Nam in alio receptu, [*& in cætero itinere, quod antè confecerant, dum ad ſuas naues ſeſe reciperent,*] Thraces non incompoſitè aduerſus Thebanorum equitatum, qui primus [*ipſos*] inuaſerat, procurrētes, & conglobati, ordinem patrio more ſeruantes, ſeſe defendebant. Et pauci ipſorum propterea perierunt, quædam etiam [*ipſorum*] pars, quæ in vrbe, dum prædaretur, deprehēſa fuerat, interiit. In ſumma verò, ex mille, & trecentis Thracibus, omnino ducentī, & quinquaginta ceciderunt. Ex Thebanis verò, & aliis, qui ad opem [*Mycaleſſiis*] ferendam conuenerant, viginti circiter, tam equites, quàm ſimul grauis armaturæ milites, vnà cum Scirphonda Thebano, vno ex Bœotarchis, [*à Thracibus*] interfecti fuerunt.

Mycalessiorum verò pars quædam absumpta fuit. Atque hic quidem fuit exitus cladis, quam Mycalessus accepit, quæ pro [*ciuitatis*] magnitudine non minus est deploranda, quàm vlla alia, quæ in hoc bello acciderit. Demosthenes verò tunc Corcyra soluens, post illam [*Decelcæ*] munitionem in agro Laconico factam, onerariam nauem in agri Elei Phia in statione nactus, in qua grauis armaturę milites Corinthij in Siciliam erant traiecturi, ipsam quidem corrupit, viri verò elapsi, & mox aliam [*onerariam nauem*] nacti, [*eo*] transmiserunt. Postea verò Demosthenes in Zacynthum profectus, & [*in*] Cephalleniam, [*illinc*] grauis armaturæ milites assumpsit, & Messeniorum [*partem*] Naupacto accersiuit, atque in oppositam Acarnaniæ cõtinentem traiecit; & Alyziam, & Anactorium, quod ipsi [*Athenienses*] tenebant. Ipsi autem circum hæc loca agitanti occurrit Eurymedon ex Sicilia remeans, qui tunc, hyeme cum pecunia, quam ad exercitum ferebat; [*illuc*] missus fuerat. Hic autem [*ipsi*] nuntiauit cùm alia, [*quæ viderat,*] tum etiam se, dum iam esset in ipso nauigationis cursu, audisse Plemmyrium à Syracusanis receptum. Prçterea Conon etiam, qui Naupacto præerat, ad ipsos venit, nuntiaturus, quinque & viginti Corinthiorum naues, quæ in statione sibi opposita stabant, neque finito bello [*illinc*] discedere, & prœlium nauale commissuras esse. Ipsos igitur naues [*ad se*] mittere iubebat, quòd cùm suis duodeuiginti [*nauibus*] impares essent ad confligendũ cum hostium quinque, & viginti [*nauibus.*] Demosthenes igitur, & Eurymedon, decem velocissimas ex iis, quas ipsi habebant, cum ipso Conone miserunt ad illas, quæ Naupacti erant. Ipsi verò res ad illam expeditionem necessarias apparabant, copiasque cogebant.

bant. Atq; Eurymedon quidem in Corcyram profectus iudit ipsos [*Corcyræos*] instruere quindecim naues: & grauis armaturæ milites delegit. (nam auersus [*ab instituto nauigationis cursu, quo Athenas petebat, eoq́; interrupto, ac repressò.*] iam vnà cum Demosthene imperium gerebat, [*bellumq́; administrabat,*] quemadmodum etiam delectus fuerat, [*vt in hoc bello Siculo administrando ipsius collega esset.*]) Demosthenes verò ex locis, quæ circum Acarnaniam erant, funditores, & iaculatores coëgit. At Syracusanorum legati qui tunc, post Plemmyrium expugnatum, [*varias Syciliæ*] ciuitates adierant, cùm [*quod petierant, ipsis*] persuasissent, & copias, quas collegerant, [*Syracusas*] essent ducturi, Nicias, qui [*rem*] præsenserat, mittit ad illos Siculos, qui trásitum tenebant, & cùm ad Centoripas, & Alicycæos, tum etiam ad alios socios, ne patiantur hostes per suos fines iter facere: sed [*eos*] congregati transire prohibeant nec enim eos alia via transire conaturos. Agrigentini enim iter [*ipsis*] per suum agrum dare nolebant. Cùm autem Sicilienses iam iter facerent, Siculi, quemadmodum ab Atheniensibus orabantur, tribus in locis insidias collocarunt, & illos incautos, ac ex improuiso aggressi, ad octingentos ferme occiderunt, omnesque legatos, præter vnum Corinthium. Hic verò eos, qui elapsi sunt ad mille, & quingentos, Syracusas deduxit. Per eosdem dies, Camarinæi etiam, qui opem ipsis [*Syracusanis*] ferebant, quingenti grauis armaturæ milites, & trecenti iaculatores, totidemque sagittarij, [*Syracusas*] peruenerunt. Miserunt & Geloi copias ad quinque naues explendas, & iaculatores quadringentos, & equites ducentos. Iam enim omnis propemodum Sicilia, præter Agrigentinos (isti enim in partibus non erant) cæteri

verò conſpiratione facta, cùm hactenus [*belli euentum*] circunſpicientes expectaſſent, Syracuſanis auxilium aduerſus Athenienſes ferebant. Atque Syracuſani quidem, quòd cladem iſtam apud Siculos accepiſſent, ab Athenienſibus protinus inuadendis abſtinuerunt. Demoſthenes verò, & Eurymedon, cùm exercitus ex Corcyra, & ex continente collectus iam paratus eſſet, cum vniuerſis copiis Ionium [*mare*] traiecerunt, [*& appulerunt*] ad promontorium Iapygiam. Hinc verò profecti, ad Chęradas Iapigiæ inſulas appulerunt. Et paucos quoſdam Iapygũ iaculatores Meſſapiæ gentis, numero centum, & quinquaginta in naues impoſuerunt. Et renouata vetuſta quadam amicitia cum Arta illius loci principe, qui etiam iaculatores iſtos ipſis præbuerat, ad Metapontium Italiæ [*vrbem*] appulerunt. Cùm autem Metapontinos induxiſſent ad ſecum mittendos ex ſocietatis iure trecentos iaculatores, & dúas triremes, his in naues receptis, in agrum Thurium prætervecti ſunt, ibiq; deprehenderunt Athenienſium aduerſarios per ſeditionem nuper eiectos. Quòniam autem volebant, omnibus copiis in vnum ibi contractis, recognoſcere ſi quis relictus eſſet, ſimul etiam Thuriis perſuadere, vt quàm alacerrimè ad eandem militiam ſecũ proficiſcerentur, & (quãdo eò fortunæ veniſſent) eoſdem pro hoſtibus, & pro amicis haberent, quos Athenienſes haberent, in agro Thurio ſubſederũt, atque in harum rerum peragendarum curam incubuerunt. Peloponneſij verò & qui in quinque, & viginti nauibus erant, qui onerariarum nauium in Siciliam tendentium cauſa habebant ſtationes oppoſitas nauibus, quæ erant Naupacti, ſub idẽ tempus ſeſe ad nauale prœlium præpararunt, aliiſque nauibus præter eas, quas iam paratas habebant, inſtructis,

ſtructis, adeò vt Atticis paulo pauciores eſſent, ad Erineum Achaiæ [*oppidum*] in agro Rhypico ſitum appulſi ſtationem habuerunt. Quoniam autem locus ille, in quo ſtationem habebant, in lunæ ſpeciē curuatus erat, peditatus quidem tum Corinthiorum, tum ſociorum indigenarum, qui ad operā [*ſuis*] ferendam conuenerat, vtrinque in eminentibus promōtoriis diſpoſitus erat. Naues verò medium [*ſpatium*] tenebant obſtructum. Polyanthes autem Corinthius huius claſſis erat præfectus. Athenienſes verò cum tribus, & triginta nauibus, quarum dux erat Diphilus, Naupacto ſoluentes: aduerſus ipſos contenderunt. Et Corinthij principiò quidem quieuêre: poſtea [*verò,*] cùm ipſis ſignum datum fuiſſet, & tempus idoneum adeſſe viſum eſſet, magno cum impetu Athenienſibus obuiam iuerunt, & prœlium committere cœperunt. Et diu alteri alteris reſtiterunt. Et Corinthiorum quidem tres naues profligatæ fuerunt. Athenienſium verò nulla quidem prorſus eſt depreſſa: ſed ſeptem ad nauigandū inutiles factæ ſunt, quòd Corinthiarum nauium (quæ hac ipſa de cauſa, craſſiora ligna ab vtraque proræ parte aurium inſtar prominentia habebant) aduerſis proris petitæ, & in ipſis frontibus, vbi nullum eſt remigium, perruptæ fuiſſent. Cùm autem prœlium commiſiſſent ancipiti quidem marte, & ita, vt vtrique victoriam ſibi vendicarent, quia tamen Athenienſes naufragiis ſunt potiti, tum quòd ventus in altum ea propuliſſet, tum etiam quòd Corinthij ſuum agmen aduerſus ipſos non amplius ducerent, alteri ab alteris direpti ſunt, & neutri alteros perſequuti, nec vlli ex alterutris capti. Nam Corinthij, & Pelopōneſij facilè euadebant, quia prœlium prope terram committebant. Athenienſium verò nulla nauis eſt

depressa. Cùm autem Athenienses se Naupactum recepissent, Corinthij statim trophæum vt victores erexerunt, quòd plures hostilium nauium ad nauigationem inutiles reddidissent. Se enim propter hoc non superatos putabant, propter quod neutri se victores fuisse [*ducebant.*] Nam & Corinthij se victores fuisse duxissent, nisi longè victi fuissent, & Athenienses existimassent se victos fuisse, nisi longè vicissent. Cùm autem Peloponnesij discessissent, & peditatus dilapsus esset, Athenienses & ipsi tanquam victores trophæum in Achaia statuerunt. Aberant autem ab Erineo, vbi Corinthij suæ classis stationem habebant, viginti ferme stadiis. Atque pugna quidem naualis hunc exitum habuit. Demosthenes verò, & Eurymedon, postquàm Thurij parati fuerunt ad illius militiæ societatem sequendam cum septingentis grauis armaturæ militibus, & trecentis iaculatoribus, classem quidem in oram Crotoniatidem præteruehi iusserunt: ipsi verò peditatum omnem, quem prius ad fluuium Sybarin recensuerant, per agrum Thuriū duxerunt. Cùm autem ad Hyliam fluuium peruenissent, & Crotoniatæ ad eos præmisissent, qui dicerent præter voluntatem suam fore si per suum agrum [*ipsorum*] exercitus transiret, ad mare descenderunt, & ad Hyliæ ostium pernoctarunt, & naues in eundem locum ipsis obuiam venerunt, [*vt ad ipsos recipiendos, vehendosq́, prastò essent.*] Postridie verò, cùm [*eas*] conscendissent, abierunt, & ad vrbes, præterquàm Locrorum, appellebant, donec ad agri Rhegini Petram peruenerunt. Syracusani verò, cùm interea ipsos contra se venire audissent, belli fortunam classe rursus experiri voluerunt, alioque peditatus apparatu, quem hac ipsa de causa collegerant, quòd ipsos, [*ac nouorum hostium aduentum*]

tum] præuertere cuperent. Instruxerunt autem classem cùm aliis rebus ita, vt ex superiore nauali prœlio didicerant se fore meliore conditione, tum etiam nauium proris, quas decurtarunt, & firmiores reddiderunt, & proris imposuerunt crassas epotidas, [*id est, ligna, quæ ex proris vt quædam aures hinc, inde prominent, inter quæ rostrum est collocatum.*] iisq; tigna iunxerunt & intus, & extra, quæ vsque ad nauium latera spatio ferè senûm cubitorum pertingerent, ad maiorem eorum firmitudinem quo modo & Corinthij aduersus naues, quæ ad Naupactũ erant, suarum proris instructis pugnauerant. Existimarunt enim Syracusani aduersus Atheniensiũ naues (quæ non eodem modo aduersus [*Syracusanorum naues*] erant ædificatæ: sed à prora [*partes*] graciles, [*ac infirmas*] habebant, quòd ipsi [*Athenienses*] non tam aduersis proris, quam nauibus circumactis [*in hostilium nauium latera*] incurrere consueuissent) se non deteriore conditione futuros, & nauale prœlium, quod in magno portu à multis nauibus in non magno [*spatio*] committendum erat, à se facturum [*putarunt.*] Se enim aduersis proris incurrentes, diffracturos ipsorum proras, quòd solidis, crassisque rostris in vacuas, ac infirmas [*ipsarum prorarum partes*] incursuri essent. Atheniensibus verò in angusto loci spatio nullam fore facultatem aut naues ad se circumueniendos circumagendi, aut eas per mediam suam classem educendi, qua artificij parte potissimùm [*illi*] confidebant. Se enim pro viribus hoc quidem præstituros, vt nullam [*ipsis*] per mediam suam classem transeundi facultatem darent, illud verò ab ipsis loci angustiis præstitum iri, quæ [*illos*] impeditura essent ne naues circumagerent, [*iisque circumactis se circumuenirent, ac impressione vndique in suas naues facta, se profligarent.*] Quod autem prius

gubernatorum inscitia contigisse videbatur, vt aduersis proris [*cum hostibus*] confligerent, [*quasi propter pugnæ naualis imperitiam suas naues circumagere, hostiumq́; classem à latere aggredi nesciuissent,*] se hoc ipso potissimùm, [*hocq́; prælij genere consultò sperabāt*] vsuros. Hac enim ratione se optima conditione futuros. Atheniensibus enim, si [*à se*] propellerentur, non fore facultatem retrocedendi aliò, nisi ad terram, idque exiguo [*internallo à mari distantem,*] & in exiguum [*loci spatium,*] iuxta sua ipsorum castra. Cætero verò portu se potituros: at ipsos [*hostes,*] sicubi premerentur, confertos in exiguū [*spatium,*] & omnes in eundem [*locum*] inter se concurrentes perturbatum iri. (Quod etiam in omnibus naualibus prœliis plurimum Atheniensibus obfuit, quòd ipsis in omnem portum, vt Syracusanis, retrocedere non liceret.) In apertum verò mare nauibus circumactis euadendi facultatem nō habituros, quòd penes se futurum esset & à pelago incursionem [*in illos*] facere, & [*illinc ad sua castra*] retrocedere, præcipuè verò quòd Plemmyrium ipsis infestum esset futurum, simul etiam quòd portus ostium nō amplum esset. Syracusani [*igitur*] cùm hæc excogitassent, & pristinæ disciplinæ, atque virtuti addidissent, simul etiam cùm ex superiore nauali prœlio maiorem fidentiam iam concepissent, pedestribus, simul & maritimis copiis [*Athenienses*] aggrediuntur. Et peditatum quidem Gylippus paulo prius ex vrbe eductum admouit ad Atheniensium munitionem, ab ea parte, qua prospectus in vrbem patebat. Item qui apud Olympieum erant, cùm grauis armaturæ milites, qui illic erant, tum equites, & leuis armatura Syracusanorum, ad [*eandem*] munitionem ab altera parte accesserunt. Postea verò confestim Syracusanorum, sociorumque naues

prodi-

prodierunt. Athenienſes verò primùm quidē eos cum ſolo peditatu[*belli fortunam*]tentaturos exiſtimabant, ſed cùm naues quoque ſubitò contra [*ſe*] venientes vidiſſent, perturbati ſunt. Et alij quidem ſupra munitiones, & ante munitiones acie inſtructa ſteterunt aduerſus[*hoſtes*]accedētes. Athenienſium verò alij aduerſus equites, & iaculatores multos, qui partim ex Olympieo, partim ex aliis locis extra [*Olympieum, vrbemq;*] ſitis, magna celeritate veniebant, prodierunt: alij verò naues inſtruebant, ſimul etiam ad littus ad opem [*ſuis*] ferendam accurrebant. Poſtquàm autem inſtructæ fuerunt, quinque, & ſeptuaginta naues aduerſus [*hoſtem*] in altum duxerunt. Syracuſanorum verò[*naues*]erant circiter octoginta. Cùm autem ad multum illius diei ſpatium [*vtrique*] mutuis incurſionibus ſe petiiſſent, & [*alteri ab alteris viciſſim*]repulſi fuiſſent, & vtrique virtutis hoſtilis periculum mutuò feciſſent, & neutri aliquo[*præclaro, ac*]memoratu digno facinore edito victoriam ab aduerſariis reportare potuiſſent, (niſi quòd Syracuſani vnam, aut alteram Athenienſium nauem depreſſerunt) [*alteri ab alteris*] dirempti diſceſſerunt. Et peditatus ſimul à munitionibus [*Athenienſium*] abſceſſit. Poſtridie verò Syracuſani quidem quieuerunt, nullo modo declarātes quidnam eſſent acturi. Nicias verò cernens nauale prœlium æquo marte commiſſum fuiſſe, & exiſtimans ipſos rurſus [*idem*] tentaturos, trierarchos ad naues reficiendas adegit, ſi qua damnum aliquod accepiſſet, & onerarias produxit, [*atq; collocauit*]ante ſuum vallū, quod ab ipſis, portus concluſi loco, ante naues in mari defixum fuerat. onerarias verò binûm circiter iugerûm ſpatio [*inter ſe*]diſtantes collocauit, vt, ſi qua nauis [*ab hoſte perſequente*]premeretur[*ipſi*]tutū eſſet refugium,

& rursus per otium exeundi facultas. Athenienses autem in his apparandis totum diem ad noctem vsque consumpserunt. Postridie verò Syracusani maturiùs quidem, [*quàm antè*;] sed tamen eodem & peditatus, & classis conatu cum Atheniensibus conflixerunt. Cùm autem aduersis nauibus se mutuò oppugnare cœpissent, eodẽ modo rursus magnam illius diei partem se inuicem lacessendo consumpserunt, donec Ariston Pyrrichi [*filius*,] Corinthius, omnium, qui cum Syracusanis erant, optimus gubernator, suasit [*primis*] suæ classis ducibus, vt mitterent ad eos, quibus in vrbe [*huius rei*] cura commissa erat, qui imperarent[*ipsis*,] vt quàm celerrimè rerum venalium forum mutarent, & [*res venales*]ad mare transferrent, & quæcunq; quis esculenta haberet, omnes cogerent[*hæc*]illuc ferre, & vendere, vt nautæ illic, [*in littus a suis ducibus*]expositi, statim iuxta naues pranderent, & intra breue[*temporis spatium*]rursus idque eodem die, Athenienses nihil huiusmodi expectantes aggrederentur. Atque hi quidem[*huius verbis*] adducti nũtium [*in vrbem*] miserunt, & mercatus apparatus est. Et Syracusani repentè in puppim remigantes, [*& cessim euntes*,]vrbem versus nauigando se receperunt. Et statim exscensu [*è nauibus in terram*] facto, ibi prandium sumpserunt. Athenienses verò existimantes ipsos, vt[*a se*] victos, ad suam vrbem in puppim remigantes sese recipere, per otium [*in littus ex nauibus*] egressi, cùm ad alia, tum ad prandium expediendum se contulerunt, quòd nullum nauale prœlium amplius eo die se commissuros putarent. At Syracusani repentè nauibus instructis [*in eos*]rursus inuehuntur. Illi verò magno cũ tumultu, & plerique ieiuni, nullo ordine[*naues*]conscenderunt, & ægrè tandem obuiam [*ipsis*] ierunt. Et

cùm

cùm aliquandiu sibi cauétes, à se mutuò [*pugna lacessendis*] abstinuissent, postea placuit Atheniensibus non diutius ibi cunctari: sed quàm celerrimè [*hostes*] aggredi, ne sua ipsorum culpa, [*inedia, &*] lassitudine[*confecti ab ipsis superarentur, atque*] caperentur. Quamobrem dato signo ingruentes pugnare cœperunt. Syracusani verò [*illorum impetum*] excipientes,[*eos*]propulsabant & aduersis [*suarum*] nauium proris vtentes, (quemadmodum [*facere*] statuerant) quas ita parauerant, vt ad incursiones *in hostilem classem*] faciendas essent idoneæ, lacerabant Atheniensium naues in magna proratum parte, vbi nullum erat remigium. Et qui ex tabulatis ipsos iaculis petebant, Atheniensibus vehementer nocebant. Sed longè magis[*eos infestabant*]illi Syracusani, qui exiguis nauigiis circumuehebantur, & [*ordines, ac*]seriem remorū hostilium nauium subibant, & ad[*earum*]latera prætervehebantur, & ex ipsis [*nauigiis*] in [*Atheniensium*] nautas missilia iaciebant. Tandem autem Syracusani totis viribus hoc modo pugnantes vicerunt. Athenienses verò in fugam versi per onerariarū nauium præsidium in suam stationem confugerunt. Syracusanorum verò naues [*hostem*] insequutæ sunt vsque ad illas onerarias naues, deinde antennæ, quæ ex onerariis nauibus, in [*ipso hostilis stationis*] introitu, altius sublatæ stabant vnde[*plumbei*]delphines [*ad demergendas subeuntes naues*]pendebant, ipsos [*vlterius progredi*]prohibuerunt. Duę verò Syracusanorum naues, victoria feroces ad illas propius accesserunt, atque profligatæ fuerunt, & [*earum*] altera vnà cum ipsis viris capta fuit. At Syracusani, septem nauibus Atheniensium depressis, multisque laceratis, virisq; partim captis, partim occisis, abierunt, & vtriusque pugnæ naualis trophæa erexerunt, certamq; spem

animo iam cōceperant se[*Atheniensibus*] classe longè superiores fore. Existimabant autem ipsum etiam [*Atheniensium*] peditatum à se subactū iri. Atq; hi quidem vt[*hostem*] vtrinque rursus aggressuri sese præparabant. Interea verò Demosthenes, & Eurymedon cum auxilio, quod ab Atheniensibus acceptum adducebant, aduenerunt, nauibus ferme tribus & septuaginta, vnà cum peregrinis, [*mercede conductis,*] & fere cum quinque millibus grauis armaturæ militum, quos tam ex suis popularibus, quàm ex sociis collegerant. Præterea cum nō paucis iaculatoribus & barbaris, & Græcis, necnō funditoribus, & sagittariis, & reliquo apparatu, quanto opus erat. Quamobrem Syracusanorum, ac sociorum animos non exiguus pauor tunc inuasit, si nullus periculi deuitandi finis sibi futurus esset. Videbant enim, quamuis Decelea [*à Lacedæmoniis aduersus Athenienses*] fuisset munita, nihilo tamen minus [*nouum*] exercitum parem, atq; similē priori contra [*se*] venisse, & Atheniensium vires vndique magnas apparere. Superiori verò Atheniensium exercitu, vt in malis, quoddam[*animi*] robur accessit. Demosthenes autem, cùm vidisset quo in statu res essent, & existimasset nullo modo [*sibi*] licere tempus terere, & committere, quod Nicias cōmiserat: (Nicias enim, cùm initiò formidabilis [*illuc*] appulisset, quia Syracusas non protinus est adortus, sed Catanæ hybernauit, in contemptionem[*apud hostes*] venit, eumque Gylippus, qui copias ex Peloponneso ducebat, anteuertit, [*& in vrbem prius est ingressus, quàm Nicias eam oppugnaret.*] Quas ne accersissent quidem Syracusani, si [*Syracusanos*] ille confestim inuasisset. Nam cùm ipsi se satis virium [*ad hosti resistendum*] habere putarent, vno, eodemq; tempore se [*illis*] inferiores esse cognouissent, &

circum-

circumuallati fuissent. Quare ne si accersissent quidem [*illas copias, illarum aduentus*] ipsos amplius æquè, [*ac antè*] iuuare potuisset. Demosthenes igitur cùm hæc consideraret, & sciret se quoque in præsentia, primo [*sui aduentus*] die maximè formidabilem hostibus esse, præsenti [*suarum*] copiarum terrore, [*quo Syracusaui, eorumq; socij terrebantur,*] quàm celerrimè vti volebat. Cùm autem animaduerteret [*directum*] Syracusanorum murum prope [*suas munitiones*] extructũ, quo se ab Atheniensibus circumuallari prohibuerant, simplicem esse, &, si quis Epipolarum ascensum occupasset, & castra, quæ in ipsis erant, hunc facilè captum iri, (Nullum enim fore [*putabat,*] qui suorum impetum auderet sustinere,) rem aggredi, periculumque facere properabat: breuissimoque temporis spatio bellũ à se confectum iri sperabat. Aut enim re feliciter gesta Syracusas in suam potestatem venturas [*existimabat,*] aut [*Atheniensium*] copias à se abductum iri, nec vniuersos Athenienses, tam eos, qui militiæ, quàm eos, qui domi erant, frustrà [*vexatum, ac*] attritum iri. Primùm igitur [*ex nauibus*] egressi Athenienses Syracusanorum agrum, qui circum Anapum erat, vastare cœperunt, & pedestribus, naualibusque copiis, vt antè, superiores erant. Aduersus enim neutras [*copias*] Syracusani prodierunt, nisi cum equitibus, & iaculatoribus, qui ex Olympieo venerant. Deinde Demostheni priùs, [*quàm Epipolas aggrederetur,*] illam munitionem machinis tentare placuit. Sed cùm machinæ ab ipso [*ad munitionem*] admotæ crematæ fuissent ab aduersariis, qui ex muris se defendebant, cùm etiam cæteræ eius copiæ, quæ [*munitionem*] variis in partibus oppugnabant, [*ab hostibus*] repellerentur, tempus non amplius terendum esse censuit. Quare cùm rem Niciæ, cæteris-

que collegis persuasisset, Epipolas, vt cogitarat, aggredi statuit. Cæterùm interdiu quidem nullo modo fieri posse videbatur, vt clā [*hostibus Athenienses illuc*] accederent & ascenderent. Cū igitur edixisset [*militibus vt secum ferrent*] quinq; dierū cibaria, cùm etiā ædium structores, omnesq; fabros assūpsisset, & cæterum missilium apparatum, & [*omnia*,] quæcunque ad muniriones extruendas necessaria futura erant, si [*eo loco*] potiti fuissent, ipse quidem à primo somno, & Eurymedon, & Menander, omnibus copiis assumptis, ad Epipolas contendit. Nicias verò in [*Atheniensium*] munitionibus remansit. Cùm autem ad ipsas [*Epipolas*] accessissent per Euryelum (quâ etiam prior exercitus prius ascenderat) Syracusanorum custodes latuerunt, ipsorumque munitionem, quæ illic erat, aggressi ceperunt, & nonnullos de custodibus interfecerunt. At [*ipsorum*] plerique, qui confestim diffugerant ad castra, (quæ in ipsis Epipolis erant terna, in [*vrbis*] propugnaculis, vna quidem Syracusanorum, altera verò cæterorum Siciliensium, & tertia aliorum sociorum,) hostium aduentum [*suis*] nuntiarunt. Et [*præcipuè*] sexcentis illis Syracusanis, qui etiam primi in hac Epipolarum parte excubabant, [*hostes introisse*] significarunt. Hi verò confestim ad opem [*suis*] ferendam accurrerunt; sed Demosthenes, & Athenienses eos nacti, quamuis strenuè resisterent, tamen fugarunt. Atque ipsi quidem confestim vlterius ire pertexerunt, ne præsens ille animorum ardor restingueretur, atque [*res*,] quarum causa venerant, non perficerentur. Alij verò munitionem Syracusanorum, quam initiò aggressi fuerant, à custodibus desertam ceperunt, pinnasque detrahebant. Syracusani verò, & socij, & Gylippus, eiusque milites [*suis laborantibus*] opem ex propugnaculis,

fera-

ferebant. Quoniam autem hoc audax [*hostium*] facinus ipsis inexpectatum noctu cõtigerat, Athenienses inuaserunt timore perculsi, & ab ipsis repulsi, primùm pedem retulerunt. Dum autem Athenienses quasi victores nullo ordine iam longiùs progrederentur, & omnes hostium munitiones nondum oppugnatas perrumpere quàm celerrimè vellent (ne, se de impressione [*aliquid*] remittentibus, [*Syracusani*] rursus cõglobarentur) ipsis Bœoti primi restiterunt. & aggressi fuderunt, ac in fugã coniecerunt. Hìc verò Athenienses iam in magna perturbatione, & consilij inopia constituti sunt, quam vel ex alterutris intelligere non facile fuit, [*vt certò sciatur,*] quonam modo singula contigerint. Nam [*quæ contigerint*] interdiu, certiora quidem [*sunt, faciliusq́, cognosci possunt*:] sed tamen ne hæc quidem omnia [*nouerunt illi*,] qui [*rebus gerendis*] interfuerunt: sed vix vnus quisque nouit res in ea parte gestas, in qua ipse fuit. At in nocturna pugna (quæ sola in hoc bello inter magnos exercitus tunc est commissa) qua ratione quis aliquid certò scire possit? Nam luna quidem fulgebat: sed ita se inuicem conspiciebant, vt ad lunam [*illos se mutuò conspicere potuisse*] credibile est. nam ipsam quidem corporis speciem prospiciebant: sed amicum [*ab hoste*] non discernebant. Vtrorunque verò non pauci grauis armaturæ milites in angusto loci spatio versabantur. Et Atheniensium alij quidem iam vincebantur, alij verò sua prima impressione adhuc inuicti pergebant. Multi etiam ex reliquo exercitu ad ipsos partim quidem iam ascenderant, partim verò iam aduentabant, adeò vt nescirent quonam tendere deberent. Nam propter fugam, in quam primum [*ipsorum*] agmen [*ab hoste*] coniectum fuerat, omnia perturbata erant, & propter [*ingentem*] clar-

moré difficilè dignoſci poterant. Nã & Syracuſani, & ſocij, qui [*hoſtem*] vincebant, [*ſe inuicem ad rem fortiter gerendam*] adhortabantur, nec paruo clamore vtebantur, quòd alia ratione noctu [*quid opus eſſet facto*] ſignificare non poſſent, & ſimul eorum, qui ſe ferebant obuiam, impetum ſuſtinebant. Et Athenienſes ſe ipſos quæritabant, & quoslibet oppoſitos, [*in quos incidebant,*] quamuis eſſent amici, illorum, qui fuga ſe iam [*ad ſuos*] reciperent, hoſtes eſſe ducebant. Quoniam autem crebris interrogationibus teſſeram ſciſcitabantur, quòd nulla alia ratione [*ſuos ab hoſtibus*] dignoſcere poſſent, ſibi ipſis ingentem perturbationem præbebant, dum omnes ſimul [*teſſeram*] ſciſcitarentur, ipſamq́; hoſtibus prodiderunt. At illorum [*teſſeram ipſi*] non ita norant, quia illi vincentes, nec diſſipati, minus ignoti erant. Quare ſi [*Athenienſes*] in aliquos hoſtes incidiſſent, quamuis plus virium, [*quàm hoſtes,*] haberent, [*ipſi tamen hoſtes*] ipſos deuitabant, quòd ipſorum teſſeram noſſent. Sed ſi ipſi [*Athenienſes Syracuſanis interrogantibus, teſſeramq́; ſciſcitantibus*] non reſpondiſſent, [*ab illis*] trucidabantur. Quod autem maximè, atque præcipuè [*ipſis*] nocuit, fuit pæanis modulatio. Quòd enim vtrorunque ſimilis eſſet, [*magnam animis*] dubitationem afferebat. Nam & Argiui, & Corcyræi, & quicquid Doricæ gentis cum Athenienſibus erat, quoties pæana cecinissent, [*hoc*] Athenienſibus timorem incutiebat, & hoſtes, [*quoties & ipſi paeanem cecinissent,*] pariter [*eos perterrefaciebant.*] Quamobrem ad extremum, poſtquàm ſemel perturbati fuerunt, in variis [*hoſtilium*] caſtrorum partibus inter ſe ipſos concurrentes, & amici cum amicis, & ciues cum ciuibus [*confligentes*] non ſolùm [*ſibi mutuò*] metum incuſſerunt: ſed etiam cùm ad manus inter ſe veniſ-

venissent, [*alteri ab alteris*] vix dirimi potuerunt. Hostibus autem insequentibus [*eorum*] multi se ipsos ex rupibus præcipitantes interimerunt, quòd arctus esset ex Epipolis ad regrediẽdum descensus. Et postquàm ij, qui ex locis superioribus incolumes euaserant, in planitiem descenderunt, eorum plerique, & quotquot erant ex priore exercitu, propter maiorem regionis notitiam, in [*sua*] castra perfugerunt. Ex iis verò, qui posterius venerant, nonnulli [*propter locorum imperitiam*] ab itineribus aberrantes per agrum passim errarunt, quos, vbi dies illuxit, Syracusanorum equitatus circunfusus profligauit. Postridie verò Syracusani quidem duo trophæa statuerunt, [*vnum*] ad Epipolas, quà [*hostis*] ascenderat, & [*alterum*] vbi primùm Bœoti [*Atheniensibus*] restiterant. Athenienses verò suorum cadauera fide publica interposita receperunt. Non pauci autem tam ipsorum, quàm sociorum perierunt. Arma tamen longè plura, quàm pro cæsorum numero capta fuerunt. Qui enim ex rupibus inermes, sine scutis desilire coacti fuerant partim quidem perierunt, partim verò euaserunt. Postea verò Syracusani quidem propter insperatum rei feliciter gestæ successum, viribus iterum (vt & antè) collectis, Agrigentum, quod seditione laborabat, Sicanum cum quindecim nauibus miserunt, vt illam vrbem, si possent, in suam potestatem redigerent. Gylippus etiam itinere terrestri Siculorum vrbes iterum adiit, vt nouas copias [*illinc*] adduceret, quòd spem concepisset, fore vt & munitiones Atheniensium expugnaret, quandoquidem apud Epipolas res ita contigisset. Interea verò Atheniensium duces, cùm propter cladem, quam acceperant, tum etiam afflictam omnibus in rebus fortunã, in qua totus exercitus tunc erat con-

ſtitutus,[*quid faciendum eſſet,*]conſultare cœperunt. Videbant enim ſe [*ſuis*] conatibus rem feliciter non gerere, & milites[*diuturna*]manſioné grauari. Nam duabus de cauſis morbo premebantur, tum quòd id eſſet anni tempus, quo potiſſimùm homines ægrotant, tum etiam quòd locus, in quo caſtra habebant, paluſtris, ac moleſtus eſſet. Præterea [*conſultabant inter ſe,*] quòd de cæteris [*hoſtium rebus in ſuam poteſtatem redigendis*] nulla ſpes amplius ipſis oſtenderetur. Demoſthenes igitur non diutius [*illic*] manendum eſſe cenſebat. Sed cùm ſpes illa, qua adductus belli fortunam apud Epipolas tentauerat, eum fefelliſſet, pertranſire conſtituit, nec [*amplius*] morari, [*quod abeundum eſſe duceret,*] dum mare foret adhuc idoneum ad traiiciendum, ac ipſi, ſaltem claſſis acceſſione, [*nauales hoſtium*] copias, [*eorumq́ castra iam*] ſuperare poſſent. Et Reipub. magis conducere dicebat, bellum cum illis gerere, qui in ſuo agro munitiones aduerſus [*ipſam*] extruerent, quàm cum Syracuſanis, quos expugnare nequaquam amplius facile eſſet. Quinetiam rationi minimè conſentaneum eſſe, magnam pecuniæ vim in [*illius vrbis*] obſidione fruſtrà conſumere. Atque Demoſthenis quidem hæc erat ſententia. Nicias verò ſentiebat quidem & ipſe res ſuas infirmas eſſe, [*ac male ſe habere:*] ſed tamen ipſarũ infirmitatẽ verbis declarare nolebat: nolebat etiam de receptu decretũ à ſe cùm multis palàm fieri, ne [*ſui diſceſſus*] rumor ad hoſtes emanaret. Nam ſi [*multis teſtibus præſentibus*] hoc feciſſent, ſe multo minus, quotieſcunque voluiſſent, clàm [*hoſtibus*] diſcedere poſſe [*ducebat.*] Præterea hoſtium quoque res (quòd earum maiorem, quàm cæteri [*collegæ*] notitiam [*Nicias*] haberet) nonnihil ſpei adhuc [*ipſi*] præbebant, fore vt dete-

riore conditione essent, quàm suæ si [*Athenienses*] in [*vrbis*] obsidione perseuerarent. Illos enim pecuniarum inopia à se exhaustum iri [*dicebat,*] præsertim quòd classem iam haberent, qua longè, lateque maris imperium obtinerent. Quinetiã (nam & Syracusanis erant nonnulli, qui res, [*vrbemq;*] Atheniensibus dedere volebant) [*qui partibus Atheniensium fauebant,*] nuntios ad ipsum mittebant, nec discedere sinebant. Quæ cùm [*ille*] sciret, re quidem ipsa in vtranque partem adhuc nutabat, & ancipitem cogitationem habens hærebat. Verbis verò, quibus tunc palàm vtebatur, se copias abductùrum negabat. Se enim probè scire [*dicebat*] hæc ab Atheniensibus minimè probatum iri, se sine ipsorum decreto discedere. Non enim qui rerum statum (sicut & ipsi) vidissent, non autem ex aliorum [*duces*] insectantium verbis intellexissent, eosdem de se ipsis iudicaturos, atq; decreturos: sed ipsos [*Athenienses*] criminationibus alicuius, qui verbis ad persuadendum aptis vsus fuerit, fidem habituros, [*atq; his adductos sententiam de se laturos.*] Quinetiam multos, atque adeò plerosque præsentium militũ, qui tunc vociferarentur se in grauibus malis versari, illuc reuersos contraria vociferaturos, duces pecunia corruptos [*publicam causam*] prodidisse, atque discessisse. Quamobrem se saltem qui nosset Atheniensium ingenia, nolle [*dicebat,*] ob turpem causam, & iniquè ab Atheniensibus potius morte mulctari, quàm ab hostibus, si opus esset, hoc ipsum priuato periculo pati. [*Quamuis autem res suas infirmas, & afflictas esse sciret.*] tamen dicebat res Syracusanorum longè deteriore conditione esse, quàm suas. Illos enim, quòd [*sua*] pecunia mercenarios milites alerent, simul etiam quòd alios sumptus facerent in alenda præsidia in

ac illis nocerent, & cum [*suis*] nauibus in alto, nec in angustiis, [*vt nuper,*] (quæ pro hostibus magis facerent) prœlia committerent: sed in aperto mari, vbi ex sua [*rerum nauticarum*] peritia fructum perciperent, & se recipiendi, & [*hostem*] inuadendi liberam facultatem haberent, non ex breui, præscriptoque [*loci spatio in hostem*] impressionem facientes, & [*ad suas stationes, ac portum*] appellentes. In summa, nullo modo sibi placere dicebat, in eodem [*loco*] diutius manere: sed quàm celerrimè iam, & sine vlla cunctatione castris motis [*illinc*] abire. Eurymedon autem ipsius orationem comprobabat. Sed contradicente Nicia, segnities quædam, & cunctatio innascebatur, simul etiam suspicio ne Nicias, quòd aliquid amplius, [*meliusq;*] nosset, quàm cæteri, [*hæc, quæ dixerat,*] affirmaret, [*& in sua sententia sic perstaret.*] Hunc [*igitur*] in modum Athenienses quidem negligentiores facti sunt, & in [*eodem*] loco permanserunt. Interea verò Gylippus, & Sicanus Syracusas redierunt. Sicanus quidem infecto Agrigenti negotio (nam cùm adhuc Gelæ esset, illa seditio propter Syracusanos orta in [*mutuam*] amicitiam est conuersa, [*atq; seditionis illius hic fuit exitus,*] vt ciues inter se reconciliati fuerint, & in pristinam concordiæ gratiam redierint.) Gylippus verò rediit secum adducens cùm alium magnum exercitum ex Sicilia [*collectum,*] tum etiam illos grauis armaturæ milites vere in onerariis nauibus ex Peloponneso missos, ex Africa Selinuntem profectos. Cùm enim in Africam delati fuissent, & duas triremes, & nauigationis duces à Cyrenæis datos accepissent, & in ipsa prætereuectione Euesperitis, qui ab Afris obsidebantur, opem tulissent, Afrosque superassent, & illinc prætereuecti Neapolin petiissent, Carthagi-

nienſe emporium, vnde in Siciliam breuiſſimus eſt traiectus, duorum omnino dierum, & vnius noctis nauigatione, & illinc [*in Siciliam*] traieciſſent, Selinuntem peruenerunt. Cùm autem iſti [*illuc*] aduenisſent, Syracuſani quidem confeſtim ſeſe præparare cœperunt ad Athenienſes vtrinque, & naualibus, & pedeſtribus copiis rurſus inuadendos. Athenienſium verò duces, cùm alium etiam exercitum ipſis [*Syracuſanis*] acceſſiſſe viderent, & res ſuas non in melius progredi: ſed quotidie ex omni parte [*in peius ruere, &*] peius ſe habere, præcipuè verò infirma hominum valetudine premi, pœnitebat eos quòd antea motis [*inde*] caſtris abiiſſēt. & cùm ne Nicias quidem amplius æquè, [*ac antè ipſis*] aduerſaretur: ſed tantùm peteret ne ſaltem apertè [*profectio*] decerneretur, omnibus [*ſuis militibus*] abitionem ex caſtris edixerunt quàm occultiſſimè potuerunt, vtque expediti forent quũ quis ſignum daret. Cùm autem [*res omnes iam*] eſſent paratæ, cumque [*iam*] eſſent diſceſſuri, luna defecit. Erat autem plenilunium. Athenienſium verò cùm [*alij*] plerique rem eam pro ominoſa habentes, duces ad ſubſiſtendum hortabantur, tùm verò Nicias (erat enim alioqui rebus diuinis, [*ac religioni,*] & huiuſmodi [*prodigiorum obſeruationi*] nimiũ deditus) dixit ſe ne permiſſurũ quidem amplius, vt de caſtris mouendis [*in concilio*] deliberaretur, prius quàm ter nouem dies [*ibi*] manſiſſent, quos vates præcepiſſent. Hac igitur de cauſa Athenienſes mora interpoſita [*illic*] permanſerunt. Syracuſani verò, cùm hoc intellexiſſent, animis & ipſi multo magis erecti ſunt ad Athenienſium fugam impediendam, quòd vel ipſi [*Athenienſes*] iam agnoſcerent ſe neque claſſe, neque peditatu Syracuſanis amplius ſuperiores eſſe. Nec enim, [*ſi res aliter habuiſſet, eos vnquam*]

vnquam] furtiuam abitionem molituros fuisse [*credebant.*] Simul etiam quòd nollent eos in aliquam aliam Siciliæ partem profectos, ibi considere, & oppugnatu difficiliores esse: sed illic primo quoque tempore, & in loco sibi commodo, ipsos ad prœlium nauale committendũ adigere[*vellent.*] Naues igitur instruere cœperunt, & aliquot dies, quot satis esse ipsis visi sunt, conquieuerunt. Postquam verò tempus opportunum aduenit, priore quidem die ad Atheniensium munitiones accesserunt, easque oppugnare cœperunt: cumque quædam non magna manus[*Atheniensium,*] tam grauis armaturæ militum, quàm equitum per quasdam [*munitionum Atticarum*] portas eruptionem in eos fecisset, [*Syracusani*] nonnullos [*illorum*] grauis armaturæ milites interceperunt, & [*cæteros*] in fugam versos persequuti sunt. Quoniam autem via, qua incursio [*à Syracusanis hostem fugientem insequentibus*] fiebat, erat angusta, Athenienses amiserunt septuaginta equites, & nonnullos grauis armaturæ milites. Atq; hoc quidem die Syracusanorum exercitus[*illinc*] se recepit. Postero verò die, cum sex & septuaginta nauibus prodierunt, & cum peditatu simul ad [*Atheniensium*] munitiones iuerunt. Athenienses verò cum sex & octoginta nauibus obuiam ipsis iuerunt, & cùm ad manus venissent prœlium nauale commiserunt. Et Eurymedontem, qui dextrum Atheniensium cornu tenebat, & aduersariorum naues circuncludere volebat, ac [*ideo*] nauium agmen longa serie extenuatum produxerat propius terram, Syracusani, sociique, cùm medium Atheniensium[*agmen*] primùm vicissent, ipsum quoque in ipso sinu, & intimo portus recessu interceperunt, & cùm ipsum, eum etiam naues, quæ ipsum sequebantur, profli-

garunt. Deinde verò reliquam etiam Atheniensium classem iam persequi, & ad terram propellere cœperunt. Gylippus verò, cernens hostium classem iam superari, & extra vallum, & sua castra proferri, cupiens eos profligare, qui [*in terram*] egrederentur, & efficere, vt Syracusani naues [*hostium ad se*] faciliùs retraherent, quòd ab amicis terra teneretur, ad saxorum molem fluctibus frangendis ante portum obiectam, cum quadam copiarum parte accurrit, vt [*suis*] auxilium ferret. Hetrusci verò (Isti enim Atheniensium causa [*illic*] excubabant) cùm ipsos hâc incompositè contendentes animaduertissent, in eos eruptionem fecerunt, vt suis opem ferrent, & impressione in primos facta, [*eos*] in fugam coniecerunt, & in paludem nomine Lysimeliam deturbarunt. Postea verò, cùm maior Syracusanorum, sociorumque manus iam aduenisset, ipsi quoque Athenienses, qui [*suis*] subsidio venerant, & qui [*suis*] nauibus timebant, cum ipsis prœlium commiserunt, victosque persequuti sunt. Et grauis armaturæ milites non multos interfecerunt, & nauium [*suarum*] maiorem quidem partem conseruarunt, & in [*sua*] castra reduxerũt. Sed earum duodeuiginti Syracusani, sociique ceperunt, omnesq; viros, [*qui in illis erant,*] interfecerunt. Et in cæteras, quas concremare cupiebant, nauem onerariam, vetustam, quam sarmentis, ac tædis onerarant (erat autem ventus in Athenienses secundus) igne iniecto, dimiserũt. Athenienses verò [*suæ*] classi timentes, remedia ad ignem restinguendum idonea excogitarunt, restinctaque flamma, & impedito nauis onerariæ cursu, ne propius [*ad suas naues*] accederet, hoc periculo sunt liberati. Postea verò Syracusani quidem trophæum erexerunt cùm naualis victoriæ, tum grauis armaturæ militum prius ante

muni-

munitiones [*hostiles*] interceptorum, vnde etiam equos ceperunt. Athenienses verò, [*& ipsi trophæum erexerunt*] tũ [*Syracusani*] peditatus ab Hetruscis fugati, & in paludem compulsi, tum [*reliquarum copiarum*,]quas ipsi cum [*suis*] reliquis copiis [*in fugam coniecerant.*] Cùm autem Syracusani iam insignem victoriam naualem adepti fuissent (prius enim reformidabant classem quæ cum Demosthene aduenerat) Athenienses maximum animi mœrorem omnibus ex rebus conceperunt, quòd res longè aliter ipsis cecidisset, atque sperauerant. Sed eos multo magis huius expeditionis [*in Siciliam factæ*] pœnitebat. Quòd enim illis solis ciuitatibus bellum iam intulissent, quæ iisdem institutis vterentur, & quæ populari dominatu, vt & ipsi, regerentur, & quæ classem, & equitatum, & potentiam haberent, quòd etiam nullum dissidium ex mutato Reipub. statu inter ipsos excitare possent, quo[*eos*] sibi adiungerent, [*ac in suam potestatem redigerent.*] neque[*bellico*]apparatu, licet [*illis*] longè superiores [*essent, eos subigere possent:*] sed in plerisque rebus sui conatus infeliciter sibi cederent, cùm antea inopes erant consilij, tum verò postquàm nauali prœlio superati sunt (quod [*sibi euenturum*] nunquam putassent) tunc multo magis animis consternatis esse cœperunt. At Syracusani statim intrepidè portum præteruehi cœperunt, & eius ostium claudere statuerunt, ne Athenienses etiam si vellent, clàm ipsis [*illinc*] exirent. Nec enim ipsi iam de sua salute tuenda tantùm erant soliciti: sed etiam de ratione, qua illos impedirent, [*ne salutem sibi parere possent.*] Existimabant enim (id quod erat) præsentem rerum suarum statum longè meliorem esse, [*quàm rerum hostilium statum,*] &, si Athenienses, sociosque & terra, & mari superare possent, præclarum sibi cer-

tamen hoc apud Græcos visum iri. Cæteros enim Græcos confestim, partim quidem seruitute, partim verò [*seruitutis*] metu liberatum iri. Reliquam enim Atheniensium potentiam nequaquam amplius satis virium habituram ad sustinendum bellum, quod [*ipsis*] postea inferretur Se autem, quòd horum [*bonorum opera sua Græcis partorum*] autores fuisse viderentur, cùm apud cæteros [*illius seculi*] mortales, tum etiam apud posteros magnæ admirationi futuros. Et profectò certamen illud præclarum erat futurum, cùm his de causis, tum etiam quòd non solùm Athenienses: sed etiam multos alios [*eorum*] socios superaturi essent. Neque verò ipsi tantùm [*Syracusani victoriam istam ab illis essent reportaturi*:] sed etiam vnà cum iis, qui auxilio ipsis venissent, quippe quòd cum Corinthiis, & Lacedæmoniis coniuncti, duces [*inter illos*] se præstitissent, & suam vrbem pro [*aliorum salute conseruanda*,] periculis obiecissent, ac in nauali prœlio rem magna ex parte promouissent, [*quòd ipsi soli longè plures naues, quàm cæteri omnes socij, ad classem aduersus hostes parandam contulissent.*] Etenim plurimæ gentes aduersus hanc vnam vrbem tunc confluxerant, excepta tamen tota illa [*variarum gentium*] multitudine, quæ vel ad Atheniensium, vel ad Lacedæmoniorum vrbem in hoc bello conuenerat. Vtrique enim cum tot gentium copiis vel contra Siciliam, vel pro Sicilia bellum ad Syracusas gesserunt, quorum alij quidem illuc se contulerunt, vt hos [*Athenienses*] in illa regione subigenda iuuarent, alij verò, vt cum illis [*Syracusani Siciliam*] conseruarent, neque propter aliquod [*vel fœderis vel amicitiæ*] ius potius, [*quam ob aliam causam,*] neque propter cognationem vel has, vel illas partes sequuti sunt: sed vt singuli vel casu, vel vtilitate, vel necessitate [*ad illam*

expedi-

expeditionem] adducti fuerunt. Atq; ipsi quidem Athenienses, qui erant Iones, Syracusanis, qui erant Dorienses, vltro bellum intulerunt, & cùm ipsis eadem lingua, & [*iisdem*] præterea institutis vtentes Lemnij, Imbrij & Æginetæ, qui tunc Æginam tenebant, [*ad idem bellum aduersus Syracusanos sunt profecti.*] Præterea Hestiæenses, qui Hestiæam in Eubœa sitam incolunt, & qui [*Atheniensium*] sunt coloni, eiusdem militiæ socij fuerunt. Ad eandem etiam expeditioné cum illis iuerunt alij, partim subditi, partim socij, qui suis legibus viuebant, partim etiam mercede conducti. Atque ex subditis quidem, & tributariis, Eretrienses, & Chalcidenses, & Styrenses, & Caristij, ex Eubœa erant. Ex insulis verò, Cei, Andrij, & Teij. Ex Ionia verò, Milesij, Samij, & Chij. Inter hos autem Chij, qui tributorum immunes erant, sed tantùm nauibus suppeditandis obnoxij, illius belli societatem liberi sequebantur, atque horum omnium plerique, præter Carystios, sunt ab Atheniensibus [*oriundi, & eorum coloni.*] Hi verò [*Carystij*] sunt Dryopes. Quamuis autem [*isti omnes exceptis Carystiis*] essent Iones, & [*Atheniensium imperio*] subiecti, tamen [*eos*] vel necessitate coacti contra Dorienses sequebantur. Præter hos autem, Æolenses; & Methymnæi quidem Atheniensibus parebant: sed naues tantùm illis suppeditabant, nullum verò tributum pendebant. Tenedij verò, & Ænij vectigales erant. Isti vero Æolenses cum Bœotis Æolensibus, & suarum coloniarum conditoribus, qui cum Syracusanis se coniunxerant, necessitate coacti pugnarunt. Platæenses vero inter Bœotos soli cum Bœotis palàm, idq; iure inimicitiarum [*conflixerunt.*] Rhodij vero, & Cytherij, Dorienses vtrique, sed tamen Cytherij Lacedæmoniorũ coloni, cum Atheniensibus con-

tra Lacedæmonios, qui cum Gylippo erant, arma ferebant. Rhodij verò, qui ab Argiuis erant oriundi, Syracusanis, qui Dorienses erant, quinetiam Geloïs suis colonis, qui cum Syracusanis militabant, bellum facere cogebantur. Ex insularum verò incolis, qui circa Peloponnesum erant, Cephallenses, & Zacynthij, liberi illi quidem: quia tamen insulas incolebant, & [*ideo*] ab Atheniensibus, qui maris imperium [*tunc*] obtinebant, magis coërcebantur, [*quàm qui sedes in locis mediterraneis habebant, illos inuiti*] sequebātur. At Corcyræi non solùm Dorienses: sed etiam Corinthij planè, Corinthiis, atque Syracusanis, quamuis illorum quidem essent coloni, horum verò cognati, tamen necessitate quidem, quod speciosam honestatis causam, [*quā prætendebāt, quòd Leontinos in suas sedes restituere vellent,*] sua verò sponte, propter odium, quo Corinthios prosequebantur, [*Athenienses*] non minus sequebantur, [*quàm alij.*] Messenij quoque, qui nunc sic appellantur, & qui Naupactum incolunt, & [*alij*] ex Pylo, quæ tunc ab Atheniensibus tenebatur, ad hoc bellum assumpti fuerunt. Item Megarensium exules non multi, cum Selinuntiis, qui Megarenses erant, propter [*exilij*] calamitatem pugnarunt. Iam verò cæteri sua sponte potius, [*quàm necessitatē coacti,*] hanc expeditionem sunt sequuti. Argiui quidem non magis societatis gratia, quàm propter suum in Lacedæmonios odium, & singuli propter priuatum, ac præsens [*in aliquos odium,*] Dorienses aduersus Dorienses, sequuti sunt Athenienses, qui sunt Iones. Mantinei etiam, & cæteri Arcades mercede conducti, qui semper [*aliàs*] hostibus, quicunque ipsis propositi fuissent bellum inferre consueuerant, tunc illos etiam Arcades, qui cum Corinthiis [*in Siciliam*] iuerant, nihilominus, [*quàm alios*]

quos-

quoslibet,] lucri gratia hostium loco habuerũt. Cretenses etiam, ac Ætoli, mercede & ipsi adducti, [*cum Atheniensibus ad hoc bellum sunt profecti.*] Accidit autem vt Cretenses, qui cum Rhodiis Gelam condiderant, non à [*suis*] colonis starent: sed contra [*suos*] colonos, vltro, mercede allecti militarent. Acarnanum quoque nonnulli cùm lucri causa, tum verò multo magis propter amorẽ, quo Demosthenem, & propter beneuolẽtiam, quà Athenienses prosequebãtur, [*illis*] auxilium tulerunt. Atq; hi quidem intra sinus Ionij fines habitabant. Ex Italicis verò populis, qui huiusmodi temporum angustiis, & Reipub. seditione tunc intercepti fuerant, Thurij, & Metapontini eandem militiam sunt sequuti. Ex Siciliensibus verò, Naxij, & Catanæi. Ex barbaris Egestæi, qui etiam bonam Siciliensium partem, & [*multos*] illorum, qui extra Siciliam [*habitabant,*] secum adduxerunt. Hetruscorum etiam nonnulli, propter inimicitias, quas cum Syracusanis gerebant, & Iapyges mercenarij [*ad eandem expeditionem cum Atheniensibus sunt profecti.*] Atque tot quidem gentes cum Atheniensibus militarunt. Vicissim autem [*aduersus Athenienses*] Syracusanis opem tulerunt & Camarinæi, qui erant [*illis*] finitimi, & Geloi, qui post hos habitabant. Deinde Agrigentinis quiescẽtibus, *& neutras partes sequentibus,*] Selinuntij, qui sedes [*post istos Syracusanis proximas*] in illis [*Siciliæ*] partibus habent, [*ipsis subsidio venerunt.*] Atque hi quidem incolebant eam Siciliæ partem, quæ Africam versus spectat. Himetæi verò ab ea parte, in qua etiam soli ex [*omnibus*] Græcis habitabant; isti etiam, inquam, soli illinc [*Syracusanis*] auxilio venerunt. Atque tot quidem nominis Græci gentes, quę in Sicilia sedes habebant, & Dorienses, & omnes sui iuris, in hoc bello [*Syracusanos*] adiu-

uerunt. Ex barbaris verò soli Siculi, quotquot defectione [*à Syracusanis*] facta ad Athenienses non transierant, [*opem ipsis tulerunt.*] Ex Græcis verò, qui sunt extra Siciliam, Lacedæmonij quidem [*eos adiuuerunt, ipsis*] ducem Spartanum præbentes, & cæteros suos libertos, in ciuitaté nuper ascriptos, & Helotas, [*id est, sua seruitia.*] Isti autem νεοδαμώδεις iam liberi esse possunt, [*&, quòd à Lacedæmoniis libertate sint nuper donati, & in ciuitatem nuper ascripti, iam liberi censeri possunt.*] Corinthij verò & classe, & peditatu soli, & Leucadij, & Ambraciotæ, propter cognationem, [*illuc*] profecti, [*Syracusanis succurrerunt.*] Ex Arcadia verò, mercenarij milites à Corinthiis missi, & Sicyonij coacti militiã illam sunt sequuti. Ex illis autem, qui sunt extra Peloponnesum, Bœoti. Sed præter istas aduentitias copias ipsi Sicilienses omnium rerum ad hoc bellum necessariarum multitudinem [*longè*] maiorem, [*quàm cæteri,*] suppeditauerunt, quippe qui magnas vrbes incolerent. Etenim & multi grauis armaturæ milites, & naues, & equi, & alia maxima [*rerum bellicarum, hominumq;*] multitudo [*ab ipsis*] collecta, [*& ad hoc bellum in Syracusanorum gratiam missa*] fuit. Verùm præ cæteris omnibus (vt ita loquar) ipsi Syracusani plus copiarum, [*& aliarum rerum ad bellum administrandum necessariarum*] suppeditauerunt, [*idq;*] propter vrbis, & periculi magnitudinem, in quo versabantur. Atque hæc quidem fuerunt vtrorunque auxilia [*vndique*] collecta. Atque hæc omnia tunc vtrisq; præstò fuerunt, nec vllum præterea auxilium amplius aut ad hos, aut ad illos venit. Syracusani igitur, sociique meritò præclarum certamen sibi propositum esse duxerunt, si præter naualem victoriam, quam adepti fuerant, vniuersum etiam Atheniensium exercitum, qui tantus esset,

ſet, debellaſſent, & illos ab vtraque parte, & mari, & terra effugere prohibuiſſent. Itaque continuò magnum portum claudere cœperunt, qui octo ferme ſtadiorum oſtium habebat, tranſuerſis triremibus, & nauigiis, & ſcaphis, [*eas*] anchoris ſtabilientes, [*vt tanquam in ſtatione firmæ ſtarent, nec loco ſeſe mouerent.*] Et cætera, ſi Athenienſes nauale prœlium adhuc committere auderent, præparabant. Et in nulla [*illius belli parte*] quicquam paruũ animo agitabant. Athenienſes autem, cùm hanc [*portus*] obſtructionem viderent, & cæteras illorum cogitationes, [*atq; conſilia*] cognoſcerent, cõſultandum eſſe cenſuerunt. Quare duces, & centuriones congregati, propter præſentes difficultates cùm aliarum rerum, tum verò [*præcipuè*] quòd nec in præſentia cõmeatus amplius haberent (nam [*nuntiis*] Catanam præmiſſis, quòd [*illinc*] diſcedere ſtatuiſſent [*Catanæis*] interdixerant ne [*commeatus vllos amplius ad ſe*] adueherent) nec in poſterum habituri eſſent, niſi claſſe [*Syracuſanos*] ſuperarent, cenſuerunt ſuperiores munitiones eſſe deſerendas, & locum aliquem prope ipſas naues occupandum, & muro quàm minimo poſſent concludendum, qui vtenſilium, & ægrotorum capax eſſet, atque hanc quidem munitionem præſidio tuendam, reliquo verò peditatu naues omnes, tam eas, quæ ad nauigationem eſſent idoneæ, quàm eas, quæ non eſſent idoneæ ad nauigandum, explendas, ita vt quoſlibet [*in eas*] imponerent, & nauali prœlio commiſſo, ſi vincerent, Catanam ſe reciperent; ſin ſecus, incenſa claſſe, pedeſtri itinere, acie inſtructa abirent qua parte celerrimè locum aliquem aut barbaricum, aut Græcum, qui amicus eſſet, adipiſci poſſent. Atque hi quidem, vt hæc ipſis [*fieri*] placuit, ſic etiam [*illico*] fecerunt.

Nam & ex superioribus munitionibus ad littus descenderunt, omnesq; naues compleuerunt, cunctis [*eas*] ingredi coactis, quicunq; per ætatem vel quoquomodo [*ad aliquã rei naualis vsum*] idonei esse videbantur. Vniuersæ autem naues ad centum, ac decem completæ fuerunt. Multos autem sagittarios, & iaculatores & Acarnanum, & aliorum peregrinorum [*militum*] in eas imposuerunt; & cætera, prout ipsis in eas [*rerum omnium*] angustias compulsis, & huiusmodi cogitationes habentibus licebat, compararunt. Nicias autem, rebus magna ex parte iam paratis, videns milites animo consternatos esse, quòd præter solitum, nauali prœlio longè superati fuissent, & propter cõmeatuum inopiam velle quàm celerrimè belli fortunam periclitari, omnes conuocatos, tunc primùm est adhortatus, & hæc verba fecit:

NICIAE CONCIO.

Milites Athenienses, & [*vos*] alij socij, certamen quidem, quod nobis est ineundum, omnibus pariter erit commune, & vni cuique [*nostrum*] de [*sua*] salute, & patria, non minus quàm hostibus [*nostris*.] Nam si nauali prœlio nunc [*hostes*] vicerimus, suam cuique ciuitatem, vbicunque illa fuerit, reuisere licebit. Sed animum abiicere non oportet, nec idem pati, quod imperitissimis [*rerum bellicarum*] hominibus accidere solet; qui, si primis in prœliis rem infeliciter gesserint, deinde similes calamitates perpetuò formidant. Sed quotquot Athenienses [*hîc*] adestis, qui multorum bellorum notitiam habetis, & quotquot socij, qui [*nostri*] commilitones semper fuistis, estote memores bellorum exitus incertos esse, & fortunam à nobis quoque staturam sperantes, ad iterum pugnan-

gnandum vos præparate, prout decet tantam vestrum multitudinem, quantã vos ipsi videtis. Quæ autem in his portus angustiis nobis profutura cognouimus, aduersus futuram nauium turbam, & aduersus illorum apparatum, [*ac milites*] in nauium tabulatis futuros, vnde prius damno fuimus affecti, hæc etiam omnia nunc, pro præsenti rerum facultate, cum gubernatoribus excogitauimus, atque parauimus. Nam sagittarij multi, & iaculatores [*in naues*] ascendent, & [*magna hominum*] multitudo, qua, si nauale prœlium in alto, [*liberoq; mari*] committeremus, non vteremur, quia nauium onus rei nauticæ disciplinam impediret. Sed hîc in pedestri prœlio, quod ex nauibus cõmittere cogemur, vtilis erit. Præterea excogitauimus etiam [*remedia*,] quæ aduersus [*naues hostiles*] in nauibus ædificandis erãt paranda, & aduersus crassitudinem tignorum, quæ sunt in illorum nauibus, & quæ aurium instar ex proris hinc, inde prominent, (quod præcipuè [*nobis*] obfuit) ferreas manus, quas [*illorum nauibus*] iniiciemus, quæ nauem [*hostilem*,] quum [*aliquam de nostris*] inuaserit, retinebunt, ne retro se recipiat, [*& nouam incursionem faciat*,] si modò vectores, [*nauiumq; defensores*] quæ postea requiruntur, exequantur, [*officioq; suo strenuè fungantur*.] In eam enim necessitatem iam sumus compulsi, vt pedestre prœlium ex nauibus committere cogamur. Hoc autem [*nobis*] vtile esse constat, vt neq; ipsi [*ab hostili classe*] resiliamus, neque illos [*à nostra*] resilire permittamus. præsertim quòd terra sit hostilis, præter eam, quam noster peditatus obtinuerit. Quorum [*vos*] memores oportet totis viribus constanter pugnare, nec [*sinere vos*] ad eam propelli: sed quum nauis cum naui confligere cœperit, [*existimare*] non decere prius [*ab hostibus*] dirimi quàm de hostili

tabulato milites deturbaritis. Atque ad hæc non minus milites, quàm nautas adhortor, [*atq; eo quidem magis*] quo magis eorum, qui desuper, [*& ex ipsis tabulatis*] pugnant, hoc officium est. Quinetiam in vobis situm est nunc quoque magnam victoriæ partem peditatu consequi. Nautas verò adhortor, quinetiam simul obsecro, ne propter clades acceptas, animo nimis consternato sitis. tum quia firmiorem apparatum [*militum, qui pugnabunt,*] ex tabulatis, tum etiam quia plures naues nunc habetis. Præterea [*oportet vos*] considerare quàm operę pretium sit illam voluptatem [*à vobis*] conseruari. quotquot de vobis antea pro Atheniensibus, quãuis non essetis [*Athenienses*] habebamini, & cùm ob [*nostræ*] linguæ peritiam, tum ob [*nostrorum morum, ac*] institutorum imitationem, apud [*omnem*] Græciam suspiciebamini, & quod attinet ad vtilitates, [*quæ ex imperio percipi solent,*] imperij nostri participes eratis non minus, [*quàm nos indigenæ,*] imò verò multo magis, tum quòd populis imperio nostro subiectis terrorem incuteretis, tum etiamquòd [*ab aliis*] non læderemini. Itaque cùm soli, iique liberi, socij sitis imperij nostri, meritò nunc illud ne prodatis [*cauere debetis.*] Et contemptis Corinthiis, quos sæpe superastis, & Siciliensibus, quorum nullus, quandiu [*nostra*] classis vigebat, nobis resistere est ausus, eos propulsate, & declarate vestram [*rerum bellicarum*] scientiam vel cum [*copiarum*] imbecillitate, & calamitatibus coniunctam, aliorum robore, quod secunda fortuna vtitur, potentiorem esse. Rursus illis de vobis, qui sunt Athenienses, hæc in memoriam redigo, neque naues alias his similes in naualibus, neque [*aliam huic similem*] militum iuuentutem à vobis [*domi*] relictam esse. Et, si quid aliud, quàm victo-

victoria, vobis cõtingat, & hostes, qui hic sunt, protinus illuc nauigaturos, & qui de nobis illic sunt reliqui, nequaquam satis virium habituros ad propulsandos & eos, qui illic [*iam*] sunt, & eos, qui præterea [*hinc aduersus ipsos*] venient. Et vos quidem, [*qui hic estis*] in Syracusanorum potestatem confestim venietis, contra quos qua mente veneritis, vos ipsi [*probè*] nostis. Qui verò illic sunt, in Lacedæmoniorum [*potestatem venient.*] Quare cùm in hoc vno certamine pro vtrisque, [*tam pro vobis ipsis, qui hic adestis, quàm pro cæteris, qui sunt domi,*] constituti sitis, fortiter, si vnquam aliâs, [*hosti*] resistite, & singulis & vniuersi vobiscum reputate, ex vobis, qui naues mox conscendetis, Atheniensium [*omnem*] peditatum, & classem, & [*vrbem, &*] reliquam ciuitatem, & magnum illud Athenarum nomen omnino pendere. Pro quibus, si qua in re alius alij præstat, vel scientia, vel animi præstãtia is nunquam aliâs opportuniùs, [*quàm hodie*] sese ostentauerit, & sibi ipsi vtilis fuerit, & vniuersis [*ciuibus*] salutaris. Nicias igitur his [*suos*] adhortatus, statim imperauit, vt naues conscenderent. Gylippo autem, & Syracusanis, quippe quòd ipsum etiam [*hostium*] apparatum cernerent, præsentire quidẽ licebat, Athenienses nauale prœlium inituros esse: sed [*tamen à nonnullis præterea*] certiores facti sunt etiam de ferreis manibus, quas [*Athenienses Syracusanorum*] nauibus iniicere statuerant. Et cùm aduersus cætera omnia [*illorum inuenta,*] tum etiam aduersus hoc, remedia excogitata præpararũt. Nam proras, & superiores nauium partes coriis longè, lateque contexerunt, vt manus iniecta laberetur, nec quicquam nancisceretur, quod apprehenderet. Postquàm autem omnia præparata fuerunt, duces

[*eorum,*] ac Gylippus eos adhortati sunt, & hanc orationem [*apud eos*] habuerunt:

SYRACVSANORVM, ET GYLIPPI CONCIO.

Quòd præclaræ sint res[*à nobis*]antè gestæ,quodque de præclaris rebus mox etiam certamen [*nobis*] sit futurum,Syracusani, & socij, pleriq; nobis cognoscere videmini (nec enim tanto studio res illas gerendas suscepissetis) si quis tamen quantum satis est, non cognoscit, [*nos hoc ipsi*]declarabimus, [*eumq; docebimus.*] Athenienses enim, qui in hanc regionem venerunt, primum quidem vt Siciliam subigerent, deinde verò, si rem feliciter gessissent, vt Peloponnesum etiam, cæteramque Græciam[*in suam potestatem redigerent,*] & qui omnium tam superioris, quàm nostræ memoriæ Græcorum imperium iampridem maximum obtinent,vos[*omnium*] mortalium primi sustinuistis classe (qua [*illi*]cuncta obtinuerũt)&cùm aliis naualibus prœliis[*iam*] superastis, tum etiam hoc (vt verisimile videtur) nunc vincetis. Homines enim, postquàm eorum vires in ea re, qua se cæteris præstare putant, fractæ fuerint, multo minorem in posterum de se ipsis opinionem concipiunt, quàm si nunquam antea [*quicquam de se tale*] sensissent. Et opinione sua, propter quam animos elatos habebant præter spẽ frustrati, etiam infra vires virtute succumbunt. Id, quod Atheniensibus nunc accidisse credibile est. Quod verò ad nos attinet, tum quia pristina nostra virtus, (qua, licet [*rerum nauticarum*] adhuc essemus imperiti, belli fortunam tentauimus) nunc validior est, tũ quia summæ virtutis opinio [*iam*] ad eam accessit, quòd [*viros*]fortissimos vicerimus, spes vnius cuiusque [*nostrum*] duplo maior [*esse debet.*]

debet.] Plerunque autem maxima spes maximam etiam animorum alacritatem [*hominibus*] affert in rebus, quas gerendas suscipiunt. Quòd autem hostes nostrum apparatum [*in suis nauibus instruendis*] æmulentur, [*magnamq; propugnatorum copiam in eas imposuerint,*] hæc ratio nostræ quidẽ consuetudini familiaris est, nec imperati aduersus singulas illorum [*naues*]erimus. Illi verò, postquàm multi quidem grauis armaturæ milites præter [*ipsorum*]consuetudinem supra tabulata steterint, multi etiam terrestres iaculatores, vt ita loquar, & Acarnanes, & alij, qui naues conscenderint, qui ne sedentes quidem rationem inuenient, qua telum [*ad certum scopum*] emittere possint, quî fieri poterit, vt ipsas naues in periculum non coniiciant, & omnes inter se ipsos perturbationem non excitent, dum non suo more [*in ipsis nauibus, vt in terra facere solent,*] sese mouebunt? Si quidem ne multitudo quidem nauium ipsis proderit: si quis vestrum hoc etiam [*fortasse*] formidat, quòd non cum pari: *sed longè maiori*] nauium numero sit pugnaturus. Nam in exiguo [*loci spatio*] multæ [*naues*] erunt tardiores ad exequendum ea, quæ [*gubernatores*] volunt, opportunissimæ autem machinamentis, quæ præparauimus ad eas profligandas. Quod autem verissimum est, cognoscite ex iis, quæ nos certò intellexisse arbitramur. Nam isti malorum magnitudine fracti, & præsentibus difficultatibus superati, ad desperationem sunt redacti, non apparatu, [*copiisq; suis*] freti potius, quàm temeritate fortunæ, quam quoquo modo possunt, periclitari volunt. vt vel per vim nauibus elabantur, vel postea, [*nisi hac ratione ex nostris manibus elabi, & vela in altum facere possint,*] itinere terrestri [*aliquo*] se recipiant, quippe qui peiore conditione nunquam sint futuri, quàm

nunc sunt. Aduersus igitur talem confusionem, & infestissimorum hominũ fortunam, quæ se ipsam [*nobis*] tradidit, iratis animis contendentes pugnã conferamus: & existimemus simul quidem æquissimum esse, aduersariorum suppliciis iracundiam animi saturare, qui dicere audent se iusta de causa huc venisse, vt nos suos hostes vlciscerentur, simul etiam in nobis, [*& penes nos*] futurum inimicos propulsare, & id, quod vulgò dicitur, suauissimum esse, [*suos inimicos vlcisci.*] Quòd autem [*isti sint nobis*] inimici, atque [*adeò*] inimicissimi, omnes [*hoc probè*] nostis, qui in nostram [*regionem*] nos in seruitutem redacturi venerunt. Quam rem si feliciter gessissent viros quidem acerbissimis cruciatibus: at liberos, & vxores summa turpitudine affecissent, & vniuersæ Reipub. turpissimum [*seruitutis*] cognomentum imposuissent. Quare nullum [*de nobis*] rem molliter gerere decet, neq; pro lucro ducere, quòd illi sine [*nostro*] periculo abeant. Nam parta etiam victoria hoc ipsum sunt facturi. Illud etiam præclarum certamen [*est futurum, quod nobis gloriam immortalem afferet,*] si faciamus ea, quæ facere debemus, & volumus, vt [*videlicet*] & istos puniamus, & vniuersæ Siciliæ firmiorẽ, [*quàm antè,*] libertatẽ restituamus, qua prius etiã fruebatur. Atq; ea pericula sunt rarissima, [*& maximè expetenda, & plurimi facienda,*] quæ, si offendas, minimũ damnum, si rem feliciter geras, maximas vtilitates afferunt. Atque Syracusanorum quidem duces, & Gylippus, his verbis & ipsi suos milites adhortati, vicissim [*suas*] naues statim [*militibus*] implere cœperunt, postquã animaduerterunt & [*ipsos*] Athenienses [*idem facere.*] Nicias verò propter præsentem rerum statum animo perculsus, & animaduertens quantum periculum, & quàm vicinum iam esset,

esset, quòd tantum nō iam [*obuiam hosti*] essent processuri, & existimans (quod [*hominibus*] in maximis prœliis accidere solet) [*suis*] omnibus rebus aliquid adhuc deesse, quòd à se nondum præparatum esset, nec dum oratione satis amplà cum ipsis [*militibus*] à se actum esse, [*vt eos officij moneret, & ad rem fortiter gerendam adhortaretur,*] rursus vnum quenque trierarchorum vocabat, singulos & patrum, & tribuum, & propriis nominibus appellans. Et orabat vnum quenque, in quo aliquid splendoris inerat, ne se ipsum proderet, néve [*illi,*] quorum maiores illustres essent, paternas, [*ac auitas*] virtutes, [*ac illustria facinora*] delerent. Eosdem etiam admonebat patriæ, quæ [*omnium*] liberrima esset, & in qua vnicuique arbitratu suo, citra præscriptum, ac imperium alterius vitam instituere liceret. Alia prætereacommemorabat, quęcunque homines in huiusmodi temporis articulo iam constituti, reseruare, ac dicere solent, non vt alicui res priscas, [*ac inanis garrulitatis plenas*] effutire videantur, & [*quæcunque alia his*] similia de vniuersis, [*vt*] & de vxoribus, & de liberis, & de Diis patriis proferri consueuerunt: sed quæ in præsenti pauore vtilia [*dictu*] putantes, alta voce pronuntiant. Atque hic quidem non quantum satis esset potius, quàm quantum sibi per temporis angustias concessum esset, se [*suos milites*] cohortatum ratus, [*ex concione*] digressus, peditatum ad mare duxit, & instruxit aciem quàm latissimè potuit, vt sociis naualibus ad fiduciam animo concipiendam quàm maximo esset adiumento. Demosthenes verò, & Menander, & Euthydemus (hi enim duces in Atheniensium naues ascenderant) à suorum castrorum statione soluentes, sine mora nauigarunt ad portus pontem, [*quem Syracusani iunctis triremibus transuersis, in ipso portus ostio col-*

locatis,fecerant,]&[*ad*]fauces relictas,[*& à Syracusanis nōdum præclusas,*] quâ eruptio fieri poterat,quòd [*illac*]per vim foras exire vellent. Syracusani verò, sociiq;, [*cùm suas & pedestres, & nauales copias*]prius, [*quàm hostilis classis illuc perueniret,*]eduxissent,nauibus tot numero, quot & antè habebāt, cum earum parte ad ipsas portus fauces,quâ eruptio fieri poterat, excubias agebant, & [*reliquam classem*] in reliquo portu circuncirca [*disposuerant,*] vt vndique simul impressionem in Athenienses facerent, & peditatus simul ipsis subsidio veniret,ad quancunque partem & ipsæ naues appulissent. Præerant autem classi apud Syracusanos, Sicanus, & Agatharchus, vterque [*vnum*] totius [*nauali exercitus*] cornu tenens, Pythen verò, & Corinthij medium [*spatium, tenebant.*] Postquàm autē Athenienses ad pontem [*quem in portus faucibus Syracusani iunctis triremibus transuersis fecerant,*] accesserunt,primo quidem impetu naues ad ipsum [*præsidij causa*]collocatas, impressione facta superarunt,&[*portus*[claustra soluere conabantur.Postea verò,cùm Syracusani,sociiq; in ipsos vndique inueherentur, non amplius ad pontem,[*portusq; fauces*] tantùm : sed etiam in ipso portu prœlium fiebat. Erat autem atrox , & quale nullum superiorum [*fuerat.*] Magnam enim animorum alacritatem adhibebant vtriusque classis nautæ ad impetum in aduersarios faciendum,quotiescunque[*hoc facere*]iussi fuissent. Multa quoque certatim [*vtriusque classis*] gubernatores ad artem suam pertinentia alij contra alios excogitabant. Et [*milites,*]qui[*nauibus*] vehebantur,[*earumq; defensores erant,*] quoties nauis impressionem in nauem fecisset, operam dabant ne ipsi,qui ex tabulatis pugnabant, cætero artificio, [*cæterisq; nautis, & gubernatoribus, qui varijs artibus ad hostem superandum vtebantur.*]

bantur,] inferiores essent. Et vnusquisque in munere sibi assignato, primus apparere, [*ceterisq́, praestare*] conabatur. Quòd autem in exiguo [*loci spatio*] multę naues confligerent (nam hæ naues, quarum maximus erat numerus, in angustissimo [*spatio*] tunc pugnarunt. parum enim aberat quin vniuersæ nauęs vtriusque classis ducentas efficerent) incursiones quidem paucæ fiebant, quia vel retrocedendi, vel perrumpendi, [*ac erumpendi*] nulla facultas dabatur: concursus verò frequentiores erãt, prout quæque nauis in nauem incidisset, vel dum fugeret, vel dum impressionẽ in aliam faceret. Et quamdiu quidẽ nauis [*aliam*] inuadebat, [*tandiu milites,*] qui ex tabulatis pugnabant, abundè iaculis, & sagittis, & lapidibus aduersus eam vtebantur. Cùm autem [*naues*] iam confligerent, [*earum*] propugnatores, qui manus conferebant, vtrinque in alienas naues ingredi conabantur. Multis autem in partibus contigit, vt propter loci angustias, partim quidem [*isti*] impressionem in illos facerent, partim verò illi in istos incurrerent; & duæ, quinetiam alicubi plures naues vni necessariò adhærescerent. Contigit etiam, vt gubernatores, has quidem vitandi, illas verò per insidias inuadendi, non sigillatim: sed variis in partibus vndique cura circunsisteret, vtque strepitus ingens, qui à multis nauibus concurrentibus edebatur, simul & pauorem afferret [*iis, qui nauibus vehebantur,*] & auditum adimeret eorum, quæ ab hortatoribus, [*ac nautarum moderatoribus*] præcipiebantur. Multa enim hortatorum adhortatio vtrinque audiebatur, ex arte [*hortatoria,*] & propter præsens vincẽdi studium. Atheniensium quidem, vt [*gubernatores, remiges, ac milites*] per vim eruptionem facerent, exclamantium; vtque nũc, si vnquã aliâs, alacriter [*suam*] salutem cõsectuantes im

patriam redire conarentur. Syracusanorum verò, & sociorum [*exclamantium*,] præclarum esse illorum fugam impedire, partaque victoria suam quemque patriam [*gloria*] augere. Præterea vtriusque classis duces, sicubi [*gubernatorem*] aliquem animaduertissent cum sua naui cessim ire, accitum nominatim [*eius*] trierarchum percontabantur, Athenienses quidem, num [*isti*] retrocederent, quòd infensissimorum hostium agrum, [*ipso*] mari, cuius imperium non exiguo [*labore, nec per exiguum tempus*] obtinuissent, iam amiciorem putarent. Syracusani verò, num quos Athenienses planè scirent vehementer cupere quauis ratione effugere, hos fugientes, ipsi fugerent. Dum autem nauale prœlium [*ab illis*] ancipiti marte committeretur, vtrorumque peditatus, qui in terra erat, magnum animi certamen sustinebat, & rei euentum admodum attentè expectabat. Ac Syracusanus quidem [*exercitus animis ad certamen admodum attentus erat,*] quòd iam pro maiore gloria sibi comparanda contenderet. Athenienses verò, qui [*Syracusanos*] inuaserant, quòd metuerent ne in fortunam præsenti longè deteriorem delaberentur. Athenienses enim, quòd omnes suas fortunas, [*omnemq; spem*] in nauibus posuissent, de futuro [*prœlij naualis euentu*] adeò timebant, vt nullus [*alius maiore metu percelli posset,*] atque hac ipsa de causa nauale prœlium inæqualiter, [*ac impari conditione,*] ex terra [*vtrique*] spectare cogebantur. Nam cùm spectaculũ esset è propinquo, nec omnes pariter eodem spectarent, si qui suos alicubi vincentes aspexissent, ipsos colligebant, [*& pristinas animi vires resumebant,*] & ad implorandam Deorum fidem se conuertebant, ne se salute fraudarent. Alij verò, qui suos vinci vidissent, planctu, simul & vociferatione vtebantur, & ex iis, quæ fieri cernebant, ani-

animis etiam multo magis frangebantur, quàm qui in ipso prœlio versabantur. Quinetiam alij, vbi oculos in aliquam partem conuertissent, in qua ancipiti marte pugnaretur, (propter permixti, confusique certaminis continuationem, [*qua fiebat, vt dignosci non possent qui sui, qui hostes, qui victi, qui victores essent:*]) ipsis etiam corporibus, prout animo erant affecti, cum vehementi metu simul nutātes in maxima animi anxietate versabantur. Semper enim parum aberat quin euaderent, aut perirent. In eodem autē Atheniensium exercitu, quandiu [*classes*] æquo marte pugnarunt, licebat [*hæc*] omnia simul audire, lamenta, clamores, vincentes, victos, [*&*] alia, quæcunque magnus exercitus in magno discrimine [*positus,*] multifariàm proferre cogitur. Illorum etiam militibus, qui in nauibus erant, idem, quod his, accidebat. Donec tandem Syracusani, sociique, (cùm nauale prœlium ad multum diem vtrinq; pertinaciter commissum fuisset) Athenienses in fugam verterunt, & minimè dubiè [*fugientibus*] instantes, magno clamore, & cohortatione vtentes, terram versus [*eos*] persequi cœperunt. Tunc verò nauticus quidem exercitus, alius alio, quotquot in alto capti non fuerant, [*in terram*] delati, in [*sua*] castra euaserunt. Peditatus verò, non amplius diuersam rationem sequens, [*ita vt alij hoc, alij illud facerent:*] sed vniuersi vno impetu, cum ploratu, gemituq; grauiter, [*ac indignè*] ferentes ea, quę fiebant, partim quidem ad opem nauibus ferendam accurrebant, partim verò ad reliquam munitionum partem, vt eam tutarētur, [*properabant.*] Alij verò (quę maxima erat portio) se ipsos iam circunspiciebant, & quâ sibi salutem pararent. Tunc autem [*in Atheniensium castris*] tantus extitit pauor, vt nullus ex superioribus hoc maior extiterit. Et cladem illi simi-

lem [*hic*] acceperunt, quam ipsi [*Lacedæmonius*] ad Pylum attulerunt. Cùm enim Lacedæmoniorum classis [*illic*] profligata fuisset, prætereà ipsorũ quoque ciues, qui in insulam traiecerant, in ea [*plerique*] perierunt. Quamobrem Athenienses itinere terrestri (nisi quid inopinatum accideret) se seruatum iri desperabant. Post prœlium autem nauale, quod acerrimè cõmissum fuit, in quo multæ naues, mul-tique mortales perierunt, Syracusani, sociique victoriam adepti, nauium fractarum tabulas, ac reliquias, & cæsorum corpora sustulerunt, & in vrbem reuersi, trophæum statuerũt. Athenienses verò præ magnitudine præsentium malorum, ne cogitarũt quidem de suorum cadaueribus, nauiumque fragmentis repetendis, ac recipiendis: sed de noctu protinus abeundo consultabant. Demosthenes autem, cùm Niciam adisset, censebat reliquas naues iterum instruendas, & sub auroram, si possent, eruptionem tentandam. Dicebat enim plures adhuc naues ad nauigationẽ idoneas sibi superesse, quàm hostibus. Atheniensibus enim naues circiter sexaginta supererant: hostibus verò, pauciores, quàm quinquaginta. Cùm autem Nicias ei assentiretur, & naues implere vellent, nautæ illas conscendere nolebant, quòd aduerso prœlio perterriti essent, nec amplius se superiores fore sperarent. Atque hi quidem vniuersi iam itinere terrestri se [*aliquò*] recipere in animo habebant. Sed Hermocrates Syracusanus suspicatus quid illi in animo haberent, & ratus atrocem rem fore, si tantus exercitus itinere terrestri sese [*illinc*] reciperet, & in aliqua Siciliæ parte subsideret, vnde rursus bellum sibi facere vellet, Magistr[illegible]us adit, eosque monet hostibus per negligentiam minimè permittendum esse, vt noctu abirent (simul autem & hæc, & alia, quæ ipsi videb[illegible]

debantur, dicebat) sed omnibus Syracusanis, sociisque iam exeundum, & vias obstruendas, & locorum angustias præoccupandas, atque custodiendas. Illi verò, & ipsi non minus, quàm ille, idem sentiebant, & [*hæc*] facienda censebant. Sed [*addebant*] se non putare homines lætos, & ex nauali, eoque magno prœlio recens reuersos, & quiescentes, præterea quòd dies festus esset (fortè enim tūc apud ipsos dies festus Herculis erat) imperata facilè facturos. Nam præ ingenti victoriæ gaudio, plerosque per eum diem festum sese ad potationē conuersuros, & se existimare illos sibi in quibuslibet [*aliis rebus*] obtemperaturos potius, quàm in præsentia sumptis armis [*aduersus hostem*] exituros. Sed cùm Magistratibus hæc reputantibus difficilia factu esse viderentur, & Hermocrates [*hæc*] ipsis persuadere non posset, postea ipse hæc commentus est, veritus ne Athenienses nemine prohibēte, difficilima quæque loca noctu prius transirent, [*quàm ipsi ex vrbe egrederentur,*] nonnullos è suis sodalibus cum equitibus, quum iam aduesperasceret, ad Atheniensium castra mittit. Qui [*eò vsque*] prouecti, vnde quis exaudiri posset, & quibusdam euocatis, quasi Atheniensium essent amici (erant enim nonnulli internuntij, qui Niciam de rebus vrbanis certiorem faciebant) imperarunt, vt Niciæ significarent, ne ea nocte copias abduceret, quòd Syracusani vias obsedissent: sed postridie copiis per otium instructis abîret. Atque illi quidem, [*qui illuc ab Hermocrate missi fuerant,*] cùm [*hæc*] dixissent, discesserunt. Hi verò ducibus Atheniensium renuntiarunt ea, quæ [*ex Syracusanis nuntiis*] audierant. Duces autem ob istum nuntium ea nocte supersederunt, nullam subesse fraudem rati. Cùm autem ne sic quidem statim discessissent, ipsis

& insequentem diem [*illic*] remanere placuit, vt milites pro præsenti facultate conuasarent quàm commodissimè possent. & cætera quidem omnia relinquere: solis verò rebus, quotquot ad corporis victum, ac vestitum essent necessariæ, assumptis, abire. Syracusani verò, & Gylippus cum peditatu quidem prius egressi, [*quàm illi discederent,*] & vias per [*suam*] regionem, quâ verisimile erat Athenienses iter facturos, obstruxerunt, & riuorū, ac fluuiorum transitus custodiebant. Et in locis ad excipiendum exercitum opportunis, quâ [*transiturus*] videbatur, vt [*eius transitum*] impedirent, acie instructa stabant. At cum classe profecti, Atheniensium naues à littore abstraxerunt. Aliquot etiam concremarunt (quod vel ipsi Athenienses facere in animo habuerant) cæteras verò per otium, nullo prohibente, vt quæque fortè aliquo delata fuerat, religatas in vrbem traxerunt. Postea verò, cùm Niciæ, & Demostheni [*res omnes ad profectionem necessariæ*] satis præparatæ esse visæ sunt, iam tertio à nauali pugna die castra mouerunt. Hæc igitur res erat acerba, non tantū si quis singula spectet, quòd [*nimirum*] & amissa classe vniuersa discederent, & pro magna spe, [*quam antè conceperant,*] cùm ipsi, tum etiam [*vniuersa*] ciuitas in [*salutis*] discrimen esset adducta: sed etiam quòd in castris deserendis vni cuiq; contingerēt, quę nec spectari nec cogitari sine animi angore possent. Nā cùm mortui essent insepulti, quoties quis aliquem necessariorum iacentem conspexisset, mœrore simul, & metu afficiebatur. Viui verò, qui [*à cæteris abeuntibus, illic*] relinquebantur & vulnerati, & ægroti, multo maiorem mœrorem, quàm mortui viuis afferebant, & [*multo*] miseriores, quàm defuncti, [*ipsis esse videbantur.*] Nam ad preces, & lamentationes con-

uersi [*cæteros*] ad dubitationem adigebant, [*& dubitare cogebant, quidnam faciendum esset, vtrum illis relictis abeundum, an cum illis remanendum,*] quòd [*illos*] orarent, vt se abducerent, & vnius cuiusque fidem implorarent, sicubi quis aliquem aut sodalium, aut familiarium animaduertisset, ac ex contubernaliũ iam abeuntium ceruicibus penderent, & quousq; possent, [*eos*] insequerentur. Quòd si quos corporis vires ante confectum iter defecissent, non sine multis obtestationibus, ac ploratibus [*ab aliis*] deserebantur, adeò vt omnis exercitus lachrymis repletus, & huiusmodi dubitatione [*retardatus,*] non facilè discedere posset, quamuis ex hostico [*discedendum ipsis esset,*] tum iam vel maiora passis, quàm quæ lachrymis [*vllis satis pro malorum magnitudine*] defleri possent, tum etiam futura metuentibus, ne quid [*grauius in posterum*] paterentur. Magnusque mœror, simul & magna, eaque mutua inter ipsos incusatio erat. Nihil enim aliud, quàm expugnatæ ciuitati, eique non paruæ, quæ profugeret, similes erant. Nàm vniuersa multitudo simul proficiscentium non erat infra numerũ quadraginta millium. Horum autem cùm cæteri omnes, quod quisque poterat, prout vtile [*ac necessarium ipsis*] erat, tum etiam grauis armaturæ milites, & equites, præter consuetudinem, ipsi quoque sua etiam cibaria sub armis ferebant, alij quidem, propter seruorum inopiam, alij verò, propter diffidentiam. Transfugerant enim & iam pridem [*multi eorum serui,*] & tũc temporis plerique. Atque ne hæc quidem, quæ ferebant, [*ipsis*] sufficiebant. Nullus enim commeatus in castris amplius erat. Quinetiam cætera ignominia, & æqualis malorum portio, quæ quoddam leuamentum [*aliàs*] habet, quum [*eorundem malorum*] multos habemus [*socios,*] tamen ne sic qui-

dem tunc facilis [*esse, nec vllum miseriarum solatium ipsis, quamuis multos earundem calamitatum socios haberent, afferre*] videbatur. Præsertim [*cogitantibus*] quanto ex splendore, & gloriæ dignitate, qua initiò præditi fuissent, in quem exitum, & [*in quàm*] humilem fortunam deuenissent. Hæc enim rerum commutatio illi Græcorum exercitui maxima cõtigit. Qui enim [*illuc*] iuerant, vt alios in seruitutem redigerent, illis accidit, vt ipsi hoc potius metuentes ne ab illis in seruitutem redigerentur, abscederent. Et pro votis, lætisque carminibus, cum quibus ad hanc expeditionem profecti fuissent, rursus cum ominis mali vocibus, quæ his erant contrariæ, discederent. Et ex nauticis facti pedestres iter facerent, animumque potius ad grauem armaturam, quàm ad classem instruendam appellerent. Hæc tamen omnia propter periculi adhuc impendentis magnitudinem ipsis ferenda videbantur. Nicias autem cernens exercitum animo consternatum, & in magna [*fortunæ*] commutatione constitutum, [*ad singulos ordines*] adiens, vt pro præsenti rerum statu, [*eos*] confirmabat, & consolabatur, & clamore longè maiore, [*quàm vnquam antè fecisset, tunc*] vtebatur, vt ad quosque accedebat, tum propter animi studium, [*ac ardorem*] tum etiam quòd suæ vociferationis fructum quàm longissimè [*per castra*] manare cuperet.

NICIAE CONCIO.

Vel in præsenti rerum statu, Athenienses, ac socij, spem oportet habere. Iam [*enim*] nonnulli vel ex asperioribus [*malis,*] quàm sunt ista, [*in quibus versamur,*] incolumes euaserunt. neque supra modum vobismetipsis succensere vel propter clades [*acceptas,*] vel propter ærumnas, quæ præter digni-

tatem, [*ac vestra merita,vos*] nunc premunt. Nam & ego, quamuis neque [*corporis*] viribus valentior sim, quàm vllus de vobis (vos enim ipsi iam videtis vt morbo sim affectus) neque felicitate cuiquam secundus [*antea*] fuisse videar. cùm in priuata vita, tum in cæteris rebus, [*quæ ad Reipub. administrationem pertinent*,] nunc [*tamen*] in eodem periculo pendens versor, in quo vel abiectissimæ conditionis homines versantur. Quanquam multa quidem ex patriis institutis ad pietatem Diis præstandam perpetuò feci, multis etiam pietatis officiis, quę debent inuidia carere, [*nec vitio verti,*] mortales sum prosequutus. Quare [*quamuis nostra fortuna prorsus afflicta videatur*,] rerum tamen futurarum spes est audax: sed clades, quas nullo nostro merito accepimus, [*nos*] iam terrent. At fortasse cessabunt. Nã & satis feliciter cum hostibus est actum, & si cui Deorum inuisi bellum hoc suscepimus, satis pœnarum iam dedimus. Etenim & alij nonnulli iam bellum aliis intulerunt, qui cùm humanitus peccassent, pœnas tamen tolerabiles dederunt. Quamobrem verisimile videtur nos quoq; nunc debere sperare Deum mitius nobiscum esse acturum. (Iam enim ipsorum [*Deorum*] misericordia, quàm odio sumus digniores) & [*conuenit vos,*] cùm videatis vos ipsos, quales, & quos grauis armaturæ milites acie instructa pergitis, animis non nimis consternati. Quinetiam illud cogitate, vos ipsos, vbicunque consederitis, ibi protinus [*vobis ipsis*] esse ciuitatem, & fore, vt nulla alia Siciliensis [*ciuitas*] aut vestrum, si [*eam*] inuadatis, impetum facilè sustineat, aut si sedes alicubi fixeritis, [*facilè vos illinc*] expellat. Iter autem vt tutò, & seruatis ordinibus fiat, operam vos ipsi cautè dabitis, nihil aliud vnus quisque secum ipse reputans, nisi, quo-

cunque in loco pugnare coactus fuerit, hunc si victoria potiatur, & patriam, & vrbem sibi futurum. Iter autem & noctu, & interdiu pariter magna festinatione faciendum erit. Exiguos enim commeatus habemus. Et si quod amicum oppidum Siculorum nacti fuerimus (isti enim propter Syracusanorum metum adhuc erga nos in fide constanter perstant) iam verò existimate vos in loco tuto esse. Ad eos verò [*nuntium*] præmittite, qui iubeat [*eos nobis*] obuiam venire, & alios commeatus afferre. In summa [*hoc*] sciatis, milites, necessarium esse vobis, viris esse fortibus, quòd nullus sit locus propinquus, quò, si ignauè vos gesseritis, salui peruenire possitis, &, si nunc hostes deuitaritis, cæteros quidem [*de vobis*] ea consequuturos, quæ reuisere concupiscitis, Athenienses verò magnam [*vestræ*] ciuitatis potentiam, etsi collapsam, erecturos. Viri enim [*sunt*] ciuitas, non autem mœnia, neque naues viris vacuæ. His Nicias exercitum cohortans simul adibat, & sicubi disiunctum, nec ordine seruato procedentem videbat, cogebat & in ordinem redigebat. Demosthenes verò nihilominus eadem, aut [*his*] similia apud suos dicebat. Et Niciæ quidem copiæ agmine quadrato ibant, Demosthenis verò [*copiæ*] sequebantur. Lixas verò, & plurimam turbam, grauis armaturæ milites intra medium suum agmen receperunt. Postquam autem ad Anapi fluminis transitum peruenerunt, Syracusanorum, ac sociorum manum illic instructam inuenerunt, quibus fugatis, & transitu in suam potestatem redacto, vltra processerunt. Et Syracusanorum equites obequitantes [*illis*] instabant, & leuis armaturæ milites iaculis [*eos*] incessebant. Atque hac quidem die Athenienses stadia circiter quadraginta progressi, castris ad quendam

collem positis pernoctarunt. Postridie verò, diluculo iter ingressi sunt, & viginti circiter stadia processerunt, & in quendam campestrem locum descenderunt, ibique castra posuerunt, tum quòd aliquid cibariorum sumere ex domibus illis (is enim locus habitabatur) tum etiam quòd aquam secum illinc afferre vellent. Nam vltrà locum illum, ad multa stadia, quâ transituri erant, non erat magna aquæ copia. Interea verò Syracusani progressi, trãsitum vlteriorem muro cinxerunt. Erat autem collis natura munitus, & ab vtraque eius parte [*erat*] torrentis alueus rupibus præceps. Vocabatur autem Acræum lepas, [*id est, promontorium in montis vertice situm.*] Postridie verò Athenienses progredi cœperunt, & Syracusanorum, ac sociorum equites, & iaculatores, qui vtrique multi erant, ipsos [*progredi*] prohibebant, & iaculis incessebant, & obequitantes infestabant. Et diu quidem Athenienses pugnarunt, tandem verò in eadem castra rursus se receperunt. Sed commeatus non æquè, [*ac prius,*] amplius habebant. Nam propter [*hostium*] equitatum non poterant amplius [*illinc*] recedere. Manè tamen motis castris, rursus ire perrexerunt, & ad collem muro cinctum, per vim peruenire, [*ac in eum irrumpere*] tentarunt, & ante suas copias inuenerunt pedestrem [*hostium*] exercitum, qui supra [*collis*] munitionem instructus stabat, acie non paucorum scutatorum in longitudinem exporrecta. Is enim locus erat arctus. Athenienses autem munitionem aggressi oppugnare cœperunt: sed cùm telis ex colle, qui erat accliuis, à multis peterentur (qui enim ex superiore loco [*tela iaculabantur, telis ad hostes*] faciliùs pertingebãt, [*ac eos assequebantur*]) nec [*eò*] possent perrumpere, retrò se receperunt, atque quieuerunt. Quinetiam casu quædam toni-

trua, ſimul & imbres [*tunc*] extiterunt, vt anni tempore, quod ad Autumnum iam accedebat, fieri ſolet. Quamobrem Athenienſes longè vehementiùs animos abiicere cœperunt, quòd hæc etiam omnia in ſuum exitium fieri putarent. Ipſis autem quieſcentibus, Gylippus, & Syracuſani partem quãdam copiarum miſerunt, quæ ipſos muro intercluderẽt à tergo, quâ venerant. Sed cum ipſi quoq; viciſſim quoſdam de ſuis miſiſſent, [*hoc fieri*] prohibuerunt. Poſtea verò Athenienſes propius planitiem reuerſi, [*caſtris ibi poſitis*] pernoctarunt. Poſtridie verò progredi cœperunt. Ipſos autem Syracuſani vndique circunfuſi adoriebantur, multosque ſauciabãt. Et quoties Athenienſes impreſſionem in eos faciebant, ipſi ſe ſubducebant. Quoties verò recedebant, [*illis*] inſtabant, præcipuè verò nouiſſimum agmen carpentes, ſi fortè [*ea parte*] paulatim in fugã verſa, reliquũ exercitum perterrefacerent. Et diu Atheniẽſes hoc modò [*Syracuſanis*] reſtiterũt. Deinde quinque, ſéxve ſtadia progreſſi, in planitie conquieuerunt. Syracuſani quoque ab illis digreſſi in in ſua caſtra redierunt. Noctu verò Niciæ, & Demoſtheni placuit, (quoniam ipſorum exercitus malè ſe habebat, cùm ob omnis commeatus inopiam, qua iam premebatur, tum ob multitudinem eorum, qui in multis incurſionibus ab hoſte factis vulnerati fuerant,) quàm plurimis ignibus accenſis abducere copias, nõ tamen amplius eadem via, qua conſtituerant: ſed alia ei contraria, quam Syracuſani ſeruabant, mare verſus. Totum autem hoc iter, quod exercitus faciebat, non ad Catanam ducebat: ſed in aliam Siciliæ partem, Camarinam verſus, & Gelam, aliasque tum Græcas, tum barbaras vrbes in illa [*Siciliæ*] parte ſitas. Accenſis igitur multis ignibus, per noctem proficiſci cœperunt. Sed

ſvt

(vt vel in omnibus, præcipuè verò maximis exercitibus, præsertim & noctu, & per hosticum, & hoste non procul [*ab ipsis*] distante, iter facientibus, metus, & pauor excitari solet) ipsos incessit trepidatio. Et Niciæ quidem copiæ, quemadmodum præibant, sic etiam [*in eodem ordine*] simul perstiterunt, longeque præcesserunt. At Demosthenicarum copiarum dimidia ferè, atque adeò maior pars [*à reliquo exercitus corpore*] distracta est, & ordinibus non seruatis pergebat. Prima autem luce, [*quamuis iter solutis ordinibus, & incompositè facerent,*] tamen ad mare peruenerunt, & viam nomine Helorinam ingressi, ire pergebant, vt cùm ad Cacyparim fluuium deuenissent, secundum ipsum fluuium per mediterranea in superiora loca se conferrent. Sperabant enim hâc etiam Siculos, quos accersissent, obuiam sibi venturos. Sed cùm ad fluuium venissent, hîc quoque quoddam Syracusanorum præsidium inuenerunt, quod muris, valloque transitum præcludebat; sed eo [*præsidio*] per vim [*illinc*] depulso, fluuium illum traiecerūt, & rursus ad alium fluuium nomine Erineum contenderunt. Hâc enim duces [*iter fieri*] iusserant. Interea verò Syracusani, ac socij, vbi dies illuxit, & Athenienses abisse cognouerunt, plerique Gylippum insimulabant, quòd Athenienses sciens, prudensque dimisisset. Quare celeriter persequentes, quâ progressos non difficilè norant, sub horam prandij [*eos*] adipiscuntur. Cùm autem assequuti fuissent Demosthenis milites, qui postremi erant, & tardè, & incompositè iter faciebant, quòd noctu tūc perturbati fuissent, confestim [*eos*] aggressi pugnam cœperunt. Syracusanorum autem equitatus ipsos faciliùs circundedit, & in exiguum loci spatium contraxit, quòd tunc [*à Niciæ copiis*] essent separati. Nam Niciæ

exercitus vlterius progressus distabat [*illinc*] centum, & quinquaginta stadia. Nicias enim [*agmen*] ociùs ducebat, quòd existimaret minimè salutare esse in huiusmodi tempore cunctari vltrò, & dimicare: sed quàm celerrimè sese recipere, ita vt [*milites*] eatenus pugnarent, quatenus cogerentur. Demosthenes verò multiplici, eoque assiduo labore magis, ac magis premebatur, quòd ipsum posterius digressum, hostes priorem vrgerent. Cùm autem tunc Syracusanos insequétes animaduertisset, non tam progrediebatur, quàm ad prœlium aciem instruebat, donec cunctatus, ab ipsis est circumuentus, & cùm ipse, tum Athenienses, qui cum ipso érant, in magna perturbatione sunt constituti. Nam conclusi intra quendam locum, qui muro circundatus erat, & viam hinc & inde, & non paucas oleas habebat, [*à circunfusa hostium multitudine telis, ac*] missilibus vndique petebantur. Huiusmodi autem assultibus, non autem stataria pugna haud ab re Syracusani vtebantur. Nam aduersus homines desperatos periculum subire, non amplius tam è re illorum, quàm Atheniensium erat. Simul etiam [*Syracusani*] nonnihil sibi parcebant, propter manifestum rei feliciter gestæ successum, quem iam adepti erant, ne prius, [*quàm hostes debellassent,*] aliqua [*ratione ipsi ab illis*] absumerentur, [*& grauiorem aliquam cladem acciperent,*] & existimabant vel sic, hoc ipso [*pugnæ*] genere illos à se perdomitos, captum iri. Cùm igitur Gylippus, & Syracusani, sociiq; totum diem vndique telis [*hostem*] petentes, animaduertissent Athenienses, sociosque vulneribus, ac aliis ærumnis grauiter afflictos, per præconis vocem edixerunt, primùm quidem, si quis ex insularum incolis ad se transire vellet, ea conditione, vt liber esset. Quædam autem, non multæ tamen ciuitates

[*ad ipsos*] trāsierunt. Postea verò & cum cæteris omnibus, qui cum Demosthene erant, compositio facta est ea lege, vt arma traderent, [*eorum*] nullus mortem obiret aut violentam, aut in vinculis, aut inopia rerum ad victum necessariarum. Vniuersi autem, qui se ipsos dediderunt, erant numero sex hominum millia, omnemque pecuniam, quam habebant, deposuerunt, [*eam*] in supina scuta conijcientes, & quatuor scuta repleuerunt. Atque hos quidem [*Syracusani*] confestim in vrbem abduxerunt. Nicias verò, eiusque milites eodem die ad fluuium Erineum peruenerunt, eoque traiecto, in edito quodam loco copias, [*& castra*] collocauit. Postridie verò Syracusani eum adepti, dixerūt Demosthenis milites sese dedidisse, & ipsum quoque idem facere iusserunt. Ille verò, quòd his fidem nō haberet, inducijs cum [*hoste*] factis equitem misit, qui [*rem*] exploraret. Cùm autem [*eques*] reuersus renuntiasset [*Demosthenis milites sese*] dedidisse, [*Nicias*] per caduceatorem Gylippo, Syracusanisque respondit, se paratam esse ad transigendum pro Atheniensibus, vt, quos sumptus in bellum Syracusani fecissent, hos [*omnes ipsis*] restitueret, ea conditione, vt ipsi [*se ipsum, &*] suum exercitum dimitterent. Donec autem pecunia persolueretur, se daturum obsides ex Atheniensibus, singulis talentis in singula obsidum capita taxatis. At Syracusani, & Gylippus his conditionibus non acceptis: sed impressione in eos facta, & vndiq; circunstantes, hos etiam ad vesperum vsque telis petierunt. Ob commeatus autem, & rerum [illegible]iarum inopiam hi quoque malè se habebant. Sed tamen obseruato noctis silentio discedere statuerant. Quamobrem arma sumpserunt: sed Syracusani [*hoc*] senserunt, & [illegible]d arma conclamarunt. Athenienses verò, cùm

cognouissent se non latêre [*hostem,*] rursus [*arma*] deposuerunt, exceptis ferè trecentis? Isti enim per media [*Syracusanorum*] præsidia perrumpentes, per noctem contenderunt, quâ potuerunt. Nicias verò, cùm dies illuxisset, exercitum abducere cœpit. Syracusani verò, & socij [*ipsos abeuntes*] vrgebant eodem modo, [*quo pridie,*] telis, & iaculis vndique petentes. Sed Athenienses properabant ad flumen Assinarum, quamuis simul quidem vndique grauiter vrgerentur [*assiduis*] multorum equitum, ac alius multitudinis incursionibus, quòd aliquo modo meliùs secum actū iri putarent, si flumen illud traiecissent: simul etiam lassitudine, bibendiq; desiderio. Cùm autem ad ipsum peruenissent, nullo iam ordine [*in ipsum*] irrumpunt: sed vnus quisque primus [*id*] transire cupiens. At hostes [*illis*] instantes transitum iam difficilem reddebant. Quòd enim iter conferti facere cogerentur, alij super alios cadebant, & [*alij alios*] conculcabant, & alij quidem in tela, & arma incidentes confestim peribant, alij verò se ipsi mutuò complectentes, secundo flumine ferebantur. In vlteriorem etiam fluminis ripam transgressi Syracusani (erat autem præceps) & dispositi, è superiore loco Athenienses telis conficiebant, multos etiam auidè potantes, & inter se ipsos in cauo fluminis alueo perturbatos. Peloponnesij verò [*illuc*] descendentes trucidarunt eos præcipuè, qui erant in fluuio. Et aqua confestim est corrupta. Sed quamuis & cœno, simul & sanguine esset polluta, nihilominus tamē bibebatur, & de ea multi inter se digladiabantur. Tandem verò cùm multa cadauera alia super alia in flumine iam iacerent, & exercitus profligatus esset, partim quidem apud amnem, partim verò, si quis etiam effugerat, ab equitibus, illi-

ctas

cias se Gylippo dedidit, quòd ipsi maiorem, quàm Syracusanis fidem haberet. Et cùm illi, tum etiam [*cæteris*]Lacedæmoniis permisit, vt arbitratu suo de se statuerent: sed [*hostes*] orauit, vt cæteros milites [*Athenienses*] occidere cessarent. Postea verò Gylippus imperauit, vt [*Athenienses*] iam viui caperentur, & cæteros, quotquot [*à Syracusanis*] nōdum occultati fuissent (horum autem numerus erat magnus) viuos [*in vrbem*] deduxerunt, quinetiam trecentos illos, qui noctu per media [*Syracusanorum*] præsidia transierant, missis, qui [*eos*] persequerentur, comprehenderunt. Verùm huius exercitus ea quidem pars, quæ in vnum publicè contracta fuit, haud magna fuit. ea verò, quæ [*à priuatis hominibus*] surrepta, [*ac suppressa*] fuit, magna fuit. Hisque tota Sicilia fuit repleta, quippe quòd [*isti Niciæ milites*] non ex pactione (quemadmodum illi, qui cum Demosthene erant] capti fuissent. Quædam etiam [*horum*] non exigua pars interiit. Hæc enim strages [*à Syracusanis, eorumque sociis tunc edita,*] maxima fuit nec vllâ minor earum [*omnium,*] quæ in hoc Siculo bello factæ fuerunt. Et in cæteris incursionibus [*ab hostibus in Athenienses factis,*] quæ, dum iter fieret, frequentes fuerunt, non pauci obierunt. Multi tamen etiam euaserunt, partim quidē, vel statim, partim verò, vel post toleratam [*aliquandiu*] seruitutem, & postea fuga elapsi. His verò Catanam erat receptus. Syracusani autem, & socij congregati, ac assumptis quàm plurimis potuerunt captiuis, & spoliis, in vrbem redierunt. Et cæteros quidem Atheniensium, ac sociorum, quoscunque ceperant, in lapicidinas demiserunt, eam custodiam tutissimam esse ducentes. Niciam verò, ac Demosthenem inuito Gylippo necauerunt. Gylippus enim præ-

clarum certamen, [*atque victoriæ præmium*] sibi fore putabat, si præter cætera, ipsos etiam hostium duces ad Lacedæmonios [*ex eo bello*] portaret. Accidit autem, vt alter quidem, Demosthenes [*videlicet,*] esset ipsorum hostis acerrimus, propter res in insula [*Sphacteria,*] & ad Pylum gestas. Nicias verò, ob has ipsas [*res,*] amicissimus, [*atque gratissimus ipsis esset.*] Nicias enim inductis Atheniēsibus ad fœdera cum Lacedæmoniis facienda, magno studio contendit, vt Lacedæmoniorum ciues in insula capti dimitterentur. Quamobrem & Lacedæmonij in eius amorem erant propensi, & ipse maximam Gylippo fidem habens, se [*ipsi*] dedidit. Sed Syracusanorum quidam (vt ferebatur) partim quidem, veriti ne ille, quòd colloquja cum illo habuissent; propterea habita quæstione felicem rerum suarum statum perturbaret, partim verò (& præcipuè Corinthij) ne aliquibus pecunia adductis (quia diues erat) aufugeret, atque rursus aliquid rerum nouarum in ipsos moliretur, sociis [*ad hoc faciendum*] inductis, eum interfecerunt. Atque Nicias quidem ob hanc, aut [*aliam*] huic quàm proximam causam morte mulctatus fuit, vir profectò omnium, mea saltem ætate, Græcorum minime dignus, qui eò infelicitatis deueniret, propter pietatis studium, quo Deos colere consueuerat. Captiuos autem, qui erant in lapicidinis, Syracusani duriter initiò tractarunt. Eos enim, quòd multi in loco depresso essent, primùm soles, & præterea graues æstus vehementer infestabant, quia nullo tecto tegebantur: [*sed semper sub dio manebant,*] & noctes contrà autumnales, ac frigidæ superuenientes, propter mutationem nouos ipsis morbos afferebant. Præcipuè verò quòd propter loci angustias omnia in eodem [*loco*] facerent, & præterea cadauera simul alia super alia iacerent

coacer-

coaceruata,[*eorum,*] qui propter vulnera,& propter mutationem,ac propter huiusmodi[*causas*] moriebantur. Erant etiam[*illic*] odores intolerabiles,præterea fame,simul & siti premebãtur. Nam per octo menses [*Syracusani*] singulis eorum vnam aquæ cotylam,& duas frumenti cotylas dederunt. Denique quæcunque alia mala credibile est homines in huiusmodi locum detrusos perpeti, nullum horum fuit, quin ipsis acciderit. Atq; septuaginta quidem dies vitam sic[*omnes*] egerunt[*in angusto loco*] stipati. Deinde verò, præter Athenienses,& si qui Sicilienses,aut Itali cum illis militauerant, cæteros [*omnes*] diuendiderunt. Quot auté in vniuersum capti fuerint,arduum quidem est accuratè declarare. Veruntamen non pauciores fuerunt septé millibus. Hæc autem clades Græcis illata,earum[*omnium*,] quæ in hoc bello contigerunt,maxima fuit,atque adeò(vt mihi salté videtur) vel [*omnium aliarum,*] quas Græcis illatas fuisse famâ accepimus, eademque victoribus splendidissima, victisq; calamitosissima. Nam omnibus in rebus prorsus victi, nec vlla in re leuiter afflicti: sed funditus (vt dici solet) euersi fuerũt, & peditatus,& classis, denique nihil fuit, quin perierit. Et pauci è multis domum redierunt.

Atque hæ quidem sunt res in Sicilia gestæ.

FINIS LIB. VII.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, Liber octauus.

OC autem [*tantæ cladis*] nuntio Athenas allato, [*Athenienses*] diu ne præcipuis quidem militibus, qui ex ipso prœlio euaserant, & [*rem infelicißimè gestam,*] apertè nuntiarant, fidem habuerunt, vt [*omnia*] sic, [*vt illi retulerant,*] funditus euersa crederent. Sed postquàm [*rei veritatem*] cognouerunt, oratoribus, qui cum aliis [*ciuibus*] hanc naualem expeditionem studiosè suaserant, erant infensi, quasi [*hanc*] ipsi non decreuissent, quinetiam irascebantur & ariolis, & vatibus, & [*cæteris omnibus,*] quotquot aliquid afflatu diuino correpti dixerant, quo tunc ipsos in Siciliæ capiendæ spem induxerant. Vndiq; autem omnia ipsos mœrore afficiebant, & pauor, animique consternatio maxima profectò, propter id, quod acciderat, [*ipsos*] circunstabat. Simul enim affligtabantur, quòd & priuatim, & publicè priuati essent & multo peditatu, & equitatu, & iuuentute, qualem alteram superesse non videbant. Simul etiam quòd viderent non satis esse nauium in naualibus, nec [*satis*] pecuniæ in ærario, [*nec satis ministrorum in vrbe,*] nec armamentorum ad nauticos vsus necessariorum, in præsentia de sua salute desperabant, & hostes ex Sicilia cum classe confestim in Piræum aduersus se venturos arbitrabantur,

bantur, præsertim tanta victoria potitos, quinetiam hostes, qui in illa regione [*agro Attico finitima*] sedes habebant, tunc certè cum bellico rerum omnium apparatu duplo maiore, [*quàm antè,*] suosque socios defectione [*ab Atheniensibus facta,*] vnà cum ipsis iam totis viribus, terra, marique [*suã Rempub.*] oppugnaturos. Veruntamen (vt in præsenti rerum statu facultas dabatur) visum est non oportere succumbere: sed & classem parare, materia [*ad eam ædificandam,*] & pecunia, vnde possent, comparata, & socios præsidiis firmare, [*tutari, ac in officio, & fide continere,*] & præcipuè Eubœam, & res vrbanas aliqua ex parte corrigere, sumptusque minuere. & creare aliquẽ Magistratum seniorum, qui de præsenti rerũ statu, dum [*adhuc*] tempus opportunum esset, ante [*cæteros omnes*] consultarent. Denique (quod vulgus facere solet) propter præsentis metus magnitudinem ad omnia rectè administranda parati erant. Vt autem hæc ipsis visa sunt, sic etiam fecerunt: atque hæc æstas excessit. Insequenti autem hyeme propter res ab Atheniensibus in Sicilia adeò malè gestas, vniuersi Græci protinus animis erecti fuerunt. Et illi quidem, qui neutrorum erant socij, à bello nequaquam amplius abstinendum, vel si nullus ipsos rogaret: sed aduersus Athenienses vltrò eundum [*censebant.*] Singuli enim illos, si rem in Sicilia feliciter gessissent, etiam aduersus se venturos fuisse existimabant, simul etiam reliquum bellum breue futurum ducebant, cuius se participes esse, præclarum [*sibi*] fore [*putabant.*] Qui verò Lacedæmoniorum erant socij, simul omnes lõge maiore studio, quàm antè, multis ærumnis celeriter liberari cupiebant. Præcipuè verò qui Atheniensium imperio parebant, vel supra vires ad defectionem ab

ipsis [*Atheniensibus*] faciendam erant parati, quòd animi impetu, [*ac libidine cæca*] de rebus iudicarent, nec vllum rationi locum amplius relinquerent, quippe qui putarent fore, vt insequenti æstate [*Athenienses*] superarent. Lacedæmoniorum verò ciuitas cùm propter hæc omnia fiduciam concipiebat, tum verò præcipuè quòd Siculi socij cum magnis copiis, classis accessione iam necessariò facta, ineunte statim vere, vt erat verisimile, ipsis præstò futuri essent. Itaque cùm vndiq; bonam spem haberent, abiecta omni cunctatione bellum capessere statuerunt, secum reputantes, si hoc [*bellum*] felicem exitum habuisset, se in posterum & huiusmodi periculis liberatum iri, cuiusmodi fuisset & illud, quod ipsis ab Atheniensibus creatum fuisset, si res Siculas in suam potestatem redegissent. Et illis euersis, futurum, vt totius Græciæ imperiũ tutò iam obtinerent. Confestim igitur Agis eorum Rex, hac hyeme cum quodam exercitu ex Decelea profectus, pecuniam à sociis ad classem comparandam exegit, & ad Maliacũ sinum deflectens, ob vetustas inimicitias ingentem Oetæorum prædam egit, & ex ea pecuniam collegit. Achæos quoque Phthiotas, aliosque populos, qui Thessalorum imperio in illa regione parebant, conquerentibus, ac inuitis Thessalis, obsides quosdam, ac pecuniam dare coëgit. Et obsides Corinthi deposuit, & [*Corinthios*] in societatem adducere conabatur. Lacedæmonij porrò, centum naues ædificandas [*sociis*] ciuitatibus imperarunt. Atque sibi quidem ipsis, ac Bœotis, quinas & vicenas vtrisque faciendas assignarunt; Phocensibus verò, & Locris, quindecim; & Corinthiis, quindecim. Arcadibus, & Pellenensibus, & Sicyoniis, decem. Megarensibus, & Trœzeniis, & Epidauriis, & Hermionensibus,

ſibus, decem. Cætera quoque comparabant, vt ſub veris initium protinus inituri bellum. Per hanc ipſam hyemen Athenienſes quoque, quemadmodum cōſtituerant, ædificandis nauibus operam dederunt, materia [*ad opus faciendum*] comparata, & Sunio munito, vt naues, quæ commeatum ipſis ſubueherent, tutò circumueherentur, [*& Athenas ſine periculo peruenirent.*] Et deſerta munitione, quam in agro Laconico extruxerant, quum in Siciliam traiecerunt, cæteriſque ſumptibus contractis, ſi quis in res inutiles, [*parumq. neceſſarias*] fieri videbatur. Sed in primis proſpiciebant ne ſocij à ſe deficerent. Dum autem hæc vtrique facerent, ipſoque [*renouandi*] belli apparatu nullam aliam ſpeciem præberent, quàm eorum, [*qui tunc primum bellum*] inciperent, primi [*omnium*] Euboënſes ad Agin hac hyeme legatos de defectione ab Athenienſibus [*ad Lacedæmonios*] facienda miſerunt. Ille verò, cùm eorum orationem admiſiſſet [*conſiliumque collaudaſſet,*] Lacedæmone accerſiuit Alcamenem Sthenelaidæ [*filium,*] & Melanthum, [*duos ciuitatis*] principes, vt in Eubœam [*eos mitteret.*] Illi verò cum trecentis [*Laconicis*] libertis in ciuitatem nuper aſcriptis venerunt, & [*Agis*] tranſitum [*in Eubœam*] ipſis præparabat. Interea etiam & Lesbij venerunt, quòd & ipſi defectionem [*ab Athenienſibus*] facere vellent. Bœotis autem eos adiuuantibus, Agis [*eorum verbis*] adductus eſt, vt res quidem Euboicas intermitteret, Leſbios verò in defectione facienda iuuaret, & res ad eam neceſſarias præpararet, & Alcamenem præfectum [*ipſis*] daret, qui in Eubœam nauigaturus erat. Atq; Bœoti quidem decem naues polliciti ſunt, Agis verò decem. Hæc autem ignara ciuitate Lacedæmoniorum tranſacta ſunt. Agis enim, quandiu cum ſuis copijs apud

Deceleam egit, ius habuit & copias mittendi, si quò vellet, & contrahendi, & pecunias exigendi. Atque tunc temporis vel multo magis (vt ita loquar) ei, quam [*cæteris*] Lacedæmoniis, qui in vrbe erant, socij parebant. Quòd enim exercitum secũ haberet, quocunq; se contulisset formidabilis aderat. Et hic quidem Lesbiis operam dabat, [*ac eos adiuuabat ad peragendum, quod cupiebant.*] Chij etiam, & Erythræi, cùm & ipsi ad defectionem faciendam essent parati, non ad Agin: sed ipsam Lacedæmoniorum ciuitatem se conuerterunt. Cum ipsis etiam [*illuc*] iuit legatus, [*missus*] à Tissapherne, qui Regis Darij Artaxerxis [*filij,*] prætor inferioris prouinciæ erat. Nam & Tissaphernes Peloponnesios [*ad bellum Athenensibus acriter faciendũ*] incitabat, & pollicebatur se [*copiis ipsorum*] stipendium præbiturum. Nuper enim à Rege impetrauerat tributa, quæ ex sua prouincia [*Regi debebantur,*] quæ [*Regi*] debuerat, quòd [*ea,*] propter Athenienses, à Græcis ciuitatibus exigere non potuisset. Existimabat igitur se faciliùs [*in posterum*] tributa recepturum, si Athenienses [*bello*] vexasset, simul etiam se Lacedæmoniorum societatem Regi conciliaturum, & Amorgen Pissuthnæ filium nothum, qui defectionem [*a Rege*] circa Cariã fecerat, quemadmodum ipsi Rex imperauerat, aut viuum adducturum, aut interfecturum. Chij igitur, & Tissaphernes communiter eadem contendebant, [*ac in eadem re peragenda elaborabant.*] Sub idem autem tempus Calligetus Laophontis, Megarensis, & Timagoras Athenagoræ [*filius,*] Cyzicenus, sua vterque [*patria*] exsortis, qui apud Pharnabazũ Pharnabaci [*filium*] habitabant, Lacedæmonem venerunt, à Pharnabazo missi, vt naues [*à Lacedæmoniis peterent, quas*] in Hellespontum transportarent, ut-

que

que ipse quoque, si posset, [*eadem impetraret,*] (quę Tissaphernes contendebat) & ciuitates in sua prouincia sitas ab Atheniensibus per defectionem alienaret, operaque sua Lacedæmoniorum societatem Regi celeriter conciliaret. Cùm autem vtriq; separatim hæc agerent, qui à Pharnabazo, & qui à Tissapherne missi fuerant, ingens concertatio inter Lacedæmonios extitit, his quidem, vt in Ioniam, & Chium; illis verò, vt in Hellespontum classis, & exercitus prius mitteretur, persuadere nitentibus. Lacedæmonij tamen Chiorum, & Tissaphernis postulata multo lubentiùs admiserunt. Nam & Alcibiades eos adiuuabat, qui Endio [*tunc*] Ephori magistratum gerenti erat arctissimo hospitalis amicitiæ vinculo iunctus, quæ à patre cœperat. Vnde propter hospitium, [*eiusq; consuetudinem, ac ius,*] illorum familia nomen etiam Laconicũ obtinuit. Endius enim Alcibiadis [*filius*] appellabatur. Lacedæmonij tamen Phrynin hominem [*Chiis*] vicinum in Chium prius miserunt, vt exploraret an & naues tot ipsis essent, quot dicebant, & an cæteras facultates vrbs [*illorum*] haberet, quas fama erat eam habere. Cùm autem ille ipsis renuntiasset hæc vera esse, quæ audierant, confestim & Chios, & Erythræos in societaté receperunt. Et quadraginta naues ipsis mittendas decreuerunt, quòd non minus, quàm sexaginta illic essent, ex illis [*sociis ciuitatibus contractæ,*] quas Chij dicebant. Atque primùm quidem ex istis [*quadraginta nauibus, quas Chiis promiserant,*] decem erant missuri, & Melancridam, qui ipsorum nauarchus erat. Deinde [*verò*] cùm terræmotus extitisset, pro Melancrida Chalcideum miserunt, & pro decem nauibus quinque [*tantùm*] in Laconica præpararunt. Et hæc hyems exijt, huiusq; belli, quod Thucydides conscripsit,

vndeuicesimus annus excessit. Ineūte autem vere, statim, Chiis instantibus, vt naues [*sibi*] mitterentur, & metuentibus, ne Athenienses rescisceremt, quæ agitabantur, (nam omnes clàm illis legatos [*Lacedæmonem*] miserant) Lacedæmonij miserunt tres viros Spartanos Corinthum, vt quàm celerrimè ab altero mari, in id, quod Athenas spectat, nauibus per Isthmū transuectis, omnes in Chium nauigare iuberent, tam eas, quas Agis præparauerat in Lesbum [*mittendas*] quàm cæteras. Erant autem illic vniuersæ sociarum [*ciuitatum*] naues numero vndequadraginta. Calligetus autem, & Timagoras Pharnabazi legati huius classis in Chium proficiscentis participes esse noluerunt, neque pecunias dederunt, quas secum attulerant, vt classis mitteretur, quinq; & viginti talenta; sed postea per se cū alia classe nauigare statuerunt. Agis autem, cùm vidisset Lacedæmonios primùm in Chium [*classem mittere*] statuisse, ne ipse quidem aliud [*in præsentia faciendum esse*] censuit: sed socij, cùm Corinthum conuenissent, [*quid faciendum esset*] consultare cœperunt. Ipsis autem visum est primùm [*quidem,*] in Chium esse nauigandum, duce Chalcideo, qui quinque naues in Laconica præparauerat. Deinde [*verò,*] in Lesbum, duce Alcamene, quem etiam Agis [*eò mittere*] statuerat. Postremò verò, in Hellespontum proficisci. Clearchus autem Rhamphij [*filius*] classi illuc profecturæ præfectus fuerat. Primum autē dimidiam nauium partem per Istmum transportandam [*censuerunt,*] & confestim istas [*illuc*] proficisci [*voluerunt,*] ne Athenienses animum potius aduerterent ad eas, quæ [*tunc*] proficiscerentur, quàm ad eas, quæ postea [*illuc*] transportarentur. Etenim ab hac parte propalam nauigare statuerant, contempta Atheniensium imbecilita-

cillitate, quòd ipsorũ nulla magna classis [*usquam*] adhuc appareret. Cùm autem [*hoc*] ipsis placuisset, confestim etiam vnam & viginti naues transportarunt. Corinthij verò, quamuis ipsi [*Lacedæmonij*] nauigationem vrgerent, [*& ad celeriter abeundum illos solicitarent,*] cum illis tamen nauigare noluerũt, prius quàm omnes Isthmiorum dies festos, qui tũc erant, celebrassent. Agis verò paratus erat [*ad hoc ipsis concedendum,*] vt ipsi quidem Isthmica fœdera tunc minimè rumperent, ipse verò classem suam faceret, [*ac suam esse simularet.*] Verùm cùm Corinthij [*hoc illis*] concedere nollent: sed mora interponeretur, Athenienses consilia Chiorum faciliùs senserunt, & Aristocrate, vno è ducibus, [*illuc*] misso, illos insimularunt. Chiis autem negantibus [*se quicquam rerum nouarum moliri, tunc Athenienses*] iusserũnt eos ex societatis iure naues secum mittere ad fidem faciendam, [*Chios nihil aduersus Athenienses moliri: sed in societatis officio constanter permanere.*] Illi verò, septem miserunt. Harum autem nauium [*ad Athenienses*] mittendarũ hæc fuit causa, quòd Chiorum quidem plebs ignoraret ea, quæ clàm agitabantur, pauci verò, qui horum erant conscij, plebem nondum hostilem habere vellent, priusquàm aliquod firmum præsidium adepti essent, & Peloponnesios nequaquam amplius venturos expectarent, quia diutius morabantur. Interea verò Isthmici ludi committebantur. Et Athenienses (nam [*Isthmicorum ludorum fœdera*] fuerant indicta) spectatum eos venerant. Et Chiorum consilia [*ad defectionem spectantia*] multo manifestiùs deprehenderunt. Et postquàm [*illinc*] discesserunt, confestim sese præpararunt, vt [*cauerent,*] ne [*Corinthiorum*] naues clàm ipsis ex Cenchreis proficiscerẽtur. Illi verò, post ludos celebratos, cum vna

& viginti nauibus, quibus præerat Alcamenes, portu soluentes Chium versus ire cœperunt. Cùm autem Athenienses primùm cum totidem nauibus aduersus eos processissent, [*eos*] in altum elicere conabantur. Sed cùm ad multas horas Peloponnesij [*classem hostilem in altum*] sequi noluissent: sed retrocessissent, ipsi quoque Athenienses recesserunt. Nam septem Chiorum naues, quas in eo numero secum habebant, nequaquam fideles existimabant: sed postea aliis septem, & triginta instructis, eos terram legentes persequuti sunt ad Piræum [*agri*] Corinthij. (Est autem portus desertus, & extremus, ad [*agri*] Epidaurici confinia situs) atq; Peloponnesij vnam nauem, quæ cursum in alto tenebat, amiserunt: cæteras verò contractas, in portum deduxerunt. Cùm autem Athenienses & à mari nauibus [*eos*] adorti fuissent, & in terram descendissent, ingens tumultus, ac perturbatio [*inter hostes*] excitata est. Et [*illorum*] plerasque naues Athenienses in terra lacerauerunt, & Alcamenem ducem interfecerunt. Sed ipsorum quoque [*Atheniensium*] nõnulli obierunt. Cùm autem [*ab illis*] dirempti fuissent, naues quidem, quot satis esse videbantur, disposuerunt, quæ stationem aduersus hostiles obtinerent, cum reliquis verò in paruulæ insulæ stationem se receperunt, in qua non multum [*illinc*] distante, castra posuerunt, & [*nuntium*] Athenas ad subsidium [*accersendum*] miserunt. Nam & Peloponnesiis postero die & Corinthij ad opem [*ipsorum*] nauibus [*ab hoste obsessu*] ferendam aduenerũt, nec multo pòst & alij finitimi. Sed cùm animaduertissent hãc [*nauium*] custodiam in loco deserto [*sibi*] laboriosam fore, [*quid faciendum esset,*] dubitabant. Et [*primùm*] quidem naues illas incendere cogitarunt: deinde verò placuit ipsis [*eas*] subducere,

ducere, & cum peditatu ad eas vndique collocato tutari, donec aliqua commoda effugiendi facultas offerretur. Agis etiam his cognitis Thermonem, virum Spartanum ipsis misit. Fuerant autem & Lacedæmonij iam antè certiores facti de nauium discessu ab Isthmo (Alcameni enim ab Ephoris imperatum fuerat, vt, quum hoc fieret, equitem mitteret, [*qui classis discessum ipsis significaret:*] & statim quinq; naues, quas apud se habebant, & Chalcideum ducem, & Alcibiadem cum eo mittere volebant. Deinde verò cùm isti [*ad profectionem animis essent propensi, & Chium petere*] properarent, [*interea Lacedæmoniis*] allatus est nuntius de [*Peloponnesiacis*] nauibus, quæ in Piræum fugâ se receperāt. Quamobrem animis consternati, quòd in Ionico bello tunc primùm suscepto offendissent, classem, quam ex suo [*agro se missuros promiserant,*] haud amplius mittere, imò verò vel nonnullas [*naues,*] quæ iam discesserant, reuocare statuerunt. Quod cùm intellexisset Alcibiades, rursus Endio, cæterisque Ephoris persuasit ne per metum à classe [*in Chium*] mittenda desisterent. Dicebat enim se prius [*illuc*] venturos, quàm Chij classis cladem sentirent, & se, vbi ad Ioniam appulisset, facile ciuitatibus [*Atheniensium amicis, ac sociis*] persuasurum, vt [*ab illis*] deficerent. Se enim Atheniensium imbecillitatem, & Lacedæmoniorum [*in illas*] studium [*ipsis*] commemoraturum. Maiorem enim [*sibi,*] quàm aliis, fidem [*ab illis*] habitum iri. Quinetiam ipsi Endio priuatim dixit præclarum [*ipsi*] fóre, si per ipsum & Ionia [*ab Atheniensibus*] deficeret, & Regis societas Lacedæmoniis conciliaretur, nec Agidis hoc præclarum facinus esset. Alcibiades enim Agidi erat inimicus. Hic igitur cùm & cæteris Ephoris, & Endio [*rem*] persuasisset, cum quinque naui-

bus, & Chalcideo Lacedæmonio discessit: & nauigationis cursum celeriter confecerunt. Per hoc autem idem tempus, ex Sicilia se [*domum*] recipiebant & sexdecim illę Peloponnesiorum naues, quę duce Gylippo [*Syracusanos*] in bello [*aduersus Athenienses*] gerendo adiuuerant, & quæ circa Leucadiam deprehensæ fuerant, & vexatæ à septem & viginti Atticis nauibus, quibus præerat Hippocles Menippi [*filius,*] qui classis ex Sicilia redeuntis reditum obseruabat. Nam cæteræ, præter vnam, Atheniensibus deuitatis, Corinthum appulerant. Chalcideus autem, & Alcibiades inter nauigandum, [*omnes,*] in quos incidissent, comprehendebant, ne ipsorum nauigatio palàm fieret. Et cùm ad Corycum in continente situm appulissent, & ipsos hic dimisissent, ipsi quidem prius congressi cum nonnullis Chiorum, qui coniurationis erant socij, & qui iusserant ipsos [*re nulli*] prius declarata ad vrbem nauigare, ad Chios ex improuiso aduenerũt. Et Chiorum quidem plebs admirabunda, & attonita erat: pauci verò, [*nobilesq;*] operam dederant, vt Senatus cogeretur. Cùm autem Chalcideus, & Alcibiades dixissent & multas alias naues aduentare, nec vllam de nauium apud Piræum obsidione mentionem fecissent, Chij, & mox Erythræi ab Atheniensibus defecerunt. Postea verò cum tribus nauibus [*illinc*] profecti, & Clazomenas ad defectionem [*ab iisdem*] faciendam induxerunt. Clazomenij autem confestim in continentẽ transgressi, Polichnam [*agri Troiani vrbem*] munire cœperunt, si fortè ipsis opus foret aliquo loco, quò ex parua insula, quam incolebant, sese reciperent. Et omnes quidem, qui defectionem [*ab Atheniensibus*] fecerant, in mœnibus muniendis, ac in apparatu belli erant occupati. Celeriter autem [*de defectione*] Chio-

Chiorum nuntius Athenas peruenit. Tunc autem [*Athenienses*] existimantes magnum iam, ac manifestum periculum se circunstare, neque cætero socios vltrò quieturos post defectionem à maxima vrbe factam, illa mille talenta, quæ per totum belli tempus intacta esse cupiebant, confestim propter præsentem pauorem abrogata lege, quæ pœnas proponebat ei, qui vel de his tangendis verba fecisset, vel aliorum sententiam suo suffragio confirmasset, mouenda, nauesq; non paucas instruendas decreuerunt. Illarumq; nauium, quæ in Piræo stationem aduersus [*hostium naues*] obtinebant, octo quidem iam mittendas [*censuerunt*.] quę relicta [*nauium in Piræo obsessarum*] custodia, [*naues*,] quas Chalcideus secum ducebat, insequutę, nec assequutæ, [*in suam stationem*] sese receperant. His autem præerat Strombichides Diotimi filius. Nec multo pòst alias duodecim ad opem [*cateris*] ferendã, quæ & ipsæ stationem reliquerãt, quam aduersus [*naues hostiles*] obtinebant, duce Thrasycle mittendas. Septem etiam Chiorum nauibus abductis, quæ cum ipsis [*hostiles naues*] obsederant, quæ in Piræo erant, seruos quidem, qui in illis erant, libertate donarũt, liberos verò in vincula coniecerunt. Alias etiam in locum earum omnium. quæ ad obsidendam Peloponnesiorum classem profectę fuerant, celeriter instructas miserunt, & alias triginta armare in animo habebant. Et magnum erat [*illorum*] studium, & nihil parui moliebantur, vt [*sui*] auxilium aduersus Chium mitterent. Interea verò Strombichides cum octo nauibus in Samum peruenit, & [*illinc*] assumpta vna Samia, in Teum nauigauit, ipsosque [*Teios*,] vt quiescerent, rogauit. Ex Chio autem in Teum & Chalcideus cum tribus & viginti nauibus traiicere cœpit, & simul Clazomeniorum, & Ery-

thræorum peditatus [*cum eo*] proficiſcebatur. Sed Strombichides [*huius aduentum*] præſentiens, prius diſceſſit, [*quàm ille veniret.*] Cùm autem in altum prouectus multas [*hoſtium*] naues ex Chio [*contra ſe venientes*] proſpexiſſet, in Samum fugâ ſe recepit. Illæ verò [*eum*] inſequebantur. Illum autem peditatum Teij, cùm initiò [*in vrbem*] recipere noluiſſent, poſt Athenienſium fugam introduxerunt. Et [*huius peditatus*] plerique diu quidem ſe continuerunt expectantes donec & Chalcideus ab inſequendis hoſtibus reuerteretur. Sed cùm ille diutius moraretur, ipſi muros demoliti ſunt, quos Athenienſes extruxerant, vrbis Teiæ, qua parte continentem reſpicit. Illos autem in his demoliendis adiuuerunt aliquot etiam barbari, qui ſuperuenerant, quibus præerat Tages Tiſſaphernis proprætor. Chalcideus verò, & Alcibiades, cùm Strombichidē ad Samum vſque perſequuti fuiſſent, nautas quidem ex Peloponneſo nauibus aduectos armarunt, & in Chio [*præſidij cauſa*] reliquerunt, in has verò Chios nautas, in nautarum Peloponneſiorum locum ſubſtitutos, impoſuerunt, vt ſuas naues explerent, & aliis viginti [*nauibus præterea inſtructis,*] Miletum petierunt, vt ad defectionem [*ab Athenienſibus ad ſe*] faciendam inducerent. Alcibiades enim, cui neceſſitudo cum Mileſiorum primoribus intercedebat, illorum ſocietatem ſibi prius cōciliare, quàm claſſis ex Peloponneſo veniret, & Chiis, & ſibi ipſi, & Chalcideo, & Endio, à quo miſſus fuerat, hoc præclarum facinus attribuere volebat, quēadmodum promiſerat, quòd cum Chiorum copiis, & Chalcideo quàm plurimas ciuitates ad defectionem [*ab Athenienſibus ad Lacedæmonios faciendam*] induxiſſet. Cùm igitur maximam nauigationis partem clandeſtinè confeciſſent, nec multo ante Strombichi-

bichidem, & Thrasyclem (qui cum duodecim nauibus tunc Athenis veniens aderat, & cum [*suo collega illos*] persequebatur) Miletū peruenissent, eam ad defectionem faciendam induxerunt. Athenienses verò cum vndeuiginti nauibus è vestigio [*eos*] persequuti, cùm Milesij eos recipere nollent, ad Ladam insulam [*Mileto*] adiacentem appulerunt, ibique stationem habuerunt. Prima autem societas per Tissaphernem, & Chalcideum inter Regem, & Lacedæmonios post Milesiorum defectionem statim inita, hæc fuit: Lacedæmonij, sociique societatem cum Rege, & Tissapherne his conditionibus fecerunt: Quamcunque regionem, & [*quascunque*] vrbes Rex habet, & Regis maiores habuerūt, [*hæc*] Regis sunto. Quicquid autem pecuniarū, aut quicquid aliud ex vrbibus istis ad Athenienses redibat, communiter Rex, & Lacedæmonij, sociique prohibento, ne quicquam pecuniarū, aut quicquam aliud Athenienses [*hinc*] accipiant. Item bellum aduersus Athenienses Rex, & Lacedæmonij, sociique communiter administranto. Bellumque, [*quod*] aduersus Athenienses [*communiter susceptum fuerit,*] deponere ne liceat, nisi vtrisque Regi, ac Lacedæmoniis, sociisque visum fuerit. Quòd si qui defectionem à Rege fecerint, hostes Lacedęmoniis, sociisque sunto. Si qui etiam à Lacedæmoniis, sociisque defecerint, hostes eodem modo Regi sunto. Hunc igitur in modū hæc societas inita fuit. Postea verò confestim Chij decem aliis nauibus instructis, ad Anæam nauigarunt, eo animo, vt & de rerum Milesiarum statu certiores fierent, & simul [*illius regionis*] ciuitates ad defectionem solicitarent. Sed cùm nuntium à Chalcideo [*missum*] accepissent, quo redire iubebantur, ac monebantur fore, vt Amorges itinere terrestri cum [*suis*] copiis adesset,

ad Iouis templum nauigarunt. Et [*illinc*] perspexerunt sexdecim naues, cum quibus Diomedon post Thrasyclem Athenis adhuc aduentabat. Cùm autem [*eas Chij*] vidissent, cum vna quidem naui Ephesum, cum reliquis verò in oram Teiam diffugerũt. Athenienses verò [*harum*] quatuor quidem vacuas ceperunt, hominibus in terram prius elapsis, reliquæ verò in Teiorum vrbem confugerunt Chij autem cum reliquis nauibus in altum prouecti, & peditatus cum ipsis, Lebedum ad defectionem induxerunt, & item Eras. Postea verò omnes, & pedestres, & nauales copiæ cum classe domum se receperunt. Sub eadem tempora viginti Peloponnesiorum naues, quas Athenienses pari [*nauium*] numero tunc insequuti fuerant, & in Piræum ingressas obsidebant, repentina eruptione [*in hostes*] facta, & nauali prœlio [*illis*] superatis, quatuor Atticas nauales ceperunt, & [*illinc*] ad Cenchreas profectę, rursus ad nauigationis cursum in Chium, & Ioniam conficiendum se præparare cœperunt. Astyochus autem Lacedæmone nauarchus ipsis futurus aduenit, penes quem totum illius classis imperium iam erat. Cùm autem peditatus ex Teo discessisset, ipse quoque Tissaphernes cum [*suis*] copiis [*illuc*] profectus, & si quid murorum in [*vrbe*] Teo reliquum erat, demolitus, discessit. Nec multo post eius discessum Diomedon cum decem Atticis nauibus [*illuc*] profectus, cum Teiis pactionem fecit, vt se quoque reciperent. Et [*illinc*] aduersus Eras profectus, ac adortus, cùm vrbem expugnare non potuisset, discessit. Per idem etiam tempus apud Samum plebs vnà cum Atheniensibus, qui cum tribus nauibus [*illic*] aderãt, aduersus potentes, [*ac nobiles*] arma sumpsit. Et Samiorum plebs ad ducentos ex hisce potentibus ad summum interfecit. Cùm

autem

autem [*Samij*] quadringentos [*horum nobilium*] exilio mulctassent, ipsique agros illorum, & domos [*inter se*] distribuissent, & posthæc Athenienses ipsis vt iam fidis, [*& constantibus socijs*] libertatem decreuissent, [*ipsisq; decreto facto permisissent, vt sui iuris essent, suiq; legibus viuerent,*] in posterũ [*ipsi per se suoq; arbitratu, suam*] Rempub. administrarunt, & cum rusticis nihil [*amplius*] cõmunicabant, nec vlli plebei amplius licebat aut [*suas filias*] apud illos elocare, [*illisq; in matrimonium dare,*] aut ab illis [*elocatas, vxores*] ducere, [*quòd omne connubij, ac affinitatis cum rusticis contrahendæ ius plebi iam interdixissent.*] Posthæc autem, eadem æstate, Chij (quemadmodũ cœperant) nihil de suo studio remittentes, quo vel sine Peloponnesiis, cum copiis, quas secum tunc habebant, ciuitates ad defectionem inducere conabantur, simul etiam cupientes quàm plurimos eiusdem periculi socios habere, cum tredecim nauibus ipsimet [*sine Peloponnesiis*] in expeditionem aduersus Lesbum sunt profecti, (quemadmodum à Lacedæmoniis dictum fuerat, secundo loco in eam eundum esse) & illic in Hellespõtum. Simul autem & Peloponnesiorum, qui aderant, & indigenarum sociorum peditatus, Clazomenas, & Cumam profectus est. Eius autem præfectus erat Eualas Spartanus, nauium verò, Diniadas ex finitimis [*vrbis subditis.*] Et naues quidem [*Chiorum in Lesbum*] profectæ, Methymnam primùm ad defectionem impulerũt. [*Deinde Chij quatuor nauibus hic præsidij causa relictis, cum reliquis Mitylenen petierunt, & ad defectionem impulerunt.*] Astyochus verò Lacedæmoniorum nauarchus, cum quatuor nauibus è Cenchreis nauigans, in Chium peruenit, quemadmodum [*illuc initiò peruenire*] properabat. Tertio autem die quàm ille [*in Chium*] peruenit, quinque & viginti Atticæ

naues ad Lesbum appulerũt, quibus præerat Leon & Diomedon. Leon enim cum aliis decem nauibus, Athenis postea profectus, ad opem [*suis*] ferẽdam venerat. Sed & Astyochus eodem die iam aduesperascente, cùm portu soluisset, & vnā Chiam nauem assumpsisset, in Lesbum nauigare cœpit, vt, si quid posset, [*Lesbiis*] prodesset. Cùm autem Pyrrham, & illinc postero die Eressum peruenisset, hîc intellexit Mitylenen ab Atheniensibus cum vociferatione primo impetu captam fuisse. Nam Athenienses, vt ex improuiso venerant, ad portum appulsi, naues Chias superauerunt, & in terram egressi, iis, qui obstiterant, prœlio victis, vrbem in suam potestatem redegerunt. Quæ cùm Astyochus intellexisset tum ex nauibus Eressinis, tum ex tribus Chiis (nam [*ex quatuõr*] vna ab Atheniensibus capta fuerat) quæ ex Methymna cum Eubulo veniebant, quæ tunc [*ab Athemensibus*] interceptæ: sed, quum Mitylene capta est, elapsæ, in ipsum inciderant, haud amplius Mitylenen contendit: sed cùm Eressum ad defectionem faciendam impulisset, & suarum etiam nauium milites armasset, & Eteonico duce illis præposito, Antissam, & Methymnam versus itinere terrestri proficisci iussisset, ipse quoque cum suis nauibus, & tribus Chiis eodem oram legens contendit, sperans Methymnæos, conspectis suis copiis, fiduciam animo concepturos, & in defectione permansuros. Sed cùm in Lesbo omnia ipsi aduersarentur, suis copiis [*in naues*] receptis, in Chium rediit. Pediratus etiam, qui nauibus vehebatur, & qui in Hellespontum traiecturus erat, rursus in oppida se recepit. Post hæc autem ex sociali Peloponnesiorum classe, quæ ad Cenchream stabat, sex naues in Chium ad ipsos venerunt. Athenienses verò, res in Lesbo rursus constituerunt, &

illinc

illinc profecti, Clazomeniorum [*urbem nomine*] Polichnam, quam in continente muniebant, ceperunt, eosque rursus in vrbem in insula sitam transportarunt, præter defectionis autores. Isti enim Daphnuntem abierunt. Et denuo Clazomenæ in Atheniensium ditionem concesserunt. Eadem æstate, illi etiam Athenienses, qui cum viginti nauibus apud Ladam stationem aduersus Miletum habebant, copiis in terram expositis ad Panormum [*agri*] Milesij [*oppidum*,] Chalcideum Lacedæmonium ducem, cum paucis occurrentem ad vim arcendam, interfecerunt, & tertio pòst die, erecto trophæo, abierunt. Quod Milesij sustulerunt, vt ab illis erectum, qui [*Milesium*] agrum in suam potestatem nequaquam redegissent. Leon autem, & Diomedon cum Atheniensium nauibus, quas ex Lesbo secum duxerant, ex Oenussis insulis Chio adiacentibus, ex Sidussa quoque, & Pteleo (quas vrbes in [*agro*] Erythræo obtinebant) atque ex Lesbo proficiscentes, ex nauibus bellum aduersus Chios administrabant. Habebant autem grauis armaturæ milites legionarios, quos naues conscendere coëgerāt, vt earum essent defensores. Et ad Cardamylam expositis in terram copiis, & ad Bolissum Chiis prœlio victis, multisq; cæsis, qui ad vim arcendam obuiam sibi processerant, oppida in hac [*regionis*] parte sita [*vastarunt, ac*] euerterūt. Et [*eosdem Chios*] ad Phanas rursus altero prœlio, & tertio ad Leuconium vicerunt. Postea verò Chij quidem iam aduersus [*Athenienses*] haud amplius prodire sunt ausi. Illi verò regionem egregiè [*variis rebus*] instructam, & à bello Medico ad id vsque tempus illæsam, diripuerunt. Chij enim soli [*omnium*,] quos ego cognoui, post Lacedæmonios, simul & beati, & modesti extiterunt, & quo magis ipsorum ciuitas cresce-

bat, eo magis etiam modestiæ operam dabant, vt magis essent muniti. Et ne ipsam quidem defectionem (si præter id, quod [*ipsis*] tutum, [*ac salutare futurum*] erat, hoc fecisse videntur) facere prius sunt ausi, quàm vnâ cum multis, iisque fortibus sociis se belli fortunam periclitaturos existimarunt, & [*priusquàm*] intellexerunt ne ipsos quidem Athenienses amplius negare, post cladem in Sicilia acceptam, planè res suas pessimè se habere. Quôd si qua in re præter suam opinionem lapsi sunt, (vt humanitus contingere solet) cum multis hoc peccatum vltro commiserunt, [*& cum multis lapsi sunt,*] qui idem sentiebant, & qui res Atheniensium à multis celeriter euersum iri putabant. Cùm igitur illi maris vsu prohiberentur, & à terra diriperentur, quidam [*ex ipsorum ciuibus*] vrbem Atheniensibus tradere sunt conati. Magistratus autem, quamuis horum consilia sensissent, ipsi tamen quieuerũt: sed Astyochum nauarchum, cum quatuor nauibus, quæ ipsi aderant, Erythris [*accersitum, in vrbem*] adduxerunt, & [*cum eo*] cõsultare cœperunt, vt, vel obsidibus acceptis, vel aliquo alio modo, quàm moderatissim è [*suorum ciuium*] insidias, [*conatusq́;*] cõpescerent. Et Chij quidẽ hęc agebant. Eadem autẽ æstate extrema, mille, & quingenti grauis armaturæ milites Atheniensium, & mille Argiuorũ (Athenienses enim quingentos Argiuorum leuis armaturæ milites iustis armis instruxerant) & sociorum, mille, cum nauibus duodequinquaginta, quarum aliquot erant ad armatos portandos, ducibus Phrynicho, & Onomacle, & Scironida, Athenis in Samum traiecerunt, & in Miletum transgressi, castra posuerunt. Milesij verò [*aduersus eos*] egressi; cùm ipsi, [*qui erant*] octingenti grauis armaturę milites, tum Peloponnesij, qui cum Chalcide venerunt,

rant, tum etiam quędam peregrina, [*ac mercenaria*] Tissaphernis auxilia, quinetiam ipse Tissaphernes præsens, & ipsius equitatus prœlium cum Atheniensibus, sociisque commiserunt. Et Argiui quidem, qui suo cornu prœlij initium fecerant, & qui contemptis [*hostibus*,] vt aduersus Iones, & eos, qui suum impetum laturi non essent, ordinibus non seruatis pergebant, à Milesiis superati fuerunt, & paulo pauciores trecentis ex ipsis cæsi fuerunt. Athenienses verò, cùm initiò Peloponnesios vicissent, & barbaros, cæteramque turbam [*loco*] pepulissent, cum Milesiis non sunt congressi. Sed cùm ipsi [*Milesij*] post fugatos Argiuos, in vrbem se recepissent, cùm alterum suorum [*cornu*] superatum vidissent, [*Athenienses*] ad ipsam Milesiorum vrbem iam victores castra posuerunt. In hoc autem prœlio contigit, vt Iones, vtrinque Dorienses vincerent. Nam & Athenienses vicerunt Peloponnesios in acie sibi oppositos, & Argiuos Milesij. Athenienses autem erecto trophæo, ad vrbem circumuallandam sese præparabant, quòd locus ille in Isthmi modum esset angustus. Existimabant enim, si Miletum in suam potestatem redegissent, cætera quoque [*oppida*] in suam ditionem facilè ventura. Interea verò iam sub vespertinũ crepusculum, ipsis nunciatur quinque, & quinquaginta Peloponnesiorum, & Siculorum naues tantũ non adesse. Nam Hermocrate Syracusano potissimùm Sicilienses instigante ad belli reliquias [*cum Peloponnesiis*] persequendas, vt Atheniensium imperiũ euerterent, viginti naues Syracusanorum, & duæ Selinuntiæ veniebant. Et Peloponnesiorum naues, quæ instruebantur, iam paratæ erant. Therameni autem Lacedæmonio præceptum fuerat, vt has vtrasque classes ad Astyochum nauarchum

deduceret, quæ primùm in Eleum insulam Mileto adiacentem traiecerunt. Mox illinc, cùm accepissent Athenienses in Mileto esse, in Iasicum sinum prius nauigarunt, quòd scire vellent quid rerum apud Miletum gereretur. Cùm autem Alcibiades equo [*vectus*] ad Tichiussam [*agri*] Milesij [*castellum*] venisset, ad quam sinus partem [*Peloponnesij cum suis nauibus*] appulsi stationem habebant, res in prœlio gestas intellexerunt. Nam & Alcibiades [*prœlio*] interfuerat, & cum Milesiis, & Tissapherne in acie aduersus hostes steterat. Hic autem ipsis suasit, vt, nisi & Ioniam, & cæteras omnes res amittere vellent, opem quàm celerrimè Mileto ferrent, néve per suam negligentiam, illam [*ab hoste*] circumuallari paterentur. Atque illi quidem [*huic*] prima luce statim succurrere statuerũt. Phrynicus verò Atheniensium dux, cùm ex Dero de classis hostilis aduentu certior factus fuisset, cùm [*ipsius*] collegæ [*eam*] expectare vellent, vt nauale prœlium committerent, negauit aut se hoc facturum, aut illis, aut alij cuiquam [*hoc facere*] permissurum. Cùm enim aliquanto pòst (vbi planè cognouissent aduersus quot hostiles naues, & quo suarum sufficienter, & per otium instructarum numero aduersus eas certandum esset) [*sibi cum hoste tutiùs*] confligere liceret, se nunquam adductum iri [*dicebat,*] vt turpi [*fugæ*] probro cedens, [*ac infamiæ metu superatus,*] belli fortunam temerè periclitaretur. Nec enim turpe esse, Athenienses cũ classe ad tempus cedere: sed longè turpius fore, si, quomodocunq; res contingeret, vincerẽtur, & Respub. non solùm in dedecus: sed etiam in maximum periculum incideret, cui propter clades acceptas vix licere [*dicebat*] cum firmo apparatu sua sponte, vel etiam lacessitæ, & magna necessitate coactæ ali-

quos

quos aggredi, [*& bellum aliis inferre,*] iam verò quo modo ei non coactæ pericula sua sponte suscipere [*liceret?*] Itaque iubebat illos assumptis sauciis, & peditatu, omnique instrumento, quod secum attulerant, cæteris verò rebus, quas ex hostico cepissent, relictis, vt naues leuarentur, in Samum quàm velocissimè nauigare. Illinc autem iam nauibus in vnum contractis, incursiones [*in hostem*] facere, sicubi tempus opportunum foret. Cùm autem Phrynicus [*suis collegis*] hæc persuasisset, ac fecisset, non magis in præsentia, quàm in posterũ, nec in hoc tantùm: sed etiam in omnibus aliis negotiis, quæ ipsi delegata fuerunt, non imprudens est habitus. Hunc igitur in modum Atheniẽses, statim sub vesperam, imperfecta victoria, castris motis à Mileto discesserunt. Argiui verò propter cladem acceptam irati, ex Samo domum celeriter abierunt. Peloponnesij autem ipso statim diluculo, castris è Tichiussa motis, post [*Atheniensium discessum, ad Miletum*] appellunt, & vnum diem [*illic*] morati, postridie assumptis etiam nauibus Chiis, quas cum Chalcideo venientes hostium classis antè fuerat insequuta, statuerunt ad Tichiussam redire, vt instrumentum, quod ex [*nauibus*] exportatum, [*illic*] reposuerant, assumerent. Cùm autem [*illuc*] peruenissent, Tissaphernes cum [*suo*] peditatu [*ad illos*] accessit, ipsisque persuasit, vt aduersus Iasum (vbi Amorges, qui [*Regis, à quo defecerat,*] hostis erat, [*se*] continebat) nauigarent. Iasum autem repente aggressi, & [*oppidanis*] non opinantibus alias esse, quàm Atticas naues, ceperunt. In hoc autem opere præcipua fuit Syracusanorum laus. Cùm igitur Peloponnesij Amorgem, Pissuthnis filium nothum, qui à Rege defecerat, viuum cepissent, Tissapherni tradiderunt, vt [*eum*] (si vellet)

ad Regem abduceret, quemadmodum ipsi [*Rex*] imperauerat. Iasumque diripuerunt, & exercitus maxima pecuniæ vi potitus est. Hoc enim oppidum à priscis vsque temporibus locuples erat Cæterùm auxilia, quæ Amorges circa se habuerat, [*Peloponnesij*] ad se ipsos traducta, nulloque maleficio affecta, suis ordinibus admiscuerunt, quòd [*eorum*] plerique essent Peloponnesij. Cùm autem id oppidum Tissapherni tradidissent, omnesque captiuos, tam seruos, quàm liberos, pactione cum illo facta, vt in singula capita singulos stateres Daricos sibi numeraret, postea M letum redierunt. Et [*illinc*] Pedaritum Leontis [*filium*,] quem Lacedæmonij Magistratum in Chium miserant, ad Erythras vsque itinere pedestri mittunt, cum iis copiis auxiliaribus, quas circa se Amorges habuerat, & Philippum illic Mileto præficiunt. Atq; hęc æstas excessit. Insequenti autem hieme Tissaphernes, posteaquàm Iasum pręsidio muniuit, Miletum aduenit, & (quemadmodum Lacedæmone promiserat) menstruum stipendium nauibus omnibus numerauit, singulas drachmas Atticas viritim. In reliquum verò tempus ternos obolos [*quotidie singulis remigibus*] persoluere volebat, donec Regem consuluisset. Dicebat autem se integras drachmas [*singulis*] persoluturum, si [*Rex*] iussisset. Verùm Hermocrate Syracusanorum duce contradicente (Theramenes enim, quòd [*ipse*] non esset nauarchus: sed ad tradendam Astyocho classem cum illis nauigaret, in stipendij exactione remissior erat) tamen inter eos conuenit, vt præter quinque naues, plusquam terni oboli viritim persoluerentur. Nam quinque, & quinquaginta nauibus terna talenta in singulos menses dabat cæterisq; nauibus, quæ v[l]tra hunc numerum erant, ad hanc ipsam rationem

tionem [*pro rata portione stipendium*] soluebatur. Hac eadem hyeme, Athenienses, qui apud Samum agebant (ad eos enim domo præterea venerant, & aliæ quinque & triginta naues, & [*earum*] duces, Charminus, & Strombichides, & Euctemon,) omnibus nauibus, tam illis, quæ ex Chio, quàm aliis, quæ aliunde venerant, in vnum contractis, [*belli prouincias*] inter se sortiti, Miletum quidem naualibus copiis oppugnare: sed aduersus Chium, & nauales, & pedestres copias mittere statuerunt. Quod etiam fecerunt. Nam Strombichides quidem & Onomacles, & Euctemon, cum triginta nauibus, quas habebant, & cum parte grauis armaturæ militum ad Miletum profectorum, quos secum ducebant in actuariis nauigiis in Chium sortitò nauigarunt. Cæteri verò [*ipsorum collegæ*] apud Samum remanentes, cum quatuor ac septuaginta nauibus mare obtinebant, & classis incursionibus Miletum infestabant. Astyochus verò, vt per id tempus apud Chium obsides propter proditionis metum deligebat, ab hac quidem re abstinuit, postquàm intellexit classem cum Theramene venire, & res sociorum, [*ipsamq; societatem*] in melius proficere. Assumptis autem decem Peloponnesiacis nauibus, totidemque Chiis in altum vela fecit. Cùm autem Pteleum adortus fuisset, nec expugnasset, Clazomenas traiecit, & iussit eos, qui ex ipsis [*Clazomeniis*] cum Atheniensibus sentiebant, [*& qui eorum partibus fauebant,*] Daphnuntem, in loca mediterranea migrare, & [*cæteros, qui Lacedæmoniis erant amici,*] ad suas partes transire. Tamus etiam Ioniæ prætor idem iubebat. Sed cùm [*illi*] imperata facere nollent, vrbem nullis muris cinctam adortus, cùm eam expugnare non posset, ipse quidem Phocæam, & Cumam ingenti vento delatus petiit.

Cæteræ verò naues ad Marathusam, Pelen, & Drimyssam, insulas Clazomenis adiacentes appulerunt. Cùm autem dies octo, propter [*contrarios*] ventos illic morati fuissent, [*res omnes*,] quæcunque [*illic*] erant expositæ, quæ ad Clazomenios pertinebant, partim quidem diripuerunt, & consumpserunt, partim verò [*in suas naues*] imposuerunt, & Phocæam, & Cumam ad Astyochum redierunt. Dum autem Astyochus hîc esset, Lesbiorum legati [*ad eum*] venerunt, qui defectionem [*ab Atheniensibus ad Lacedæmonios*] facere volebant. Et ei quidem [*rem*] persuaserunt: sed cùm & Corinthij, & cæteri socij, propter superiorem cladem, [*ad hanc expeditionem illorum causa suscipiendam*] minus essent prompti, [*illinc*] soluens, in Chium nauigare cœpit. Quamuis autem naues tempestate disiectæ fuissent, postea tamen aliæ aliunde in Chium peruenerunt. Postea verò Pædaritus, qui fuerat apud Erythras, tunc itinere pedestri ex Mileto profectus, cùm ipse, tum [*ipsius*] exercitus in Chium traiecit. Habebat autem & ex quinque nauibus ad quingentos milites cum armis à Chalcidensibus relictos. Cùm autem quidam Lesbiorum se defectionem [*ab Atheniensibus*] facturos pollicerentur, Astyochus rem cum Pædarito, Chiisque communicauit, ac dixit in Lesbum cum classe [*sibi*] proficiscendum esse, vt eam ad defectionem faciendam inducerent. Nam fore [*dicebat*,] vt vel plus sociorum sibi compararent, vel certè (si quid minus succederet) Athenienses vexarent. Sed illi morem ipsi gerere noluerunt. Negauitque Pædaritus se Chiorum naues ipsi permissurum. Ille verò, assumptis quinq; Corinthiacis nauibus, & sexta Megarica, & vna Hermionica, & Laconicis illis, quas ipse secum duxerat, Miletum ad [*suam*] nauarchiam abiit, multa

Chiis

Chiis minatus, se videlicet nequaquam ipsis opem esse laturum, si qua ope indigerent. Cùm autem ad Corycum [*oræ*] Erythrææ appulisset, [*illic*] stationem habuit. Athénienses verò, qui cum copiis ex Samo in Chium nauigabant, ipsi quoque ad alteram collis partem [*ab hoste, qui ad alteram partem erat,*] dirimebantur, & [*illuc*] appulerunt, & alteri alteros latuerunt, [*quòd collis interiacens alteros ab alteris dirimeret, ita vt neutri alteros ex sua statione prospicere possent.*] Astyochus autem, cùm epistolam à Pædarito missam accepisset, [*qua significabat*] quosdam Erythryæos captiuos ex Samo dimissos, Erythras ad moliendam proditionem venisse, confestim Erythras iterum est reuectus. Ac parum abfuit quin incideret in Athenienses. Pædaritus etiam ab ipsis [*Chiis, apud quos erat,*] digressus, [*ad Astyochum*] traiecit, & [*simul*] habita quæstione de iis, qui proditionem moliri videbantur, vbi compertum habuerunt rem totam à captiuis, qui ad Samum detinebantur, confictam fuisse, vt [*hac speciosa proditionis moliendæ causa ex hostium manibus euaderet, ac suæ*] saluti consulerent, [*illis*] crimine liberatis, abierũt. [*Et*] alter quidẽ in Chium, alter verò, Miletũ se recepit, quemadmodũ destinarat. Interea verò & Atheniensiũ classis, quę è Coryco prope Arginũ circumuehebatur, incidit in tres naues longas Chiorum. Et simul ac eas conspexerunt, confestim insequi cœperunt, & ingens tempestas est exorta. Et Chiorum quidem [*naues*] in portum ægrè confugerunt. Atheniensium verò tres [*naues*] quæ [*ante alias*] longissimè procurrerant, [*ac hostem longissimè fuerant insequuta,*] perierunt, & ad Chiorum vrbem fluctibus eiectæ fuerunt, viríque partim capti, partim interfecti fuerunt. Cæteræ verò in portum Mimanti subiectum, nomine Phœnicuntem, fugã se recepe-

runt. Postea verò [*Athenienses*] hinc ad Lesbum appulsi, ad munitiones excitandas se pręparabant. Eadem hyeme Hippocrates Lacedæmonius ex Peloponneso profectus cum decem nauibus Thuriis, quibus præerat Dorieus Diagoræ [*filius*,] cum duobus aliis collegis, item cum vna Laconica, & altera Syracusana, in Cnidum traiecit. Hæc autem à Tissapherne iam defecerat. Qui autem apud Miletum erant, cùm [*horum aduentum*] sensissent iusserunt dimidium classis Cnidum tueri, eas verò [*naues*,] quæ ad Triopium stabant, onerariis ex Ægypto venientibus, [*& rem frumentariam aduehentibus*] succurrere. Est autem Triopium, prominens [*oræ*] Cnidiæ promontorium, Apollini sacrum. Athenienses verò, cùm [*hoc*] audissent, & ex Samo venissent, sex naues, quæ præsidij causa stationem ad Triopium habebant, ceperunt. At homines, [*qui vehebantur*,] ex ipsis [*in terram*] aufugerunt. Postea verò [*Athenienses*,] cùm ad Cnidum appulissent, & vrbem nullis muris munitam adorti fuissent, parum abfuit quin [*eam*] caperent. Postridie verò rursus [*eam*] oppugnarunt. Verùm cùm non amplius æquè, [*ac prius, Cnidiis in oppugnatione*] nocere possent, quòd ipsi [*Cnidij*] per noctem meliùs [*vrbem*] obsepissent, & præterea illi, qui ad Triopium ex nauibus diffugerant, ad eos ingressi venissent, Cnidiorum agrum percurrerunt, eoque vastato in Samum redierunt. Per idem tempus, cùm Astyochus Miletum ad classem venisset, res omnes, quæ ad copias alendas sunt necessariæ, Peloponnesiis adhuc abundè suppetebant. Nam stipendium, quantum satis erat, [*ipsis*] suppeditabatur, & præterea magna pecuniæ ex Iaso direptæ vis militibus supererat. Et Milesij alacriter onera belli sustinebant. Veruntamen illa superiora fœdera, quæ à Chalcideo cum Tissapherne

[*Regis*

[*Regis nomine*] facta fuerant, Peloponnesiis videbantur quibusdam rebus manca, nec magis pro ipsis, [*quàm pro Rege*] facere. Quamobrem alia Theramene præsente fecerunt; in hæc verba: Pactiones inter Lacedæmonios, sociosque, & Regem Darium, Regisque filios, & Tissaphernem, vt fœdera sint, & amicitia his conditionibus: Quæcunque regio, & vrbes sunt Regis Darij, aut quæ patris, aut maiorum [*ipsius*] fuerunt, aduersus istas ne eant, aut belli inferendi causa, aut quoquo modo nocendi gratia, vel Lacedæmonij, vel Lacedæmoniorum socij. Néve tributa exigant ex his vrbibus aut Lacedæmonij, aut Lacedæmoniorum socij. Neque vicissim Rex Darius, aut vllus eorum, quibus Rex imperat, aduersus Lacedæmonios, eorúmve socios eat, vt bellum illis inferat, aut vllo maleficio afficiat. Si qua autem in re Lacedæmonij, vel [*eorum*] socij, Regis opera indigeant, aut Rex, Lacedæmoniorum, vel sociorum [*opera indigeat,*] quicquid alteri alteris mutuò persuaserint, hoc si fecerint, præclarum esse ducatur. Bellum autem, quod cum Atheniensibus, illorumque sociis geretur, hoc vtrique communiter administrẽt. Exercitui autem, qui in Regis ditione fuerit, si Rex [*eum*] accersiuerit, Rex stipendium præbeat. Si qua autem ciuitatum, quæ pactionem, [*fœdusq;*] cum Rege fecerunt, in Regis ditionem inuaserit, cæteri prohibeant, Regique pro viribus opem ferant. Rursus si quis eorum, qui sunt in Regis agro, aut eo, cui Rex imperat, in Lacedæmoniorum, vel sociorum [*agrum*] inuaserit, Rex prohibeat, & pro viribus opẽ [*ipsis*] ferat. Post has pactiones Theramenes quidem, traditis Astyocho nauibus, actuario nauigio discedens, ex hominum conspectu sublatus est. Athenienses verò è Lesbo ad Chium cum [*suis*] copiis appulsi, & terra,

ac mari potiti, Delphinium muniuerunt, locum alioqui & à terra munitum, & portus habentem, nec procul à Chiorum vrbe distantem. Chij verò, tum quòd superioribus prœliis sæpius afflicti fuissent, tum quòd alioqui inter se ipsos animis non admodum bene affecti essent: sed etiam,(quòd Tydeus Ion, eiusque socij propter Atticismum, [*quasi Atheniensium partibus fauissent,*] à Pædarito iã morte mulctati fuissent, & reliqua ciuitatis pars à paucorum dominatu coacta premeretur, [*& in officio per vim parum contineretur:*]) mutuò suspecti essent, quiescebant. His igitur de causis nec ipsi, nec illæ auxiliares copiæ, quæ cum Pædarito erant, satis firmæ videbantur ad prœlium cum ipsis [*Atheniensibus*] committendum. Miletum tamen miserunt, orantes Astyochum, vt sibi succurreret. Sed cùm ille morem ipsis gerere nollet, Pædaritus de illo, vt Rempub. lædente, Lacedæmonem scribit. Atque res quidem, quæ ab Atheniensibus in [*insula*] Chio gerebantur, in hoc erant statu. Sed naues ipsorum, quæ apud Samum stationem habebant, incursionibus quidem infestabant eas, quæ apud Miletum stabant: sed cùm [*Milesij cum suis nauibus*] aduersus [*Athenienses, ad nauale prœlium*] prodire nollent, [*Athenienses*] in Samum rursus sese recipientes quiescebant. Per eandem hyemem illæ septem, & viginti naues, quæ Pharnabazo à Lacedæmoniis præparatæ fuerant, Calligeti Megarensis, & Timagoræ Cyziceni operâ, ex Peloponneso profectæ, circa solstitium in Ioniam traiecerunt. Illisq; præerat Antisthenes Spartanus. Cum hoc autem Lacedæmonij miserunt etiam vndecim viros Spartanos (quorum vnus erat Lichas Arcesilai [*filius*]) vt Astyochus eorum consilio vteretur. Ipsis autem præceptum fuerat, vt Miletum profecti, simul cùm alia

alia curarent, vt quàm optimè haberent, tum verò has ipsas naues, vel totidem, vel plures, vel etiam pauciores, in Hellespontum, ad Pharnabazum (si videretur) mitteret, & Clearchũ Ramphij [*filium,*] qui in eadem classe vehebatur, [*his*] ducem præficerent, & Astyochum (si vndecim viris placeret) amouerent à nauarchia, & Antisthenem [*in eius locum*] substituerent. Nam propter Pædariti epistolas ipsum [*Astyochum*] suspectum habebant. Cùm igitur hę naues à Malea per altum nauigarent, ad Melum appulerunt, & cùm incidissent in decem Atheniensium naues, tres [*earum*] inanes ceperunt, & cremarunt. Postea verò, veriti ne [*reliqua*] Atheniensium naues ex Melo elapsæ (quod accidit) Atheniensibus in insula [*Samo*] stationem habentibus suum aduentum notum facerent, Cretam versus nauigantes, & confecto longiore nauigationis cursu, vt tutiùs iter facerent, ad Caunum Asiæ appulerunt. Hinc verò, quasi in tuto [*iam*] essent, nuntium miserunt ad classem, quæ ad Miletum stabat, vt eius præsidio muniti [*illuc*] deducerentur. Interea verò Chij, & Pædaritus Astyochum, etsi cunctantem, nihilotamen minus per nuntios [*ad eum*] missos orabant, vt sibi obsessis opem cum tota classe ferret, nec maximam [*omnium*] socialiũ vrbium, quæ in Ionia essent, & à mari intercludi, [*ita vt eius vsu prohiberetur,*] & à terra latrociniis diripi pateretur. Chiorum enim serui, quia magnus erat eorum numerus, atque adeò, vt in vnica vrbe, excepta Lacedæmone, maximus, simul etiam quia propter [*suam*] multitudiné, in delictis seueriùs [*à dominis*] plectebantur, postquàm Atheniensium exercitus munitionibus extructis, in loco tuto iam collocatus esse visus est, multi confestim ad ipsos transfugerunt, atque isti propter notitiam regionis plu-

ma detrimenta [*Chiis*] attulerunt. Dicebant igitur Chij, oportere [*Astyochum*] sibi succurrere, dum adhuc spes, & facultas esset [*operis*] impediendi, quia Delphinium [*adhuc*] muniebatur, & munitio erat imperfecta, & dũ alia maiore munitione [*urbs Chiorum*] ab [*Atheniensium*] exercitu, nauibusque circumuallaretur. Astyochus verò, quamuis propter minas, quibus tunc apud ipsos vsus fuerat, [*opem ipsis ferre*] non statuisset, tamen cùm & ipsos socios [*ad opem illis ferendam*] propensos esse vidisset, ad succurrendum paratus erat. Interea verò nuntius ex Cauno venit, septem illas & viginti Lacedæmoniorum naues, & consiliarios adesse. Quamobrem cùm existimasset cætera omnia posthabenda esse, & in hanc rem præcipuè incumbendum, vt & tot naues illis obuiam mitteret, quæ illos [*Miletum*] suo præsidio septos deducerēt, vt maris imperium faciliùs obtinerent, & Lacedæmonij, qui ad ipsius actiones explorandas veniebant, [*illuc*] tutò traiicerent, confestim omissa in Chium nauigatione, in Caunum nauigauit. In ipsa autem prætervectione, copiis in Con Meropidem expositis, & vrbem nullis cinctam muris, & terræmotu (qui maximus omniũ, quos meminimus, illius insulæ incolis contigit) collapsam diripuit, oppidanis in montes dilapsis. Et agrum percurrens, prædam abegit, præter quàm [*hominum*] liberorum. hos enim dimittebat. Ex Co autem in Cnidum noctu profectus, vehementibus Cnidiorũ precibus adductus est, ne [*suos*] nautas [*in agrum Cnidium*] exponeret; sed, vt se habebat, confestim nauigaret aduersus viginti Atheniensium naues, cum quibus Charminus, vnus è ducibus, qui apud Samum agebant, obseruabat has septem & viginti naues, ex Peloponneso venientes, ad quas & Astyochus nauigabat. Nam [*Athenienses*]

nienses,] qui in Samo erant, ex Mileto de huius classis aduentu certiores facti fuerant, & negotium Charmino datum fuerat, vt hanc obseruaret circa Symam, & Chalcen, & Rhodum, & Lyciam. Iam enim [*Charminus*] eas in Cauno esse acceperat. Astyochus igitur, vt se habebat, ad Symam [*celeriter*] tendebat, aduentus sui famam præuertere cupiens, si fortè classem [*hostilem*] in alto nancisci posset. Sed imber, cœlumque nubilum perturbationem eius nauibus attulit, & effecit, vt in tenebris vagarentur. Et simul ac dies illuxit, cũ eius classis esset dispersa, & sinistrum quidem cornu iam in Atheniensium cõspectum veniret, alterum verò circum insulam adhuc vagaretur, confestim Charminus, & Athenienses cum nauibus, quæ pauciores erant, quàm viginti, aduersus [*hostium naues*] tendunt, existimantes has esse naues illas, quas ex Cauno venientes obseruabant. Et impressione [*in eas*] statim facta, tres [*illarum*] depresserunt, aliasque lacerarũt: Et in hoc prœlio victoriam obtinuerunt, donec pleræque [*Lacedæmoniorum*] naues præter opinionem in ipsorum conspectum repentè venerunt, [*à quibus*] etiam vndique conclusi fuerunt. Tunc verò in fugam se coniecerunt, & sex naues amiserunt, at cum cæteris in insulam Teuglussam confugerunt. Hinc verò, in Halicarnassum. Postea verò, Peloponnesij quidem, cùm ad Cnidum appulissent, & septem ac viginti naues ex Cauno profectas sibi adiunxissent, cum vniuersa classe Symam petierũt; ibique trophæo statuto, in Cnidi stationem redierũt. Athenienses verò cum omnibus nauibus, quæ ad Samum stabãt, postquàm nauale prœlium commissum intellexerunt, in Symam iuerunt. Cùm autem nec ipsi classem, quæ ad Cnidum stabat, inuasissent, nec illi [*quæ illic erant,*] in ipsos [*impressionem*

fecissent,] sed nauium armamenta, quæ erant in Syma, sumpsissent, & Loryma, quæ sunt in continente, oppugnassent, Samum redierunt. Cùm autem omnes Peloponnesiorum naues in Cnido iam essent, reficiebantur, si quid [*in illis refici*] oportebat. Et vndecim illi Lacedæmoniorum viri, cũ Tissapherne (aderat enim) agebant cùm de rebus iam transactis, si qua [*illarum*] ipsis non placeret, tum etiam de futuro bello, qua ratione optimè, & maximè ex vtrorunque vtilitate gerendum esset. Præcipuè verò Lichas considerabat ea, quæ fiebant, & neutrum fœdus, [*aut à Chalcideo,*] aut à Theramene bene factum esse dicebat. Indignum enim profectò esse, si cuicunque prouinciæ Rex, eiusq; maiores prius imperassent, huic nunc etiam [*Rex*] imperare vellet. Oportuisset enim [*hoc modo*] & omnes insulas, & Thessaliam, & Locros, & regiones, quę vsque ad Bœotorum fines pertinebant, in seruitutem rursus redigi, & Lacedæmonios pro libertate imperium Medorum Græciæ [*ceruicibus*] imponere. Alia igitur [*fœdera*] meliora fieri iubebat, aut istis se non vsurum, [*nec horum conditionibus staturum,*] nec ob has [*pactiones*] vllo stipendio opus esse. Tissaphernes autem indignatus, ab ipsis iratus, & infecto negotio abscessit. Illi verò in Rhodum, à primoribus viris per præconem accersiti, nauigare in animo habebant, sperantes fore, vt insulam & naualibus, & pedestribus copiis instructam sibi adiungerent, simul etiam existimantes se præsentis societatis beneficio posse nauales copias alere, nullam pecuniam à Tissapherne petentes. Protinus igitur per eandem hyemem ex Cnido profecti, & ad Camirum [*oræ*] Rhodiæ primùm appulsi cum quatuor & nonaginta nauibus, multis quidem terrorem iniecerunt, rerum, quæ tractabantur, ignaris, & [*ideo*] pro-

profugerant, præsertim quòd vrbs nullis muris esset munita. Sed postea Lacedæmonij cùm & istos, & duarum ciuitatum Lindi, & Ielysi [*ciues*] Rhodios conuocassent, [*ipsis*] persuaserunt, vt ab Atheniensibus deficerent. Atq; Rhodus se Peloponnesiis adiunxit. Athenienses verò, cùm [*hoc*] intellexissent, sub idem tempus cum classe è Samo soluerunt, [*Rhodiorum defectionem*] anteuertere cupientes, & conspecti quidem sunt dum cursum in alto tenerent. Sed cùm seriùs aliquanto venissent, tunc quidem in Chalcen, hinc verò in Samum celeriter abierunt. Postea verò & ex Chalce, & ex Co, & ex Samo incursiones in Rhodum facientes, [*cum Rhodiis hoc modo*] bellum gerebant. Peloponnesij verò pecunias, ad duo, & triginta talenta à Rhodiis exegerunt, in cæteris verò rebus, subductis nauibus, [*ibi*] per octoginta dies quieuerunt. [*nec vllam præterea molestiam Rhodiis exhibuerunt.*] Interea verò, quinetiam multo antè quā ipsi [*Peloponnesij castra*] Rhodum versus mouissent, hæc, [*quæ sequuntur,*] gesta sunt. Alcibiades post Chalcidei necem, & prœlium commissum ad Miletum, in suspicionem Peloponnesiis venit. Cùm autem epistola de eo interficiendo ad Astyochum ab ipsis Lacedæmone missa fuisset (erat enim Agidi inimicus, & alioqui infidus videbatur) metuens, primùm quidem ad Tissaphernem secessit. Deinde [*verò*] apud eum quàm maximè poterat Peloponnesiorum rebus nocebat. Et [*Tissaphernem*] omnia docens, [*quæ Peloponnesiis nocere poterant,*] stipendium imminuit, ita vt pro drachma Attica terni oboli, nec ij assiduè, soluerentur. Tissaphernem hortans, vt illis diceret, Athenienses, qui longiore temporis spatio rei naualis peritiam haberent, ternos duntaxat obolos suis [*classiariis*] numerare,

non tam propter paupertatem, quàm ne sui nautæ propter affluentiã[*stipendij*,] insolentiùs viuentes, partim quidem, corpora imbecilliora haberent, [*stipendium*] impendentes in ea, vnde [*corporum*] imbecillitas contingit, partim verò, classem [*imbecilliorem redderent, eam, ac*] reliquum stipendium [*ipsis*] debitum deferentes, [*ac trierarchis sui loco relinquentes*] vt obsidem. Idem ipsum [*Tissaphernem*] edocuit, vt trierarchos, & ciuitatum duces, pecunia [*ipsis*] data, ad hanc rem sibi concedendam induceret, exceptis Syracusanis. Horum enim [*dux*] Hermocrates, solus [*omnium,*] socialis classis nomine [*huic rei*] aduersabatur. Ciuitates quoq; quæ pecuniam postulabant, ipse Tissaphernis nomine, repulsam passas amandabat, dicens Chios quidem impudentes esse, qui, cùm essent [*omnium*] Græcorum ditissimi, & auxiliarium copiarum beneficio seruarentur, postularent tamen vt alij & corporibus, & pecuniis pro ipsorum libertate pericula subirent. Alias verò ciuitates iniustè facere dicebat, si, quæ pro Atheniensibus, antequàm [*ab illis*] defecissent, sumptus facere consueuissent, nunc etiam pro se ipsis tantundem, aut etiam plus conferre nollent. Dicebat etiam Thissaphernem, nunc quidem, quòd suis pecuniis bellum gereret, iure [*suis pecuniis*] parcere. Sed si quando stipendium à Rege mitteretur, se stipendium integrum ipsis redditurum, & ciuitates, vt par esset, subleuaturum. Idem [*Alcibiades*] Tissapherni præterea suadebat ne nimium properaret bellum finire, néve vel accitis Phœnicum nauibus, quas instruere statuerat, vel maiore [*Græcorum*] classe conducta, iisdẽ [*Græcis*] & terræ, & maris imperium tradere vellet, sed fineret vtrosque separatim imperium habere. Fore enim dicebat, vt Regi liceret in eosdem [*Græcos,*]

à qui-

à quibus offenderetur, alteram partem immittere. Quòd si ad alteram tantùm partem deueniret terrę marisque imperium, ipsum [*Regem*] destitutum iri sociis, quibuscum opprimeret eos, qui rerum potirentur: nisi vellet ipsemet aliquando copiis adductis cum ingenti & impensa, & periculo adire certamen. Illa autem pericula, quæ paruo sumptu subeuntur, leuiora esse [*dicebat*,] simul etiam [*demonstrabat*] fore, vt [*Rex*] sine vllo suo periculo, [*suisq; rebus saluis*] ipsos Græcos inter se [*certantes*] attereret. Addebat etiã, Athenienses imperij socios illi commodiores fore. Imperium enim terrestre minùs, [*quàm Lacedæmonios,*] affectare, & belli gerendi rationem [*Regi*] maximè conuenienté, verbis, factisque sequi. Nam hos quidem eius auxiliis munitos in suam ipsorum ditionem maris partem redacturos, illumque adiuturos in omnibus Gręcis subigendis, qui Regis prouincias incolerent. Illos verò, contrà, ad [*Græcos*] in libertatem vindicandos venire. Nec verisimile esse Lacedæmonios, Græcos ab ipsis quidem Græcis nunc liberare, ab illis verò barbaris [*eosdem*] non esse liberaturos, si aliquando ipsos [*Athenienses*] euerterint. Suadebat igitur [*illi,*] vt vtrosq; priùs attereret, & vbi quàm maximas [*res*] ab Atheniensibus resecuisset, [*ac eorum opes maximè iam imminuisset,*] tunc demũ Peloponnesios ex [*sua*] regione dimitteret. Atque Tissaphernes hanc opinionem magna ex parte cõceperat, quantum ex iis, quæ [*ab ipso*] fiebant, coniicere licebat. Alcibiadi enim ob hæc, vt de his bene monenti fidem habens, stipendium Pelopõnesiis parcè dabat, neque nauale prœlium committere sinebat: sed etiam dicendo naues Phœnicum venturas, & ex abundanti certaturas, res [*illorum*] euertit. Et ipsorum classi, quæ longè validissima

fuerat, vires abstulit, & cætera [*faciebat*] apertiùs, quàm vt se occultare posset ita, quin alacriter, [*& sciens, prudensq; magnoq; studio Peloponnesiis aduersari, & quauis ratione illos oppugnare videretur.*] Alcibiades autem hæc Tissapherni, Regique, dum apud illos esset, suadebat, simul quidẽ, quòd optima factu duceret, simul etiam, quòd suum in patriam reditum curaret, quia sciebat, si eam non euerteret, fore aliquando, vt [*ab Atheniensibus*] oratione sua adductis reditum [*in eam*] impetraret. Existimabat autem se hac ratione potissimùm hoc ab illis impetraturum, si Tissaphernem ipsi familiarẽ esse constaret, Quòd etiam accidit. Nam postquàm milites Athenienses, qui apud Samum erant, eum apud ipsum [*Tissaphernem gratia*] pollere senserunt, partim, quidem quòd & ipse Alcibiades ad potentissimos illorum viros literas antè misisset cum mandatis, vt apud optimos quosque viros de se [*in patriam reuocando*] mentionem facerent, [*& dicerent*] se velle [*in patriam*] redire, ea conditione, vt Respub. à paucis regeretur, non autem ab improbissimis quibusque, nec à populari statu, à quo fuisset eiectus, & Tissaphernis amicitia illis conciliata, vnà cum illis Rempub. administrare. Partim verò, idque magis, sua sponte trierarchi Atheniensium, & potentissimi quique animis erant propensis ad euertendum statum popularem. Hęc autem res in castris prius agitata fuit, mox etiam illinc in vrbem [*est progressa.*] Quinetiam nonnulli ex Samo traiicientes in colloquium cum Alcibiade venerunt. Illo autem [*hanc spem ipsis*] ostendente, se primum quidem Tissaphernis, deinde verò Regis etiam amicitiam [*ipsis*] conciliaturum, si modò populari statu in Reipub. administratione non vterentur (sic enim Regem magis confisurum) ciuitatis

uitatis principes magnam ſpem concipiebant,fore vt & ad ſe ipſos, qui malis maximè premerentur, Reipub. adminiſtrationem transferrent, & hoſtes ſuperarent. Hi Samum reuerſi, [*coniurauerunt, &*] homines ad coniurationem idoneos, ſibi ſocios adiungebant, & apud multitudinem propalam dicebant Regem ſibi amicum fore, & pecuniam prębiturum, ſi modò Alcibiades reſtitueretur, & popularis ſtatus tolleretur. Vulgus autem,& ſi ſtatim, [*ſimul ac rem audiuit,*] nonnihil angebatur iis, quæ tractabantur,[*tamen*]ob magnam ſtipendij à Rege ſuppeditandi ſpem, [*quam animo iam conceperat,*] quieſcebat. Illi verò, qui paucorum ſtatum [*in Repub.*] conſtituere cupiebant, poſtquàm[*rem*] cum multitudine communicarunt, rurſus etiam inter ſe ipſos, & maiorem ſodalium partem illa Alcibiadis [*promiſſa,poſtulata,mentem, & actiones*] expendebant. Et aliis quidē hæc factu facilia, & fide digna videbantur. Sed Phrynicho, qui adhuc erat dux, nihil [*horum*] placebat. Nam Alcibiades (id, quod etiam erat) non magis paucorum dominatū,quàm popularem ſtatum affectare ipſi videbatur, nec aliud quicquam ſpectare, niſi qua ratione, immutata præſenti ciuitatis diſciplina à ſodalibus accerſitus, [*in patriam*] reuerti poſſet. Sibi verò hoc pręcipuè proſpiciendum eſſe, [*operamq́ dandam,*] vt nullo diſſidio à Rege diſſiderent. Nec enim facile factu eſſe dicebat, cùm Peloponneſij iam æquè,[*ac Athenienſes,*] in mari verſarentur, & vrbes nō minimas in illius [*Regis*] imperio haberent.[*Regem*] Athenienſibus adiunctum, quibus diffideret, negotia habere, [*& in grauiores moleſtias incidere velle,*] cùm ei liceret amicitiam cum Peloponneſiis inire, à quibus nullo maleficio fuiſſet affectus. Quod autem attineret ad ſocias ciuitates, (quibus à ſe iam

promissum fuisse [*dicebat,*] fore vt paucorum dominatu regerentur, quòd ne ipsi quidem amplius in Reipub. administratione populari statu essent vsuri,) dicebat se probè scire, nec illas, quæ defecissent, in suam potestatem magis [*propterea*] redituras, nec illas, quæ [*suo imperio adhuc subiecta*] essent, constantiores futuras, [*& in officio, ac fide constantius permansuras.*] Futurum enim [*aiebat;*] vt [*illarum*] ciues nollent sub paucorum dominatu, vel in populari statu seruitutem potius pati, quàm libertate frui, apud vtramcunque harum partium hanc adipisci possent. Quinetiam eos, qui honesti, probique viri, [*id est, optimates*] vocantur, existimaturos hos [*paucorum dominatus fautores*] non minus negotij, quàm ipsum popularem statum sibi exhibituros, qui duces, ac autores futuri essent calamitatum Reipub. ex quibus [*calamitatibus,*] ipsi, [*qui paucorum dominatus essent studiosi,*] plura commoda consequuturi essent. Præterea sub illorum quidem imperio, se vel indicta causa, & crudeliùs morte mulctatum iri: popularem verò statum, suũ esse perfugium, & illorum moderatorem, [*qui illos in officio contineret, ac refrænaret.*] Seq; planè cõpertum habere [*dicebat,*] ciuitates ipsa experientia edoctas de his ita sentire. Nequaquam igitur quicquam eorum, quæ vel in præsentia ab Alcibiade gererentur, sibi placere. Sed qui ex coniurationis sociis [*eò*] conuenerant, sicut & initiò secum ipsi constituerant, & præsentes [*conditiones ab Alcibiade oblatas*] acceperunt, & legatos cùm alios, tum etiam Pisandrum Athenas mittere parati erant, vt & de Alcibiade [*in patriam*] reducendo agerent, & de tollendo illius Reipub. populari statu, vtq; Tissaphernis amicitiam Atheniensibus conciliarent. Phrynichus autem, cùm sciret verba de Alcibiade

reducendo factum iri, hæcq; ad Atheniensibus admissum iri, veritus ne propter ea, quę à se in cõtrariam sententiam dicta fuissent, si [*in patriam*] reuersus fuisset, [*se*] maleficio afficeret, quòd [*ipsius reditum*] impediuisset, quoddam huiusmodi stratagema comminiscitur. Mittit ad Astyochum Lacedæmoniorum nauarchum, circa Miletum adhuc agentem, clandestinas literas, quibus significabat Alcibiadem res illorum corrumpere, qui Tissaphernis amicitiam Atheniēsibus conciliaret. Et alias [*multas res*] in [*his*] apertè scripserat. Veniam autem sibi dandā esse [*dicebat,*] qui vel cum incommodo [*suæ*] ciuitatis aliquid mali in hostis perniciem moliretur. Astyochus verò Alcibiadem quidem, præsertim cùm non amplius æquè, [*ac prius,*] in [*ipsius*] manus veniret, ne vlcisci quidem statuit. Sed ad ipsum Magnesiam profectus, & ad Tissaphernem, simul ipsis res ex Samo sibi scriptas dixit, ac ipsis [*eas coràm*] indicauit. Et (vt ferebatur) quæstus priuati causa se Tissapherni adiunxerat cùm in hac, tum in aliis [*rebus, de quibus inter se communicabant.*] Quamobrem etiam in integro stipendio efflagitãdo molliùs se gerebat. Alcibiades verò confestim literas Samũ ad Magistratus aduersus Phrynichum mittit, [*declarans ea,*] quæ fecerat, & postulans vt capitis supplicio plecteretur. Phrynichus autem perturbatus, & in maximum omnino discrimen adductus ob hoc indicium [*ad Magistratus allatum.*] rursus ad Astyochum scribit, cùm ob superius factum [*de eo*] conquerens, quòd [*ab eo*] non probè celatum fuisset, & nunc se paratum esse ipsis ad internecionem tradere omnem Atheniensium exercitum, qui apud Samum esset, expositis sigillatim omnibus modis, quibus hæc [*ipse Phrynicus*] peracturus esset, quòd Samus nullis munitionibus

esset munita. Nec sibi iam inuidiosum esse, [*nec vitio vertendum,*] si propter ipsos in capitis periculum adductus, & hoc, & aliud quiduis potius facturus esset, quàm [*passurus se*] ab inimicissimis funditus perdi. Astyochus verò hæc quoque Alcibiadi indicauit. Phrynichus autem, cùm ipsum iniustè facere præsensisset, & de rebus istis epistolam ab Alcibiade missam tantum non adesse, ipse [*eam*] præuertẽs, indicium ad exercitum effert, hostes castra inuadere statuisse, quòd Samus nullis munitionibus esset munita, simul etiam quòd non omnis classis intus stationem haberet: & se hæc pro compertis habere, & quàm celerrimè Samum muniendam esse, & cętera [*loca*] præsidiis tuenda. Ipse autem dux erat, harumque rerum administrandarum potestatem habebat. Et hi quidem ad eam muniendam se præparare cœperunt, & propter huiusmodi occasionem, vel sic, [*raptim scilicet, ac festinanter*] Samus, quæ [*alioqui munienda*] erat, celeriùs munita fuit. At non multo pòst literæ ab Alcibiade [*missæ*] venerunt, exercitum [*Atheniensium*] à Phrynico proditum iri, & hostes [*eum*] inuasuros. Alcibiades autem, cùm dignus visus fuisset, cui nulla fides haberetur: at, quòd res ab hostibus faciendas præuidisset, Phrynico, vt [*harum*] conscio, [*hæc*] propter inimicitias, [*quas cum eo gerebat,*] attribuere [*visus fuisset,*] ipsi nihil nocuit, imò verò, quòd hæc indicasset, suo testimonio [*Phrynichi indicium*] magis confirmauit. Postea verò Alcibiades quidẽ Tissaphernem monebat, ac inducebat, vt amicus esset Atheniensibus, timentem quidem Peloponnesios, quòd maiori cum classe, quàm Athenienses, adessent, cupientem tamen, si qua ratione posset, sibi fidem haberi, præsertim postquàm sensit Peloponnesiorum apud Cnidum de fœderibus per Theramenem [*cum Rege*]

ge]factis dissensionem. Nam tunc temporis, cùm illi apud Rhodum essent [*haec dissensio*] iam extiterat, in qua illum Alcibiadis sermonem [*à me*] antè commemoratum, [*nimirum*] Lacedæmonios ciuitates omnes in libertatem asserere, Lichas verum esse demonstrauit, [*suisq; verbis comprobauit,*] quia negauit hanc pactionem tolerandam esse, vt Rex eas ciuitates obtineret, quibus vel ipse, vel [*eius*] maiores prius aliquando imperassent. Et Alcibiades quidem, vt pote qui magnis de rebus contendebat, Tissaphernē officiis studiosè demerebatur. Atheniensium verò legati, qui cum Pisandro ex Samo missi fuerant, cùm Athenas peruenissent, apud populum verba facere cœperunt, in summam multa colligentes, præcipuè verò [*demonstrantes,*] ipsis licere & Regem socium habere, & Peloponnesios superare, si Alcibiadem restituerent, nec [*in posterum*] eodem modo, [*quo tunc,*] populari statu in Reipub. administratione vterentur. Sed cùm & alij multi pro populari statu contradicerent, & simul Alcibiadis inimici vociferarentur, indignum facinus esse, si violatis [*patriæ*] legibus [*Alcibiades in eam*] rediret, & Eumolpidæ, & Ceryces de mysticis, [*& arcanis sacris ab eo pollutis,*] propter quæ [*in voluntarium exilium*] profugerat, testimonium [*aduersus eum*] dicerent, & per [*sacra, &*] res diuinas [*ipsos Athenienses*] obtestarentur, ne [*eum in vrbem*] reducerēt: Pisander progressus ad illorum multitudinem, qui contradicebant, ac indignabantur, singulos illorum, qui contradicebant, [*in medium*] producens interrogabat, quámnam salutis publicæ spem haberent, cùm Peloponnesij non pauciores, quàm ipsi, naues rostratas, easque [*nauibus ipsorum*] aduersas in mari haberent, & socias ciuitates plures, præterea cùm Rex, & Tissaphernes pecunias illis sup-

peditaret, ipsis verò nullæ amplius essent, nisi quis Regi persuaderet, vt ad ipsos transiret. Cùm igitur illi, qui [*à Pisandro*] interrogabantur, responderent nullam [*aliam esse salutis publicæ spem, quàm illam, quam ipse Pisander ipsis proponebat,*] tunc verò palàm subiiciebat ipsis: Atqui hoc vobis contingere non licet, [*nec rem istam, quam optatis, adipisci potestis,*] nisi Rempub. modestiùs administremus, & Magistratus ad pauciores [*viros*] deferamus, vt Rex fidem nobis habeat; neque de Reipub. administrandæ forma magis, quàm de [*nostra*] salute in præsentia consultemus. Nam & postea nobis licebit [*hæc*] mutare, si quid displicuerit. Alcibiadémque, qui solus omnium, qui nunc viuunt, hoc [*negotium*] conficere potest, [*in vrbem*] reducamus. Populus verò principiò quidem [*hæc*] audiens, de paucorum dominatu [*mentionem à Pisandro factam,*] grauiter ferebat. Sed cùm à Pisandro planè doceretur nullam aliam esse salutis conseruandæ rationem, metuens, simul etiam sperans fore, vt & [*hic ipse Reipub. nouus paucorum status*] immutaretur, cessit, [*nec diutius huic mutationi restitit.*] Decretum autem fecit, vt Pisander cum decẽ collegis proficisceretur ad rem cum Tissapherne, & Alcibiade transigendam, vt è Repub. maximè fore ipsis videretur. Cùm autem Pisander Phrynicum etiam criminatus fuisset, [*populus eum,*] & Scironidem [*eius*] collegam à præfectura amouit, & in eorum locum subrogauit Diomedontem, & Leontem, quos ad classem cum imperio miserunt. Pisander autem Phrynicum criminatus est, quòd Iasum, & Amorgem ab eo proditum diceret, non existimans eum animo propensum esse ad ea, quæ cum Alcibiade transigebantur. Pisander autem cùm adiisset omnes societates, [*& collegia,*] quæ prius in vrbe erant, & quæ Iudiciis; & Ma-

& Magistratibus præerant, & adhortatus fuisset, vt conspiratione secum facta, & consilio communiter inito popularem statū tollerent, præterea cùm cæteras quoq; res ad præsentem vsum necessarias præparasset, vt nulla mora amplius interponeretur, ipse cum decem collegis ad Tissaphernem nauigauit. Leon autem, ac Diomedon per eandem hyemem, cùm ad Atheniensium classem iam peruenissent, Rhodum infesta classe petierunt. Cùm autem [*ibi*] Peloponnesiorum naues subductas nacti fuissent, & in quandam agri [*Rhodij*] partem descendissent, & Rhodios, qui ad arcendam vim accurrerant, prœlio superassent, in Chalcen se receperunt. Atque postea bellum acriùs ex Co gerere cœperunt. Nam [*Rhodus hinc*] commodiùs obseruari poterat, si quò Peloponnesiorum classis proficisceretur. Xenophantidas autem Lacon in Rhodum ex Chio à Pædarito [*missus*] venit nuntiaturus Atheniensium murum, [*quo Chiorum vrbs ab illis circumuallabatur,*] ad finem iam esse perductum, & nisi [*Peloponnesij Rhodijq;*] cum tota classe [*Chiis celerrimè*] succurrerent, actum esse de tota Chio. Illi verò [*Chiis*] succurrere statuerunt. Interea verò Pędaritus cum copiis auxiliariis, quas circa se habebat, & cum Chiis, cum toto exercitu adortus Atheniensium munitiones classi circundatas, quandam earum partem cepit, & aliquot nauibus subductis potitus est. Sed cùm Athenienses eruptionem [*in eos*] fecissent, & Chios in fugam primos vertissent, reliquus etiam exercitus, qui circa Pædaritum erat, victus fuit, & ipse [*Pædaritus*] occubuit, & Chiorum multi, multaq; arma capta sunt. Postea verò Chij & à terra, & à mari artiùs obsidebantur, & ingens fames illic erat. At Pisander, eiusque collegæ, Atheniensium legati, cùm ad Tis-

ſaphernem perueniſſent, de pactionibus faciendis verba fecerunt. Alcibiades verò (nec enim Tiſſaphernis fides ſpem admodũ certam ipſi afferebat, quia Peloponneſios magis, [*quàm Athenienſes,*] formidabat, & vtroſque adhuc atterere volebat, quemadmodũ etiam ab Alcibiade edoctus fuerat) ad huiuſmodi [*fraudis*] genus [*commiſcendum*] ſe conuertit, vt Tiſſaphernes, quippe quòd ab Athenienſibus res maximas peteret, nullam [*cum ipſis*] compoſitionem faceret. Videtur autem mihi & Tiſſaphernes idem voluiſſe, ipſe quidem, propter metum; Alcibiades verò, poſtquàm animaduertit illum vel ſic, [*quòd vtroſque magis attercre vellet,*] compoſitionis cupidum non eſſe, nolebat Athenienſibus videri inualidus ad hoc [*illi*] perſuadendum: ſed [*hoc ab hominibus exiſtimari volebat,*] vt iam perſuaſo Tiſſapherni, & [*Athenienſibus*] ſe adiungere volenti, [*ipſos*] Athenienſes non offerre quantum ſat eſſet. Alcibiades enim tot [*res ab Athenienſibus*] modum excedens poſtulabat (nam pro Tiſſapherne, qui præſens aderat, ipſe verba faciebat) vt per Athenienſes, quamuis magnam partem rerum, quas poſtulabat, [*ei*] concederent, tamen ſteterit, [*quominus inter eos compoſitio fieret.*] Nam poſtulabat vt & omnis Ionia traderetur, & præterea inſulæ [*Ioniæ*] adiacentes, & alia, quibus cùm Athenienſes non aduerſarentur, tandem in tertio congreſſu, veritus ne iam planè deprehenderetur præſtare non poſſe, [*quæ Athenienſibus antè promiſiſſet,*] petiit vt ſinerent Regem ædificare naues, & ipſorum agrum obire, [*&*] quocunque, & [*cum tot nauibus,*] quot libuiſſet, [*liberè proficiſci permitterent.*] Tunc verò Athenienſes non amplius [*cunctati, nec quicquam præterea concedere volentes:*] ſed exiſtimantes [*hæc, quæ poſtulabantur,*] nulla ratione fieri

fieri posse, & se ab Alcibiade deceptos esse, cum ira digressi, Samum se receperunt. Post hæc autem Tissaphernes statim, & eadem hyeme in Caunum se contulit, quia volebat Peloponnesios Miletum rursus reducere, aliisque pactionibus, quascunque [*facere*] posset, adhuc factis, & stipendium [*illis*] præbere, nec [*sibi*] prorsus hostes fieri. Veritus ne, si laborarēt inopia stipendij, quod magnā classi dare possent, aut coacti naualæ prœlium cū Atheniensibus committere, superarentur, aut classe [*propter inopiam stipendij, nautis, & defensoribus*] nudata, Atheniensibus sine se res ex animi sententia succederent. Præterea verò maximè metuebat ne [*illi*] stipendij quærendi gratia continētem popularentur. Harum igitur omnium rerum rationem prouidè habens, vt (quemadmodum optabat) Græcos inter se coæquaret, Peloponnesiis accitis stipendium numerat, & fœdera [*cum ipsis*] tertiò facit, in hæc verba: Tertiodecimo regni Darij anno, Alexippida Lacedæmone Ephoro, pactiones factæ fuerūt in Mæandri planitie inter Lacedæmonios, & socios ac Tissaphernem, & Hieramenē, & Pharnaci liberos, de Regis & Lacedæmoniorum, sociorumque negotiis. Quæcunque regiò Regis est in Asia, Regis esto. Deque sua regione Rex arbitratu suo statuat. Lacedæmonij verò, sociíve in Regis regionem ne eunto, vllius maleficij causa: Vicissim etiam ne Rex in Lacedæmoniorum, sociorumue regionem ito, vllius maleficij causa. Quòd si quis Lacedæmoniorum, aut sociorum in Regis regionem nocendi gratia iuerit, Lacedæmonij, sociique prohibento. Et siquis è ditione Regis ad Lacedæmonios, aut socios ierit, Rex prohibeto. Classi autem, quæ nunc adest, stipendium ex pacto Tissaphernes suppeditato, donec regia classis venerit.

Vbi autem regia classis aduenerit, si Lacedæmonij, sociique suam classem [*suis sumptibus*] alere velint, [*hoc*] ipsis liceat. Sin à Tissapherne stipendium accipere velint, Tissaphernes [*hoc illis*] præbeto. Lacedæmonij verò, sociique finito bello pecunias Tissapherni reddunto, quascunque [*ab eo*] acceperint. Postquàm autem classis regia venerit, Lacedæmoniorum, & sociorum, & Regis naues cōmuniter bellum gerunto, prout Tissapherni, & Lacedæmoniis, & sociis videbitur. Quòd si [*bellū*] aduersus Athenienses [*susceptum*] deponere velint, [*hoc*] pariter, [*& de communi sententia*] deponant. Atque hæc sunt fœdera, quæ tunc facta fuerunt. Postea verò Tissaphernes operam dare cœpit, vt & naues Phœnissas (quemadmodum [*in fœderum conditionibus*] dictum fuerat) adduceret, & cætera [*præstaret,*] quæcunque promiserat. Volebat autem saltem manifestè demonstrare se præparare [*ea, quæ promisisset.*] Iam autem sub extremam hyemem Bœoti Oropum, in quo erat Atheniensium præsidium, per proditionem ceperunt. Nonnulli autem Eretriensium, & ipsorum Oropiorum [*eos in eo capiendo*] adiuuerunt, qui operam clandestinè dabant, vt Eubœam ad defectionem inducerent. Fieri enim non poterat quin hoc oppidum, quod Eretriæ imminebat, [*& ab Atheniensibus aduersus eam munitum fuerat,*] Atheniensibus [*hoc*] tenentibus, magnis detrimentis & Eretriam, & cæteram Eubœam afficeret. Eretrienses igitur Oropo iam potiti, in Rhodum iuerunt, vt Peloponnesios in Eubœam accirent. Illi verò Chio potius, quæ vexabatur, succurrere statuerunt, & cum omni classe è Rhodo soluentes [*eò*] nauigare cœperunt. Cùm autem ad Triopium peruenissent, Atheniensium classem, quæ ex Chalce veniebat, in alto naui-

nauigantem prospexerunt. Sed cùm neutri in alteros incursionem classe fecissent, hi quidem Samum, illi verò Miletum se receperunt. Videbant enim se non amplius in Chium ad opem [*Chiis obsessis*] ferendam, sine nauali prœlio proficisci posse. Atque hæc hyems exiit, huiusque belli, quod Thucydides conscripsit, vicesimus annus excessit. Insequentis autẽ æstatis vere statim ineunte, Dercylidas vir Spartanus, cum non magna militum manu, itinere pedestri in Hellespontũ missus fuit, vt Abydum ad defectionem [*ab Atheniensibus*] faciendam solicitaret. Sunt autem [*Abydeni*] Milesiorum coloni. Interea verò Chij, dum Astyochus dubitaret qua ratione [*ipsi*] opem ferret, cùm obsidione premerentur, nauale prœlium committere coacti fuerunt. Dum autem Astyochus apud Rhodum adhuc esset, [*Chij*] Leontem, virum Spartanum Mileto profectum, qui cum Antisthene illinc vector, [*nauisq́ defensor*] venerat, post Pædariti mortem, ducem acceperant, & duodecim naues, quæ præsidij causa Mileti stabant. Quarum erant quinque Thuriæ, & Syracusanæ quatuor, & vna Anæitis, vna Milesia, & Leontis vna. Cùm igitur Chij cum omnibus totius populi copiis eruptionem in hostem fecissent, & quendam locum natura munitum occupassent, & simul ipsorum sex, & triginta naues aduersus duas, & triginta Atheniensium [*naues*] in altum prodiissent, prœlium nauale cõmiserunt. Cùm autem atrox prœlium nauale commissum fuisset, Chij, sociique non deteriore conditione, [*quàm hostes,*] re in eo prœlio gesta (iam enim etiam vesper erat) in vrbem redierunt. Postea verò statim, cùm Dercylidas itinere pedestri Mileto discessisset, Abydus, quæ est in Hellesponto, ad Dercylidam, & Pharnabazum defecit, & Lampsacus duobus pòst diebus. Strombichides

verò, cùm [*hoc*] ex Chio cognouisset, celeriter cũ quatuor, & viginti Atheniensium nauibus (inter quas erant etiam militares, quæ grauis armaturæ milites vehebant) ad opem [*suis*] ferendam accurrit. Cùm autem Lampsacenos, qui obuiam ei prodierant, prœlio superasset, & Lapsacum nullis muris cinctam primo impetu, sublato clamore cepisset, & vasa quidem, ac mancipia diripuisset, [*ac prædam abegisset,*] sed [*homines*] liberos in suas pristinas sedes restituisset, Abydum petiit. Sed cùm neque deditionem facerent [*Abydeni,*] neq; [*Strombichides eorum vrbem*] aggressus expugnare posset, in vlteriorem regionem Abydo oppositam traiecit, & Sestum vrbem in Chersoneso sitam (quam olim Medi tenuerant) totius Hellesponti præsidium, & custodiã constituit. Interea verò & Chij mare magis obtinuerunt, [*eoq; liberius vtebantur,*] & qui Mileti erant, & Astyochus, cùm audisset prœlium nauale commissum, & Strombichidem, & naues [*hostiles*] discessisse, fiduciam animo concepit. Quamobrem Astyochus cum duabus nauibus in Chium profectus, naues illinc deduxit, & iam cum tota classe aduersus Samum contendit. Cùm autem [*hostes,*] quòd inter se suspecti essent, obuiam ei non prodirent, Miletum rediit. Nam per id temporis, atque etiam prius, popularis status Athenis est sublatus. Postquàm enim Pisander, eiusque collegæ [*Atheniensium*] legati, à Tissapherne Samum redierunt, res in castris longè firmiùs obstrinxerunt, [*firmiusq; stabiliuerunt,*] quòd vel ipsi Samij [*suæ ciuitatis viros*] potentes hortarentur, vt secum paucorum dominatum [*in vrbe*] constituere conarentur, quamuis ipsimet [*prius*] alij aduersus alios surrexissent, [*armisq; sumptis inter se contendissent,*] ne paucorum dominatu regerentur,

Quin-

Quinetiam Athenienses, qui Sami erant, cùm & ipsi colloquium inter se habuissent, & rem contulissent, statuerunt Alcibiadem quidem (quandoquidem hoc ei non esset cordi) missum facere, (Etenim [*existimabant*] ipsum idoneum non esse, qui ad paucorum dominatum veniret, [*quòd eius ingenium ei Reipub. non conueniret, quæ paucorum dominatu regeretur.*]) sed se ipsos, quòd etiam in periculo iam versarentur, per se dispicere [*oportere,*] quónam modo res istæ non remitterentur, & simul res bellicæ sustinerentur, ipsique pecuniam ex suis priuatis ædibus alacriter conferrent, & si quid aliud opus esset, [*suppeditarent.*] quòd nō amplius aliorum, quàm sua ipsorum causa labores, ac ærumnas perferrent. Cùm igitur his [*verbis se mutuo*] adhortati fuissent, tunc statim Pisandrum, & dimidiam legatorum partē domum dimiserunt ad res ibi transigendas (ipsis autem negotium datum fuerat, vt in subditorum ciuitatibus, ad quas appellerent, paucorum dominatum constituerent) alteram verò dimidiam [*legatorum*] partem in alia subditorum oppida, alium aliò dimiserunt. Et Diotrephē, qui circa Chiū agebat, qui delectus fuerat, vt Thraciam gubernaret, ad [*suum*] magistratum gerendum miserunt. Hic autem Thasum profectus, statum popularem sustulit. Post eius autē discessum altero fere mense Thasij vrbem muris cingere cœperunt, quasi nequaquam iam indigerent optimatum statu, qui apud Athenienses esset: sed quotidie libertatem à Lacedæmoniis expectarent. Nam eorum etiam exules ab Atheniensibus [*ex vrbe*] pulsi, foris apud Lacedæmonios erant, atque isti cum necessariis, qui in vrbe erant, totis viribus operam dabant, vt & naues [*illuc Lacedæmone*] adducerent, & Thasum ad defectionem impellerent.

ipſis igitur accidit, quod maximè cupiebant, vt &
ſine periculo ciuitas rem feliciter gereret, [*ac in li-*
bertatem assereretur,] & popularis ſtatus tolleretur,
qui [*paucorum dominatui, niſi ipſimet Athenienſes illic*
eum conſtituiſſent,] aduerſaturus fuiſſet. In Thaſo i-
gitur res cecidit contra vota illorum Athenien-
ſium qui paucorum dominatum conſtituere vole-
bant. Quinetiam & apud multos alios, qui [*Athe-*
nienſium] imperio parebant; [*idem accidiſſe*] mihi
videtur. Ciuitates enim attentiores ad rem ſuam
factæ, & excuſſo metu rerum, quas gerendas ſuſ-
cipiebant, ad apertam, [*certamq́;*] libertatem pro-
greſſæ ſunt, illam [*ſpecioſam, ac*] fallacem Reipub.
rectè adminiſtrandæ formam ab Athenienſibus
[*propoſitam, certæ libertati*] non anteponentes. At
Piſander, eiuſque collegæ, dum præteruceheren-
tur, quemadmodum ſtatutum fuerat, ex vrbibus,
[*quas adibant,*] ſtatum popularem tollebant; quin-
etiam cùm ex nonnullis vrbibus grauis armaturæ
milites ſibi ſocios adiunxiſſent; quos ſecum duce-
bant, Athenas reuerterunt, & pleraque à [*ſuis*] ſo-
dalibus ante [*ſuum reditum iam*] confecta deprehen-
derunt. Etenim Androclē quendam acerrimū ſta-
tus popularis propugnatorē, qui etiā inter primos
extiterat autor Alcibiadis expellēdi, quidam ex iu-
nioribus conſpiratione facta, clàm interfecerunt. I-
pſum autem duabus de cauſis interfecerunt, tum
quòd populum ſuis concionibus ductaret, [*eiuſq́;*
beneuolentiā, gratiamq́; ſibi conciliaret,] tum etiam; id-
que multo magis, quòd eum Alcibiadi, tanquam
[*in patriam*] reuerſuro, & Tiſſaphernis amicitiam
[*Athenienſibus*] conciliaturo gratificaturum exiſti-
marent. Alioſque nonnullos [*ad paucorum domina-*
tum] non aptos, eodem modo clàm ſuſtulerunt. Et
orationem præmeditati fuerant, quam propalam
habe-

habebant, stipendium non esse dandum vllis aliis, nisi iis, qui militarent, nec plures, quàm quinque hominum millia, ad Reipub. administrationem admittendos esse, eosque, qui & pecuniis, & corporibus, [*Rempub.*] maximè iuuare possent. Hæc autem res apud plerosque speciosum prætextum habebat, si quidem qui Reipubl. statum erant immutaturi, iidem ciuitatis administrationem erant habituri. Veruntamen & populus, & Senatus adhuc de more congregabatur, [*ita vt suffragiorum ius retineret, in quibus ferendis vti solebat fabis.*] Sed nihil consultando statuebant, quin coniuratis placeret. Quinetiam illi, qui concionabantur, erant ex horum [*coniuratorum*] numero, & quæ dicenda erant, prius, [*quàm apud populum efferrentur,*] ab ipsis perpendebantur, nec aliorum vllus amplius contradicebat, quòd magnum coniuratorum numerum metueret, ac videret. Quòd si quis contradixisset, confestim aliquo idoneo modo necabatur. neque de percussoribus inquirebatur; neque, si suspecti erant, supplicium sumebatur. Sed populus quiescebat, [*& ne hiscere quidem audebat,*] adeoque perterrefactus erat, vt si quis esset, cui nulla vis afferretur, is hoc in lucro poneret, etiam si taceret. Cùm autem longè maiorem coniuratorum numerum esse ducerent, quàm erat, animis succumbebant. Eum enim compertum habere non poterāt tum propter ciuitatis magnitudinem, tum propter mutuam ignorationem. Quinetiam hac ipsa de causa non licebat cuiquam apud alium miserari, ac lamentari vicem suam, ita vt inito consilio [*aduersus inimicos, communiter eos*] vlcisceretur. Aut enim ignotum inuenisset, cui [*suum consilium*] dicturus esset, aut notum: [*sed*] infidum. Nam singuli de populo ita se mutuò adibant, vt alij aliis essent suspe-

mi, quasi [*eorum*] vnus quisq; particeps esset rerum, quæ agebantur. Nam [*in hoc coniuratorum numero*] inerant etiam [*nonnulli;*] quos nullus vnquam suspicatus fuisset se ad paucorum dominatum conuersuros, [*eiq́ constituendo operam daturos,*] & isti in primis effecerunt, vt nulla fides populo haberetur, & plurimum contulerunt ad confirmandum paucorum dominatum, quòd populares ad mutuam, eamq; minimè dubiam diffidentiam induxissent. Interea verò Pisander, eiusque collègæ [*Athenas*] reuersi, confestim cæteris peragendis operam dare cœperunt. Ac primùm quidem populo coacto sententiam dixerunt, decem viros legum conscribendarum causa deligendos, qui summam [*huius rei*] potestatem haberent. Hi verò [*leges à se conditas, & conscriptas, atq;*] rogationem conscriptam ad populum ad certam diem ferrent, qua ratione Respub. optimè administrari posset. Vbi autem [*dicta*] dies aduenit, concionem conuocarunt in Colonum. (est autem [*hic locus editus, &*] Neptuno sacer, extra vrbem, decem fermè stadiis [*ab ea*] distans.) Atque hi legislatores nihil quidem aliud promulgarunt: sed hoc ipsum: Cuiuis Atheniensium licere sententiam pronuntiare quancunque vellet. Si quis autem aut legum violatarum accusasset, aut quoquo alio modo læsisset eum, qui [*suam sententiam liberè*] pronuntiasset, ingentibus pœnis sanxerunt. Hìc verò apertè dixerunt, iam nec vllum magistratum amplius ex pristino [*ciuitatis*] instituto gerendum, nec stipendium [*aliis, nisi illis, qui militarent,*] dandum esse: sed quinque præsides deligendos, à quibus rursus centum [*alij*] viri deligerentur, quorum singuli tres [*alios*] sibi cooptarét. Hi verò numero quadringenti in curiam ingressi, summa potestate præditi, imperarent prout optimum esse cognoscerét, & quin-

& quinque millia [*ciuium*] congregarent, quoties ipsis videretur. Qui autem hanc quidem sententiam dixit, fuit Pisander, qui etiam cæteris in rebus propalam, maximoque studio cum aliis eiusdem coniurationis sociis popularē statum euertit. Qui verò totum negotium composuerat, & iampridem præmeditatus fuerat rationem, qua [*res*] in eum statum deuenit, fuit Antiphon, vir Atheniensium sui temporis nulli secundus, & in rebus excogitandis, & in iis, quæ sensisset, exprimendis, præstantissimus: qui ad populum quidem, aut ad [*vllum*] aliud concilium, in quo aliquid sermonibus agitaretur, sua sponte non prodibat: sed propter eloquentiam multitudini suspectus erat. Eos tamen, qui vel in iudicio, vel apud populum certabant, [*& aliquam causam agebant*,] quisquis eum aliqua de re consuluisset, hic vnus vir plurimum iuuare poterat. Atque hic ipse, postquàm quadringentorum status collapsus, à populo vexari, [*plectiq;*] cœpit, cùm in iudicium vocatus fuisset harum ipsarum [*rerum in paucorum dominatu gestarum*] causa, quasi [*cum cæteris coniuratis paucorum dominatum*] constituisset, optimè omnium, ad meam vsque memoriam, capitis causam dixisse videtur. Phrynicus etiam sese omnium longè studiosissimum præstitit in paucorum dominatu [*constituendo*,] quòd Alcibiadem metueret, ac sciret eum scire quęcunque Sami cum Astyocho tractasset, existimans eum (vt credibile erat) nūquam [*in patriam*] reuersurum, [*vt*] sub paucorum dominatu [*viueret*.] In periculis autem sustinendis, postquàm [*semel ea*] suscepit, longè fortissimus est visus. Theramenes etiā Agnonis [*filius*,] vir nec infacundus, nec imprudens, inter illos, qui popularem statum euerterunt, primus fuit. Quamobrem opus à multis, & prudentibus viris tracta-

tum, quamuis esset arduum, [*tamen*] haud immeritò successit. Arduum enim erat populũ Atheniensem centesimo ferè ab exactis tyrannis anno libertate priuare, qui non solùm nullius imperio patebat: sed etiam plusquàm huius temporis dimidio ipse aliis imperare consueuerat. Postquàm autem concio nemine refragãte hæc, [*quæ promulgata fuerant,*] rata habuit, & dimissa fuit, [*coniuratorum principes*] aliquanto pòst illos quadringentos [*Respub. administrandæ causa delectos,*] in curiam hoc modo introduxerũt. Athenienses omnes, partim quidem in muris, partim verò in stationibus, acie instructa assiduè stabant, propter hostes apud Deceleam agentes. Illo igitur die eos quidem, qui [*coniurationis*] conscij non erant, abire permiserunt, quemadmodum consueuerant. Illis verò, qui coniurationis erant socij, clàm præceptum fuerat, ne ĩn ipsis stationibus, in quibus armati excubias agere solebant, permanerent: sed procul [*ab his starent,*] &, si quis iis, quæ fierent, aduersaretur, [*ac sese opponeret,*] sumptis armis [*hoc ab eo fieri*] non permitterent. Quibus autem hæc præcepta fuerant, & qui ad hoc ipsum [*peragendum,*] cum suis armis [*Athenas*] venerant, fuerunt & Andrij, & Tenij, & Carystiorum trecenti, & ex Æginetis illi coloni, quos Athenienses [*in Æginam, illic*] habitaturos miserãt. His autem ita dispositis, illi quadringenti viri cum occulto quique pugione profecti, comitantibus centum, & viginti Græcis adolescentibus (quibus vtebantur, sicubi manu illorũ ad cædem aliquam faciendam opus erat) senatores, qui in curia erant, & qui in suffragiis ferendis vti solebant fabis, circunsteterunt, ipsosque sumpta [*sua*] mercede exire iusserunt. Attulerant autem ipsi [*mercedem*] reliqui totius [*superioris*] temporis, ipsisque exeunti-

bus

bus [*eam*] dederunt. Cùm igitur Senatus ex curia nihil refragatus hoc modo se subduxisset, & cæteri ciues nihil innouarent: sed quiescerent, illi quadringenti in curiam ingressi, tunc quidem quæstores è suo corpore sortitò constituerunt, & quibuscunque votis, atque sacrificiis diuini cultus gratia magistratus iniri solent, vsi sunt. Postea verò valde immutata Reipub. administrandæ ratione, qua populus antè vtebatur, præterquàm quòd exules, Alcibiadis gratia, non restituerunt, cæteris in rebus ciuitatem imperiosè regebant. Nonnullos etiam viros, haud multos tamen, interfecerunt, qui digni videbantur, qui clàm de medio tollerentur, nonnullos etiam in vincula coniecerunt, quinetiam nonnullos relegauerunt. Ad Agidem quoque Lacedæmoniorum Regem, qui erat apud Deceleam, caduceatorem miserunt, per quem significarunt [*se cum Lacedæmoniis*] in gratiam redire velle, & consentaneum esse ipsum sibi, non autem amplius infido populo, [*cuius dominatus sublatus esset, nunc*] magis, [*quàm prius,*] assentiri. Ille verò existimans ciuitatem nondum quietam esse, nec tam citò populum antiquam libertatem traditurum, nec quieturum, si magnum Lacedæmoniorum exercitum, conspexisset, quinetiam ne in præsentia quidem admodum credens eos non amplius turbari, [*neo vllo motu amplius agitari,*] illis quidem, qui à quadringentis missi fuerant, nullum de compositione responsum dedit: sed cùm præterea magnum exercitum ex Peloponneso accersisset, non multo pòst & ipse cum illo præsidio, quod ad Deceleam erat, & cum nouis copiis, quæ venerant, ad ipsa Atheniensium mœnia descendit, sperans vel ipsos, dum essent turbati, in suam potestatem arbitratu suo faciliùs venturos, vel etiam primo statim impetu,

ſimul ac ſui milites clamorem ſuſtuliſſent, propter tumultum, quem intrà, pariter & extrà fore credibile eſſet. Sibi enim non defuturam aliquam facultatem capiẽdi longos muros, propter ſolitudinem, quæ eſſet in ipſis. Sed cũ [*ſuas copias*] propius mœnia admouiſſet, & Athenienſes vrbana præſidia ne vel minimum quidem mouiſſent; ſed emiſſo equitatu, ac parte quadam grauis, & leuis armaturæ, & ſagittariorum, nonnullos ipſorum [*hoſtium*] proſtrauiſſent, quòd [*ad vrbem*] propius acceſſiſſent, & armis quibuſdam, & cadaueribus potiti fuiſſent, ita demum [*Agis rei difficultate*] cognita, rurſus exercitum [*illinc*] reduxit. Atque ipſe quidem, & qui cum ipſo [*prius illic*] fuerant, in [*ſuo, & conſueto*] loco apud Deceleam manſerunt. Illos verò, qui prætereà venerãt, poſtquàm aliquot dies in eo agro commorati ſunt, domum remiſerunt. Poſtea verò quadringenti viri legatos ad Agin nihilominus miſerunt. Cùm autem ille iam faciliùs, [*ac lubentius compoſitionibus ab illis oblatæ mentionem*] admitteret, ac [*ipſos ad hoc*] adhortaretur, Lacedæmonem etiam legatos de compoſitione [*acturos*] emiſerunt, quòd pacem facere cuperent. Samum etiam decem viros miſerunt, vt milites delinirent, ac docerent non in perniciem Reipub. atque ciuium, paucorum dominatum conſtitutum fuiſſe: ſed ad vniuerſæ Reipub. ſalutem ſtabiliendam, & eſſe quinque millia [*ciuium,*] non autem quadringentos tantùm, qui Rempub. adminiſtrarent; cùm tamen Athenienſes nunquam antea propter expeditiones, & in exteris regionibus occupationes ad vllam cõſultationem de re quantumuis ardua veniſſent, ad quam quinque millia [*ciuium*] conueniſſent. Cùm autem & cætera, quæ dicere decebat, [*ſuis legatis*] præcepiſſent, [*eos illuc*] ſtatim ab ipſa ſui ſtatus conſtitutione

ne

ne miserunt, veriti ne (quod accidit) nautica multitudo, cùm ipsa in eo paucorum dominatus statu manere nollet, tum etiam se ipsos, malo illinc initium sumente, [*de eo statu illi*] deturbarent. Etenim iam apud Samum de rebus nouandis, & de paucorum dominatu constituendo agebatur, & contigit, vt per idem tempus, quo illi quadringenti [*Athenis*] constituti sunt, hæc [*apud Samum*] fierent. Qui enim ex Samiis in proceres insurrexerant, & qui statum popularem fouebant, quòd is ex ipsorum multitudine constaret, rursus immutati, & à Pisandro, quum venit, & ab Atheniensibus coniuratis, qui Sami erant, inducti, ad trecentos coniurationem fecerunt, & cæteros vt factionem popularem aggredi statuerant. Et Hyperbolum quendam ciuem Atheniensem, improbum hominem, qui non propter potentiæ, ac dignitatis metum: sed propter improbitatem, & dedecus ciuitatis in exilium per ostracismum pulsus fuerat, interfecerunt, eos adiuuantibus Charmino, vno è ducibus, & quibusdam Atheniensibus, qui apud ipsos erant, quibus fidem dederant. Et alia huiusmodi [*facinora*] cum ipsis perpetrarunt. Et factionem popularem aggredi statuerant. Illa verò, cùm [*ipsorum consilium*] sensisset, cùm Leonti, & Diomedonti ducibus (hi enim, quòd à populari factione colerentur, inuiti paucorum dominatum ferebant) id, quod futurum erat, significauit, tum Thrasybulo, & Thrasyllo, quorum alter quidem erat trierarchus, alter verò grauis armaturæ dux, tum etiam cæteris, qui videbantur semper maximè aduersari illis coniuratis. Ipsos autem rogauit ne paterentur se perire, & Samum ab Atheniensibus alienari, propter quam vnam ipsorum imperium ad id vsque tempus in eo statu permansisset. Illi

verò his auditis, singulos milites adierunt, [*& orarunt*,] ne [*hoc fieri*] permitterent, præcipuè verò Paralos, homines Athenienses, atque liberos omnes, qui in [*Paralo*] naui vehebantur, qui paucorum dominatui, vel antequàm constitutus fuisset, semper infesti fuerant. Quamobrem Leon, & Diomedon, quoties aliquò nauigabant, aliquot naues relinquebant, quæ ipsis [*Samiis propter illam aduersæ factionis coniurationem in periculo versantibus*] præsidio essent. Quare, postquàm illi trecenti [*coniurati*] ipsos inuaserunt, cùm isti omnes, præcipuè verò Parali, opem ipsis tulissent, Samij, qui factionem popularem sequebantur, [*horum præsidio muniti, eos, qui paucorum dominatus fautores erant,*] superarunt. Et è trecentorum [*coniuratorum*] numero ad triginta interfecerunt, tres verò præcipuos [*illius coniurationis*] autores exilio mulctarunt. Cæteris verò deposita iniuriarum acceptarum memoria ignouerunt, & restituto populari statu, Rempub. in posterum communiter administrauerunt. Paralum autem nauem, & Chæream Archestrati [*filium*] in eam impositum, virum Atheniensem, qui statui mutando egregiam operam nauauerat, Samij, milites que [*Atheniensium*] confestim Athenas miserũt, res [*Sami*] gestas [*Atheniensibus*] nuntiaturum. Nondum enim resciuerant quadringentos viros imperio potitos. Cùm autem illi [*Athenas*] peruenissent, illi quadringenti nonnullos quidem de Paralis, duos, trésve in vincula coniecerunt, cæteros verò, cùm eam nauem [*ipsis*] abstulissent, & [*ipsos*] in aliam militarem nauem illinc transportatos imposuissent, circum Eubœam agere custodiam iusserunt. Chæreas verò, simul ac animaduertit præsentem rerum statum, [*& quæ tunc Athenis gererentur,*] confestim clandestina quadam ratione se subducens,

Samum

Samum reuersus, retulit militibus quæ fierent Athenis, omnia verbis asperioribus exaggerans, omnes verberibus[*ab illis quadringentis*] mulctari, nec licere quicquam aduersus eos dicere, qui Rempub. administrarent, quinetiam ipsorum vxores, liberosque vim [*ab illis*] cum contumelia pati. In animo etiam habere, propinquos eorum omnium, qui apud Samum militarent, quotquot ab ipsis dissentirēt, comprehensos in vincula coniicere, vt, si [*milites, qui apud Samum essent, illorum imperio*] non parerent, [*ipsorum propinqui*] capite plecterentur. Alia etiam permulta mentiens adiecit. Milites autem his auditis, primùm quidem in eos, qui præcipuè paucorum dominatum constituerant, & in cæteros, qui [*eius conspirationis*] participes fuerant, impetum fecerunt, vt [*eos*] percuterent, [*ac interficerent.*] Deinde tamen ab illis, qui se interposuerūt, impediti, ac edocti, ne, hostibus cum infesta classe stationem aduersus [*Athenienses*] prope [*Samum*] habentibus, res [*omnes*] perderent, [*ab incœpto, conatuq́ue suo*] destiterunt. Postea verò Thrasybulus Lyci [*filius,*] & Thrasyllus (Isti enim huius mutationis præcipui autores extiterant) iam apertè res Samias ad popularem statum reuocare cupientes, omnes milites, & illos præcipuè, qui ex paucorum dominatu erant, ad maximum iusiurandum adegerunt, quo promiserunt se populari statu in Reipub. administratione [*posthac*] vsuros, & concordes futuros, & bellum aduersus Peloponnesios alacriter gesturos, & illis quadringentis, [*qui Athenis erant,*] hostes futuros, nec vlla de re per caduceatorem cum illis acturos. Omnes etiam Samij, qui per ætatem arma ferre poterant, idem iusiurandum cum [*cæteris*] iuraue runt, & [*Atheniensium*] milites omnia negotia, & quæ ex periculis euentura

forent, cum Samiis communicauerunt, existimantes nec illis, nec sibi salutis [*vllum*] refugium esse [*reliquum:*] sed [*vtrosque*] perituros, siue illi quadringenti vicissent, siue hostes, qui Mileti erant. Atque tunc temporis in [*certamen, &*] contentionem descenderunt: hi quidē, [*qui Sami erant,*] quòd vrbem [*Athenas*] populari statu regi cogere conarentur: illi verò, [*qui Athenis erant, quod*] exercitum, [*qui Sami erat,*] paucorum dominatu regi [*cogere conarentur.*] Confestim etiam milites concionem coëgerunt, in qua superiores duces, & si quem trierachum suspectum habebant magistratu amouerunt, & in eorum locum alios suffecerunt & trierarchos, & duces, quo in numero fuerunt Thrasybulus, & Thrasyllus. Et surgentes, [*ac in medium prodeuntes*] cùm aliis adhortationibus se mutuò adhortabantur, tum [*hac, qua dicebant*] animum non esse abiiciendum, quòd ciuitas à se defecisset. Illos enim, quorum numerus minor esset, à se, qui numero plures essent, & qui maiore rerum omnium copia abundarent, secessionem fecisse. Se enim, qui totam classem haberent, cæteras ciuitates suo imperio subiectas adacturos ad pendendas pecunias, æquè, ac si illinc, [*ex ipsa Athenarum vrbe, ad eas exigendas*] proficiscerentur (Se enim habere Samum, ciuitatem non parum potentem: sed à qua minimum abfuerat, quin Athenienses suo maritimo imperio spoliarentur, dum bellum [*cum ipsis*] gereret) & hostium impetum ex eodem, quo & antè loco, propulsaturos. Quinetiam se quòd penes se classem haberent, maiorem commeatus comparandi facultatem habituros, quàm illos, qui Athenis essent. Præterea [*dicebant*] ipsos, [*qui Athenis essent,*] propter se, qui apud Samum commorarentur, ingressu in Piræum potiri, [*suoq; beneficio obtinuisse,*

nuisse, vt commeatus Athenas conueheretur,] & nunc eò redactum iri, vt, nisi suam Rempub. sibi restituere vellent, ipsi faciliùs illos maris vsu quàm ab illis ipsi prohiberi possent. Adiumentum etiam, quod ad superandos hostes ipsa ciuitas sibi [*prius*] afferebat, paruum, & planè contemnendum esse, seque nihil amisisse, [*quòd ab illis deserti fuissent,*] qui nullam pecuniam amplius haberent, quam [*ad suos milites*] mitterent: sed ipsimet milites sibi quæritarent, neque salubre consilium cuius causa ciuitas imperium in exercitus obtinet. Quinetiam illos quidem hac in re peccasse [*dicebant*,] quòd patrias leges violassent, se verò [*eas*] seruare & præterea se operam daturos, vt illos etiam [*has*] seruare cogerent. Quare ne hos quidem, qui apud se aliquod salubre consilium darent, [*quamuis essent plebeij,*] deteriores esse [*illis, qui erant ordinis senatorij.*] Alcibiadem quoque, si impunitatem, ac restitutionem ei decreuissent, Regis societatem [*sibi*] lubẽter conciliaturũ. Quod autem maximũ esset, si omnibus [*rebus antè comemoratis*] frustrarentur, non deesse multa loca, in quibus & vrbes, & agrũ inuenirent. Cùm igitur his verbis in concione se mutuò alloquuti fuissent, & se ipsos ad fiduciam animo concipiendam adhortati fuissent, res etiam ad bellum necessarias nihilo segnius apparare cœperunt. Illi verò decem legati, qui à quadringentis Samum missi fuerant, postquàm hæc senserunt, cùm iam in Delo essent, quieuerunt, [*nec vlterius progressi sunt.*] Per idem autem tempus & illi classiarij Peloponnesiorum milites, qui Mileti erant, rumorem inter se spargebãt, res [*Peloponnesiacas*] ab Astyocho, & Tissapherne perdi. Quòd ille quidem nec antea nauale prœlium committere voluisset, donec adhuc & ipsi vires maiores haberent, [*quàm tunc,*] & Athe-

niensium classis parua esset, neque nunc [*pugnare vellet,*] dum [*Athenienses*] seditione laborare dicerentur, nec dum [*omnes*] ipsorum naues in eodem [*loco*] essent: sed [*ipsi Peloponesij*] propemodum attererentur, dum Phœnissas naues à Tissapherne, verbis, non re ipsa [*mittendas,*] frustrà operirentur. Tissaphernes vero, quòd naues istas, [*quas promisisset,*] non adduceret, & [*Peloponnesiorum*] classem affligeret, quòd stipendium nec assiduè, nec integrum [*classi*] persolueret. Nequaquam igitur diutius cunctandum: sed [*quamprimum*] nauali prœlio dimicandum esse dicebant. Syracusani autem præcipuè [*ad hoc milites*] instigabant. Socij verò, & Astyochus, cum rumorem istum sensissent, habitoque concilio prœlium nauale committendum esse censuissent, quandoquidē & seditio, quæ Sami erat, ipsis nuntiabatur, [*illinc*] soluentes cum omnibus nauibus, quæ numero centum, ac duodecim erant, Mycalen versus nauigare cœperunt, & Milesios itinere pedestri eodem proficisci iusserunt. Athenienses verò cùm illis duabus, & octoginta nauibus, [*quas*] è Samo [*secum duxerant,*] quæ in Glauce agri Mycalesij stationem habebant (ab hac autem parte, quæ Mycalen spectat, Samus à continente parum distat) cùm Peloponnesiorum naues contra [*se*] venientes vidissent, in Samum se receperunt, existimantes suarum numerum non satis esse firmum ad belli fortunam de summa rerum periclitandam. Simul etiam (præsenserant enim ipsos [*hostes*] Mileto [*venire,*] prœlium nauale committere cupientes) expectabant & ipsum Strombichidem ex Hellesponto venturum ad opem sibi ferendam cum ea classe, quæ ex Chio Abydum profecta fuerat. Nuntius enim ad ipsum præmissus fuerat. Atq; illi quidem sic in Samum se receperunt. Pelopon-

nesij

nesij verò classe ad Mycalen appulsa, [*illic*] castra posuerunt, & [*cum ipsis*] Milesiorum, & accolarum peditatus. Postridie verò, cum aduersus Samum nauigare statuissent, nuntiatum est [*ipsis*] Strombichidem ex Hellesponto cum sua classe [*Samum*] reuertisse. Quare confestim Miletum redierunt. Sed Athenienses, post alterius classis accessionem, ipsi cum centum, & octo nauibus Miletum inuadere statuerunt, eo animo, vt nauali prœlio dimicarent. Sed cùm nullus ipsis obuiam prodiret, rursus in Samum se receperunt. Post hæc autem, eadem æstate, statim Peloponnesij, quoniam cum omnibus suis nauibus obuiam hostibus non prodierant, existimantes se nō satis virium habere ad prœlium [*cum illis*] committendum, inopes consilij vnde pecunias haberent, [*quas*] tot nauibus [*suppeditarent*,] præsertim quòd Tissaphernes [*classi stipendium*] malè persolueret, mittunt ad Pharnabazum (quemadmodum & initiò ex Peloponneso præceptum fuerat) Clearchum Rhamphij [*filium*] cum quadraginta nauibus. Pharnabazus enim ipsos euocauerat, & stipendium præbere paratus erat. Simul etiam per legatos ipsis significabat Byzantium defectionem facturum. Hæ autem Peloponnesiorum naues, cùm è portu soluissent, & altum petiissent, vt Athenienses in cōficiendo nauigationis cursu laterent, tempestate iactatæ, atque aliæ quidem, atque adeo illarum pleræque quibus Clearchus præerat, cùm Delum tenuissent, & postea Miletū rediissent (Clearchus autem in Hellespontum itinere terrestri reuersus imperium obtinebat) illæ verò decem, quibus Helixus Megarensis præerat, cùm in Hellespontum euasissent, Byzantium ad defectionem faciendam impulerunt. Postea verò, Athenienses, qui Sami statiua habebant, cùm [*hoc*] intellexis-

ſent, auxilio, præſidioque loci claſſem in Helleſpontum miſerunt. Quinetiam leue quoddam nauale prœlium [*inter Peloponneſios, & Athenienſes,*] octonis vtrinque nauibus ante Byzantium commiſſum eſt. Qui autem apud Samum rebus præerant, præcipuè verò Thraſybulus, cùm ſemper aliâs, tum verò poſtquàm Reipub. ſtatum immutauit, in ſua [*priſtina*] ſententia permanſit, vt Alcibiadem reduceret, ac tandem militum multitudinem in concione [*ad hoc faciendum*] induxit. Cùm autem illi reſtitutionem, ac impunitatem Alcibiadi decreuiſſent, [*Thraſybulus*] ad Tiſſaphernem profectus, Alcibiadem Samum deduxit, exiſtimans [*hanc*] vnam eſſe ſalutis ſpem, ſi [*Alcibiades*] Tiſſaphernem à Peloponneſiis alienatum ad ſe traduceret. Concione autem coacta, Alcibiades exilij ſui calamitatem queſtus eſt, ac deplorauit, multaque loquutus de Repub. ipſos in non paruam futurorum ſpem adduxit: & ſupra modum ſuam apud Tiſſaphernem gratiam amplificauit, vt & illi, qui domi paucorum dominatum habebant, ipſum formidarent, & coniurationes magis diſſoluerentur, & qui Sami erant, ipſum magis honorarent, ipſique maiorem fiduciam animis conciperent, vtque Tiſſaphernis hoſtes in maximam inuidiam incurrerent, & ex ſpe, quam conceperant, deiicerentur. Alcibiades igitur maxima cum iactatione hæc pollicebatur, [*aſſeuerans*] Tiſſaphernem ſibi recepiſſe nimirum, quoad aliquid ſuarum facultatum reliquũ foret, ſi modò Athenienſibus cõfideret, ipſos nulla ſtipendij inopia laboraturos, ne ſi oporteret quidem ad extremum ſuum ipſius lectum ad pecuniã inde cogendam vendere. Naues quoque Phœnicum, quæ iam Aſpendi eſſent, ad Athenienſes, non ad Peloponneſios adducturum. Se autem ita demum

mum fidem Atheniensibus habiturum, si ipse [*Alcibiades in patriam*] reuersus, ipsi [*Tissapherni Atheniensium nomine*] recepisset, [*ac illos id facturos spopondisset, quod ab illis fieri postulasset.*] Illi verò, cùm & hæc, & alia multa audissent, confestim & ipsum in superiorum imperatorum collegium cooptauerunt, & res omnes [*ad illos*] detulerunt. [*& illarum arbitratu suo administrandarum ius, ac potestatem illis permiserunt.*] Spem autem, quam singuli cùm de sua salute, tum de quadringentis vlciscendis, subitò conceperunt, cum nulla [*alia vel maxima re*] commutassent. Et propter ea, quæ dicta fuerant, iam tum erant parati contemptis hostibus, qui aderant, in Piræum nauigare. Ille verò, quamuis [*alij*] multi instarent, nauigationem quidem in Piræum, omissis hostibus, qui propius essent, vel maximè impediuit. Sed, quandoquidem ipse creatus esset imperator, se primùm ad Tissaphernem iturum, & belli negotia confecturum [*dixit.*] Confestim autem post istam concionem abiit, vt videretur omnia cum illo communicare, simul etiam quòd apud illũ in maiore honore esse cuperet, & ostentare se etiam imperatorem iam creatum esse, illique & prodesse, & obesse posse. Contigit autem Alcibiadi, vt per Tissaphernẽ quidem Athenienses terrefaceret, per illos verò Tissaphernem. Peloponnesij autem, qui Mileti erant, audito Alcibiadis reditu, cùm & antea Tissapherni diffiderẽt, tunc verò multo magis [*ei*] obtrectare, [*eumq́, criminari*] cœperunt. Accidit enim ipsis, vt Tissaphernes (quòd, quo tempore Athenienses cum infesta classe aduersus Miletum iuerunt, obuiam [*illis*] prodire, & nauale prœlium committere noluissent) ad stipendium [*ipsis*] persoluendum longè languidior factus, ipsis etiã Alcibiadis

opera, vel multo ante hæc, longè magis, [*quàm prius*,] esset inuisus. Quamobrem milites inter se conuenientes considerabant quæ vel prius [*secum ipsi reputabant,*] quinetiam alij quidam autoritatis non contemnendæ viri nec soli[*gregarij*] milites, quòd nec integrum stipendium vnquam acciperent, & quod daretur, exiguum esset, & ne hoc quidem assiduè [*persolueretur.*] Et nisi quis aut nauali prœlio dimicaret, aut [*illinc*] discederet, [*ac eò proficisceretur,*] vnde stipendium haberet, naues ab hominibus desertum iri [*dicebant.*] Omnium autem [*horum incommodorum*] Astyochum autorem esse, qui quæstus priuati gratia Tissapherni morem gereret. Dum autem ipsi secum ita ratiocinarentur, quidam etiam huiusmodi tumultus in Astyochum concitatus est. Nam Syracusanorum, ac Thuriorum nautæ, quo liberior multitudo erat, eo etiam confidentiùs ingruentes stipendium reposcebant. Ille verò quoddam arrogantius responsum [*ipsis*] reddidit, quinetiam interminatus est Dorieo, qui suis nautis patrocinabatur, & scipionem sustulit [*eum percussurus.*] Cùm autem multitudo [*hoc*] animaduertisset, vt nautæ, clamore simul sublato in Astyochum impetum fecerunt, vt [*eum*] ferirent. Quod ille præuidens, ad aram quandam confugit. Non tamen percussus fuit: sed alij ab aliis dirempti discesserunt. Quinetiam Milesij Tissaphernis castellum Mileti extructum, clàm aggressi ceperunt, & præsidium, quod illic erat, eiecerunt. Hæc autem cùm alij socij, tum verò præcipuè Syracusani comprobauerunt. Lichę tamen hæc displicebant, & dicebat oportere Milesios, & alios, qui essent in Regis [*ditione,*] Tissapherni inseruire, ac obsequi in iis, quæ moderata essent, donec bellum feliciter administrassent.

Milesij

Milesij verò ipsi succensebant, & cùm ob ista, tum ob alia huiusmodi ipsum postea morbo defunctum humari non permiserunt [*in eo loco*,] vbi Lacedæmonij, qui præsentes aderant, [*eum humari*] volebant. Cum igitur ipsi [*Peloponnesij*] res in huiusmodi controuersia aduersus Astyochum, & Tissaphernem exorta constitutas haberent, Mindarus Astyochi nauarchiæ successor Lacedæmone superuenit, ac imperium accepit. Astyochus verò discessit. Cum ipso autem Tissaphernes quendã ex iis, quos secum habebat, Gauletem nomine, Cara, legatum misit, vtriusq; linguæ gnarum, cùm Milesios de castello [*clàm ab ipsis occupato*] accusaturum, tum etiam simul se purgaturum. Sciebat enim Milesios [*illuc*] proficisci eo potissimùm animo, vt in se inueherẽtur, & Hermocratẽ cum ipsis, qui demonstraturus esset Tissaphernẽ cum Alcibiade res Peloponesiorum labefactare, & ancipitis, [*ac dubiæ*] fidei esse. Inimicitię enim ipsi cũ illo semper intercedebãt propter stipendij solutionẽ. Quinetiã tandẽ, cùm Hermocrates Syracusis exularet, aliiq; duces, Potamis, Myscõ, & Demarchus Miletũ ad Syracusanorũ classem venissent, Tissaphernes Hermocrati iã exulãti, multo acriùs instabat, ipsiq; cũ alia crimini dabat, tũ verò quòd, cùm aliquando pecuniam à se postulasset, nec impetrasset, inimicitias secũ gereret. Astyochus igitur, & Milesij, & Hermocrates Lacedęmonẽ petierunt. Alcibiades verò iã à Tissapherne Samũ redierat. Legati autẽ, quos quadringenti tũc miserant ad deliniendos, & accuratè docendos eos, qui Sami erant, dũ Alcibiades [*illic*] adesset, ex Delo aduenerunt. Et coacta concione, verba facere conabãtur. Milites verò primùm quidem eos audire nolebant: sed eos, qui popularem statum sustulissent, interficiendos esse vociferabantur. Deinde

tamen ægrè sedato tumultu, [*eos*] audierunt. Illi verò nuntiarunt hanc status immutationem non in Reipub. perniciem: sed [*publicæ*] salutis causa factam fuisse, nec vt [*ciuitas*] hostibus proderetur. Se enim, cùm [*hostes in agrum Atticum*] irrupissent, facere potuisse, quòd imperium iam obtinerent. Futurum autem, vt quotquot è quinq; millium numero essent, per vices, [*eiusdem dignitatis*] participes essent. Neque verò propinquos ipsorum aut contumeliam pati (quemadmodum Chęreas criminando retulisset) aut vllo malo affici: sed vnum quenque in suis [*possessionibus, & suo*] loco [*quietè*] manere. Cùm autem & alia multa commemorassent, nihilo magis [*tamen eos*] audire, [*illisq; morem gerere*] voluerunt: sed indignabantur. Et alij alias sententias dicebant: præcipuè verò de nauigatione in Piræum suscipienda. Tunc autem Alcibiades primus; & ita, vt nemo magis; de Repub. bene meritus fuisse visus est. Cùm enim Athenienses, qui Sami erant, aduersus se ipsos animi quodam impetu nauigare statuissent, (quod si fecissent, hostes confestim Ioniam, & Hellespontum in suam potestaté planissimè redegissent) [*hoc illorum consilium, atq; conatum visus est*] impediuisse. Tunc autem nullus alius illam multitudinem compescere potuisset. Ille verò & [*publicum*] illud nauigationis infestæ studium sedauit, & eos, qui legatis priuatim irascebantur, increpans, [*à molestia illis exhibenda*] deterruit. Ipse autem [*solus legatos*] dimisit, cùm ipsis respondisset, se non impedire quin illa quidem quinque millia [*ciuium*] imperium obtinerét, [*ac Rempub. administrarent.*] ipsis tamen imperare, vt illos quadringentos [*à Reipub. administratione*] amouerent, & Senatum restituerent, quemadmodum & prius [*fuisset*] quingento-

gentorum. Porrò si quos sumptus, parsimoniæ studentes contraxissent, vt milites [*iustum*] stipendium facilius haberent, se magnopere probare. Cæterùm [*illos*] hortabatur, vt hostibus [*fortiter*] resisterent, nec vllo modo cederent. Si enim ciuitas incolumis staret, magnam spem esse [*dicebat*,] fore vt [*hostes*] compositionem secum facerent. Si verò semel altera [*Atheniensium pars*] succumberet, vel illa, quæ Sami erat, vel illa, [*quæ Athenis erat*,] nullum amplius fore, cum quo quis in mutuam gratiam rediret. Aderant autem & Argiuorum legati, qui populari Atheniensium factioni, quæ Sami erat, se opem laturos pollicebantur. Sed Alcibiades eos collaudatos, & quum quis eos vocaret, vt adessent, rogatos, ita dimisit. Venerant autem Argiui cum Paralįs, quibus à quadringentis viris tunc imperatum fuerat, vt militari naui Eubœam [*custodiæ causa*] circumueherentur, & Atheniensium legatos à quadringentis missos, Læspodiam, & Aristophontem, & Melesiam, Lacedæmonem deducerent. At isti, cùm Argos appulissent, legatos quidem comprehensos Argiuis tradiderunt, quippe quòd essent ex numero illorum, qui in primis popularem statum sustulissent. Ipsi verò nequaquam amplius Athenas redierunt: sed hos legatos Argis adducentes [*ea*,] quam habebant, triremi, Samum appulerunt. Eadem autem æstate Tissaphernes, eo tempore, quo Peloponnesij, cùm ob alia [*multa*,] tum verò propter Alcibiadis restitutionem, ipsi, vt Atheniensium partibus apertè iam faventi, maximè infensi erant, cupiens (vt saltem tunc videbatur) has criminationes apud ipsos diluere, [*& se purgare*,] præparabat profectionem ad classem Phœnissam, quæ ad Aspendum stabat, Lichamque secum venire iussit.

Dixit autem se substituturum Tamum suum præfectum, qui, quoad ipse abesset, stipendium exercitui præberet. Variè autem [*res*] narratur, nec facilè sciri potest qua mente petierit Aspendum, & [*illuc*] profectus, classem [*illinc*] non adduxerit. Nam constat quidem centum quadraginta septem Phœnissas naues Aspendum vsque peruenisse. Cur verò [*ad Peloponnesios*] non iuerint, variæ sunt coniecturæ. Alij enim [*hoc à Tissapherne factum fuisse coniiciunt,*] vt suo discessu (quemadmodum constituerat) Peloponnesiorum res attereret. Tamus enim, cui negotium datum fuerat, stipendium nihilo meliùs, [*quàm ipse Tissaphernes:*] sed etiam peiùs præbebat. Alij verò, vt Phœnices Aspendum vsque perductos exacta pecunia dimitteret. Ipsis enim vti non statuerat. Alij verò, vt [*Phœnissa classis ad Peloponnesios ventura*] rumor Lacedæmonem perueniret, vt diceretur [*ipsum Tissaphernem*] non iniustè facere: sed planè ad classem verè instructam iuisse. Mihi verò manifestissimum esse videtur, [*Tissaphernem ideo*] classem [*ad Peloponnesios*] non adduxisse, vt res Græcorum attereret, bellumque duceret. Vtque, dum illuc proficisceretur, & cunctaretur, [*res Græcorum*] labefactaret, & [*vtrosque, Lacedæmonios, ac Athenienses*] exæquaret, vt neutros potentiores redderet, se [*vel his, vel illis*] adiungens. Nam si bellum conficere voluisset, [*illud*] profectò manifestum [*est, ipsum id*] sine dubio [*conficere potuisse.*] Nam (vt est verisimile) si [*classem*] adduxisset, victoriam Lacedæmoniis præbuisset, quippe qui vel tunc pari potius, quàm inferiori classe aduersus [*hostem*] in statione starent. Illa etiam speciosa causa, quam [*Tissaphernes*] attulit, cur classem [*ad Lacedæmonios*] non adduxisset,

[*res*

[*res illorum*] maximè attriuit. Dicebat enim ipsam minori numero, quàm Rex iussisset, contractam fuisse. Atqui profectò Tissaphernes hoc modo maiorem gratiam [*apud Regem*] iniuisset, si non magnam regiæ pecuniæ vim consumpsisset: sed eadem [*negotia*] minoribus [*sumptibus*] confecisset. Tissaphernes igitur (quocunque tandem consilio [*hoc fecerit*]) Aspendum iuit, & in Phœnicũ congressum. [*colloquiumq;*] venit, & Peloponnesij, illius iussu, Philippum, virum Lacedæmonium, cum duabus triremibus, vt ad classem miserunt. Alcibiades verò, postquàm audiuit Tissaphernem Aspendum petiisse, ipse quoq; cum tredecim nauibus, quas assumpsit, [*eò*] contendit, pollicitus iis, qui Sami erant, tutum, magnumq́ue beneficium, [*quod se in eos collaturum dicebat.*] Aut enim se Phœnissam classem ad Athenieñses adducturum, aut saltem ad Peloponnesios venire prohibiturum. Quòd (vt erat verisimile) Tissaphernis mentem ex longa consuetudine cognosceret, quòd [*classem ad Peloponnesios*] adducturus non esset, simul etiam quòd quàm maximam inuidiam illi apud Peloponnesios ob illius in ipsum, & Athenienses studium conflare vellet, vt hac ipsa de causa [*Tissaphernes*] ad ipsos [*Athenienses*] accedere, [*seq; illis adiungere,*] magis cogeretur. Et hic quidẽ confestim Phaselide, Caunoq; soluens, in altũ nauigare cœpit. Legati autẽ à quadringẽtis viris missi, cùm è Samo peruenissent Athenas, Alcibiadis mãdata [*Atheniẽsibus*] renũtiarunt, [*& dixerũt illum ipsos*] hortari, vt hostibus resisterẽt, nulloq; modo cederẽt, maximãq; spẽ habere, fore vt exercitũ, [*qui Sami esset,*] ipsis etiã recõciliaret, & Pelopõnesios superaret, atq; [*his verbis*] multos eorũ, qui paucorũ dominatus erant participes, & qui vel prius [*hunc rerũ statum*] grauiter ferebant,

& lubenter, dum tamen tutò, aliquo modo se hac molestia liberassent, tunc multo magis corroborarunt. Quare iam coire, & de illo rerum statu queri cœperunt. Habebant autem [*huius rei*] duces eos, qui paucorum dominatus longè principes erant, & qui magistratus gerebant, quo in numero erant Theramenes Agnonis, & Aristocrates Sicelij [*filius*] & alij, qui inter primos quidem rerum participes erant: sed (vt aiebant) metuentes exercitum, qui Sami erat, & Alcibiadem, legatos Lacedæmonem miserant, ne [*ciues*] ciuitatem sine maiori [*ciuium*] parte, aliquo maleficio afficerent. Sic enim se impedituros [*dicebant*,] quin dominatus perquàm paucorum constitueretur. Quamobrem quinq; millia, [*qui Rempub. administrarent,*] re, non autem nomine designanda, & çquabiliorē Reipub. statum constituendum esse. Hæc autē erat speciosa quidem ratio, qua popularem statum à se constitui simulabant: sed [*tamen*] eorū pleriq; propter priuatam ambitionem [*ei rei*] dabant operam, qua potissimùm interit paucorum dominatus ex populari statu constitútus. Omnes enim eo ipso die, [*quo rerum potiri cœperunt,*] non solùm [*cæteris*] pares sed etiam singuli longè principes [*totius suæ ciuitatis*] esse volūt. At in populari statu, in quo magistratus per electionem creantur, quisq; faciliùs fert ea, quç eueniunt, vtpote qui non à paribus: [*sed ab hominibus dignitate præstantioribus*] se superatum esse putet. Ipsorum autem animos manifestissimè erexerunt tum magna Alcibiadis potentia, quam Sami habebat, tum etiam quòd hic paucorum dominatus ipsis haud stabilis futurus esse videbatur. Certatim igitur vnus quisque, ipse potissimùm popularis status patronus, [*ac propugnator*] esse conabatur. Sed quadringenti viri huic [*Reipub. administran-*

ministrandæ] formæ maximè aduersabantur, & qui [*paucorum dominatus*] principes erant, cùm Phrynicus (cui etiam, cùm olim Sami præturam gessisset, cum Alcibiade dissidium tunc fuit) tum Aristarchus, qui in primis, ac iampridem statui populari aduersabatur, & Pisander, & Antiphon, & potentissimi quique alij, cùm antea, simul ac [*paucorum dominatum Athenis*] constituerunt, tum etiam postquàm paucorum ille dominatus ab ipsis Sami constitutus in statum popularem rursus est commutatus, legatosque de suo corpore Lacedæmonem miserunt, & paucorum dominatui [*stabiliendo*] operam studiosè dabant, & murum in ea, quę Eetionea vocatur, excitabant. Sed etiam multo magis, [*quàm antè,*] postquàm & ipsorum legati Samo redierunt, quia videbant cùm ipsam plebem, tum etiam ex suis eos, qui prius fidi esse videbantur, [*iam*] immutatos esse. Et miserunt quidem properè Antiphontem, & Phrynicum, aliosque decem (quòd & res vrbanas, & res Samias metuerent) cum mandatis, vt quauis ratione, modò conditio tolerabilis esset, cum Lacedæmoniis reconciliarentur. Multo autem studiosiùs, [*quàm antè,*] murum in Eetionea ædificabant. Huius autem muri [*extruendi*] consilium hoc fuit (vt aiebat Theramenes, eiusque socij) non vt eos, qui Sami erant, si per vim cum infesta classe venirent, in Piræum non reciperent: sed potius vt hostium, quoties vellent, & classem, & peditatum reciperent. Nam Eetionea est [*è duobus alterum*] Piræi promontorium, & iuxta ipsam statim sunt fauces, quâ naues ingrediuntur. Hic igitur cum eo muro, qui prius continentem versus extructus erat, sic extruebatur, vt pauci homines illic stationem habentes, introitus nauium arbitri

essent. Nam ad ipsam alteram turrim in angusti portus ostio sitam terminabatur. Et murus antiquus continentem versus, & nouus, qui intra [*antiquum*] murum, mare versus extruebatur, [*ad eandem turrim vterque terminabatur.*] Quinetiam proximè hunc [*nouum murum*] statim, maximam porticum intra Piræum ædificauerunt, cuius ipsi potiebantur. In quam cogebant omnes suum frumentum seponere tam id, quod iam erat [*in vrbe,*] quàm quod mari aduehebatur, illincque promentes venundare. Theramenes igitur hæc & iampridem cum quiritatione dicebat, & postquàm legati Lacedæmone redierunt nulla pactione cum vniuersis [*Lacedæmoniis*] facta, dicebat fore, vt propter hanc [*nouam*] munitionem ciuitas etiam in salutis discrimen adduceretur. Nam sub hoc idem tempus affuerunt etiam pariter ex Peloponneso duæ, & quadraginta naues ab Euboënsibus accitę (quarum nonnullæ erant è Tarento, & Locris, Italicæ, & Sicilienses) quæ iam in ora Laconica stationem habebant, & nauigationem in Eubœam præparabant. Præerat autem ipsis Hegesandridas Hegesandri [*filius,*] Spartanus, quas Theramenes non tam in Eubœam, quàm in eos, qui Eetioneam muniebant, nauigare dicebat, &, nisi quis iam [*sibi*] caueret, [*illos ab hoste præter expectationem oppressos,*] per imprudentiam perituros. Proficiscebatur autem etiam tale quippiam ab illis, qui criminationem istam sustinebant, [*& qui à Theramene accusabantur, quandam huiusmodi suspicionis non leuem occasionem ei præbebant,*] nec, [*quod illis ab eo tunc obiiciebatur,*] omnino obtrectandi tantùm studio dicebatur. Illi enim potissimùm quidem in paucorum dominatu [*& ciuitati*], & sociis imperare cupiebant: sin minus, certè classem, & munitio-

munitiones illas habere, ac arbitratu suo viuere [*volebant.*] Quòd si hac quoque re excluderemur, [*cupiebant*] saltem non profligari ipsi potissimùm ante alios à populari statu rursus restituto: sed vel hostibus [*in vrbem*] introductis, sine munitionibus, & [*sine*] classe pactionem [*cum illis*] facere, vt qualemcunque ciuitatis statum haberent, dummodo de suis corporibus securi essent. Quāobrem etiam hanc munitionem, quæ & portulas, & introitus, & hostium receptacula habebat, studiosè ædificabant, & prius absoluere cupiebant, [*quàm ab aduersa factione præuenirentur, ac opprimerentur.*] Ac initio quidem inter paucos, & clàm potius, [*quàm palàm,*] hæc dicebantur. At vbi Phrynicus reuersus ex legatione, quam ad Lacedæmonios obierat, à quodam circitorum ex insidiis in foro frequenti vulneratus, nec procul à curia digressus, continuò decessit: & percussor quidem [*ipsius*] euasit: at [*eius*] adiutor, homo Argiuus, à quadringentis comprehensus, tortusque, nullius, à quo [*facinus hoc perpetrare*] iussus esset, nomen protulit, nec aliud quippiam [*dixit,*] nisi quòd sciret multos homines & in circitorum præfecti, & in alias ædes conuenire solitos; tunc verò, cùm nihil noui hinc, [*post istam Phrynichi cædem,*] accidisset, iam confidentiùs & Theramenes, & Aristocrates, & alij, quotquot vel ex ipsis quadringentis, vel extra hos, eiusdem sententiæ erant, eum rerum statum inuaserunt. Simul enim & ex agro Laconico naues illæ iam circumuectæ, & Epidaurum appulsæ, AEginam excursionibus infestauerant. Quare Theramenes dicebat verisimile non esse, [*naues*] eas, si in Euboeam nauigarent, in AEginæ sinum fuisse deflexuras, & rursus Epidauri sta-

tionem habituras, nisi accitæ venirent ad [*ea peragenda,*] quæ & ipse semper criminabatur. Nequaquam igitur amplius quiescendum, [*nec ab armis diutius abstinendum aiebat.*] Tandẽ verò multis prætere a seditiosis, ac suspiciosis sermonibus habitis, iam & factis eum rerum statum aggredi cœperunt. Nam grauis armaturæ milites, qui Eetioneæ munitionem in Piræo ædificabant (inter quos erat & Aristocrates centurio, qui suam centuriam secum habebat) comprehendunt Alexiclem inter paucorum dominatus collegas præcipua dignitate præditum, & in alterius factionis homines maximè propensum & domum adductum in vincula coniiciunt. Ipsos autem simul adiuuerunt cùm alij, tum Hermon quidam circitorum apud Munychiam excubantium præfectus. Sed (quod maximum erat) armatorum agmen eadem consilia agitabat. Cùm autem [*hoc*) quadringentis renuntiatum fuisset (consedebant autem in curia) confestim [*omnes,*] præter eos, quibus ista non placebant, parati erant ire ad arma, & Therameni, ac iis, qui cum eo erant, minitabantur. Ille verò, se purgans, dicebat se paratum esse iam ire cum [*ipsis*] ad [*Alexiclem ex vinculis*] eripiendum. Et assumpto vno è ducibus, qui erant eiusdem sententiæ, cuius & ipse, ad Piræum perrexit. Adiuuabat autem [*ipsum*] Aristarchus, & equitum iuuentus. Erat autem ingens, ac terribilis tumultus. Nam & qui in vrbe degebant, Piræum iam occupatum, & [*Alexiclem*] illum, qui comprehensus fuerat, morte mulctatum putabant. Et qui in Piræo erant, eos, qui in vrbe erant, contra se tantum non adesse [*suspicabantur.*] Cùm autem seniores ægrè impedirent eos, qui per vrbem discurrebant, & ad arma [*corripienda*] ferebantur,

bantur, cùm etiam Thucydides Pharsalius, hospes publicus, qui [*tunc*] aderat, & officiosè singulos impediret, & exclamaret ne, hostibus prope insidiantibus, patriam perderent, quieuerunt, & à manibus mutuò sibi afferendis abstinuerunt. Et Theramenes quidem in Piræum profectus (pręturam autem ipse quoque gerebat) voce tenus, grauis armaturæ militibus irascebatur. Aristarchus verò, & qui [*populari*] multitudini aduersarij erant, indignabantur. Illorum verò grauis armaturæ militum plerique manum ad opus admouere cœperunt, nec eos [*facti*] pœnitebat. Theramenem interrogabant nunquid ei videretur hæc munitio [*publici*] boni causa extrui, & an satius esset eam demoliri. Ille verò, si & ipsis [*eam*] demoliri placeret, sibi quoque placere respondit. Hinc autem è vestigio cùm illi grauis armaturæ milites, tum etiam multi eorum, qui erant in Piræo, munitionem conscenderunt, & demoliri cœperunt. Hac autem adhortatione ad vulgus vtebantur, oportere [*eum*,] quicunque quinque millia [*ciuium*,] quadringentorum loco, Reipub. præesse vellet, ad hoc opus accedere, [*& munitionem istam secum demoliri.*] Nam [*quamuis popularem statum restituere vellent,*] tamen [*suum consilium*] adhuc tegebant nomine quinque millium, ita vt non apertè dicerent, Quicunque vellet populum Reipub. præesse: quia metuebant ne re vera essent [*quinque millia ciuium, quibus ad Rempub. administrationem aditus per vices pateret,*] néve quis [*de suo numero*] per inscitiam aliquid apud aliquem [*de quinque millium numero*] dicens laberetur, [*ac in capitis discrimen adduceretur.*] Et idcirco illi quadringenti neque volebant illos quinquies mille [*ciues*] esse, neque

constare illos non esse. Nam existimabant, tot quidem [*viros Reipub. administrationis*] participes constituere, haud dubiè statum esse popularem. Sed si incertum esset, [*neque constaret esse quinque millia ciuium, quibus ad Reipub. administrationem aditus pateret, hoc*] mutuò terrorem esse incussurum. Postridie autem illi quadringenti, etsi animis perturbati, in curiam tamen conuenerunt. At illi grauis armaturæ milites, qui in Piræo erant, cùm Alexiclem dimisissent, quem comprehenderant, ac munitionem demoliti fuissent, ad Dionysiacum theatrum prope Munychiam situm concesserunt, & [*illic*] extra locum ordinarium armati concilium habuerunt, & ex communi ipsorum decreto confestim in vrbem iuerunt, & arma illic, in Anaceo, [*id est, templo Castoris, & Pollucis*] deposuerunt. Quidam autem à quadringentis electi ad ipsos venerunt, & singuli singulos allo-qui cœperunt, & quos animaduertissent homines esse mites, [*ipsis*] suadebant, vt & ipsi quiescerent, & alios [*in officio*] præterea continerent. Dicentes fore, vt [*quadringenti*] quinque millia [*ciuium*] designarent, & ex horum [*quinque millium*] numero quadringenti per vices constituerentur, prout ipsis quinque millibus placeret. Interea verò nullo modo ciuitatem perderent, néve eam funditus euersam hostibus traderent. His autem verbis, quæ & multa erant, & ad multos fiebant, vniuersa armatorum multitudo placatior, quàm antè fuerat, reddita est, ac de vniuerso Reipub. statu maximè timebat. Et inter eos conuenit, vt ad dictam, [*certamq;*] diem in Bacchi templo cōcilium de concordia haberetur. Cùm autem concilij in Bacchi templo habendi dies aduenisset, & tantum non concio [*iam*] coacta esset, nunciatur

illas

illas duas, & quadraginta naues cum Hegesandrida Megaris venientes, Salaminem cursum tenere. Quamobrem quilibet ex illis grauis armaturæ militibus hoc ipsum esse ducebat, quod iampridem à Theramene, & ab iis, qui cum eo erant, dicebatur, illam classem aduersus istam munitionem venire, & [*ideo hac*] vtiliter dirutafuisse videbatur. Hegesandridas autem forsitan quidem ex composito, & circum Epidaurum & circum illa loca versabatur: sed tamen credibile videtur esse ipsum etiam propter præsentem Atheniensium seditionem, & adductum sui opportuni aduentus spe, illic substitisse. Athenienses verò, postquàm [*hoc*] ipsis nuntiatum est, confestim vniuersi citato cursu in Piræum contenderunt, quòd bellum domesticum non esset maius, quàm quod ab hostibus inferebatur, quod non procul: at ad ipsum portum esset. Quamobrem alij quidem naues, quæ aderant, conscendebant, alij verò alias deducebant nonnulli etiam ad muros, & portus ostium, ad vim hostilem arcendam accurrebant. At Peloponnesiorum classis aduentans, & Sunium cir-umuecta, portum inter Thoricum, & Prasias subiit. Postea verò Oropum appulit. Athenienses autem raptim, & iis, qui ad manus erant, nautis vti coacti, quippe quòd ciuitas seditione laboraret, & [*ciues*] in maximo [*discrimine positi, rebus suis*] operam celeriter ferre vellent (nam quòd Attica interclusa esset, ipsorum omnis spes in Eubœa erat posita) Thymocharin ducem cum classe, [*quam raptim coegerant,*] in Eretriam mittunt. Quæ cùm [*illuc*] peruenisset, cum illis [*nauibus,*] quæ prius in Eubœa erant, sex & triginta [*nauium*] numerum effecit. Et protinus prœlio nauali dimicare coacta fuit. Nam Hegesandridas iam pransus, ab Oropo

classem in altum duxerat. Abest autem Oropus ab Eretriensium vrbe, stadiis fere sexaginta, maris tractu. Dum igitur ille cum infesta classe [*iam*] veniret, Athenienses quoque [*suas*] naues instruere cœperunt, existimantes suos milites apud naues esse. Sed illi cibaria in prandium mercabantur, non ex foro: sed ex [*priuatis*] ædibus in extrema vrbis parte sitis. Nihil enim [*in foro*] vendebatur, quod ab Eretriensibus consultò factum fuerat, vt, dum cunctanter [*naues militibus*] implerentur, hostes prius, [*quàm illis naues conscendissent,*] impressionem [*in eos*] facerent, & Athenienses sic, vtcunque instructi fuissent, in altum prodire cogerent. Quinetiam ex Eretria signum Oropum versus ipsis [*Lacedæmoniis*] sublatum, [*datumq;*] fuit; [*vt significaretur*] quandónam [*aduersus hostem illinc*] in altum prouehi deberent. Athenienses igitur propter huiusmodi fraudem [*in ipsorum perniciem ab Eretriensibus excogitatam, ac*] præparatam, in altum prouecti, naualique prœlio supra portum Eretriensem commisso, [*quamuis ad hoc imparati venissent,*] tamen aliquantisper etiam [*hosti*] restiterunt. Deinde in fugam versos [*hostis*] ad littus vsque est insequutus. Et quotquot ipsorum ad Eretriensium vrbem, vt amicam, confugerunt, asperrimè tractati fuerunt, quia ab ipsis [*Eretriensibus*] interfecti fuerunt. Alij verò in munitionem, quam ipsi in Eretria tenebant, incolumes euaserunt; itemque naues, quotquot in Chalcidem peruenerunt. Peloponnesij verò, duabus & viginti Atheniensium nauibus captis, virisque, partim interfectis, partim captis, trophæum statuerunt. Nec multo pòst, cùm totam Eubœam ad defectionem compulissent, præter Oreum (hoc enim Athenienses ipsi tenebant) cæteras quoque res ad eius

statum

ſtatum pertinentes componere cœperunt. Cùm autem rerum ad Eubœam geſtarum nũtius Athenienſibus allatus fuiſſet, pauor omnium ad illum vſque diem maximus[*eos*]inuaſit Nam nec illa clades, quam in Sicilia acceperant, quamuis tunc ingens viſa fuiſſet, nec vlla alia calamitas [*eos*] vnquam adeò terruit. Cùm enim eo tempore, quo & exercitus,qui Sami erat,defecerat, nec aliæ naues, nec qui eas conſcenderent, ſupererant, ipſiq́ue [*præterea*] ſeditione laborabant, & incertum erat, quando inter ſe concurſuri eſſent, iſta calamitas, quæ tanta erat, propter quam & claſſem, & (quod maximum[*erat malum*]) Eubœam (ex qua plus vtilitatis,quàm ex Attica percipiebant) amiſerant,[*illis*]ſuperueniſſet, nónne meritò animis erant conſternati? Sed hoc potiſſimùm eos turbabat, idq́ue propter maximam locorum propinquitatem, ſi hoſtes auſuri eſſent, victoria potiti, confeſtim in ipſorum Piræum nauibus vacuum tendere. Et tantumnon ipſos iam adeſſe ſuſpicabantur. Id,quod [*illi*] ſi audaciores fuiſſent, facilè feciſſent, & longè maius diſſidium in vrbe excitaſſet, ſi[*eam illic*]manentes obſediſſent,&claſſem ab Ionia licet dominatui paucorum infeſtam, [*tamen*] illis ſecum cognatione coniunctis,& vniuerſæ ciuitati ſuccurrere coegiſſent. Interea verò & Helleſpontus, & Ionia, & Inſulæ, & [*omnia*] loca ad Eubœam vſque pertinentia,& (vt ita loquar) omne Athenienſium imperium in ipſorum poteſtatem veniſſet. Verùm non in ea [*re*]tantùm Lacedæmonij Athenienſibus omnium[*aduerſariorum*]maximè commodi in bello[*cum ipſis*]gerendo fuerunt;ſed & in aliis multis. Cùm enim moribus maxime differrent (nam illi quidem,celeres,hi verò,tardi. Et illi quidem,ad res aggrediendas prompti, hi verò, timidi, præcipuè

verò aduersus eos, qui classe multum poterant) plurimum [*Atheniensibus*] proderant. Syracusani autem[*hoc*] demonstrarunt. Nam cùm moribus maximè similes [*illis*] essent, optimè etiam aduersus [*illos*] bellum administrarunt. Athenienses igitur propter hunc nuntium, [*quamuis essent animis consternati, maximamq; nauium partem amisissent,*] viginti tamen naues instruxerunt, & concionem coëgerunt, vnam quidem statim, tunc primùm, in eum locum, quem Pycna vocant, vbi etiam aliâs [*comitia habere*] consueuerant. In qua[*concione*] quadringentis viris [*à Reipub. administratione*] amotis, rerum administrationem quinque millibus tradere decreuerunt. Ex hoc autem [*quinque millium*] numero[*illos omnes*] esse[*voluerunt,*] quotquot arma gestarent, [*ac Reipub. causa militarent:*] Nec vllam mercedem vllius magistratus gratia[*ab vllo*] accipiendã esse[*censuerunt.*] Nisi verò[*qui magistratus gessissent, ita fecissent, eum, qui mercedẽ accepisset,*] execrabilem esse iusserunt. Postea verò & aliæ crebræ cõciones habitæ sunt, in quibus & legumlatores, & cætera ad Reip. administrationẽ pertinentia cõstituerunt. Atq; initio quidem (meo saltem iudicio) Athenienses Remp. non parum cõmodè videntur administrasse. Nam vtriusq; factionis, paucorũ, & multitudinis, in vnum redactæ, moderatum exstitit temperamentũ. Hoc autem primũ ciuitatẽ ob res aduersas afflictã erexit; [*ac erectã sustentauit.*] Decreuerunt etiam Alcibiadem, cæterosq;, qui cum eo erànt, [*in patriã*] reuocandos. Quare cùm ad illum, tum ad exercitũ, qui Sami erat, misso[*nuntio*] res capessere, [*& manus ad opus admouere; ac patriæ laborãti succurrere*] iusserunt. In hac autem [*rerum*] mutatione statim Pisander, & Alexicles cum suis, & qui

leum se subduxerunt. Solus autem ex illis Aristarchus (adhuc enim dux erat) repentè sumptis aliquot sagittariis, qui erant maximè barbari, ad OEnoen contendit. Erat autem Atheniensium munitio in Bœotiæ confiniis sita. Corinthij aûtem, voluntarij quique, Bœotis accitis, eam obsidebant, propter suorum ex Decelea se recipientium cladem, cædemque [*factam ab Atheniensibus egressu*] ex OEnoë. Aristarchus igitur colloquio cum ipsis habito, eos decepit, qui apud OEnoen erant, dicēs eos quoque, qui in vrbe erant, de cæteris [*rebus*] cum Lacedæmoniis transegisse, & oportere ipsos quoque locum illum Bœotis tradere. His enim cōditionibus compositionem factam [*dicebat.*] Illi verò, cùm [*ipsi*] vt duci, fidem habuissent, & prorsus ignari essent [*rerum, quæ ab Atheniensibus & in vrbe, & alibi gerebantur,*] quòd obsiderētur, fide publica interposita [*illinc*] exierunt. Hoc igitur modo captam OEnoen Bœoti receperūt, & Athenis paucorum dominatus [*sublatus est,*] & seditio cessauit. Per eadē huius æstatis tempora, Peloponnesij quoque, qui Mileti erant, cùm à nullo illorum, quibus à Tissapherne tunc, quum Aspendum petiit, negotiū datum fuerat, stipendium [*ipsis*] daretur, cùm etiā neq; Phænissæ naues, neque Tissaphernes vllo modo veniret, & Philippus, qui cū ipso missus fuerat, Mindaro Nauarcho scripsisset, & alius Hippocrates, vir Spartanus, & qui apud Phaselidem erat, [*idem ei scripsisset,*] neque classem illam venturam esse, & [*res*] omnes [*Peloponnesiacas*] à Tissapherne iniustè labefactari, ipsosque à Pharnabazo acciri, eumque paratum esse naues [*ad eos*] adducere, & cæteras suæ prouinciæ ciuitates ad defectionem ab Atheniensibus faciendam compellere, quemadmodum & Tissaphernes [*fecisset*]

quòd ex hac re commodum aliquod se perceptu-rum speraret: sic igitur Mindarus militari discipli-na accuratè seruata, & profectione subitò indicta, vt lateret hostes, qui Sami erant, cum tribus & se-ptuaginta nauibus Mileto soluens, in Hellespon-tum nauigauit. Illuc autem prius per hanc eandem æstatem[*aliæ*] sexdecim naues[*illi regioni*] bellum il-laturæ iuerant, & quandam Cherronesi partem in-cursionibus infestauerant. Sed tempestate iactatus, ad Icarum appellere coactus est. Cùm autem pro-pter nauigandi difficultatem illic quinque, séx-ve dies moratus fuisset, Chium peruenit. Thrasyl-lus verò, cùm ipsum Mileto discessisse intellexis-set, ipse quoque cum quinque, & quinquaginta na-uibus Samo discessit, properans, ne ille ocius in Hellespontum ingrederetur. Sed cùm audisset [*Mindarum*] apud Chium esse, cùm etiam existi-masset ipsum illic subsessurum, [*atque aliquandiu commoraturum,*] speculatores quidem & in Lesbo, & in opposita continente collocauit, ne naues illę, si fortè aliquò proficiscerētur, [*ipsum*] laterent. Ipse verò cum classe Methymnā profectus, farinam, & cætera[*ad victum*] necessaria [*à Methymnæis*] appa-rari iussit, vt, si maior mora fieret, [*hostisq́ diutius illic maneret,*] ex Lesbo Chium infesta classe petiturus, [*& incursionibus eam infestaturus.*] Simul etiam (Eres-sus enim à Lesbo defecerat) volebat aduersus eam profectus, si posset, expugnare. Nam Methymnæo-rum exules, qui non minimæ autoritatis erant [*a-pud suos populares,*] cùm ad quinquaginta grauis ar-maturæ milites, qui amicitiæ causa, [*sine mercede*] eos sequuti fuerant, Cuma [*illuc*] nauibus transpor-tassent, & è continente alios mercede conduxis-sent, cunctis ad trecentos, Anaxarcho Thebano propter cognationem duce delecto, Methymnam pri-

primùm adorti fuerant. Sed de eo conatu deiecti propter Atheniésium præsidium [*aduersus eos*] Mitylene progressum, rursus prœlio extra [*vrbem ab eodem præsidio*] repulsi, & per montem itinere facto, Eressum ad defectionem compulerant. Thrasyllus igitur aduersus eam cũ tota classe profectus, [*eam*] aggredi statuerat. Sed & Thrasybulus cum quinque nauibus è Samo ante [*ipsius aduentum*] illuc profectus fuerat, cùm de hoc exulũ traiectu nuntius ipsis allatus fuisset. Sed cùm serius [*eò*] venisset. [*nec ipsos exules assequutus fuisset*,] aduersus Eressum profectus, stationem contra [*eam*] habebat. Accessêre præterea duæ quædam naues ex Hellespóto domum redeuntes, & Methymnææ. Naues autem vniuersæ, quæ [*tunc illic*] aderant, erant numero septem, & sexaginta, ex quibus milites sumpserunt, & [*ad vrbis oppugnationem*] se præparare cœperunt, vt Eressum & machinis, & quauis ratione, si possent, expugnarent. Interea verò Mindarus, & Peloponnesiorum naues ex Chio profectæ, cùm duorũ dierũ cibaria sumpsissent, & singuli [*milites*] à Chiis accepissent tres tessaracostas Chias, [*nummos antiquos sic appellatos, quibus Chij vtebantur*,] tertio die ex Chio soluentes, in altum vela fecerunt, ne inciderent in naues quæ ad Eressum stabant: sed à sinistra Lesbum habentes, in continenté nauigarunt. Cùm autem ad [*agri*] Phocaici portum in Cratereis situm appulissent, & prandium [*ibi*] sumpsissent, [*oram*] Cumanam prætervecti, cœnauerunt in Arginusis, quæ sunt in continente, è regione Mitylenes. Hinc autem, cùm adhuc nox esset intempesta, prætervecti, & ad Harmatuntem in continente è regione Methymnæ sitam profecti, sumpto prandio, celeriter prætervecti Lectum, & Larissam, & Hamaxitum, & [*alia*] illius regionis oppida, ad Rhœtium,

quod iam est Hellesponti, ante mediam noctem peruenerunt. Harum autem nauium nonnullæ & ad Sigeum, & ad alia illius regionis loca appulerunt. Athenienses verò, qui apud Sestum erant cum duodeuiginti nauibus, postquàm & ipsi speculatores ignibus sublatis, [*hostilis classis aduentum*] ipsis significauerunt, & [*ipsi*] multos ignes in hostili [*agro*] repentè collucentes conspexerunt, Peloponnesios [*in Hellespontum*] ingredi cognouerũt. Quamobrem hac ipsa nocte, celeritate quanta maxima potuerunt, maritimam Chersonesi oram legentes, ad Elæuntem prætervecti contenderunt, quòd hostium classem in apertum mare nauigantes vitare vellent. Et illas quidem sexdecim [*Peloponnesiorum*] naues, quæ ad Abydum erant, latuerunt, quamuis ab amica [*suorum*] classe præmonitę fuissent, vt ipsos [*Athenienses*] diligenter obseruarent, si [*ex sua statione*] exirent. Cùm autem [*Athenienses*] primo statim diluculo illas [*naues, quæ*] cum Mindaro [*erant,*] conspexissent, & è vestigio [*Peloponnesij naues hostiles*] insequi cœpissent, non omnes [*quidem hostium naues*] ocius euaserunt: sed pleræque in continentem, & in Lemnum diffugerunt: at quatuor naues, quæ postremæ nauigabant, prope Elæuntem interceptæ fuerunt. Atque [*Peloponnesij*] vnam quidem [*hostium nauem*] ad Protesilai delubrum impactam, cum ipsis hominibus, [*qui in ea vehebantur*] ceperunt, & duas sine viris. Vnam etiam [*vectoribus*] vacuam ad Imbrum combusserunt. Postea verò coniunctis & iis, [*quas*] ex Abydo [*secum duxerant*] & aliis [*nauibus,*] cum vniuersis, [*quæ erant numero*] sex, & octoginta, hoc ipso die Elæuntem oppugnauerunt: sed cùm [*hæc*] deditionem facere nollet, Abydum redierunt. Athenienses verò à [*suis*] speculatoribus frustrati,

strati,& existimantes hostium classem nequaquam clam se prætercituram: sed per otium, [*& nullo tunc ipsos prohibente, Eresi*] mœnia oppugnantes, postquam [*hostes aduenisse*] cognouerunt, protinus omissa Eresso, [*eiusq; oppugnatione,*] celeriter in Hellespontum ad opem [*loco periclitanti*] ferendam accurrerunt. Duas autem Peloponnesiorum naues ceperunt, quæ tunc in hostib. audaciùs persequendis in altum prouectæ, in ipsos inciderant. Postero die Elæuntem profecti, stationem [*illic*] habuerũt, & ex Imbro [*naues,*] quotquot [*eò*] confugerant, receperunt, & quinque dies in prœlij naualis apparatu consumpserunt. Postea verò nauale prœlium hoc modo commiserunt. Athenienses [*quidem*] acie in cornu instructa, [*ita vt classis cornu exporrectum præiret*] ipsam oram legebant, Sestum versus [*nauigantes.*] Peloponnesij verò, cùm [*illorum aduentum,*] ex Abydo cognouissent, & ipsi obuiam [*illis*] prodierunt. Postquàm autem [*vtrique*] nauale prœlium commissum iri animaduerterunt, cornua [*classiu*] exporrexerunt. Athenienses quidem, iuxta Chersonesum, initio ducto ab Idaco vsque ad Arrhiana, nauibus sex & octoginta. Contrà verò Peloponnesij, ab Abydo vsq; ad Dardanum, nauibus octo & sexaginta. Apud Peloponnesios autem cornu tenebant, dextrum quidem, Syracusani, alterum verò, ipse Mindarus, & velocissimę quæque naues. At apud Athenienses, sinistrum quidem [*cornu*] Thrasyllus [*regebat,*] Thrasybulus verò, dextrum. Cæteri verò duces in assignato quique loco steterunt. Cùm autem Peloponnesij initiũ [*cum hostibus*] confligendi facere properarent, & dextrum quidem Atheniensiũ [*cornu*] ipsi [*suo*] sinistro superare, ac illos extrinsecus prodeundi facultate, si possent, intercludere [*maturarẽt,*] mediũ verò [*agmen*] ad ter-

ram non procul distantem propellere [*studerent,*] Athenienses [*hac re*] cognita, qua quidem parte aduersarij ipsos intercludere volebant, obuiam [*illis*] prodierunt. & nauigatione, [*nauiumq; celeritate illos*] superabant. At sinistrum ipsorum [*cornu*] promontorium, quod Canis sepulchrum appellatur, iam superauerat. Hoc autem modo medium [*ipsorum agmen, propter aliarum absentiam,*] ex infirmis, ac dissipatis nauibus constabat, præsertim quòd [*Athenienses*] minorem [*quàm hostes, nauium*] numerum haberent, & locus ille, qui circa Canis sepulchrum erat, acutum & angularem ambitum haberet, ita vt ea, quæ in vlteriore illius parte fiebant, [*ab his*] conspici non possent. Peloponnesij igitur impressione in medium [*illorum agmen*] facta, naues Atheniensium in siccum propulerunt, & in terram exscenderunt prœlio longè superiores. Neque verò huic medio [*nauium agmini*] succurrere poterant, aut à dextro, qui cum Thrasybulo erant, propter nauium in ipsos ingruentium multitudinem, aut à sinistro, qui cum Thrasyllo erant. Nam propter illud promontorium, quod Canis sepulchrum appellatur, [*res ab ipsis*] cerni non poterat, simul etiam Syracusani, & cæteri, qui non pauciores numero post ipsos in acie stabant, illos [*opem suis ferre*] prohibebant. Donec Peloponnesij, dum victoria freti, securè alij aliam nauem insequerentur, quadam suæ classis parte ordines soluere cœperunt. Thrasybulus autem, & qui cum eo erant, cùm animaduertissent [*hostium*] naues sibi oppositas, [*infestæ nauigationis cursum*] inhibere, [*neq; contra se ferri,*] omissa iam contentione circumagendi cornu, & conuersi, confestim [*eas*] repellunt, ac in fugam vertunt. Illas autem [*naues*] nacti, quæ in victrici Peloponnesiorum parte dispersæ erant, ferire cœpe-
runt,

runt, & [*illarum*] plerisque vel sine prœlio terrorem incusserunt. Syracusani quoque & ipsi iam cesserant iis, qui cum Thrasyllo erant, & in fugam [*eo*] magis se coniecerunt postquàm alios etiam [*fugere*] viderunt. Cùm autem hostes in fugam versi fuissent, & Peloponnesij primùm [*quidem*] ad flumen Pydium præcipuè confugissent, deinde verò Abydum, Athenienses paucas quidem [*illorum*] naues ceperunt (Hellespontus enim, quòd esset angustus, breuia hostibus effugia præbebat) hanc tamen naualis prœlij victoriam opportunissimam tunc obtinuerunt. Cùm enim ad eúm vsque diem formidarent Peloponnesiorum classem, cùm propter clades paulatim [*acceptas,*] tum etiam propter calamitatem, quæ [*ipsis*] in Sicilia contigerat, & se ipsos, [*quasi neque prudenter, neque fortiter in superioribus prœliis se gessissent,*] accusare, & hostes in rebus nauticis iam magnifacere, [*& adeò formidare, vt antè,*] desierunt. Aduersariorum tamen [*has*] naues ceperunt, Chias quidem octo, Corinthias verò quinq;, & Ambracioticas binas, & totidē Bœoticas, Leucadiorum verò, & Lacedæmoniorum, & Syracusanorum, & Pellenæorum, singulas singulorum. Ipsi verò [*Athenienses*] quindecim naues amiserunt. Cùm autem in promontorio, vbi erat Canis sepulchrum, trophæum statuissent, & naufragia ad se attraxissent, & hostibus cadauera fide publica interposita reddidissent, Athenas etiam victoriæ nuntium triremi miserunt Illi verò, [*qui Athenis erant,*] cum hæc nauis [*eò*] peruenisset, audita felicitate insperata, propter clades, quæ & circum Eubœam, & per seditionem nuper [*ipsis*] contigerant, vehementer animo confirmati sunt. & existimarunt res suas adhuc (si impigrè [*eas*] capesserent) superiores euadere posse. Quatto autē post hoc nauale prœlium

die. Athenienses, qui apud Sestum erant, nauibus properanter refectis, nauigarũt aduersos Cyzicum, quæ[*ab ipsis*]defecerat. Conspicati autem illas octo naues à Byzantio [*reuersas*,] quæ ad Harpagium, & Priapum in statione stabãt,[*illuc*]infesta classe profecti, prælioq; superatis iis, qui erant in terra, naues illas ceperunt. Cùm autem ad Cyzicum nullis muris munitam peruenissent,[*eam*]rursus in suam potestatem redegerunt, & pecunias [*ab oppidanis*] exegerunt. Interea verò & Peloponesij ex Abydo aduersus Elæuntem nauigarunt, & suas naues captiuas, quotquot erant integræ, receperunt(cæteras.n. Elæusij concremarãt)& Hippocratem, & Epiclem in Eubæam miserunt, vt illas naues, [*quæ illic erant*] illinc adducerent. Per hæc eadem tempora Alcibiades etiam cum illis tredecim nauibus, [*quas secum duxerat*] è Cauno, & Phaselide Samũ rediit, nuntiãs se Phœnissas naues auertisse, ne ad Peloponnesios irent, & effecisse, vt Tissaphernes in Atheniensium beneuolẽtiam propensior esset, quàm antè. Instructis autem præter eas, quas habebat, nouem nauib. ingentem pecuniã ab Halicarnasseis exegit, & Con munire cœpit. His autem peractis, [*&*]magistratibus ibi cõstitutis, Samum iam sub autumnum rediit. Et Tissaphernes, cùm audisset Peloponnesiorum classem è Mileto in Hellespontum profectam, ex Aspendo soluens, in Ioniam properauit. Dum autem Peloponnesij in Hellesponto essent, Antandrii (sunt autem Æoles)grauis armaturæ milites ex Abydo per mõtem Idam itinere pedestri clàm deductos, in vrbem introduxerunt, quòd ab Arsaco Persa, Tissaphernis præfecto, iniuria afficerentur, qui Delios quoque (qui Atramyttium incolebant, quo tempore ab Atheniensibus, Deli lustrandæ causa, suis sedibus pulsi fuerunt,[*& eò cõmigrarunt*]) occulte

occulto odio dissimulato, & illorum præstantissimis quibusque indicta expeditione, per amicitiæ, ac societatis speciem eductos, cum [*eos*] prandentes obseruasset, ac suorum manu circundedisset, sagittis confixerat. Cùm igitur [*Antandrij*] propter hoc facinus, ipsum formidarent, [*ac vererentur*] nequid [*is*] in se quoque aliquando sceleratè perpetraret, cùm etiam idem alia [*onera ipsis*] imponeret, quæ ferre non poterant, eius præsidium ex arce eiecerunt. Tissaphernes verò, cùm hoc quoque Peloponnesiorum facinus audisset, nec id solùm, quod in Mileto, Cnidoque fecerant (nam hinc etiã ipsius præsidia fuerant eiecta) existimans se insigni contumelia ab ipsis affectum fuisse, veritusque ne quo alio præterea damno [*se*] afficerent, simul etiam ægrè ferens, si Pharnabazus minore & tempore, & sumptu conductis ipsis [*Peloponnesiis*] aliquid feliciùs aduersus Athenienses gereret, ad ipsos in Hellespontum proficisci statuit, vt [*cum ipsis*] expostularet de rebus, quas ad Antandrum gessissent, & crimina [*sibi ab illis obiecta*] dilueret, ac de Phœnissis nauibus, alijsque [*rebus,*] quàm honestissimè [*posset, ipsis*] se purgaret. Ac primùm Ephesum profectus, Dianæ sacrificium fecit. Quum [*autem*] hyems hanc æstatem insequuta finietur, primus etiam, ac vicesimus [*huius belli a Thucydide conscripti*] annus finietur.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM IN OCTO THVCYD. LIB. OBSERuatione dignorum.

Hæ literæ P. M. F. paginæ principium, medium, finem, significant.

Magna

Alci-

Athe-

Inarus

Nauium

Quando

Regna

Regna

F I N I S.

Errata typographica lector humanus humaniter excusans, sic emendabit.

Pag. 12. M. legendum, Cambysæ. & deinceps. Pag. 22. M. Pallenses. & Træzenij. 27. P. putat fore bellum. 47. F. Aristeus. 67. F. Europa discesserunt. 80 M. Cytinium. 85. T. mil. à Megar. 107. P. impediendam. 108. P. præcipiunt. 109. f. perduci solet. 111. M. succisiuis operis. &, nos auertat. 111. f. ipsisque resistere. 116. F. perterriti. 117. P. ne in luce. 119. M. colloquio. 122. f. per totam. 125, P. remiserunt. &, quid in post. 128. P supellectilē, qua. 131. P. disterminans. 138. P. & circaf. eodē. & 205. m. f. Sitalca. 148. T. Rep. produxi. 149. P. corpore tulerunt. 152. P. Zeuxidami. 153. f. conuulsionem, quæ. 156. P. noluissent metu. 156. m. miserabantur. 169. f. 170. f. Aristeus. 172. P. Chaonibus. 177. f. quà agger. 178. M. periculo constitui. 179. M. nullus vnquam 180. f. sesè adiunctura. 182. f. quibus præerant. 184. T. locum deligere. 185. P. à Strato. 188. f. mandarunt, vt. 189. M. consilio, hi quidem. 190. f. maximè. 196. P. dantes Panormum. 198. T. tantùm non contra. 198. f. hyemis initium. 200. P. mare quidem. 208. f. & Methymnæi, quinetiam quidam ex ipsis Mitylenæis. &, Lesbios [à Mitylenæis] Mityl. 210. M. si fortè 213. P. odioq; prosequuntur. 217. f. à vobis. 223. f. qui in vrbe. 226. P. incœpto. 240. M eosq; hoc. 241. f. Reipub. 249. f. in medium. 263. P e vobis conciliarent. 268. P. se interficeret. 277. f. hom. dum alios. 281. M. inire vellent. 284. f. longo interuallo. 287. f. & 289. P. Oenonem. 298. T. iam infessas. 298 f. & quot ex. 299, T. Idomenen. 301. primam ignis. 309. f. mari contingant. &, [hunc puto] &, tum arcentes. 310. f. [quæ acceperant.] 313 M. Peloponnesi reg. 313 f. conditionem [ab. 323. P. importassent. 324. f. res explorarent, 325. aduersus hostes. 326. f. quacunq; vellet, 327. posita mittere decreuerunt, vt, 342, f. Diotrephis. 344 f. Ac bellum. 351. f. nomine vocemur. 359. f. ipsos] non, 366, P. Peloponnesi ciuit. 363. P. Oeniadas. 375. f. ipse adfuit, 381. consistere potuerit, 382. P. prorsus ignarus, 389. P. sed Sane, &, 389 f. neg. datum fuerat. 390. M. quidem protinus, 391. P. f. non ad perd. 395. P. fœdera

ſint.397.f. quodam [non, 399.f. Chalcidicam. & , Atque hi quidẽ.406. P. Methoneũ.&,Nicias iuerat. 410.P.quæ in anni ſpatiũ,415.M.apparatui 425.f. Mecybernæi.430.T.Amyclæo. 433.p.Pelopon.princip.441.f.fore & bellũ.451.f.ab eo die.456, M. Apoll. Tythium.458.f.defens.denudatam.468.P.[id eſt, 469.P.cunctabãtur.474.f.quam hoc nomine. 479.P. interp. feciſſet.481.& deinceps.In Athen.& Meliorum colloquio perſona interloquẽtes Mel.& Ath. deſiderantur.501.f. quod iam obtinemus. 520. M. quippe quòd. 535.P.magis contemnere. 541. m.frequentes eſſe. 543.f. eo conſilio. 547.f. ad ſecum in. 553.P. inde factas,] 562.P. commune Sic.565. M.[quæ geruntur,] 579.f. ocius aſcendit. 580. F. tum Siculorum. 585. M, oſtenderent.587.P.Mantineũ.589.P.[id eſt, 624.f. exercitui, vt.&.inferiores eſſe.625.P.Syracuſani.627.f.[illos ſe mutuò, 629,P. præcip.interemerunt,631.P.nam & ex Syrac.634.P. caſtris non abiſſent, 642.P. νεοδαμώδεις. & nuper donati. 645,P.[futuros,]649,P. nec imparati,652,P,cùm [ſuas,661. F. quales, & qui,663,P,[id eſt,promontorium,in quo ſita eſt vrbs,cui nomen Acra.pag. 495, P.] Pag. 667, f. ſe paratum eſſe,676,P,ſed ad ipſam,679,P, [hoc illi,] 686, M. Atticas naues,687,f, & illinc in,693,f, obſepſiſſent, 701,P, videretur) mitterent.711,P, hacq; ab Athen.713,f.& ſimul,717,P, magnæ claſſi,728. M,compoſitionis ab illis;733,P,vſu prohiberent. 734, P; opperirentur.

